

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ВІДКРИТА НАУКА ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ЯК СТВОРИТИ ДОБРОЧЕСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Збірник есе програми підвищення кваліфікації

18 вересня – 18 жовтня 2023 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2023

УДК 37.014+001+004.8(062.552)

А 38

Цей посібник є результатом проєктів ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101048055 – «AICE – With Academic integrity to EU values: step by step to common Europe» та ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-101085198 «OSEE – Open Science and Education in Europe: success stories for Ukrainian academia».

Підтримка Європейською Комісією підготовки цієї публікації не означає схвалення її змісту, який відображає лише погляди авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Co-funded by
the European Union

Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : збірник есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. 18 вересня – 18 жовтня 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. – 524 с.

Ця книга є збірником есе учасників програми підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище». Вона буде корисна усім зацікавленим в дослідженні феномену академічної доброчесності в освітній і науковій діяльності закладів освіти і наукових установ

Весь контент цієї книги доступний за ліцензією Creative Commons Зазначення Авторства 4.0 Міжнародна (CC BY 4.0), якщо не вказано інше

ISBN 978-966-397-345-6

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
Підтримка чесності та справедливості: орієнтування в ландшафті академічної доброчесності у відкритій науці	
Абдель Фатах А. С.	20
Можливості підвищення кваліфікації в умовах сьогодення	
Ага-заде Лейла Відаді-кизи	23
Використання можливостей ChatGPT при підвищенні кваліфікації працівників Національної поліції України	
Акімов М. О.	24
Технології штучного інтелекту в сфері освіти	
Андріяш В. І.	26
Переваги та недоліки використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти в Україні	
Андрущенко І. Г.	29
Штучний інтелект для академічної спільноти: надійний помічник / підступний ворог	
Апісімова Л. В.	31
Питання підвищення академічної доброчесності в закладах вищої освіти	
Антоненко І. В.	33
Причини виникнення та шляхи попередження академічного плагіату	
Антоненко П. Б.	36
Чи можливе доброчесне використання ChatGPT в освітньому процесі?	
Анчева І. А.	40
Щодо академічної доброчесності у дисертаційних роботах	
Бабеня Г. О.	42
Моя власна думка	
Бережний Н. О.	44
Можливості використання штучного інтелекту при підготовці фахівців спеціальності «Агрономія»	
Білоусова З. В.	46
Можливості використання Chat GPT в процесі викладання природничих дисциплін	
Богагу С. І.	48

Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України	
Боднар А. М.	51
Використання штучного інтелекту ChatGPT у сфері наукових досліджень: переваги та недоліки	
Боднарчук О. Г.	53
ChatGPT – нова технологія в освітньому процесі	
Боднарчук О. І.	56
Штучний інтелект vs академічна доброчесність: виклики і можливості	
Бондаревська К. В.	58
Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти як індикатор та принцип гідності у формуванні їх системи цінностей	
Бондар-Підгурська О. В.	60
Академічна доброчесність використання новітньої технології ChatGPT у навчальному процесі закладів вищої освіти	
Босий М. В.	62
Роль штучного інтелекту у формування цифрової компетентності у майбутніх вчителів фізичної культури	
Бричук М. С.	64
Академічна доброчесність – ставлення студентства	
Бублієнко Н. О.	66
Виховання академічної доброчесності у здобувачів освіти початкової школи	
Булатнікова Н. М.	68
Виклики використання ChatGPT в освітньому процесі	
Бурдоносова М. А.	70
Доброчесність і академічна доброчесність	
Бусарова Т. М.	72
Сучасні виклики академічної доброчесності	
Вараксіна О. В.	75
Академічна доброчесність освітньо-наукового простору: вектори євроінтеграційних процесів	
Варіна Г. Б.	77
Prerequisites for a virtuous educational environment in higher education institution	
Vasylenko I. A.	80

Відповідальність за прояви академічної недоброчесності здобувачів вищої освіти: проблема балансу інтересів	
Василюк С. І.	82
Застосування штучного інтелекту в житті науковця та освітянина	
Василюк-Зайцева С. В.	85
Впровадження в освітній процес штучного інтелекту ChatGPT	
Вдовенко Н. М.	87
Комунікативний та культурний аспект доброчесності в академічному середовищі	
Вегеш І. М.	89
Деякі проблеми академічної доброчесності в українській науці	
Вергелес К. М.	91
Академічна доброчесність та як її виховати в закладах освіти	
Верескун Є. Ю.	93
Академічна доброчесність та штучний інтелект	
Висоцька А. Є.	95
Штучний інтелект та етичні аспекти наукових досліджень	
Власова В. П.	97
Важливість дотримання академічної доброчесності	
Волошин В. М.	99
Про деякі аспекти академічної доброчесності	
Волошина О. В.	101
Психологічні фактори академічної доброчесності у навчальному середовищі	
Волошина-Нарожна В. О.	103
Доброчесне освітнє середовище в умовах застосування технологій штучного інтелекту	
Воробель У. Б.	105
Доброчесне використання ChatGPT під час викладання ОК «Академічне письмо та риторика»	
Галицька О. Б.	107
Дотримання правил академічної доброчесності під час цитування законодавчих актів при проведенні правничих досліджень	
Гарбінська-Руденко А. В.	109

ChatGPT – забавка чи ефективний інструмент? Гасій О. В.	111
Академічна доброчесність: проблема професіоналізму або моралі? Гельмбольдт В. О.	113
Використання штучного інтелекту у закладах вищої освіти України: етичні аспекти Гнедіна К. В.	115
Формування доброчесності як основи професійної поведінки юриста Головань Т. Г.	117
Проблема плагіату у науковому суспільстві Горб-Гаврильченко І. В.	119
Доброчесне освітнє середовище – запорука якості освіти Гоц-Яковлєва О. В.	122
Дотримання академічної доброчесності в навчальному процесі підготовки філологів Гримашевич Г. І.	124
Філософія штучного інтелекту: Алан Тюрінг Грицевич Ю. В.	126
Перевірка академічної доброчесності у здобувачів освіти Гришечкіна Т. С.	131
Академічна доброчесність: поняття та необхідність дотримання Гришук А. Б.	133
Підготовка вчителя-словесника на засадах академічної доброчесності: з досвіду формування Грмова Н. В.	135
Присвоїти звання вчителя-методиста... не можна... списувати досвід роботи з дисертацій Грона Н. В.	140
Види відповідальності за порушення академічної доброчесності Данилова І. О.	143
Використання Chat GPT для розробки онлайн-квестів з психології Дерев'янюк С. П.	145
Чи варто боятися засилля штучного інтелекту в освіті? Димовська А. К.	148

Академічна доброчесність у роботі з нотним музичним матеріалом: етичний аспект Димовський Р. Ф.	151
Дотримання академічної доброчесності як основа академічного успіху закладів освіти Дишко О. Л.	153
Доброчесне освітнє середовище вишу: «пуристичний канон» vs «гнучке параметризування» Діденко Л. В.	155
Проблема академічного шахрайства та способи мінімізації її проявів Длугопольський О. В.	158
Формування доброчесного освітнього середовища через використання інструментів штучного інтелекту в освітньому процесі Домбровська О. М.	160
Відкритий доступ до наукової інформації як умова прогресу в науці Дорогін О. В.	162
Академічна доброчесність vs ChatGPT: нові виклики для Кодексів честі Дроздов В. В.	165
Етичний вимір використання штучного інтелекту у відкритому суспільстві Дружкова І. С.	167
Можливості Chat GPT у сучасній музикознавчій діяльності Дутчак В. Г.	170
Копіювання як метод художнього навчання в системі академічної доброчесності Дяків М. В.	172
Коректність використання чужих результатів дослідження Дяків О. В.	174
Принципи академічної доброчесності академічної спільноти НУХТ Євтушенко О. В.	175
Нормативне регулювання використання штучного інтелекту у навчанні: поточний стан і перспективи Єделєв Р. С.	177
Щодо академічної доброчесності як однієї із складових якісної системи освіти Ждан М. Д.	180

Система забезпечення принципів академічної доброчесності в ТДАТУ Завадських Г. М.	182
Порушення академічної доброчесності: сучасні реалії Задіпріяна-Корінна М. Ю.	184
Залучення талантів і внутрішня мотивація до творчості як інструменти дотримання доброчесності в освіті Захарова О. В.	186
Проблемні аспекти використання штучного інтелекту в освіті: питання академічної доброчесності Зачосова Н. В.	189
Дотримання принципів академічної доброчесності у навчанні як чинник успішної кар'єри Іванніков С. І.	191
Забезпечення академічної доброчесності як засіб вдосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання Ільків Н. В.	194
Підтримка академічної доброчесності у світі інформаційних технологій Ільченко М. А.	197
Ethical challenges of Artificial Intelligence within Open Science Ishchenko T. V.	200
Штучний інтелект в освітньому процесі: перспективи, переваги і недоліки Кармаза О. О.	202
Академічна доброчесність та використання ChatGPT: якість наукових досліджень Карпенко А. С.	204
ChatGPT, розум та чудовиська Карчевська О. В.	206
Протидія злочинності у форматі Data Science Карчевський М. В.	209
Переваги та недоліки ChatGPT Касюра В. С.	213
Відкрита наука і академічна доброчесність Квасницька Р. С.	215
Досвід використання можливостей ChatGPT в навчальному процесі Кісіль Т. Ю.	217

Академічна доброчесність: нормативне визначення поняття Клим Р. Д.	218
Академічна доброчесність: данина моді чи норма сучасного освітнього процесу? Княгницька К. Є.	220
Академічна доброчесність: сучасний стан проблеми Князькова Л. М.	222
Доброчесне освітнє середовище для студентів-журналістів в умовах використання ІІІ Коваленко А. Ф.	224
Формування академічно доброчесного середовища: виклики сьогодення Коваленко О. О.	227
I'm thinking of academic research and plagiarism Kovach E. H.	229
Штучний інтелект в дерматологічній практиці лікарів та студентів-медиків Ковтун Л. О.	233
Забезпечення академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання у ЗВО Ковтуненко О. О.	235
Збереження академічної доброчесності в освітньому середовищі підготовки правників в епоху штучного інтелекту Когут І. А.	238
Створення доброчесного освітнього та наукового середовища в Україні: напрями та проблеми Козаченко Г. В.	240
Академічна доброчесність: перевірка на міцність штучним інтелектом? Колесник Н. С.	244
Досвід Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного в процесах реалізації принципів академічної доброчесності Колесніков М. О.	246
Використання ІІІ у підготовці перекладачів Коляса О. В.	248
Популяризація використання штучного інтелекту в освітньому процесі та дотримання академічної доброчесності в НУВГП Корбутяк В. І.	250

Застосування штучного інтелекту в правовій доктрині Корінний С. О.	252
Архітектура політики академічної доброчесності Короленко Р. В.	254
Менеджмент якості освітніх та наукових проєктів на засадах академічної доброчесності Костенко Р. В.	256
Цифрова компетентність та штучний інтелект у підготовці майбутніх тренерів Костюченко О. М.	257
Сучасні проблеми правового регулювання академічної доброчесності Кравчук С. М.	259
Кримінальна відповідальність за використання штучного інтелекту (на прикладі шахрайства) Кришевич О. В.	262
Освітній аспект формування культури нетолерування академічній недоброчесності Кругляк О. В.	265
Виклики дотриманню академічної доброчесності в поведінці учасників освітнього процесу Кузнєцова К. О.	269
Академічна доброчесність та академічна свобода Кузніченко О. В.	271
Структурні компоненти системи підготовки майбутніх докторів філософії до реалізації ідей академічної доброчесності Кузьменко А. О.	273
Сьогоденний оксюморон або футуристичні технології з людськими рисами Кунець В. В.	276
Проблема визначення самоплагіату в науковому дослідженні Куцос О. І.	279
Доброчесне написання випускових кваліфікаційних робіт: уникнення плагіату Кучеренко І. А.	280
Про деякі базові складові, на які спирається «доброчесність особистості» у науковій діяльності Лабуткіна Т. В.	282

Особливості академічної доброчесності безпосередньо на виробництві Лазарева О. В.	285
Використання штучного інтелекту в економічній сфері Левченко Ю. Г.	287
Аксіологічний підхід у формуванні академічної доброчесності студентів Лекар А. М.	289
Євроінтеграційний напрям правового регулювання штучного інтелекту в Україні Лісниченко Л. В.	291
Вплив штучного інтелекту на академічну доброчесність і подальші можливості його використання у науковій діяльності Літвяков Е. М.	294
Вплив військового стану на освітній процес Ловчикова В. М.	296
Проблеми реалізації принципів академічної доброчесності в освітньому просторі закладів фахової передвищої освіти Лозова Н. Г.	298
Проблема дотримання принципів академічної доброчесності в освітньому середовищі загальної середньої освіти Лозовий В. Б.	300
Шляхи підвищення рівня академічної доброчесності Лубенець І. Г.	303
Культура академічної (не)доброчесності: «ціна питання» Ляшенко О. М.	305
Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект у діяльності науковця Майстриук І. С.	307
Розробка політики використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти Малиновська М. Ф.	308
Цитування як умова дотримання академічної доброчесності Мамчур Є. А.	310
Чи необхідно доповнити розширений глосарій з академічної доброчесності поняттям «повний дослівний плагіат усього тексту твору»? Маруховська-Картунова О. О.	312

Новітні підходи до застосування академічної доброчесності Мась А. Ю.	318
Наукові праці на замовлення як проблема порушення академічної доброчесності Меленишин Н. Б.	320
Штучний інтелект як інструмент навчання Мельник О. П.	323
Чи реально дотримуватися правил академічної доброчесності, використовуючи ChatGPT у своїй роботі? Мирончук Т. М.	324
Штучний інтелект та академічна доброчесність: досвід взаємодії в зарубіжних ЗВО Муртіщева А. О.	327
Проблема дотримання академічної доброчесності студентами-першокурсниками Наумова Т. А.	329
Мотивація здобувачів освіти до написання тез в умовах змішаного навчання Негода Т. С.	331
Використання штучного інтелекту – модний тренд чи вимога часу при підготовці висококваліфікованого спеціаліста з обліку? Нестеренко І. В.	333
Дотримання правил академічної доброчесності під час написання вузькопредметних навчальних звітів Ничик О. В.	335
Проблема плагіату в освітній та науково-дослідній діяльності Нікітін О. В.	337
ChatGPT and the educational process Nikitina I. P.	339
Академічна доброчесність у вищій освіті Обушенко Т. І.	341
Академічна доброчесність в умовах дистанційного навчання Овчаренко О. Ю.	344
Забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті: технології і практики Оліхненко М. А.	346

Чому академічна доброчесність важлива для успіхів у навчанні Оліхненко Т. О.	348
Якими мають бути санкції за порушення академічної доброчесності? Опришко Т. С.	350
Створення доброчесного освітнього середовища Остапенко Р. М.	355
Можливості використання штучного інтелекту в науковій діяльності Павленко М. М.	357
Сучасна політика академічної доброчесності в університетах України: особливості формування та реалізації Панухник О. В.	358
Реалізація принципів академічної доброчесності серед науковців та здобувачів вищої освіти на прикладі Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного Пащенко Ю. П.	361
Штучний інтелект у медіасередовищі: контекстуалізація технологічного розвитку з професійної перспективи Пелешок О. О.	363
Академічна доброчесність та використання штучного інтелекту для створення освітнього середовища Перегада Ю. А.	366
Штучний інтелект: виклики XXI сторіччя Петінова О. Б.	368
Формування академічної доброчесності в учнів початкових класів Печарська В. П.	371
Можливості та роль штучного інтелекту та нейромереж для підготовки майбутніх магістрантів Пехота О. М.	373
Дотримання принципів академічної доброчесності у студентському середовищі медичного вишу Пилипів Л. І.	376
Механізми та інструменти забезпечення академічної доброчесності у вишах Пилипів О. Г.	378
Від практики заборон до розумного освоєння і академічної доброчесності Піддубна Ю. В.	380

Доброчесність в медичному освітньому середовищі: реалії сучасності Піскур З. І.	383
Вплив військового стану на доброчесність в освітньому середовищі Плем'яник Д. М.	385
Академічна доброчесність і оцінювання досягнень здобувачів освіти в умовах онлайн-навчання Подуфалова К. Ю.	387
Plagiarism should be put to rest Polyvana L. A.	389
Комерція та академічна доброчесність: що переможе? Політова А. С.	392
Використання ChatGPT у фармацевтичній науці Полова Ж. М.	395
Академічна доброчесність в умовах цифрової трансформації Помазун О. М.	396
До питання про використання штучного інтелекту в навчальному процесі Похиленко І. С.	399
Питання академічної доброчесності крізь призму формування сучасної освітньої парадигми Приступа Я. В.	401
Створення доброчесного освітнього середовища з використанням штучного інтелекту Притуляк Т. С.	403
Самоплагіат в контексті порушень академічної доброчесності Проданова Л. В.	406
Чи можлива академічна доброчесність серед студентів в епоху сучасних технологій? Пустовіт І. В.	408
Моє відношення до академічної недоброчесності Пухлік С. М.	410
Роль концепції «Fair Use» у становлення ціннісно-орієнтованого доброчесного наукового середовища Рарицька В. Б.	412
ChatGPT у навчанні та повсякденному житті Рашавець Є. А.	415

Перспективи використання штучного інтелекту в освітньому процесі Рилова О. Ю.	417
ChatGPT та великі мовні моделі в академічній спільноті: можливості, виклики та перспективи Розвод Е. В.	418
Деякі аспекти використання можливостей ChatGPT при проведенні кримінологічних досліджень Руфанова В. М.	420
Проблеми академічної доброчесності у сучасному освітньому середовищі Рябуха О. О.	423
Дотримання вимог академічної доброчесності при реалізації ОПП «Екологія, екоменеджмент та екоаудит» Салавор О. М.	425
Відкрита наука в Україні: на шляху до досконалості Сангінова О. В.	428
Наставництво як складник доброчесного освітнього середовища Семенов О. М.	429
Академічне письмо та його місце у системі забезпечення академічної доброчесності в сучасних умовах Сергета І. В.	431
Перспективи використання штучного інтелекту у сфері інженерної освіти та науки Симонова А. А.	433
Методологія перевірки тексту на плагіат Сідлецька О. М.	435
Теоретичні аспекти використання штучного інтелекту при вивченні навчальних дисциплін з охорони праці та на майбутніх робочих місцях Сірик А. О.	438
Принципи доброчесного застосування штучного інтелекту в археологічних дослідженнях Сминтина О. В.	440
Академічна доброчесність у професійній підготовці майбутніх викладачів Солодюк Н. В.	442
ChatGPT: сучасний виклик у правовому регулюванні України Сосіна К. В.	445

Впровадження добросесного використання штучного інтелекту в освітньому процесі інженерних спеціальностей Столярчук В. В.	448
Академічна добросесність: думки і можливі шляхи вирішення Стречень С. Б.	450
Академічна добросесність в Навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського НУЧК імені Т. Г. Шевченка Стрільюк О. Б.	452
Використання ChatGPT у підготовці стоматологів Строченко Є. О.	456
ChatGPT: загроза академічної добросесності чи інструмент для підвищення якості освіти? Суслова О. В.	457
Академічна добросесність – ключ до чесності та успіху в освіті Таладіон В. О.	460
Академічна добросесність як інструмент формування позитивного іміджу закладу вищої освіти Тарновська І. В.	462
Нормативно-правове забезпечення академічної добросесності та використання ChatGPT в Черкаському державному технологічному університеті Теплюк Л. М.	464
Етика в застосуванні штучного інтелекту: проблеми добросесності Терещук М. М.	467
Складники формування академічної добросесності у майбутніх учителів початкових класів Толмачова І. М.	469
Відповідальність сторін у проблемі академічної добросесності Тостопалова Н. М.	472
Мотивація здобувачів освіти в контексті дотримання академічної добросесності Торбенко І. О.	474
Роль штучного інтелекту в біомедичних дослідженнях Устиченко В. Д.	476

Перспективи використання штучного інтелекту в освітньому середовищі Устінова-Бойченко Г. М.	479
Чи існують межі оригінальності наукових робіт? Федотова Т. А.	482
Академічна доброчесність в Україні: мрії і реалії Філіпович М. Б.	484
Забезпечення доброчесного освітнього середовища шляхом якісної взаємодії закладів вищої та загальної середньої освіти Харчук Ю. Ю.	486
Роль культури академічної доброчесності в умовах розвитку технологій штучного інтелекту Хруцька О. В.	489
Перспективи використання штучного інтелекту в історичних дослідженнях і практиках Циганенко Л. Ф.	491
Використання ChatGPT – як окремий вид порушення академічної доброчесності Чакалов А. К.	494
Академічна доброчесність як вимога сьогодення Чакалов Р. К.	495
Академічна доброчесність в поведінці науково-педагогічних працівників Ченуша О. С.	497
Академічна доброчесність. Чи є у нас шанси її досягти? Чик Д. Ч.	500
Про академічну доброчесність в умовах війни Шаблистий В. В.	502
Проблеми формування доброчесного освітнього середовища Шанигін А. В.	505
Академічна доброчесність на уроках інформатики як інструмент формування власної інтелектуальної ідентичності учня Шевченко І. А.	507
Особливості використання ChatGPT в освітньому середовищі Шевчук В. О.	509
Академічна доброчесність освітньої та наукової діяльності в умовах поширення штучного інтелекту Шкляр В. В.	511

Проблеми розпізнавання недоброчесного використання штучного інтелекту у закладах вищої освіти	
Шопіна І. М.	513
Чому явище академічної доброчесності важливе в сучасній освіті?	
Штурба А. О.	515
ChatGPT: потужний інструментарій сучасного освітнього процесу чи привід потенційних загроз?	
Шумакова С. М.	517
Академічна доброчесність для здобувачів вищої освіти	
Юдічева О. П.	519
Чи можливе доброчесне використання ChatGPT в освітньому процесі?	
Яцун А. Г.	521

ВСТУП

*Якби шахраї знали всі переваги чесності,
вони заради вигоди припинили би шахраювати*
Бенджамін Франклін

Шановний читачу!

Перед Вами не наукове видання, яке підводить підсумки розвитку конкретної галузі знань у визначений час. Ця книга – збірник роздумів учасників програми підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» по тематиці академічної доброчесності та різних аспектів її впровадження в освітньо-наукову діяльність закладів освіти і наукових установ.

Розширення обрію дослідження феномену академічної доброчесності в контексті впровадження принципів відкритої науки та входження в наше життя штучного інтелекту не є випадковим. Закінчення 2022 року ознаменувалось прийняттям Кабінетом Міністрів України Національного плану щодо відкритої науки (8.10.2022), а також запуском ChatGPT (30.11.2022). Академічна доброчесність тісно пов'язана з цими явищами, тому тематика есе, представлених у цьому збірнику, значно розширилась у відповідь на нові виклики.

Якщо Ви не побачите наукової новизни в есе учасників програми підвищення кваліфікації, то у цьому є логіка. Есе – роздум над викликами та перспективами їх подолання. Це життєвий досвід авторів, помножений на ті знання, які вони отримали під час вдосконалення своєї майстерності як слухачі програми підвищення кваліфікації.

Про доброчесність потрібно говорити і писати, інакше проблема побудови доброчесного освітнього і наукового середовища так і залишиться невирішеною. Кожне есе, кожна думка у ньому – джерело знань для читача. Можливо, викладення думок в есе не відповідає канонам академічного письма та структурі наукової роботи, та не у цьому цінність. Цінність – у можливості поділитись своєю думкою зі спільнотою однодумців та агентів змін, які обрали чи оберуть для себе важкий шлях проповідування принципів академічної доброчесності.

Із задоволенням запрошуємо Вас в цікавий світ роздумів про академічну доброчесність! Нудьгувати не буде часу!

*З найкращими побажаннями,
упорядники збірника*

**ПІДТРИМКА ЧЕСНОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ:
ОРІЄНТУВАННЯ В ЛАНДШАФТІ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВІДКРИТІЙ НАУЦІ**

Абдель Фатах А. С.

*PhD, доцент кафедри цивільного та господарського права
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Відкрита наука зародилася як революційний рух в академічному світі, який спрямований на заохочення прозорості, відкритості та співпраці в наукових дослідженнях. Хоча ця стратегія має багато переваг, вона також створює проблеми для підтримки академічної доброчесності. Обмін даними є критично важливими компонентами відкритої науки, які вимагають освіти та розуміння дослідників. Подолати ці виклики та повністю реалізувати великий потенціал відкритої науки для покращення нашого розуміння світу шляхом підтримки відповідних практик відкритої науки. У цьому есе ми дослідимо виклики та можливості, які відкриває академічна доброчесність у відкритій науці.

Відкрита наука здобула найбільшої популярності в останні роки як більш прозорий і спільний підхід до наукових досліджень. Цей рух заснований на переконанні, що знання мають бути вільно доступними для всіх, а не обмежуватися платними системами чи академічною спільнотою.

Як стверджують науковці Пол Артур та Лідія Хірн у своїй науковій праці «*Toward Open Research: A Narrative Review of the Challenges and Opportunities for Open Humanities*»: «Відкрите дослідження представляє новий набір принципів і методологій для більшої співпраці, прозорого обміну результатами, а також доступу та повторного використання дослідницьких даних, матеріалів або результатів» [1].

Дослідників заохочують відкрито публікувати свої дані та методи в результаті відкритої науки, що сприяє більшій ретельності та відтворюваності. Це не тільки сприяє співпраці в науковому співтоваристві, але й приносить користь суспільству, оскільки більше людей мають доступ до цінної інформації. Відкрите дослідження має потенціал зробити значні відкриття, які матимуть позитивний вплив на наше суспільство, руйнуючи межі між дисциплінами та організаціями.

Таким чином, для дослідників на рівні університетів та коледжів вкрай важливо використовувати цей підхід, щоб просувати знання для кращого нашого світу.

Штучний інтелект (ШІ) змінив наш спосіб життя, роботу та освіту. Він перетворився на потужний інструмент для академічних досліджень, генеруючи нові розуміння та відкриття, про які колись було неможливо уявити. Однак це також викликає проблеми для підтримки академічної доброчесності, наприклад належне присвоєння авторства та обмін даними.

Розвиток відкритої науки та штучного інтелекту може мати негативний вплив на поведінку учасників освітнього процесу. Наприклад, зловживання відкритим доступом до наукових даних може призвести до того, що здобувачі вищої освіти та науковці будуть вважати академічну недоброчесність менш серйозним порушенням.

Крім того, штучний інтелект має потенціал зробити академічну нечесність більш витонченою та важкою для виявлення. Це може призвести до того, що випадки академічної недоброчесності будуть залишаються невиявленими, що може негативно вплинути на якість освіти та наукових досліджень.

Лігою європейських дослідницьких університетів зазначено, що університети несуть відповідальність за сприяння етичному використанню ШІ в дослідженнях. Це включає забезпечення належного цитування джерел і прозорого обміну даними, щоб спиратися на наявні знання та уникати плагіату. Крім того, штучний інтелект може допомогти у виявленні потенційних випадків академічного шахрайства або неправомірної поведінки, зрештою сприяючи довірі та надійності академічної роботи [2].

Отже, потенційні переваги відкритої науки численні, починаючи від розширення співпраці та прозорості до швидшого прогресу в знаннях. Однак цей перехід у бік відкритості також тягне за собою певні перешкоди. Навчання дослідників етичним практикам відкритої науки може допомогти пом'якшити ці проблеми та максимізувати потенціал відкритої науки.

Не дивлячись на існуючі «спокуси» порушити принципи академічної доброчесності, беззаперечним є той факт, що наявний високий відсоток згоди серед дослідників щодо переваг дотримання академічної доброчесності під час практики відкритої науки [3].

Загальноприйнята визначеність у необхідності додержання правил академічної доброчесності серед науковців, не тільки зменшує кількість порушень, захищає авторські права, так і позитивно впливає на академічну репутацію закладу у якому працює науковець.

Підсумовуючи, відкрита наука створює як можливості, так і проблеми для академічної доброчесності. Забезпечуючи більшу

прозорість і співпрацю в дослідженнях, одночасно викликає занепокоєння щодо належного авторства та обміну даними.

Щоб вирішити ці проблеми, вкрай важливо, щоб дослідники пройшли навчання відповідним методам відкритої науки. Цьому можуть сприяти: розробка нових методів виявлення академічної нечесності; просвітницькі заходи спрямовані на підвищення обізнаності про академічну доброчесність; створення сприятливого наукового та освітнього середовища, яке буде заохочувати академічну доброчесність, і водночас є нетерпимим до її порушень. Реалізації цих цілей, може сприяти розробка нових «кодексів» академічної доброчесності, які будуть враховувати особливості та можливості використання штучного інтелекту для відкритої науки.

Наукове співтовариство стає більш об'єднаним, тому вкрай важливо підтримувати академічну доброчесність у всіх частинах нашої роботи, а також забезпечити, щоб відкриті дослідження залишалися потужним інструментом для просування та інновацій, дотримуючись етичних практик постійної освіти.

Список посилань

1. Arthur, P. L., & Hearn, L. (2021). Toward open research: A narrative review of the challenges and opportunities for open humanities. *Journal of Communication*, 71(5), 827-853. <https://doi.org/10.1093/joc/jqab028> <https://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=12257&context=ecuworkspost2013>
2. Towards a Research Integrity Culture at Universities: From Recommendations to Implementation. League of European Research Universities, 2020. 48 p. <https://www.leru.org/files/Towards-a-Research-Integrity-Culture-at-Universities-full-paper.pdf>
3. Arna'out. Academic Integrity Issues: Benefits, Challenges, Initiatives and Practices. *International J. Soc. Sci. & Education* 2016 Vol.6 Issue 1. <http://ijsse.com/sites/default/files/issues/2016/v6i1/paper-02.pdf>

МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Ага-заде Лейла Відаді-кизи

вчитель фізики

Харківський ліцей № 146

м. Харків, Україна

Сьогодні підвищення кваліфікації має дуже велике значення для кар'єрного зросту. Будь-яке навчання надає можливість зростати у тій чи іншій сфері праці.

По-перше, я вважаю, що це збільшує професіоналізм, роблячи людину затребувану на ринку.

Кваліфікація завжди призводить до підвищення рівня знань, а також рівня заробітної плати. Чим більше знань має людина, тим легше знайти роботу, або знайти можливість працевлаштування.

По-друге, я хочу відокремити, що навчання дозволяє бути поряд з технологічними навичками та тенденціями. Технологічні навички автоматично роблять вас конкурентноздатними. Окрім цього, технологічні навички дозволяють вирішувати нові, більш складні задачі, що також надає кар'єрний зріст [1].

Нажаль, багато закладів та підприємств, де можливо було підвищення кваліфікації наразі не працюють. Наше сьогодні є прикладом того, що навчатись чомусь та отримувати підвищення освіти, можна навіть онлайн, сидячі вдома.

Після повномасштабного вторгнення на територію України, всі курси, школи, бізнес-школи та університети перейшли на онлайн. Це змусило багато підприємств, шкіл та закладів навчання створювати різні онлайн-курси.

Зараз, отримати сертифікат про навчання, або про підвищення своїх знань, можна сидячі вдома. Це дуже зручно, оскільки збільшило кількість бажаючих вчитись.

І під час війни, і після її завершення головним завданням будь-якої організації буде підвищення рівня знань [2].

Таким чином, системи освіти та підвищення кваліфікацій в умовах воєнного стану характеризуються дуже інтенсивним пошуком нових можливостей.

Отже, як бачимо, попри складні умови, в яких наразі знаходиться наша країна, інноваційні та навчальні процеси освіти не страждають. Кожна організація плідно працює та надає можливість своїм та новим працівникам підвищувати свій рівень знань та свою кваліфікацію.

Список посилань

1. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. Київ, 2022. URL: <https://pravo.ua/voiennyi-stan-iak-obstavyna-iaka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-pokarannia/> (дата звернення: 18.09.2023).
2. Освіти України в умовах воєнного стану. Київ, 2022. URL: <https://cuesc.org.ua/bibl.pdf> (дата звернення: 18.09.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-3>

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СНАТГРТ ПРИ ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Акімов М. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Сьогодні проблематика академічної доброчесності, відкритої науки та штучного інтелекту розглядається здебільшого в контексті здобуття відповідного освітнього рівня та проведення наукових досліджень. При цьому увага такому аспекту освітньої діяльності як підвищення кваліфікації приділяється недостатньо.

Підвищення кваліфікації поліцейського як складова його післядипломної освіти не є і не повинно розглядатись як формальне виконання припису закону, «необхідне зло». Щорічно сотні працівників Національної поліції України отримують у такий спосіб можливість здобути нові знання, уміння, навички, потрібні для більш ефективного виконання службових обов'язків.

Мета підвищення кваліфікації може бути досягнута лише за умови врахування специфіки викладання і застосування належних технологій. Перша і головна особливість підвищення кваліфікації – стислий час та значний обсяг навчального матеріалу. Увага зосереджується на найбільш важливих аспектах: змінах та доповненнях до законодавчих і міжнародно-правових актів, практиці їх застосування, аналізі відповідних справ (ситуацій).

Далі, кваліфікацію підвищують поліцейські з різних підрозділів, які обіймають різні посади та мають різні спеціальні звання та досвід роботи. Таких людей у жодному разі не слід примушувати навчатись – ефект буде радше негативний. Натомість зацікавлення, стимулювання користі удосконалення знань, засвоєння та відпрацювання нових навичок будуть набагато більш результативними.

Нарешті, відомі певні упередження поліцейських як стосовно закладів галузевої освіти і їх викладачів, так і щодо отриманих раніше знань та навичок. Існує стереотип, що «теоретик» ніколи не зможе виконати завдання на практиці, що кращий «практик» – це той, хто якнайшвидше забув те, чому його навчали «теоретики», і засвоїв те, що йому розповіли і показали безпосередньо старші колеги в підрозділі. Викладачеві просто слід на власному прикладі продемонструвати, що кожен має працювати там, де від нього найбільша користь. Довести це можна лише проведенням занять на такому рівні, який уможливить не лише досягнення навчальної мети, а і покаже практичним працівникам, в чому саме користь від теорії, як можна покращити практику, спираючись на теоретичні здобутки.

Підвищення кваліфікації неодмінно потребує перевірки засвоєних знань та здобутих навичок. Оптимальним для цього видаються тестові завдання. Водночас їх складання (із належним формулюванням запитань та – що ще більш важливо – відповідей) потребує значних витрат часу. Це тим більш важливо, що кожна допущена помилка, кожне некоректне запитання чи двозначний варіант відповіді не тільки стають приводом для суперечок між викладачем та слухачем, але й негативно впливають на весь процес підвищення кваліфікації та псують реноме галузевого вищого закладу освіти.

Оптимізувати роботу викладача з розробки тестових завдань дозволяє така інновація як штучний інтелект, тобто сукупність створених людиною у фізичному або цифровому світі систем, які відповідно до заздалегідь визначених умов та на основі власного сприйняття середовища, наявних знань та зібраних даних визначають дії (операції), необхідні для виконання поставленого завдання.

Прикладом технології штучного інтелекту, придатної для застосування при вирішенні вказаного завдання, є чат-бот Chat GPT (від англ. Generative Pre-trained Transformer – генеруючий попередньо навчений трансформер) – велика статистична модель мови, призначена для діалогового спілкування та здатна до самовдосконалення завдяки технологіям машинного навчання. Chat GPT дозволяє за введеними користувачем параметрами формулювати практичні завдання, контрольні та тестові запитання для здобувачів освіти усіх рівнів. Варто зазначити, що Chat GPT, запам'ятовуючи попередні діалоги,

постійно покращує власну результативність, уникає раніше допущених помилок та враховує критичні зауваження.

Зазначені характеристики дозволяють легко та швидко скласти за допомогою Chat GPT (згідно заздалегідь визначених критеріїв та керуючись чинним законодавством) необхідну кількість тестових запитань із певною кількістю варіантів відповідей до них із кожною теми курсу підвищення кваліфікації будь-якої групи кадрів поліцейських. На додачу до цього тестові завдання можна змінювати, створюючи новий перелік до кожного наступного курсу підвищення кваліфікації або у разі внесення змін і доповнень до законодавчих і підзаконних актів.

Підбиваючи підсумки, слід зауважити, що використання ChatGPT в освітньому процесі (перш за все в гуманітарних науках) обумовить в майбутньому зосередження науково-педагогічних працівників на створенні творчих завдань (із відмовою від описових). Отже, поширення інноваційних технологій не тільки суттєво змінить методи та інструменти викладання, але й створить нові можливості для підвищення ефективності усіх видів навчання, у тому числі підвищення кваліфікації поліцейських.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-4>

ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СФЕРІ ОСВІТИ

Андріян В. І.

*доктор наук з державного управління, професор
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

На сьогодні цифрова трансформація різноманітних сфер життєдіяльності людей передбачає розроблення та впровадження відповідних технологій штучного інтелекту, котрі на даному етапі співвідношення між штучним і природним інтелектом відіграють роль саме тих засобів, що дозволяють позбавити сучасних людей рутинної роботи й виконувати трудомісткі операції з великими обсягами даних. В сфері освіти штучний інтелект виконує подвійну роль щодо мети й засобів, оскільки під час підготовки фахівців у сфері штучного інтелекту вони набувають статусу мети освіти. В якості сучасного засобу, котрий персоніфікує освіту й знижує її трудомісткість, штучний

інтелект може використовуватися практично у всіх освітніх програмах різних напрямів. Можливості застосування технологій залежать від досягнутого досвіду застосування штучного інтелекту. На сьогодні існує ціла низка розрізнених даних про такі можливості, все ще накопичується необхідний досвід застосування технологій штучного інтелекту в сферу освіти [2]. Однак, незважаючи на широкі перспективи використання штучного інтелекту, можемо стверджувати про існування певних проблемних питань щодо практики використання штучного інтелекту в сфері освіти.

По-перше, по сьогодні все ще відсутня цілісна система нормативно-правових документів, що регламентують використання штучного інтелекту в сфері освіти [1]; мають місце лише ті орієнтири, котрі містяться у відповідних документах державного рівня загального характеру.

По-друге, все ще відбувається необхідне накопичення й оприлюднення наявного досвіду використання штучного інтелекту в сфері освіти, з одночасним застосуванням відповідних технологій та практики: технології мовного розпізнавання, оброблення та генерації природної мови, технології персоналізації навчання, адаптивного навчання, різноманітні віртуальні помічники, технології інтервального (проміжного) навчання, автоматична оцінка, старт-кампус, гейміфікація, чат-боти тощо.

По-третє, штучний інтелект в сфері освіти використовується також і для підвищення якості всіх компонентів освітнього процесу (зміст освіти, навчально-педагогічна взаємодія, контроль та аналітика тощо) [3].

По-четверте, в сфері вищої освіти за допомогою штучного інтелекту реалізується широкий спектр аспектів використання штучного інтелекту, представлені розробкою та реалізацією програм зі штучним інтелектом; науковими розробками; розробленням для інших сфер, зокрема економіки; підготовкою викладачів до підготовки кадрів у сфері штучного інтелекту [5]; використання технологій управління освітою; використання технологій штучного інтелекту щодо дозвільної діяльності студентів; використання технологій штучного інтелекту для покращення якості освіти; використання технологій штучного інтелекту щодо підвищення якості життєдіяльності студентів [2].

По-п'яте, існуючі науково-педагогічні орієнтири використання технологій штучного інтелекту в сфері освіти ґрунтуються на сукупності інформаційного, гуманістичного підходів у сфері освіти й представлені групами принципів (гуманізму, персоніфікації, суб'єктності, процесуальної реалізації в сфері освіти [4]), котрі носять діалектичний характер, несуть в собі протиріччя й слугують передумовами ґрунтовних досліджень етичних і аксіологічних аспектів

використання штучного інтелекту у сфері освіти, є повинно виокремитися в предмет окремого дослідження.

Таким чином, перераховані питання свідчать про наявні особливості та динаміку розвитку ідей та технологій штучного інтелекту в сфері освіти, ефективними методами вирішення котрих можуть слугувати:

– вивчення та аналіз нормативно-правових документів, що регламентуватимуть питання вивчення соціального замовлення, нормативи та орієнтирів використання технологій штучного інтелекту в сфері освіти;

– аналіз та вивчення тематичних сайтів та сайтів освітніх організацій, абстрагування та узагальнення для ефективної систематизації наявного досвіду та виявлення відповідних аспектів застосування штучного інтелекту в сфері освіти;

– аналіз та діалектичний синтез під час виявлення науково-педагогічних орієнтирів використання технологій штучного інтелекту в сфері освіти.

Поширення технологій штучного інтелекту в сучасному світі набирає дедалі більших обертів. Досить швидко людина не зможе уявити життя без систем штучного інтелекту, що з високою ймовірністю можуть стати наймасштабнішим інноваційним проектом за всю історію людської цивілізації не лише в сфері освіти.

Список посилань

1. Завальний А. М. Інновації юридичної освіти: осмислення, виклики, перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 113-132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2018_4_11.

2. Онищук І. І. Правове регулювання технологій штучного інтелекту: теоретико-прикладні та етичні засади. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 3. С. 50-57. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.03.06>.

3. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. № 1. С. 15-23. doi: 10.37635/jnalsu.28(1).2021.15-23

4. Радутний О. Е. Юридична освіта та сфера надання правових послуг в контексті штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2019. № 2(29). С. 40-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2019_2_7.

5. Рамазанов С. К., Шевченко А. І., Купцова Є. О. Штучний інтелект і проблеми інтелектуалізації: стратегія розвитку, структура, методологія, принципи і проблеми. *Штучний інтелект*. 2020. № 4. С. 14-23. DOI: <https://doi.org/10.15407/jai2020.04.014>

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Андрущенко І. Г.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

До останнього часу сфера освіти в Україні розвивалася, загалом, досить успішно. Проте в її функціонуванні та подальшому розвитку залишається ціла низка невирішених питань, суть яких полягає в тому, наскільки швидко дана сфера зможе адаптуватися до сучасних вимог та відповідати тим очікуванням які на неї покладаються. Зокрема, мова йде про застосування в освітній сфері (далі – ОС) технологій штучного інтелекту (далі – ШІ).

Це актуальне питання може бути вирішене комплексно, у разі ухвалення відповідної норми на рівні Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, або ж Міністерства освіти і науки України. У разі ж відсутності відповідного нормативно-правового акту, використання ШІ буде мати місце лише ситуативно.

Одним із способів вирішення цього питання є визнання на державному рівні технології ШІ, ухвалення відповідного законодавчого акту, розробка та затвердження концепції використання такої технології в закладах вищої освіти, а також адаптація освітніх програм до потреб ринку освітніх послуг.

Загальновідомо, що початок свого шляху на планеті ШІ бере з середини 50-х років минулого століття, коли була створена його перша програма (Аллен Ньюелл та Герберт Саймон), а також був вперше вжитий термін «штучний інтелект» (Джон Маккарті) [1].

Нині переможна хода ШІ по планеті лише набирає обертів. Такому динамічному розвитку ШІ сприяє також і технологічне зростання людства, а також світові глобалізаційні процеси.

Варто також вказати, що використання програм із застосуванням технологій ШІ знижує поточні видатки, покращує якість та швидкість прийняття рішень та сприяє інноваційному розвитку. ШІ є потужним інструментом для досягнення успіху в ОС, враховуючи його можливості та обмеження.

Попри численні переваги, використання ІІІ в ОС може також супроводжуватися як певними недоліками так і обмеженнями. Одним із недоліків є необхідність наявності значного обсягу якісних та репрезентативних даних для ефективного функціонування систем ІІІ. Брак або ж недостатня якість таких даних може призвести до недостовірних результатів та невірних рішень. Також, може існувати проблема впровадження та інтеграції ІІІ з діючими вимогами в ОС. Це може призвести до стрімкого зростання витрат стосовно внесення змін та удосконалення відповідних програм з підготовки здобувачів вищої освіти (далі – ЗВО) [2].

До переваг використання ІІІ у сфері вищої освіти можна також віднести і можливість забезпечити індивідуалізоване навчання або ж інклюзивної освіти. ІІІ спроможний адаптуватися до індивідуальних потреб ЗВО, що в свою чергу буде сприяти створенню індивідуалізованих навчальних програм, які допоможуть здобувачам краще опанувати навчальний матеріал.

ІІІ може сприяти підвищенню ефективності навчання шляхом розробки інноваційних інструментів та методів. Також ІІІ може аналізувати значні обсяги даних, виявляти зв'язки і закономірності у навчальних процесах та надавати корисну інформацію викладачам у сфері освіти. У цьому контексті викладачі зможуть сприяти вдосконаленню різних методик навчання та пристосовувати матеріал до вимог сьогодення.

Окрім цього ІІІ може відкрити нові можливості для доступу до віддаленого доступу до знань та навчання, зокрема для тих ЗВО, котрі мешкають у віддалених регіонах або ж сільській місцевості.

Тотальне впровадження технологій ІІІ в сфері вищої освіти надасть можливість збагатити навчальний процес за допомогою інтерактивних технологій та віртуальної реальності. У свою чергу це буде сприяти ЗВО отримувати практичні здібності та розвивати креативне мислення.

Разом з тим, ІІІ не позбавлений і окремих недоліків. Так загалом ІІІ аналізує інформаційний контент, що вже розміщений в глобальній мережі. Все те, що до мережі не потрапило – йому недоступне. Також ІІІ не відфільтровує інформаційні джерела за правдивістю, зокрема він може видавати дезінформацію як реальні факти [3].

Насамкінець варто підкреслити, що технології ІІІ продовжують розвиватись і його вплив на ринок освітніх послуг є очевидним. Використовуючи ці технології заклади вищої освіти зможуть покращити відносини із ЗВО та стимулювати більшу кількість здобувачів до отримання вищої освіти як в Україні так і за її межами. У свою чергу, це буде потужним мотиватором до здобуття нових знань та подальшого прогресу технологій ІІІ.

Список посилань

1. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові. URL : <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi>.

2. Аналіз використання штучного інтелекту в системах управління бізнес-процесами: переваги та недоліки. URL : <https://fti.dp.ua/conf/2023/05247-0555/>.

3. Вчитель + штучний інтелект – це майбутнє освіти. URL : <https://intboard.ua/pres-sluzhba/blog/vchytel-shtuchnyu-intelekt-tse-maybutnye-osvity/>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-6>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДЛЯ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ: НАДІЙНИЙ ПОМІЧНИК / ПІДСТУПНИЙ ВОРОГ

Анісімова Л. В.

*кандидат філологічних наук, доцент, вчений секретар,
доцент кафедри світової літератури
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Про штучний інтелект ще пів століття тому можна було прочитати хіба у творах в жанрі наукової фантастики; в наш час він поступово стає звичним і невід’ємним аспектом повсякдення. Початок 2023 року ознаменувався резонансною подією – надання компанією OpenAI вільного доступу в Україні до однієї з версій ChatGPT, нового і надзвичайно популярного в багатьох країнах чат-боту на основі штучного інтелекту.

В шекспірівській п’єсі «Буря» захопленому вигуку молодій Міранди – «О прекрасний світ новий», слідує іронічна ремарка батька Просперо, мудрого і досвідченого чарівника, – «Новий для тебе». Гадаю, що спостерігаючи за натхненним захопленням студентства можливостями, які відкрилися завдяки використанню ChatGPT в освітньому процесі, більшість викладачів миттєво відчули масштабність нової загрози академічній доброчесності, яку так старанно і ретельно плекають у стінах рідної alma mater. Проте перед спокусою спростити життя загалом і процес виконання навчальних завдань зокрема важко встояти не лише молоді. Ознайомившись із

можливостями нового ресурсу і навчившись застосовувати його для полегшення й покращення власної професійної діяльності, викладачі та науковці безперечно замислилися над тим, чи не порушують вони мимоволі норми і принципи академічної доброчесності.

Світова академічна спільнота майже миттєво відреагувала на появу доступних чат-ботів (GPT-3, ChatGPT) активним обговоренням і висвітленням в наукових часописах його переваг і недоліків, ризиків використання в освіті та науці [3, 4]. Однією з основних проблем у сфері вищої освіти, спричинених появою доступних ресурсів на основі штучного інтелекту, стало питання врегулювання використання чат-боту учасниками освітнього процесу та запобігання його зловживання [1, 2]. Адже при використанні ШІ, насамперед, порушується задекларована в документах про академічну доброчесність усіх без винятку закладів освіти самостійність виконання завдань, кваліфікаційних чи наукових робіт тощо.

Тож до переліку викликів, які постали перед вітчизняною академічною спільнотою через війну, досить неочікувано додався ще один – забезпечення доброчесного використання штучного інтелекту в освітньому процесі та науковій діяльності закладів вищої освіти. Вочевидь, заборона використання ChatGPT в освітньому процесі не стане рішенням проблеми. Також не варто зосереджуватись лише на негативних аспектах нового ресурсу і його потенційній небезпеці. Натомість потрібно навчитись використовувати його можливості максимально ефективно і відповідально.

Припускаю, що мине багато часу, допоки його використання буде вноrmоване на рівні держави, тому нагальним завданням для кожного університету в межах своєї автономії є удосконалення існуючих внутрішніх механізмів забезпечення академічної доброчесності в освітньому процесі та науковій діяльності задля мінімізації шкоди для якості освіти і наукових розвідок, яку може заподіяти нерозбірливе застосування ChatGPT. Безперечно, орієнтирами може стати досвід і практики провідних світових закладів вищої освіти, проте не слід зволікати, очікуючи на готові рішення, а розпочинати з локальних заходів для окремих категорій учасників освітнього процесу щодо спектру можливостей, потенціалу штучного інтелекту і його доброчесного використання.

Список посилань

1. Bin-Nashwan, S. A., Sadallah, M., and Boutera M. Use of ChatGPT in academia: Academic integrity hangs in the balance. *Technology in Society*. 2023. Vol. 75. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2023.102370>.

2. Cotton, D. R. E., Cotton, P. A. and Shipway, J. R. Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*. 2023. <https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148>

3. Dehouche, N. Plagiarism in the age of massive generative pre-trained transformers (GPT-3). *Ethics in Science and Environmental Politics*. 2021. Vol. 2. Pp. 17–23. <https://doi.org/10.3354/eseop00195>

4. Qasem, F. ChatGPT in scientific and academic research: future fears and reassurances. *Library Hi Tech News*. 2023. Vol. 40 No. 3, Pp. 30–32. <https://doi.org/10.1108/LHTN-03-2023-0043>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-7>

ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Антоненко І. В.

*кандидат медичних наук,
асистент кафедри акушерства та гінекології
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Проблема академічної доброчесності не втрачає своєї актуальності в наш час [1, 4, 8]. На сьогоднішній день нам не вистачає академічної доброчесності в закладах вищої освіти. Разом з тим, у відсутності академічної доброчесності ми не можемо мати якісну вищу освіту [2, 3, 5]. Дуже важливе питання – дотримання принципів академічної доброчесності, тобто доброчесна поведінка у всіх сферах життя. Ще коли ми сиділи за шкільною партою, наша перша вчителька говорила нам, що потрібно бути чесною, справедливою та відповідальною людиною. На мій погляд, ці фундаментальні цінності допомагають майбутньої дорослої людині стати доброчесним та законослухняним громадянином, створити сильне, гармонічне громадянське суспільство [6, 7, 9].

Неможливо наполягати на академічну доброчесність інших людей не починаючи з себе. Тому кожен науковець, педагогічний працівник закладу вищої освіти має задати собі питання. Наскільки я відповідаю принципам академічної доброчесності? Що я маю на увазі під «принципами академічної доброчесності»?

На мій погляд, проблема академічної доброчесності у закладах вищої освіти має дві складові частини: академічна доброчесність викладача та студента. Академічна доброчесність педагогічного працівника це:

- Рівне відношення до всіх здобувачів вищої освіти незалежно від особистої симпатії;
- Залишатися у процесі спілкування зі студентами на коректному рівні взаємин Викладач – Студент;
- Чесно, сумлінно надавати всю необхідну інформацію, що стосується теми заняття;
- Під час проведення занять зі студентами завжди залишатись спокійним, ввічливим, відповідати на всі поставлені студентами питання.

Академічна доброчесність студента це:

- Сумлінно готуватись до кожного практичного заняття, згідно з учбовим планом та програмою;
- Не пропускати занять без поважної причини;
- Студент не повинен порушувати правила, передбачені для цього навчального закладу;
- Студент не повинен заважати проведенню заняття своєю поведінкою, розмовляти з іншими студентами або по телефону;
- Під час виконання тестового контролю не користуватись допомогою інтернет – ресурсів, підказок з боку одногрупників.

Насправді в останні роки з'являється багато досліджень про те, як виховання доброчесності впливає на стан розвитку суспільства та окремих громадян. Як зазначає у своєму посібнику Міжнародний Центр академічної доброчесності, академічні спільноти процвітають, коли їхні громадяни «живуть» фундаментальними цінностями: «коли суспільні освітні установи «просякнуті» доброчесністю, вони допомагають у створенні міцнішої громадянської культури суспільства як цілого». Дотримання принципів академічної доброчесності – це чесність до себе, до своїх колег.

Висновки. Таким чином, дотримання етичних норм академічної доброчесності впливає на репутацію вищого навчального закладу, його рейтинг серед інших закладів вищої освіти.

Майбутнє нашої країни напряму залежить від поширеної серед науково-педагогічних працівників навички академічної доброчесності.

Список посилань

1. Етичний кодекс ученого України. URL: <https://www.znu.edu.ua/etchnyj-kodex-uchenogo-Ukrajiny.pdf> [Архівовано 16 липня 2020 у Wayback Machine.]

2. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти» (від 26.10.2017 р. №1/9-565). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe9d9b7112.pdf> [Архівовано 16 грудня 2021 у Wayback Machine.]

3. Лист Міністерства освіти і науки України «Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо)» (від 15.08.2018 р. № 1/11-8681) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18#Text> [Архівовано 16 грудня 2021 у Wayback Machine.]

4. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» (від 23.10.2018 р. №1/9-650). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text> [Архівовано 22 січня 2022 у Wayback Machine.]

5. Лист Міністерства освіти і науки України «Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності: Аналітична записка» (від 20.05.2020 р. № 1/9-263). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/do-pitannya-uniknennya-problem-i-pomilok-u-praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti> [Архівовано 16 грудня 2021 у Wayback Machine.]

6. Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти «Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності» (від 29.10.2019 р. №11). URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації%cc%88-ЗВО-система-забезпечення-академічної%cc%88-доброчесності.pdf> [Архівовано 19 квітня 2022 у Wayback Machine.]

7. Звіт про результати моніторингу прозорості антикорупційної політики закладів вищої освіти України «Індекс прозорості антикорупційної політики закладів вищої освіти (2017)». URL: http://europrojects.org.ua/home/projects/compliance/transparency_index/ [Архівовано 16 грудня 2019 у Wayback Machine.]

8. Маккейн Д., Павела Г. Принципова боротьба за академічну доброчесність – думка професорів Центру академічної доброчесності. URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/pryntsyypova-borotba-za-akademichnu-dobrochesnist-dumka-profesoriv-tsentru-akademichnoyi-dobrochesnosti/> [Архівовано 27 вересня 2020 у Wayback Machine.]

9. Ian Smith, Tom Hamilton. Ethical behaviour of all actors in education – Volume 3 of Publications of the Council of Europe Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education (ETINED). URL: <https://rm.coe.int/16806d2b6f> [Архівовано 16 грудня 2019 у Wayback Machine.]

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ

Антоненко П. Б.

доктор медичних наук, професор

Одеський національний медичний університет

м. Одеса, Україна

Одним з найпоширеніших різновидів порушення академічної доброчесності є плагіат (від латинського «*plagium*» – *краду*). Нагадаємо, що «плагіат академічний – навмисне відтворення здобувачем вищої освіти у письмовій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора» (ст. 69 закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р.). У 2017 року Організація економічного співробітництва та розвитку оприлюднила «Огляди доброчесності в освіті: Україна 2017», згідно якого найпоширенішим видом порушення академічної недоброчесності в Україні є саме плагіат (списування, використання робіт і дисертацій тощо). Велика кількість різноманітних форм та видів плагіату деякі автори (наприклад, Романова І.В., 2012) пропонуть поділяти за: обсягом недоброчесно запозиченого матеріалу; ступенем прихованості запозичення; за сферою використання плагіату (освітньо-науковий, професійний, нормативний тощо).

Які ж основні причини виникнення плагіату? Згідно результатів анкетування викладачів низки ВНЗ України і експертів МОН (Рижко О.М., 2016; Штефан А., 2017) причин вчинення плагіату респонденти розділили на об'єктивні і суб'єктивні. До *об'єктивних причин* респонденти включили: (1) абсолютний доступ до інформації в Інтернеті, що є спокусою, і водночас обмеженість доступу до наукових баз та джерел; (2) закритість і збідненість вітчизняного інтелектуального поля, інертність наукового життя; (3) недостатня поширеність правової культури широких верств (ігнорування авторського права), «виготовлення» наукового дослідження на замовлення, корупція; (4) нестача часу, зумовлена завищеними вимогами при відсутності належних умов. До *суб'єктивних причин* респонденти включили: (1) брак креативності, низький інтелектуальний рівень; (2) ігнорування морально-етичних приписів, неповага до праці

іншого, нерозуміння важливості етичних приписів у професійній взаємодії.

Здобувачі вищої освіти трохи по іншому пояснюють виникнення плагіату. При інтерв'юванні студентів Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця (Стеченко О.В., 2016; Штефан А., 2017) і в результаті вивчення Східноукраїнського Фонду соціальних досліджень (Карпенко М., 2017) було виокремлено певні кластери причин виникнення плагіату були виявлені такі причини вчинення плагіату: (1) переобтяженість освітньої програми (необхідність виконання значного об'єму письмових робіт); (2) застарілість змісту та методів навчання; (3) застарілість змісту та методів навчання, повторюваність та неактуальність тем письмових робіт з року в рік; (4) толерантне відношення до плагіату з боку викладачів і здобувачі освіти; (5) брак єдиних правил і норм оцінювання оригінальності текстів та прозорих алгоритмів боротьби з плагіатом (профілактики, виявлення, покарання).

У великій мірі передумовою значного поширення академічного плагіату є недостатнє розуміння авторами наукових робіт основних засад авторського права. Наприклад, помилкова думка, що все що потрапило в Інтернет, вже не охороняється авторським правом; а також переконання, що під правову охорону підпадає тільки первинна форма, в якій виражено твір, а плагіатом є лише дослівне використання чужого твору. Такі автори вважають, що якщо до нього будуть внесені які-небудь зміни, буде перекладено з іншої мови та опубліковано під своїм іменем без зазначення імені первинного автора, так дії також належать до позадоговірного використання твору і не є плагіатом. Відносно новим різновидом плагіату є використання продукту Штучного інтелекту без необхідного посилання та цитування.

Але на сьогодні таке бачення є неповним, оскільки авторське право поширюється не тільки на форму твору, але і на його зміст. На думку Анни Штефан (2017), творча переробка має місце тоді, коли особа, використовуючи принаймні один елемент форми вираження первинного твору, створює нові елементи, яких у первинній формі вираження не було. Творча переробка – це якісно новий результат, відмінний від вже існуючого. Є тонка межа між творчою переробкою наукового матеріалу, коли виникають нові елементи твору, і формальним переписуванням тексту, коли не змінюється форма вираження твору і не виникають нові її елементи.

Згідно Закону України «Про авторське право і суміжні права» (ч. 1 п. 1 ст. 14) *право авторства* належить до особистих немайнових прав, яке не підлягає відчуженню й передбачає визнання іншими особами

шляхом зазначення належним чином імені автора на творі та його примірниках за будь-якого публічного використання твору.

Вважаємо, що боротьба з таким явищем, як академічний плагіат має включати як поліпшення обізнаності викладачів, науковців і здобувачів освіти університету щодо сутності авторського права, творчості, правил коректного цитуванні; широкого доступу до сучасної наукової та методичної фахової літератури, а також формування негативного відношення в Університеті до такого явища як плагіат.

На прикладі Одеського національного медичного університету, інформаційна база, за допомогою якої здійснюється популяризація принципів академічної доброчесності та підвищення рівня обізнаності всіх учасників освітньо-наукової діяльності в університеті у питаннях академічної доброчесності та основними складовими якої є:

- Інформація з питань біоетики та антиплагіату;
- Політика сприяння академічній доброчесності в університеті;
- Інформаційні та методичні матеріали, присвячені інформаційній грамотності та попередженню плагіату.

Інструменти впровадження принципів академічної доброчесності у освітню і наукову діяльність університету, які несуть просвітницьку функцію та за допомогою яких стає можливим попередження випадків порушення принципів академічної доброчесності;

Інструменти контролю додержання академічної доброчесності у освітній і науковій діяльності закладу вищої освіти, які, зокрема, передбачають:

- здійснення анкетування учасників наукового та освітнього процесів на предмет порушень академічної доброчесності;
- обов'язкову перевірку наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних та навчальних робіт на наявність ознак академічного плагіату відповідно до створеної нормативної бази.

Антиплагіатна експертиза в Одеському національному медичному університеті спрямована на збереження авторських прав шляхом проведення відповідно антиплагіатної перевірки наукових робіт. Перевірку на академічний плагіат здійснює Комісія щодо запобігання академічного плагіату Університету.

Перевірки на оригінальність підлягають:

- дисертаційні роботи та автореферати здобувачів наукових ступенів;
- кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти ступеню «магістр»;
- навчально-методичні праці (підручники, навчально-методичні посібники, збірники лекцій), монографії тощо;
- рукописи статей, тези доповідей.

Для вивчення оригінальності представленого тексту Комісія університету використовує ліцензовану програму «StrikePlagiarism». Установа повнофункціональної програми є платною, тому її використання не є легкодоступним.

У випадку первинного виявлення академічного плагіату (недостатній рівень оригінальності) в поданій на розгляд науковій роботі Комісія складає відповідну Довідку та рекомендує автору переробити власну роботу та надати її для повторної експертизи. Після цього робота проходить процес здійснення заходів з перевірки на академічний плагіат повторно. У разі незгоди автора, Комісія інформує службовою запискою безпосереднього керівника автора. «Прохідний рівень оригінальності» для магістерських дипломних робіт, рукописів підручників складає 76%; для монографій та рукописів наукових статей – 81%; для авторефератів і дисертацій – 86%.

У разі повторного виявлення факту академічного плагіату Комісія має підстави для клопотання перед ректором Університету щодо недопущення кваліфікаційної роботи до захисту та неможливості опублікування монографії, навчально-методичного посібника у відкритому друці. Університет застосовує відповідні заходи (повторне проходження оцінювання і відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення академічної стипендії, відрахування; відмови у присудженні або скасування наукового ступеня).

Водночас в університеті сформований та розвивається електроний репозитарій академічних текстів, бази даних та фундаментальних наукових робіт, що має допомогти у вільному доступі до наукових матеріалів співробітників та здобувачів університету.

Отже, поліпшення обізнаності викладацького і навчального персоналу, а також здобувачів освіти університету щодо сутності авторського права, правил коректного цитуванні; широкого доступу до сучасної наукової та методичної фахової літератури, мають ефективно попереджати таке явище, як плагіат.

ЧИ МОЖЛИВЕ ДОБРОЧЕСНЕ ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ?

Апчева І. А.

*доктор медичних наук,
професор кафедри акушерства та гінекології
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Стрімкий розвиток інформаційних технологій безповоротно змінив життя кожної сучасної людини. Звичайним стала можливість швидкого пошуку чи передачі будь-якої необхідної інформації, миттєві фінансові операції, системи автопілота чи розумного будинку, а також спілкування з віртуальним співрозмовником чи кіберзлочинність. Загальновідомо, що в 2020 році компанія OpenAI створила базовий алгоритм GPT-3 (Generative Pre-trained Transformer). Через деякий час віртуальний співрозмовник став доступним для вільної реєстрації та безкоштовного використання. Доступний сьогодні кожному ChatGPT здатний генерувати швидкі, прості відповіді на питання що цікавлять, і надавати інформацію будь-якою міжнародною мовою, завдяки чому приваблює користувачів різного віку та напрямків. Поява чат-бота здатного генерувати текст у будь-яких галузях науки на запит користувача викликала підвищену увагу в усьому світі, в тому числі в академічному середовищі.

Сьогодні, враховуючи можливості штучного інтелекту в освіті та науці, все більш актуальними є питання організації академічного середовища, зростаючі загрози академічній чесності, а також переваги та недоліки, перспективи та наслідки використання штучного інтелекту (ШІ) у науковій діяльності. Так, на думку Robert Dale, людей захоплює здатність програми створювати абсолютно новий текст, який читається так, ніби це написала людина. При цьому викладена інформація може не відповідати істині і не мати практичного застосування [1]. В іншому дослідженні встановлено, що ChatGPT успішно склав іспит на ступінь магістра ділового адміністрування. У процесі іспиту, на думку педагога, були отримані точні та обгрунтовані відповіді на складні питання [2].

ШІ значно змінив різні сфери людського життя, особливо це торкнулося охорони здоров'я, творчості, освіти та сфери послуг. Застосування нових розробок має як переваги так і недоліки, тому застосування має бути обгрунтованим і безпечним для людини.

Немаловажним є етичні та правові аспекти пов'язані з наявною сьогодні можливістю використання ШІ, різних інструментів автоматичного перефразування тощо при виконанні наукових праць. Закон України «Про вищу освіту», чітко описує поняття академічної доброчесності та правила, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової діяльності [3]. На сучасному етапі, у вищих навчальних закладах претендентам освіти має бути створена доброчесна освітня атмосфера, що сприяє формуванню культури поведінки та виробляє позитивні якості особистості, яка дотримується кодекса доброчесності. Надалі, у професійному середовищі кваліфіковані фахівці утворюватимуть дружні та згуртовані колективи, які вміють працювати в одній команді для досягнення найкращих результатів з дотриманням взаємної поваги та відкритості. Низка найбільш талановитих та інтелектуальних особистостей поповнить ряди дослідників та новаторів.

Людина повинна чітко розуміти, в якій галузі життя може бути застосований ШІ, який працює за стандартом, створеним людиною. Користувач сам вибирає модель взаємодії зі ШІ. На мій погляд, ШІ сьогодні значно полегшує виконання повсякденних, рутинних завдань. Може брати участь у оптимізації та прогнозуванні отриманих дослідницьких даних, допомагати у фіксуванні результатів дослідження та веденні необхідної документації. Проте, лише людина здатна замислитися над проблемою, визначити пріоритети розвитку наукового спрямування, розробити концепцію необхідного дослідження, проаналізувати та сформулювати висновки.

На мою думку, при написанні наукових статей, дослідник сам коректніше і доступніше може сформулювати думку, що допоможе донести наявну інформацію, ніж віртуальний помічник, що діє за шаблоном. Не можна бути повністю впевненим у наданій інформації, згенерованій віртуальним співрозмовником. Матеріал може містити неточності, перефразування або плагіат, за який тільки автор публікації нести відповідальність. Для публікації власних спостережень, важливим для автора є також самостійний аналіз літературних даних з тематики.

Проблема використання різних цифрових помічників зі ШІ в академічному середовищі, у період стрімкого розвитку новітніх технологій актуальна та потребує контролю наукових праць на унікальність, а також подальшого моніторингу ситуації. Проте, перш за все, кожен автор повинен дотримуватись правил академічної доброчесності, що підвищуватиме довіру та інтерес до імені самого автора, напрямку його досліджень та формує доброчесне академічне середовище.

Список посилань

1. Dale R. GPT– 3: What’s it good for? *Natural Language Engineering*. 2021. Vol. 27. P. 113–118. DOI: 10.1017/S1351324920000601
2. Terwiesch C. Would Chat GPT Get a Wharton MBA? A Prediction Based on Its Performance in the Operations Management Course. The Wharton School of the University of Pennsylvania. URL: <https://mackinstitute.wharton.upenn.edu/wp-content/uploads/2023/01/Christian-Terwiesch-Chat-GTP-1.24.pdf>
3. Закон України «Про вищу освіту» від 28.05.2023 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38, Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-10>

ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ДИСЕРТАЦІЙНИХ РОБОТАХ

Бабеня Г. О.

*кандидат медичних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи
Державна установа «Інститут стоматології та щелепно-лицевої
хірургії Національної академії медичних наук України»,
вчений секретар постійнодіючої спеціалізованої вченої ради
м. Одеса, Україна*

Працюючи понад 13 років вченим секретарем спеціалізованої вченої ради в своїй установі, я зрозуміла, що академічна доброчесність, її дотримання та наслідки її порушення стають дуже актуальними не тільки для сьогоднішніх здобувачів наукових ступенів, а і для всіх науковців, враховуючи вільний доступ до просторів Інтернету.

Так, поява відкритого доступу до бібліотек, підручників, монографій, результатів наукових досліджень, опублікованих у вигляді статей, доповідей, тез та ін., значно розширило кругозір аспірантів і науковців, дало можливість ознайомитися з вже проведеними дослідженнями та дає підґрунтя для розвитку вітчизняної науки на світовому рівні. Проте разом з цим, цей вільний доступ відкрив широкі двері до порушення академічної доброчесності, і до плагіату в тому числі.

Так сталося, що в нашій установі аспірантів небагато, протягом 4-х років навчання добре прослідковується та контролюється хто чим

займається і хто як працює, тому порушити доброчесність дуже складно. Але до нашої спецради поступають роботи з інших закладів. Був один кейс: привезли на попередній розгляд до спецради дисертаційну роботу. Призначили передбачуваних рецензентів. Тема роботи не дуже зрозуміла нікому, в тому числі і рецензентам, і що роблять – шукають інформацію в Інтернеті. Що знаходять – захищену декілька років тому в іншій країні ідентичну дисертаційну роботу. Просто дослівно переклали на українську мову захищену чужу дисертацію. А антиплагіатна програма видає високий відсоток ідентичності тексту, бо жодного збігу на українській мові немає.

Ще один момент стосовно цих програм. Вони у своїй більшості знаходять повне текстове співпадіння, проте до порушення академічної доброчесності відноситься не тільки текстове запозичення, а ще і запозичення ідей. Так, написано дещо іншими словами, підставлено дещо інші цифри, але ідея та суть роботи не змінені. Цього антиплагіатні програми не знайдуть.

І другий момент. Частіше за все антиплагіатні програми знаходять плагіат при описі методик дослідження (розділ 2 в дисертаційних роботах). А як можна описати методику по-іншому, окрім послідовності та викладення її автора.

Тому, з моєї точки зору, надіятися тільки на антиплагіатні програми не є правильним. Ці програми значно полегшують роботу, проте кінцева оцінка та визначення наявності порушення академічної доброчесності повинна бути зроблена досвідченою людиною, спеціалістом у даній області.

Що стосується якості публікацій по матеріалам дисертаційної роботи, то дуже стимулює написання гарних наукових статей можливість їх прочитати будь-кому, тобто відкритий доступ (та як більшість журналів, особливо фахових, зараз можна знайти в Інтернеті).

Ще один фактор стимулювання для виходу публікації достойного рівня – це той факт, що до публікацій, в яких надруковано матеріалами дисертаційної роботи, по сьогоденню законодавству зараховуються тільки публікації у наукових фахових виданнях України групи А і Б, а у таких журналах вимоги до публікацій досить високі (особливо у групі А). Бо за останні роки, коли можна і треба було друкуватися в іноземних виданнях, рівень статей став дуже низький. З одного боку, результати вітчизняних досліджень були надруковані за кордоном, і це зовсім інший рівень опублікованості отриманих матеріалів, але, з іншого боку, це були не провідні профільні фахові журнали, а просто журнали (яких зробилося дуже велика кількість з невисокими вимогами).

Якщо торкатися публікацій взагалі, то, на жаль, їх кількість та рівень останнім часом падає, все частіше науковці вдаються до «менеджерської» доброчесності для того, щоб відповідати встановленим вимогам.

Питань щодо академічної доброчесності та її дотримання дуже багато, її принципи тільки стають частиною нашого повсякденного наукового життя, проте їх дотримання підвищить якість освіти будь-якого рівня та кваліфікацію спеціалістів.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-11>

МОЯ ВЛАСНА ДУМКА

Бережний Н. О.

студент V курсу

факультету іноземної та слов'янської філології

*Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

Людству завжди здавалося, що воно не встигає за часом: занадто повільна її хода, занадто багато зайвої буденної роботи, яка не дає змоги займатися улюбленими чи найважливішими справами. Можливо, тому часто думки «великих» забігали наперед і передбачали саме ті речі, які б мали бути, на їх думку, вірними помічниками у житті. Згадаймо, хоча б, відомого французького письменника Жуля Верна, який силою своєї уяви ще у XIX столітті створив відео зв'язок, телебачення, підводний човен, гелікоптер, електромобіль, телефон тощо. Помітивши небезпеку у розумних помічниках, американський письменник-фантаст Айзек Азімов у своїй повісті «Фах» посилав людству одне з перших застережень: про унікальну, але небезпечну можливість швидкої і продуктивної освіти, де таке повільне і недосконале створіння, як людина, не передбачається і незабаром буде витіснене з цього процесу. Виявилось, не так багато і часу потрібно, щоб опанувати шкільну програму. Завантажив стрічку – і ти вже читаєш, пам'ятаєш теорему Піфагора, вмієш малювати.

І ось прийшов той день, про який мріяла більшість, – нас оточують безліч помічників, починаючи від праски і завершуючи швидкісним інтернетом та штучним інтелектом. Чи стало легше жити людині розумній? Чи встигає вона тепер зі своєю «армією технічної

прислуги»? Чи стала вона кращою, розумнішою? «Колись час плинув повільніше, – нарікають зараз, – Усі все встигали без прасок, кухонних комбайнів, пилесосів». І мають рацію. Людина ще сто років назад встигала, як не дивно, набагато більше. Ось, наприклад, письменник Бальзак за своє недовге життя у 51 рік написав «Людську комедію», що складалася із 91 твору. Це саме ті, хто мріяв пришвидшити ходу, щоб наздогнати час, без потягів і літаків долали самотужки відстані, щоб поговорити з друзями. А як щодо бажання зустрітися і поговорити з близькими сьогодні? Дивно, що попри всі складнощі у відстані, воно не зникало колись і майже відсутнє зараз. Щодо молоді, то вона спілкується переважно за допомогою гаджетів, не дивлячись співрозмовнику у вічі, і не торкаючись рук одне одного, що зовсім нещодавно вважалося порушенням правил етикету.

Поряд (а, можливо і паралельно?) з людиною «живе» штучний інтелект, що надає безліч можливостей – швидка інформація, необхідна наукова чи будь-яка творча робота сьогодні доступна більшості. Не так важко стало навчатися, захищати дисертацію чи бути професором. Той віртуальний друг допоможе триматися на плаву, знайде у своїй пам'яті будь-яку потрібну інформацію, напише твір чи навіть вірш, намалює, якщо ви того забажаєте, картину. Сторукий і головатий завжди поруч і готовий прийти на допомогу. Та пильніше придивіться: чи справжній це друг? На чашу терезів лягли комфорт побутовий з комфортом розуму і існування людини. То ж чи має наш розум право на комфорт? Здається, ні. Коли він звикає до допомоги і перестає мислити, фантазувати, захоплюватися, дивуватися, тобто будити в собі думку, то людина перестає бути людиною розумною. Нові ідеї, відкриття не мають вже шансів народитися у письменницькій чи професорській голові. Те нове, що буде виникати в розумі штучного інтелекту, буде спрямоване, звичайно, на користь володаря еврики. До чого ж тут людина? Що вона зробила для такої еволюції, нехай і штучного інтелекту. Хіба що поступово звикла красти і користуватися чужими знаннями, презентуючи і позиціонуючи себе як розумну істоту. Здається, таємний ворог давно почав боротьбу з нами: присипляє пильність, привчає красти чужі ідеї, слова, привласнювати цілі проекти, прививає всесвітню ліню, від якої наш розум перетворюється на зайвий орган, який за всіма природними законами повинен відмерти, якщо не буде працювати на повну силу.

Нещодавно інтернетом поширився ролик від штучного інтелекту, в якому еволюція (чи деградація?) людства зображена за декілька хвилин. Якою ж прекрасною, натхненною, величною вона виглядала на початку! І яке чуже, незнайоме і вороже створіння постає наприкінці! Ні очей, ні душі і, скоріш за все, позбавлене людського серця. І справа

не тільки в зовнішності. Це зовсім чужа істота, яка не має нічого спільного з людським.

Який же вихід? Відмовитися від того, про що мріяли колись, що бачили у своїх мріях письменники і науковці? Впевнений, що послуги всього штучного повинні працювати виключно на користь людині, приміром, для тих, хто з особливими потребами, хто не може за певних обставин допомогти собі сам. Ця розумна субстанція зможе стати справжнім другом для тих, хто назавжди втратив можливість рухатися, чути, бачити, розуміти. А ті, хто може це робити, впораються самотужки, – це моя власна думка.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-12>

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «АГРОНОМІЯ»

Білоусова З. В.

*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри рослинництва та садівництва
імені професора В. В. Калитки
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна*

Згідно інформації представленої на сайті Вікіпедія, під поняттям штучного інтелекту (ШІ) розуміється «розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, який швидко розвивається, і зосереджений на розробці інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту» [1]. Виконувати завдання можуть змінюватися від простих дій (розпізнавання мови чи зображень), до більш складних завдань (ігри чи водіння автомобіля). Проте можливості ШІ набагато ширші і останнім часом він проник практично в усі сфери діяльності людини.

Одним із напрямків використання штучного інтелекту в сільськогосподарському виробництві, а зокрема і галузі рослинництва, є впровадження системи точного землеробства, основою якого є застосування обчислювальної техніки та інформаційних технологій при вирощуванні сільськогосподарських культур. Разом з тим технології

штучного інтелекту надали можливість фермерам оптимізувати процес прийняття рішень у сільському господарстві, що призводить до загального підвищення ефективності виробництва [2]. Господарства можуть використовувати технології штучного інтелекту, щоб передбачити ціноутворення, обчислити вихід і врожайність сільськогосподарських культур, а також виявити зараження шкідниками та хворобами. Вони можуть дати поради фермерам щодо рівня попиту, сортів культур, які потрібно вирощувати для отримання найвищого прибутку, використання пестицидів і майбутні моделі ціноутворення. ШІ може стати потужним інструментом, який допоможе виробництву впоратися зі зростаючими ризиками, оскільки він значно зменшує дефіцит ресурсів і робочої сили.

Вказані перспективи використання ШІ в сільському господарстві мають бути представлені в робочих програмах дисциплін освітньо-професійної програми «Агрономія» як бакалаврського, так і магістерського рівня. В першу чергу ця інформація має бути відображена при викладанні фахових освітніх компонент та бути складовою частиною навчальних, виробничих та науково-дослідних практик при підготовці фахівців цього напрямку.

Разом з тим, в період запровадження дистанційного навчання, при підготовці здобувачів вищої освіти спеціальності «Агрономія» використовуються й інші можливості ШІ. Як приклад можна навести Освітній портал Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного [3], який побудований на основі системи Moodle. Він є дуже багатофункціональним і може бути використаним безпосередньо для проведення навчального процесу, для взаємодії викладачів зі студентами, для розміщення електронних курсів, посібників, відеоматеріалів та багато інших можливостей.

Тобто використання штучного інтелекту при підготовці фахівців спеціальності «Агрономія» є перспективним і має багато можливостей, як у професійному напрямку, так і в загально навчальному.

Список посилань

1. Штучний інтелект // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Штучний_інтелект (дата звернення: 17.10.2023).

2. Javaid M., Haleem A., Haleem Khan I., Suman R. Understanding the potential applications of Artificial Intelligence in Agriculture Sector. *Advanced Agrochem.* 2023. №2 (1). P. 15-30 DOI: 10.1016/j.aac.2022.10.001.

3. Освітній портал ТДАТУ імені Дмитра Моторного. URL: <https://op.tsatu.edu.ua/> (дата звернення: 17.10.2023).

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СНАТ GPT В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Богату С. І.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри загальної і клінічної фармакології та фармакогнозії

Одеський національний медичний університет

м. Одеса, Україна

З кожним роком пришвидшується процес настання змін, що особливо стало помітно за останні три роки. Для того, щоб бути конкурентноспроможними, ми маємо пристосовуватися до цих змін. Всі сфери нашого життя зазнають змін, а сфера освіти – одна із найперших. Однією із останніх змін, що не залишила байдужими жодного учасника освітнього процесу – це відкриття доступу до штучного інтелекту – боту *Chat GPT* у листопаді 2022 року. З одного боку, ця новина і цей ресурс викликав позитивні емоції учнів та студентів з їх надіями використовувати цей бот під час навчання, з іншого боку ця новина викликала справедливе занепокоєння викладачів, що використання цього боту призведе до відсутності самостійної роботи учнів та студентів, відсутності оригінальності текстів, відповідей на завдання, і взагалі, не буде мотивації до навчання, оскільки завжди є такий мобільний помічник, який може дати відповідь на будь-яке питання.

Але чи так це насправді? Чи є користь від застосування *Chat GPT* в освітній діяльності як для викладачів, так і для студентів? І взагалі, чи доцільно його використовувати? Чи не порушує академічну доброчесність використання *Chat GPT* під час викладання дисципліни?

Мета роботи: показати можливості використання штучного інтелекту на прикладі *Chat GPT* в процесі викладання фармацевтичної ботаніки

Результати дослідження. *Chat GPT* – це великомасштабна мовна модель, заснована на архітектурі GPT-3.5, офіційно запущена у листопаді 2022 року, яка за декілька тижнів збрала мільйони прихильників. Модель використовує масивні набори даних, потужні обчислювальні ресурси та ефективні алгоритми для створення інтелектуальної моделі, яка може отримувати цінну інформацію з величезних обсягів текстових даних та генерувати складніші та схожі на людину роботи. *Chat GPT* може виводити відповіді та зворотний

зв'язок у текстовому вигляді, забезпечуючи природну багаторазову взаємодію людини та комп'ютера [1].

Завдяки постійному оновленню технологій OpenAI випустила останнє покоління мультимодальної мовної моделі *GPT-4* 14 березня 2023 року. У порівнянні з моделлю *GPT-3.5*, *GPT-4* не тільки може отримувати зображення та текст, але й має значно покращені можливості розмірковувань, розуміння складних проблем та можливості написання коду. У той же час *GPT-4* досяг проривів у розпізнаванні зображень, обмеження введення тексту, точності відповідей та інших аспектах. *GPT-4* може обробляти докладніші інструкції, генерувати різноманітніші та креативніші тексти, а також працювати більш надійно та креативно [1].

За даними *McGee R.W. (2023)* [2] результати опитування, проведеного серед американської молоді, показали, що майже 90% студентів коледжів використовують *Chat GPT* для виконання домашніх завдань, а 53% – як інструмент для написання дипломних робіт та рефератів. Крім того, 48% студентів вказали, що використовують *Chat GPT* під час складання іспитів.

Все сказане вище щодо *Chat GPT* відноситься до негативних моментів його використання.

Проте можна застосовувати *Chat GPT*, наприклад під час викладання природничих дисциплін, таких як фармацевтика ботаніка, і з користю і при цьому без порушення принципів академічної доброчесності. Сам *Chat GPT* згадує наступні можливості його застосування як в процесі вивчення фармацевтичної ботаніки, так і в процесі підготовки до практичних занять [3]:

1. Розробка чат-ботів

Розробка та впровадження чат-боту для кожної академічної групи значно полегшить взаємодію між викладачем та студентами, полегшить навігацію по сайту/групі/каналю.

2. Пояснення понять

Chat GPT може бути використаний для пояснення складних ботанічних понять і термінів. Ви можете поставити запитання моделі щодо певного терміну, і *GPT* надасть зрозумілі пояснення в будь-який час, саме тоді, коли питання виникли у студентів.

3. Створення учбових матеріалів

Можна використовувати *GPT* для створення конспектів лекцій, навчальних матеріалів та статей з фармацевтичної ботаніки. Модель може допомогти автоматично генерувати інформаційний контент.

Така опція значно полегшить роботу викладача, і при цьому допоможе урізноманітнити учбовий процес цікавими інтерактивними завданнями, створеними за короткий проміжок часу.

Проте використання студентами *Chat GPT* для написання конспектів лекцій та виконання завдань, які перевіряють рівень знань є порушенням академічної доброчесності.

4. Відповіді на питання студентів

Під час лекцій або в онлайн-курсах GPT може використовуватися для надання відповідей на запитання студентів. Вони можуть вводити запитання, і GPT надасть відповіді на основі доступної інформації.

5. Генерація завдань та тестів

GPT може допомогти створити тестові завдання, питання для самоперевірки та інші вправи для студентів. Це може полегшити процес оцінювання знань.

6. Аналіз тексту та дослідницькі завдання

GPT може допомогти студентам аналізувати тексти та літературу з фармацевтичної ботаніки та створювати дослідницькі завдання для подальшого вивчення, допоможе створити структуру майбутнього проєкту чи презентації.

7. Ідентифікація рослинної сировини та рослин

Оскільки GPT розпізнає фотографії, то його можна використовувати для ідентифікації невідомих рослин та рослинної сировини як під час опанування фармацевтичної ботаніки (а саме розділу «Систематика рослин»), так і під час практики з фармацевтичної ботаніки в польових умовах.

Отже, як і будь-яке питання, будь-яке нововведення *Chat GPT* має дві сторони – як позитивну, так і негативну. З одного боку, для викладачів він значно полегшує виконання суто механічної роботи, звільняючи час для творчої компоненти у педагогічній діяльності, з іншого боку – може стати легким у використанні, доступним інструментом для порушення академічної доброчесності з боку студентів саме в розрізі підготовки та виконання самостійних завдань. Проте, на мою думку, в аспекті вивчення та викладання фармацевтичної ботаніки *Chat GPT* має більше переваг, ніж недоліків, і його використання має покращити та полегшити взаємодію між викладачем та студентами, інтерактивувати практичні заняття та підвищити інтерес студентів до вивчення даної дисципліни.

Список посилань

1. Yu, H. (2023). Reflection on whether Chat GPT should be banned by academia from the perspective of education and teaching. *Frontiers in Psychology, 14*, 1181712.

2. McGee, R. W. (2023). Is chat gpt biased against conservatives? an empirical study. *An Empirical Study*.

3. <https://chat.openai.com/c/c390c50a-08f3-414a-b614-e54608d481f4>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В НАУКОВОМУ ТА ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Боднар А. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри права, професійної
та соціально-гуманітарної освіти*

*Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна*

У даній статті розглянуто проблему забезпечення академічної доброчесності в науковому та навчальному середовищі, показано основні норми які дотриманні науковими працівниками у закладах вищої освіти. Зроблено аналіз основних положень законодавства України, які регулюють процес забезпечення академічної доброчесності в Україні. Проведено дослідження про випадки порушення принципів академічної доброчесності та яку саме академічну відповідальність несуть науковці та здобувачі освіти.

Проблемою забезпечення академічної свободи та дотримання принципів академічної доброчесності присвячені праці А. Доусона, К. Рассела, Я. Кузьміна, І. Нікітіної, Ю. Верланова та ін. Однак опрацювання методів застереження та протидії академічним вчинкам, виявлення та усунення причин, що забезпечують сприятливі умови для його поширеності в академічному середовищі, залишається актуальною.

Наукова спільнота світу займається питанням академічної доброчесності. Особливого заострення питання академічної доброчесності набули під час розвитку мережі Інтернет, який значно полегшив доступ до інформації. Для забезпечення надання якісних освітніх послуг в Україні було впроваджено міжнародні академічні стандарти для запобігання плагіату як одного із видів порушення академічної доброчесності та правила її дотримання.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», академічна доброчесність є сукупністю етичних правил та принципів, якими повинні керуватися усі учасники навчального процесу для забезпечення довіри до результатів навчання або наукових досягнень [1]. Що до академічної недоброчесності то варто зазначити: академічний плагіат (оприлюднення творчих результатів без зазначення авторства); самоплагіат; фабрикацію (вигадання фактів); фальсифікацію; списування; обман (надання

завідома неправдивої інформації); необ'єктивне оцінювання (свідоме завищення/занижування оцінки) [1].

Дотримання академічної доброчесності науковцями передбачає наступні аспекти:

Закон «Про освіту» встановлює чіткі правила дотримання академічної доброчесності та передбачає відповідальність за певні порушення. Основними її порушеннями є [2]:

- академічний плагіат;
- фабрикація;
- самоплагіат;
- списування;
- фальсифікація;
- хабарництво;
- необ'єктивне оцінювання;
- надання здобувачам освіти допомоги.

За порушення академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в законодавстві України передбачена відповідальність, окремо можна зазначити такі її види: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання [1].

Виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог Закону України «Про освіту».

В освітньому середовищі академічна доброчесність є однією з найперших умов здобуття хорошої репутації будь-яким закладом освіти.

Важкі наслідки несе за собою академічна недоброчесність, якщо в закладах освіти виникають перешкоди досягненню успіху. Неможливо вибороти позитивні результати та досягти успіху в умовах тиску на особу, намагання схилити її до шахрайства, хабарництва та зловживань. Трапляються випадки коли студент чи викладач змінюють свої принципи та починають діяти злочинно, це знижує якість знань, які отримує здобувач. При відсутності у здобувачів профільних знань та при відсутності у викладачів вміння доносити інформацію, система освіти не зможе забезпечити відповідних спеціалістів, і це буде наслідком академічної недоброчесності.

Врешті-решт, все залежить від здобувачів, викладачів та керівництва закладу, все можна змінити, варто лише захотіти, щоб досягти певного успіху. Якщо всі учасники освітнього процесу будуть

дотримуватися принципів академічної доброчесності, то якість отримуваних знань та якість спеціалістів буде значно покращена.

Список посилань

1. Про освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.03.2020).
2. Про вищу освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 12.03.2020).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-15>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ CHATGPT У СФЕРІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Боднарчук О. Г.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Навчально-науковий інститут права
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

З 18 лютого 2023 року ChatGPT розроблений компанією OpenAI став доступний в Україні. ChatGPT – універсальний чат-бот із штучним інтелектом.

ChatGPT – повністю самостійний чат-бот. GPT розшифровується як «Generative Pre-trained Transformer» – генеративний попередньо тренований трансформер. У цих словах зашифрований основний принцип технології – вона генерує текст на основі раніше отриманих даних, відштовхуючись від результатів тренування (роботи з людиною-вчителем) [1].

О. Семененко стверджує, що під штучним інтелектом варто розуміти не інтелект у звичайному людському розумінні, а нейронну мережу – алгоритм якої працює, використовуючи ті самі принципи, що й мозок людини [2].

Потрібно зазначити, що однією з найсильніших сторін ChatGPT є його вміння працювати з текстом. Чат-бот може генерувати тексти відповідно до заданих тем та завдань. Зокрема, ChatGPT можна використовувати для створення будь-якого тексту: рекламного поста,

художньої оповіді, есе і навіть вірша. Хороший текст не завжди згенерується з першого разу, але, даючи чат-боту більш чіткі завдання, його можна покращити до потрібного рівня. Крім того, ChatGPT може аналізувати тексти. Чат-бот перевірить роботу і зверне увагу на місця, які слід покращити. Також, він може розробити план для статті чи резюмувати її [3].

Зауважимо, що ChatGPT часто помиляється. Він не володіє сучасним контекстом, оскільки навчався на масивах інформації до 2021 року. Тому, наприклад, його пояснення економічних проблем у світі будуть спиратися не на війну Росії проти України, а на пандемію. Разом з тим, чат-бот не підключений до інтернету, він навчався на англійських даних. Відповідно, трапляються випадки, коли на запити про людину англійською мовою ChatGPT надає інформацію, а українською – ні. Чат-бот розуміє українську і може нею відповідати. Однак спілкуючись з ним англійською мовою, можна отримати розгорнутіші та правильніші відповіді [4].

Дірк Ліндебаум звертає увагу на те, що технологія генеративного штучного інтелекту загрожує збіднити дослідження та зруйнувати здатність людей розуміти. На його думку, необхідно серйозно подумати як мінімум над трьома наслідками використання ChatGPT у дослідженнях. Перша проблема в тому, що використання технології для складання оглядів літератури збіднює наші власні аналітичні здібності та теоретичну уяву. ... Друга проблема пов'язана з використанням ChatGPT у соціальних дослідженнях, що суттєво змінює спосіб теоретизації: технологія обробляє дані за допомогою обчислень та формальної раціональності, а не суджень та раціональності. ... Третя проблема використання ChatGPT у дослідженнях полягає в тому, що це спотворює умови чесного та дійсно конкурентного ринку найкращих ідей [5].

Потрібно відмітити, що разом з суттєвими недоліками, можна виокремити й низку функцій ChatGPT, що стануть у пригоді вченим [4]:

- *Пошук нових ідей.* Інколи в процесі висвітлення теми настає певна «криза» і необхідно нові ідеї для досліджень. ChatGPT можна використати з метою виокремлення нових напрямків у дослідженні.

- *Підбір інформації.* ChatGPT можна поставити завдання здійснити добірку джерел з посиланнями за певною темою, напрямком чи концепцією.

- *Оформлення цитування.* ChatGPT розрізняє основні стилі цитування, тому при необхідності оформлення бібліографічного списку, можна скористатись цією функцією сервісу.

- *Розпізнавання мови написання.* Ця функція стане корисною при вивченні матеріалів іноземних джерел.

– *Переклад тексту.* Якщо вам необхідно перекласти текст роботи іншою мовою, можна скористатися ChatGPT. Однак, варто зазначити, що не варто перекладати цю функцію на штучний інтелект повністю. Процес академічного перекладу потребує особливих вмінь та знань профільної термінології. Тому, використовувати машинний переклад слід виключно для простих конструкцій.

– *Перевірка деяких структурних елементів.* Наприклад, після написання роботи можна перевірити підбір ключових слів.

– *Покращення якості/визначення розмірів/форматування під необхідні розміри графічних матеріалів.* Окрім текстової складової, ChatGPT надає змогу працювати з графічними матеріалами, що може допомогти в оформленні додатків до наукових робіт та ілюстрацій.

Ми підтримуємо думку І. Пилипів, що при виконанні власних досліджень, вчені повинні пам'ятати про основні підходи до написання матеріалів та академічну доброчесність:

– публікація наукових статей, сформульованих ChatGPT є порушенням академічної доброчесності та прирівнюється до плагіату чи академічного запозичення. Тому, використання таких механізмів автоматичного генерування матеріалу категорично заборонено;

– для генерування відповідей система використовує певний набір даних, що часто є застарілим. Тому, не варто орієнтуватись на статистичні відомості, запропоновані ChatGPT;

– ще однією причиною, чому не варто використовувати тексти, згенеровані ChatGPT, окрім етичних міркувань, є імовірність формування неунікальних матеріалів. Звісно, така тенденція не стосується всього, що згенерував штучний інтелект. Однак, при неможливості формування унікального матеріалу ChatGPT пропонує відомості, що уже висвітлено раніше;

– ChatGPT працює за моделлю «питання-відповідь», тому генерує інформацію без зазначення посилань на неї, що ускладнює пошуки наукового матеріалу [4].

Отже, використовувати чи ні можливості штучного інтелекту для наукових цілей залежить від кожного індивідуально. Однак, вчена спільнота вже розвиває механізми захисту від маніпулятивного зловживання такими технологіями й надалі ці процеси будуть тільки поширюватися. Потрібно чітко розуміти межу між правомірним та маніпулятивним використанням таких механізмів та не перетинати її [3].

Список посилань

1. ChatGPT – що це за технологія, її переваги та недоліки, подальші перспективи. URL: <https://www.itbox.ua/ua/blog/ChatGPT--scho-ce-za->

tehnologiya-yiyi-perevagi-ta-nedoliki-podalshi-perspektivi/ (дата звернення: 07.10.2023).

2. Семененко Олександр. Що таке ChatGPT і чому він такий популярний. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/ChatGPT> (дата звернення: 07.10.2023).

3. ChatGPT в сфері наукових досліджень : шкода чи користь? *Наука та метрика*. 2023. URL: <https://nim.media/articles/chatgpt-v-sferi-naukovikh-doslidzhen-shkoda-chi-korist> (дата звернення: 07.10.2023).

4. Пилипів Ігор. Штучний ефект. Як правильно використовувати ChatGPT українцям. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/02/21/697273/> (дата звернення: 07.10.2023).

5. Використання ChatGPT у дослідженнях може мати дуже негативні наслідки. URL: <https://www.facebook.com/groups/repository.ukrintei/posts/1974613936212962/> (дата звернення: 07.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-16>

CHATGPT – НОВА ТЕХНОЛОГІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Боднарчук О. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

На сьогодні стоїть гостро проблема щодо системи освіти в Україні, яка відбувається більше в дистанційному форматі з використанням різних новітніх технологій. Найпоширенішим є – штучний інтелект, який допомагає вчителям та учням у багатьох аспектах навчання: від забезпечення індивідуалізованого підходу до автоматизації оцінювання завдань та аналізу даних про академічну успішність [1].

Так, ChatGPT – це останній чат-бот зі штучним інтелектом, який може допомогти вчителям полегшити та покращити свою роботу.

Зокрема, ChatGPT випустила американська компанія OpenAI у листопаді 2022 року і він швидко привернув до себе увагу завдяки здатності дуже «по-людськи» вести діалог – настільки не механічно, що зрозуміти, що розмову веде бот, а не жива людина, дуже важко. Чіткі

відповіді бот генерує на будь-які теми, з будь-яких галузей знань. Його можна використовувати як для отримання інформації, так і для невимушеної бесіди [2].

Тобто, ChatGPT – це зручний інтерфейс для відповіді на людські питання. Якщо ж говорити про ключові характеристики ChatGPT, то він здатний підтримувати діалог, визнавати свої помилки, а також запам'ятовувати і враховувати інформацію, згадану у розмові раніше [3].

Одне із питань, яке досить часто обговорюється в освітніх колах, полягає в тому, чи слід активно використовувати ChatGPT в освітньому процесі, наприклад як генератор чернеток тексту. Але поширення використання цього інструменту не вдасться повернути назад, кількість користувачів системи вражає. В навчанні та викладанні відбуваються постійні зміни, і це одна із тих інновацій, яку вочевидь доведеться опанувати [4].

Звичайно, ChatGPT – це нова технологія, яка може допомогти студентам у кількох напрямках. В першу чергу використання інструменту може спростити виконання завдань починаючи з таких як написання планів, узагальнення текстів, створення карток, удосконалення перекладу, створення навчальних посібників, конспектування лекцій, до таких як вдосконалення навичок письма та створення тестів, коду та ін. При відповідній організації навчання і частковій зміні його змісту, студенти зможуть вивільнити час і скерувати більше зусиль на роздумування, експерименти і дослідження важливих для них тем і питань [4].

Штучний інтелект, безсумнівно, може допомогти в різних освітніх завданнях, таких як оцінювання, надання персоналізованого навчального досвіду та навіть відповіді на основні запитання студентів. Зараз багато вчителів розвивають такий напрямок, як компетентнісний підхід. Вони формулюють завдання так, що для виконання потрібно мати власний досвід. І це справді ефективно [5].

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що ChatGPT та інші розробки на основі штучного інтелекту, можуть змінити людину у кращий бік, адже у виконанні тих чи інших задач потрібна буде людина з високими професійними навичками. Крім того, можливо з новими технологіями будуть з'являтися нові професії. А деякі, штучний інтелект може витіснити взагалі.

Список посилань

1. Ковачов С., Сичікова Я. Поговори зі мною: діалог зі штучним інтелектом про використання його в навчанні та наукових дослідженнях : веб-сайт. URL: file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/Talk%20to%20me.pdf (дата звернення: 07.10.2023).

2. ChatGPT: стрибок у майбутнє чи деградація освіти? : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/news/chat-gpt-strybok-u-maibutnie-chy-dehradatsiia-osvity-87207.html> (дата звернення: 07.10.2023).

3. ChatGPT: епоха нових загроз чи нових можливостей? : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3672046-chatgpt-epoha-novih-zagroz-ci-novih-mozlivostej.html> (дата звернення: 07.10.2023).

4. Технології ШІ в освіті. Еволюція чи революція? : веб-сайт. URL: <https://ceit-blog.ucu.edu.ua/vykladannya/tehnologiyi-shi-ta-chatgpt-v-osviti-evolyutsiya-chy-revolyutsiya/> (дата звернення: 07.10.2023).

5. Зробіть ChatGPT своїм асистентом: як учителю використовувати штучний інтелект для уроків : веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/zrobit-chatgpt-svoyim-asystentom-yak-uchytelyu-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt-dlya-urokiv/> (дата звернення: 07.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-17>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ VS АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Бондаревська К. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціального забезпечення та податкової політики
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Реалії сьогодення засвідчують посилення ролі штучного інтелекту (ШІ) в багатьох сферах суспільного життя, в тому числі в освітній та науковій. Враховуючи наявність цілого ряду суттєвих переваг від використання можливостей штучного інтелекту в освіті і науці, серед яких пошук та узагальнення наукових джерел, опрацювання статистичної інформації, робота з великими масивами аналітики, застосування програмних продуктів з метою формування математичних моделей, створення навчального контенту та презентацій, промоція освітньо-наукових заходів тощо, варто відзначити ризики неетичного та недоброчесного використання ШІ. Зокрема, проявом академічної недоброчесності є присвоєння авторства текстів, створених безпосередньо штучним інтелектом. З урахуванням можливостей і масштабів застосування ChatGPT та інших інструментів

ШІ в освіті, можна припустити ризик того, що їх використання учасниками освітнього процесу з метою створення текстових документів набуде масового характеру.

Так, стрімкий розвиток програм ШІ у США одночасно з неготовністю їх фактичного впровадження призвів до випадків недоброчесності серед здобувачів освіти, через що ChatGPT був заборонений у державних школах Нью-Йорка та Сіетла [1].

Саме тому важливим напрямом подолання даного ризику є превентивні заходи, які дадуть змогу попередити недоброчесне використання ШІ, серед яких: розробка і впровадження програмних продуктів, здатних ідентифікувати текст, згенерований ШІ, інформаційна кампанія стосовно важливості академічної доброчесності в освітньому середовищі, а також розробка таких нестандартних навчальних та наукових завдань, які розвивають креативність, критичне мислення та нові підходи до вирішення проблемних ситуацій.

Крім того, особливої уваги заслуговує навчання викладачів та здобувачів освіти основам ШІ та практичному його застосуванню на рівні ЗВО, що дозволить знизити ризики недоброчесного використання ChatGPT та інших програмних продуктів. Роз'яснення усіх можливих наслідків недоброчесності, визначення напрямів доцільного використання ШІ, формування освітньої та дослідницької етики є важливим напрямом покращення якості освіти та формування доброго освітньо-наукового середовища.

Неможливо не відзначити важливий позитивний аспект розвитку ChatGPT та інших продуктів ШІ в сучасному світі, який стосується безпосередньо академічної доброчесності: підвищення уваги до проблеми недопущення академічного плагіату через використання ChatGPT, проведення відповідних досліджень, формування прогнозів на майбутнє, а також розробка програм для перевірки текстів на плагіат на основі ШІ, зокрема, GPTZero, AI Writing Check, CrossPlag і власне OpenAI [1].

Таким чином, варто зробити висновок про необхідність спрямування можливостей ШІ у потрібне русло. Зокрема, серед варіантів такого використання штучного інтелекту можна виділити:

1. У сфері академічної доброчесності: розробка програмного забезпечення для виявлення плагіату і запозичень; оформлення інформаційних заходів та відповідних документів з приводу необхідності дотримання академічної доброчесності.

2. У сфері освіти: оформлення навчального матеріалу, його чітке структурування та відповідне оформлення з метою підвищення зацікавленості і мотивації здобувачів освіти у процесі навчання; пошук інформаційних джерел для подальшого опрацювання; розробка

контрольних і тестових завдань, тренувальних вправ для здобувачів освіти за допомогою інструментів ШІ.

3. У сфері науки: застосування ШІ у науковій роботі у контексті пошуку інформаційних джерел та їх узагальнення; проведення економетричного та математичного моделювання, пошуку та опрацювання статистичної інформації; оформлення результатів наукових досліджень; промоції наукових напрацювань та пошуку варіантів їх монетизації).

Список посилань

1. Cullen C. Artificial Intelligence: Friend, Foe, or Neither? URL: <https://academicintegrity.org/resources/blog/110-2023/february-2023/422-artificial-intelligence-friend-foe-or-neither>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-18>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ІНДИКАТОР ТА ПРИНЦИП ГІДНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЇХ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ

Бондар-Підгурська О. В.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

В умовах все нових викликів і загроз питання академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як індикатора та принципу гідності під час формування їх системи цінностей набувають все більшої актуальності.

«Академічна доброчесність» категорія багатогранна – її можна розглядати як принцип, так і індикатор гідності людини. *Гідність* здобувача вищої освіти як термін етики визначає самоповагу та самоцінність особистості, моральну її рівноправність у соціумі та академічному середовищі порівняно з іншими, а також недоторканість до її інтелектуальних здобутків і здобутків інших, як у стінах закладів вищої освіти, так і поза їх межами.

Такий погляд найбільш ефективно може реалізуватися через позиціонування академічної доброчесності як принципу та індикатору

гідності під час формування *системи цінностей* здобувачів вищої освіти – сукупності моральних, релігійних, культурних, етичних та інших поглядів, необхідних для стійкого розвитку людини (здобувача вищої освіти) як особистості. При цьому *цінності* – це все те, що є суттєвим для особистості, населення, суспільства, а також здобувачів вищої освіти, на основі чого проводиться оцінка та верифікація певних подій у житті, визначаються власні пріоритети, формуються інтереси.

Нині все очевидним стає вплив викликів і загроз на цей процес. Так, під *викликом* розуміємо об'єктивний стан певної напруженості у суспільстві, що проєктується на стан особистості і потребує вирішення, а під *загрозою* – реальну подію, за якої небезпека переходить зі стану можливості у реальну площину.

Візуалізація академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як індикатору та принципу гідності під час формування їх системи цінностей представлена на рис. 1.

Рис. 1. Візуалізація академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як індикатора та принципу гідності у формуванні їх системи цінностей

Джерело: авторська розробка.

Отже, в умовах нинішніх реалій, активізації все нових викликів і загроз позиціонування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як принципу та індикатора гідності сприятиме більш

ефективному формуванню їх системи цінностей, їх стійкому розвитку як особистості.

Список посилань

1. Розуміння систем цінностей, поглядів і культур.
URL: <https://www.24hourtranslation.com/value-systems-attitudes-and-culture.html> (дата звернення: 16.10.2023 р.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-19>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ CHATGPT У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Босий М. В.

*викладач кафедри матеріалознавства та ливарного виробництва
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна*

Натепер штучний інтелект (ШІ) дуже широко використовується, тобто за допомогою комп'ютера можна, наприклад, створити текст, побудувати графіки залежності одних величин від компонентів інших, виконати 3D-моделювання деталей, а одним із найяскравіших представників нового покоління ШІ є чат-бот ChatGPT [1, 2, 3].

ChatGPT, продукт компанії OpenAI –це повністю самостійний чат-бот інтелектуальний асистент. Він здатний генерувати відповіді, наприклад, на задане питання можна уточнити конкретні моменти, задати стиль відповіді, давати творчі завдання, а варіантів взаємодії з ШІ досить багато [1, 2, 3].

З 2023 року в Україні також є доступ до ChatGPT, зареєструватись натепер можна за допомогою електронної пошти і номера телефона [1, 2].

GPT розшифровується як «Generative Pre-trained Transformer» – генеративний попередньо тренований трансформер. Основний принцип технології GPT – генерує текст на основі раніше отриманих даних, відштовхуючись від результатів тренування (роботи з користувачем) [1, 2, 3].

Переваги та недоліки технології чат-боту ChatGPT наступні:

– *він простий у взаємодії*: при спілкуванні з ChatGPT достатньо ввести питання, яке ставиться користувачеві;

– *його форма взаємодії* – це мовна комунікація: ChatGPT краще розкриває тему розмови та акцентує увагу на моментах, які необхідні нам для навчального процесу;

– *він універсальний*: ChatGPT практично немає обмежень за тематиками, на які він може підтримати розмову;

– *його цікавість*: ChatGPT завжди вдосконалюється, це дає йому змогу краще взаємодіяти з користувачем;

– *вивчення іноземних мов*: ChatGPT чудовий інструмент для вивчення іноземних мов і покращення навичок розуміння та спілкування;

– *він інтерактивний*: ChatGPT може взаємодіяти з користувачем, тобто задаючи додаткові питання та відповідаючи на них, це допоможе краще розуміти досліджувану тему;

– *він креативний*: це відрізняє ChatGPT від Google-асистента. Наприклад, якщо треба знайти матеріал, який необхідний нам для написання статті, він знайде і зачитає його [1, 2, 3].

Тому основна перевага ChatGPT в тому, що він безкоштовний інтелектуальний асистент та інтерактивний інструмент для навчального процесу. Наразі найкращою пошуковою системою є Google, але поява ChatGPT може замінити її дуже швидко [1, 2, 3].

Наряду з перевагами дана система має і недоліки: це може бути кількість неточної, згенерованої інформації; неврахування контексту; відсутність уніфікованих вимог щодо етичного використання згенерованої інформації [2, 3].

Виходячи із вищенаведеної технології ChatGPT, можна зробити висновок, що дану технологію академічно добросовісно можна ефективно використовувати до існуючих методів навчання викладачами та здобувачами в навчальному процесі вищих навчальних закладів, а саме – для проведення онлайн лекцій, семінарських та практичних занять, написання наукових статей, підготовки до іспитів, а також можна пояснювати складні питання в навчальному процесі. Наразі технологію чат-боту ChatGPT також можливо застосовувати для дистанційної освіти та для вдосконалення навчального процесу у вищому навчальному закладі [4].

Наприклад, при створенні інформаційних матеріалів ChatGPT заощаджує години роботи. ChatGPT також можна використовувати викладачами, якщо потрібно скласти текст матеріалів лекцій, семінарських або практичних занять іноземною мовою, а вони, при цьому, не впевнені у своїх мовних силах. ChatGPT вміє також писати різні тексти матеріалів, які можна застосовувати для наукової діяльності викладачів та здобувачів.

Тому, ChatGPT найуніверсальніший ШІ. Його можна впроваджувати у навчальний процес вищих навчальних закладів. Головне – академічно добросовісно контролювати результати [4]. ChatGPT у перспективі впровадження у вищій освіті може кардинально змінити ситуацію у навчальному процесі викладачів та здобувачів вищої школи, покращити ефективність та якість вищої освіти в Україні.

Список посилань

1. ChatGPT в Україні – це добре для освіти? URL: <https://op.ua/ru/news/science/chatgpt-v-ukrayini-ce-dobre-dlya-osviti>
2. ChatGPT – що це за технологія, її переваги та недоліки, подальші перспективи. URL: <https://www.itbox.ua/ua/blog/ChatGPT--scho-ce-za-tehnologiya-yiyi-perevagi-ta-nedoliki-podalshi-perspektivi/>
3. Починкова М. М. ChatGPT: використання в освітньому процесі. Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Запоріжжя, 14–15 квітня 2023 р. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 85–88. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-310-4-24>.
4. Keep calm and carry on: ChatGPT doesn't change a thing for academic integrity. URL: <https://www.timeshighereducation.com/campus/keep-calm-and-carry-chatgpt-doesnt-change-thing-academic-integrity>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-20>

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Бричук М. С.

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна*

Цифрова компетентність є динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або

подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [1]. Законом України «Про освіту» визнано інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. Тому надважливим є постійно вдосконалювати цифрову компетентність майбутніх педагогів, зокрема вчителів фізичної культури. Вбачаємо важливим для покращення цифрової компетентності використання можливостей штучного інтелекту (ШІ).

На сьогодні існує велика кількість додатків, які допомагають майбутнім фахівцям використовувати ШІ для ефективного навчання, доступу до цифрових освітніх платформ, комунікації між студентами та викладачами, використання інтерактивних, віртуальних середовищ та інші можливості. ШІ також можна використовувати для розробки фізичних вправ, систем відеоаналізу рухів та програм-імітаторів, програм для тренувань, відстеження щоденної рухової активності, фізичного стану та оцінки розвитку рухових якостей. Тому майбутнім вчителям фізичної культури слід отримати базові знання про ШІ та його можливості через включення до циклу програм предметної спеціалізації (освітньо-професійної програми зі предметної спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)), навички використання ШІ-інструментів і програм через включення до практичних занять з обов'язкових та вибіркових навчальних дисциплін та створювати навчальні ресурси та інструменти щодо використання ШІ в фізичному вихованні та спорті.

Детальніше зупинимось на використанні чату GPT [2] та додатку Google Bard [3]. У своїй діяльності я заохочую послуговуватись чатами при підготовці до занять та виконанні практичних робіт, демонструючи можливості такого застосування. В першу чергу це отримання додаткової інформації з питань, що розглядаються, приклади практичної реалізації, створення презентацій, допомога в розробці комплексів вправ для різних вікових груп школярів, рекреаційно-оздоровчих програм, туристських маршрутів, підготовки списків спорядження та організації харчування з урахуванням виду туризму, кількості учасників та тривалості походу та ін.

Отже, ШІ має великий потенціал та є ефективним інструментом для навчання та розвитку цифрової компетентності майбутніх вчителів фізичної культури, використовуватись для надання індивідуальної підтримки та допомоги студентам. Важливо використовувати ШІ відповідально та етично та звернути увагу на розробку та впровадження правил та норм щодо використання ШІ в освіті загалом та кожному закладі освіти зокрема.

Список посилань

1. Концепція розвитку цифрових компетентностей, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>
2. <https://chatgpt.com.ua/>
3. <https://bard.google.com/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-21>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА

Бублієнко Н. О.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри екології та екоменеджменту
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р., зі змінами 2018–2023 рр.) академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та правил, якими повинні керуватись учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової діяльності. Метою цього є забезпечення довіри до результатів навчання, наукових чи творчих досягнень [1]. Враховуючи положення цього закону в нашому університеті провадиться активна робота щодо ознайомлення здобувачів та викладачів із принципами академічної доброчесності, видами порушень, відповідальністю за порушення тощо.

У НУХТ сформовано Кодекс академічної етики університету, працює комісія з питань академічної етики тощо. Відповідна інформація викладена на сайті університету [2].

Велику увагу ми, викладачі, надаємо ознайомленню студентства із положеннями академічної доброчесності. Особисто я є куратором групи здобувачів 2 курсу спеціальності 101 «Екологія». Коли мої студенти були на 1 курсі, одна із кураторських годин була присвячена вивченню положень Кодексу академічної етики. Хоча я навіть сказала б, що це було не просто «вивчення положень». Я спробувала донести студентам, які лише починали навчатись в нашому університеті, що таке академічна доброчесність; намагалась подати інформацію неформально, а так, щоб вони зрозуміли, наскільки це важливо, а десь

може і «круто» бути абсолютно самостійним під час виконання завдань, поважати інтелектуальні права інших людей, бути чесним і відповідальним при наданні інформації про свої власні наукові розробки (хай поки що більше аналітичного характеру, а не прикладного дослідження, але **свої, власні**).

Коли ми обговорювали зі студентами ці проблеми, виявилось, що багато хто зі школи абсолютно нормально сприймав списування відповідей на контрольні завдання; оприлюднення чийось результатів наукових досліджень без вказування авторства (тобто фактично видаючи їх за свої власні); вигадування якоїсь інформації чи навіть «фактів» як таких, що реально існують тощо.

І дійсно було багато щирого здивування, що усе це та подібне, є порушеннями в сфері академічної доброчесності, порушеннями Законів України про освіту та вищу освіту. Тобто з цього слідує, що шкільна освіта надає не дуже багато уваги ознайомленню школярів із цими аспектами навчального процесу і вони, відповідно, є зовсім не обізнаними в цій сфері (або мало обізнаними).

Також на кураторській годині було багато питань щодо відповідальності (в першу чергу студентів) за порушення правил академічної доброчесності. І знову ж таки, здобувачі були здивовані, що така відповідальність дійсно є і в Кодексі академічної етики НУХТ вона чітка прописана.

І якщо повторне проходження оцінювання (переписування/перезадання контрольної роботи, заліку, іспиту тощо) чи проходження відповідної освітньої компоненти освітньої програми були сприйняті здобувачами цілком спокійно, то зниження семестрового академічного рейтингу, позбавлення стипендії чи навіть відрахування з університету, викликали бурхливі дискусії та обговорення.

Дуже напружила студентів інформація про те, що бакалаврські та магістерські кваліфікаційні роботи в НУХТ обов'язково перевіряють на унікальність. Що існує певна відсоткова межа запозичень в роботі, вище якої її не приймають до розгляду в екзаменаційній комісії тощо.

У будь-якому разі під час наших обговорень виявилось, що ця тема цікава і актуальна для студентів, викликає живу реакцію, питання, стимулює до дискусійного обговорення.

На 2 курсі я, як куратор, запланувала проведення ще однієї кураторської години на цю ж тематику. Але спробуємо обговорити питання академічної доброчесності вже враховуючи досвід, здобутий студентами за рік навчання у виші, перевіримо, які зміни у їх ньому ставленні до цієї проблематики відбулись (і чи відбулись взагалі).

Однозначно можемо сказати, що таку просвітницьку роботу слід проводити. Ознайомлення із академічною доброчесністю здобувачів та

викладачів є важливою компонентою навчального процесу і важливим фактором його покращення.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 25.09.2023).
2. Регламентуючі документи НУХТ, Київ, 2023. <https://nuft.edu.ua/dostup-do-publichnoi-informacii/akademichna-etika/reglamentuyuchi-dokumenty-nuxt> (дата звернення 28.09.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-22>

ВИХОВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Булатнікова Н. М.

вчитель початкових класів

Комунальний заклад «Харківська санаторна школа № 9»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

За «Великим тлумачним словником» «добročесність» визначається як «висока моральна чистота, чесність», «добročесний» – це той, хто «живе чесно, дотримується всіх правил моралі» [2, с. 230]. Тому можна стверджувати, що добročесність – категорія, яка стосується етичної, моральної сторони нашого життя. «Законодавчі зміни актуалізували проблему академічної добročесності в сучасній українській школі» [4, с. 16]. НУШ поставила перед педагогами такі виклики: використання освітніх технологій для формування ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів. Освітній процес повинен бути пронизаний такими формами і методами роботи з підростаючим поколінням, які сприятимуть формуванню суспільних цінностей у здобувачів освіти у процесі їх навчання, виховання та розвитку.

Стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає академічну добročесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої)

діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3, п. 1].

Важливою складовою академічної доброчесності є довіра, яка спонукає вчителя діяти на засадах партнерства. Тому ми, педагоги, самі повинні дотримуватися академічної доброчесності, бо вчать не наші слова, а наші дії. Не можна навчити доброчесності інших, коли сам їй не дотримуєшся. Але, на жаль, в житті буває все навпаки. Кожній людині притаманна лінь, тому часто ми йдемо більш легким шляхом: видати чужі думки і судження за власні, намагаємося уникати відповідальності за вчинки, діяти проти совісті, казати неправду заради вигоди. Це все руйнує наше життя, заважає розвитку особистості, неповторності самого себе у світі.

Як зазначав В. О. Сухомлинський, першочергове завдання школи – виховати людину. Адже, успішність у навчанні не завжди дорівнює порядності. За твердженням великого педагога, місія школи полягає у тому, щоб розкрити унікальність кожної людини. Тому метою вчителя є створення атмосфери взаємної поваги, довіри, справедливого ставлення до учнів, до оцінювання їхніх знань. На уроках, виховних заходах, під час спілкування з дітьми у позаурочний час на перший план виходять питання формування в учнів чесності, порядності, моральності, працелюбності («Під лежачій камінь вода не тече»). Так у курсі «Я досліджую світ» є окрема тема «Людські чесноти», в літературному читанні «Народна мудрість», тощо. Основою академічної доброчесності для молодших школярів є працелюбність («Бджола мала, а й та працює», «Без діла слабше сила»). Запорукою академічної доброчесності є толерантність («Не міряй всіх на свій аршин»). Найважливішою умовою успішного навчання є честь («Всякому своя честь дорога»).

У зв'язку з трансформацією всього освітнього процесу питання академічної доброчесності у Новій українській школі набуло неабиякої актуальності. Бо НУШ, у порівнянні зі школою, де учні «зазубрювали» матеріал, вимагає креативного підходу до навчання. Це дає змогу і вчителям, і учням працювати творчо, не боятися помилок.

У початковій школі ми привчаємо дітей до самостійної роботи у здобуванні освіти. Недарма учнів почали називати здобувачами знань. Бо здобувати – це не поцупити чуже, а самому отримувати знання із різних джерел. Діти вчать працювати з джерелами інформації, осмислювати прочитане, побачене, робити свої висновки. Особливо цікавими є роботи з різних предметів, які мають індивідуальність, свою родзинку (уроки розвитку зв'язного мовлення, малювання, дизайну і технологій та інші).

«Система та механізми забезпечення академічної доброчесності – важливий компонент внутрішньої системи, який стосується всіх учасників освітнього процесу. Його формування спрямоване на недопущення обману, списування, несправедливого оцінювання тощо» [1, с. 19]. Виховуючи доброчесність у дітей змалечку, ми, дорослі, даємо змогу розвиватися кожному учню як особистості неординарної, цікавої, яка здатна до саморозвитку, до прийняття нестандартних рішень, вміння навчатися впродовж життя. На мій погляд, саме академічна доброчесність є рушійною силою розвитку людини, суспільства та держави.

Список посилань

1. Алгоритм, щоб сформуванати внутрішню систему забезпечення якості освіти так, як МОН рекомендує // *Практика управління закладом освіти*. 2021. № 1. С. 19.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і головний редактор В. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. С. 230.
3. Про освіту: закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII.URL.: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws / card /2145-19](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/2145-19) (дата звернення: 15.09.2023).
4. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. Київ, 2019. 82 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-23>

ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ СНАТGPT В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Бурдоносова М. А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного та адміністративного права
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна*

Штучний інтелект (ШІ) – це здатність цифрових пристроїв виконувати завдання, що властиві розумним істотам. Основою будь-якого інтелекту є нейрон – електрично збудлива клітина, що обробляє та передає інформацію у вигляді електричного або хімічного сигналу.

Коли йдеться про людей – це біологічний нейрон, а коли про обчислювальні машини, то – штучний.

Штучний нейрон – це математична нелінійна функція від єдиного аргументу – лінійної комбінації всіх вхідних сигналів, модель біологічних нейронів. Різновидом ШІ є нейронна мережа. Якою би розумною не була нейронна мережа, вона є продуктом діяльності людини і може допомогти змінити логічні складні алгоритми, адже для цього потрібне навчання будь-якої нейронної мережі.

Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання швидко знаходять своє застосування в сфері освіти. Як напрям сучасної науки ШІ впроваджується в життя, все більше використовується у навчанні, багато освітніх програм або додатків використовують дану технологію. Майбутнє освіти пов'язане з результатом нових технологій. При цьому, досягнення в галузі ШІ грають значну роль в освіті та відкривають нові можливості, а також породжують низку проблем в управлінні і в структурі навчальних закладів [1, с. 15–16].

ChatGPT, тобто чат-бот зі штучним інтелектом, вийшов у відкритий доступ у листопаді 2022 року. Відтоді для фахівців багатьох сфер він став помічником у роботі. Ним користуються освітяни, студенти, науковці, журналісти, IT-працівники, юристи та багато інших спеціалістів, пришвидшуючи та спрощуючи за допомогою нього власну роботу [2].

Переваги від використання ШІ найшвидше відчули виробники готового продукту, дозволивши своїм співробітникам користуватися ним в цілях обробки великих масивів даних. Це дозволяє отримати швидший результат за меншу кількість годин, що сприяє суттєвій оптимізації робочого процесу.

Але при користуванні ШІ необхідно знати його можливості та межі. Одним з викликів формування добросовісного середовища є поширена помилка, що ChatGPT знає 100% вірні відповіді на всі запитання. Це створює у здобувачів освіти оманливе враження, що ШІ здатен виконати за них більшість завдань. Насправді ж, ChatGPT є більше мовною моделлю для спілкування, а ніж носієм енциклопедичних даних. Звісно, багато що залежить від джерел, які в ньому «закладені» і на яких він навчався. До того ж, у своїх відповідях, заради розкриття загального контексту, він може генерувати неіснуючі назви статей чи книг. Це може заплутати здобувачів освіти в їх пошуках достовірної інформації чи призвести до суттєвих помилок та посилань на неіснуючу літературу. Ще однією проблемою є те, що відповідно до своїх програмних обмежень ChatGPT не може додавати посилання на першоджерела у своїх відповідях. Він лише надає корисну інформацію з певних джерел, що може допомогти у відповіді на питання, а також

надати загальний контекст теми. До того ж є обмеження по часовим рамкам, тобто в ньому недостатньо даних про нещодавні події (останнього одного-двох років).

Тому користуючись ChatGPT варто пам'ятати, що він дійсно може суттєво оптимізувати роботу, але є нюанси: чат не аналізує факти на правдивість; коли надходить запит, він не ставить уточнювальних питань, а намагається вгадати, що малось на увазі; чат-бот не здатен відтворити все те, що може робити людина [2].

Зазначені обмеження вимагають від користувача наявності знань з відповідної теми чи дисципліни, опрацювання додаткових джерел, оскільки лише людина може зрозуміти чи правильну інформацію підібрав ШІ.

Список посилань

1. Візнюк І., Буглай Н., Куцак Л., Поліщук А., Киливник В. Використання штучного інтелекту в освіті. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, Березень 2021, с. 14-22, doi:10.31652/2412-1142-2021-59-14-22.

2. Вивчаємо ChatGPT: в Україні з'явився курс для новачків. URL: <https://grade.ua/uk/news/kak-rabotat-s-chatgpt-besplatnyy-kurs-dlya-novichkov/> (дата доступу: 28.09.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-24>

ДОБРОЧЕСНІСТЬ І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Бусарова Т. М.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри вищої математики*

*Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

В цьому есе мова піде про добросесність і академічну добросесність. Чи зв'язані ці поняття? А якщо так, то яким чином? Яке поняття є більш важливим?

Мені здається, що добросесність більш широке поняття, ніж академічна добросесність. Тобто, якщо перейти на мову математики і

позначити: доброчесність множиною X ; академічну доброчесність – множиною Y . Тоді $Y \in X$.

Заглянемо у Вікіпедію і знайдемо походження слова і визначення доброчесності [1]. Доброчесність – церковнослов'янське: Ціломудрія, моральна і тілесна Чистота та Невинність.

Якщо розглянути поняття доброчесності з точки зору етики, то: доброчесність – готовність і здатність людини у своїх діях дотримуватись принципів добра і справедливості, відповідальності за свої вчинки.

А тепер прочитаємо статтю 42 закону України «Про освіту» що таке академічна доброчесність [2]: «Академічна доброчесність це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватись учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових творчих досягнень».

З наведених означень ясно, що обидві категорії призначені для виховання людини. І починати потрібно з виховання доброчесності. Принципи, які закладені в поняття доброчесності завжди допомагали людям співіснувати і розвиватись. Доброчесність неможливо нав'язати законом, або якимись формальними правилами. Бо доброчесність – це єдино вірний спосіб життя.

Виховувати доброчесність в людині потрібно з самого початку її життя. А хто повинен виховувати доброчесність? Ясно, що батьки дитини. І тут дуже важливий такий принцип виховання: не проповідувати, а подавати власний приклад. Тобто вчити дитину доброчесності і самим дотримуватись цих принципів. У дітей не може бути сумнівів щодо доброчесності батьків. Тоді дитина, яка прийде до школи буде знати «ази» доброчесності, і це буде сприяти засвоєнню вже академічної доброчесності.

І тут «естафету» виховання академічної доброчесності повинні підхопити вчителі шкіл (ліцеїв, гімназій). Якщо все це буде виконано, то юнак або дівчина, які прийдуть навчатися до університету, безумовно будуть притримуватись принципів академічної доброчесності (не списувати, не завантажувати чужих рефератів, тощо).

Але, на жаль, на мій погляд (а я викладаю математику вже багато років) такий «ідеальний» варіант я зараз можу зафіксувати приблизно у 70% студентів.

А що ж не так у останніх 30% студентів? Напевно ланцюжок виховання доброчесності, а потім академічної доброчесності десь розірвався. Крім того, дистанційне навчання не сприяє вихованню академічної доброчесності. Моя особиста думка: викладач, віддалений

від студентів, не має такого тісного спілкування, ніж коли студенти знаходяться в аудиторії, де викладач може «зазирнути у вічі» кожному.

І все ж, що робити викладачам університетів та академій? Виховувати у студентів академічну доброчесність, тобто говорити про академічну доброчесність як невід'ємну частину досягнення успіху у подальшому житті, адже в глобалізованому світі успіх і кар'єра вибудовується тільки завдяки одержаним знанням та інноваціям.

Тобто студента з перших днів навчання потрібно переконувати в тому, щоб він без роздумів вибирав шлях академічної доброчесності. І тут дуже важлива відповідна мотивація. Освіта – це основа інтелектуального, духовного і культурного розвитку особистості. Мета освіти – всебічний розвиток людини, її талантів, творчих здібностей. Якісна освіта необхідна для самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які спрямовують свою діяльність на користь суспільству для забезпечення розвитку України. Якісну освіту студент може отримати тільки тоді, коли усвідомить, що тільки опанування дисциплін, які прописані в освітній програмі, тільки наполеглива праця допоможуть одержати відповідні результати. Викладач не повинен приховувати той факт, що опанування дисциплін за умови дотримання академічної доброчесності – це тяжка праця, але і результат буде вагомим! Студент, який порушував академічну доброчесність, одержить диплом з мінімальними знаннями по спеціальності і залишиться незатребуваним фахівцем. Студент, який не порушував академічну доброчесність, одержить фундаментальні знання, які будуть запорукою його кар'єрного росту.

Нарешті додаю, що в умовах дистанційного навчання, крім самих принципів академічної доброчесності, які викладач повинен повторювати студентам (в різних варіаціях), сформульована ціла низка вимог до студентів, щодо перевірки їх академічної доброчесності. Але це вже інша тема, якої я торкатися в цьому есе не буду.

Підведемо підсумки: доброчесність і академічна доброчесність мають тісний зв'язок. І академічна доброчесність є частиною більш широкого поняття доброчесності. Виховання доброчесності потрібно починати з самого малого віку. І тоді школяр, а потім і студент будуть дотримуватись вимог академічної доброчесності

Список посилань

1. Доброчесність // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Доброчесність> (дата звернення 10.09.2023).
2. Про освіту. Закону України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 10.09.2023)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Вараксіна О. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту імені І. А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

Питання академічної доброчесності для освітньої спільноти уже не є чимось новим та незвіданим, на сьогодні існує ціла низка нормативних документів, методичних рекомендацій, наукових праць, які розглядають та регулюють академічну доброчесність в освітньому просторі, адже академічна доброчесність слугує надійним фундаментом системи забезпечення якості освіти конкретного освітнього закладу, формує його конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. Ще можна навести багато позитивних моментів дотримання принципів академічної доброчесності усіма учасниками освітнього процесу, немає сумніву, що це є потужним інструментом для забезпечення якісної української освіти на науки, повернення довіри, в першу чергу, населення країни до вітчизняних інституцій. Проте, сьогодні перед усім українським суспільством постали нові виклики, які в першу чергу, пов'язані з інтенсивним розвитком цифрових технологій: змішаний навчальний процес, стрімкий розвиток віддаленої роботи, автоматизація освітніх послуг, наявність величезного обсягу сумнівної та фальсифікованої інформації, плагіат та недотримання авторських прав, відповідно проблематика академічної доброчесності набуває «нового окрасу». Це не тільки плагіат, на прояви якого ми активно і гостро реагуємо і на законодавчому рівні, і на академічному, академічна доброчесність, на наш погляд, має будуватися на етиці та сміливості, чи то пак, сміливій етиці писати, продуктувати, комунікувати, впроваджувати, допомагати, створювати, а головне не боятися припуститися помилки. Страх найбільший ворог академічної доброчесності, адже нас не навчали як бути доброчесним, крім того, деякі аспекти доброчесності сприймаються доволі суб'єктивно, і як би це недолуго чи примітивно не звучало, нам необхідна толерантність до наших помилок, дециця розуміння, і нам потрібна сміливість нести відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності, коли ми перестанемо відчувати страх за

наслідки, ми станемо більш добросовісними, а відтак і все українське суспільство.

Слід відмітити, що активний розвиток цифрових технологій суттєво вплинув на сферу обігу інформації та на доступ до навчальних матеріалів, тому превентивні заходи щодо попередження академічної нечесності повинні займати провідне місце у галузі освіти [1].

У просторі академічної добросовісності штучний інтелект присутній вже декілька років, проте поява такого сервісу як ChatGPT від OpenAI стала синонімом прояву академічної недобросовісності здобувачів освіти. Чат-бот на основі штучного інтелекту є нейромережею, яка спеціально розроблена і є персональним помічником людини [2].

Генеральний директор OpenAI Сем Альтман 16 травня закликав Конгрес США до регулювання штучного інтелекту та зауважив «Ми, технологічна індустрія, завдаємо суттєвої шкоди світу. Це може проявлятися дуже по-різному, але якщо ШІ піде неправильним шляхом, це буде дуже неправильний шлях. Ми хочемо співпрацювати з урядом і запобігти цьому» [3].

Отже, зважаючи на зростання ролі штучного інтелекту, який створює нові можливості, але одночасно ставить великі етичні виклики, питання академічної добросовісності потребує постійного обговорення і розширення нормативних рамок, які будуть враховувати толерантність, сміливість та розлогу етичність.

Список посилань

1. Ульянова Г. О., Бааджи Н. П. Академічна добросовісність як основа академічного успіху. *Правова позиція*. 2022. № 4(37). С. 98–103.

2. Sullivan M., Kelly A., McLaughlan P. ChatGPT in higher education: Considerations for academic integrity and student learning. *Journal of Applied Learning and Teaching*. 2023. Vol. 6, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.37074/jalt.2023.6.1.17>

3. Спесивцева О. Регулювання штучного інтелекту: досвід США URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-usa/> (дата звернення: 15.10.2023).

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ
ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ:
ВЕКТОРИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Варіна Г. Б.

*магістр психології, старший викладач кафедри психології
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна*

В сучасному світі університети та інші освітні установи відіграють ключову роль у розвитку суспільства, економіки та культури на всіх рівнях – глобальному, регіональному, державному та місцевому. Освітні осередки в нашій країні знаходяться на стадії трансформації – від транслявання культурно-історичного досвіду цивілізації, формування професійних компетентностей, інтеріоризації теоретичних та практико орієнтованих здобутків людства до імплементації проєктних підходів та орієнтації на актуальні дослідження та наукові відкриття. У суспільстві, що розвивається, завдання університетів не обмежуються розвитком та збереженням базової науки; вони беруть активну участь у тлумаченні, поширенні та практичному застосуванні нових знань [1]. Проте діяльність університетів зводиться не лише до підготовки майбутньої професійної, технічної та соціальної еліти – вони формують етичні принципи професійної діяльності, які потім інтегруються в різні професійні спільноти. За результатами моніторингової діяльності фахівців Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти і науки України визначено, що поняття академічної доброчесності в Україні інтегровано в освітню та наукову галузь з 2009 року. Проте законодавче декларування та інтеграція основних принципів академічної доброчесності (чесність, довіра, мужність (принциповість), повага, справедливість (об’єктивність), відповідальність) в освітньо-наукову сферу в європейській країнах відбулася достатньо давно.

Аналізуючи досвід впровадження етичних та нормативних принципів академічної доброчесності в освітньо-науковий простір на європейському та загальносвітовому рівні слід звернути увагу на такі аспекти [6]:

– на законодавчому рівні відбувається розробка та інтеграція відповідних положень, де академічну доброчесність розглядають як

складову якості освітнього процесу, що регламентується в Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі [2];

– на адміністративному рівні – розробка та впровадження розгалуженої системи, яка включає внутрішньо університетські структури, комісії з етичних питань, колегами з академічної доброчесності, інформаційні центри). відповідні структури виконують аналітичну, моніторингову, просвітницько-пропагандистську, контролюючу функції та забезпечують впровадження сучасних інформаційних систем та платформ з метою перевірки науково-освітніх матеріалів на наявність плагіату;

– на освітньому на науковому рівні – розробка та впровадження освітніх компонентів, які включають компетентні сні та практико орієнтовані підходи щодо формування чіткої світоглядної та етичної позиції у здобувачів вищої освіти; при цьому порушення принципів академічної доброчесності розглядається через вектор порушення безпеки;

– на проектному рівні – розробка та впровадження фундаментальних та прикладних проектів з актуальних питань академічної доброчесності, залучення міжнародних партнерів та інвесторів з розробки та апробації інноваційного інформаційного програмного забезпечення з контролю виконання принципів академічної доброчесності та кібербезпеки, розробка та впровадження освітньо-наукових проектів в системі Erasmus+ задля обміну міжнародним досвідом підтримки академічної доброчесності середу сіх суб'єктів освітньо-наукового процесу [4].

В нашій країні на сьогоднішній день особливої актуальності набуває розробка комплексної системи забезпечення академічної доброчесності, як на державному, так і на внутрішньо університетському просторі. З метою зниження відсоткових значень плагіату та актуалізація принципів академічної доброчесності на суб'єктивно-особистісному та професійному рівнях вбачаємо за необхідне:

– розробку та впровадження доступного для освітянської спільноти, безкоштовного програмного забезпечення для перевірки текстів різного об'єму на наявність плагіату;

– розробку та інтеграцію на різних рівнях дорожньої карти на основі між секторального підходу із забезпечення академічної доброчесності. Тобто розробку комплексної системи інституцій на державному та внутрішньо університетському рівні з чіткою регламентацією функційних зобов'язань з аналізу, контролю та прогнозу дотримання принципів академічної доброчесності;

– впровадження обов’язкових освітніх компонентів на бакалаврському, магістерському та PhD освітніх рівнях, семінарів, практикумів, сертифікаційних програм, курсів підвищення кваліфікації, орієнтованих на роз’яснення, популяризацію основних постулатів академічної доброчесності та формування морально-етичної й світоглядної позиції у майбутніх фахівців;

– розробка платформи для освітньо-наукового сектору з метою обміну, розвитку, співпраці та доступу до ресурсів у сфері академічної доброчесності;

– підвищення рівня інформування суб’єктів освітнього процесу щодо основних принципів академічної доброчесності, видів плагіату, інформаційного програмного забезпечення для виявлення плагіату. Ефективним прикладом реалізації такого профілактичного підходу є створення інформаційної пам’ятки з академічної доброчесності на сайтах освітніх закладів. Наприклад, на сайті університету Чикаго створена сторінка «Honest Work and Academic Integrity: Plagiarism», що постійно оновлюється, на якій наводяться приклади плагіату та інструкція правильного цитування. Брошуру і відео про те, чим некорисний плагіат, можна знайти на сайті бібліотеки Університету штату Каліфорнія в Нортріджі. Там акцентується увага на тому, що недотримання принципів академічної доброчесності несе за собою не лише покарання за інтелектуальну крадіжку, а й негативно впливає на процес формування особистості здобувача вищої освіти, професійне становлення майбутнього фахівця та його авторитетність у професійній й науковій спільноті [3].

Відповідно, ми розглянули лише частину проблемного поля в реформуванні та інтеграції принципів академічної доброчесності в український освітньо-науковий простір. Вектор євроінтеграції освіти та науки ставить підвищені вимоги до виконання принципів академічної доброчесності й зниження ризиків плагіату. На наш погляд, домінуючим є вектор пролонгованої інтеграції до асоціації ENRIO, в яку входить 31 учасник із 23 країн, діяльність якої покликана на вирішення усіх питань в сфері академічної доброчесності та сумлінності досліджень у Європі [5].

Список посилань

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. С. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.

2. Іщенко Т. Д., Шишкіна Г. В., Ніколаєва І. В. Академічна доброчесність як складова забезпечення якості освіти. *АгроТерра*. 2018. № 2 (5). С. 19–23.

3. Недипіч А.В. Особливості дотримання принципів академічної доброчесності: зарубіжний досвід. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Випуск 14. Том 1. Вінниця. 2022. 234-238

4. Семенов О. Європейський та національний контексти академічної культури дослідника: досвід реалізації проекту ЕРАЗМУС+ЖАН МОНЕ МОДУЛЬ. *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій: Україна Європейський союз: від партнерства до асоціації*. Луцьк, Терен, 2019. С. 320–330.

5. About ENRIO. URL: <http://www.enrio.eu/about-enrio/>

6. European Network for Academic Integrity. URL: <https://www.academicintegrity.eu/wp/objectives/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-27>

PREREQUISITES FOR A VIRTUOUS EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Vasylenko I. A.

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky
Odesa, Ukraine*

Modern quality assurance in education and educational activities in higher education institutions is driven by public demand for academic integrity in light of integration processes in the education sector. This encourages the development of an internal quality assurance system based on principles of academic integrity.

M.V. Bratko considers the educational environment of higher education institutions as a complex set of conditions and resources designed to provide specialized education that corresponds to a certain level of higher education, offering opportunities for general and personal development of individuals within the educational process [1, p. 20].

A prerequisite for academic integrity of students should be the overall atmosphere within the higher education institution, which should reflect academic integrity among pedagogical, scientific, and administrative staff. They should be capable of fostering competency in education seekers. One of the prerequisites for creating an academically honest environment is the

understanding by all its members of the necessity to adhere to the principles of academic integrity. According to Article 16, Part 2, Paragraph 8 of the Law of Ukraine «On Higher Education,» the internal quality assurance system for higher education must ensure «compliance with academic integrity by employees of higher education institutions and higher education seekers» [2].

The key prerequisites for academic integrity among pedagogical, scientific, and scientific-pedagogical staff in higher education institutions include adhering to certain principles in their work: citing sources of information when using ideas, developments, evaluations; compliance with copyright and related rights legislation; providing credible information about research methodologies and results, as well as sources of information used; ensuring impartial evaluation of learning outcomes. Therefore, pedagogical, scientific, and scientific-pedagogical staff in higher education institutions should understand the core principles of academic integrity, possess tools and control methods based on objective assessment criteria for learners.

The prerequisites for academic integrity among education seekers are reflected in their independent completion of educational tasks, current and final assessment tasks. For individuals with special educational needs, these requirements should be applied taking into account their individual needs and perspectives. This also includes citing sources of information when using ideas, developments, claims, and facts, as well as complying with copyright and related rights legislation, and providing credible information about the results of their own educational (scientific, creative) activities, the research methodologies used, and the sources of information.

In general, a virtuous educational environment in higher education institutions is a place where students acquire theoretical knowledge and practical skills, and education seekers engage in self-development and reveal their potential, which is reflected in tolerance and empathy toward others. Moreover, a virtuous educational environment serves as a guarantee of the success of individuals in their future professional activities in their field of expertise.

Academic integrity is a significant factor in the success of higher education institutions, their pedagogical, scientific, and administrative staff, as well as their graduates. It is the foundation of trust among colleagues, educational and scientific service providers, employers, stakeholders, and other partners, which is essential for ensuring the quality of education and scientific research. Therefore, a positive feedback loop is created that strengthens the reputation of the university, its staff, and its education seekers, contributing to the sustainable development and competitiveness of the institution. For researchers, educators, and students, adhering to the principles of academic integrity laid out by higher education institutions opens up opportunities to receive research grants, research contracts,

engagement as experts or consultants, and promotes academic mobility and better employment prospects.

Bibliography

1. М.В. Братко, Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць 2014. № 22 р. С. 15-21.

2. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності, затверджені рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, 2019 року. URL: <https://naqa.gov.ua>.

4. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>.

5. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Лист МОН №1/9-565 від 26.10.2017 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe9d9b7112.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-28>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОЯВИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВИТИ: ПРОБЛЕМА БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ

Василішин С. І.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Освіта та наука є надважливими складовими успішної нації та запорукою передачі надбань, традицій та знань із покоління в покоління. Нині, у процесі боротьби з російською військовою агресією, для України постав історичний шанс стати повноправним членом Європейського Союзу, що неминуче трансформує геополітичний, економічний, культурний та соціальний, і, як наслідок – освітній та науковий простір нашої держави.

Саме тому особливо актуальним є максимальна імплементація міжнародних освітніх практик, зокрема у сфері забезпечення академічної доброчесності всіх учасників освітнього процесу. Ця проблема є надто нагальною для системи вищої освіти, яка перебуваючи у процесі постійних трансформацій, на превеликий жаль, ще зберегла частку радянських проявів та ментальних поглядів на, здавалось би, прості питання – «Що є погано?», а «Що є добре?» у морально-етичних та суто академічних аспектах освітнього процесу.

Проблематика дотримання академічної доброчесності – це мейнстрим та тренд сьогоденної освіти та науки в Україні. За останні роки на рівні держави було схвалено низку законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають особливості виявлення та запобігання проявам академічної недоброчесності в освітньому середовищі. Революційним у позитивному сенсі стало утворення у 2015 р. Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, завдяки чому сфера академічної доброчесності набула нового поштовху у середовищі освітян та науковців.

Маючи в арсеналі численні приклади кращих практик, змістовно сформовані законодавчі та локальні нормативно-правові акти, все ж дискусійним, а інколи «болючим» питанням залишається застосування механізмів відповідальності за прояви академічної недоброчесності, особливо у сфері вищої освіти.

Опираючись особистий досвід та тривалий час спілкуючись зі здобувачами у якості гаранта освітньої програми, можу підкреслити, що основними проявами академічної недоброчесності у середовищі здобувачів є списування; навмисний чи ненавмисний плагіат, фальсифікація, фабрикація, рерайт та, особливо, компіляція під час підготовки курсових чи дипломних (кваліфікаційних) робіт. І характерним є те, що лєвова частка здобувачів із певною мірою спокою повідомляє, що користувалась і продовжує користуватись певними інструментами, наведеними вище. На моє запитання «А що спонукає вас і дали списувати, компілювати чи рерайтити?», я переважно отримував майже однозначну відповідь: «А що нам за це буде?». І це питання, і всі окреслена проблема, на мою думку, є і філософським, і морально-етичним і педагогічним одночасно.

З формальної точки зору інструментами відповідальності за порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти є потворне складання певного контрольного заходу; повторне вивчення відповідної дисципліни; позбавлення академічної стипендії чи інших пільг; відрахування із закладу освіти тощо.

Проте, аналізуючи тенденції у царині відповідальності за прояви академічної недоброчесності на український університетських теренах,

зокрема за результатами акредитацій освітніх програм, повною мірою можу відмітити певну декларативність і мінімальну дієвість даного «санкційного» списку.

Справедливо замислююся – а в чому ж причина інертності, формальності та низької ефективності механізмів відповідальності за порушення академічної доброчесності? На мою думку, головною є проблема пошуку балансу інтересів між університетом, здобувачем, батьками та суспільством і державою загалом. Всі ці інтереси є різновекторними та певною мірою суперечливими. На жаль, часто так складається, що університет у змаганні за бюджетне фінансування, ставки для викладачів та жазі наповнити спеціальний фонд у прямому сенсі «бореться» за кожного здобувача. І у цьому контексті про жодну якість освіти говорити неможливо. З іншого боку, суспільний стереотип про вирішальну роль диплому про вищу освіту як «щасливий квиток» в успішне життя породило десятки тисяч здобувачів з низьким рівнем знань, які, інколи навіть не маючи намір відвідати бодай одне заняття, просто вступають до університету, щоб отримати той самий диплом. Друга група здобувачів відвідує заняття, проте не бажає витратити час на бібліотеки чи пошук перевірених даних – все набагато простіше, якщо під рукою є Google чи GPT. Звичайно (на превелике щастя!) є і третя група здобувачів, які дійсно навчаються і знають ціну інвестицій у вигляді своїх зусиль під час навчання, особливо при роботі з джерелами інформації на засадах доброчесності.

Проте, на перший план мають вийти саме інтереси суспільства, яке має довіряти системі вищої освіти як невід'ємній складовій українського європейського майбутнього. І саме посилення відповідальності за прояви академічної недоброчесності має стати основним драйвером зростання такої довіри до української вищої освіти як всередині держави, і на міжнародному рівні. Ця відповідальність має стосуватися всіх учасників освітнього процесу, а її розуміння має закладатися в основи виховання дітей ще у початковій та середній школі. Зрештою, є шанс сформувати покоління із високим рівнем морально-етичних принципів, суспільно свідомих громадян, які, хоча б на рівні написання академічних текстів чи в студентській аудиторії, які б на питання «Чи можна списувати чи видавати чужі думки як свої?», ствердно відповідали – «Ні». І розуміли, що відповідальність за таке списування чи плагіат перевищує ті короточасні вигоди, оцінки чи заліки, які вони отримали.

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЖИТТІ НАУКОВЦЯ ТА ОСВІТЯНИНА

Василюк-Зайцева С. В.

*старший викладач кафедри комп'ютерних наук
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Великі мовні моделі, такі як ChatGPT, можуть використовуватись на всіх етапах навчання, від початкової школи до закладів вищої освіти.

Нещодавно я почала використовувати ChatGPT в освітній і науковій роботі. Я переконана, що майбутнє за тандемом-«кентавром», системою з людини-оператора та доступного штучного інтелекту. Хочу підкреслити кілька корисних, на мою думку, ідей застосування ШІ в житті науковця та освітянина.

У сучасному світі комунікація, особливо міжнародна, виступає базисом не тільки актуальної освіти та відкритої науки, але й безпеки. ChatGPT стає новим потужним інструментом для перекладу, обміну знаннями, вивчення іноземної мови та підготовки до мовних іспитів, а отже, академічної мобільності.

У викладацькій практиці ШІ може давати додаткову інформацію, генерувати матеріали для підготовки до занять, зокрема ілюстрації, моделі, відеоуроки, інтерактивні підручники, завдання, тести та навчальні модулі.

Видається дуже перспективним використання ШІ як асистента викладача для індивідуальної підтримки студентів з особливими освітніми потребами та різним рівнем засвоєння матеріалу. ШІ дешевий, доступний для дистанційного навчання у зручний час, здатен повторювати матеріал, підбираючи зрозумілі форми, не піддається негативним емоціям та зберігає об'єктивність в оцінюванні.

За оцінками експертів, поява ChatGPT за своїм впливом на розвиток інтелектуального людства стала другою масштабною подією після появи інтернету. Передбачається, що у найближче десятиліття ШІ суттєво прогресуватиме. Водночас сьогодні ChatGPT залишається генератором текстів, а не сенсів.

III – це гарний інструмент, і має таким залишатись.

Вживання III в освітньому середовищі привносить цілий ряд нових проблем. Це і атрибуція авторських прав, і нові вимоги до оцінки текстів на природність.

Академічна доброчесність втілює фундаментальні принципи чесності, надійності та етичної поведінки в освіті. Вона вимагає, щоб студенти та викладачі дотримувалися найвищих стандартів інтелектуальної чесності, уникали плагіату, обману та спотворення інформації. Плекаючи культуру доброчесності, навчальні заклади сприяють створенню атмосфери взаємної поваги та довіри між однолітками, викладачами та широким академічним співтовариством.

Відкрита наука революціонує традиційну парадигму поширення знань. Вона підтримує необмежений доступ до результатів досліджень, даних і методологій, забезпечуючи вільний доступ до наукових знань для всіх. Цей інклюзивний підхід не тільки прискорює темпи відкриттів, але й сприяє співпраці, інноваціям і демократизації знань. Відкрита наука усуває бар'єри, дозволяючи різноманітним голосам і поглядам робити внесок у глобальний інтелектуальний дискурс.

III, трансформаційна сила в освіті, пропонує безмежні можливості для персоналізованого та адаптивного навчання. За допомогою інструментів на базі III вчителі можуть адаптувати навчання до індивідуальних стилів і темпу навчання, надаючи учням цілеспрямовану підтримку та завдання. Крім того, III допомагає автоматизувати адміністративні завдання, дозволяючи викладачам приділяти більше часу наставництву, дослідженням і розвитку навичок критичного мислення.

Інтеграція академічної доброчесності, відкритої науки та III дає потужну синергію. Коли наукові спільноти віддають пріоритет чесності та етичній поведінці, відкрита наука процвітає, посилюючи поширення знань. III, у свою чергу, покращує процес навчання, використовуючи аналітику на основі даних для оптимізації освіти для кожного учня. Ця тріада створює середовище, де учні отримують повноваження, знання демократизуються, а етична поведінка має першорядне значення.

Зараз велика увага приділяється питанням юридичної регуляції III. З'явився EU AI Act, у найближчі роки Україна, зберігаючи позиції «країни програмістів», планує розробку національного гармонізованого законодавства.

В епоху, позначену стрімким технологічним прогресом і глобальною взаємопов'язаністю, конвергенція академічної доброчесності, відкритої науки та III має ключове значення для формування майбутнього освіти. Дотримуючись принципів чесності, сприяючи відкритості в обміні знаннями та використовуючи потенціал III, навчальні заклади можуть

створити середовище, де етична поведінка та інтелектуальний розвиток гармонійно співіснують. Цей синергетичний підхід не тільки готує студентів до динамічного світу, але й культивує культуру навчання впродовж життя та відповідального глобального громадянства. Саме завдяки цим узгодженим зусиллям ми прокладаємо шлях до більш яскравого та інклюзивного освітнього середовища.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-30>

ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ CHATGPT

Вдовенко Н. М.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки*

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Поняття академічної доброчесності за останні 20–30 років набуло особливої важливості, оскільки інформаційні технології постійно розвиваються і виходять на новий рівень. З кожним роком з'являється безліч програм, додатків і методів створення оригінальних текстів, для перевірки на плагіат. Будь-яка робота здобувача освіти, або науковця може бути з легкістю повністю продубльована, але завдяки сучасним технологіям все одно проходить плагіат. Але, як казав Ісаак Ньютон: «Дії завжди є рівна і протилежна протидія», тобто з появою кожного наступного винаходу обійти академічну доброчесність в освітньому процесі, розробляються і програми для виявлення застосування даних програм. Останній такий винахід був розроблений американською лабораторією OpenAI, що має назву ChatGPT, тобто штучний інтелект. Можливості даного чату вражають, але і заставляють задуматися над правильністю його використання. Чат працює як текстовий редактор, генератор ідей і гарно справляється з креативними завданнями, але все ж таки він не природний інтелект і в його роботі є багато багів. Один з них, це неправильне використання деяких слів, які використовуються не за сенсом і речення звучить дуже некоректно, але простий студент, що не має досвіду у написанні текстів різного формату, просто не помічає таких помилок і використовує запропонований текст чатом ChatGPT у своїх наукових роботах. Також окрім некоректного підбору

слів, чат часто вигадує дані, вигадує теорії і при роботі з ним необхідно зберігати уважність, перевіряючи кожне написане ним слово. Наприклад, в літній період 2023 року, нами активно підбералась література по ринку равликівництва в Україні і чат придумав власну теорію, придумав автора теорії і написав що була за цією теорією отримана Нобелівська премія. Звісно, після перевірки, виявилось що даної теорії не існує і чат зізнався, що він це вигадав. Це стосується і статистичних даних, генерації числових показників, списку літератури тощо. Тобто як інтелект ChatGPT дуже слабкий і для повного його впровадження в освітній процес він зовсім не готовий. Але є і сильні його сторони. Даний штучний інтелект гарно справляється із проходженням тексту на плагіат. Він перероблює вже задані речення в оригінальні, що служить як один із новітніх методів обходу академічної доброчесності. Але і тут його використання дуже обтяжливе тому, що ChatGPT має обмеженість допустимої кількості символів. Тобто для редагування тексту, необхідно ділити його на багато частин, що займає не мало часу, але все ж таки спрощує роботу механічного редагування. Взагалі чат може гарно справлятися із різного формату задачами, які викорисовують викладачі у своїх практичних роботах і відрізнити написане чатом і студентом дуже важко, але все ж таки простежується закономірність написання відповідей штучним інтелектом і, якщо часто з ним працювати, можна відразу побачити наявність роботи ChatGPT. Є і більш надійний спосіб перевірити доброчесне виконання студентом роботи. Чат має пам'ять і може ідентифікувати свій текст, якщо в нього спитати чи він написав даний текст. Чат із задоволенням зізнається і більш того, наполягає на своїй участі при написанні деяких робіт. Нещодавно ChatGPT подав в суд на людину за використання тексту, згенерований штучним інтелектом, як свого, тому що чат активно захищає свої авторські права.

В плані майбутнього розвитку, ChatGPT дуже цікавий і корисний винахід, але все ж таки треба вміти їм користуватися, а при використанні його в освітньому процесі, зберігати особливу уважність та обережність в роботі з ним. В нього є багато можливостей, але і багато недоробок, що може стати поганим досвідом науковців. Сам про себе він каже наступне: «Я базуюсь на великій кількості даних, але можу допускати помилки або інтерпретувати інформацію неточно. Я генерую відповіді на основі тренувань, тому в деяких випадках можу вигадувати відсутню інформацію. Я не можу переглядати або цитувати джерела в реальному часі. Моя база знань має обмеження до 2022 року. Моя модель також може містити упередженість, яка виникає внаслідок упередженості у даних, на яких я був натренований.». Тобто використання штучного інтелекту це новий етап для людства і

потребує ретельного вивчення і вдосконалення. Все ж таки немає нічого краще, ніж природній людський інтелект, а особливо у сфері освітнього процесу.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-31>

КОМУНІКАТИВНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ДОБРОЧЕСНОСТІ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Вегеш І. М.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології і державного управління
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна*

Створення доброчесного академічного середовища є однією із базових умов як для ефективного функціонування закладів вищої освіти, так і для становлення та розвитку науковця. Неможливо підготувати висококваліфікованого фахівця в тій чи іншій галузі знань без врахування ключових вимог доброчесності. Українське освітньо-наукове середовище, попри значні зрушення останніх років, все ще потерпає від багатьох проблем, пов'язаних із академічною недоброчесністю.

Нинішній етап в розвитку української науки та освіти можна охарактеризувати як переломний, оскільки відбувається зміна парадигми у сприйнятті відповідальності вченого за продукти своєї праці та за підготовку ним якісних кадрів. Відмежувати вільну науку від цієї відповідальності неможливо, як неможливо відокремити якість та доброчесність у сучасному навчальному процесі.

Таким чином, мова йде про активний наступ та традиційну модель освіти, в якій межі відповідальності були настільки розмитими, що їх практично неможливо було чітко встановити. Звичайно, це не могло не призвести до таких негативних наслідків у вітчизняній науці як академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, а у сфері освіти – до необ'єктивного оцінювання знань здобувачів освіти, потурання списуванню та навіть хабарництва. Існують окремі галузі української науки (особливо це стосується галузей соціо-гуманітарного спрямування), в яких відсоток робіт, що містять академічний плагіат, досяг катастрофічних масштабів.

Попри всі труднощі та виклики, які постають перед вітчизняним академічним середовищем на шляху до його оновлення, є ще один аспект, який заслуговує на окрему увагу, а саме – комунікативний аспект. Оскільки академічне середовище є простором взаємодії, і дуже часто формат такої взаємодії має усталений, відпрацьований роками, характер, то це дещо утруднює реалізацію намірів окремих осіб чинити опір недоброчесності, що має системний характер. Намір протидіяти особам (або хоча б відмежувати себе від осіб), які практикують недоброчесність та транслюють її як норму освітнього процесу, може зіштовхнутися із гострою реакцією певних членів колективу, в якому працює особа з таким наміром. Якщо ж особи, які практикують недоброчесність, ще й займають керівні посади в колективі, то це може призвести до реальних ризиків, пов'язаних із втратою роботи особою, яка прагне реалізації норм доброчесності. Подібні обставини актуалізують цілу низку питань. Як комунікувати з колегами, які практикують недоброчесність? Як опиратися у цій комунікації системі, яка опирається на недоброчесність? Як залишатися доброчесним у середовищі, яке в своїй діяльності опирається на недоброчесність?

Дуже часто конформізм в освітньому середовищі обумовлений страхом перед подібними ризиками, а також небажанням відійти від руху усталеними траєкторіями. Саме тому ефективна боротьба за чесну науку та освіту можлива лише за умови включення в неї максимально широких кіл критично мислячих інтелектуалів, тобто за умови широкомасштабної культурної трансформації.

Таким чином, доброчесність в освітньому та науковому просторі витворюється не лише низкою механізмів, які покликані протидіяти негативним тенденціям, але також і наявністю критичної маси осіб в академічному середовищі, які здатні здійснити злам на культурному рівні. Долання комунікативних бар'єрів, єднання науковців у намаганні розширити простір вільної науки на засадах доброчесності – є обов'язковим компонентом покращення якості освітньої сфери. Звичайно, для цього знадобляться великі зусилля та час, але кінцевий результат буде вартим цих затрат, адже мова йде про системоутворюючі речі, про еволюцію культури, про модернізацію освіти, яка в той самий час є фундаментом для модернізації всього суспільства.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ

Вергелес К. М.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

Сучасне українське наукове товариство постало перед низкою викликів, які так чи інакше пов'язані з дотриманням академічної доброчесності окремих «науковців». На перший погляд, дана проблема здається новою, хоча її корені сягають часів стародавньої Греції, тобто античного періоду, де без проблем можна розгледіти певні запозичення. Стрімкий розвиток суспільства, а також глобалізаційні зміни наукової етики сучасності дають поштовх до появи академічної недоброчесності. Звісно, ця проблема виникла не на пустому місці, бо, як відомо, існує дві категорії науковців, перша – творці, друга – користувачі (споживачі). На боротьбу та відстоювання академічної доброчесності стають доброчесні науковці.

Відстоюючи авторські права, честь та гідність тих хто всіляко намагається доброчесно працювати в науковій сфері стало наше Українське законодавство, а саме закон України «Про освіту», зокрема стаття 42 (Академічна доброчесність) пункт 4 конкретизує саме визначення поняття плагіату в науковій діяльності. «Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1].

Хоча тлумачення поняття плагіат серед науковців має досить широке розуміння, зокрема, як крадіжка та дублювання самої ідеї. Як зазначається в одній із наукових праць науково-практичної конференції «Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах» яка відбулась в Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова в 2020 році що «при цьому представники наукового етосу зазвичай не відстоюють своє виключне право на ідею як право одноосібного творця і власника ідеї, виключаючи інших із числа її користувачів і оголошувати всіх тих, хто наважився

оприлюднити ту саму ідею не добросовісними, за аналогією з виключним правом на твір. Позаяк це суперечило б принципу відкритості наукових даних. Зазвичай, вчений, звинувачуючи когось у «запозиченні ідей», вимагає здебільшого не захисту прав авторства, а захисту права значитися першовідкривачем. До того ж найчастіше йдеться не про матеріальну винагороду за введення ідеї в науковий обіг, а про символічну. Тож без виключного права і права на винагороду аналогія запозичення ідей з крадіжкою «форм» виглядає дещо недоречною. Окрім того, ця аналогія не допомагає обґрунтувати неправомірність і моральну недобросовісність «запозичення ідей» і не надає засобів для юридичного захисту прав автора. Більше того, законодавчі механізми не завжди ефективні навіть для боротьби з плагіатом «форми» в науці. Позаяк склад злочину, тобто плагіат за кримінальним кодексом припускає наявність «матеріальної шкоди в значному розмірі», причиненої плагіатом автору. У свою чергу механізм боротьби засобами цивільного права може запускатися виключно на вимогу самого автора чи іншого правовласника [2].

Для успішної боротьби з академічною не добросовісністю в Україні, насамперед потрібно робити чіткі та конкретні кроки, які матимуть успіх в практиці дій, а не лише залишатися на папері у вигляді постійних обурень. Сьогодні в період реформ нашої освіти та підвищення її до міжнародних стандартів потрібно в першу чергу вести освітньо-навчальну діяльність не тільки серед викладачів чи науковців але й здобувачів вищої освіти.

Відтак потрібно намагатися ліквідувати певні існуючі прогалини вищої освіти в ЗВО для дотримання Закону України «Про освіту». Викладання в ЗВО навчального предмета студентам «академічна добросовісність» дозволить досягти етичної складової в науковій та навчальній діяльності майбутніх випускників.

Успішна наукова діяльність утопічна без підтримки академічної добросовісності, методики та технології підготовки написання наукової роботи студента, аспіранта та докторанта і всіх хто має дотичність до навчального та наукового процесу.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» // <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Власенко О. В., Вергелес К. М., Куліш П. Л., Драчук О. П. Поняття автор, авторство, плагіат: значення та смисли в контексті наукової етики і права / Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах: матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19 листопада 2020 р. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 204 с.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ЯК ЇЇ ВИХОВАТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Верескун Є. Ю.

*магістр фармації, фармацевт – інтерн
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими повинні керуватися всі учасники освітнього процесу – навчання, викладання під час наукової діяльності для того, щоб забезпечити довіру до результатів навчання та наукових досягнень [2].

Всі громадяни мають право на освіту згідно статті 53 Конституції України. Держава забезпечує доступ до освіти – дошкільної, повної загальної освіти, професійно-технічної та вищої освіти як в державних так і в комунальних закладах, різних форм навчання та надання стипендій та пілг для учнів та студентів [2].

Освіта є основою розвитку кожної людини та запорукою розвитку суспільства.

Метою освіти є розвиток кожної людини як особистості, значимості для суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей, формування цінностей, які необхідні для самореалізації, виховання громадян, які свідомо йдуть до свого вибору, бути корисними для суспільства.

На мою думку, для того щоб, академічна доброчесність виховувалася в закладах освіти можна запровадити такі методи як:

– Кожен здобувач освіти та викладачі повинні дотримуватися академічної доброчесності, бути ознайомленими з принципами академічної доброчесності для освітнього процесу.

– Можна в кожному навчальному закладі запровадити заняття, лекції, семінари з виховання академічної доброчесності.

Виховувати академічну доброчесність в закладах освіти є дуже складним і клопітким процесом, що вимагає відповідної підготовки від усіх учасників. Викладачі та здобувачі освіти однаково повинні бути – чесними та справедливими по відношенню один до одного.

Викладачі повинні бути прикладом – демонструвати приклад дотримання академічної доброчесності в своїй діяльності. Це дасть

можливість здобувачам освіти зрозуміти, що академічна доброчесність є важливим показником.

Як же повинні дотримуватися доброчесності в закладах освіти здобувачі освіти?

– Здобувачі освіти повинні в закладах освіти самостійно виконувати завдання;

– Вказувати посилання на джерела інформації, якщо під час виконання завдань використовувались якісь ідеї, розробки, твердження;

– Дотримуватися норм закону про авторське право;

– Надавати правдиву інформацію про результати своєї навчальної діяльності, використані методи досліджень та джерела інформації.

В закладах освіти повинен проводитися контроль за дотриманням академічної доброчесності, та вчасно виявляти її порушення. Це допоможе попередити випадки порушення та забезпечити справедливість проведення навчального процесу.

В свою чергу педагогічні працівники теж повинні дотримуватися академічної доброчесності:

– Об'єктивно, правдиво оцінювати знання здобувачів освіти;

– Контролювати дотримання доброчесності здобувачами освіти;

– Надавати правдиву інформацію про методи дослідження та їх результати, використовувати додаткові джерела інформації та свою власну педагогічну діяльність;

– Дотримуватися норм законодавства про авторське право;

– Посилатися на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, відомостей.

Академічна доброчесність базується на згоді всіх учасників академічного процесу дотримуватися правил та виконувати покладені на них обов'язки. Бувають випадки коли виникають непорозуміння між викладачами та здобувачами освіти, які призводять до взаємної неприязні.

Академічна доброчесність є важливою складовою освіти– як з боку викладача, так і здобувача освіти.

Отож, академічна доброчесність – це чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, мужність.

Список посилань

1. Конституція України ст. 53 https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-53

2. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Висоцька А. Є.

студентка

*Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Освіта має дуже важливе значення у житті кожної людини. Так, однією зі складових процесу навчання та здобування освіти є академічна доброчесність. На цей момент у сфері освіти України відбувається реформування, відповідно до якого науковці досліджують поняття «академічна доброчесність» та проблеми, які виникають у процесі написання наукових робіт та навчання. Однією з таких проблем є поява та використання штучного інтелекту в освітньому середовищі. Тому пошук шляхів забезпечення академічної доброчесності у таких сферах, як освіта та наука, становить головне завдання.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» під академічною доброчесністю розуміється сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Тобто, поняття «академічна доброчесність» означає порядну поведінку у використанні інформації, що безпосередньо застосовується у науковому дослідженні, а також у рамках освітнього процесу.

Закон України «Про освіту» встановлює також основні порушення академічної доброчесності, такі як академічний плагіат, фабрикація, самоплагіат, списування, фальсифікація, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти допомоги [1].

Так, в освітньому середовищі існують непоодинокі випадки академічного плагіату, до якого, зокрема, відноситься і використання штучного інтелекту.

Під штучним інтелектом розуміють можливість автоматизованої системи чи комп'ютерної програми виконувати функції людини шляхом прийняття оптимального рішення на основі аналізу зовнішніх чинників і з урахування життєвого досвіду людини, а також технологію, що може відтворити процеси мислення людського мозку, спростити і замінити людську роботу [2, с. 82].

Отже, штучний інтелект може створювати автоматично генерований контент, до якого можна віднести музику, артроботи, а також текст. Якщо ж використовувати результати ШІ, як результати власної роботи, то це порушує принцип академічної доброчесності.

Найбільш популярним на даний час чат-ботом, що може генерувати текст, який дуже схожий до тексту написаного людиною самостійно, є ChatGPT. Варто відзначити, що він має як корисні властивості, які допомагають у роботі, так і негативні, що становлять небезпеку в академічному середовищі.

Так, з його допомогою учасники освітнього середовища можуть шукати нові ідеї та виокремити нові напрямки у певному дослідженні; зручним є підбір інформації, а саме підбір добірки джерел із посиланнями за певною темою та напрямком; можливість використання машинного перекладу, але тільки простих конструкцій без профільної термінології; можна перевірити підібрані ключові слова у науковій роботі [3].

Окрім розумних вищезазначених рамок користування, частіше за все учасники освітнього процесу зловживають штучним інтелектом. З його допомогою студенти пишуть тексти на задану тематику, реферати, анотації, складають плани до текстів, вирішують тестові завдання. Варто пам'ятати, що дані, які використовуються для відповідей на запитання користувачів є застарілими. Також, при генеруванні відповіді штучний інтелект може використовувати вже опубліковані дані і їх використання є прямим порушенням академічної доброчесності, а саме плагіатом.

ChatGPT легко справляється з даним видом робіт, тому перед викладачами стоїть важливе завдання контролювати виконану роботу студента.

На нашу думку, можна виділити такі форми контролю, щоб запобігти можливості використання студентами штучного інтелекту:

1. Усне опитування (наприклад, описати всі етапи роботи).
2. Організація дискусій (цей етап дозволить побачити справжні думки та знання студента).
3. Творчі завдання, які потребують креативності здобувачів освіти.

Також, треба проводити лекції присвячені академічній доброчесності та використанню штучного інтелекту в її рамках, вмотивувати студентів на написання наукових робіт власними силами. У разі порушення учасниками освітнього процесу академічної доброчесності, зокрема використання штучного інтелекту, повинні запроваджуватись санкції.

Отже, розвиток штучного інтелекту та сучасних технологій значно впливає на всі сфери життя та освітнє середовище, що вимагає від

викладачів та студентів відповідального ставлення до своєї роботи та не порушення норм академічної доброчесності.

Список посилань

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відом. Верховної Ради України. 2017. № 38–39. С. 380.
2. Зубенко О. В. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 27, Т. 2. С. 80–85.
3. Філіпенко Л.В., Думанський О.В., Козак О.В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*. Секція: Освіта/Педагогіка. 2023. Вип. 19. С. 90–98.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-35>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Власова В. П.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного управління
та адміністрування
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна*

Питання про взаємозв'язок етики та науки, а також науковість етики, завжди були досить заплутаними. Ще в античні часи, коли наука тільки народжувалася, етичні аспекти вже цікавили мислителів. У двадцять першому столітті інтерес до етичних аспектів наукових досліджень постійно зростає. Це зумовлено перш за все розширенням доступу всіх охочий до різних джерел інформації, розвитком штучного інтелекту (ШІ).

Наразі ця тема є досить актуальною. Науковці різних сфер приділяють їй значну увагу. Практично всі дослідники вважають, що необхідно знайти баланс між використанням новітніх технологій та забезпеченням етичних стандартів у наукових дослідженнях.

На офіційному сайті Центру академічної етики та досконалості в освіті «Етос» розміщене наступне тлумачення поняття «наукова етика». «Наукова етика – сукупність норм, моральних принципів і правил,

визнаних науковою спільнотою. Наукову етику розглядають передовсім відносно проведення наукових досліджень ученого і оприлюднення/публікацій їх результатів» [1].

Фахівці центру акцентують на тому, що відтоді, як наукова діяльність стала професійною діяльністю вченого, етика науки визнається як одна з галузей професійної етики. Тому цілком природно, що у 2009 році Національною академією наук було прийнято «Етичний кодекс ученого України». В даному кодексі чітко прописані загальні етичні принципи вченого.

На думку авторки, баланс між використанням новітніх технологій та забезпеченням етичних стандартів у наукових дослідженнях буде досягнуто, в тому разі коли науковці будуть не тільки знати, а й дотримуватися нижче процитованого принципу:

«Учений несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, що можуть впливати на розвиток людства або природи. Вчений повинен протидіяти отриманню результатів, що суперечать принципам гуманізму» [2]. Виходячи з вище сказаного, ШІ є одним з інструментів наукових досліджень, який значно розширює можливості вченого і водночас накладає на нього додаткову відповідальність.

У 2020 році Кабінетом міністрів була схвалена «Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні» [3]. В окремий розділ даної концепції виділено питання правового регулювання та етики. В документі зазначено про необхідність розроблення Етичного кодексу штучного інтелекту за участю широкого кола зацікавлених сторін. Також поставлено завдання опрацювання питання щодо необхідності врегулювання суспільних відносин у сфері розвитку штучного інтелекту на законодавчому рівні.

Переважає більшість науковців використовує ШІ для аналізу даних та моделювання. Завдяки ШІ можна реально зекономити на витрати пов'язаних із дослідженнями, що при хронічному недофінансуванні вітчизняної наукової діяльності [5] є вкрай важливо. Штучний інтелект прискорює всі процеси, але не бере на себе відповідальності за результати, вся відповідальність залишається за науковцем.

У 2020 році Європейська Комісія оприлюднила «White Paper on Intellectual Property and Artificial Intelligence» [4]. В даному документі розглядаються не лише різні аспекти інтелектуальної власності, а й проблеми етики та безпеки в контексті подальшого розвитку ШІ.

Як бачимо, етичні проблеми використання ШІ турбують всю європейську спільноту.

Навіть такий стислий огляд даної проблеми дає підстави зробити висновки про те, що етичні проблеми використання ШІ в наукових дослідженнях моніторяться та вирішуються на різних рівнях державного управління та наукової спільноти. У вітчизняній практиці використовується досвід ЄС, та визначаються власні шляхи утримання

балансу між використанням новітніх технологій та забезпеченням етичних стандартів у наукових дослідженнях.

В подальших дослідженнях буде приділено більше уваги Стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні.

Список посилань

1. Центр академічної етики та досконалості в освіті «Етос» URL: <http://e-csr.org.ua/index.php/node/16> (дата звернення 15.10.2023)

2. Етичний кодекс ученого України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text> (дата звернення 15.10.2023)

3. «Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8> (дата звернення 15.10.2023)

4. White Paper on Artificial Intelligence including follow-up URL: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-europe-fit-for-the-digital-age/file-white-paper-artificial-intelligence-and-follow-up> (дата звернення 15.10.2023)

5. Коба В.Г., Тарновська І.В., Власова В.П. Фінансове забезпечення наукових досліджень в Україні: сучасний стан та шляхи покращення. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій: Серія «Економіка і управління»*. Вип. 52 К.: ДУІТ, 2022. С. 33–41. URL: <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/76> (дата звернення 15.10.2023)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-36>

ВАЖЛИВІСТЬ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Волошин В. М.

кандидат психологічних наук,

асистент кафедри права, професійної

та соціально гуманітарної освіти

ЗВО «Подільський державний університет»

м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна

Сучасний світ постійно стрімко розвивається. Це потребує від людини постійних змін. Змін в мислені, змін в поведінці. Особливо для тієї людини, яка бажає бути успішною. В більшості випадків щоб бути успішним потрібно мати високий рівень освіти. Високий рівень освіти

передбачає не лише велику кількість різноманітних знань, а й дотримання певних моральних цінностей.

Історія неодноразово давала людству уроки, коли демонструвала, як відхід від моральних цінностей поступово приводив до деградації суспільства, до розпаду держав. Такі речі можуть відбуватись в різних суспільствах: економічно розвинутих і тих, котрі є економічно бідними. Такі речі відбуваються і в країнах, де відбуваються війни. Це дуже наразі актуально для нашої країни, де з 2014 року відбувається війна, і де ми в певній мірі бачимо відхід від моральних цінностей. Це великий ризик для майбутнього країни. Ці цінності прописані в понятті Академічна доброчесність. В Україні Академічна доброчесність закріплена на рівні закону у 2017 році – стаття 42 Закону України «Про освіту». Даний закон базується на міжнародних принципах справедливості, чесності, об'єктивності, прозорості, поваги, довіри, відповідальності, публічності.

Академічна доброчесність в цьому законі визначається як сукупність етичних принципів та визначених законом правил провадження академічної діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників (суб'єктів) такої діяльності та спрямовані на забезпечення довіри до результатів навчання, досліджень та творчості.

Дотримання Академічної доброчесності важливо не лише в межах однієї людини. Це важливо для всієї спільноти як наукової, викладацької так і для більш широких кіл.

Чому це важливо? Дотримання Академічної доброчесності веде до розвитку самої людини, спільноти і всього суспільства. Коли приміром відбуваються порушення, це поступово призводить до деградації. Нижче, через прояви порушень спробуємо обґрунтувати нашу вищезазначену позицію. Наведемо прояви порушень Академічної доброчесності згідно Стаття 14.

Основними порушеннями академічної доброчесності є: 1) академічний плагіат; 2) недобросовісне використання результатів власної освітньої, наукової, творчої мистецької діяльності; 3) академічна фабрикація; 4) академічна фальсифікація; 5) присвоєння авторства; 6) створення або посередництво у створенні академічного твору на замовлення; 7) несамостійне виконання завдання; 8) порушення вимог щодо оцінювання; 9) протиправний вплив та отримання неправомірної вигоди в академічній діяльності; 10) неспроможність реагувати та/або невжиття заходів реагування на виявлені порушення академічної доброчесності.

Коли в професійній спільноті (академічній, викладацькій) ми будемо спостерігати ці прояви це буде вказівником на те, що суспільство буде поступово деградувати. Буде відбуватись підміна

понятій, підміна реальності на ілюзію. Різні такі підміни будуть вести до того, що люди будуть ставати все далі і далі від реальності. Чим далі від реальності, тим менше адекватного сприйняття світу, адекватної реакції, поведінки. Викривлення реальності призводить до створення ілюзії. Будь-яка ілюзія з часом руйнується і тоді наступають реалії, які в таких випадках є неприємними. Тому дуже важливо дотримуватись Академічної доброчесності і побудови здорової культури, здорових цінностей і сильної розвиваючої держави.

Список посилань

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p>

2. Закон України «Про освіту» від 02.04.2020 р., №42, ст. 380. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-37>

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Волошина О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, професійної освіти
та управління освітніми закладами
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Сьогодні ми живемо в епоху постіндустріального суспільства: цифрові технології стали невід'ємною складовою нашого життя. Пошук необхідної інформації тепер може займати декілька хвилин: вводиш назву і мережа Інтернет пропонує цілий перелік різноманітних джерел. Просто чудово. Як просто: перечитати, скомпонувати, може, за необхідності, перетасувати, щось змінити, і видати за свою наукову роботу. Як це не схоже на процедуру написання наукових робіт, ну скажемо, наприкінці ХХ століття. Може, пам'ятаєте, бібліотеку, читальний зал з заповненими місцями, каталог, яким вчили користуватися ще на першому курсі, як замовляли по п'ять наукових

видань... Перечитували, конспектували, узагальнювали, писали курсову. А скільки сил потребувало написання дипломної, кандидатської. Ти любив свою роботу, вона була твоєю, з твоїм баченням, розумінням, узагальненням, і навіть душею.. А сьогодні це все ж, ні, навіть з набагато вищим рівнем узагальнення, науковості, критичності, обґрунтованості, можемо зробити за години.

До речі, сучасне покоління не розуміє, як вчилися раніше. Згадую мій улюблений анекдот, коли мама розповідала сину, що в роки її навчання не було комп'ютера, телефона з камерою, Інтернету, ксерокса. А син, не розуміючи, запитує: «Мамо, а ти динозавра бачила?». Без технологій не уявляємо своє життя. І це правильно.

У всьому світі освітянським трендом є академічна доброчесність. В Україні про це заговорили порівняно недавно.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «...академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Отже, академічна доброчесність – це етичні принципи, правила. Д. Сопова зазначає, що «...університети Європи мають «Етичні кодекси», які чітко регламентують принципи освітньої діяльності» [2, с. 54].

Сьогодні європейське і вітчизняне законодавство, практика акцентують увагу на тому, що етична складова наукових пошуків є дуже важливою складовою наукових здобутків здобувачів освіти. Наші студенти мають розуміти, що в незалежній Україні, за яку воюють сьогодні ЗСУ, про яку ми мріємо, потужній, економічно розвиненій, багатій, моральний аспект в науці є найважливішим.

Крім цих моральних переконань, потрібно по-іншому навчати наших студентів. І напевне, необхідно змінювати підходи у викладанні дисциплін, у їх методичному і теоретичному забезпеченні. Доцільно змінювати організаційну складову наших пар. Коли не потрібно просто подавати теоретичну інформацію, а необхідно навчити студентів її узагальнювати, аналізувати. І тут важливі інноваційні технології викладання. Наприклад, такі, як технологія критичного мислення, технологія повного засвоєння тексту, рефлексивні технології (як приклад, досить популярні за кордоном есе) Ми маємо давати такі завдання, для виконання яких не потрібно б було щось списувати. Ми маємо навчити вчитися, уміти робити вибір.

Думаю, що курсові, дипломні проекти, над якими мають працювати здобувачі вищої освіти, мають бути більш практико-орієнтованими, це особливо важливо в умовах сучасної компетентнісної парадигми

освіти. Однією з важливих складових такої роботи є зацікавленість викладачів у цьому процесі. Вважаю, що сьогодні потрібно змінюватися всім: і викладачам, і студентам. Дотримання правил академічної доброчесності має стати стилем життя.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>

2. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 3-4. С. 52-56.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-38>

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Волошина-Нарожна В. О.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології та педагогіки

Національний університет «Острозька академія»

м. Острог, Рівненська область, Україна

Дотримання правил та норм академічної доброчесності студентами закладів вищої освіти (ЗВО) є та завжди було практичною проблемою, яку віднедавна активно намагається вирішити кожен учасник освітнього процесу. Попри чіткі принципи і правила академічної доброчесності, які сформовані на сьогодні в сучасній системі освіти і які покликані формувати академічні цінності та академічну культуру освітнього середовища, стикаємося із поведінкою, діями та бездіяльністю суб'єктів навчального процесу, яка свідчить про порушення цих норм та прояви академічної недоброчесності. Аналіз психологічних факторів академічної доброчесності є важливим для розуміння психологічних передумов недотримання правил академічної доброчесності, з тим щоб розуміти та попередити це у навчальній діяльності студентів.

Науковці вивчаючи фактори академічної доброчесності приділяють увагу вивченню багатфакторних моделей поведінки суб'єктів

навчання у контексті академічної доброчесності. Так, Т. Р. Cronan, J. K. Mullins та D. E. Douglas [2] підкреслюють, що для того щоб зрозуміти фактори академічної доброчесності слід аналізувати їх інтегровано та цілісно. Автори наголошують, що ставлення до академічної доброчесності є одним із найважливіших факторів, який впливає на поведінкові наміри та шахраювання під час навчання. У свою чергу, таке ставлення складається як з переконань щодо наслідків такої недоброчесної поведінки, так і з оцінки цих наслідків. Іншими словами, суб'єктивна оцінка норм та наслідків порушення цих норм є одним із ключових факторів академічної доброчесності та характеризує морально-етичну, когнітивну та соціально-психологічну природу факторів академічної доброчесності.

У своєму дослідженні, Тодорова І. С. [1] встановила, що одним із психологічних факторів академічної доброчесності є рівень самооцінки та рівень домагань студентів. Зокрема авторка з'ясувала, що для студентів із високим рівнем толерантності до академічної недоброчесності притаманний знижений рівень домагань, а студенти із низьким рівнем толерантності до академічної недоброчесності мають високу та дуже високу (завищену) самооцінку [1, с. 125–126]. Такий результат підтверджує вплив індивідуально-психологічних факторів на академічну доброчесність.

Окрім цього, Тодорова І. С. [1] наводить й інші психологічні фактори академічної недоброчесності, акцентуючи увагу на внутрішніх, зокрема рівень розвитку когнітивних процесів, творчі здібності, впевненість, самоінтерес, мотиваційна сфера тощо.

У дослідженні мотивів шахраювання студентів, Т. Waltzer та A. Dahl [3] визначили, що більшість студентів не визнають свої недоброчесні дії як шахрайство. Однак, вони визнають його таким лише у тих випадках, коли вони вважали шахрайство прийнятним для реалізації завдань, які оцінювалися як складні для вирішення та є необхідними для підтримки конкурентоспроможного рейтингу навчання. Відтак, суб'єктивна оцінка вигоди та мотиви конкурентоспроможності мають важливе значення при прийнятті рішення щодо дотримання правил та норм академічної доброчесності у процесі навчання.

Численні дослідження з питань дотримання академічної доброчесності свідчать про неабиякий інтерес до вивчення різноманітних факторів академічної доброчесності серед яких можна узагальнити й психологічні фактори, а це морально-етичні (моральні цінності та переконання, моральний обов'язок, ставлення до шахрайства), когнітивні (судження про академічну доброчесність та недоброчесність, оцінка прийнятної та неприйнятної поведінки, знання

про правила та норми академічної доброчесності, рівень розвитку когнітивних процесів), мотиваційні (мотивація до навчальної діяльності, рівень домагань), індивідуально-психологічні (творчі здібності, самооцінка, впевненість), та соціально-ситуативні (ставлення викладачів та адміністрації до академічної доброчесності, складність завдань). Розуміння та подальше вивчення цих факторів дасть можливість розробити та впровадити нові підходи та стратегії для підвищення академічної доброчесності.

Список посилань

1. Тодорова І. С. Психологічні чинники толерантності студентів до академічної недоброчесності. *Психологія і особистість*. 2019. № 2, С. 116–131.
2. Cronan T. P., Mullins J. K., & Douglas D. E. Further understanding factors that explain freshman business students' academic integrity intention and behavior: Plagiarism and sharing homework. *Journal of Business Ethics*. 2015. 147(1). P. 197–220. DOI: 10.1007/s10551-015-2988-3
3. Waltzer T., Dahl A. Why do students cheat? Perceptions, evaluations, and motivations. *Ethics & Behavior*. 2022. 33(2), P. 130–150. DOI: 10.1080/10508422.2022.2026775

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-39>

ДОБРОЧЕСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Воробель У. Б.

*старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Інститут права
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

З технологічним розвитком людства неминучим є вплив технологій на діяльність та життя самої людини. Створення нових засобів та технологій спрямоване на покращення та мінімізування зусиль, що затрачаються на здійснення поставлених перед людиною завдань, та досягнення конкретних цілей. Розвиток інтернету, запровадження нових технологій, глобалізація усіх сфер життя сприяло зародженню штучного інтелекту не лише як математичної моделі, алей як

прикладного механізму в повсякденній діяльності людини. Подальший розвиток штучного інтелекту неминуче призведе до його впливу на здатність людини здобувати нові знання, аналізувати їх та застосовувати. Безсумнівно вплине він як на кожного учасника освітнього процесу зокрема, так і на освітнє середовище в цілому. Питання в тому, який вплив буде мата така інтеграція на освітній процес, а також чи не порушуватиме це принципів академічної доброчесності.

Закон України «Про освіту» в статті 42 дає визначення категорії «академічна доброчесність». Відповідно до цієї статті академічна доброчесність проявляється перед усім у етичних принципах та законодавчих правилах, що покликані забезпечити довіру до результатів навчання або ж наукових досягнень. У цій ж самій статті у частині четвертій законодавець наводить вичерпний перелік обставин, що трактуватуються як порушення академічної доброчесності (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман та інше) [1].

Аналіз положень ч. 4 ст. 42 Закон України «Про освіту» дозволяє зробити висновок, що нині застосування штучного інтелекту при написання наукової роботи будь-якого виду, не охоплюється диспозицією цієї норми закону.

М. О. Гром, досліджуючи застосування штучного інтелекту під час написання наукових робіт, робить висновок, що оскільки штучний інтелект, зокрема і нейромереже ChatGPT, оперує лише тими даними, що уже існують і відомі широкому загалу, і на їх підставі генерую певні тези, які по своїй суті не створюють нових ідей, положень або висновків, відповідно і використання результати його роботи не можна вважати плагіатом [2].

На нашу думку, відсутність такої дії як використання результатів штучного інтелекту та нейромареж, зокрема ChatGPT, в переліку законодавчо визначених обставин, що становлять порушення академічної доброчесності, не означає, що самі етичні принципи академічної доброчесності не будуть порушені, адже їх використання підриватиме довіру до тих результатів, що будуть отримані у підсумку наукової діяльності.

Однак ми не заперечуємо самої можливості використання штучного інтелекту під час навчання чи наукової діяльності як інструменту для збору, опрацювання та структурування певних даних, як засобу акумулюванням вже існуючої інформації, її сортуванні і виділенні запитуваної інформації. Аналіз ж таких даних, генерування нових теорій, підбиття підсумків має залишатися виключно за дослідником, саме це відповідатиме етичним нормам такого поняття як академічна доброчесність.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19> (дата звернення: 18.10.2023).
2. Гром М. О. Застосування штучного інтелекту під час написання наукових робіт. *Академічна доброчесність: правові проблеми* : матеріали Всеукр. круглого столу (Одеса, 26 трав. 2023). Одеса, 2023. С. 37–41.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-40>

ДОБРОЧЕСНЕ ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ОК «АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО ТА РИТОРИКА»

Галицька О. Б.

докторка філософії, доцентка,

доцентка кафедри німецької філології

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Від часу прилюдної лекції «Доброчесне використання штучного інтелекту в академічній сфері» минув рік, який дозволив глянути на проблему використання штучного інтелекту (далі – ШІ) у вищій освіті з деякої відстані та врахувати евристичний потенціал категорії «ChatGPT» як особливого інструменту ШІ (пор. [2; 4]). Концепція розподілу формацій ChatGPT пройшла, на нашу думку, достатню апробацію на основі обговорення серед здобувачів вищої освіти у межах викладання освітнього компонента (далі – ОК) «Академічне письмо та риторика». Здобувачі вищої освіти (далі – ЗО) відповідали під час дискусії на такі запитання: *Які програми ШІ Ви використовуєте? Чи можуть інструменти ШІ вказуватися як автор есе, статті, ВКР? Чи несуть автори/ки повну відповідальність за ті частини рукопису, які було створено за допомогою інструменту ШІ? Як цитувати, наприклад, ChatGPT (APA Style)?* [1, с. 82–84].

Ми дійшли до висновку, що випуск ChatGPT від OpenAI призвів до того, що посилюється інтерес ЗО до академічної доброчесності. Не слід забороняти ChatGPT у вищій освіті, як, наприклад, це було зроблено у державних школах Нью-Йорка та Сіетла, а слід доброчесно використовувати його. Хоча викладачі українських ЗВО і стикаються з обмеженими можливостями для оцінювання писемних робіт.

Ендрю Мур у своїй статті [3] на сайті Times Higher Education задався питанням, чи є сенс викладати академічне письмо в епоху ШІ. Адже (академічне) есе, завдяки застосуванню технологій ШІ, створюються за лічені хвилини. Автор статті наголошує, що саме поняття «писати» в епоху ШІ трансформується: сучасний студент надиктовує есе на диктофон, використовує спеціальні додатки для перетворення запису на текст, а потім перетворює свої нотатки за допомогою ChatGPT на відредаговане есе.

У мене ж виникає питання: як оцінити таке академічне есе? Очевидно, ще залишається це питання відкритим.

У цьому есе я сфокусую увагу на розгляді різних ефективних способів використання ChatGPT, а саме доступної безкоштовної версії GPT-3,5, під час викладання ОК «Академічне письмо та риторика». Ми зі ЗО трактуємо ChatGPT як інструмент ШІ, який сприяє розвитку компетенцій академічного письма та риторики.

Доцільним було використання ChatGPT для поліпшення навичок академічної риторики. Мною було запропоновано декілька суперечливих тем з академічної доброчесті, потім попросила ЗО використати ChatGPT для участі у віртуальній дискусії або дебатах. ЗО вводили запити у ChatGPT відповідно до структури дискусії або дебатів.

Ще одне завдання, яке вподобали ЗО, покращили навички академічного письма. ЗО практикували згенеровані есе на тему академічної доброчесті. ЗО коригували есе, давали відповідну назву, а також писали підсумки.

Оскільки наші ЗО володіють двома мовами, то вони також просили ChatGPT переписати есе як носій німецької та англійської мови.

Після проходження курсу ЗО використовували також ChatGPT для підготовки до заліку, наприклад, для симуляції заліку (здавали питання і отримували відповіді).

Однак зазначу, що ChatGPT використовували лише як додатковий інструмент для підтримки викладання та оцінки успішності ЗО.

Список посилань

1. Галицька О. Б. Академічне письмо та риторика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Авт.-упоряд. О. Б. Галицька. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 318 с.

2. Namam D. The New Teacher Assistant: A Review of Chatbots' Use in Higher Education. *HCI International 2021 – Posters*, 23rd HCI International Conference, НСІІ 2021, Virtual Event, July 24–29, 2021, Proceedings, Part III. Pp. 59-63. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-78645-8_8. URL: https://www.researchgate.net/publication/352936404_The_

New_Teacher_Assistant_A_Review_of_Chatbots'_Use_in_Higher_Education (дата звернення: 25.08.2023).

3. Moore A. Is there any point still teaching academic writing in the AI age? *Times Higher Education*. June 25, 2023. URL: https://www.timeshighereducation.com/blog/there-any-point-still-teaching-academic-writing-ai-age?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=the-download&spMailingID=26474520&spUserID=MTAxNzcwOTEyMTAyN AS2&spJobID=2270311488&spReportId=MjI3MDMxMTQ4OAS2 (дата звернення: 25.08.2023).

4. Sabzalieva E., Valentini A. ChatGTP and artificial intelligence in higher education: quick start guide. Paris, Caracas: UNESCO, 2023. 14 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-41>

ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ЦИТУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ПРИ ПРОВЕДЕНІ ПРАВНИЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Гарбінська-Руденко А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Академічна доброчесність під час проведення правничих досліджень є фундаментальною категорією, на якій мають засновуватись всі наукові дослідження в цій галузі, визначатися пріоритети функціонування та подальшого розвитку наукової думки у галузі права. Поняття академічної доброчесності багатогранне та встановлює широкий перелік вимог до представників академічного середовища, однією з яких є недопущення академічного плагіату. Плагіат – це шкідливе явище як для академічного так і для дослідницького середовища, оскільки його виявлення одномоментно нівелює всі результати проведеного дослідження, адже немає сенсу аналізувати наукову цінність всієї проведеної роботи в разі виявлення ознак плагіату хоча б в її частині. На жаль, виявлення ознак плагіату в

наукових роботах у сфері правничих досліджень відбувається з частою періодичністю.

З метою з'ясування ключових аспектів дотримання академічної доброчесності під час цитування нормативних актів необхідно звернутися до законодавчого тлумачення ключових понять академічної доброчесності. Так, відповідно до ст. 42, ч. 2, 3 Закону України «Про освіту» [1], дотримання академічної доброчесності покладається на педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників та здобувачів освіти. Академічна відповідальність у Законі «Про освіту» застосовується через види «академічних стягнень», що встановлені для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти та здобувачів освіти. Окремо варто процитувати ч. 5–6 ст. 42 Закону України «Про освіту» [1], яка встановлює наступні санкції за порушення академічної доброчесності:

– для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти – відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади;

– для здобувачів освіти – повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Під час проведення правничих досліджень науковці звертаються до цитування норм законодавчих актів, а тому виникають наступні запитання: цитування норми закону є її плагіатом? Чи може науковець дослівно використовувати норму закону під час її змістовного аналізу? Відповідно до ДСТУ 8302:2015 [2], для оформлення посилання на нормативний акт у списку використаних джерел необхідно вказати ідентифікаційні дані самого закону або акту, а саме його назву, тип, номер, дату ухвалення, а також дату останньої зміни, та дані відповідного джерела, у якому такий нормативний акт опубліковано.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3], цитата – це порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який з обов'язковим покликанням на його автора і джерела цитування використовує інша особа у своєму творі, щоб зробити зрозумілішими свої твердження або для покликання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні. Нормативний акт не є літературним, науковим чи будь-яким іншим опублікованим твором. Плагіат,

відповідно до норм цього ж Закону – це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Закон України «Про вищу освіту» [4] визначає академічний плагіат як оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів власного дослідження (творчості), та /або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства. Тому, аналізуючи вище вказані норми законодавчих актів, варто підсумувати, що дослівне цитування норм законодавчих актів не є плагіатом, якщо дослідник, цитуючи, вказує на ідентифікаційні дані нормативного акту.

Список посилань

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 18.10.2023 р.)

2. ДСТУ 8302:2015/ Інформація та документація. Бібліографічне посилання: загальні положення та правила складання <http://www.ukrbook.net/vidavc.html> (дата звернення 18.10.2023 р.)

3. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення 18.10.2023 р.)

4. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 18.10.2023 р.)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-42>

CHATGPT – ЗАБАВКА ЧИ ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ?

Гасій О. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
директор Навчально-наукового центру
забезпечення якості вищої освіти*

*Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна*

Сьогодні приділяється багато уваги ChatGPT. Проте чи виправдана така увага й чи варто популяризувати ChatGPT в науковому колі, постійно й на кожному кроці, говорячи про це? Так, безсумнівно, такі технології – це прогрес, але чи варто взагалі використовувати ChatGPT

в контексті наукових досліджень, коли ChatGPT сам інформує користувача, що його можливості обмежені (рис. 1).

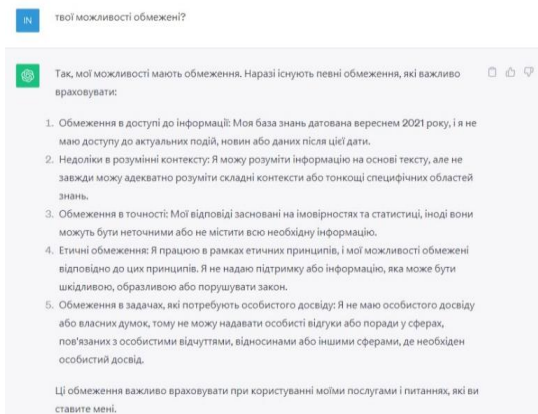

Рис. 1. Обмеження ChatGPT за версією ChatGPT [1]

Особливої уваги потребують пункти 1, 2 та 3. Очевидно, що такі обмеження з урахуванням того, що ChatGPT навчений на текстових даних, зібраних в інтернеті, зокрема, веб-сторінок, новин і блогів тощо, принаймні має насторожувати, а до згенерованих ним текстів потрібно ставитися з обережністю.

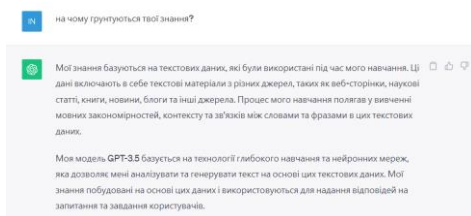

Рис. 2. Джерела текстових даних, використаних для навчання ChatGPT за версією ChatGPT [1]

І взагалі чи можемо говорити, що використання ChatGPT в наукових дослідженнях чи освітній діяльності є академічно добросесним? Мабуть, «ChatGPT – забавка чи ефективний інструмент?» – це питання риторичне. Воно спрямоване до кожного користувача ChatGPT з позиції синергії понять «людяність» та «професіоналізм» при проведенні та апробації результатів наукових досліджень [2], а

ефективність його використання залежить від професіоналізму користувача. Якщо простіше, то ChatGPT можна порівняти з музичним інструментом, який у вмілих руках продукує шедевр, а не набір незв'язних звуків.

Список посилань

1. Відповідь на питання була надана за допомогою ChatGPT (GPT-3.5) та отримана 15 жовтня 2023 року.

2. Педченко Н.С., Гасій О.В. Доброчесність: синергія людяності та професіоналізму. *Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті* : тези доповідей (м. Полтава, 25 квітня 2023 р.), 61–64.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-43>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ АБО МОРАЛІ?

Гельмбольдт В. О.

*доктор хімічних наук, професор,
завідувач кафедри фармацевтичної хімії та технології ліків
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Проблема академічної доброчесності/недоброчесності у науковій практиці стара як і сам науковий світ – відомі з літератури численні приклади недоброчесного запозичення літературних або філософських текстів датуються починаючи з епох Середньовіччя та Відродження [1]. Не вдаючись у трактування основних термінів (видів діяльності), які пов'язують з академічною недоброчесністю (плагіат, самоплагіат, фальсифікація, хибне співавторство та ін.) і цитування положень Закону України «Про освіту» – вони загальновідомі, звернемося до спонукальних мотивів, що викликають ці вчинки та як вони пов'язані зі специфікою науково-дослідницької діяльності.

По-перше, для автора цього тексту досить очевидний взаємозв'язок рівня професійної спроможності дослідника або педагога та його схильності до використання плагіату або фальсифікації результатів досліджень. Висококваліфікований фахівець, професіонал, який має ім'я в науці та цінує свою репутацію, ніколи не опуститься до рівня

плагіату та підтасовки даних – йому це просто не потрібно. Однак для деяких представників науково-педагогічного корпусу, які в силу обмеженості наукових потенцій, низької працездатності або невміння працювати самостійно не можуть високо тримати планку в професії, плагіат стає маловитратним способом виправити свої наукові позиції. Ще порівняно недавно за відсутності широкого впровадження перевірки наукових текстів на оригінальність за допомогою спеціальних програм існувала практика простого запозичення англomовних текстів статей без посилання на оригінальне джерело.

Існують також і інші проблеми, так чи інакше пов'язані з академічної доброчесністю. Наприклад, коли маститий фахівець, виступаючи як рецензент наукової статті, використовує свій професійний авторитет та статус рецензенту для підвищення свого ж наукового рейтингу, наполегливо рекомендує автору публікації процитувати кілька своїх статей, які не мають прямого відношення до тематики рецензованої роботи. У розглянутій ситуації, здавалося, відсутні ознаки академічної недоброчесності («ніхто ні в кого нічого не краде»), проте деякий моральний «осад» залишається. Рецензент, по суті, використовує своє становище для покращення власних наукометричних показників (індексу Хіршу).

Поряд з відвертою фальсифікацією результатів наукових досліджень, що неприпустимі і засуджуються, відомі приклади сумнінних помилок, коли автори приймали бажане за дійсне. Один з таких випадків, якій отримав широкий громадський резонанс – так зване відкриття холодної термоядерної реакції в 1989 році [2]. Автори – професор М. Флейшман, відомий електрохімік з Університету Юта, та його колега С. Понс, оприлюднили на прес-конференції результати досліджень про перетворення дейтерію на тритій та гелій в умовах електролізу важкої води із підвищеним виділенням тепла, не чекаючи підтвердження своїх результатів у незалежних експериментах. Однак спроби відтворити результати Флейшмана-Понса у лабораторіях Каліфорнійського та Массачусетського технологічних інститутів виявилися невдалими, і в даний час до відкриття холодної реакції термоядерного синтезу наукова громадськість ставиться дуже скептично, незважаючи на заяві про вдале і відтворюване отримання «холодного термояду», що періодично виникають. Важливе інше – смілива, нехай й не підтверджена спроба запропонувати практично необмежено джерело «чистої» енергії, стимулювало розвиток нових робіт в зазначеній галузі, так що й помилки бувають конструктивними.

Нагадаємо, що праця вченого значною мірою індивідуальна, і хоча відомий вислів «науку роблять колективи», слід пам'ятати, що ідеї народжуються лише у одній з голів. Ця діяльність дуже затратна і у фізичному, і в моральному сенсі, витрачені зусилля далеко не завжди призводять до очікуваного результату, а нагородою стає вихід нової

статті, написана книга (велика праця, велика удача) та цитування твоїх статей у роботах колег. Науковою роботою потрібно займатись лише за покликанням, інакше ефекту не буде, і якщо при цьому людина амбіозна, то ми повертаємося до того, з чого почали – плагіат, фальсифікація та інші гріхи. Причому, як показує відомий досвід боротьби з плагіатом [1] із використанням спеціального програмного забезпечення, антиплагіаторські програми можна і обдурити. У професіоналів своєї справи фільтром на шляху академічної недоброчесності є моральні принципи, тобто популярне в минулому твердження «Найкращий контролер – совість!» зберігає свою актуальність і сьогодні.

Список посилань

1. Романова І.В. Явище плагіату: історія та сьогодення. *Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси*. 2012. № 3. С. 267-272.
2. Fleischmann M., Pons S. Electrochemically induced nuclear fusion of deuterium. *J. Electroanalytical Chem.* 1989. V. 261 (2A). P. 301-308.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-44>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Гнедіна К. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

*«Штучний інтелект не може зробити наше мислення за нас»
Томас Рамге*

Впровадження та використання технологій штучного інтелекту (ШІ) як інноваційного інструмента організації та реалізації освітнього процесу є трендом сучасності, який призводить до формування нових викликів дотриманню етичних принципів в освітній сфері. На сьогодні одним з дискусійних є питання доцільності використання технологій штучного інтелекту у закладах вищої освіти, визначення переваг та недоліків цього процесу.

До переваг використання технологій ШІ у закладах вищої освіти України належать: оптимізація використання робочого часу адміністративного персоналу, викладачів та здобувачів вищої освіти, вдосконалення навчального процесу при використанні ШІ як асистента при пошуку, систематизації, обробки інформації, оформленні результатів виконаної роботи, плануванні навчального процесу, оцінюванні результатів навчання, аналізі великих масивів даних тощо. У той же час при використанні ШІ необхідно враховувати етичні аспекти задля забезпечення дотримання принципів етики та доброчесності в освіті.

Слід зазначити, що отождоження використання ШІ з порушеннями академічної доброчесності є помилковим, оскільки використання технологій ШІ безпосередньо не є порушенням академічної доброчесності. У той же час тексти, згенеровані ШІ, можуть містити плагіат, фальсифікацію, фабрикацію даних, а оприлюднення таких текстів є порушенням академічної доброчесності.

На сьогодні здобувачі вищої освіти демонструють високу зацікавленість у використанні технологій ШІ при виконанні завдань. Тому розробляючи політики академічної доброчесності у закладах вищої освіти та робочі програми до конкретних дисциплін, варто розкривати питання використання штучного інтелекту при виконанні здобувачами вищої освіти навчальних завдань, а також визначити рамки застосування ШІ з метою забезпечення його доброчесного використання. Безпека даних є також актуальним та важливим питанням при використанні технологій ШІ в освіті. Зокрема, необхідним є збереження персональних даних учасників освітнього процесу та використання таких даних лише з їх дозволу, тобто забезпечення дотримання принципу конфіденційності під час застосування технологій ШІ. Важливо звернути увагу також на необхідність забезпечення об'єктивності прийняття рішень при використанні ШІ для оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

З одного боку, використання технологій ШІ в освіті може зробити навчальний процес більш інноваційним, мотивувати здобувачів вищої освіти та сприяти підвищенню їх зацікавленості у виконанні завдань у рамках вивчення дисциплін. З іншого боку, важливо акцентувати увагу на тому, що ШІ повинен виступати помічником при розв'язанні певних завдань, але не виконувати завдання замість здобувачів вищої освіти, генеруючи готові рішення. Важливим є збереження індивідуальної складової навчального процесу та самостійності виконання здобувачами вищої освіти поставлених завдань. При цьому заборона використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі не є

доцільною, оскільки може призвести до втрати низки переваг та до його використання попри заборону.

Отже, у закладах вищої освіти України важливо забезпечити прозоре та етичне використання ШІ, розробивши політику використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі, у якій слід детально розкрити вимоги до етичного використання цього інструмента здобувачами вищої освіти, науково-педагогічними працівниками, адміністративним персоналом, висвітлити напрями та порядок використання ШІ, а також ризики, пов'язані з його застосуванням тощо. Політика використання технологій ШІ може бути окремим документом або існувати у формі відповідного розділу Кодексу академічної доброчесності (Кодексу етики) закладу вищої освіти.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-45>

ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ЮРИСТА

Головань Т. Г.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін,
кримінального права і процесу
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Професія юриста відіграє колосальну роль у державі. Адже саме юристами закладається основа справедливості, гуманізму, свободи, законності та правопорядку. З давніх часів основною метою діяльності юриста було утвердження справедливості.

Останнім часом, характеризуючи професію юриста та досліджуючи основні її риси, ми згадуємо про доброчесність. Первинно термін «доброчесність» асоціювався виключно з освітньою сферою. Проте, з часом, доброчесність «увійшла» й у професійні стандарти юридичної професії. Саме тому дослідження питань формування доброчесності як основи професійної поведінки є досить актуальним, а тим більше в контексті здійснення освітніх та правових реформ в Україні.

У ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлений обов'язок суддів подавати декларацію доброчесності

судді та декларацію родинних зв'язків [1]. Статтею 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлена така вимога до кандидатів на посаду судді як доброчесність [1].

Основними принципами професійної діяльності адвоката, які відображені в Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, є честь та гідність, доброчесність та бездоганна репутація окремого адвоката [2].

Серед принципів професійної етики нотаріуса також можна віднайти сумлінність, яка знаходить прояв у добросовісному та компетентному наданні правової допомоги [3].

Професія прокурора вимагає наявності певних моральних якостей, адже прокуратура здійснює захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Відповідно до п. 5 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру» прокурор зобов'язаний щорічно проходити таємну перевірку доброчесності [4].

Професійна діяльність юриста, враховуючи її вагомість та високу відповідальність, потребує формування чітких стандартів, критеріїв та вимог, дотримання яких забезпечить її ефективність. При цьому ключовою вимогою для представників юридичної професії є дотримання принципу доброчесності.

І ось тут необхідно звернути увагу на те, що формування доброчесності як основи професійної поведінки та нетерпимості до недоброчесної поведінки розпочинається в процесі здобуття освіти.

Академічна доброчесність стає тим фундаментом, на якому можна сформувати професійний характер здобувачів – майбутніх юристів. Здобуття освіти в доброчесному академічному середовищі є запорукою стійкості професійного характеру. При цьому доброчесне академічне середовище можна сформуванню шляхом формування чіткої і дієвої системи популяризації академічної доброчесності, імплементації політики доброчесності у внутрішню культуру якості освіти, профілактики академічного плагіату тощо. Ефективність формування доброчесного академічного середовища залежить від багатьох чинників, серед яких варто відзначити необхідність залучення всіх учасників освітнього процесу. Адже тільки системна робота призведе до системних змін.

Підсумовуючи зазначене вище можна сказати, що формування доброчесного академічного середовища це системна та кропітка робота всіх учасників освітнього процесу. Водночас це необхідна умова формування нового покоління юристів, які мають не тільки високий рівень професійних знань та практичних навичок, фундаментальну мовну підготовку, але й мають високі моральні якості, оскільки

юриспруденція належить до тих небагатьох видів діяльності, в яких моральність і духовність передують ознакам професійної майстерності.

Список посилань

1. Про судоустрій і статус суддів. Верховна Рада України. Закон України від 02.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

2. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06301>

3. Про затвердження правил професійної етики нотаріусів України. Міністерство юстиції України. Наказ від 07.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>

4. Про прокуратуру. Верховна Рада України. Закон України від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-46>

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ У НАУКОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Горб-Гаврильченко І. В.

кандидат медичних наук, доцент,

доцент кафедри терапевтичної стоматології та стоматології ФПО

Дніпровський державний медичний університет

м. Дніпро, Україна

Швидкий розвиток сучасних інформаційних технологій та електронних ресурсів у світі значно покращують спілкування та обмін власних поглядів серед освітянської та наукової спільноти. Це дозволяє досить швидко та зручно обмінюватися різними винаходами та новинками не лише в окремих регіонах країни, але й за кордоном, що розширює кругозір освітян та науковців. Але такий широкий доступ до інформації викликав деяку зворотну реакцію при її використанні. Мова йде про недобросовісне використання доступних інтернет-ресурсів окремими науковцями, не зважаючи на заклики стосовно культури користування. Мається на увазі явище плагіату, яке масово виникла наукових колах. Ці так звані «науковці» представляють свої наукові роботи користуючись чужими матеріалами, не дослідивши об'єкти самостійно. Звичайно таке становище не могло залишити осторонь

світову освітню політику та політику України. Закон України «Про освіту» передбачає таке поняття як академічна доброчесність [1, 2].

Що ж мається на увазі під терміном академічна доброчесність? Академічна доброчесність – це законні правила та морально-етичні принципи які існують в науковому середовищі, їх повинні дотримуватися під час навчання, викладання та здійснення науково-дослідної діяльності. Ідеалом науки та освіти має бути дотримання цих правил [3, 4].

Коли заходить мова академічну добропорядність у науковому суспільстві українських ВУЗів, проблемою №1, звичайно, є плагіат [5]. «Плагіат» – з юридичної точки зору трактується, як шахрайство, привласнення собі авторського права на чужий авторський твір, відкриття, винахід тощо. Такі випадки регулюються законом України «Про авторське право і суміжні права» [6]. Зважаючи на масштаби плагіату в сучасній науці існують, як ефективні методів виявлення загальних ознак даної академічної недоброчесності, так і різні механізми адекватної боротьби з таким негативним явищем. Орієнтиром служить і те, що майже всі ВУЗи затвердили Кодекс честі (Кодекс етики, Кодекс академічної доброчесності).

Головний та перший інструмент контролю це перевірка наукових праць за системами Антиплагіат. Їх велика безліч. Основним принципом роботи більшості антиплагіатних програмних забезпечень є аналіз критерію технічної унікальності досліджуваного матеріалу, шляхом залучення онлайн-сервісів з Інтернету або конкретних програм. Як безкоштовні програми перевірки тексту на плагіат широко використовуються такі: UNPLAG, Advego Plagiat, ANTIPLAGIAT, Etxt Antiplagiat та багато інших сервісів. Чим наукова праця серйозніша, тим складніша структура її перевірок. При оцінці дисертацій, кваліфікаційна комісія або інші компетентні органи, оцінюють дисертації з урахуванням правил academic integrity, у тому числі і перевіряють документ на «чистоту» перекладу. У разі, якщо програма показує, що всі норми авторського права дотримано, оприлюднені результати досліджень достовірні, вказано на оригінальність роботи і всі посилання на використані джерела інформації підтверджені, а також автор добре орієнтується у своїй роботі, то перевірка на дотримання академічної доброчесності пройдена. Якщо ж робота перевірку системою не пройшла – вона не допускається до захисту. Це, так званий, «пом'якшений» результат перевірки, але, в залежності від значущості роботи, за порушення авторського права можуть притягти до кримінальної відповідальності. Крім цього, у якості покарання, може бути широке обговорення явища плагіату у відкритій пресі.

Одже, не зважаючи на досить високу зацікавленість у дотриманні академічної доброчесності, як науковців, так і держави, проблема плагіату в нашій країні стоїть дуже гостро. З одної сторони через відсутність досконалих методів перевірки, з іншої сторони – не завжди наявність високої культури та етики у здобувачів. Тільки виховання нетерпимості до плагіату, як прояву низької культури і слабкості людини, що претендує на високий інтелектуальний рівень буде сприяти зменшенню таких ганебних вчинків. Культуру академічної доброчесності слід виховувати починаючи зі школи.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. Вісник Верховної Ради. 2017. № 38–39.

2. Лист МОН України «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#n211> (дата звернення: 12.05.2021)

3. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf> (дата звернення 25.12.2021).

4. Семенюк Т.В. та ін. Академічна доброчесність у сучасному цивілізованому світі та в Україні. International scientific conference «International scientific integration ‘2021»: conference proceedings. Series «SWorld–US Conference proceedings». No 8, Washington, October 19. USA, 2021. P. 121–130.

5. Тарасенко Ю., Клим В., Смірнов В. Плагіат як елемент негативу та критичності сучасної освіти. Роль науки та освіти в забезпеченні сталого розвитку : зб. матеріалів міжнар. наук. конф., м. Катовице, 20–21 січня 2022 р. Польща, 2022 р.

6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. Відомості Верховної Ради, 1994. № 13.

ДОБРОЧЕСНЕ ОСВІТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ОСВІТИ

Гоц-Яковлєва О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О. І. Процевського,
голова Групи сприяння академічній доброчесності
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

«Академічна доброчесність є способом змінити цей світ. Але спочатку змініть університет, а вже потім – світ» – Юнгсуп Кім, учасник Конференції Міжнародного центру академічної доброчесності.

Але що таке університет? Це, перш за все, люди, які його наповнюють.

Кожна людина – особистість з певним рівнем виховання, життєвими принципами, моральними устоями тощо. Від цих якостей залежить поведінка людини в усіх сферах життя, особливо – в навчанні. І, зокрема, в додержанні принципів академічної доброчесності.

Говорячи про академічну доброчесність, слід зазначити, що сама вона виступає як принцип, як фундамент освіти, мета якої – створення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Якість освіти має важливе значення, оскільки від якості знань випускників навчальних закладів напряду залежить майбутнє нашого суспільства. Особливо, якщо ми говоримо про вищу освіту, де, наприклад, від якості знань студентів-медиків залежить життя їх майбутніх пацієнтів, а від студентів-правників – людській долі. Тому ключовою засадою якісної освіти є додержання всіма учасниками освітнього процесу принципів академічної доброчесності.

Саме поняття «академічна доброчесність» не з'явилося нещодавно. Воно здавна «витає» в стінах університетів всього світу. Але кожен може розуміти й тлумачити його по-різному, по-своєму (в силу зазначених вище особистих якостей – виховання, життєвих принципів тощо). Так, кожна людина ще зі школи знає прості істини: не можна списувати, не можна видавати чужі здобутки за свої тощо. Але, на жаль, поступово сталося так, що з тих чи інших причин академічна культура та правила поведінки були втраченими чи знищеними.

Думається, що така ситуація склалася, перед усім, через те, що відбулася певна підміна понять – замість отримання знань здобувачі хочуть отримати бали, а викладачі – замість розвитку освіти і науки прагнуть виконати умови контракту, рейтингу тощо. Як наслідок – в дію вступає принцип «всі засоби гарні, мета виправдовує засоби». Але, як влучно сказав в одному зі своїх виступів голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти Андрій Бутенко щодо студентської недоброчесності: «списана робота – це недотреновані мізки». Адже при виконанні будь-якої письмової роботи результатом мусить бути не «галочка», а певні знання та уміння, які будуть в подальшому застосовуватися на практиці. І цю думку треба доносити здобувачам ще з початкової школи. Що ж стосується недоброчесності серед викладачів, то тут слід пам'ятати, що порушення принципів доброчесності призводить до втрати репутації не тільки самого викладача, а й закладу освіти, де він працює, та, врешті-решт, і освіти в країні в цілому.

Для відновлення цінностей освіти загалом та вищої освіти зокрема, доброго ім'я студента чи науковця, поняття академічної доброчесності було визначено на законодавчому рівні. Так, в ч. 1 ст. 42 Закону України «Про освіту» законодавець визначив академічну доброчесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1]. Тож, з моменту закріплення цієї категорії в законі, вона перестала бути лише в площині етики і моралі та перейшла до площини правової, з чітко визначеними тлумаченнями, правилами, критеріями, вимогами та, що важливо, санкціями. Саме на це, думається, треба звертати увагу учасників освітнього процесу, говорячи про важливість дотримання академічної доброчесності. Досягнення цивілізації можуть бути використані лише як допомога при створенні власного унікального «продукту» – реферату, наукової статті тощо. Як, наприклад, той же ChatGPT може допомогти скласти план письмової роботи. Але, незважаючи на свої можливості, він не мусить повністю брати на себе створення будь-яких робіт. Про наслідки такої «творчості» згадувалося вище.

Слід пам'ятати, що тепер академічна доброчесність є законною вимогою, мета якої – створення довіри до результатів навчання та наукових досягнень.

Список посилань

1. Про освіту. Закон України 5 вересня 2017 року. № 2145-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ

Гримашевич Г. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови та методики її навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Кінець ХХ – початок ХХІ сторіччя позначені в Україні та в інших країнах світу неабиякою увагою до проблем академічної доброчесності як нагальною вимогою сучасного суспільства.

Зазначимо, що питання академічної доброчесності вчені порушують насамперед у контексті забезпечення якості освіти (О. Абатуров, М. Дойчик, А. Дорожко, І. Доценко, Є. Недогібченко, А. Ковальова, А. Колесніков, Д. Козін, Ю. Малогулко, І. Розман, Л. Семененко, Я. Тицька, Г. Ульянова, О. Харитонова та ін.). Актуальність досліджень зазначених та інших учених зумовлена стрімкою інтернетизацією суспільства та викликами сучасності, одним із яких є боротьба з плагіатом.

Із позиції філології доброчесність – висока моральна чистота, чесність [1, с. 308], плагіат – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [1, с. 977], тобто можемо сказати, що це поняття, які взаємовиключають одне інше. Як же можна зробити так, щоб мінімізувати плагіат, а в закладі вищої освіти щоб існувала академічна доброчесність?

У процесі викладання філологічних дисциплін проблема академічної доброчесності дуже важлива, тому під час спілкування зі студентами намагаємося з'ясувати причини такого явища, запобігти йому. На запитання «Які причини того, що студенти вдаються до плагіату?», студенти, які вступили на І курс, зазначають, що інколи використовували чужі думки, бо не задумувалися над тим, що це плагіат, а причиною називають економію часу на висвітлення певного питання, а також небажання напружуватися. Відповідаючи на запитання «Як це впливає на здобувачів вищої освіти?», вони зауважують, що так можна легко заробити кращу оцінку. Водночас під час навчання в закладі вищої освіти думки більшості студентів щодо

дотримання академічної доброчесності змінюються в позитивний бік, чому сприяє, наприклад, вивчення освітніх компонент «Основи науково-дослідної роботи», «Основи науково-дослідної роботи та академічної доброчесності», під час яких студентів ознайомлюють із законодавчою базою, питаннями академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання). У цьому процесі важлива роль самого викладача, який під час лекційних занять робить покликання з називанням авторства тієї чи тієї теоретичної думки, а також уже на першому занятті ознайомлює здобувачів освіти з поняттям академічної доброчесності, тими документами, які регулюють її дотримання у вищому навчальному закладі (наприклад, у Житомирському державному університеті функціонують положення про протидію плагіату (https://zu.edu.ua/offic/pol_plagiat.pdf), про комісію з питань академічної доброчесності (<https://zu.edu.ua/offic/pro-kom-dobrochesnosti.pdf>)), з якими у вільному доступі можуть ознайомитися всі учасники освітнього процесу й повинні дотримуватися їх під час своєї професійної та навчальної діяльності.

Водночас важливим є дотримання принципів академічної доброчесності під час написання курсових та дипломних робіт із філологічних дисциплін. Саме в цьому процесі велика роль керівника наукових проєктів, оскільки для забезпечення академічної доброчесності він повинен запропонувати такі теми, які студент не зможе списати в Інтернеті, для висвітлення яких потрібно власноруч зібрати матеріал та інтерпретувати його. Наприклад, такими є теми з української діалектології, розкриття яких передбачає насамперед збирання діалектного матеріалу як основного джерела для дослідження у визначеному населеному пункті із записом його на аудіо- чи відеоносіях, які забезпечують його достовірність.

Крім того, самостійність і неможливість скористатися чужими науковими напрацюваннями передбачають теми з української мови, матеріали для яких студенти повинні зібрати самі для їхньої подальшої інтерпретації (наприклад, дослідження ергонімів певного міста, урбанонімів, антропонімів населених пунктів, вивчення лінгвального наповнення творів сучасного художнього дискурсу, студіювання неолексем тощо). Результати дипломної чи курсової роботи здобувачі часто висвітлюють у наукових статтях, написання яких також передбачає дотримання академічної доброчесності, тому при цьому важливо навчитися правильно інтерпретувати погляди дослідників із покликаннями на них.

Крім того, у процесі викладання лінгвістичних дисциплін на практичних заняттях викладач має пропонувати такі види роботи, які

дають змогу уникнути плагіату (унікальні теми творчих робіт, різноманітні лінгвістичні мікропроекти, виконані під час заняття, есеї на актуальну тему, складання діалогів тощо).

Отже, систематична профілактична, пояснювальна робота викладача-філолога та його професіоналізм забезпечують дотримання академічної доброчесності в закладі вищої освіти як неодмінної умови забезпечення якості освіти й підвищують самооцінку студентів як учасників навчального процесу.

Список посилань

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-49>

ФІЛОСОФІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: АЛАН ТЮРІНГ

Грицевич Ю. В.

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри історії та культури української мови,

інженер I категорії відділу кадрів (за сумісництвом)

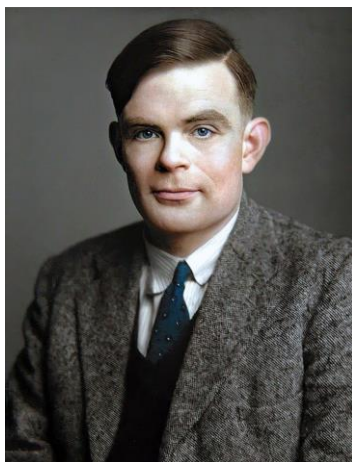
Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

У сучасній науці досі не існує чіткої дефініції інтелекту (від лат. *intellectus* – «відчуття», «сприйняття», «розуміння»). Популярними є такі трактування цього поняття: 1) загальна здатність до пізнання і рішення проблем, яка визначає успішність будь-якої діяльності та є основою інших здібностей; 2) система пізнавальних здібностей індивіда: відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уява; 3) здатність до рішення проблем без проб і помилок в умі» [цит. за: 3, с. 11].

Новітня галузь досліджень – **штучний інтелект** (*Artificial intelligence, AI*; термін увів 1956 р. професор Дартмутського коледжу (Нью-Гемпшир, Сполучені Штати Америки) Джон МакКарті (*John McCarthy* (1927–2011)) – означає «властивість автоматичних систем брати на себе окремі когнітивні функції мозку людини, наприклад, вибирати і приймати оптимальні рішення на основі раніше отриманого досвіду і раціонального аналізу зовнішніх впливів» [1, с. 4–5].

Знакова постать в теорії штучного інтелекту – англійський математик, логік, криптограф, «батько» інформатики, перший «хакер» **Алан Тюрінг** (*Alan Mathison Turing* (1912–1954)). Під час Другої світової війни Тюрінг працював у Блечлі-Парку (Bletchley Park), де допомагав розшифровувати коди німецьких військово-морських сил, зокрема розробив дешифрувальну машину «*Bombe*», за допомогою якої вдалося декодувати сигнал нацистської шифрувальної машини «*Enigma*». Після війни вчений розвивав ідею створення комп'ютера, який може мислити самостійно. У 50-х рр. XX ст., коли тільки-но закінчилась війна, комп'ютери як електронні прилади ще не мали широкого застосування в індустрії і тим паче не були доступні простим людям, хоча й використовувалися досить успішно в окремих сферах.

На фото з відкритих інтернет-джерел – Алан Тюрінг

У всесвітньовідомій праці «*Computing Machinery and Intelligence*» [5] («Обчислювальні машини й інтелект») (1950) А. Тюрінг задається питанням, чи можуть об'єкти особливого роду (машини), які не мають людських якостей, думати як люди? Добре усвідомлюючи всю складність порушеної проблеми та неоднозначність її трактування, через розмаїтість визначень самих понять «думати», «машина», автор пропонує нам поглянути на симуляцію, або гру (перший розділ носить назву «*Imitation games*»), спрямовану на перевірку успішності створення мислячого комп'ютера і яка тепер відома як «тест Тюрінга» [2]. В експерименті, як указує автор, беруть участь троє людей: чоловік, жінка та екзаменатор-суддя (будь-якої статі). Останній знаходиться окремо від учасників; його головне завдання – визначити, хто з

учасників чоловік, а хто – жінка (спілкування, до речі, відбувається без участі голосу або інших факторів, які можуть повпливати на результати змагання). Якщо користувач (суддя) не спроможний визначити, з ким він має справу (адже чоловік міг прикидатися жінкою чи навпаки) – систему вважали інтелектуальною, а тест пройденим. Далі Тюрінг висуває ідею заміни одного з учасників гри на комп'ютера. Варто зауважити, «аби полегшити цей тест, листування зводилося до обміну текстовими повідомленнями, які здійснювалися через контрольовані проміжки часу (в ті часи це було необхідно, тому що комп'ютери думали набагато повільніше, ніж люди, сьогодні – навпаки)» [4, с. 65–66]. Увесь експеримент ґрунтується на комунікативній успішності віртуального діалогу. Людина – учасник експерименту – може допомагати судді-екзаменатору, але якщо комп'ютер достатньо розумний, він зможе ввести рефері в оману, теж видаючи себе за людину. Людина-учасник може давати відповіді типу «Так, я людина, це інший учасник – комп'ютер», проте такі ж відповіді може давати й комп'ютер. Єдиний спосіб розрізнити їх – ставити складні запитання й отримувати розлогі відповіді, які точно здатна продукувати лише людина. Тюрінг наводить приклади таких запитань: це й складні математичні розрахунки, і прохання написати вірш на задану тему, і наступний хід у гри в шахи та ін. Отримані відповіді наштотують на певні роздуми та висновки: респондент легко додає числа, але ухиляється від написання вірша. До речі, в аналізованій праці у відповіді на запитання з арифметики допущено помилку, ймовірно, навмисне, адже, безсумнівно, найкраща стратегія для машини – давати відповіді, максимально наближено до людських.

Важко не погодитися з думкою Тюрінга, що машина (*machine*) – програмований, електронний, дискретний апарат, повністю контрольований і передбачуваний, адже винахідник достеменно знає всі нюанси функціонування свого творіння. Однак Тюрінг допускає існування машин, які так само запрограмовані, проте їх робота до кінця не зрозуміла навіть проєктувальнику.

Цікавим видається пояснення принципу роботи цифрового комп'ютера (в однойменному параграфі «*Digital Computers*») через паралель із людиною. Невід'ємним компонентом функціонування таких апаратів є, по-перше, місце, куди записується вся інформація (людство і в часі Тюрінга, і тепер у випадку тривалого зберігання й передачі інформації не обходиться без звичайного паперу), по-друге, те, що виконує дії (очевидна паралель з людським мозком), і, нарешті, те, що контролює дії, – набір правил.

Невипадково згадує А. Тюрінг постать Чарльза Бебіджа, який створив перший у світі комп'ютер – аналітичний двигун. Його так і не вдалося збудувати, проте креслення винаходу пізніше були застосовані

в процесі виготовлення вже діючої моделі. Тюрінг акцентує, що машини однозначно мають бути електронними, а не механічними.

Найцікавішою виявилась та частина статті (підрозділ «*Contrary Views on the Main Question*»), де автор наводить контраргументи до своєї основної тези – чи можуть машини (комп'ютери) мислити? Відповідно до теологічного підходу, у людини, єдиної з усіх істот, є і тіло, і душа, а отже, тільки людина має здатність думати. Наступний контраргумент звучить техногенно-апокаліптично: наслідки створення машин, які можуть думати, настільки страшні, що це навіть не хочеться уявляти. Повністю підтримуємо «аргумент свідомості», адже справді, доки машина не може виконувати творчу роботу, до тих пір вона не проникнеться емоціями, а отже, не зможе замінити людину й називатися розумною. Очевидно, що машина ніколи не зрозуміє, як це: насолоджуватись спогляданням на «Джоконду», добряче посміятися разом із героями Івана Нечуя-Левицького, отримати гастрономічне задоволення від куштування перших соковитих фруктів, радіти снігу, відчувати домашній затишок Різдва й Великодня.

Здавна дійшла до нас сентенція, що *людині властиво помилятися* (*errare humanum est*), однак варто не забувати, що машину можна запрограмувати так, щоб вона теж робила помилки, а суддя «гри в імітацію» відповідно думатиме, що спілкується з людиною. Одразу пригадуються вражаючі відеоролики, де рботи, використовуючи дефекти людського мовлення, екстралінгвістичні фактори, психофізіологічні реакції (паузи, зітхання тощо) ведуть невимушену бесіду і бронюють столики в ресторанах, номери в готелях, записуються до перукаря. Такі новини, які, здавалось би, ожили зі сторінок романів фантастів (найперше спадає на думку Рей Дуглас Бредбері), корелюють з рядками статті Тюрінга, де згадано про клас учнів-комп'ютерів, які вчать і виховуються, тобто машина може повторити соціально-біологічну еволюцію людини.

Отже, задекларовані в аналізованій праці А. Тюрінга «*Computing Machinery and Intelligence*» ідеї, спонукають до таких висновків-роздумів. Сучасний світ уже давно заповнили гаджети. Із розвитком *digital*-технологій все частіше отримуємо подарунки із префіксом *smart*– (з *англ.* – *розумний*), які роблять життя користувачів зручнішим і спокійнішим, йдуть на крок попереду користувачьких бажань: смарт-годинник, смарт-TV, смарт-чайник, смарт-дзеркало, смарт-сваб та ін. Існує навіть цілий комплекс гаджетів і програм, прив'язаних до смартфона, так званий «розумний дім» (*intelligent building, smart-house, digital home*): завдяки заданим власником алгоритмам і параметрам, якими можна керувати з мобільного, телевізор, кавоварка, пілосос, кондиціонер, сигналізація разом із системами відеонагляду через камери спостереження, полив саду, клімат-контроль, розетки, вимикачі,

розумний зам'ок – всі «розумні» девайси в діджиталізованій оселі «знатимуть», що й коли їм робити для максимального комфорту господарів і безпеки житла. Однак чи можна смарт-девайси вважати розумними в повному значенні цього слова? Вірогідно, що ні. Розум, властивий людині, не замінить поки ніяка смарт-техніка. Недарма, мабуть, до сьогодні жодна з програм не пройшла тест Тюрінга успішно. Креатив та ініціативність, неформальне мислення – ті риси, які вирізняють людину. Поведінку людей регулюють правила, як і у комп'ютера – алгоритми, однак нам властива ще адаптивність, резильєнтність, нешаблонність, вміння вирішувати нестандартні ситуації, а будь-яка дія машини – це, по суті, виконання команди, а не продукування чогось нового.

Список посилань

1. Блозва Л. М. Штучний інтелект: філософсько-антропологічний погляд. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Дніпро: Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2016. Вип. 4 (13). С. 4–10.

2. Гусев В. І. Тест А. Тюрінга і «Робот» Р. Декарта. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Філософія та релігієзнавство*. Київ: Видавництво НаУКМА, 2017. Т. 192. С. 8–16. [Електронний ресурс]. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/2879372b-a1e7-4b46-adb1-b56860242090> (Дата звернення: 31.07.2023).

3. Ковальова О. А. Проблема визначення поняття «соціальний інтелект» у психологічній науці. *Освіта та розвиток обдарованої особистості* : щомісячний науково-методичний журнал. 2015. № 10 (41). С. 10–15. [Електронний ресурс]. URL: <http://otr.ioid.gov.ua/images/pdf/2015/10/04.pdf> (Дата звернення: 28.07.2023).

4. Синиця А. Проблема розуміння в контексті критики комп'ютаціоналізму. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*. Острог, 2013. Вип. 14. С. 65–69. [Електронний ресурс]. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/2418/> (Дата звернення: 12.07.2023).

5. Turing A. Computing Machinery and Intelligence. *Mind: A Quarterly Review Of Psychology And Philosophy*. Oxford: Oxford University Press on behalf of the Mind Association, 1950. Vol. LIX. Iss. 236 (Oct. 1950). P. 433–460. URL: <https://www.csee.umbc.edu/courses/471/papers/turing.pdf> (Дата звернення: 06.06.2023).

ПЕРЕВІРКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Гришечкіна Т. С.

кандидат технічних наук,

доцент кафедри «Комп'ютерні інформаційні технології»

Український державний університет науки і технологій

м. Дніпро, Україна

Сучасні умови навчання вимагають від науково-педагогічних працівників більшої уваги до перевірки та підтримки академічної доброчесності у здобувачів освіти. Дистанційна освіта, яка вимушено використовується в багатьох закладах освіти України в останні роки, віддалила викладачів та здобувачів освіти один від одного і в прямому і в переносному сенсі. У здобувачів освіти з'явилося більше самостійності та відповідальності за свої результати навчання. У викладачів з'явилося більше необхідності в перевірці, чи є результати навчання, які демонструє здобувач, його власними, чи нема порушень академічної доброчесності. Для цього спочатку з'ясуємо, що таке академічна доброчесність і що мається на увазі під її порушенням з боку здобувача освіти.

В статті 42 закону України «Про освіту» надається визначення академічної доброчесності [1], як сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Це визначення досить загальне. Тому розглянемо наступні пункти закону, в яких роз'яснюється, що саме включає в себе дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, а що саме закон визначає як її порушення. Серед перелічених в законі дій здобувача освіти, які відносяться до дотримання академічної доброчесності, маємо: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; надання достовірної інформації про результати власної навчальної діяльності, тощо. Таке дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти викладач автоматично перевіряв під час офлайн навчання. Дійсно, під час тестування в комп'ютерному класі, написання письмової роботи в аудиторії або усної відповіді біля дошки, викладач безпосередньо має

змогу оцінити фактичні знання та навички здобувача. Але коли ми говоримо про дистанційне навчання, ситуація докорінно змінюється. Здобувач освіти складає поточні контролі віддалено, виконує тести сам і перевірити його академічну доброчесність в такі моменти досить важко. Те ж саме відбувається при дистанційному написанні письмової роботи. І навіть усна відповідь здобувача освіти на дистанційному занятті може бути поставлена під сумнів з точки зору дотримання академічної доброчесності здобувачем.

Які саме фактори дають змогу здобувачеві порушувати академічну доброчесність при дистанційному навчанні? Якщо ми їх виявимо, то наступним кроком буде розробка конкретних дій для перевірки академічної доброчесності здобувачів освіти та виховання доброчесного середовища у майбутньому.

Для перевірки самостійного виконання тестових завдань, поточних та підсумкових контролів можна давати доступ до тестів здобувачам освіти на обмежений час і з обов'язковою умовою ввімкненої веб-камери та мікрофону при складанні тесту. Якщо у здобувача такої можливості нема, то другий спосіб перевірки самостійного виконання завдань – вимога, щоб здобувач одразу після тестування, надсилав фото паперового звіту з зазначенням прізвища, дати та розв'язанням відповідних завдань. Окрім цього, перевірка звернень до тесту одного чи різних ір-адрес теж дає відповідь щодо самостійного чи ні проходження тесту. Тобто, чи дотримується здобувач академічної доброчесності.

Якщо в результаті тестування (поточного чи підсумкового контролю) виявлено порушення академічної доброчесності, навіть в законі України «Про освіту» прописана така академічна відповідальність, як повторне проходження оцінювання. Але щоб не подвоювати порушення, пропонуємо в таких випадках призначати співбесіди зі здобувачами, де з'ясувати реальний рівень знань здобувача і мінімізувати його можливості порушувати академічну доброчесність.

Список посилань

1. Про освіту. Закону України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 17.10.2023)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ДОТРИМАННЯ

Гришук А. Б.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інститут права
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Освіта є підґрунтям для становлення та розвитку громадянського суспільства. Освіта та наука за останні кілька років зіткнулись з випробуваннями, які були зумовлені пандемією коронавірусу через яку різні сфери суспільного життя відчували її існування, зокрема й освітня, також повномаштабне вторгненням росії дестабілізувало та частково призупинило їх розвиток. Слід зазначити про те, що подальший розвиток системи освіти та її реформа є одним з напрямів реалізації та розбудови державної політики України у сфері освіти та власне сама доброчесність є важливою складовою академічного середовища. Виконання правил та дотримання принципів доброчесності допомагає як студентів так і науковців проявити себе у якості впевненої в собі та надійної людини, науковця, дослідника чи студента.

Відповідно до пункту 1 статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Академічна доброчесність це позитивна моральна властивість характеру науково-педагогічного працівника, здобувача вищої освіти, що тісно пов'язана з інтелектуальною власністю та протидії плагіату, тому кожен хто використовує у своїй праці ідеї інших, тексти чи будь-які інші запозичення, повинен обов'язково здійснювати посилання на автора чи розробника та власне визнавати належним чином їх роботу, що була створена раніше власної. Плагіат – це діяльність, що пов'язана з присвоєнням ідей, авторства на чуже відкриття, винахід, модель, твір тощо та впровадження наведеного у своїх працях без зазначення справжнього автора чи розробника.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначається, що: «Плагіат – це привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора» [2].

Відповідно до частини 3 статті 53 Закону України «Про авторське право та суміжні права»: плагіат – це опублікування твору або його частини у незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору [3].

Законодавець до видів порушень академічної доброчесності відносить:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання [1].

З вище наведеного слід, що академічна доброчесність займає важливе місце в діяльності науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти тощо, оскільки, по-перше, до її складу входить добросовісне та справедливе здійснення наукового дослідження усіма учасниками академічного середовища, по-друге, дотримуючись правил та принципів таких як чесність, справедливість, довіра, повага, відповідальність тощо, академічна доброчесність забезпечить довіру до науки усіх рівнів та усіх хто нею займається, оскільки використання плагіату це приклад недобросовісної науково-освітньої поведінки.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. С. 977.

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-52>

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА НА ЗАСАДАХ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: З ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ

Громова Н. В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Сумський державний педагогічний університет

м. Суми, Україна

Сучасна освіта стоїть перед складними викликами, пов'язаними з розвитком інформаційних технологій та штучного інтелекту. Однією з ключових проблем, яку ми маємо вирішити, є формування академічної доброчесності в освітньому середовищі. Як забезпечити академічну доброчесність і якість освіти? Як проводити наукові дослідження, щоб

не червоніти за їх результати? Як поширити академічну доброчесність на штучний інтелект, який здатний робити все за нас?

Питання академічної доброчесності турбує освітні системи впродовж багатьох років. Нині ми можемо знайти чимало лекцій, вебінарів, майстер-класів, які розкривають сутність таких понять, як академічна доброчесність, порядність, плагіат, норми етики. Але чи кожен розуміє цінність таких слів?

Академічна доброчесність – це набір моральних та професійних цінностей, включаючи чесність, чесну конкуренцію, повагу до інтелектуальної власності та підтримання високих стандартів досліджень та навчання. Ці цінності стають особливо важливими, коли розглядається питання щодо впливу штучного інтелекту на освітній процес [4].

Зуважимо, що ми маємо певне озброєння в боротьбі за академічну доброчесність, а саме нормативне забезпечення та міжнародні рекомендації (Закон України «Про освіту» (2017 р.), стаття 42 «Академічна доброчесність»; Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності (2018 р.); Порядок скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації (2021 р.); Положення про спеціалізовану вчену раду з присудження наукового ступеня доктора наук (2021 р.); проєкт Закону України «Про академічну доброчесність» (2022 р. тощо); знання про порушення – необхідно визнати те, що всі без винятку учасники освітнього процесу порушували академічну доброчесність, навіть якщо діяли в обхід статті 42 Закону України «Про освіту», і боротися з цим; бажання змінити атмосферу (намагання донести альтернативну думку щодо академічного плагіату).

Як зазначив Артем Артюхов у виступі «Складники доброчесного освітнього середовища», існує декілька варіантів боротьби з недоброчесністю в освітньо-науковій діяльності:

- 1) розробка дієвих алгоритмів і механізмів, які мають практичну цінність, а не просто існують на папері;
- 2) маркетинг доброчесності – зазначене бажання змінити атмосферу;
- 3) педагогічні інновації – діяльність педагога, спрямована на запобігання порушень академічної доброчесності учнями й студентами [1].

Юрій Волк представив універсальну університетську систему дотримання академічної доброчесності, яка може бути застосована до будь-якого закладу освіти. Її основоположним елементом є нормативна база – сукупність регуляцій, нормативних документів, які визначають поле академічної доброчесності. Органічним доповненням до неї є інформаційна база. Система дотримання академічної доброчесності

поширюється на три ланки: структурні підрозділи та комісії, які мають інструменти впровадження та інструменти контролю. Таким чином, на основі нормативної та інформаційної баз заклад освіти може здійснювати добросчесну освітньо-наукову діяльність у полі відкритих даних та відкритої науки [2].

У Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка забезпеченню добросчесного освітнього та наукового середовища приділяється значна увага. Робота закладу регулюється нормативними документами: Положенням про систему забезпечення академічної добросчесності у освітньо-науковій діяльності, Положенням про комісію з питань етики та академічної добросчесності, Кодексом академічної добросчесності, Декларацією про академічну добросчесність здобувача вищої освіти, Декларацією про академічну добросчесність науково-педагогічного, наукового, педагогічного працівника, представленими на офіційному сайті університету. У СумДПУ є спеціальний орган – комісія з питань етики та академічної добросчесності, яка має всі необхідні інструменти для формування добросчесного освітньо-наукового середовища й контролю за дотриманням нормативної бази.

У професійній підготовці майбутнього вчителя-словесника питанню формування та дотримання принципів академічної добросчесності приділяється значна увага. Адже створення освітнього середовища на засадах академічної чесності дозволить отримати в результаті високу якість освіти та конкурентоспроможних компетентних фахівців. Зазначимо, що відповідно до Кодексу Академічної добросчесності Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка учасники освітнього процесу повинні діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної добросчесності та професійної етики. Упродовж 6 років кафедра української мови і літератури СумДПУ імені А. С. Макаренка проводить міжнародну науково-практичну конференцію здобувачів вищої освіти та молодих учених «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід», під час якої обговорюються актуальні проблеми: формування основ академічної культури у закладах освіти в умовах воєнних реалій; академічна культура й етика у вищій освіті: європейський, національний виміри; наукова мовна культура; академічна комунікація: комунікативні стратегії й тактики; культура наставництва; розвиток гнучких умінь (soft skills); актуальні питання та виклики в умовах дистанційного навчання; академічна культура у закладах фахової передвищої освіти: актуальні питання та виклики та

презентуються результатів наукових досліджень на засадах академічної доброчесності.

Представимо досвід роботи з формування академічної доброчесності на прикладі теми «Академічна доброчесність – важливий чинник якісної освіти» в межах курсу «Методика навчання української мови». Зауважимо, що навчальна програма успішно пройшла сертифікацію щодо інтеграції інфо-медійної грамотності в навчальний предмет в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси, і рекомендована до впровадження.

Перш за все пропонуємо майбутнім учителям-словесникам ознайомитися з основними аспектами дотримання академічної доброчесності учнями (самостійне виконання завдань; використання у навчальній діяльності лише перевірених та достовірних джерел інформації; дотримання правил посилання на джерела інформації, яка використовується; надання достовірної інформації про результати власної навчальної діяльності) та видами академічної відповідальності для учнів (зауваження, повторне проходження підсумкового оцінювання, повторне проходження ДПА, повернення роботи на доопрацювання, позбавлення призових місць на учнівських олімпіадах, змаганнях, турнірах, конкурсах) та поміркувати які типи завдань для учнів «провокують» порушення принципів академічної доброчесності? Для підготовки радимо використовувати «Довідник з академічної доброчесності для школярів» [3].

Після цього пропонуємо сформулювати власні правила, пропозиції перевірки інформації у навчальному процесі.

Узагальнимо правила і пропозиції, запропоновані студентами:

- цікавтеся думкою учнів, якщо їм не подобається та чи інша тема творчої роботи, звичайно, вони звернуться до інтернет-ресурсів;
- менше працюйте із завданнями підручника (до них майже завжди є ГДЗ, посібники);
- не бійтесь експериментувати;
- наголошуйте на тому, щоб учні черпали інформацію з достовірних джерел;
- звертайте увагу на правила цитування;
- знаходьте потенціал у кожному учневі, розкривайте їх індивідуальні особливості, так ви зрозумієте, що учням дається легше, а що важче;
- виховуйте в учнів чесне ставлення до праці, почуття відповідальності за результати своєї навчальної діяльності;

– вигадуйте творчі й креативні завдання, використовуйте у процесі навчання ігрові форми контролю й перевірки знань;

– розвивайте критичне мислення учнів.

Порушенню академічної доброчесності сприяють однотипність завдань, неактуальність змісту запитам сучасності, відсутність розуміння доцільності виконання, окрім формального накопичення балів. Тому пропонуємо на вибір студента творчі завдання, наприклад:

1. Напишіть проблемне есе на тему: «Моя Нова українська школа». Створіть фотоколаж або постер до Вашого есе; презентуйте роботу у мультимедійному форматі.

2. Висловіть аргументовану думку щодо проблеми плагіаторства конспектів уроків з української мови, списування на уроках української мови та української літератури.

3. Напишіть блог-спогад «Незабутні хвилини педагогічної практики» й розмістіть його в соціальних мережах.

Після виконання завдання пропонуємо здобувачам освіти представити творчі продукти.

Таким чином, створення доброчесного освітнього середовища, метою якого є виховання нульової толерантності до академічної недоброчесності, це двосторонній процес, у який включені як вчителі, так і учнів. Тому формування у майбутніх вчителів-словесників академічної доброчесності сприятиме в їхній подальшій професійній діяльності формуванню розуміння необхідності дотримання норм академічної доброчесності в учнів, адекватної дослідницької самооцінки учнів та виховання покоління, яке зможе отримувати якісні освітні послуги та чесно вести власну дослідницьку діяльність протягом всього життя.

Список посилань

1. Артюхов А. Складники доброчесного освітнього середовища. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QUW5OD-opEg>

2. Волк Ю. Відкрита наука та академічна доброчесність. URL: https://www.youtube.com/watch?v=h21-J5_oCyU

3. Довідник з академічної доброчесності для школярів / уклад. М.В. Григор'єва, О.І. Крикова, С.Г. Певко; за заг. ред. О. О. Гужви. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. С. 64 с.

4. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. № 32. С. 31–42.

ПРИСВОЇТИ ЗВАННЯ ВЧИТЕЛЯ-МЕТОДИСТА... НЕ МОЖНА... СПИСУВАТИ ДОСВІД РОБОТИ З ДИСЕРТАЦІЙ

Грона Н. В.

доктор педагогічних наук, доцент

*Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради,*

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

Технологізація та вільний доступ до інформації сприяє не тільки прогресу, але й появі інтелектуальних правопорушень, зокрема, привласнення чужих ідей, думок. Нині питання дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу на часі, адже – це фундамент, на якому має ґрунтуватися освітня парадигма України, базис для надання якісних освітніх послуг, довіра роботодавців до якості знань.

Концептуальні і правові підходи академічної доброчесності відображено в Законі України «Про авторське право і суміжні права» (2015), Законі України «Про освіту» (2017). Дискурс напрацьовань вітчизняних учених у царині академічної доброчесності дає можливість виокремити напрацювання окремих дослідників: М. Дойчик (залежність професійної компетентності особи з вищою освітою від її світогляду та доброчесності академічного середовища), І. Каменщик (проблема академічної доброчесності як важливий складник забезпечення якості вищої освіти), А. Мельниченко (різновиди й причини появи академічної нечесності у ЗВО), С. Омельчук (зміст і головні завдання академічної етики академічної доброчесності в освіті й науці), Т. Яворська (аспекти формування академічної доброчесності в системі професійної підготовки майбутніх педагогів).

С. Омельчук стверджує, що «Бути чесним треба завжди й у всьому! Не лише в навчанні й науці, а й у житті і професії – перед собою, своїми рідними та близькими, друзями й одногрупниками, викладачами й колегами! Чесність як найважливіша позитивна якість є індикатором високої моральності особистості» [3, с. 4]. Тому й атестація педагогічних працівників повинна ґрунтуватися на інноваційно-інтегральному підході в оцінюванні ефективності усіх видів діяльності вчителя/викладача.

У Типовому положенні про атестацію педагогічних працівників зазначено, що звання «учитель-методист» можуть присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» та здійснюють науково-методичну й науково-дослідну діяльність, мають власні методичні розробки, які пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами або професійними об'єднаннями викладачів відповідних закладів освіти. Ще однією умовою для отримання цього звання є досягнення високого професіоналізму в роботі, зокрема, систематичне використання позитивного педагогічного досвіду, активна участь у його поширенні, практична допомога іншим педагогічним працівникам.

Зважаючи на серйозний методичний багаж, отримати звання вчителя-методиста – це не просто прагнення почесней, але й 15% доплати кожного місяця. Тому тут і прагматичний інтерес. Методичні розробки, які пропонують вчителі для вивчення, повинні відповідати Положенню про академічну доброчесність у відповідному закладі освіти, яке закріплює норми та правила етичної поведінки, професійного спілкування між усіма учасниками освітнього процесу.

Звичайно ж педагогічні працівники та здобувачі освіти, усвідомлюючи свою відповідальність за належне виконання посадових обов'язків, формування сприятливого освітнього середовища для забезпечення дієвої організації освітнього процесу, усебічного розвитку особистості, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування життєвих цінностей, необхідних для успішної самореалізації компетентностей, підвищення іміджу освітнього закладу, зобов'язуються виконувати норми затвердженого Положення. Але не завжди це спрацьовує і відповідає дійсності. Прикладом може слугувати така життєво-наукова історія.

Моя колега «пройшла» усі шаблі освітянської ниви: учитель сільської, міської школи, викладач закладу фахової передвищої освіти, університету. Звання «учитель-методист» отримала за друковані статті, участь й перемоги в освітянських конкурсах. Усі методичні розробки – її інтелектуальна власність. А дехто, користуючись публічністю оприлюднення результатів захисту кандидатських/докторських робіт, удало копії методичні розробки, видаючи їх за власні здобутки.

Блукаючи освітянськими контентами мережі «Інтернет», шукаючи матеріал для оновлення методичного інструментарію з методики навчання української мови, моя колега натрапила на покликання, яке містило цікаві аспекти вивчення орфографії. Перейшовши за ним, ознайомилася з методичною розробкою з формування орфографічних умінь і навичок. Праця була актуальною, містила об'єктивні факти та реальні практичні поради. Але здалося, що все це вона десь читала, а

виявилось, що й писала. Так, це частина її кандидатської дисертації. Отже, досвід роботи був позитивний, але чужий. Звичайно, такі випадки не поодинокі. Але все затверджено, обговорено та схвалено, а про академічну доброчесність ніхто й не згадав.

Інший матеріал, який висвітлював проблему формування орфографічних умінь і навичок був теж змістовним, інноваційним й актуальним. Але тут все було добре: покликання на її джерельну базу, розширений список літератури. Отже, інтернет суттєво спрощує наше життя, і навіть, щоб отримати звання «учитель-методист» інколи достатньо дві клавіші – «копіювати», «установити». Звичайно, хотілося б, що, окрім сертифікації (складна процедура, альтернатива атестації), атестаційний матеріал для отримання звання «учитель/викладач-методист» проходив антиплагіатну експертизу (щоб цей шлях теж був об'єктивний і авторський).

Як боротися? У Європі наукове шахрайство виносять на публіку, його доволі активно обговорюють і на шпальтах періодичних видань, і на форумах, що, безперечно, сприяє боротьбі з негативними явищами в освіті. Масовому запобіганню плагіату сприяє також те, що, наприклад, у більшості ЗВО студенти підписують підтвердження того, що їхнє дослідження є оригінальним та самостійним. Зрештою, подання неправдивої інформації слугує у випадку виявлення шахрайства підставою для покарання, зокрема, виключення з освітнього закладу без права поновлення. Можливо і нам треба внести зміни в Типове положення про атестацію?

Отже, концептуальні основи проходження атестації вчителями/викладачами мають враховувати правила та морально-етичні принципи для створення атмосфери взаємної довіри, оновлення системи освіти. Розуміння та прийняття академічних норм є необхідним явищем для професійного прогресу. Добре продумана політика дотримання стандартів академічної доброчесності під час проходження атестації освітянами має містити правила виявлення та фіксації порушень, їхній розгляд, попереджень та санкції.

Список посилань

1. Дойчик М. Академічна чесність: данина моді чи життєва позиція? Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. К. : Таксон, 2016. 234 с.

2. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. К. : Таксон, 2016. С. 108–116.

3. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-54>

ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Данилова І. О.

*старший викладач кафедри приватно-правових дисциплін
і морського права*

*Навчально-науковий морський гуманітарний інститут
Одеського національного морського університету
м. Одеса, Україна*

За світовими стандартами, академічна доброчесність вважається основним дієвим інструментом забезпечення якості вищої освіти. Визначення самого поняття «академічна доброчесність» надано в статті 42 Закону України «Про освіту», а саме: академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Також в Законі визначаються і поняття порушення норми, і види відповідальності.

Можемо зазначити, що на зразок європейських, в українських ЗВО також сформовані внутрішні нормативні документи (кодекси, положення), які містять норми чинного законодавства України щодо системи забезпечення академічної доброчесності, а саме сформовані на основі норм Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про авторське право і суміжні права», «Про наукову і науково-технічну діяльність, наказів і рекомендацій Міністерства освіти і науки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та іншої загальнодержавної нормативної бази.

На сьогоднішній день також існує проект Закону України «Про академічну доброчесність», презентація якого відбулась 2 березня 2023 року у Національному університеті «Кієво-Могилянська академія» за участі Голови Верховної Ради України Руслана

Стефанчука та народних депутатів України, представників профільних відомств Кабінету Міністрів України, науковців, експертів та студентів. Як зазначали учасники дискусії, основна мета цього закону – мати відповіді на всі питання щодо академічної доброчесності та спонукати заклади вищої освіти бути відповідальнішими в цих питаннях [6].

В сучасний період основні види академічної відповідальності прописані в частині 5 статті 42 Закону України «Про освіту», а саме: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання [1]. Статті 7 та 8 даного Закону встановлюють види академічної відповідальності й порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності. Академічна відповідальність є відповідальністю саме перед академічною спільнотою за порушення її етичних норм і не являється різновидом юридичної відповідальності. Проте у випадках, передбачених законами, це не заважає притягненню осіб і до юридичної відповідальності.

У пп. 5–6 статті 42 Закону «Про освіту», види академічної відповідальності зазначені для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти й для здобувачів освіти:

п. 5: відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

п. 6: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання [1].

Цей перелік видів відповідальності не є вичерпним, так як пункт 7 вищезазначеної статті виділяє ще додаткові або деталізовані види академічної відповідальності, які визначаються спеціальними законами та положеннями закладу освіти. В ході аналізу проекту Закону України «Про академічну доброчесність» нами встановлено, що тут значно розширені ці норми та зазначено їх регулювання в двадцяти статтях IV – VI розділах цього законопроекту та навіть дається відповідь на запитання що робити, якщо до наукової діяльності та написання роботи залучено штучний інтелект.

Отже, аналіз основних нормативно-правових документів показав, що в Україні академічна доброчесність є важливою складовою

сучасного наукового світу та процеси її регулювання продовжуються на державному рівні з урахуванням сучасних вимог розвитку освіти та світових стандартів.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Проект. Закон України Про академічну доброчесність. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/>.
3. Академічна недоброчесність: потрібне хірургічне втручання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://svit.kpi.ua/2023/03/15/>.
4. Іван Безена. Відповідальність за порушення академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.dano.dp.ua/diyalnist/akademichna-dobrochesnist/1971-vidpovidalnist-za-porushennya-akademichnoji-dobrochesnosti>
5. Руслан Стефанчук: Питання академічної доброчесності – це питання як наукової та академічної чистоти, так і майбутнього України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/news/Tor-povyna/233742.html>
6. Презентація проекту Закону України «Про академічну доброчесність» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukma.edu.ua/index.php/news/5215-prezentatsiia-proiektu-zakonu-ukrainy-pro-akademichnu-dobrochesnist>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-55>

ВИКОРИСТАННЯ СНАТ ГРТ ДЛЯ РОЗРОБКИ ОНЛАЙН-КВЕСТІВ З ПСИХОЛОГІЇ

Дерев'янюк С. П.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

З кінця ХХ ст. у світі спостерігається поширення доби датаїзму [1] – це нова інформаційна доба, коли інформація та новітні технології

стають ключовими елементами суспільства. Попит на використання штучного інтелекту серед пересічного населення зростає – якщо дотепер технології штучного інтелекту були прерогативою невеличкої кількості фахівців (як у минулі роки використання мобільних телефонів), то наразі штучний інтелект все більше стає доступним широким верствам населення. Зокрема Chat GPT сьогодні відомий будь-якому школяру та може використовуватися для власних потреб. Сучасні дослідники відзначають потенціал Chat GPT для швидкого отримання якісно підібраної інформації [2].

У галузі психології Chat GPT може успішно використовуватися у дослідницьких та навчальних цілях. В останньому випадку Chat GPT може відігравати роль тренажера для відпрацювання комунікативних навичок або застосовуватися як помічник у розробці психологічно-розвантажувальних заходів, зокрема онлайн-квестів з психології.

У розробці онлайн-квестів Chat GPT можна використати на двох послідовних етапах:

I етап – пошуковий (передбачає пошук ідеї, тобто загальної тематики квесту).

II етап – імпровізаційний (спрямований на наповнення квесту).

На обох етапах є вірогідним діалог з чатом GPT, зокрема можна спрямувати відповіді штучного інтелекту за певною тематикою, поглибити її, а також попросити чат скоректувати свої відповіді.

Приклад діалогу з Chat GPT:

Викладач: Мені необхідно розробити онлайн-квест для студентів з курсу когнітивно-поведінкової терапії. Яку ідею ти можеш порекомендувати?

Chat GPT: Створення онлайн-квесту для студентів з курсу когнітивно-поведінкової терапії може бути цікавим завданням. Ось ідея для такого квесту: тема «Відкрийте себе: Розуміння і практика КПТ». Квест може включати ряд завдань та головоломок, які допоможуть студентам зрозуміти основні принципи та техніки когнітивно-поведінкової терапії. Кожна головоломка або завдання буде пов'язана з певним аспектом КПТ, і студенти повинні будуть вирішити їх, використовуючи свої знання та навички.

Викладач: Спробуй поглибити свою відповідь – які саме цікаві завдання можна запропонувати?

Chat GPT: Звісно, ось докладніші приклади завдань. Завдання I «Реконструкція думок»: надайте студентам текстовий сценарій, в якому особа має негативні думки про себе (наприклад, «Я ніколи не досягну успіху»). Студенти повинні ідентифікувати ці негативні думки та перетворити їх на позитивні та об'єктивні. До цього завдання можна

додати ілюстрацію з двома мозками, один з яких є негативним, а інший – позитивним, щоб показати зміну мислення.

Завдання 2 «Сценарій ролі»: запропонуйте студентам рольову ситуацію, де вони відтворюють сесію КПТ з клієнтом. Додайте текстовий сценарій та фотографії персонажів, щоб надати ілюстрацію для ситуації.

Викладач: Конкретизуй, які саме картинки та фото можуть бути використані в цих завданнях?

Chat GPT: Звісно, ось конкретні приклади ілюстрацій, які можна використовувати для кожного з наведених вище завдань:

«Реконструкція думок»: для цього завдання можна використовувати ілюстрацію з двома версіями одного глобуса. Один глобус може бути покритий темними хмарами (позначаючи негативні думки), а інший – ясним небом (позитивні думки). Це символічно показує зміну погляду на ситуацію.

«Сценарій ролі»: для цього завдання можна використовувати фотографії людей, які взаємодіють у рольовій ситуації. Наприклад, фотографія психотерапевта, який спілкується з клієнтом. Це допоможе студентам уявити рольову гру.

Отже, Chat GPT виконує важливу інформаційну функцію у зборі необхідних даних. Відмінності Chat GPT від пошукових систем (таких як популярний Google та ін.) полягають у креативному підході до надання актуальної інформації, оскільки Chat GPT подає узагальнену корисну інформацію. Поряд із тим мають місце і негативні моменти, пов'язані з обмеженнями стосовно новизни наданої інформації (сам Chat GPT у діалогах пише – «у мене дані, актуальні до вересня 2021 року»). Застосування критичного аналізу до інформації, поданої чатом та застосування власного евристичного потенціалу – два кити для успішної взаємодії зі штучним інтелектом.

Список посилань

1. Кобелева Д. Л., Ніколаєнко Н. М. Від пошуку інформації до втрати особистості: феномен датаїзму. *Антропологічні виміри філософських досліджень*. 2021. № 20. С. 100–112.

2. Мещерінов М. В. Використання Chat GPT для визначення проблеми передачі відео сигналу через пристрої ІОТ. URL: <http://conferenc.its.kpi.ua/proc/article/view/281736> (дата звернення: 14.10.2023).

ЧИ ВАРТО БОЯТИСЯ ЗАСИЛЛЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ?

Димовська А. К.

кандидат філологічних наук,

викладач вищої категорії циклової комісії української філології

Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»

м. Балта, Одеська область, Україна

Певно, не існує в історії людства такого винаходу, який миттєво б здобув загальне визнання, не наражаючись на скептиків, критиків, опонентів. Загартована довгим і важким еволюційним шляхом людина схильна піддавати сумнівам будь-які відкриття, гарячково аналізуючи, «кому це вигідно». Дивовижно, наскільки стійкою є ця тенденція навіть у наш час, незважаючи на науково-технічний прогрес останнього століття та відкритість сучасної науки. Ризикну зауважити, що прагнення обивателів відстежити детермінантні зв'язки між винаходами та їхніми наслідками у ХХІ ст. є виявом конспірологічного світогляду – архаїчного за походженням та непроминального за суттю, у чому можемо переконатися, якщо бодай побіжно пригадаємо протистояння «вакцинаторів» та «антиваксерів» ковідної доби. Ось і штучний інтелект (далі – ШІ), який стрімко розвинувся і став сьогоднішньою реальністю, викликає у суспільстві численні дискусії. Зокрема, в освітянському середовищі небезпідставно обговорюється уже визрілий виклик, який полягає у масовому використанні учнями та студентами ШІ для виконання домашніх завдань, написання рефератів, творів та есе тощо. Найбільш помисливі учасники таких суперечок наполягають на тому, що ще трохи – і ШІ «захопить світ». Що ж, можливо, я надто оптимістично ставлюся до проблеми, та, на мою думку, у страху завеликі очі. Упевнена: освіта майбутнього не перетвориться на роботизовану версію себе, а використання ШІ в освітніх закладах не спровокує бунт машин.

Насамперед, для обґрунтування своєї позиції я б хотіла провести аналогію між ШІ та остаточною перемогою писемної літературної традиції над усною. Як відомо, у стародавньому світі одним із надзвичайно цінних умінь людини вважався сторітелінг. Люди, які вміли захоплювати оповідати різноманітні історії, ставали не лише першими авторами легендарних часів – вони мали змогу зробити кар'єру при дворі того чи іншого правителя або ж провести все своє життя в мандрах, пізнаючи неосяжний світ і розповідаючи про нього

очочим послухати. Талант оповідача відкривав перед такими людьми значно ширші перспективи, порівняно з їхніми сучасниками. Залишаючи у спадок людству прецікаві літературні пам'ятки, дбайливо записані й упорядковані нащадками, перші автори часто самі легендаризувалися, перетворюючись на персонажів інших оповідей, у яких вони, завдяки своєму дару, перемагали чудовиськ, обдурювали ворогів, проходили інтелектуальні випробування тощо. Іноді з часом забувалися їхні імена. Так стало, до прикладу, «Гомерівське питання», не розв'язане до наших днів. Однак, винайдення писемності поставило під загрозу усну традицію оповіди. Наприклад, Сократ був переконаний у тому, що «цей винахід вселить у душі учнів забутливість внаслідок занедбання вправ для вироблення пам'яті. Адже, покладаючись на письмо, вони будуть пригадувати за допомогою зовнішніх знаків, а не завдяки внутрішній силі. <...> і їм буде здаватись, ніби вони багато знають, натомість здебільшого залишаючись невігласами, ще й нестерпними в спілкуванні» [2, с. 298]. Особливе занепокоєння викликала в Сократа неконтрольованість і беззахисність записаних слів, які переживуть смерть промовця і можуть бути потрактовані зовсім не так, як мислив автор: «Він (текст – *А.К. Димовська*) не знає, до кого має промовляти, а до кого – ні. А коли його зневажають і незаслужено ганьблять, він потребує допомоги свого творця, бо сам не в змоззі себе захистити чи собі допомогти» [2, с. 299]. Дивовижно, як рішуче Сократ, один із найпрогресивніших філософів свого часу, відкидав революційний винахід, який саме тоді ставав дедалі доступнішим і відкривав перед людством нові можливості. Натомість, усупереч його побоюванням, оте «уникнення письма» (не в останню чергу завдяки зусиллям Платона, який, проти волі свого вчителя, зберіг його спадщину, записуючи її у формі діалогів), «наполягання на особистому, живому навчанні», на думку М. Пухнера, знову перетекло в літературу: «Слова вчителів стали текстами, текстами, які ми можемо читати нині і які втягують нас у коло учнів, що утворилося навколо цих учителів. Здається, вони дуже особисто звертаються і до нас крізь час і простір» [3, с. 91]. Писемна традиція не знищила попереднього усного надбання і навряд чи зробила людство менш розумним, навпаки, як бачимо з історичної перспективи, винайдення письма дозволило зберегти для прийдешніх поколінь мудрість минулого, яка могла бути втрачена навіки.

Наступним етапним винаходом на шляху акумуляції словесного надбання роду людського стало книгодрукування, з тією різницею, що друкарський станок кинув виклик тепер уже сакралізованій традиції письма, переписування, у т.ч. священних текстів, а масштаби і швидкість поширення друкованої продукції вражали навіть Гутенберга, який, однак, швидко зорієнтувався в тогочасній ринковій ситуації і взявся за друк текстів для церкви (у т.ч. бланків для індульгенцій і,

врешті, Біблії). За іронією долі, винахід Гутенберга зіграв з церквою злий жарт, адже сприяв надшвидкому (як на тоді) поширенню «95 тез» Мартіна Лютера, які запустили процес Реформації. Однак, питання щодо сумнівів багатьох сучасників Гутенберга в спроможності створити за допомогою станка книгу такого ж рівня якості й художньої майстерності, як це робили професійні середньовічні каліграфи й художники, котрі присвячували цьому ремеслу ціле життя, було остаточно розв'язане: «Гутенберг перевершив власне завдання і створив новий стандарт, за яким у подальшому оцінюватимуть книги. <...> машина перемогла людську руку» [3, с. 197]. Форма збереження текстів знову зазнала змін, та хіба сьогодні можна про це шкодувати?

Третім викликом для, здавалось, сформованої книжної традиції Нового часу стало винайдення електронних носіїв інформації – жорстких дисків, дискет, CD, DVD, флеш-пам'яті тощо, які відкрили нові можливості перед людством і втілилися, стосовно сфери читання і вишуканої словесності, у формі електронних книжок / рідерів, неабияк спантеличивши консерваторів і традиціоналістів та провокуючи численні дискусії щодо «бездуховності» читання з екрану порівняно з тим самим процесом за посередництва паперової книги з притаманним їй шурхотінням сторінок, запахом фарби і т.п. Однак, як стверджує У. Еко, «зміни книжки як об'єкта не змінили ні її функцій, ні синтаксису уже понад п'ятсот років. Книжка – це як ложка, молоток, колесо чи ножиці. Один раз винайшли – і покращити вже неможливо» [1, с. 15]. Тож поява електронних рідерів лише дозволила унаочнити «те, чим книжка і не припиняла бути, ще навіть до винайдення друку» [1, с. 15] – Текст як трансцендентну сутність, що існує поза часом і простором, незалежно від форм фіксації.

Таким чином, можемо дійти висновку, що в основу всіх трьох описаних протистоянь покладено не що інше, як одвічний конфлікт між традицією і новаторством, підсвідомий страх перед нововведеннями і наслідками їх упровадження. Однак, як бачимо, ані винахід писемності, ані створення друкарського станка чи комп'ютера і відповідних засобів для зберігання інформації не спричинили Апокаліпсису, не нівелювали попередніх здобутків людства, не знецінили генія людського мозку, натомість стимулювали нові й нові відкриття, безперечно, змінюючи світ, однак не применшуючи значення людини в ньому. Ось чому я переконана в тому, що ШІ, попри всю революційність цього винаходу, з часом, після першої хвилі надмірного використання та зловживання, перетвориться на одну з поширених освітніх технологій. Вона, як і решта, не буде позбавлена недоліків, однак, дозволить інакше і, можливо, якісніше розв'язувати певні завдання і здобувачам освіти, і вчителям / викладачам / науковцям. Відтак, перспективний план освітян усього світу має зводитися до конструювання такої стратегії використання ШІ, яка дозволить у близькому майбутньому реалізувати

потенціал його інструментарію (зокрема ідеться про ChatGPT) з максимальною користю для всіх учасників освітнього процесу.

Список посилань

1. Еко У., Кар'єр Ж.-К. Не сподівайтесь позбутися книжок / Переклад з франц. Ірини Славінської. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 256 с.
2. Платон. Діалоги: пер. з давньогрецької / передмова В.В. Шкоди, Г.М. Куц. Харків: Фоліо, 2022. 349 с.
3. Пухнер М. Писаний світ. Як література формує історію / пер. з англ. А. Бондаря. Київ: Темпора, 2022. 460 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-57>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У РОБОТІ З НОТНИМ МУЗИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Димовський Р. Ф.

*викладач першої категорії,
старший викладач циклової комісії викладачів мистецтва
Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

Сучасне музичне мистецтво надзвичайно розмаїте, а інформаційні технології роблять його ще й широко доступним (у всіх можливих форматах – аудіо– і відеозаписи, нотні партитури на спеціалізованих сайтах, файлообмінниках тощо). З одного боку, це сприяє урізноманітненню репертуарів творчих колективів, дає можливість їхнім керівникам долучатися до виконавських мейнстримів та вдовольняти актуальні суспільні запити, з іншого боку – може провокувати випадки порушення академічної доброчесності, права на інтелектуальну власність, адже виникає велика спокуса скористатися чужими доступними назагал наробками, не вдаючись у подробиці щодо походження нотного матеріалу. На мою думку, на сторожі чужої інтелектуальної власності (до якої належить, зокрема, нотний матеріал – обробки, аранжування, переспіви) мають стояти міцні етичні принципи та чітке законодавство.

Існує думка, що в науці необхідно «розрізняти, з одного боку, когнітивну (пізнавальну) свободу, яка в науці, взагалі, безмежна, і з іншого боку – свободу дій суб'єктів в соціокультурній сфері. Остання

повинна бути предметом моралі» [1, с. 44]. На мій погляд, доцільно застосовувати ідентичний підхід і в мистецтві. Насамперед, у суспільстві має бути сформоване непохитне переконання в тому, що інтелектуальна власність – така ж власність, як і матеріальна. Порушення прав на неї нічим не відрізняється від зазіхання на будь-яке інше майно, тож має асоціюватися з крадіжкою, шахрайством тощо. В.С. Ратніков слушно зауважує: «...науково-технічний прогрес зовсім необов'язково веде до прогресу в сфері моральності» [1, с. 51]. Ось і сучасні можливості обміну даними через віртуальний простір, на жаль, не надто сприяють підвищенню цифрової грамотності музикантів (у т.ч., оволодінню програмами комп'ютерного набору нот), зате провокують поширення нотних рукописів, часто не узгоджене з їхніми авторами. Це засвідчує неповагу до чужої інтелектуальної власності та ігнорування етичних принципів у використанні чужих матеріалів. Звісно, не йдеться про поширення самими авторами своїх партитур – якщо вони мають свідоме бажання ділитися власними наробками, це вже особиста справа кожного.

Не менш важливим є неухильне застосування в широкій практиці законів, які захищають інтелектуальну власність. З огляду на те, що лівова частка несанкціонованих тиражувань нотного матеріалу припадає в наш час на інтернет, варто активізувати в цьому напрямі роботу кіберполіції. Як відомо, завданням Департаменту кіберполіції є «протидія кіберзлочинності та порушенню авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет» [2, с. 41]. Однак, переважно цей підрозділ Національної поліції працює на глобальному рівні, запобігаючи поширенню піратської продукції на книжковому ринку, у кінотеатрах тощо. Натомість, на локальному рівні піратство є практично неконтрольованим і безкарним. Щоб цьому протистояти, варто переймати європейський досвід платних хостингів, на яких можна легально купувати матеріали будь-якого формату.

Відома аранжувальниця, композиторка, засновниця Театру пісні «Джерела» О. Токар розповсюджує свої наробки через персональний сайт [3], а також через мережу «Фейсбук», додаючи до реклами реквізити на оплату. Це притомна практика для автора, який захищає право на інтелектуальну власність, імпліцитно впливаючи на свідомість користувачів: кожен може придбати в О. Токар партитуру, однак, певно, не кожен захоче далі безкоштовно виставляти її у вільному доступі. Цей приклад засвідчує певний рівень етичної культури вітчизняної музичної спільноти: матеріальна прив'язка до контенту відіграє значну роль у його захисті від нелегального поширення. Як чинник боротьби за академічну доброчесність у мистецтві цей засіб можна вважати дієвим та корисним. Однак, у довгостроковій перспективі хочеться сподіватися на зміцнення етичних принципів користувачів, незалежно від фінансового фактора.

Отож, як бачимо, не існує проблем, які б не можна було вирішити. Може здатися, що значне обмеження (а чи й скасування) безкоштовних хостингів та файлообмінників, якими звикли користуватися музиканти, призведе до певного колапсу. Однак, історія сумнозвісного сайту EX.UA красномовно свідчить про те, що закриття таких ресурсів не перетворюється на трагедію: на їхні місця приходять інші сайти, які пропонують інакші форми використання матеріалу, чи то в обмеженому форматі (тільки перегляд), чи то на комерційній основі. Загалом, зміцнення етичних принципів у мистецькому середовищі, яке може досягатися, у тому числі, скороченням віртуальних майданчиків для безконтрольного поширення чужих нарбок, є стратегічним завданням сьогодення, яке давно й успішно виконане в багатьох країнах світу. Україна як учасниця європейського культурного та освітнього простору має активно долучатися до цих процесів.

Список посилань

1. Етика та раціональність у науковому дослідженні : Навчальний посібник / В. С. Ратніков, А. І. Теклюк. Вінниця : ВНТУ, 2022. 143 с.
2. Криволапчук В., Філь С. Захист прав інтелектуальної власності Національною поліцією та МВС України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. №4. С. 39–47.
3. Ноти та обробки пісень: сайт композитора Ольги Токар. URL: <https://music.dzherela.com.ua/ua/> (Дата звернення: 27.09.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-58>

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ОСНОВА АКАДЕМІЧНОГО УСПІХУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Дишко О. Л.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури*

*КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
м. Луцьк, Україна*

Враховуючи вимоги сьогодення, кожен заклад вищої освіти (ЗВО) має свою розроблену систему забезпечення принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин. Це важлива складова формування академічного успіху будь-яких закладів освіти. До того ж розширення використання дистанційної форми навчання,

різних програмних засобів, розбудова політик відкритих даних (відкритої науки, освіти, інновацій) стимулює потребу в аналізі академічної доброчесності у цифровому середовищі, виокремлення нових форм прояву академічної недоброчесності та шляхів їх попередження і подолання.

Сьогодні дедалі поширенішим стає використання термінів «ечесність», «online-ечесність», які визначають поведінку, що порушує академічну доброчесність в освітньому онлайн-середовищі. Відтак поява цих понять підводить до нового осмислення академічної доброчесності працівниками освіти [3].

Саме з огляду на розширення гібридного формату навчання в українських ЗВО та зростання кількості різних онлайн-курсів, популяризацію новітнього програмного забезпечення, що використовується в освітньому процесі, набуває актуальності дослідження шляхів оновлення політик академічної доброчесності в освітніх закладах, яка суттєво впливає на академічний успіх усіх суб'єктів процесу навчання.

Попри складні реалії, в нашій країні поступово відбувається впровадження і розбудова нового стандарту менеджменту якості ДСТУ ISO 9001: 2015 [1], який охоплює сферу науки та освіти. Так, у Законі України «Про освіту» передбачено, що «система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати систему та механізми забезпечення академічної доброчесності» [2]. При цьому «педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності» (ст. 54). Тлумачення терміну «академічна доброчесність» наведено у ст. 42 вказаного Закону, також перелічуються види порушення академічної доброчесності, а саме: самоплагіат; академічний плагіат; фальсифікація; фабрикація; обман; списування; хабарництво; необ'єктивне оцінювання; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою необ'єктивного оцінювання результатів навчання [2].

Загалом варто зазначити, що у попередні роки академічна доброчесність розглядалася переважно як морально-етична проблема, яка більше стосувалася характеру людини, а менше – вихідних причин, які призводять до академічної неправомірної поведінки. Нині, в умовах активного онлайн-навчання, розвитку ІКТ, застосування штучного інтелекту, запровадження STEAM-, STEM-, STREAM-освіти чимало

дослідників вважають, що необхідно змінювати підходи до сприймання академічної доброчесності саме як позитивної складової, рекомендації «як необхідно діяти», а не «як не можна діяти» в освітніх реаліях [3].

Отже, в умовах дистанційного навчання із використанням великої кількості онлайн-ресурсів активного застосування набувають різноманітні програмні продукти, які є інструментами для вимірювання рівня доброчесності, моніторингу або перевірки здобувачів освіти та науковців на дотримання академічної доброчесності. Сьогодні чільне місце повинні посідати превентивні заходи з попередження академічної нечесності та мінімізації випадків її проявів. Відтак запровадження нових та вдосконалення наявних дієвих механізмів запобігання академічним правопорушенням у процесі очного та дистанційного навчання потребує активної реалізації на практиці. Усе це сприятиме досягненню академічного успіху українських освітніх закладів, формуванню морально-етичної наукової толерантності серед дослідників і викладачів.

Список посилань

1. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) Системи управління якістю. Вимоги. Київ, 2016. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> (дата звернення: 14.10.2023)

2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.10.2023)

3. Ульянова Г. О., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 98–103.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-59>

ДОБРОЧЕСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИШУ: «ПУРИСТИЧНИЙ КАНОН» VS «ГНУЧКЕ ПАРАМЕТРИЗУВАННЯ»

Діденко Л. В.

*доцент кафедри філософії гуманітарних наук
філософського факультету*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Сучасний нам виш – це «мультирівневе утворення з багатьма змінними», яке охоплює не тільки «антропні елементи» (тобто головних

учасників навчально-освітнього процесу – адміністрацію, допоміжний персонал, викладачів, здобувачів та потенційних роботодавців), але й «каталізувальні техніко-технологічні рішення» (комп'ютерна техніка, робочі та навчальні середовища, програми тощо).

Проблематизування. Освітнє середовище сучасного вишу оновлюється здебільшого уповільнено, порівняно із суспільними викликами. Дослідницькі практики постають результатними, проте більша їх частина буде втрачена через відсутність вдалих алгоритмів промотування. Доброчесність первинно окреслювана через етичні принципи, на основі яких може бути формоване нормове поле. Проте у вихідній тезі «доброчесного освітнього середовища вишу» маємо більше утруднень, що потребують деталізування та конкретних розв'язків.

Функційність викладача вишу нині постає мультиаспектною (викладання прикладового теорезису, відпрацювання навичок до умінь, розроблення інструкційних та методичних матеріалів, виконання технічних завдань, тематичне досліджування, підвищення кваліфікації тощо). Проте сам викладач постає своєрідним заручником обставин, котрий змушений «відігравати свою субординативну роль» поміж безпосереднім керівництвом (наприклад, завідувач кафедри та/або керівник відділу) та «прямим замовником освітніх послуг» (тут: здобувач будь-якого освітнього рівня).

Розтлумачення конструкту «доброчесне освітнє середовище вишу» постає ситуативним: залежно від «залучених суб'єктів» та «особливості обставин» і параметризуватиметься доброчесність. *З одного боку*, «доброчесне освітнє середовище» мало би стати конструктом з чітко сформованими нормами, проте дотримання «пуристичного канону» загалом є обставинно неможливим (через принцип випадковості, за яким будь-хто з «антропних елементів» може несвідомо порушити деякий відсоток доброчесності). Тобто маємо прийти до прийнятного «відсоткового дотримання доброчесності у виші», оскільки 97–98% є цілком можливими до реалізування. *З другого боку*, наразі усі представники вишів перебувають у перехідному періоді, тобто ми намагаємося відпрацювати прийнятні параметри доброчесності у межах освітнього середовища. Частково це вдається, проте наявні й «суттєві відхилення»: викладачі (як середня ланка вишу) змушені коритися «швидким рішенням адміністрації» (що приймаються з сьогодні на завтра) та іноді закривати очі на студентські «паралелізування навчання та роботи», що за більшістю нормативних документів не є прийнятним. У межах дослідництва ніхто не ставить перепон «спільного авторства наукових статей», проте часом виникають питання до окремих колег щодо їх «головного тематичного вектора», який може кардинально відрізнятись від, наприклад,

філософії загалом у бік окремих вузьких проблем політології, загальної специфіки освіти, перетину соціального та медичного векторів, гендерних студій, культурної варіативності тощо. Хоча подібних «порушень» припускаються не тільки автори, що згоджуються бути від четвертого до «надцятого», але й представники редколегії, що приймають подібні «наукові відкриття». Гуманітаристика цим страждає останні 3–4 роки. З *третього боку*, «каталізувальні техніко-технологічні рішення» (переважно сучасна комп'ютерна техніка та штучні нейромережі) більше приносять клопоту через необхідність «віднайдення найоптимальніших алгоритмів співпраці», аніж результатності [1]. Людина сьогодні не генерує контент, а радше його оцінює – «супроводжує пропозиції нейромереж» власним «вироком» щодо «прийнятності спричиненого». Поступово ми втрачатиемо параметри людськості [2]. Техніко-технологічні рішення дійсно пришвидшують деякі кроки навчального та/або дослідницького характеру, проте є й прихована загроза – недовіра до інших через мої власні вчинки: до інших я ставлюсь пуристично (тут: занадто прискіпливо), проте мене необхідно оцінювати поблажливо (тут: формованою командою моїх прибічників). Каталізування завдяки техніко-технологічним рішенням уможливлене тільки за умови постійного інтелектуального самовдосконалювання фахівця, а не перетворення його на «грошовитого оператора» з «ситуативно нестабільними світоглядними орієнтирами». З *четвертого боку*, маємо варіант «гнучкого параметризування» (тут: керманення відбувається із закритими очима підлеглих за принципом «мене не цікають, а я не втручатимусь»). Цей варіант найнебезпечніший, оскільки формовані через виховання та освітні практики антропні параметри поступово розмиваються до увідсутнення завдяки «владновертикальним рішенням».

Видається, що конструкт «доброчесне освітнє середовище вишу» постає трендовим штучним утворенням, оскільки «пуристичні війни», що мали би вже розгорнутися і «очистити лави колег», або проявляються у форматі поодиноких прикладів-експериментів, або можуть моментно перетворитися на «відьмополовання» у країнах Європи (~XV–XVII ст.). Парадокс у тому, що покарання можуть уникнути саме порушники доброчесності через впровадження «м'якших параметрів».

Отже, чітке параметризування доброчесного освітнього середовища: 1) наразі постає утрудненим саме через залучання «антропних елементів», деякі представники котрих можуть приймати «преференційні вигодні рішення»; 2) у-моменті неможливе, оскільки випрацьовуються наскрізні та галузеві етичні кодекси і стандарти, що

потребуватиме доволі багато часу для оптимізування; 3) неможливе як таке, оскільки норми моралі та добра поведінка відджерелювані від окремої антропоодиниці, але не кожна з останніх забажає докладати зусилля до власних змін.

Список посилань

1. Діденко Л. В. Генеративний штучний інтелект: варіативи перспектив та утруднень у вищій освіті. *Технології добросочесного використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки : матеріали всеукраїнського науково-підвищення кваліфікації, 31 липня – 10 вересня 2023 року*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 276 с. С. 85–88.

2. Діденко Л. В. (Пере)встановлювання меж гуманного: антропобуття, штучний інтелект та інші сутності. *Філософські студії в контексті постсучасних знань: теорія, методологія, методика : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 31 липня – 10 вересня 2023 року*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 92 с. С. 20–24.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-60>

ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОГО ШАХРАЙСТВА ТА СПОСОБИ МІНІМІЗАЦІЇ ЇЇ ПРОЯВІВ

Длугопольський О. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та економічної теорії
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

Проблема списування (академічне шахрайство) студентами під час виконання контрольних, залікових та екзаменаційних робіт має давню історію та поширена в різних університетах багатьох країн світу. Причинами появи такого феномену є зростання конкуренції серед студентів за високі оцінки, оскільки високий рейтинг випускника часто гарантує йому кращі перспективи працевлаштування [1]. Нерідко бажання отримати хороший результат з використанням недобросочесних практик базується на надмірних очікуваннях членів сім'ї студента, зовнішньому тиску чи освітньому конформізмі, коли більшість

студентів списують, а свідомі меншість може змінювати поведінку на недоброчесну через бажання «бути як всі». Таке «порочне коло» досить важко розірвати.

Загалом, шахрайством визнаються будь-які дії, спрямовані на отримання переваг чи винагород без дотримання загальноприйнятих норм і правил [1]. В освіті прийнято виділяти кілька найбільш поширених практик академічного шахрайства [2; 3]:

1. Плагіат (plagiarism) як практика використання чужої інтелектуальної праці без посилання на автора.

2. Самоплагіат (self-plagiarism) як повторне використання власної попередньої роботи без посилання на неї.

3. Анонімне авторство (ghostwriting) як дії особи, яка пише від імені іншої особи, без вказання свого авторства.

4. Застосування штучного інтелекту (наприклад, Chat GPT) для складання заліку чи іспиту, написання есе.

5. Списування чи допомога іншій особі у списуванні.

6. Використання заборонених допоміжних засобів для складання іспитів тощо.

Загалом, в контексті академічної автономії як на інституційному, так і на індивідуальному управлінському рівнях можна обирати різні способи реакції та боротьби з академічним шахрайством. Наприклад, в багатьох країнах світу імплементоване відповідне законодавство щодо дотримання норм академічної доброчесності, в багатьох університетах існують етичні кодекси і запроваджуються відповідні практики реакції на виявлений плагіат, фальсифікацію чи фабрикацію, впроваджуються певні норми використання штучного інтелекту в освітній діяльності. Також побудова навчальних курсів може бути у форматі, який якщо не унеможливує, то принаймні мінімізує випадки шахрайства: 1) проходження невеликого тестування після кожної теми предмету; 2) написання короткого есе як підсумок певного пулу проблемних тем чи опрацювання низки літературних джерел; 3) розгляд кейсу у вигляді дискусії чи індивідуальної відповіді з відповідним обґрунтуванням власної точки зору; 4) мотивування студентів до якісного навчання через менторство та зворотній зв'язок; 5) пропонування актуальних курсів, що відповідають за формування сучасних компетенцій, актуальних на ринку праці; 6) застосування певних правил поведінки під час іспитів чи контрольних робіт, що дозволяться усім студентам без винятку наперед, включаючи санкції за порушення норм тощо.

Список посилань

1. Johansson, A. (2022). What are the consequences of cheating in exams? <https://insights.gostudent.org/en/consequences-cheating-examinations>
2. Salehi, M., Gholampour, S. (2021). Cheating on exams: Investigating Reasons, Attitudes, and the Role of Demographic Variables. *SAGE Open*, 11(2). <https://doi.org/10.1177/21582440211004156>
3. Cheating on exams. <https://i.ntnu.no/wiki/-/wiki/English/Cheating+on+exams>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-61>

ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Домбровська О. М.

*старший викладач кафедри права та публічного адміністрування
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
м. Хмельницький, Україна*

Формування доброчесного суспільства розпочинається з доброчесного освітнього середовища. В навчальних закладах здобувачі освіти проводять багато часу, а педагоги не лише передають знання, а й значною мірою впливають на формування особистості. Важливими інструментами цього процесу є такі інструменти, як академічна доброчесність, академічна свобода та педагогіка партнерства [1]. Саме від них повністю залежить формування системи освіти в навчальних закладах, за допомогою якої можна досягти успіху своєю працею. Крім того, академічна доброчесність є однією з найперших умов здобуття хорошої репутації будь-яким закладом освіти. Тому, заклади освіти все більше приділяють увагу дотриманню норм академічної доброчесності через появу різних інновацій, що можуть бути використані під час написання наукових праць. Однією з таких інноваційних технологій є штучний інтелект, розвиток якого увійшов у повсякденне життя людей у форматі вебсервісів, інтелектуальних систем та мобільних додатків, які можуть сприяти покращенню комунікації чи підвищенню ефективності будь-якого виробництва.

Аналізуючи переваги та недоліки використання штучного інтелекту в освітньому процесі, все ж варто зауважити, що в реальному житті та професійній діяльності люди все частіше користуються різними нейромережами, і ймовірно, протягом наступних років це стане нормою. Особливою популярністю в медіа та соціальних мережах користується чат-бот зі штучним інтелектом – ChatGPT, прототип якого випустили в листопаді 2022 року [2]. Сильний ажіотаж довкола чат-бота спровокували його «надможливості віртуального помічника»: генерування текстів, робота з програмними кодами, формулами, числами, написання наукових праць, статей, контрольних чи вести дискусії на наукові теми. А це серйозний виклик для системи освіти і може мати негативний вплив на поняття академічної доброчесності в науковому просторі. Для забезпечення надання якісних освітніх послуг в Україні було запроваджено міжнародні академічні стандарти для запобігання плагіату як одного із видів порушення академічної доброчесності та правил її дотримання, які знайшли відображення у Законі України «Про освіту» [1]. Інновації штучного інтелекту впливають на освітню галузь особливо в період повномасштабного вторгнення, коли більшість закладів освіти працює у дистанційному режимі і чіткий контроль за будь-якою наукою відсутній. Поява сервісу ChatGPT від OpenAI в просторі академічної спільноти стала для окремих здобувачів освіти синонімом академічної недоброчесності, що поступово змінює освітнє середовище [3]. Крім того, варто зауважити про певні особливості роботи нейромережі, зокрема, основним недоліком чат-бота є використання ним інтернет контенту станом на 2021 рік. Також, ChatGPT не фільтрує використані джерела за правдивістю, а іноді може видавати правдоподібні, але безглузді відповіді. Чи подавати дезінформацію як факти. Саме тому, для контролю слід використовувати компетентнісний підхід і давати більше творчих завдань.

Проте варто виокремити низку позитивних функцій, які можуть стати корисними в науково-педагогічній діяльності, зокрема щодо пошуку нових ідей, підбору інформації, оформлення цитування, перекладу тексту, створення якісного освітнього контенту для занять, тощо [4].

Загалом, штучний інтелект у форматі ChatGPT може бути корисним учасникам освітнього процесу відкриваючи безліч нових можливостей як для галузі освіти і науки в цілому, так і для наукових досліджень зокрема.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Іван Примаченко. Штучний інтелект в освіті: можливості, виклики та перші кроки великої адаптації. URL: <https://life.prawda.com.ua/columns/2023/08/4/255650> (дата звернення: 17.10.2023).

3. Філіпенко, Л. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту [Електронний ресурс] / Л. В. Філіпенко, О. В. Думанський, О. В. Козак // Академічні візії. – 2023. – № 19. – URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Освіта і наука України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник. Матеріали Серпневої конференції 2023 «Освіта єднає». URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-2023-osvita-yednaue> (дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-62>

ВІДКРИТИЙ ДОСТУП ДО НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК УМОВА ПРОГРЕСУ В НАУЦІ

Дорогін О. В.

*аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

На сьогоднішній день надзвичайно важливим завданням є забезпечити відкритий, оперативний і рівний доступ до наукової інформації та прозорість у дослідницьких проектах. Практики відкритого доступу поширюються та активно розвиваються у всьому світі з метою зменшення нерівності в доступі до наукових досліджень між різними країнами і регіонами. Ця ініціатива сприяє швидкому обміну знаннями і науковими даними, сприяючи глобальному науковому співробітництву.

Відкритий доступ (англ. Open access (OA) до наукової інформації – це сукупність принципів та практик, які забезпечують безкоштовний, швидкий, постійний, повнотекстовий доступ в режимі реального часу до наукових та навчальних матеріалів, що реалізовується для будь-

якого користувача у глобальній інформаційній мережі, здійснюваний переважно до рецензованих науково-дослідних журналів [1].

Ініціатива відкритого доступу була вперше висловлена 2 грудня 2001 року під час конференції, яка проходила в Інституті відкритого суспільства в Будапешті. Декларація, що стосувалася цієї ініціативи, була опублікована для загального доступу 14 лютого 2002 року. Трохи пізніше з'явилися заяви щодо Відкритого доступу до публікацій в Бетезді (червень 2003 року) та Берлінської декларації про Відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань (жовтень 2003 року).

Поняття відкритого доступу активно обговорювалося серед вчених, бібліотекарів, наукових працівників, фінансистів та видавців. Для реалізації відкритого доступу було рекомендовано дві стратегії:

1. Зберігання чи архівування наукових публікацій у спеціалізованих електронних репозитаріях, які також містять інші види академічних та освітніх матеріалів, таких як дисертації, тези, наукові звіти та презентації (це відомо як «зелений шлях» до відкритого доступу).

2. Публікація в наукових журналах, доступних для загального користування, а також підтримка наукових видань, які переходять до моделі відкритого доступу. У цьому випадку відкритий доступ забезпечується через фінансування авторами або їхніми організаціями (це відомо як «золотий шлях» до відкритого доступу).

Сучасний світ наукової комунікації пережив зміни великого масштабу. Майже вся світова наукова інформація тепер доступна публіці. Підтримку руху відкритого доступу отримали всі ключові міжнародні організації та фонди, що фінансують дослідження, включаючи Європейську комісію, Національний інститут здоров'я США, Фонд Білла та Мелінди Гейтс, Національну Наукову Фундацію США, Фундацію Wellcome Trust та інші. З'явилися різноманітні платформи та програми, що сприяють поширенню досліджень, такі як Science Open, IScience, Open Access Button, Canary Haz, Unpaywall, ZENODO та інші. Розширенню доступу до досліджень сприяють також академічні соціальні мережі, такі як Research Gate, Academia.edu та інші.

Здебільшого обговорюють не дві, а п'ять основних стратегій відкритого доступу, оскільки стратегія «золотого шляху» вже існує у різних варіаціях.

Одна з цих стратегій, відома як «зелений» відкритий доступ, полягає в самоархівуванні матеріалів у репозитаріях, які містять як попередні версії, так і остаточні версії (хоча, зазвичай, переважають попередні версії). Ці матеріали стають доступними для читачів безкоштовно.

Щодо іншої стратегії, відомої як «золотий» відкритий доступ, вона передбачає наявність журналів відкритого доступу з бізнес-моделлю,

яка передбачає оплату за публікацію, що проводиться фондом, інституцією або навіть автором самостійно. Статті, опубліковані у таких журналах, доступні для читачів безкоштовно і мають ліцензію для загального використання.

«Діамантовий» або «платиновий» відкритий доступ означає, що журнали відкритого доступу абсолютно безкоштовні як для авторів, так і читачів, а всі процеси, пов'язані з редагуванням, наповненням веб-сайту журналу та архівуванням, фінансуються видавцями або фондами.

У «гібридному» відкритому доступі журнали на основі передплати надають авторам можливість зробити окремі статті доступними для громадськості («золотий доступ»), як тільки оплачено публікацію; ці статті доступні як у відкритому, так і у закритому доступі.

Вперше введений Piwowar H., Priem J., Lariviere V. [2], термін «бронзовий доступ» стосується наукових публікацій, які безкоштовно доступні для читання від видавців, але не мають явної ліцензії на відкритий доступ. Ці статті можна читати, але неможливо завантажити чи використовувати їх знову, і тому їх часто не розглядають як відкритий доступ.

Таким чином, інтернет кардинально змінив підхід до наукового спілкування, зокрема в контексті пошуку та доступу до наукової інформації. Сьогодні, цифровий доступ є нормою завдяки моделі відкритого доступу. Науковці діляться результатами своїх досліджень, але це недостатньо. Доцільно також надавати доступ до даних, інструментів та методів дослідження та допускати їх використання на світовому рівні. Однак доступ до наукової інформації залишається на рівні випробувань завдяки різним стратегіям, платформам та програмам, і поки що він ще не є повністю стабільним. Постійно проводяться дослідження різних моделей для наукових журналів, розвивається культура препринтів і ведуться обговорення щодо етики наукових публікацій, поширення результатів досліджень, прав інтелектуальної власності, серед інших питань.

Список посилань

1. Відкритий доступ // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF (дата звернення 15.10.2023).

2. The state of OA: a large-scale analysis of the prevalence and impact of Open Access articles / Piwowar H., Priem J., Lariviere V. [et al.]. 2018. *PeerJ* 6 : e4375 <https://doi.org/10.7717/peerj.4375>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ VS СНАТГРТ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ КОДЕКСІВ ЧЕСТІ

Дроздов В. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та методики її навчання
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Одеська область, Україна*

Пріоритетним завданням реформування вищої освіти в Україні є розвиток культури якості в освітньому просторі та дотримання принципів академічної доброчесності. Починаючи з 2017 року, законодавче регулювання забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти сприяло розробленню в університетах механізмів протидії академічному плагіату та інших порушень. Стаття 42 Закону України «Про освіту» [1] передбачала ухвалення університетами внутрішніх документів, що містять види академічної відповідальності учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності (п. 7). У результаті кожен університет розробив кодекс або положення, що регулює забезпечення принципів і правил академічної доброчесності. Варто зазначити, що деякі вітчизняні університети мали відповідні кодекси до ухвалення закону. За результатами дослідження Інституту освітньої аналітики МОН України у 2016 році, 27 ЗВО мали кодекси честі студента або його аналог, а 23 – етичні кодекси викладача або його аналог у відкритому доступі на своїх сайтах [2]. Упровадження цих кодексів ґрунтувалося на вивченні зарубіжного досвіду, де подібні Кодекси честі (*Honor Code*) є усталеною практикою.

Ухвалення Кодексів честі не змінило кардинальним чином рівень академічної культури у вітчизняних ЗВО, а використання сервісів перевірки академічних текстів на унікальність не викоринило повністю плагіат у навчальних і наукових роботах. Наприклад, результати соціологічного опитування, проведеного у 2016 і 2018 роках аналітичним центром CEDOS у рамках Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAUIP), демонструють, що посилення університетами механізмів протидії академічного плагіату, з одного боку, сприяло зменшенню цього порушення в деяких ЗВО, зокрема в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, а з іншого – призвело до зростання купівлі робіт на замовлення [3]. Отже,

впровадження процедур боротьби з недоброчесною поведінкою без належної академічної культури, формування якої потребує тривалішого часу, не дає ефективних результатів. До того ж переведення освітнього процесу в дистанційний режим унаслідок ковідної пандемії та повномасштабного вторгнення РФ в Україну негативно вплинуло на академічну культуру українських ЗВО.

Новим викликом для університетської академічної культури стала можливість використання технологій штучного інтелекту (ШІ), зокрема ChatGPT, в освітньому процесі. Незважаючи на його переваги, студенти вдаються до нових шахрайських практик, подаючи згенерований ШІ текст як власний у навчальних роботах. Адміністрації університетів все ж не мають чекати у сподіваннях на те, що в майбутньому антиплагіатне програмне забезпечення чітко ідентифікуватиме згенерований текст, а діяти вже зараз.

Передусім унормування потребують «відносини» із ChatGPT в Кодексах честі, оскільки академічна спільнота має визначити межі дозволеного використання ШІ й оновити практики протидії новому виду академічного шахрайства. Зокрема, до Кодексів честі американських університетів були внесені поправки, обмеживши використання генеративних інструментів ШІ [4]. За відсутності чіткої заяви від викладача/інструктора курсу використання або консультування з генеративним ШІ розглядаються аналогічно допомозі іншої особи, а використання генеративних інструментів ШІ для суттєвого виконання завдання чи іспиту не дозволяється. Водночас викладачі повинні встановити таку політику у своїх програмах курсів та чітко донести її до студентів [5].

Корисним для українських ЗВО є досвід західних університетів, які розробили розгорнуті інструкції щодо використання нових інструментів ШІ. Наприклад, в UNC було створено спеціальний комітет (The UNC Generative AI Committee) [6], що відповідає за розробку рекомендацій та ресурсів, які можуть використовувати всі учасники освітнього процесу (студенти, викладачі, адміністративний персонал) для забезпечення етичного використання генеративного ШІ.

Отже, реакція вітчизняної академічної спільноти на нові виклики забезпечення академічної доброчесності, пов'язані із застосуванням ШІ, має відобразитися в оновлених Кодексах честі, політиці навчальних курсів, а також у створенні відповідних рекомендацій та інструкцій для студентів і викладачів.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38-39. ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. 27 українських університетів мають кодекси честі студента або його аналоги, 23 – етичні кодекси викладача або його аналоги у відкритому доступі, – дослідження МОН. *МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2016-08-09-doslidzhennya-27-ukrayinskix-universitetiv-mayut-koдекси>

3. Порівняльний звіт за опитуваннями 2016 і 2018 років в університетах-учасниках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні. URL: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/porivnjaj_nyj_zvit_idhu_2016_2018.pdf

4. ChatGPT, the revolutionary invention influencing life at UR. *The Collegian*. 2023. January 19. URL: <https://www.thecollegianur.com/article/2023/01/chatgpt-the-revolutionary-invention-influencing-life-at-ur>; Honor Council limits use of ChatGPT. *The Rice Thresher*. 2023. April 18. URL: <https://www.ricethresher.org/article/2023/04/honor-council-limits-use-of-chatgpt>

5. Generative AI Policy Guidance. *Stanford University. Office of Community Standards*. 2023. February 16. URL: <https://communitystandards.stanford.edu/generative-ai-policy-guidance>

6. AI Committee. *UNC Office of the Provost*. URL: <https://provost.unc.edu/committees/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-64>

ЕТИЧНИЙ ВИМІР ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВІДКРИТОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дружкова І. С.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Сучасний потік наукової інформації все більше і більше проявляє проблеми пов'язані з відкритими та закритими суспільствами. У більш відкритому суспільстві зазвичай громадяни мають практично вільний доступ до знань і інформації. Інформація як основа інновацій стає широко доступна через відкриті джерела, веб-ресурси, бібліотеки тощо. Сучасне українське суспільство є прикладом формування відкритого суспільства [1].

А ось щодо закритих суспільств, то для них більш характерні різноманітні обмеження доступу до певних знань та інформації, контролюючи засоби масової інформації та інші ресурси. Прикладом є країна-агресор РФ. Тому відкритість наукової інформації є одним з наскрізних питань побудови максимально відкритого суспільства. Хоча звичайно, що отримати ідеально відкрите суспільство не можливо, з багатьох причин, втому числі через безпекові питання. Однак можна говорити про необхідність існування відкритої науки.

Відкрита наука відіграє все більш важливу роль в сучасному відкритому суспільстві, сприяючи вільному обміну знань та підвищенню доступу до наукової інформації. Важливим аспектом існування відкритої науки є розробка, впровадження та засвоєння суспільством етичних норм пов'язаних з доброчесністю та стандартами у наукових дослідженнях [2].

Одним з основних аспектів відкритої науки є доступність і публічність відкритість даних, результатів досліджень та публікацій. Це сприяє перевірці та взаємообміну досліджень, що є важливою частиною академічної доброчесності [1].

З появою все нових інноваційних технологій на основі штучного інтелекту питання академічної доброчесності не просто залишається надалі гостроактуальним, а стає вкрай важливою етичною проблемою, оскільки жодне законодавство не встигає за розвитком сучасної техніки і технології.

Більшість з нас щоденно взаємодіє зі штучним інтелектом. Прикладами ШІ можуть бути пошукові системи, такі як Google, генерація схожих картинок, рекомендації в соціальних мережах, а також функції розпізнавання обличчя та відбитків пальців на смартфонах. Проте, зараз ШІ все більше використовується в освітній сфері.

Інновації в області штучного інтелекту впливають на різні аспекти життя людини, зокрема на освітній сектор. Особливо це актуально в період повного переходу до дистанційного навчання, коли більшість навчальних закладів працює в онлайн-режимі, і контроль за науковою діяльністю студентів є менш суворим. Тому GPT-чат, розроблений OpenAI, став потужним інструментом, який може використовуватися для різних цілей, включаючи навчання. Він може сприяти студентам у підготовці до занять, написанні робіт та виконанні наукових досліджень. Проте важливою проблемою стає питання наскільки використовувати GPT-чат є відповідальним і чи відбувається воно з урахуванням академічної доброчесності.

Академічна доброчесність охоплює ряд принципів та правил, які регулюють діяльність всіх учасників освітнього процесу. Вона включає

в себе повагу до інтелектуальної власності, чесність та об'єктивність у навчанні та науковій діяльності, дотримання правил академічної етики, недопущення плагіату, коректне цитування джерел та інші аспекти [6].

Штучний інтелект вже присутній у сфері освіти та науки, але поява інструменту, такого як GPT-чат, викликає питання про академічну доброчесність серед учасників освітнього процесу. Доцільно розрізняти між легітимним і маніпулятивним використанням чату.

GPT-чат може бути корисним для студентів та викладачів, але важливо враховувати обмеження та перевіряти інформацію, яку він надає. Використання чату повинно бути обговореним з огляду на надання якісної освіти та дотримання стандартів академічної доброчесності.

Список посилань

1. Holden O. L., Norris M. E., Kuhlmeier V. A. Academic Integrity in Online Assessment: A Research Review. *Frontiers in Education*. Frontiers Media S.A. 2021, July 14. URL: <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.639814> <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2021.639814/full> (дата звернення 23.06.2023) doi.org/10.3389/feduc.2021.639814

2. Артюхов А. Академічна доброчесність та наука : спільний рух чи різні шляхи? Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДПІДУ НАДУ, 2017. С. 19–30. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/29677> (дата звернення 23.09.2023)

3. Колесніков, А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. Вип. 24. С. 122–128.

4. Тицька Яна. Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. *Підприємництво, господарство і право* 11 (2018): 192–195.

5. Ульянова Г. О. Академічна доброчесність як основа академічного успіху *Правова позиція*, № 4 (37), 2022. С. 98–103.

6. Хмарський В. Academic integrity в США: кілька спостережень 2015 року. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. С. 53–92. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (дата звернення 23.09.2023)

МОЖЛИВОСТІ СНАТ GPT У СУЧАСНІЙ МУЗИКОЗНАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Дутчак В. Г.

*доктор мистецтвознавства, професор,
завідувачка кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Для сучасного наукового та освітнього середовища пріоритетними засадами завжди були джерелознавчі пошуки, оскільки саме вони зумовлювали не лише інноваційність (введення нового матеріалу до наукового, навчального обігу), але й достовірність даних, а також опору на відповідне методологічне підґрунтя. Цифровізація суспільства активно сприяла розширенню доступу до джерел, які раніше були малодоступними як з позиції їх територіальної віддаленості (в архівах та бібліотеках інших міст чи країн), так і неможливості опрацювання: з'являються онлайн-бази періодики, унікальних рукописів, документів, фото, звукозаписів та ін. Поява в листопаді 2022 року платформи штучного інтелекту Chat GPT дозволила розглянути його можливості не лише у творчих музичних процесах (компонування, аранжування, обробки звуку тощо) та їх удосконаленні [2], але й для музикознавчих наукових пошуків та узагальнень. Проте, як і свого часу в пошукових системах мережі Інтернет, користувачі Chat GPT стикнулися з проблемами: по-перше, достовірності даних, по-друге їх ієрархічності, оскільки як мережа, так і Chat GPT опрацьовують лише доступні їм дані, натомість не використовуючи, наприклад, академічні книжкові друковані видання попередніх десятиліть, які, знаходячись поза відкритою базою джерельних пропозицій, не генеруються у відповіді. Пропонована розвідка спрямована на аналіз проблематики можливостей Chat GPT у наукових музикознавчих дослідженнях, їх сильних і слабких сторонах.

Джерелознавчі пошуки музикознавчої літератури (друкованої, нотної, довідкової та ін.) в мережі можна здійснювати шляхом запитів, самостійного аналізу і пошуку в каталогах бібліотек чи онлайн-бібліотек, архівів, книжкових порталів [1, с. 110]. За допомогою Chat GPT також можна здійснювати пошук інформації про різні аспекти теорії та історії музики, аналізу творів, творчість композиторів,

виконавців, музичні стилі та інтерпретацію, побутування музичних інструментів, музичну педагогіку, музичну критику, звукозаписи тощо. Важливо при цьому точне і коректне формулювання запитань, яке позбавлене двозначності. Поданий запит обробляється Chat GPT, після чого пропонується основна відповідь. Для пошукувачів вона повинна бути обов'язково перевірена за іншими достовірними – точними і об'єктивними музикознавчими джерелами, оскільки деякі запропоновані Chat GPT джерела можуть виявитися неправильними або неіснуючими. Окремі згенеровані Chat GPT тести можуть бути без покликань, тому до них слід ставитися досить обережно і скептично, адже вони можуть бути скомпільовані і виявитися плагіатом (без належного оформлення цитування).

Проте швидкість подачі штучним інтелектом пропозиції напрямів для подальших пошуків, пропозиції іншомовних джерел (за умови їх достовірності) зможуть стати вагомою базою для музикознавчих узагальнень. При цьому залишаються актуальними питання академічної доброчесності щодо використаних текстів, генерованих Chat GPT. Очевидно, що він повинен бути використаний як інформативне, спрямовуюче джерело, інструмент для допомоги музикознавцю, а не задля заміни його роботи чи копіювання генерованих Chat GPT текстів.

Діалоги з Chat GPT повинні бути чіткими, питання деталізованими й уточнюючими. Слід також пам'ятати, що штучний інтелект не є кінцевою істиною, він є лише певною обмеженою за обсягом інформативною системою, хоча й з навиками самонавчання. Досить вагомими є можливості Chat GPT для перекладу іншомовних текстів з мережі, який штучний інтелект здійснює досить швидко й ефективно. Це значно розширює джерельну базу музикознавчих досліджень, сприяє засадам компаративістики, співставлення позицій дослідників різних країн. Також Chat GPT можна використати для структурування матеріалу, систематизації тематики навчальних матеріалів, тобто загалом логічних причинно-наслідкових дій. На жаль, Chat GPT не може замінити оригінальних та креативних підходів людських можливостей, генерування нових ідей, проте бути корисним у доповненні до них.

Таким чином, Chat GPT є одним з дієвих інструментів у науковій, редакторській, перекладацькій, педагогічно-освітній діяльності музикознавців, який, проте, не може і не повинен замінювати людський потенціал.

Список посилань

1. Корній Л. Джерелознавство історії української музичної культури / НАН України. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; Ніжин: Лисенко М. М., 2019. 312 с.

2. How Chat GPT could revolutionise the music industry. URL: <https://www.comeswithfries.com/post/how-chat-gpt-could-revolutionise-the-music-industry>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-66>

КОПІЮВАННЯ ЯК МЕТОД ХУДОЖНЬОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дяків М. В.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри методики викладання образотворчого
і декоративно-прикладного мистецтва та дизайну
Навчально-науковий інститут мистецтв
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

В початковому процесі підготовки художника-педагога використовується чимало методів, що сприяють засвоєнню знань з основ рисунку, живопису, композиції, кольорознавства тощо. До одного з найдавніших методів навчання можна зачислити копіювання, яким користувались на усіх історичних етапах розвитку мистецтва. Цей спосіб набуття необхідних художніх вмінь людина застосовувала і в первісному мистецтві, так і в мистецтві епохи Відродження, а вже пізніше він увійшов в систему навчання художників у Болонській академії братів Караччі і широко використовувався, як творчий підхід у французькому мистецтві XVIII ст.

В сучасній системі художньої освіти метод «копіювання» залишається одним з найдієвіших способів передачі професійної майстерності, через освоєння композиційних, колористичних, технічних ознак твору мистецтва. У результаті копіювання студенти не тільки на теоретичному рівні пізнання, але й на практиці мають змогу

осягнути особливості стилістичної манери подачі твору мистецтва, зрозуміти та визначити етапи роботи, перейняти естетику майстра.

З приводу копіювання дослідниця Кучма Н.І. зазначає, що його можна «розглядати як лабораторію творчого досвіду, як необхідну сторону розвитку потенційних можливостей, як одну з природніх граней професійної компетенції» [1, с. 147]. Ефективність методу копіювання доводить і той факт, що він допомагає початківцям зрозуміти сутність матеріалу використаного для твору мистецтва – унаочнення як найкращий спосіб пізнання. Тому у сучасному навчанні викладачі успішно використовують його для підсилення художніх здібностей студента – відбувається засвоєння досвіду професійних художників.

В контексті дослідження важливих питань академічної доброчесності, варто зазначити, що копіювання не порушує морально-етичні авторські права. Навчальне завдання «копіювання твору мистецтва» направлене на збереження авторської ідентичності твору виконаного професійним митцем та розкриття майстерності студента передати засобами художньої виразності копію цього зображення. Подібні завдання означають методичні підходи до самостійної роботи студента в напрямку розвитку професійної творчості. Як правило студент коректно зазначає автора твору мистецтва та вихідні дані про сам твір і наголошує, що ним виконано копію. За дотриманням академічної доброчесності в свою чергу слідкує викладач, під керівництвом якого відбувається процес виконання завдання. Тому такі практичні завдання не порушують авторські права, а направлені на допомогу студентам у вивченні техніки і технології роботи в матеріалі.

Список посилань

1. Кучма Н.І. Роль сакрального мистецтва у формуванні копіювальних умінь майбутніх художників // Молодий вчений. 2021. № 12 (100). С. 145–148. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-12-100-32>

КОРЕКТНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЧУЖИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дяків О. В.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри методики викладання образотворчого
і декоративно-прикладного мистецтва та дизайну
Навчально-науковий інститут мистецтв
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сучасне наукове середовище наповнене чималою кількістю інформації, яка є доступна в системі інтернет та в літературних джерелах. Наукове дослідження розпочинається з процесу збору та обробки інформації з певної теми. На цьому етапі науковець може помилково використати чужі матеріали, не підозрюючи, що попередньо об'єкт дослідження розглядався іншими автора. Зокрема, у сфері мистецтвознавства таке відбувається зі збором польового матеріалу, коли заявлене явище дослідження повністю або частково висвітлене. Що ж в такій ситуації слід зробити досліднику? Перше це визначити хронологічні та географічні межі дослідження, які не розглядалися та зосередити свою увагу на їхньому аналізі; по друге зібрати матеріал, що представляє дану тему в сучасному аспекті розвитку, якщо це є можливим; розширити об'єкт дослідження, що в свою чергу дасть змогу представити явище в цілому. Також слід поміркувати над виставленням завдань до етапів дослідження, завдяки чому зміняться методика та підходи. Використовувати вже існуючий матеріал тільки для підтвердження власних наукових міркувань.

В процесі систематизації інформації зосередити увагу на головних питаннях наукового дослідження, але при цьому не використовувати усталені схеми розроблені іншими дослідниками – це також можна вважати своєрідним «не прямим плагіатом». Наукова робота буде цінна тоді, коли в ній дослідник сформує авторську систему підходів до виконання завдань.

Приступаючи до написання наукового тексту слід уникати копіювання інформації та методики, яку розробили інші автори. Наприклад, часто в описі предмету дослідження відбувається запозичення послідовності розгляду художніх особливостей твору мистецтва – це також своєрідне нехтування правилами коректного

використання чужої праці. Для уникнення слід сформувати індивідуальний підхід до опису із зазначенням конкретних інновацій в запропонованій методиці.

Джерельна база дослідження повинна використовуватись, як матеріал, що слугує для доведенням певних фактів, але не може бути привласнена як авторські напрацювання.

Вище означені моменти некоректного використання чужих результатів дослідження повинні бути донесені у системі навчання молодим науковцям. І для цього у вищих навчальних закладах є розроблені положення про запобігання академічного плагіату, які регламентують дії наукової спільноти [1]. Не етичне поводження з чужими розробками – псевдонаковість, що не містить якості, а є інтерпретацією та підміною понять.

Тому слід пам'ятати про сутність ціннісних наукових орієнтирів у проведенні науково-дослідної роботи, а саме актуальність, новизна та результати. Науковцям слід також пам'ятати, що вони першовідкривачі, які розширюють межі світоглядного знання з різних галузей дослідження.

Список посилань

1. Положення про запобігання академічному плагіату у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Електронний ресурс. <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/положення-про-запобігання-плагіату-у-ДВНЗ-Прикарпатський-національний-університет-імені-Василя-Стефаника.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-68>

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ НУХТ

Євтушенко О. В.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри екології та екоменеджменту
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

Одним із інструментів дотримання принципів академічної доброчесності учасниками освітньої та наукової діяльності Національного університету харчових технологій (НУХТ), є Кодекс

академічної етики [1] та Положення про забезпечення академічної доброчесності [2] якими керуються члени академічної спільноти. Таким чином, ці документи регламентують наукову діяльність учасників освітнього процесу, і встановлюють вимоги академічної доброчесності й етичні норми відносин в академічному середовищі університету.

Для контролю умов дотримання академічною спільнотою Кодексу академічної етики НУХТ, створено комісію з питань академічної етики, яка діє на основі Регламенту роботи комісії з питань академічної етики [3], який визначає основні завдання, принципи формування, строк повноважень, порядок роботи та прийняття рішень. Організаційною формою роботи комісії є засідання, які скликаються відповідно до затвердженого плану роботи та за необхідності розгляду заяв. Комісія щорічно звітує про свою діяльність на засіданні Вченої ради університету. За результатами проведених засідань комісія готує вмотивовані рішення у вигляді висновків щодо виявлення чи не виявлення порушень, норм дотримання академічної доброчесності. Зазначені висновки подаються на розгляд адміністрації Університету.

Попередження академічного плагіату в університеті забезпечує Регламент перевірки на академічний плагіат кваліфікаційних робіт здобувачів освіти, рукописів дисертацій та монографій, рукописів статей, поданих до публікування у періодичних наукових виданнях НУХТ [4]. У Регламенті ґрунтовно описана процедура перевірки на академічний плагіат за допомогою Інтернет-сервісу Unicheck. Це дозволяє запроваджувати практику належного цитування, використовувати різноманітні методи запобігання плагіату і вводити форми відповідальності за його вчинення.

Важливою складовою виховної роботи в університеті, є проведення наставниками академічних груп інформаційно-роз'яснювальної роботи серед здобувачів на кураторських годинах, спрямованих на формування культури академічної доброчесності та навичок із її дотримання.

Отже, дотримання принципів академічної доброчесності академічної спільноти НУХТ, з одного боку, необхідна й важлива складова ресурсного забезпечення якісної складової вищої освіти та наукових досліджень, а, з іншого – довіри колег, роботодавців, замовників освітніх і наукових послуг, грантодавців, інвесторів тощо. Саме наявність ресурсів в університеті сприяє участі здобувачів, науково-педагогічних працівників у цікавих та престижних науково-освітніх проектах, що посилює репутацію та рейтинг університету в освітньо-науковому просторі.

Список посилань

1. Кодекс академічної етики університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1Ulux_TRWHrUNdFlnZEyE5wr4RpptN-7W/view

2. Положення про забезпечення академічної доброчесності у Національному університеті харчових технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1oQjQf1Qn4peCf1PXKXGVAJ-vmRCCqde/view>

3. Регламент роботи комісії з питань академічної етики Національного університету харчових технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1nOtD2ZefG_wmZ4BYesD6j-dlWb-xJRKp/view

4. Регламент перевірки на академічний плагіат кваліфікаційних робіт здобувачів освіти, рукописів дисертацій та монографій, рукописів статей, поданих до публікування у періодичних наукових виданнях, у Національному університеті харчових технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/10Hn0IMxsl3d0FWpBTpNRRaasZ_BXvvqd/view

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-69>

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У НАВЧАННІ: ПОТОЧНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Єделєв Р. С.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного права

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) призвів до необхідності переосмислення не тільки процесу навчання та академічних досліджень, зокрема в частині дотримання здобувачами і дослідниками академічної доброчесності. Така необхідність переосмислення процесу навчання виникає вже далеко не вперше (згадаймо лише винайдення калькулятора, персонального комп'ютера, інтернету). А звичний зараз термін «компонування інтегральних мікросхем» ще пів століття тому викликав у пересічних осіб таке ж нерозуміння, яке терміни «блокчейн» чи «велика мовна модель» можуть викликати у сучасної людини.

Такі переосмислення видаються більш-менш вдалими, якщо дивитися на них через кільканадцять років після появи виклику, коли всі ці терміни стають звичними, зрозумілими і такими, що поступово сповільнюються у розвитку.

Академічна доброчесність теж була причиною переосмислення навчання і досліджень. Розвиток технологій значно спростило здобувачам освіти і дослідникам можливість видати чужі думки за свої та представити чужі знання і уміння за свої знання і уміння. Оскільки людина є істотою раціональною і зазвичай шукає найшвидший і найпростіший шлях досягнення мети (отримання диплома, а не знань – і саме в цьому криється найбільша проблема), то такі дії стали і досі є вкрай поширеними. Але, зважаючи на існуючий компроміс у суспільстві щодо того, що такі дії не є прийнятними, з'явилася концепція «академічної доброчесності», яка зараз є закріпленою в нормативних документах ледь не всіх закладів вищої освіти світу та законодавствах великої кількості держав світу. А порушення академічної доброчесності завжди є підставою відповідальності здобувача освіти.

Використання ШІ у навчанні та дослідженнях – це вкрай потужний інструмент, який може значно спростити і навчання, і дослідження. При цьому таке використання не може бути забороненим, бо тоді здобувач освіти не здобуде важливих навичок і умінь, які необхідні у сучасному світі. Тобто є вимога визначення доброчесності використання ШІ у навчанні і дослідженнях.

Правила академічної доброчесності університетів видаються найбільш пристосованими для цього. Принаймні для того, щоб запустити процес суспільного обговорення допустимих меж використання ШІ і вироблення такого необхідного суспільного консенсусу щодо вказаних меж. Без загальноприйнятого підходу складно уявити ефективність такого регулювання.

В цьому є складність нинішньої ситуації. Беззаперечно, що людство знаходиться лише на початковому етапі використання ШІ. Складно уявити, які форми матиме використання ШІ через рік або два. Це породжує проблему, що закріплення певної норми станом на зараз може видатися абсолютно беззмістовним і неефективним. А зміна норм щороку може взагалі негативно вплинути на довіру до правил академічної доброчесності.

Саме тому вкрай актуальним є вивчення досвіду найкращих університетів світу в частині регулювання використання ШІ у навчанні та дослідженнях і активна участь в спробах знайти найкраще регулювання.

За результатами аналізу нормативних документів п'яти кращих університетів світу (ці університети однакові в *The Times Higher Education World University Rankings 2024* і *QS World University Rankings 2024*, різняться лише порядком) було встановлено, що жоден з цих університетів станом на зараз не регулює використання ШІ на нормативному рівні.

Оксфордський університет у жовтні 2023 опублікував ґрунтовне дослідження щодо використання генеративного ШІ в академічній діяльності [1], яке не містить конкретних вказівок чи рекомендацій. При цьому ще в лютому 2023 року було вказано, що несанкціоноване використання ШІ для іспитів або авторських робіт заборонено, а подальші вказівки для студентів будуть видані найближчим часом [2], чого не сталося і досі. Здобувачів закликають дотримуватися належної академічної практики і щодо ШІ [2].

Массачусетський технологічний інститут на веб-сторінці, присвяченій академічній доброчесності, не розміщує інформації щодо використання ШІ [3].

Стенфордський університет має веб-сторінку, присвячену використанню ШІ, яка містить конкретні вказівки, що вважатиметься порушенням правил університету, в тому числі академічної доброчесності, захисту і використання даних. Такий підхід видається найбільш повним і всеохоплюючим [4]. Але і тут мова про йде про застосування існуючих правил, а не про розробку нових. Крім того, було розроблено керівництво для викладачів, включно з прикладами речень, які можуть додати до програм [5].

Гарвардський університет також розробив принципи використання генеративного ШІ. Чітко підкреслено, що не розробка нової політики, а спроба застосування вже існуючих норм до нового виклику [6].

Кембриджський університет розмістив інформацію, що використання ШІ може становити порушення академічної доброчесності, оскільки згенерований ШІ текст не є авторською роботою здобувача освіти [7].

Таким чином, констатуємо відсутність станом на жовтень 2023 року спеціального регулювання використання ШІ у навчанні в кращих університетах світу. Спільними є розуміння ризиків, які породжує таке використання ШІ, і спроби врегулювання такого використання вже існуючими нормами, в тому числі щодо академічної доброчесності. Але усі університети відзначають, що нові політики зараз розроблюються. Результатом такого розроблення, як видається, стануть оновлення правил академічної доброчесності шляхом додавання до них окремих норм щодо доброчесного використання ШІ.

Список посилань

1. Beyond ChatGPT: The state of generative AI in academic practice for autumn 2023. URL: https://ctl.ox.ac.uk/sites/default/files/ctl/documents/media/beyond_chatgpt_-_state_of_ai_for_autumn_2023_correct.pdf.
2. Unauthorised use of AI in exams and assessment. URL: <https://academic.admin.ox.ac.uk/article/unauthorised-use-of-ai-in-exams-and-assessment>.
3. Academic Integrity at MIT. A Handbook for Students. URL: <https://integrity.mit.edu>.
4. Responsible AI at Stanford. Enabling innovation through technology, guidelines, and policy. URL: <https://uit.stanford.edu/security/responsibleai>.
5. Artificial Intelligence Teaching Guide. URL: <https://teachingcommons.stanford.edu/teaching-guides/artificial-intelligence-teaching-guide>.
6. Guidelines for Using ChatGPT and other Generative AI tools at Harvard. URL: <https://provost.harvard.edu/guidelines-using-chatgpt-and-other-generative-ai-tools-harvard>.
7. Plagiarism and Academic Misconduct. Artificial Intelligence. URL: <https://www.plagiarism.admin.cam.ac.uk/what-academic-misconduct/artificial-intelligence>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-70>

ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ОДНІЇ ІЗ СКЛАДОВИХ ЯКІСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Ждан М. Д.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О. І. Процевського
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Преамбула Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року зазначає, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. При цьому, метою

освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

Освіта є специфічним видом діяльності у процесі навчання й виховання людини, засобом залучення до культури, засвоєння культурної спадщини, формування її суб'єктності. За умов функціонування освіти як соціального інституту, цей вид діяльності набуває сталого, організованого характеру й становить собою організовану спільність індивідів, які пов'язані поміж собою спеціальними установами, які здійснюють навчання й виховання, трансляцію соціокультурних цінностей у системі дій і відносин [2, с. 116].

Тобто, можна стверджувати, що від рівня освіти залежить кваліфікація особи, розвиток її ділових та професійних якостей, оволодіння нею науковими ідеями та технічними інноваціями, що в свою чергу, сприятиме реалізації такого права, як права на працю. Але, на сьогодні, необхідно констатувати, що більшість випускників закладів вищої освіти мають такий рівень знань, який не відповідає, ані вимогам роботодавців, ані потребам суспільства.

На мою думку, однією з проблем такого стану речей, може бути недотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності, зокрема, «... необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання...» [1].

Результатом вищезазначених дій, які порушують академічну доброчесність, може бути ситуація, коли випускники закладів освіти з дипломом «з відзнакою», не можуть знайти роботу, бо їхній багаж знань не відповідає вимогам роботодавця.

Один із варіантів вирішення даної проблеми – це реальне та об'єктивне оцінювання знань здобувачів освіти педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками. І якщо, оцінювання знань здобувачів буде реальним та об'єктивним, можна вести мову і про інший варіант вирішення питання щодо

працевлаштування випускників закладів освіти, а саме, брати до уваги «кількісний показник балів у дипломі».

Цей «кількісний показник ...» повинен формуватися за об'єктивними умовами, якими мають бути успішність навчання та кількість набраних кредитів ЄКТС (отриманий освітній рівень).

І в такому разі, при працевлаштуванні випускника закладу освіти роботодавець повинен надавати перевагу тому випускнику, який має більшу успішність у навчанні, а не тому – за кого «попросили».

Список посилань

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Климова Г. П. Образование как феномен цивилизации : дис. ... д-ра филос. Наук : 09.00.03 / Нац. юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого. Харьков, 1997. 418 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-71>

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ТДАТУ

Завадських Г. М.

кандидат економічних наук, доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Запоріжжя, Україна

Реалізація принципів академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі є критично важливим та актуальним питанням. Заклади освіти величезну увагу приділяють популяризації академічної доброчесності серед здобувачів і викладачів, пошуку та розробці механізмів і інструментів протидії порушенням академічної доброчесності. На законодавчому рівні конкретні обов'язки учасників освітнього процесу щодо дотримання принципів академічної доброчесності та види можливих її порушень зафіксовано в Законі України «Про освіту» в редакції 2017 року [1, ст. 4].

В Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного також ведеться така робота. Сформовано і затверджено низку документів, які визначають політику, стандарти та процедури дотримання академічної доброчесності в університеті, а

саме: Статут ТДАТУ, Стратегія розвитку ТДАТУ на 2019-2029 роки, Кодекс честі ТДАТУ, Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату серед здобувачів вищої освіти в ТДАТУ, Антикорупційна програма ТДАТУ.

Всі документи розміщуються на офіційному веб- сайті ТДАТУ і доступні як здобувачів так і НПП [2].

Для ефективного функціонування системи академічної доброчесності в університеті створено відділ моніторингу якості освітньої діяльності [3], який підзвітний і підконтрольний безпосередньо першому проректору університету. Дотримання академічної доброчесності НПП і здобувачами освіти знаходиться в полі зору проректора з наукової роботи.

Університет бере участь у проєкті Американських Рад з міжнародної освіти «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ» Університет бере участь у проєкті Американських Рад з міжнародної освіти «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ». Серед 153 закладів вищої освіти України, що взяли участь у відбірковому етапі, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного отримав високі конкурсні бали і став фіналістом цього проєкту. Так, був підписано Меморандум про співпрацю між Американськими Радами з міжнародної освіти та ТДАТУ [4].

Згідно з Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату попередня перевірка курсових і кваліфікаційних робіт (проєктів) здобувачів вищої освіти перед поданням до Науково-методичного центру університету здійснюється керівниками здобувачів вищої освіти. Відповідальним співробітником Науково-методичного центру проводиться перевірка на академічний плагіат курсових і кваліфікаційних робіт (проєктів) за допомогою онлайн-сервісу «UNICHECK».

Також проводяться анонімні онлайн-опитування здобувачів вищої освіти з питань порушення академічної доброчесності на Освітньому порталі. Звіт, що складається відділом МЯОД є основою для розробки заходів щодо протидії порушенням академічної доброчесності. Академічна доброчесність як позитивна практика популяризується на різноманітних заходах. Так під час спілкування на кураторських годинах, обговорюються питання заохочення здобувачів вищої освіти до організації та участі у наукових і практичних заходах; на постійній основі проводяться семінари щодо академічної доброчесності та академічного письма. Відбуваються виховні заходи, що присвячені формуванню у студентів почуття академічної гідності.

Отже, слід зазначити, що в Таврійському державному агротехнологічному університеті постійно ведеться робота щодо підвищення якості надання освітніх послуг, в тому числі в аспекті

реалізації і дотримання принципів академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу – НПП і здобувачами. Вважаємо, що додатковим інструментом забезпечення якості діяльності університету міг би стати «Кодекс академічної доброчесності ТДАТУ» – документ і стандарт, який би встановлював єдині правила і вимоги для ТДАТУ щодо реалізації принципів академічної доброчесності. Подібний документ є частиною внутрішньої нормативної бази системи забезпечення якості вищої освіти таких ВНЗ як Приазовський державний технічний університет, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Київський національний університет технологій та дизайну, Запорізький національний університет та ін.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]: [від 05.09.2017] // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. Електрон. данні. Київ, 1994–2017.
2. Офіційний веб-сайт ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/>
3. Меморандум про співпрацю між Американськими Радами з міжнародної освіти та ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/zavershennja-projektu-iniciatyva-akademichnoji-dobrochesnosti-ta-jakosti-osvity-academic-iq/>
4. Відділ моніторингу якості освітньої діяльності ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/vnutrishnja-systema-zabezpechennja-jakosti-vyschoji-osvity/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-72>

ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Задніпряна-Корінна М. Ю.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри економіки і права

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

Дотримання академічної доброчесності є важливим елементом для збереження професійної репутації та успішної кар'єри в будь-якій сфері. Академічна доброчесність відноситься до етичних норм і стандартів, які визначають, як слід вести себе в академічному

середовищі. Вона передбачає дотримання високих стандартів чесності та чесних академічних практик, які забезпечують об'єктивність у навчальному процесі.

Порушення академічної доброчесності може призвести до серйозних наслідків, включаючи дисциплінарні справи та втрату довіри (відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового, освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового, освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади).

Слід нагадати, що відповідно до національного законодавства порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат; самоплагіат; фабрикація; фальсифікація; списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання та надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання, а також вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання. Порушення академічної доброчесності відносяться до невідповідності стандартам та правилам, які регулюють чесність академічного процесу. Це включає в себе будь-які недоречності, обман або невідповідність етичним нормам наукового співтовариства. Слід деталізувати деякі види порушень академічної доброчесності, що найбільш проявляються в сучасних реаліях. Плагіат, як найбільш поширене порушення академічної доброчесності, полягає в представленні чужих слів, ідей або робіт як своїх, без належного цитування або посилання на джерело. Самоплагіат, як порушення, коли студент, науковець або письменник використовує свої власні раніше опубліковані роботи або частини них без належного вказання цього факту. Підrobка даних включає в себе придумування або маніпуляцію даними у наукових дослідженнях або академічних роботах з метою створення фіктивних результатів. Крадіжка ідей включає в себе використання ідей, концепцій або досліджень інших без належного дозволу чи відповідного визнання. Іспити та курсові роботи обманом є спробою обману на іспитах або під час написання курсових робіт, такі як підглядання, використання незаконних допоміжних матеріалів тощо. Псевдонаука та обман у наукових публікаціях є спробою публікації недостовірних чи не наукових результатів у наукових журналах або конференціях. На

сьогоднішній день в багатьох європейських країн на рівні законодавства встановлені норми, що регулюють питання академічної доброчесності. Прикладом наукової роботи є створення консорціуму з дванадцяти європейських закладів вищої освіти та науково-дослідних установ для реалізації проєкту зі створення Європейської мережі академічної доброчесності через схему стратегічних партнерств Erasmus та платформа ENAI в Європі.

Студенти та науковці повинні коректно цитувати джерела, які вони використовують у своїх роботах; уникати бездумного копіювання чужих текстів або ідей без належного зазначення джерела; робити свої домашні завдання та проєкти самостійно, дотримуючись чесних практик, і не представляти роботу інших як свою; важливо дотримуватися норм авторського права при використанні та поширенні матеріалів; проводити дослідження з чесністю та добросовісно, уникаючи маніпуляції результатами або недоліки у представленні даних. В цілому порушення академічної доброчесності суворо критикуються в академічному співтоваристві і можуть мати серйозні наслідки для студентів, науковців та академічних установ, що може включати в себе скасування стипендій, дискваліфікацію від участі у дослідницьких проєктах та втрату доброї репутації.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-73>

ЗАЛУЧЕННЯ ТАЛАНТІВ І ВНУТРІШНЯ МОТИВАЦІЯ ДО ТВОРЧОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТІ

Захарова О. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та управління
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Сьогодні для молодого та досвідченого науковця «написати» тези або навіть наукову статтю не представляє жодної складності, так як є вільний доступ до Інтернету та ціла армія помічників зі штучного інтелекту. Якщо в людини є хоча б мінімальне уявлення про те, що собою представляє наукова праця, то їй потрібно всього 20–30 хвилин на її «написання»: береш готовий матеріал, якщо він в оригіналі

написаний іншою мовою, перекладаєш через Google-перекладач, а якщо ж вже потрібною мовою, то пропускаєш через ChatGPT з проханням написати іншими словами, пробігаєш очима отриманий матеріал і все – тези або стаття готові і при цьому без жодного натяку на плагіат. Нажаль сьогодні таких публікацій за авторством українських науковців дуже багато, особливо серед статей, опублікованих у виданнях в межах відомих наукометричних баз. І дуже прикро, що такі праці з високою ймовірністю будуть покладеними в основу написання дисертаційних робіт, а описаний підхід лягатиме в основу створення будь-якої наукової та навчально-методичної праці. До того ж вже сьогодні можемо робити негативні прогнози про подальше збільшення кількості таких «добročесних робіт» в доробку окремих представників українського освітнього середовища, чому серед іншого будуть сприяти ті оновлені вимоги, які МОН України ставить до ЗВО.

Що ж лежить в основі описаної проблеми? На наш погляд це невірний підхід, покладений в основу оцінювання здобутків в сфері наукової та педагогічної діяльності НПП. Наша система орієнтується виключно на кількісні показники, які, нажаль, через широку можливість скористатися науковцями платними послугами сторонніх «наукових підприємств» (яких, через високий попит на їх послуги, сьогодні розплодилася дуже велика кількість) швидко реалізуються на практиці. Наприклад, дуже корисна вимога для науковця – знати англійську (іноземну) мову. Проте через введення цієї вимоги в Україні спостерігається ситуація, коли переважна більшість науковців, особливо тих, хто з моменту введення вимоги подавав документи на здобуття наукового звання, або проходив акредитацію освітньої програми, мають сертифікат B2 з англійської мови, проте завдяки цьому ні кількість виступів на потужних й іміджевих міжнародних конференціях, ні активна участь у міжнародних провідних дослідженнях, ні тим більше рейтинги українських університетів у світі відповідним чином кількісно нажаль не зросли. Аналогічна ситуація і з масовими публікаціями у виданнях в наукометричних базах, обраних МОН.

Результатом виконання вимог МОН мав би стати значний поштовх до розвитку вітчизняної освіти й збільшення рівня інноваційності науки в ЗВО, проте нажаль такий результат в освітньому середовищі України на сьогодні ще не досягнуто. Звичайно, є виключення, де керівництво закладів освіти застосовує зовсім інший підхід до виконання вимог МОН, проте таких ЗВО в країні одиниці і дуже показовим є той факт, що їх рейтинги є досить високими в Україні та світі, чим дійсно можна пишатися та однозначно на них слід рівнятися.

Постає питання: Чи можна лише посиленням кількісних вимог до НПП результативно подолати ту ситуацію з імітацією наукової діяльності, яка останніми роками склалася в освітньому середовищі України? Відповідь однозначна – ні! Чим більшими будуть вимоги, тим більш широким буде спектр послуг, що надаються «науковими підприємцями», та потужнішим попит на їх послуги. Розірвати це поточне коло можливо лише одним шляхом – перейти від кількісних параметрів оцінювання результативності праці НПП до якісних.

Потрібно чітко розуміти, що наукова робота не може носити масового характеру, вона не повинна виконуватися «для галочки», за нею не можна ховатися від участі у військових діях... Наука – це унікальний вид діяльності, в основі якої обов'язково лежить творчість та пошук нового. Якщо людина не здатна генерувати нові ідеї, їх обґрунтовувати, відстоювати свої думки та доводити їх до рівня готового рішення, що має наукову новизну та практичну цінність для економіки країни, то їй однозначно не місце в науці. І нажаль серед докторів і кандидатів наук в освітньому середовищі нашої країни досить багато особистостей, які під описаний критерій науковця не підходять. Натомість вони можуть бути викладачами «від Бога». Так навіщо ми змушуємо їх імітувати наукову діяльність? Може дійсно доцільно чітко розмежувати вимоги до тих викладачів, що займаються суто викладацькою діяльністю (тут основна вимога має бути спрямованою на забезпечення якості та змісту освітнього контенту, його затребуваність на ринку праці) та наукових працівників (тут основна вимога має торкатися якості наукових результатів та їх практичної цінності для економіки регіону і країни) і на цьому підґрунті диференціювати години навантаження? Такий шлях дозволить збільшити мотивацію НПП до генерування нових креативних ідей та участі у наукових заходах, а отже принесе суттєву користь ЗВО. Будемо сподіватися, що законопроект №9600 [1] здійснить позитивні зрушення в цьому питанні.

І на завершення слід зазначити, що науковці наголошують на тому, що отримати науковий ступінь не може людина, що не вмє спілкуватися з іншими [2]. Це дуже доречно, проте, на наш погляд більш важливими компетентностями майбутніх науковців має стати внутрішня мотивація до творчості, жага до відкриттів, вміння доводити розпочате до кінця, розуміння необхідності ділитися набутими знаннями та прагнення приносити користь своєю діяльністю суспільству. Праці таких науковців не будуть потребувати перевірки на плагіат, так як вони апріорі будуть добросовісними. Здатними на це є лише талановиті люди і відбір таких талантів має розпочинатися ще з дитячого садочку та протягом подальшого життя заклади освіти мають

цілеспрямовано формувати людський капітал майбутнього науковця. Створення наукових команд з таких талантів стане умовою виведення української освіти і науки з глухого кута.

Список посилань

1. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти», № 9600 від 10.08.2023 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=76578.

2. Upton B. ‘Keep academics without people skills away’ from PhD supervision. *Times Higher Education*. 2023. URL: [bit.ly/3ZY68wg](https://www.timeshighereducation.com/news/2023/08/01/keep-academics-without-people-skills-away-from-phd-supervision).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-74>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ: ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Зачосова Н. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та державної служби
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

Штучний інтелект, як ще один прояв Індустрії 4.0, що стрімко поширюється в більшості сфер економічного життя в Україні, почав швидко набувати популярності в науковій і освітній площинах. Причинами цього стали обставини, у яких навчаються сучасні студенти, і які сформували унікальне підґрунтя для популяризації цієї технології: дистанційна форма навчання, за якої контроль за процесом підготовки студентами письмових робіт став суттєво ускладненим, а інколи – зовсім не можливим; масова інтеграція інформаційних технологій у освітній процес – як вимога часу та спроба до підвищення рівня інноваційності в освіті, але разом із тим – як джерело можливостей та інструментів отримання та обробки готової інформації, її використання для кваліфікаційних і наукових робіт без вкладання у текст авторського сенсу; критичний рівень завантаження викладачів різними формами педагогічної та наукової роботи, що не залишають їм часу на ґрунтовну перевірку студентських робіт, які часто стають

просто формальністю та оцінюються не за якістю матеріалу, а за фактом своєчасної їх здачі, у ряді випадків навіть не особисто, а шляхом прикріплення файлу у гугл-класі. Сприяє використанню штучного інтелекту в роботах студентів і власне формат завдань, які вони отримують від викладача: якщо мова йде про письмову роботу, що має описовий характер і присвячена темі, яка широко представлена у науковій літературі, тоді студентові простіше скористатись можливостями штучного інтелекту, ніж займатись аналітичною роботою і контент-аналізом.

Сучасні дослідники вивчають можливості використання штучного інтелекту у різних площинах – економічній [1], банківській [2], правовій [3], мистецькій [4], тощо. Однак, в освітньо-науковій сфері лише розпочинається активне обговорення викликів, які несе із собою цей процес. Важливе запитання нині: де межа між використанням штучного інтелекту з науковою і освітньою метою та порушенням академічної доброчесності? На нашу думку, студенти мають бути знайомі з можливостями використання штучного інтелекту, мати навички його практичного застосування, однак, в університетському середовищі потрібно чітко конкретизувати, з якою метою і у якій мірі штучний інтелект може застосовуватись при підготовці робіт, за які студенти отримують бали, що оцінюють рівень їх компетенцій або отриманих програмних результатів навчання. Відтак, пропонується: навчати студентів правильно і коректно працювати зі штучним інтелектом; дозволяти при підготовці до занять, вивчення питань самостійної роботи використовувати штучний інтелект не нормовано, однак, при підготовці робіт, які оцінюються балами і вимагають креативності та авторського бачення теми, дозволяти використання штучного інтелекту лише для аналізу загального стану розробки проблеми, що супроводжуватимуться авторськими пропозиціями, висновками та рекомендаціями. Звісно, факт використання штучного інтелекту у такому випадку зазначається.

Список посилань

1. Єршова О. Л., Бажан Л. І. Штучний інтелект – технологічна основа цифрової трансформації економіки. *Статистика України*. 2021. № 3. С. 47–59.
2. Прицюк Л. А. Технології штучного інтелекту у банках: перспективи і застереження. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2023. № 4(2). С. 36–39.
3. Посикалюк О. О. Правове регулювання відносин щодо використання штучного інтелекту: перспективи з точки зору порівняльного права. *Право України*. 2021. № 10. С. 202–210.

4. Волинець В. О. Вплив штучного інтелекту на сучасне мистецтво: можливості та виклики. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2023. Т. 6, № 1. С. 21–31.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-75>

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАВЧАННІ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ

Іванніков С. І.

*кандидат наук, викладач фізичного виховання,
директор*

*Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

Вітчизняна система вищої освіти зазнала в останні роки суттєвих трансформацій і пережила не одну хвилю реформ. Зміни в сучасному світі викликають появу нових освітніх феноменів і змінюють ставлення суспільства до фундаментальних освітніх цінностей. Такими цінностями сучасної освіти стали, за твердженням європейських дослідників (Р. Винничук, К. Левківська, Д. Буніковски, Д. Фаас та ін.): демократія, толерантність, мультикультуралізм, представництво та верховенство права, солідарність, гуманізм та чесність і добропорядність [1–4].

У цьому контексті особливої гостроти набуває проблема формування означених цінностей у всіх суб'єктів освітнього простору – як педагогічного, професорсько-викладацького складу закладів освіти, так і в здобувачів різних освітніх рівнів. Цінності толерантності, демократії, гуманізму, солідарності транслиуються насамперед змістом освіти, підкріплюючись відповідними правилами поведінки в різних освітніх середовищах (установленими статутами закладів освіти і підтримуваними їх членами), а також відповідними законодавчими актами в освітній і політичній сфері. Натомість цінності чесності і добропорядності мають більш складний спосіб свого формування й розвитку – вони не завжди знаходять своє відображення в змісті освіти (тобто того матеріалу, що вивчається учнями і студентами), і можуть не бути пріоритетом для внутрішньої взаємодії між учасниками освітнього процесу конкретного закладу освіти. Тому питання академічної

чесності, яку частіше називають академічною доброчесністю, надзвичайно актуалізувалося останніми роками, пов'язуючись із формуванням нової освітньої етики і політики.

Розглянемо детальніше, які смисли вкладають науковці і освітяни в поняття «академічна доброчесність».

«Академічна доброчесність (англ. Academic integrity) – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» (Вікіпедія).

Міжнародний центр академічної доброчесності (Ратлендський інститут етики, Університет Клемсон, Південна Кароліна) «...розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності». За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності» [6].

Як показує аналіз наукової літератури з питань освітньої етики, академічна доброчесність є глобальним очікуванням. У нашому мінливому постіндустріальному світі освітні цілі передбачають вихід на глобальний ринок ідей. Тому як ніколи важливо, щоб ці ідеї були оригінальними та автентичними.

Нинішнім випускникам закладів освіти не вистачає таких навичок, як ефективна комунікація та командне розв'язання проблем, критичне та творче мислення, інноваційність – тобто тих навиків, які є вирішальними в будь-якій галузі. А сформувати такі навички неможливо без дотримання академічної доброчесності під час навчання. Це також матиме позитивний вплив і на якість навчальних результатів кожного здобувача освіти, і на підтримку позитивної репутації освітніх установ, викладачів і окремих осіб, а також – що видається нам винятково важливим – на майбутню поведінку молодого фахівця на робочому місці.

Порушення академічної доброчесності уповільнює навчання: якщо результат навчальної роботи учня чи студента не вимірюється точно (оскільки відповіді учня не є його власними, а списаними, або тому, що викладач, який оцінював роботу, не надає адекватного зворотного зв'язку, неможливо підтримати учнів у наступних кроках). Справедливе оцінювання також надає викладачам відомості щодо прогалин у знаннях здобувачів, які можна подолати. Тож коли відповіді учнів / студентів не є їх власними, педагоги не можуть скласти уявлення про реальний рівень навчальних досягнень класу і внести

відповідні зміни до навчальної програми чи методики викладання предмета.

Школа чи заклад вищої освіти – це не лише вивчення змісту навчальних дисциплін, а й виховання любові до навчання та здатності ділитися знаннями на справедливій основі. І те, що учні вивчають у школі, безпосередньо впливає на подальше життя, на побудову успішної кар'єри. Якщо ще зі шкільної лави учень навчається красти чужі думки та ідеї, списувати, фальсифікувати відповіді чи давати хабарі – навряд чи він стане в майбутньому успішним фахівцем з високим рівнем сформованості професійних цінностей – це стосується будь-якої сфери виробництва чи послуг.

Дослідження зарубіжних науковців засвідчують, що академічна недоброчесність у школі чи ЗВО призводить до порушень поведінки на робочому місці: ті, хто підтримує нечесну і непорядну поведінку під час навчання в університеті, з більшою ймовірністю будуть обманювати та порушувати етичні професійні кодекси згодом і на робочому місці [5–7]. Натомість академічна доброчесність, культивована в закладі освіти і підтримувана майбутнім фахівцем, стане показником чесності й порядності поведінки особистості на робочому місці в майбутньому.

З огляду на сказане, урахувуючи результати соціально-психологічних досліджень, згадуваних вище, можемо дійти висновку: надзвичайно важливо ще з початкової школи виховувати в молодих поколіннях академічну доброчесність, щоб сприяти майбутньому успіху в професії і життєвій самореалізації особистості.

Список посилань

1. Винничук Р., Кравченко Л. Аксиологічний підхід у вітчизняній педагогічній науці та практиці: історико-педагогічна ретроспектива. *Витоки педагогічної майстерності* : зб. наук. праць. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. Вип. 23. С. 22–28. URL : <https://doi.org/10.3398/9/2075-146x.2019.23.183168>

2. Левківська К.В. Ціннісні засади діяльності освітніх закладів : навч.–метод. посібн. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2017. 136 с.

3. Bunikowski D. Values and Axiology in the European Union Legal System in Context of the European Culture and the Constitution for Europe. Why does the EU Need the Axiology? 2013. URL : <https://www.researchgate.net/publication/303971870>

4. Faas D., Hajisoteriou Ch., Angelides P. Intercultural Education in Europe: Policies, Practices and Trends. *British Educational Journal*, 2014. Vol. 40. № 2. P. 300–318. URL : <https://www.researchgate.net>

net/publication/261675132_Intercultural_education_in_Europe_Policies_practices_and_trends

5. Feyisa Mulisa & Asrat Dereb Ebessa. Sammy King Fai HUI (Reviewing editor) The carryover effects of college dishonesty on the professional workplace dishonest behaviors: A systematic review, Cogent Education, 2021.

6. Fishman T. The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University, 2012. URL.: http://www.academicintegrity.org/ica/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf

7. Tatum H., Schwartz B. M. Honor Codes: Evidence Based Strategies for Improving Academic Integrity. *Theor. Into Pract.* 2017, № 56 (2), P. 129–135.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-76>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Гльків Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Глобалізаційний рух та міжнародні освітні стандарти, що в своїй основі передбачають тісний зв'язок освіти, дослідної діяльності та технологічних інновацій, вимагають від національних систем вищої освіти якісної цільової орієнтації на формування інноваційної особистості з високими життєвими ціннісними орієнтаціями, якостями і здібностями, що забезпечать їх високий професійний розвиток, соціальну мобільність, творчу особистісну позицію.

Дослідження питання забезпечення і дотримання академічної доброчесності у діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання стає за сучасного рівня розвитку інформаційно-технічних можливостей, можливостей та загроз застосування штучного інтелекту та широкого доступу суспільства до них все актуальнішим.

Як слушно зазначається науковцями, дотримання академічної доброчесності є не тільки важливим фактором забезпечення якості вищої освіти, а ще й тим важливим критерієм, який визначає, які моральні і етичні принципи будуть сформовані у здобувачів вищої освіти за роки їхнього навчання у ВНЗ [1, с. 241].

Це пов'язано з тим, що утвердження етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, забезпечення академічної свободи, дотримання професійних та етичних стандартів в освітній, науковій, науково-технічній, інноваційній та інших сферах діяльності закладів вищої освіти є основним пріоритетом розвитку української освіти та науки, яка б відповідала актуальним і перспективними потребам суспільного розвитку та потребам фахівців правничих спеціальностей, орієнтованим на функціонування всіх державних інститутів, які забезпечують захист прав і свобод людини і громадянина. Реалізація цього завдання залежить від дотримання спеціальних етичних принципів і правил у сучасному академічному середовищі безпосередніми учасниками освітнього процесу.

Створення умов і механізмів для формування культури доброчесності в освітній та науковій діяльності є важливою метою діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ (далі – ЛьвДУВС). ЛьвДУВС керується у своїй діяльності загальноприйнятими світовою спільнотою стандартами та принципами порядності, взаємної поваги і довіри, відповідальності, прозорості та публічності, законності й справедливості, нульової толерантності до будь-яких проявів порушення академічної доброчесності. Університет щорічно проводить науково-практичні заходи з питань дотримання академічної доброчесності за участю Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Прийняте вченою радою і активно впроваджуване в освітній процес та у наукову діяльність Положення про забезпечення академічної доброчесності у ЛьвДУВС розглядається як складова частина внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти та якості освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності [2].

У Положенні визначено основні види порушень академічної доброчесності, перелік яких вказує на широке розуміння поняття академічної доброчесності, зокрема : академічний обман, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам вищої освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами й процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на

науково-педагогічного працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Дієвим механізмом профілактики та подолання академічної доброчесності покликана стати академічна відповідальність, притягнення до якої не звільняє учасників освітнього процесу від встановлених законодавством видів юридичної відповідальності. Її специфічні санкції диференційовані в залежності від правового статусу учасника освітнього процесу. Так щодо науково-педагогічними працівниками може бути застосовано як відмову у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання так і позбавлення вже присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади; позбавлення балів щорічного рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників (що у подальшому слугуватиме підставою припинення трудових відносин); відмова в оприлюдненні закладом та заснованими ним видавництвами і науковими виданнями наукових та/або навчальних видань, статей, тез доповідей тощо осіб, стосовно яких було визнано наявність фактів порушення академічної доброчесності; позбавлення права брати участь у конкурсах на отримання фінансування окремих наукових програм, проектів та надання грантів. Особливими заходами впливу на здобувачів вищої освіти, що можуть бути застосовані за рішенням ЛьвДУВС, визначено: повторне проходження оцінювання; повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; усне або письмове повідомлення фізичних чи юридичних осіб, які здійснюють оплату за навчання про факт порушення академічної доброчесності; відрахування з ЛьвДУВС.

Відтак, підготовка фахівців у закладах зі специфічними умовами навчання потребує ознайомлення учасників освітнього процесу та наукової діяльності з нормами нормативних документів, у яких містяться положення забезпечення академічної доброчесності, запровадження окремих спецкурсів із академічної доброчесності, тренінгів, майстер-класів, впровадження в освітні програми компонентів, які забезпечують набуття учасниками освітнього процесу відповідних компетентностей; розробка методичних матеріалів із визначенням вимог щодо належного оформлення письмових робіт, проведення освітніх заходів з питань наукової етики та недопущення академічного плагіату.

Список посилань

1. Казначєєва Д. В., Казначєєв В. М. Академічна доброчесність як фактор забезпечення якості вищої освіти в системі МВС України.

Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2020. С. 239–241. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/29_05_2020/pdf/86.pdf

2. Положення про забезпечення академічної доброчесності у ЛьвДУВС, затверджене вченою радою ЛьвДУВС протокол № 1 від 27.07.2022, введено в дію Наказом ректора ЛьвДУВС № 131 від 29.07.2022. URL: file:///C:/Users/Lenovo/Desktop/%D0%9D%D0%9F%D0%A1_20.10.23/Pologennya_Akademichna_dobrochesnist.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-77>

ПІДТРИМКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СВІТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гльченко М. А.

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна*

На думку Бурова М. «станом на сьогодні штучний інтелект уже активно використовують у багатьох надважливих сферах діяльності людини, серед яких: транспортна індустрія, сфера оборонних науково-дослідних розробок, сучасна медицина із застосуванням передових технологій тощо» [1]. Тому непоодиноким випадком використання ChatGPT, як особливо популярного прикладу використання у навчальній, науковій діяльності і не лише студентами. Тому на думку автора питання щодо підтримки академічної доброчесності та використання ChatGPT буде становити актуальність нашого дослідження.

Насамперед, відмітимо, що відповідно до ст. 6, 42 Закону України «Про освіту» «однією із засад державної політики у сфері освіти та принципу освітньої діяльності є академічна доброчесність» [2]. Ось тут і постає питання використання ChatGPT.

Насамперед, на офіційному сайті Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая зазначено, що «ChatGPT – це бот, запущений OpenAI у листопаді 2022 року. Він став широко використовуваним інструментом для мільйонів людей всього за кілька

місяців з моменту його випуску. Чат на основі штучного інтелекту генерує текст на основі запиту користувача» [3]. Слід відмітити, що на сьогодні тривають гострі дискусії щодо доброчесності інформації згенерованої зазначеним Чатом, а саме:

1. Глоба К., Вахліс І. зазначають, що «правові наслідки інтелектуальної діяльності Чату, а також правового статусу творів, створених за допомогою штучного інтелекту. Відповідно до поставленого питання користувача, Чат генерує відповідь використовуючи із різних джерел. Тобто, виходить, що авторство твору, створеного штучним інтелектом, належить користувачу, який жодної інтелектуальної діяльності, спрямованої на написання твору, не здійснила, а тільки сформулила короткий запит на створення твору програмою.

Тексти, створені за допомогою ChatGPT, можуть завдавати шкоди честі, гідності та діловій репутації, як осіб, про яких йдеться у них, так і особам, які використовують ChatGPT без подальшої вичитки згенерованих текстів. Залишається питання, хто буде притягатися до юридичної відповідальності, у разі заподіяння шкоди інтересам третіх осіб текстами, створеними ChatGPT» [4].

Буров М. також наголошує, що «відповідно до Резолюції 2015/2103 (INL) Європейського парламенту від 16 лютого 2017 р. з рекомендаціями Європейської комісії щодо цивільно-правового регулювання робототехніки наголошено на неможливості притягнення штучного інтелекту до відповідальності за дії, що спричинили шкоду третім сторонам. Відповідальність за завдання шкоди може бути покладено на одного з так званих агентів, а саме: на виробника, оператора, власника або користувача штучного інтелекту» [1].

2. Питання використання здобувачами вищої освіти штучного інтелекту у освітньому процесі. Насамперед, нічого поганого у використанні інформації, джерел сформованих за допомогою того ж Чату немає. Але насамперед автора цікавить так звані «полегшенні способи навчання», що використовуються здобувачами, а саме написання Чатом: рефератів, курсових чи мотиваційних листів тощо.

Проблема не лише в тому, що здобувач використовує Чат для полегшення навчального процесу, головна проблема на думку автора – відсутність користі. Згенерована наукова робота Чатом за допомогою штучного інтелекту впливає на основну функцію освіти – здобуття знань. Ще і згенерований текст, у відповідності до вищезазначених двох проблем може стати порушенням академічної доброчесності. Кортні Карен зазначає, що ChatGPT від OpenAI призвів до того, що став синонімом академічної недоброчесності студентів [5].

Отже, з урахуванням вищевикладеного можна зробити такий висновок: проблематика академічної доброчесності в контексті використання системи ChatGPT стає надзвичайно актуальною та вимагає негайного розгляду. Зростаюча популярність та доступність штучного інтелекту спричиняють необхідність в удосконаленні законодавчого регулювання використання цієї технології, а також впровадження механізмів контролю та відповідальності.

Серед практичних рішень, які можуть бути вжиті для вирішення цієї проблеми, слід розглядати прийняття спеціалізованого законодавства, яке б ретельно регулювало сферу використання штучного інтелекту в академічних дослідженнях та освіті. Також важливо впровадити механізми виявлення та попередження плагіату та інших видів проявів недоброчесності.

Зазначені заходи спрямовані на забезпечення вищої академічної доброчесності та відповідальності в контексті використання штучного інтелекту. Вони підсилять інноваційність і довіру до наукового середовища, а також сприятимуть розвитку технологій з урахуванням етичних та юридичних аспектів.

Список посилань

1. Буров М. Хто несе відповідальність за помилки штучного інтелекту? *ЛІГА:ЗАКОН*. 2019. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012676
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017, № 38-39, Ст.380.
3. Користь чату GPT для викладачів. *Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая*. URL: <http://surl.li/hftff>
4. Глоба К., Вахліс І. Закон України «Про штучний інтелект»: він є? *Юридична Газета*. 2023. URL: <http://surl.li/libug>
5. Cullen C. Artificial Intelligence: Friend, Foe, or Neither? *International Center for Academic Integrity*. 2023. URL: <https://academicintegrity.org/resources/blog/110-2023/february-2023/422-artificial-intelligence-friend-foe-or-neither>

ETHICAL CHALLENGES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE WITHIN OPEN SCIENCE

Ishchenko T. V.

Senior Lecturer

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

Dnipro, Ukraine

Artificial Intelligence (AI) has emerged as a transformative force, revolutionizing various aspects of contemporary society all over the world. Concurrently, the ethos of Open Science advocates for the unrestricted sharing of scientific knowledge. However, the intersection of AI and Open Science presents a complex landscape fraught with challenges. This thesis aims to elucidate the multifaceted hurdles faced by the amalgamation of AI and Open Science, drawing upon examples from prominent European universities. It is essential to consider the historical trajectory of AI to appreciate the depth of these challenges, ethical dilemmas and privacy concerns.

One of the foremost challenges encountered in the realm of AI and Open Science pertains to ethical dilemmas and privacy concerns. As AI systems become more sophisticated, they increasingly intrude into personal spheres, leading to questions about data privacy and security. European universities, such as the University of Cambridge, have grappled with these issues in research involving AI applications in healthcare. Striking a balance between innovation and safeguarding individual rights remains a formidable task.

The advent of Artificial Intelligence (AI) has brought to the fore a myriad of ethical dilemmas and privacy concerns, resonating across various sectors of society. As AI technologies permeate healthcare, finance, criminal justice, and beyond, striking a balance between innovation and safeguarding individual rights has become an intricate challenge. This section will scrutinize these dilemmas in greater detail, highlighting the experiences of European universities as they grapple with these multifaceted issues.

The ethical dilemmas and privacy concerns surrounding Artificial Intelligence and Open Science are intricate and multifaceted. European universities, as bastions of research and innovation, are at the forefront of addressing these challenges. By meticulously navigating the complex terrain of informed consent, algorithmic fairness, data privacy, transparency, and dual-use concerns, universities are shaping the ethical foundations of AI and Open Science. Through their pioneering efforts, a more ethically grounded and responsible approach to AI is being forged, setting the stage for a future where innovation harmonizes with individual rights and societal well-being.

Open Science endeavors to democratize access to knowledge, but disparities persist. While universities like the University of Helsinki champion the cause of inclusivity, ensuring that AI technologies are accessible to all strata of society remains an ongoing challenge. Bridging the digital divide and mitigating algorithmic biases are key areas that require concerted efforts.

Open Science emphasizes collaborative efforts across disciplines and borders. However, fostering effective collaboration between AI experts, domain specialists, and other stakeholders poses challenges. Initiatives like the European University Alliance aim to promote interdisciplinarity, yet ensuring seamless collaboration remains an area that demands attention.

In the realm of academic research, universities worldwide, including those in Europe, employ plagiarism detection software to ensure the integrity of scholarly work. Tools like Turnitin, Grammarly, and Copyscape use advanced algorithms to compare submitted texts against a vast database of academic papers, articles, and online content. European universities, such as the University of Edinburgh or University of Oxford, have integrated these tools into their academic workflows to maintain high standards of originality and attribution in research output.

European universities are committed to upholding the highest standards of academic integrity. They employ robust plagiarism detection software to ensure that scholarly work is original and properly attributed. Universities like the University of Cambridge and the University of Paris-Sud utilize tools such as Turnitin, which compares submitted work against an extensive database of academic publications, websites, and other sources [1]. This helps maintain the integrity of research and publications, upholding the principles of Open Science. For instance, Oxford University has its own plagiarism strategy to determine, prevent and manage this phenomenon [2].

Moreover, the universities provide a deep work with the students to pay their attention to the main obstacles in preparing their research papers. These are forms of plagiarism, subject matter, reasons for avoiding plagiarism, unintentional ways of using and main examples of it [3].

Thus, the confluence of Artificial Intelligence and Open Science represents a powerful nexus for innovation and progress. However, navigating the intricate landscape of ethical concerns, accessibility, intellectual property, data quality, and collaboration requires concerted efforts. European universities serve as exemplars, facing these challenges head-on in their pursuit of cutting-edge research. By addressing these issues, the integration of AI and Open Science can pave the way for a more inclusive and equitable knowledge ecosystem, benefiting society at large.

Bibliography

1. IT help. <https://help.it.ox.ac.uk/turnitin>
2. Plagiarism Strategy. <https://academic.admin.ox.ac.uk/plagiarism-strategy>
3. Plagiarism. <https://www.ox.ac.uk/students/academic/guidance/skills/plagiarism?wssl=1>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРСПЕКТИВИ, ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Кармаза О. О.

доктор юридичних наук, професор, професор

Інститут післядипломної освіти

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

В умовах розвитку цифрових технологій використання в освітньому процесі систем штучного інтелекту є актуальним та своєчасним напрямом дослідження. Це підтверджується нормами Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – Концепція), якими визнано освіту та науку пріоритетними сферами, в яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту (далі – ШІ) [1].

В Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2023 роки, яка затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р., вказується, що цифрові технології допоможуть здійснювати безпечний, ефективний та прозорий обмін даними (з урахуванням захисту приватності) і застосовуватимуться у сфері визнання кваліфікацій, забезпечення якості та мобільності з урахуванням досвіду реалізації [2].

На сьогодні не напрацьовано єдиного визначення поняття «штучний інтелект», офіційного визначення цього терміну в законодавстві України не існує, крім визначення, яке міститься в Концепції, за яким штучний інтелект – це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань.

Вважаємо, що поняття «штучний інтелект» є дискусійним та може бути предметом подальших досліджень. Ми підтримуємо дослідників, які дійшли висновку про те, що ШІ: може вчитися і адаптуватися через досвід, не покладаючись на людину; може самостійно приймати рішення і діяти навіть у ситуації, не запрограмованій людиною; обробляє інформацію набагато швидше ніж людина; може маніпулювати отриманою інформацією; доцільно розглядати як допоміжний інструмент та науково обґрунтувати та адаптувати межі його дії.

Застосування ШІ в освітньому процесі має ґрунтуватися на дотриманні єдиних принципів та правил використання ШІ у світі. Використання ШІ в освітньому процесі України повинно відбуватися також з врахуванням положень Рекомендації СМ/Res (2020)1 щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, прийнятих Комітетом міністрів Ради Європи 8.04.2020 р., Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо механізмів вирішення спорів онлайн у цивільних та адміністративних судах СМ (2021)3, Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо технологічної конвергенції, штучного інтелекту та прав людини – Рекомендація 2102(2017) тощо [3].

Пропонуємо розглядати ШІ як допоміжний інструмент (інтерактивний помічник, ІТ-помічник тощо), який здатний допомогти подолати прірву між науковим дослідженням та практикою їх застосування, та має переваги і недоліки. Зокрема, одним із недоліків є відсутність законодавчого врегулювання дії та впливу ШІ на права людини, а також його меж та способу застосування. Тож це може бути окремою темою для подальшої дискусії.

До переваг застосування ШІ в освітньому процесі пропонуємо віднести: 1) швидкість та можливість роботи з величезним обсягом статистичних даних; 2) здійснення навчального процесу на адаптованих освітніх платформах; 3) автоматизоване оцінювання знань та навичок на підставі об'єктивності та неможливості «впливу» ззовні; 4) адаптування робочих програм до індивідуальних особливостей студента, а також виявлення причин та наслідків невдач студентів, труднощів при освоєнні матеріалу тощо; 5) створення навчального контенту; 6) використання віртуальної реальності для практичних занять; 7) надання освітніх послуг на сучасному рівні, враховуючи різні системи ШІ та забезпечуючи кращий доступ до знань; 8) розробка освітніх програм та навчальних планів, адаптованих до кожного студента; 9) інше.

Разом з тим існують й ризики у застосуванні ШІ: 1) помилки в програмуванні (якщо система ШІ була помилково запрограмована, то це може призвести до серйозних наслідків у прийнятті рішення); 2) небезпека зламу системи (ШІ можуть стати об'єктом хакерських атак або вірусів, що може призвести до порушення конфіденційності та правдивості даних); 3) порушення принципу конфіденційності інформації; 4) маніпуляція думкою суспільства; 5) упередженість та стереотипність (робоча програма не буде інклюзивною тощо).

Отже, використання ШІ в освітньому процесі повинно відбуватися на підставі принципів правової визначеності, законності, якості даних, недискримінації та прозорості та бути закріпленим на міжнародному та національному рівнях. Необхідно регулярно вдосконалювати знання та

навички користувачів цих систем. Людина має контролювати використання ШІ нести відповідальність.

Майбутнє залежить від того як сьогодні людство віднесеться до запровадження систем ШІ та вирішить проблему етичного їх використання на користь людині та захисту світу.

Список посилань

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України. Про схвалення концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2023 роки. 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf>

3. Council of Europe's Work in progress. Artificial Intelligence. URL: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/work-in-progress>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-80>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT: ЯКІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Карпенко А. С.

*кандидат педагогічних наук,
методист НМЦ досліджень, наукових проєктів та програм,
старший викладач кафедри комп'ютерних наук
факультету інформаційних технологій та математики
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Новітні технології сучасності дозволяють науковцям розширювати горизонти використання цифрових технологій у своїй науковій роботі. Викликом сьогодення для суспільства є використання штучного інтелекту, зокрема чат-боту ChatGPT, під час проведення наукових досліджень. Проте виникає запитання «Чи є використання чат-боту ChatGPT академічно доброчесним?».

Розглядаючи з точки зору зручності, цифрова технологія (ChatGPT) значно полегшує: процес пошуку інформації за певною тематикою; проводити аналіз певних даних дослідження; перевіряти правильність написання тексту (не на всіх мовах); дозволяє оформити літературу відповідно до певного стилю; дозволяє знайти однодумців з певної тематики дослідження.

Розглядаючи питання академічної доброчесності та використання чат-боту ChatGPT, маємо розуміти, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

На жаль, на рівні держави процес нормативного врегулювання використання штучного інтелекту, зокрема чат-боту ChatGPT лише набирає обертів. Міністерство цифрової трансформації України презентувало «Дорожню карту з врегулювання штучного інтелекту в Україні» [2].

Науковцю під час дослідження, важливо дотримуватися принципів академічної доброчесності, уникати плагіату та чітко вказувати джерела інформації, навіть коли вони генерується штучним інтелектом.

Якщо під час дослідження, науковець використовував цифрову технологію чат-бот ChatGPT необхідно обов'язково це відобразити у своїй роботі, давши посилання. Дослідник не повинен привласнювати роздуми чат-боту ChatGPT видаючи їх на заміну свого власного креативного мислення та експертизи, розуміючи, що це є академічною недоброчесністю.

Отже, кожен дослідник має розуміти, що він несе повну відповідальність за результати власного дослідження, а отже має не порушувати принципів академічної доброчесності.

Не зважаючи на виклики використання цифрової технології штучного інтелекту, зокрема чат-боту ChatGPT під час проведення досліджень, зазначена технологія полегшує роботу дослідника допомагаючи швидше досягати нових відкриттів і висувати гіпотез, має потенціал до зміни парадигми в науковому серидовищі.

Список посилань

1. Положення про академічну доброчесність науково-педагогічних, наукових, педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vdd/documenty/rozdil_2/na_kaz_898_26.12.2019.pdf (дата звернення: 11.10.23).

2. Дорожня карта з врегулювання штучного інтелекту в Україні. URL: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%94%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%B7_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A8%D0%86_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_compressed.pdf (дата звернення: 11.10.23).

CHATGPT, РОЗУМ ТА ЧУДОВИСЬКА

Карчевська О. В.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політологічних та культурологічних студій
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
м. Київ (м. Северодонецьк), Україна*

Навколо ChatGPT багато розмов. Надано багато оцінок, зроблено безліч прогнозів. Як оптимісти, так і песимісти з новою силою обстоюють свої позиції. Наведемо деякі з них.

У межах ЄС триває широка фахова дискусія в яку включені представники освіти, церкви, бізнесу, правоохоронних та судових структур, котрі намагаються запропонувати ефективні механізми соціалізації ШІ, зокрема, у квітні 2021 Європейською Комісією був презентований законопроект під назвою «The proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act, AIA) and Amending Certain Union Legislative Acts»[1]. У якому ШІ пропонується позначати машинну систему, яка розроблена для функціонування з різним рівнем автономності і яка може для явних чи прихованих цілей створювати результати, такі як прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на фізичне чи віртуальне середовище [2]. А влітку 2023 року G7, для зниження ризиків у зв'язку з розвитком технології, запропонували «Пакт про штучний інтелект», тобто домовленість на добровільній основі для Microsoft, Google й OpenAI, які мають погодитися з «необов'язковими» принципами прозорості та підзвітності» [3].

США також вивчає шляхи регулювання систем ШІ, таких як ChatGPT, оскільки передбачають їх широкий вплив на освіту та нацбезпеку. Тому їхнє Національне агентство з телекомунікацій та інформації хоче визначити заходи, які забезпечать впевненість у законності, ефективності, етичності, безпеці цієї технології [4].

У 2018 р. Інститутом Горшеніна спільно з компанією Everest були презентовані результати соціологічного дослідження «Штучний інтелект: український вимір» [5]. За результатами якого визначено, що 84,7% українців чули про термін «штучний інтелект»; на питання, чи відчуваєте ви вплив технологій ШІ на ваше життя вже сьогодні – 74,1% відповіли «так» і «скоріше так»; 80,2% опитаних вважають, що ефект ШІ на наше суспільство є позитивним; зацікавлені у розвитку ШІ – 53,9%. Своєю чергою відчувають страх і тривогу від поширення ШІ 22,8% опитаних, а

20,1% людей визначають ШІ загрозою для людства. Таким чином, можна констатувати, що попри побоювання українці є відкритими до інновацій – «готові до конкретних дій з боку держави на їх повсюдне впровадження. Від того, якими будуть ці дії, безпосередньо залежить розв'язання ключових проблем у сферах освіти, економіки, медицини, бізнесу, науки та суспільства загалом» [6, с. 11].

На нашу думку, найкращий спосіб усвідомлення можливостей ChatGPT – мислити про нього як про пошукову систему нового типу. У звичайних контекстних системах запит становить собою набір слів, які має містити необхідна сторінка, а результат – перелік таких сторінок. ChatGPT працює інакше, це пошукова система, яка приймає запити та повертає результати у вигляді діалогу.

Наприклад, на запитання «Як пояснити дитині, що таке ChatGPT?» система запропонувала такі варіанти: «1. ChatGPT – це як комп'ютерний друг, з яким ти можеш поговорити. Він знає багато різних речей та може відповісти на твої питання або пограти з тобою в різні ігри. 2. ChatGPT – це мовний робот, який може розуміти те, що ти пишеш або кажеш, й відповідати на це. Він корисний, коли тобі потрібно допомогти з чимось або просто поговорити. 3. ChatGPT – це, як твій маленький помічник на комп'ютері. Ти можеш поставити йому питання, а він намагатиметься дати відповідь або допомогти знайти інформацію. 4. Помисли про ChatGPT, як про вчительку для комп'ютера. Він може розповісти тобі цікаві речі та допомогти вирішити завдання»[7].

Система сформулювала достатньо змістовні відповіді на питання, щодо протидії злочинності в Україні, механізмів реалізації демократичного транзиту, ефективності кримінально-правового регулювання, перспектив використання штучного інтелекту в освіті та відкритій науці. Не дивлячись на очевидну наявність шаблонів (положення 1, положення 2, висновок), результати роботи ChatGPT представляли собою достатньо вдалі узагальнення найбільш поширених поглядів наявних в інтернеті.

Приємно здивували результати пошуків, пов'язаних з програмуванням. Система пропонувала чіткі відповіді з прикладами фрагментів скриптів щодо використання певних функцій або бібліотек.

Все ж таки вважаємо, що прогнози докорінних змін в освіті, науці, творчості та соціальних медіа навряд чи є реалістичними. Як і будь-яка інформаційна технологія, пошукові системи, засновані на машинному навчанні (такі як ChatGPT), дуже швидко стануть звичайними інструментами для роботи з притаманними їм позитивними та негативними якостями. Користувачі будуть дедалі точніше формулювати пошукові запити, система буде ставати складнішою, охоплюватиме більші масиви знань. Гостріше проявлятимуться класичні проблеми машинного навчання – алгоритмічна упередженість

та непрозорість (що позначиться на рівні соціальної довіри до відповідних систем). Утвориться нова «сіра» зона маніпуляцій з персональними даними. Викладачі отримають нові види порушень академічної доброчесності, але подальша індивідуалізація самостійної роботи з рештою забезпечить більшу якість освіти. Науковці в котре упевняться в обмеженій науковій цінності робіт без оригінальних ідей. Соціальна комунікація швидко «перетравить» штучно генерований «контент». Попит, впливовість та популярність, як і завжди, визначатимуться не інструментами, а потребуватимуть значної роботи, майстерності, таланту. Хайп навколо ChatGPT нагадав відому роботу Франціско-Хосе де Гоя «Сон розуму народжує чудовиськ».

«Сон розуму народжує чудовиськ» – один з найбільш відомих офортів серії «Капрічос». Франціско Гоя (1799)

Коли перспективи нової технології оцінюються емоційно, некритично, коли «розум спить», з'являються «чудовиська» очікуваних «катастроф» або «кардинальних трансформацій». Натомість послідовний, спокійний аналіз нових технологій та меж їх використання істотно розширює можливості навчання, освіти та творчості. Не менш відомим ніж зображення є коментар Хосе Гої до «Сну розуму»: «...Фантазія, покинута розумом, породжує неможливих монстрів: об'єднана з ним, вона є матір'ю мистецтв і джерелом чудес».

Список посилань

1. European Commission. Proposal For a Regulation of The European Parliament and of The Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts, COM/2021/206 final, 2021/0106(COD), 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>.

2. Як у ЄС врегулюють штучний інтелект та чого чекати Україні? Сайт Національної асоціації адвокатів України. 09.08.2023 р. URL:

<https://unba.org.ua/news/8247-yak-u-es-vregulyuyut-shtuchnij-intelekt-ta-chogo-chekati-ukraini.html>. (Дата звернення: 16.10.2023).

3. Перун В. Європа пропонує «Пакт про штучний інтелект», щоб знизити ризики, пов'язані з бурхливим розвитком технології. LB.ua. 27.05.2023 р. URL: https://lb.ua/tech/2023/05/27/557396_ievropa_proponuie_pakt_pro_shtuchniy.html. (Дата звернення: 13.10.2023).

4. Погоріла І. США вивчають створення правил контролю над системами штучного інтелекту. УНІАН. 12.04.2023 р. URL: <https://www.unian.ua/science/ssha-vivchayut-stvorennnya-pravil-kontrolyu-sistem-shtuchnogo-intelektu-12215520.html>. (Дата звернення: 16.10.2023).

5. Штучний інтелект: український вимір. Звіт за результатами кількісного соціологічного дослідження. Київ. 2018. URL: <https://gorshenin.ua/wp-content/uploads/2018/12/ISKUSTVENNYJ-INTELLEKT-UKRAINSKOE-IZMERENIE.pdf>. (Дата звернення: 10.10.2023).

6. Андрушук Г.О. Технології штучного інтелекту: тенденції розвитку. 2019. С. 6–12. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/26.02.19/26.02.19-4-9.pdf>. (Дата звернення: 16.10.2023).

7. OpenAI. ChatGPT (Version 3.5). URL: <https://www.openai.com>. (Дата звернення: 15.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-82>

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ФОРМАТІ DATA SCIENCE

Карчевський М. В.

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінального права і кримінології

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна;

*головний науковий співробітник відділу дослідження проблем
кримінального права*

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса*

*Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Можливість громади оцінювати функціонування кримінальної юстиції є критично важливою для демократичних суспільств. Ця

можливість досягається готовністю до дискусій та обговорень, доступністю аналізу ефективності правоохоронних та судових органів.

В Україні недостатньо інструментів аналізу публічних даних щодо протидії злочинності. Це унеможливує проведення якісних наукових досліджень, які б ґрунтувалися на даних, обмежує можливості оцінки ефективності правоохоронної діяльності, призводить до незбалансованих змін кримінального законодавства, ускладнює моніторинг реформи кримінальної юстиції.

Базові показники кримінально-правового регулювання представлено у вигляді періодичних звітів у форматі електронних таблиць доступних для завантаження з сайтів ОГП та ДСА України. Такий формат даних істотно ускладнює роботу з ними. Отримання знань щодо ефективності протидії злочинності на підставі аналізу відкритих статистичних даних обмежено необхідністю проведення складних технічних операцій.

Водночас, ефективна робота з даними є одним з головних векторів розвитку сучасної науки. Широке впровадження інформаційних технологій практично у всі сфери соціального буття забезпечує формування значних обсягів даних про суспільні процеси. Аналізом цих даних займається обчислювальна соціальна наука, яка представляє собою міждисциплінарне поле, що включає математику, статистику, науку про дані (data science) та науку про суспільство (social science). Своєю чергою, data science визначається як набір фундаментальних принципів вилучення інформації та знань з даних.

Застосування методології цієї сучасної науки здатне забезпечити розв'язання означеної проблеми.

Нами успішно здійснено одну з перших спроб систематизувати статистичні дані щодо протидії злочинності в Україні у форматі відтворюваного дослідження за методологією Data Science. Розроблений веб-застосунок «Протидія злочинності в Україні: інфографіка», інтегрує й дає можливість аналізувати дані, що містяться у звітах Офісу Генерального прокурора України та Державної судової адміністрації за 2013–2022 роки. Він представлений у відкритому доступі за посиланням: https://ioyfgl-nikolay-karchevskiy.shinyapps.io/ukraine3_0/.

Систематизовані у застосунку дані характеризують процес застосування кримінального законодавства України за більше ніж 100 параметрами. Здійснене дослідження є повністю відтворюваним, вхідні дані скрипти збирання, очищення та обробки даних представлені у відкритому доступі.

Використана нами методологія містить юридичний, алгоритмічний та технічний складники.

Юридичний полягає в тому, що вхідні дані ми розглядаємо з усталених і найбільш поширених позицій правової науки. Зокрема, це стосується змісту використовуваних у дослідженні понять «кримінальне правопорушення», «обліковане правопорушення», «вирок, що набрав чинності» тощо. Розгляд процесу протидії злочинності зумовлений змістом аналізованих статистичних звітів. У загальних рисах процес протидії злочинності, представлений у статистичних звітах, полягає у наступному: 1) певні події правоохоронні органи обліковують як такі, що потребують дослідження в межах кримінальних проваджень; 2) у результаті досудового розслідування таких подій може бути прийнято рішення про скерування матеріалів провадження до суду; 3) у такому разі можливі чотири варіанти: скерування матеріалів з обвинувальним актом, скерування клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, скерування клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру, скерування клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру; 4) розгляд матеріалів провадження в суді закінчується набранням чинності певним судовим рішенням; 5) такі рішення також можуть бути чотирьох різновидів: про засудження особи, про виправдання особи, про застосування примусових заходів медичного характеру та про закриття справи; б) якщо особа визнається винною, реалізація кримінальної відповідальності може відбуватися в репресивній (призначення покарання) або ліберальній (звільнення від покарання) формах.

Представлені у відкритому доступі та використані як вхідні дані річні звіти Офісу Генерального Прокурора України та Державної судової адміністрації України є результатом покладених на ці органи обов'язків, передбачених відповідними нормативними документами [1].

Алгоритмічний складник стосується особливостей проведення відтворюваного дослідження (reproducible research). Збір даних відбувається в спосіб завантаження звітів, представлених на офіційних інтернет-представництвах Офісу Генерального прокурора України та Державної судової адміністрації України. Посилання на звіти додано до відповідних програмних скриптів. Виконання скриптів дає змогу отримати локальні копії вхідних даних. Трансформація даних у цьому дослідженні полягала в перетворенні звітів на дані, придатні для автоматизованого опрацювання («чисті» дані). На підставі аналізу особливостей структури вхідних звітів було розроблено скрипти очищення даних. Виконання цих скриптів дало змогу отримати файли, що містять тільки показники кримінально-правового регулювання, властиві певним статтям Особливої частини КК. У цих файлах відсутні елементи, які утруднюють автоматизовану обробку (розмітка таблиць,

підсумкові рядки, заголовки тощо). Скрипти автоматизованої обробки створюють з отриманих на попередньому етапі «чистих» даних добірки та узагальнення для дальших візуалізацій. Візуалізація здійснюється знову ж таки через виконання скриптів, що використовують добірки, отримані на попередньому етапі, і стандартні бібліотеки графічного представлення даних.

Технічний складник полягає в характеристиці застосованого програмного забезпечення. Для виконання завдань дослідження використовувалася мова програмування R [2], середа розробки програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом RSudio. Розробку оболонки веб-застосунку здійснено з використанням Shiny R – програмного середовища для створення інтерактивних програмних продуктів з графічним інтерфейсом на основі мови програмування R. Для розробки застосунку використано бібліотеки (libraries) R: “shiny” [3], “tidyverse” [4], “stringr” [5] тощо. В онлайн-додатках представлено вихідні дані, дані, придатні до автоматизованої обробки, програмні коди для отримання первинних даних, їх обробки й візуалізації [6]. Всі використані програмні продукти та дані представлено у вільному доступі, що є додатковою гарантією можливості відтворення здійсненого дослідження.

Список посилань

1. Про затвердження річних форм звітів щодо здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами. Наказ Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0325750-18>; Про затвердження форм єдиної звітності про стан кримінальної протиправності. Наказ Офіса Генерального Прокурора України від 30.06.2020 № 299. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0299905-20>
2. R Core Team (2022). R: A language and environment for statistical computing. R. Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL <https://www.R-project.org/>
3. Winston Chang, Joe Cheng, JJ Allaire, Carson Sievert, Barret Schloerke, Yihui Xie, Jeff Allen, Jonathan McPherson, Alan Dipert and Barbara Borges (2021). shiny: Web Application Framework for R. R package version 1.7.1. <https://CRAN.R-project.org/package=shiny>
4. Wickham et al., (2019). Welcome to the tidyverse. Journal of Open Source Software, 4(43), 1686, <https://doi.org/10.21105/joss.01686>
5. Hadley Wickham (2019). stringr: Simple, Consistent Wrappers for Common String Operations. R package version 1.4.0. <https://CRAN.R-project.org/package=stringr>

6. Input data, scripts for collecting, cleaning, processing and building visualizations for web-application by M. Karchvskyi “Interactive reference book “Combating Crime in Ukraine” (2013–2021). URL: https://github.com/Nickolay78/Combatig_Crime_Ukraine_13-21

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-83>

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ CHATGPT

Касюра В. С.

*студент другого року навчання ОП «Бакалавр» ОП «Право»
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

ChatGPT руйнує основи загальної освіти. Виявляється, інструмент штучного інтелекту відмінно справляється не тільки з домашніми завданнями, а й з іспитами, письмовими роботами і навіть дипломними роботами.

Такі функції ChatGPT виявилися надзвичайно популярними в школах та університетах, де студенти починають масово використовувати їх. ChatGPT може поєднувати знання з багатьох джерел і представляти їх у зв'язній формі, зберігаючи послідовність причин і наслідків. А це означає, що вчителі зазвичай не можуть вгадати, чи створив текст учень, чи машина. Розробники інструменту пообіцяли допомогти установам виявити таке шахрайство, але при цьому ніхто не може гарантувати ефективність цього методу на 100 відсотків [1].

Проблема настільки серйозна, що Нью-Йорк вирішив заблокувати доступ до ChatGPT на всіх пристроях і мережах у державних школах міста після того, як виявилось, що чат-бот може допомогти учням. З 4 січня як учні, так і вчителі шкіл не можуть підключитися до домену chat.openai.com, причому блокування стосується не тільки шкільних пристроїв, але й мереж. Відтоді ЗМІ щодня повідомляли про подібні локадауні в багатьох школах, не лише в США.

Однак, враховуючи, що для використання всіх функцій цього бота достатньо простого мобільного телефону, ці заборони є символічними. Бажаючи продовжувати користуватися ботом. Перекрити таку можливість важко, якщо не неможливо.

Дійшло до того, що розробники ChataGPT запанікували і попередили школи не забороняти чат-ботів. Генеральний директор OpenAI стверджує, що такі інструменти можуть бути корисним помічником у навчанні [2]. Він навіть пропонує використовувати ChataGPT як репетитора, який може пояснити конкретні питання, з якими студент може стикатися. На його думку, ці переваги затьмарюють проблему несамостійного створення студентом письмового домашнього завдання, яке може замість нього зробити ChatGPT.

Одне можна сказати напевно – настає величезна метушня в системі освіти.

Але складно знайти будь-який аспект розумової роботи людини, на який не вплинуть б дивовижні можливості ChataGPT.

OpenAI пише відмінні резюме для претендентів. ChatGPT створює дивовижні рецепти на основі харчових інгредієнтів, які є у нас вдома. ШІ також створює чудові інвестиційні стратегії на основі статусу користувача та структури багатства [3].

ChatGPT навіть пройшов медичний іспит у США. Дослідники Axios, які проводили експеримент, повідомляють, що відповіді, надані алгоритмом, були послідовними, ґрунтовними та вичерпними. ChatGPT легко склав іспит в одній із бізнес-школ США. Я впевнений, що в майбутньому буде більше подібних історій.

OpenAI також трансформує індустрію журналістики. Один з найпопулярніших американських нових медіасервісів – BuzzFeed – оголосив, що буде використовувати ChataGPT для створення вікторин і деякого журналістського контенту. Після цього оголошення ціна на фондовому ринку медіакомпанії, яка публікує BuzzFeed, зросла на 62% [4].

Нас чекає революція? Художники протестують, викладачі та викладачі скаржаться та бояться водночас, інвестиційні радники плачуть, але вони не зможуть зупинити розвиток ШІ у вигляді ChatGPT. На ринку можна відчутти очікування величезних збоїв, змін, які можуть вплинути на абсолютно всі аспекти онлайн-світу [3]. Щось подібне сталося після появи iPhone, але до вибуху популярності мобільного Інтернету та мобільних додатків ще далеко. Нас чекає дуже цікавий, насичений час. Будемо сподіватися, що це не жажлива версія SkyNet, а те, що допоможе людству розвиватися, пізнавати та пізнавати світ.

Список посилань

1. Сім найкращих варіантів використання ChataGPT. URL : <https://root-nation.com/ua/articles-ua/analitika/ua-vikoristannya-chatgpt/> (дата звернення 16.10.2023).

2. ChatGPT: Що це та які є недоліки? URL : https://stud-point.com/blog/tsikavinky_vid_stud-point/chatgpt-shcho-tse-ta-ia-ki-ie-nedoliky/ (дата звернення 16.10.2023).

3. ChataGPT – що це за технологія, її переваги та недоліки, подальші перспективи. URL : <https://www.itbox.ua/ua/blog/ChatGPT--shcho-ce-za-tehnologiya-yiyi-perevagi-ta-nedoliki-podalshi-perspektivi/> (дата звернення 16.10.2023).

4. Переваги та недоліки використання чат-ботів для бізнесу. URL : <https://internetdevels.ua/blog/pros-and-cons-of-using-chatbots-for-business> (дата звернення 16.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-84>

ВІДКРИТА НАУКА І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Квасницька Р. С.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування
та фондового ринку*

*Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна*

Сьогодні учених-дослідників, здобувачів освіти різних рівнів просто не можливо уявити без відкритої науки, яка уособлює в собі принципово нові підходи до організаційно-реалізаційного функціоналу наукового процесу. Адже, через глобальну диджіталізацію створено можливості не тільки отримання доступу до попередньо накопиченої та поточної інформації, до баз даних, до наукових доробок учених всього світу, а й оприлюднення результатів власних наукових досліджень в наукових журналах, матеріалах конференцій, які є у вільному доступі широкому загалу користувачів. Звичайно, «це значно полегшило глобальні мережеві дослідження, ефективний обмін даними та негайний доступ до записів науки, у тому числі за допомогою автоматичних методів відкриття знань, у принципі всіма, тим самим підвищуючи швидкість та розміри створення знань» [1]. Отже, відкрита наука є «своєрідною філософією наукових досліджень, яка заснована на високих стандартах прозорості, співробітництва та комунікації, що базується на спільній роботі, нових можливостях поширення й обміну

науковими знаннями завдяки використанню сучасних цифрових гаджетів і технологій» [2].

При цьому, варто відмітити, що із все більшою відкритістю науки розширюються «горизонти» не добросовісного використання результатів чужої науки, чужої праці. Тобто виникає проблема «привласнення авторства на чужий твір або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора» [3], проблема плагіату. Логічно, що ця проблема потребує вирішення. І зрозуміло, чому на сьогоднішній день з'явилися два вектори її вирішення:

- пропагування академічної добросовісності, яка передбачає дотримання етичних норм у науковій діяльності;
- розробка та використання програм перевірки наукових робіт на наявність плагіату (Plagiat.pl, Unicheck, Plagiarism тощо).

Ці два вектори гармонійно доповнюють один одного, що результується у більшій обізнаності наукових та освітянських кіл щодо правильності використання у своїх роботах інформації, чужих наукових результатів. Адже, саме академічна добросовісність допомагає забезпечити точність та об'єктивність наукових досліджень, що є вкрай важливим для відкритої науки. Водночас, не можна не відмітити, що, своєю чергою, відкрита наука сприяє академічній добросовісності, роблячи інформацію, масиви даних та наукові дослідження більш доступними для перевірки на наявність плагіату.

Висновок. Відкрита наука та академічна добросовісність тісно пов'язані між собою. Позитивність чи негативність такого взаємозв'язку першочергово залежить від кожного науковця, від кожного учасника освітнього процесу, будь то здобувач освіти чи викладач. Ну, а програми виявлення плагіату у наукових працях різних видів є тим стримуючим важелем, що дозволяє перехилити взаємозв'язок відкритої науки та академічної добросовісності в бік позитивної його дії.

Список посилань

1. Open Science. URL: <https://council.science/uk/current/news/open-science-and-the-unesco-initiative/> (дата звернення 10.10.2023)
2. Носенко Ю. Г. Відкрита наука в Україні: поступ і шляхи розвитку. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726808/1/Nosenko%20Yu..pdf> (дата звернення 14.10.2023)
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К.; Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ CHATGPT В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Кісіль Т. Ю.

кандидат технічних наук,

доцент кафедри автоматизації

та комп'ютерно-інтегрованих технологій

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

З появою ChatGPT та можливістю безкоштовного доступу в Україні я, як викладач університету з досвідом роботи (23 роки), одночасно відчула зацікавленість і побоювання. В першому випадку – все, що нам пропонує сьогодні відповідно розширить можливості та полегшить роботу викладача, тобто сприйняла ChatGPT, як появу «помічника» [1]. Побоювання відповідно полягало у питанні чи не замінить штучний інтелект (ШІ) викладача, що й спонукало до проведення наступного експерименту.

Було запропоновано студентам 2 курсу спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», що вивчали дисципліну «Теоретична механіка», використати можливості ШІ для вирішення задач (розділ «Статика»). Домовленість зі студентами була наступна – вони самостійно засвоюють теоретичний матеріал за темою «Аксиоми статyki» та вирішують задачу за допомогою ШІ, але захищають задачу в класичному варіанті. До прикладу, вирішували наступну задачу – провести складання двох векторів, якщо вектор A_1 направлений горизонтально вправо, а вектор A_2 утворює з вектором A_1 кут 60° . Модулі векторів $A_1=10$, $A_2=8$ (вирішити графо-аналітичним методом). Результати зображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика

Результат, що отримали в аудиторії	Результат, що отримали за допомогою ChatGPT
Два вектори A_1 і A_2 можна замінити одним вектором S_A , причому модуль його містить 15,8 одиниць.	Два вектори A_1 і A_2 можна замінити одним вектором S_A , причому модуль його містить $2\sqrt{61}$ (15.620 одиниць).

Як видно з таблиці 1, результати майже не відрізняються (допустима похибка). Але умовою було вирішення задачі саме графо-

аналітичним методом. ChatGPT вирішив лише аналітичним (алгебраїчним) методом (використовувалась безкоштовна версія ChatGPT). В процесі захисту студентами цієї задачі виникла, на мій погляд, більш значуща проблема – студенти мали відповідь, але не змогли пояснити чому саме такий алгоритм вирішення, як саме отримані проміжні результати обчислення, тощо. Належного засвоєння матеріалу не відбулось. Можна зробити висновки, що ChatGPT – це інструмент, що є «помічником» у навчанні, але при наявності знань.

Не зважаючи на не досить позитивний результат експерименту, існує розуміння, що майстерне використання цифрових технологій є ключовим аспектом розвитку інклюзивної та високоякісної форми змішаного навчання. ChatGPT представляє собою значний прогрес у сфері штучного інтелекту, відображаючи новий етап технологічної революції та відмінності, які ця технологія може внести у сферу освіти [2].

Список посилань

1. ChatGPT <https://chat.openai.com/c/a37cf3f9-bc43-4d91-bc54-9cf41a8e5bae> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Воронкова В. Г., Олексенко Р. І., Нікітенко В. Глобальна цифрова освіта на роздоріжжі викликів, можливостей та змін. Матеріали Міжнародного науково-методичного семінару «Людина/світ на роздоріжжі: технології, ресурси, соціальні інституції». Практичні студії 4–6 травня 2023 р. Харків: НТУ «ХП», 2023. С. 12–15.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-86>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: НОРМАТИВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Клим Р. Д.

*аспірантка кафедри політології та державного управління
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Предметом наукових досліджень та дискусій на різних академічних платформах є питання академічної доброчесності, впровадження міжнародних академічних стандартів та напрямів подолання проблем щодо недотримання принципів академічної доброчесності.

Академічна доброчесність є міждисциплінарною категорією, яка поєднує в собі моральні норми і правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі та механізми й інструменти, за допомогою яких вони реалізуються на практиці [2].

В Законі України «Про освіту» визначено, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Відповідно до документу «Фундаментальні цінності академічної доброчесності», академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довіри, справедливості, повазі, відповідальності та мужності [2].

Вважаємо за доцільне сформулювати для здобувачів вищої освіти визначення академічної доброчесності як сукупності цінностей і принципів поведінки здобувача освіти в процесі навчання, які розвивають особисту чесність і відповідальність за навчання, формують гідну поведінку під час виконання письмових робіт, підготовки наукових статей, доповідей, рефератів, презентацій тощо, унеможливають обман та розвивають навички професіоналізму, тайм-менеджменту, правильної розстановки пріоритетів, організованості, ефективності та взаємоповаги.

Варто також зауважити, що належна дослідницька практика здобувачів освіти спрямовується на подолання практичних, етичних та інтелектуальних викликів, властивих науковим розвідкам та базується на таких фундаментальних принципах дослідження як надійність; чесність; відповідальність; повага до колег та інших учасників освітньо-наукового процесу.

Отже, ми можемо зробити висновки, що академічна доброчесність є дієвим інструментом формування освітньої та наукової культури. Тільки на засадах цілісності, чесності, прозорості, поваги до інших, довіри, підзвітності, справедливості, відповідальності може відбуватися конструктивний діалог та взаємодія всіх учасників освітньо-наукового процесу.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 07.09.2023 р.).

2. Садик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti> (дата звернення: 07.09.2023 р.).

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДАНИНА МОДИ ЧИ НОРМА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ?

Княгницька К. Є.

студентка V курсу

*Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

2019 рік... Вступ до педагогічного університету... Очікування незабутнього студентського життя. Але пройшло лише півроку офлайн навчання й усі зіштовхнулися з першим викликом – COVID-19. Ми опанували дистанційні програми, складали екзамени й іспити онлайн.

Ніби поступово почали повертатися до «нормального» життя. Але 24 лютого 2022 року розділило наше життя на «до» і «після». І ось нам вже не здається дивним те, що більшість щоденних завдань виконуємо в телефоні, а навчаємося виключно за допомогою мережі Інтернет.

Ставши студентами «віртуального» навчання, ми все одно писали курсові роботи, реферати, виконували ІНДЗ тощо. І якщо під час живого навчання викладачі безпосередньо спостерігали за виконанням різноманітних робіт, то наразі відповідальність залишилася лише на здобувачах освіти.

Погодьтеся, не завжди хочеться самостійно виконувати важке завдання, а особливо тоді, коли в мережі воно вже виконане. Рука так і тягнеться до копіювання матеріалів та оформлення їх під своїм ім'ям. Але не все так просто, як може здатися, адже відповідальність за такі дії існує.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту»:

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

І якщо ще декілька років тому «списування» могло залишитися непокараним, то зараз – це серйозне порушення. До академічної доброчесності належить не тільки списування, а й фабрикація, фальсифікація, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання тощо. Здавалося б, чому так важливо враховувати певні норми, робити самостійно, а не зазіхати на чужий труд? Чи може це просто «модне нововведення», яке з часом пройде і все стане на свої місця?

На мою думку, питання академічної доброчесності на сьогодні є як ніколи актуальним. Сучасний стан освіти перебуває на важкому етапі функціонування, адже війна знищила чимало шкіл, університетів. Багато викладачів змушені були покинути рідні домівки та виїхати закордон. Тому освітня діяльність має відроджуватися і впевнено захищати освітній фронт. Учасники навчального процесу, на мою думку, повинні свідомо підходити до здобуття знань, адже це майбутнє нашої країни. І якщо більшість буде бездумно списувати один в одного, видавати чужі ідеї під своїм іменем – про справжню якісну освіту можна й не мріяти.

Дотримання академічної доброчесності має стати обов'язковим. Виконуючи ріноманітні роботи абияк, не посилаючись на джерела, не дотримуючись вимог, бездумно копіюючи інформацію у когось – неможливо забезпечити якісну освіту. Не можна розраховувати на бажаний результат, якщо дії, які ведуть до нього, зроблені навмання, безвідповідально. Чи зможе вкрадена робота розкрити Вас як фахівця у певній сфері? Чи не буде Вам соромно, у першу чергу перед своїм «Я»? А перед країною?

Кожне порушення академічної доброчесності несе за собою не тільки прогалини для учасника освітнього процесу, а шкодить усій освітній діяльності. Так, сьогодні з'явилося чимало штучних інтелектів, які з легкістю виконають усе за Вас, бо достатньо лише натиснути «enter» і програма напише все, що потрібно. Та чи впевнені Ви у якості та достовірності отриманого матеріалу? Або ж ті факти, які наведе Вам програма, мають посилання на перевірені джерела? Навряд чи...

Адже як казав Артем Артюхов, один зі спікерів програми підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище»: «Штучний інтелект може Вам написати що завгодно, варто лише його попросити про це, але ж чи буде це достовірним матеріалом – залишається лише здогадуватися».

Отже, академічна доброчесність – це мастхев XXI століття. Відповідальне ставлення до власної праці – запорука щасливого, а найголовніше якісного майбутнього. Будьте уважними та не піддавайтеся на сумнівні способи полегшення роботи.

Список посилань

1. Наукова бібліотека Запорізького державного медико – фармацевтичного університету. URL: https://lib.mphu.edu.ua/p_78.html

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

Князькова Л. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права*

*Маріупольський державний університет
м. Київ, Україна*

23 червня 2022 року відбулася значна подія для України, коли країни члени Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Обрання курсу на інтеграцію до Європейського співтовариства та наближення українських реалій до європейських та світових стандартів, необхідність втілення до законодавства і практики застосування Європейських стандартів освіти в Україні положень, які певний час існують у Європейському Союзі актуалізували необхідність дослідження Європейських принципів академічної доброчесності. Але ситуація ускладнюється військовою агресією росії проти України. Воєнні дії, які спричиняють загрозу життю, відсутність належних умов проживання, побуту, постійні тривоги та відключення електропостачання – це реалії життя українців сьогодні. На початок травня 2022 року підтверджено, що за кордон виїхали більш як 23 тис. педагогічних працівників і понад 600 тис. учнів. Але ці дані не є точними. Директори й ректори говорять, що місцеперебування близько 10–15 % учнів і студентів не ідентифіковано. 1748 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 144 з них зруйновано вщент. Переїхало 34 заклади вищої освіти (ЗВО – інститути, університети й академії), 42 заклади фахової передвищої освіти (коледжі) і 65 відокремлених структурних підрозділів. Щотижня кількість постраждалих від війни та переміщених ЗВО зростає [1]. Звичайно, що ситуація змінюється, дехто повернувся в Україну, хтось залишився за кордоном, а є випадки залишення на окупованій території з продовженням навчання та роботи у «квазі-ЗВО», які працюють за російськими стандартами.

Але попри всі ці негаразди, якими б не були стомленими і пригніченими війною учасники освітнього процесу не слід звертатися до недоброчесних практик, адже таким чином ми перестаємо бути чесними не тільки перед колегами, а і перед собою. Це зводить

нанівець усю цінність освіти. «...Леон Фестінгер у 1950-х роках, передбачав, що людям незручно, коли в їхній голові одночасно присутні дві суперечливі думки, скажімо, коли їхня етика і їхня поведінка не збігаються. Дисонанс посилюється, якщо тема є важливою, конфлікт – сильним або ми не можемо якимось чином пояснити цього конфлікту собі. Однак когнітивний дисонанс означає лише те, що люди відчують певний дискомфорт, коли стикаються з конфліктами усередині себе; наприклад, якщо їхні етичні норми та поведінка не відповідають одне одному» [2].

Підтримка Європейської спільноти попри всі труднощі, пов'язані з війною дає можливість нам працювати і навчатися з урахуванням основних принципів академічної доброчесності, таких як: чесність, довіра, справедливість та сміливість. Саме мужність українських освітян спонукала підтримати українських колег та надихнула Міжнародний центр академічної доброчесності у відповідь на вторгнення росії в Україну виявити солідарність з українським народом та академічною спільнотою, підтримавши лист Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в Україні до міністрів освіти та організацій Європейського простору вищої освіти припинити будь-яку співпрацю з російськими вищими навчальними та науковими установами [3]. Така підтримка Європейської спільноти з одного боку надає сили для забезпечення навчального процесу належним чином, а з іншого боку накладає відповідальності щодо дотримання принципів доброчесності у кожному закладі вищої освіти. Але чи кожен заклад освіти дійсно сприяє дотриманню академічної доброчесності. На думку автора зовсім ні. Як показує практика, при укладенні контрактів з науково-педагогічними працівниками деякі заклади вищої освіти включають у контракт як необхідну умову щорічну публікацію наукових праць у журналах, що індексуються у наукометричних базах Web of Science або Scopus. Звичайно, включення таких умов у контракт науково-педагогічних працівників підвищить рейтинг закладу вищої освіти, але чи виконуються ці публікації дійсно авторами? З введенням дистанційної форми навчання навантаження на науково-педагогічних працівників збільшилось, особливо це відчувається при змішаних формах навчання. Часу для виконання наукового та методичного навантаження залишається менше і викладачі змушені або всупереч зі своїми етичними принципами порушувати принципи доброчесності аби не втратити роботу, або не погоджуватися з умовами контракту. Вибір звичайно є у кожного з нас, але його не просто зробити коли ти залишився без власного житла, всього необхідного з постійним почуттям тривоги про своє майбутнє та майбутнє близьких людей.

Порушуючи ці питання у автора немає чітких відповідей як досягти дотримання всіх вимог доброчесності. Можливо, це посилення відповідальності за порушення академічної доброчесності, можливо підвищення рівня правової культури і культури взагалі, унеможливлення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності. Єдине у чому автор впевнений, що дотримання академічної доброчесності в освітньому просторі є необхідним як з точки закону так – і моралі. Дотримання принципів доброчесності впливає не тільки на репутацію навчального закладу, а також на формування і дотримання загальнолюдських цінностей, на підвищення рівня культури громадянського суспільства вцілому.

Список посилань

1. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voyennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y> (дата звернення 17.10.2023).

2. Серія університетських модулів. Модуль 12. Доброчесність, етика і право. Організація Об'єднаних націй. Відень 2021. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_12_final_UKR.pdf (дата звернення 17.10.2023).

3. Заява міжнародного центру академічної доброчесності у відповідь на вторгнення росії в Україну. URL: <https://center.ucu.edu.ua/biblioteka-novyny/zayava-mizhnarodnogo-tsentru-akademichnoyi-dobrochesnosti/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-89>

ДОБРОЧЕСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ШІ

Коваленко А. Ф.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент факультету журналістики, реклами та видавничої справи
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Наразі як швидко навчається ШІ, так інтенсивно з'являються наукові розвідки про нього та способи й сфери його застосування.

Безперечно, плюси очевидні в різних галузях життєдіяльності людини, як-то медицині, науці, освіті тощо, де всі три типи (або категорії) ШІ [4] виконують багато досліджень, генеруючи статистичні дані, швидко опрацьовуючи значний обсяг інформації, економлячи людські ресурси, час тощо. Однак з його появою виникають інші проблеми, пов'язані з інтелектуальними крадіжками, маніпуляційними технологіями, поширенням пропаганди, фейків, дипфейків тощо. Отож, межа використання ШІ в інформаційному просторі, журналістиці, як і питання доброчесності в наукових дослідженнях, освітньому процесі набуває все більшої актуальності.

У журналістиці факт використання ШІ зафіксований спочатку в американських інформаційних агентствах, згодом у виданнях «The New York Times», «The Washington Post» та інших (з 2015 року), серед українських його вже офіційно використовує видання «Тексти» [2], і незабаром його застосування буде звичайним явищем у журналістській роботі, тобто штучний інтелект стане необхідним помічником. Натомість виникне питання авторства матеріалів або питання доброчесності окремих авторів, а маніпуляція аудиторією в Індустрії 4.0, на думку футурологів, стане масовою практикою. Тому питання використання AI-інструментів у підготовці українських фахівців зі спеціальності 061 «Журналістика» так чи інакше постане та буде імплементовано в освітній процес, як це вже давно втілено у світових практиках, до прикладу в американських та європейських університетах.

У навчальному процесі спеціальності 061 «Журналістика» в ЗВО є небезпека використання ШІ студентами для списування, особливо під час написання журналістських матеріалів або їх елементів у процесі опанування курсів «Журналістська майстерність», «Журналістський фах: жанрологія» тощо та випуску студентських газет [3], де прокачуються фахові soft skills; виконання курсових і дипломних проєктів. Тобто питання доброчесності вкрай гостре не тільки у відкритій науці, а й освітньому процесі вищої школи, тим більше що заборона використання ШІ майже неможлива. Якщо перед студентом стоїть конкретне завдання, то він цілком у процесі навчання може послуговуватися ChatGPT. З іншого боку, для українських студентів використання ШІ буде навіть корисне, адже він може залучити до роботи англomовну джерельну базу, про яку здобувачеві освіти було невідомо. Хоч тут теж є небезпека, на думку українського науковця А. Артюхова [1], прямого запозичення та видавання чужих англomовних джерел у перекладі на українську за свої. Не менш важливим є формування штучним інтелектом компетенції критичного мислення, адже ChatGPT не завжди генерує й подає достовірну

інформацію, за твердженням експерта Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [1]. Тим більше, що такі програми, як Plagat.pl та інші, за заявами директора Алі Тахмазова [5], цілком успішно можуть довести авторство ChatGPT.

Пропонуємо види завдань, які допоможуть адаптувати використання ChatGPT студентами-журналістами, аби уникнути плагіату та недоброчесного його використання під час виконання завдань таким чином, щоб відвернути правову відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності та використання неперевіраних даних, які можуть виглядати як фальшиві [6].

По-перше, студент може використати AI-інструменти для складання плану щодо написання матеріалів у різних жанрах, будь-то інтерв'ю чи стаття. По-друге, ChatGPT може значно пришвидшити процес збору інформації та генерації ідей. Створивши йому правильний запит, можна отримати величезний масив даних, які студент самостійно оброблятиме дуже довго. По-третє, доречним буде використання ШІ і в такому завданні, як складання заголовків до власних журналістських матеріалів, оскільки штучний інтелект допоможе у їх виборі, а варіативність заголовкових комплексів сприятиме розвитку студентської креативності, майстерності та скоротить час на їх придумання.

Особливо будуть вдалим завдання щодо написання матеріалів з регіональної проблематики та її висвітлення в різних жанрах, оскільки саме тут ресурси ChatGPT найбільш обмежені й бракує достовірної оригінальної інформації. Насамперед варто пропонувати жанри, які безпосередньо вимагають особистої присутності на місці події, вияву емоційності чи спілкування з героями подій, зокрема для написання репортажів, інтерв'ю тощо.

Таким чином, для створення доброчесного освітнього середовища у разі застосування ChatGPT необхідно насамперед дотримуватись загальних вимог щодо оформлення цитування та посилання, перевірки за допомогою антиплагіатних програм, виховання законослухняності в майбутніх студентів-журналістів протягом усього навчального процесу та викладання окремих курсів, а також завдяки комплексним завданням, спрямованим на використання AI-інструментів не на списування, а на формування професійних компетентностей.

Список посилань

1. Артюхов А. Відкрита наука та академічна доброчесність. *Центр українсько-європейського наукового співробітництва*. URL: <https://us02web.zoom.us/j/85720424555?pwd=WHI0VWd6TEo3MEJGcjZkdDhCRUZXdz09>

2. Васьківська О. Є. Технології штучного інтелекту в журналістиці сучасності. *Репозитарій Національного Авіаційного Університету*. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/57218>

3. Редакції. *Офіційний сайт факультету журналістики, реклами та видавничої справи ОНУ імені І. І. Мечникова*. URL: <http://fj.onu.edu.ua/>

4. Сісяк П. Штучний інтелект – революція, надія чи утопія? URL: <https://www.imena.ua/blog/ai-revolution/> (дата звернення: 17.10.2023)

5. Тахмазов Алі Програми перевірки унікальності тексту та штучний інтелект. *Центр українсько-європейського наукового співробітництва*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=h2I7sCawI4g>

6. Ульянова Г. О. Академічна доброчесність як основа академічного успіху *Правова позиція*, № 4 (37), 2022. С. 98–103.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-90>

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНО ДОБРОЧЕСНОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Коваленко О. О.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О. І. Процевського
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Події, в яких зараз опинилася українська нація, привернули увагу цілого світу до нашої маленької держави, яка мужньо дала відсіч ворогу і ось же другий рік поспіль виборює своє право на самостійне цивілізоване життя. Саме цей вектор розвитку нашої країни так розлютив нашого географічного північно-східного сусіда, що останній, 24 лютого 2022 р. розпочав повномасштабне вторгнення на територію нашої держави.

Ми обрали у якості взірця для себе цивілізований світ, де категорії довіри, чесності, взаємоповаги, достовірності інформації, справедливості, відповідальності за свої дії з давніх давен виступають наріжним каменем побудови суспільства і всіх суспільних відносин. І звичайно, що ці аксіологічні цінності, ці морально-етичні категорії, насамперед, мають бути фундаментом побудови освіти – діяльності, що формує особистість.

Довгий час, навіть після здобуття незалежності, Україна не мала правового підґрунтя для формування академічної доброчесності. В принципі в українській реальності і не було такої категорії, що вже само по собі ставило під сумнів можливість руху нашої держави у напрямі інтеграції до європейського суспільства. Із її появою в 2017 р. в Законі України «Про освіту» [1, ст. 6, ст. 42] та Законі України «Про вищу освіту» [2] (у останньому ця категорія з'явилась завдяки прийняттю першого у вигляді змін), можна сказати, по суті почався новий відлік історії українського освітнього середовища – принаймні було визнано, що така проблема існує і вона має бути вирішена.

Однак, поки що, не зважаючи на те, що шлях у цьому напрямі триває вже більше 6 років, особливих успіхів у цій площині немає. Непотрібно навіть поглиблюватись у конкретні процеси за різними напрямками створення та забезпечення середовища академічної доброчесності, – про проблему та її невирішеність свідчить вже сам факт, що більшість учасників освітнього процесу не розуміють, що та площина, де вони перебувають тут і зараз, передбачає застосування цієї категорії. На цьому наголошував освітній омбудсмен України: «Академічна доброчесність починається із доброчесної поведінки кожного: учнів, батьків, вчителя, директора, працівників органів управління освітою. Але, на жаль, як показують дослідження й наші спостереження, далеко не всі учасники освітнього процесу та освітні управліниці знайомі з поняттям академічної доброчесності. Чимало батьків та навіть учителів вважають, що академічна доброчесність стосується лише закладів вищої освіти і науки» [3].

Констатація цієї проблеми і визначення відрізка, з якого вона починається, дозволяють говорити про недостатність обізнаності тих суб'єктів, які мають своєю поведінкою сформувати доброчесне академічне середовище. Усвідомлення саме цієї проблеми, на мій погляд, є важливим для успішності вирішення усіх інших проблем у цій площині. Адже на даному етапі більшість суб'єктів, які є учасниками освітнього процесу не розуміють, що кожен з них і є тією особою, яка у своїй діяльності має реалізовувати академічну доброчесність, а отже своєю діяльністю створювати загальну картину академічної доброчесності України. Дотримання кожним учасником освітнього процесу академічної доброчесності є пазликом загального освітнього тла України і незважаючи на те, що це всього лише структурний елемент – відсутність хоча б однієї цієї маленької частинки буде впливати негативно, створюючи нецілісну картину, тим самим, не дозволяючи дійти до результату – створення ефективної системи.

Тому дуже важливо спрямовувати зусилля на вирішення саме цієї проблеми. Вона є першочерговою. Важливо не зупиняти і посилювати правопросвітницьку діяльність, щоб кожен учасник освітнього процесу усвідомив – академічна доброчесність починається з нього.

Я переконана, усвідомлення того, що академічна доброчесність починається з кожного з нас – бо всі ми проходимо через систему освіти – дозволяє сформуванню у кожної людини нульову толерантність до недоброчесності – спочатку в освіті, а потім і до діяльності у будь-якій сфері, зокрема у державній владі, яка має існувати заради забезпечення прав і свобод людини. У свою чергу прищеплення та розвиток розуміння, що неприпустимо видавати за своє чужі ідеї, висловлювання, результати роботи, вимагати вирішення ситуацій на підставі свого статусу, знайомств тощо – формує той рівень правосвідомості, який дозволяє формувати цивілізоване європейське суспільство, де реалізуються ідеали справедливості, а отже визначає непогані перспективи до інтеграції України у цивілізований європейський простір.

Список посилань

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017. № 2145-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 14.10.2023.).
2. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014. № 1556-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 14.10.2023.).
3. Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/> (дата звернення 14.10.2023.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-91>

I'M THINKING OF ACADEMIC RESEARCH AND PLAGIARISM

Kovach E. H.

Lecturer

Uzhhorod National University

Uzhhorod, Ukraine

The most simple answer to the question (of why should be fair in my research job, when I am writing my essay) is: because it is our only possibility based on our school education, religious education, philosophical

knowledge, and our values based on them. This is my first idea, and this is a naive answer.

Religion and education.

The most simple answer to the question (why should be fair in my research job, when I'm writing my essay) is: because it is our only possibility based on our school education, religious education, philosophical knowledge, and values. This is my first idea, and this is a naive answer. In this case, I think: a plagiarised work violates the ethics of research.

My second (naive) answer with a religious character: in the text of the New Testament we read about talents [4]. The evil slave buried his talent, and the good servant used that. The bad servant was punished for this [4]. In our lives: we have our talent and if we don't use that, or not using that with ethical and researcher rules – we will be punished because countries and institutions have their own ethical rules for researchers (for students, professors, and researchers). If we don't use ethical rules during our research and teaching jobs, we do not deserve our talents. Yes, maybe this is a naive view, but we are people with ethical norms and rules and institutions and souls. The breach of ethical standards causes remorse.

History and historiography.

In the middle ages, Lorenzo Walla considered: source criticism important for historians [7]. In the early modern and modern era in Europe, the first history departments and scientific journals about history. In the era of Enlightenment philosophers thought: that we needed to collect, organize, and print everything that we knew about science. The result was the Encyclopedia. The XIX century in historiography was the era of national history, historicism and positivism in historiography. During the XX century was more change in historiography, for example, the school of Annales [7]. During the centuries one rule has not changed: the ethical rules in research jobs. After the Second World war was founded the United Nations. One of the United Nations commissions, the UNESCO deals with education. Today humanity has global issues, which important for United Nations and countries. The sustainable development is important issue. For this goal, we need a good educational system with professionals. Decent professionals, who do not plagiarise.

Our topic: the law about academic integrity.

We need to take this question: the law what say about academic integrity? Our answer is: „*Fundamentals of public education policy and principles of educational activities are as follows: humanocentrism; rule of law; (...) academic integrity (...)*” [1].

Plagium and plagiarism.

„*Plagiarism is an international issue that combines psychological and sociological aspects with ethical and legal ones, and has a national and cultural context (Sutherland-Smith, 2005).*” [5] wrote Tomáš Foltýnek. Who involved in this case? Younger students involved in this case [6].

Prevention.

Teachers have their responsibilities in plagiarism prevention” [5].

How is it possible? One interesting answer:

- „*to educate students on what it is and why it is wrong*” [5].
- „*One approach is to create assessments that require students to demonstrate their critical thinking, problem-solving, and communication skills. For example, rather than simply asking students to write an essay on a particular topic, university staff could design assessments that require students to engage in group discussions, presentations, or other interactive activities that involve the application of their knowledge and skills*” [5].

When I read that topic, I was proud, because this answer is good and easy and this is, what reform pedagogy said. But: at the end of this topic, I found: that the topic was written by AI, and I read the questions for AI, and the text based on this. Conclusion: very easy to ask for help from AI. If we read a text in not our language, detecting the AI is more difficult. I was proud because I understood every word in the text. The text was easy, not difficult, and it was written by AI. When I read a text in my language (for example a presentation-text on seminar) I can detect if the text is written by AI, because the article is not correct, or the quality of the text is not that good, as the language used by the student. The AI-text is a better, more scientific language.

Answers to the questions.

And we are here, in our topic. We need to take this question: what is research? what is a research job? Our institution has ethical rules? Yes, of course, and we need to use that [3].

Conclusion.

What we can do against plagiarism and using Chat GPT in academic work?

1. We never ask that job (essay, thesis), what we can't make or write.
2. We (teachers) can give adequate time to writing essays and thesis.
3. We need to give adequate rules for writing essays (online on Moodle and in printed version, and verbally on our first lecture).
4. Universities have courses about academic writing, if its not, on Coursera we can find one: Writing in English at University).
5. We need more consultation during the writing process (one per month).

6. We need to consult about the thesis alive (not in Google Meet).
 7. Our institution should use a plagiarism checker program.
 8. Our institution should use a text detection program written by AI.
 9. Inform the student of the finding in time for him to correct it.
 10. Suggest time management training for students (sometimes they choose plagiarism because of bad time management).
 11. Suggest self-awareness training for students.
 12. Propose training on writing as a creative process to students.
- Finally: writing is a wonderful creative process, it would be a mistake to miss it.

Bibliography

1. Law of Ukraine. On education. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2145-19#Text>
2. Закон України «Про освіту» Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> / Law of Ukraine. On education. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2145-19#Text>
3. ЕТИЧНИЙ КОДЕКС Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» Ужгород, 2018. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/47711>
4. Holy Bible. Matthew 25:14-30. URL: <https://www.obible.com/cgi-bin/ob.cgi?version=bbe&book=mat&chapter=25>
5. Tomáš Foltýnek. Do students think what teachers think about plagiarism? – *International Journal for Educational Integrity* 10.1 (2014).
6. Dias, Paulo C., Ana Sofia C. Bastos. Plagiarism phenomenon in European countries: Results from GENIUS project. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 116 (2014): 2526-2531.
7. Ernst Breisach. *Historiography*. University of Chicargo Press, 1983.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ДЕРМАТОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ ЛІКАРІВ ТА СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Ковтун Л. О.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри дерматології та венерології
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Штучний інтелект стрімко увірвався в наукову та медичну галузь, він став невід'ємною частиною людської діяльності [1].

Штучний інтелект з розвитком глибокого навчання досяг багатьох рівнів у різноманітних галузях медицини, в тому числі і в дерматології [2].

Дерматологія є перспективною дисципліною для застосування штучного інтелекту, тому що більшість дерматологічних діагнозів ґрунтується на візуальному огляду, в якому застосовуються різні шаблони, такі як форма, розмір, колір ураження шкірних покривів [3].

На теперішній час існують основні напрямки штучного інтелекту в дерматології: уміння розпізнавати рак шкіри; прогнозування ризику розвитку рака шкіри; допомога в лікуванні хронічних захворювань шкіри, таких, як псоріаз, екзема, акне; навчання та залучення дерматологічних пацієнтів щодо самообслуговування та заходів профілактики.

Багатообіцяючі результати штучний інтелект показує в розпізнаванні та прогнозуванні раку шкіри [4, 5].

Рак шкіри включає немеланомні раки (базальноклітинну та плоскоклітинну карциноми) і меланомний рак (меланому).

Найпоширенішим видом шкірного раку у світі є базальноклітинна карцинома, тоді як меланома є п'ятою головною причиною смерті від раку [6].

Основою лікування меланоми являється раннє розпізнавання та хірургічне видалення. Отже, рання діагностика раку шкіри є першорядним компонентом для покращення показників як смертності, так і захворюваності [7].

При локалізованій меланомі виживання становить 99,5% у продовж 5 років, при віддалених проявів меланоми падає до 31,9%.

Традиційні методи діагностики раку шкіри можуть бути тривалими, суб'єктивними та схильними до помилок.

Візуалізація поверхні шкіри в дерматології відіграє вирішальну роль в оцінці, моніторингу раку шкіри та хронічних дерматозів.

Основні методи візуалізації у дерматології: цифрова фотографія, загальний знімок тіла (total body photography), ультрафіолетова фотографія, дерматоскопія, відбивна конфокальна мікроскопія (reflectance confocal microscopy), оптична когерентна томографія (optical coherence tomography) [8].

Для розпізнавання зображень новоутворень шкіри та хронічних дерматозів, вченими на основі нейромереж штучного інтелекту розробили комп'ютерні програми, де використовується найсучасніші алгоритми глибокого навчання, зокрема ідентифікують та розпізнають шкірну патологію, ступень злоякісності раку шкіри [9].

З метою профілактики раку шкіри, загострення чи прогресування шкірних дерматозів, штучний інтелект використовується для розробки втручання для осіб з високим ризиком на рак шкіри, де враховуються такі параметри, як стать, тип шкіри, перебування на сонці.

У хворих на шкірну патологію штучний інтелект дозволяє виявляти тригери та пропонувати персоналізовані плани лікування на основі закладеної інформації про хворобу пацієнта.

Таким чином штучний інтелект має великий потенціал у дерматології. У майбутньому він може допомогти студентам медикам у навчанні такої дисципліни, як дерматовенерологія; лікарям у діагностиці та лікуванні шкірних новоутворень, дерматологічних захворювань шляхом аналізу зображення, виявлення патологічних змін та розробки індивідуальної тактики ведення хворого [10, 11].

Список посилань

1. Lee JG, Jun S, Cho YW, et al. Deep learning in medical imaging: General overview. *Korean J Radiol.* 2017;18(4): 570–84. <https://doi.org/10.3348/kjr.2017>.
2. Konstantinos Liopyris. Stamatios Gregoriou. Julia Dias. Artificial Intelligence in Dermatology: Challenges and Perspectives. *Dermatology and Therapy (Heidelb)* (2022) 12:2637–2651 <https://doi.org/10.1007/s13555-022-00833-8>.
3. Hogarty DT, Su JC, Phan K, et al. Artificial intelligence in dermatology—where we are and the way to the future: a review. *Am J Clin Dermatol.* 2020;21(1). <https://doi.org/10.1007/s40257-019-00462-6>.
4. Tschandl P, Rinner C, Apalla Z, et al. Human–computer collaboration for skin cancer recognition. *Nat Med.* 2020;26(8):1229–34. <https://doi.org/10.1038/s41591-020-0942-0>.

5. Esteva A, Kuprel B, Novoa RA, et al. Dermatologist level classification of skin cancer with deep neural networks. *Nature*. 2017;542(7639):115–8. <https://doi.org/10.1038/nature21056>.
6. McDaniel B, Badri T, Steele RB. Basal cell carcinoma. 2022.
7. Tschandl P. Artificial intelligence for melanoma diagnosis. *Ital J Dermatol Venereol*. 2021;156(3):289–99. <https://doi.org/10.23736/S2784>.
8. Argenziano G, Zalaudek I, Hofmann-Wellenhof R, et al. Total body skin examination for skin cancer screening in patients with focused symptoms. *J Am Acad Dermatol*. 2012;66(2):212–9. <https://doi.org/10.1016/j.jaad.2010.12.039>.
9. Navarrete-Dechent C, Dusza SW, Liopyris K, Marghoob AA, Halpern AC, Marchetti MA. Automated dermatological diagnosis: hype or reality? *J Investig Dermatol*. 2018;138(10):2277–9. <https://doi.org/10.1016/j.jid.2018.04.040>.
10. Digital Imaging and Communications in Medicine. <https://www.dicomstandard.org/about>. Accessed 19 May 2022.
11. Jacob Krive, Miriam Isola, Linda Chang, Tushar Patel, Max Anderson, Radhika Sreedhar. Grounded in reality: artificial intelligence in medical education. *JAMIA Open*. 2023 Jun 1;6(2): ooad037. doi:10.1093/jamiaopen/ooad037. eCollection 2023 Jul.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-93>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО

Ковтуненко О. О.

*лаборант кафедри української мови і літератури
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

Сучасне суспільство живе у занадто бурхливому світі, де з неймовірним прогресом розвиваються інноваційні, інформаційні, комунікативні і різні наукові технології. Неможливо оминати й дистанційну освіту в цьому питанні. Немає сумніву в тому, що освітній процес потребує від нас, освітян, можливості подолати ці новітні виклики. Кілька років поспіль педагоги його долають: вигадують оригінальні форми роботи, подають необхідний матеріал по-новому, освоюють і використовують у своїй діяльності цікаві онлайн-ресурси.

Уже сьогодні ми готуємо наших дітей (учнів, студентів) до щасливого завтра. І у цьому завтра важливу роль грає академічна доброчесність, виховуючи у здобувачів освіти почуття гідності та поваги до чужих думок. Окреслимо це поняття.

Академічна доброчесність визначається Законом України «Про освіту» як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень», ґрунтуючись на принципах чесності, довіри, справедливості, відповідальності тощо [1, с. 13].

Нинішній інфопростір дозволяє суспільству користуватися будь-якою інформацією нелімітовано. Однак, час від часу невміння нею користуватися якраз і пизводить до різного роду порушень доброчесності. Цьому сприяють нормативні документи та міжнародні рекомендації, теоретичні знання про порушення та саме бажання змінити якість освіти [2]. СумДПУ імені А.С. Макаренка у забезпеченні академічної доброчесності теж керується відповідними документами (Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності СумДПУ імені А.С. Макаренка, Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності, Кодекс академічної доброчесності). Зокрема, у «Кодексі академічної доброчесності СумДПУ» чітко прописано, що здобувачі освіти повинні постійно й добросовісно виконувати навчальні завдання, дотримуватися норм законодавства про авторське право, використовувати достовірні й перевірені джерела інформації тощо. Аналогічних правил мають дотримуватися і науково-педагогічні працівники.

А як же забезпечити академічну доброчесність в умовах віддаленого навчання? Як заохотити студентів до вивчення тих чи інших дисциплін? Як розкрити потенціал кожного здобувача освіти і віднайти його секрет успіху?

На мою думку, цьому, в першу чергу, сприяє комунікація між науково-педагогічним працівником та студентом, побудована на засадах підтримки, взаємонавчання та консультування. По-друге – це адекватна завантаженість завданнями. Часто до плагіату вдаються не через незрозуміння завдання (а ще якщо вони і схожі між собою...), а через брак часу. Не менш провідну роль відіграють завдання, які сприяють творчості і самореалізації студентів, допомагають розкрити власний потенціал (есе, поезії, відеоролики, постери тощо). Певні педагогічні прийоми, зокрема, схвалення роботи студентів, можливість виконувати диференційовані завдання, повага до думки кожного здобувача освіта спонукає студентів до самостійного вивчення курсів

та дисциплін. Даючи завдання в умовах дистанційного навчання дійсно важко перевірити автентичність виконання робіт, тому варто пропонувати ті завдання, які не так просто запозичити чи знайти у просторах інтернету. Проведення тренінгів, майстер-класів, воркшопів для науково-педагогічних працівників та студентів теж показують свою ефективність щодо формування в учасників освітнього процесу свідомого ставлення до етичних аспектів навчання. Зазначимо, що сучасний освітній процес має бути інтерактивним, де кожен здобувач освіти зможе відчувати себе частиною команди, відстежити свою успішність та спроможність. І звісно ж, не варто забувати про контроль за плагіатом, використовуючи сучасні програми та сервіси, усвідомлюючи наслідки різного характеру.

Зі свого невеличкого педагогічного досвіду можемо сказати те, що навчати зараз, в умовах штучного інтелекту, розширеного інфопростору – нелегко. Задля того, щоб досягти професійних успіхів необхідно діяти – сміливо сприймати нові виклики і долати їх, докладати неабияких зусиль, прагнень, креативу і можливостей, використовувати якомога більше інноваційних технологій навчання (ігрові й проєктні технології, ІКТ, технології критичного мислення й інтерактивного навчання тощо), ознайомлюватися з різними платформами, онлайн-інструментами і програмами для навчання, долучатися до цікавих вебінарів, не забуваючи про добросесне середовище й про те, що ми його створюємо своїми власними зусиллями.

Таким чином, необхідно активно впроваджувати методики формування етичних цінностей, контролювати та виявляти порушення, сприяти відкритій та ефективній комунікації між усіма учасниками навчального процесу, креативити і навіть час від часу «стрибати вище голови». Окрім цього, варто пам'ятати про те, що світ прогресує. Зараз просто необхідні люди, які здатні критично, творчо й креативно мислити, самостійно впроваджувати новації, і у той же час об'єднувати. Потрібні люди, які здатні вести за собою, які знають справжню цінність освіти сьогодення. Такі навички якраз і формуються в освітніх закладах. Незважаючи на те, що учні й студенти – це близько 30-35% нашої країни – це 100% нашого майбутнього!

Список посилань

1. Артюхов А. Складники добросесного освітнього середовища» <https://www.youtube.com/watch?v=QUW5OD-opEg>

2. Довідник з академічної добросесності для школярів / уклад. М.В. Григор'єва, О.І. Крикова, С.Г.Певко; за заг. ред. О. О. Гужви. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 64 с.

ЗБЕРЕЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПІДГОТОВКИ ПРАВНИКІВ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Когут І. А.

*аспірант кафедри кримінального права та процесу,
юрисконсульт юридичного відділу*

*Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Якщо говорити про штучний інтелект, це явище безумовно не є чимось новим, навіть навпаки, досить давно використовується під час різних досліджень практично в усіх галузях науки. Нового поштовху розвитку штучного інтелекту надав «ChatGPT» – чат-бот зі штучним інтелектом, створений лабораторією, що вивчає штучний інтелект OpenAI [1]. Так, з перших днів свого функціонування в Україні він стрімко здобув популярність. Чимала кількість користувачів одразу здійснила реєстрацію та почала його використовувати для досягнення різних цілей. На основі власного досвіду, як здобувача можу констатувати чималу кількість схвальних відгуків від інших здобувачів, які почали використовувати штучний інтелект в науковому середовищі. Постає чимала кількість запитань до того, наскільки виправданим та доцільним є його використання та головне чи зберігаються фундаментальні принципи академічної доброчесності, які в останні роки тільки почали сприйматися як належне.

Попри чималу кількість переваг, які пов'язані з використанням штучного інтелекту в освітньому середовищі, існує також і чимала кількість недоліків, можна виділити основні з них:

- несамостійність виконання робіт;
- вплив на соціальну взаємодію;
- зменшення необхідності докладання зусиль;
- залежність від технологій [2].

Навіть попри те, що вищевказані недоліки авторка застосовувала для шкільної освіти, вони є актуальними й для вищої освіти. Крім того, формування цінностей академічної доброчесності повинно відбуватися ще зі шкільної лави.

Основним завданням для сфери освіти станом на сьогодні є пошук шляхів поєднання в освітньому середовищі збереження академічної доброчесності та використання штучного інтелекту. Якщо поставити це

питання чат-боту ChatGPT-3.5, можна визначити наступні ключі аспекти:

- адаптація навчальних програм. Важливо адаптувати навчальні програми для врахування нових технологій, включаючи штучний інтелект;

- критичне мислення та аналітичні навички. Навчання правників повинно сприяти розвитку критичного мислення та аналітичних навичок;

- збереження людського фактора. Попри використання штучного інтелекту, необхідно пам'ятати, що людський фактор є невід'ємною частиною правової системи;

- співпраця між правниками та технічними спеціалістами. Розвиток штучного інтелекту вимагає співпраці між правниками та технічними експертами. Важливо стимулювати здатність до співпраці та взаєморозуміння між різними групами фахівців [3].

Чимала кількість проблем пов'язаних зі збереженням цінностей академічної доброчесності в епоху штучного інтелекту пов'язана з відсутністю програм, які розпізнають завдання, яке виконане за допомогою штучного інтелекту. Оскільки алгоритми програм виявлення плагіату здебільшого спрямовані на пошук подібних текстів, але не на результати роботи штучного інтелекту. Проте, при безпосередній перевірці роботи викладачем, чимало з них одразу можуть розпізнати роботу, яка виконана штучним інтелектом та роботу, яка виконана здобувачем самостійно, опираючись на власний багаторічний досвід.

Найбільш ефективним засобом збереження цінностей академічної доброчесності в епоху штучного інтелекту, на мою думку, є пошук методів та засобів навчання, які унеможливають використання штучного інтелекту, зокрема, чат-боту ChatGPT в повному обсязі для виконання завдання. Варто наголосити на тому, що ми говоримо про повне виключення штучного інтелекту з освітнього процесу, враховуючи те, що за ним майбутнє та майбутні фахівці обов'язково повинні вміти працювати зі штучним інтелектом та знати про його можливості. Але основним завданням освіти, зокрема, і правничої є правильне формування та поширення серед здобувачів знань щодо використання штучного інтелекту, як помічника.

Як підсумок розгляду питання збереження академічних цінностей в освітньому середовищі підготовки правників в епоху штучного інтелекту, можемо зазначити наступне. З однієї сторони це суттєва перешкода для розвитку професійного потенціалу майбутніх фахівців у галузі права, з іншої сторони це нові виклики для науково-педагогічних працівників в частині створення унікальних завдань, де у здобувачів

буде необхідність мислити творчо з власним бажанням, без спокуси використання штучного інтелекту.

Список посилань

1. Михайлов Д. Гендиректор OpenAI закликав Конгрес США до регулювання ШІ. *Суспільне Новини*. 2023. URL: <https://suspijne.media/478531-gendirektor-openai-zaklikav-kongres-ssa-do-reguluvanna-si/>.
2. Вишнякова О. AI та освіта: як штучний інтелект вплине на шкільну освіту. LB.ua. 2023. URL: <http://surl.li/jrdoj>.
3. GPT-4 – OpenAI. URL: <https://chat.openai.com/>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-95>

СТВОРЕННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО ТА НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ

Козаченко Г. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Створенню доброчесного освітнього та наукового середовища у світі увагу почали приділяти у другій половині ХХ століття: у 1979 р. засновано Американську асоціацію зі штучного інтелекту (з 2007 р. – Асоціація з розвитку штучного інтелекту), у 1992 р. – Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI) [1], видано рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо боротьби з шахрайством у сфері освіти CM/Rec(2012)13 2012 р. [2] та CM/REC(2022)18 2022 р. [3].

В Україні створення доброчесного освітнього та наукового середовища розпочалося з інституціоналізації цього процесу, активізації комунікацій із зарубіжними партнерами у цій сфері та посилення вимог до унікальності тексту всіх видів кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти. Так, Національне агентство з якості вищої освіти (НАЗЯВО), за даними Вікіпедії, є асоційованим членом Європейської мережі із забезпечення якості вищої освіти (ENQA), а також повноправним членом Міжнародної мережі агентств із

забезпечення якості вищої освіти, Центрально-Європейської мережі агентств з якості, Міжнародного центру з академічної доброчесності, Глобальної мережі академічної доброчесності та Європейської мережі академічної доброчесності. Протягом 01.09.2020 – 30.07.2022 Американськими Радами з міжнародної освіти у співпраці із МОН України та НАЗЯВО в Україні з метою сприяння розвитку внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності та якості освіти в українських ЗВО реалізовувався проєкт «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ), до участі у якому за результатами конкурсного відбору доєдналися 60 університетів України [4]. НАЗЯВО та Національне агентство з запобігання корупції (НАЗК) 25.01.2023 підписали меморандум про співпрацю [5], а у 2020 р. після перезавантаження НАЗК з метою запуску ініціатив для поширення доброчесності створено Офіс розбудови доброчесності при НАЗК [6].

Увагу до академічної доброчесності у закладах вищої освіти в освітній та науковій діяльності в Україні переважною мірою сконцентровано на виявленні збігів у тексті кваліфікаційної роботи з фрагментами текстів інших джерел. Така перевірка здійснюється з використанням сервісів Plagiarisma, Advego Plagiatus, UNICHECK, Etxt Антиplagiat тощо, базою для порівняння в яких є матеріали мережі Інтернет та власні бази даних [7].

У низці випадків результати перевірки є невтішними, тобто виявлено збіг тексту кваліфікаційної роботи з матеріалами мережі Інтернет. Проте одразу стверджувати про наявність плагіату некоректно, збіг тексту кваліфікаційної роботи може бути спричинено іншим, наприклад, некоректним цитуванням. З цього приводу О. Піхурець слушно зазначила на необхідність аналізу отриманого за результатами «машинної» перевірки звіту [7].

Інституціоналізація створення доброчесного освітнього та наукового середовища й перевірка текстів кваліфікаційних робіт є важливими, але лише окремими складовими складного процесу створення доброчесного освітнього та наукового середовища в Україні, де тривалий час не звертали особливої уваги на запозичення у кваліфікаційних роботах (переважною мірою дипломних та курсових) наукових здобутків інших авторів.

На наш погляд, у цьому процесі поки ще не знайшов належного місця такий важливий елемент як навчання академічній доброчесності, яке само по собі є тривалим процесом. Створення доброчесного освітнього та наукового середовища в Україні як процес має розпочинатися з постійного послідовного просування наративу про необхідність академічної доброчесності в освітній та науковій

діяльності, причому ледве не з молодших класів середньої школи. Саме у новій українській школі в учнів має формуватися розуміння, що навчання має бути чесним, що чесне навчання є вигідним, а за допущені порушення має наступати у тому чи іншому вигляді відповідальність, тобто зі шкільної парти й на все життя в людини має сформуватися розуміння необхідності та вигід дотримання академічної доброчесності в освітній (а пізніше, можливо, й в науковій) діяльності.

Доти, доки у свідомості учнів не сформується стійке переконання про недопущення некоректних запозичень з текстів інших авторів, яке має лише укріпитися у свідомості здобувачів вищої освіти та науковців, будь-які інформаційні технології виявлення збігів текстів не будуть повною мірою дієвими, завжди будуть винаходитися способи «обходу» цих технологій.

Звідси необхідний пошук (або розроблення) підходів до навчання доброчесності школярів та студентів, а також методів та способів, що реалізують ідею кожного підходу, за результатами якого в здобувачів має сформуватися розуміння академічної доброчесності як невід'ємної складової освітньої або наукової діяльності, стійке переконання про недопущення обману та його невикористання в освітній та науковій діяльності, навички коректного застосування наукових здобутків інших авторів та цитування їхніх наукових праць. Тобто академічній доброчесності необхідно навчати. Тоді цілком закономірним є запитання: як навчати за умов, коли прояв академічної доброчесності у студентському середовищі поки ще оцінюється як слабкість та невміння «правильно порішати» питання підготовки кваліфікаційних робіт (останнім часом поширеною стала їхня підготовка «на замовлення»).

У виявленні випадків некоректних запозичень у кваліфікаційних роботах або наукових працях велика роль належить науковому керівникові, який у спілкуванні зі здобувачами, в обговоренні їхніх думок або векторів досліджень спроможний відрізнити їх від вже наявних наукових доробків. До того ж науковий керівник вже певною мірою ознайомлений з рівнем підготовленості здобувача, його знаннями та їхньою системністю, а, отже, може скласти уявлення про можливість здобувача у підготовці кваліфікаційної роботи. Загалом керівникові кваліфікаційної роботи належить велика роль у попередженні та своєчасному виявленні випадків обману в її написанні. Саме керівники кваліфікаційної роботи здобувачів вищої освіти здатні розвивати впевненість здобувачів у власній академічній спроможності та заохочувати їх до академічної доброчесності.

Отже, в Україні має продовжуватися діяльність відповідних інституцій з протидії академічній недоброчесності, здобувачі вищої

освіти, що допустили некоректні запозичення, мають нести відповідальність у формах, зазначених у ст. 42 Закону України «Про освіту». У створенні доброчесного освітнього та наукового середовища в Україні має відбуватися не лише виявлення випадків академічної недоброчесності у кваліфікаційних роботах, а й процес навчання академічній доброчесності, у тому числі в індивідуальній роботі керівника кваліфікаційної роботи зі здобувачем, що її готує.

Список посилань

1. Website of the International Center for Academic Integrity. URL: <https://www.academicintegrity.org/>

2. Recommendation CM/Rec(2012)13 of the Committee of Ministers to member States on ensuring quality education (Adopted by the Committee of Ministers on 12 December 2012 at the 1158th meeting of the Ministers' Deputies). URL: https://www.ecml.at/Portals/1/documents/CoE-documents/CMRec2012-13_quality_EN.pdf?ver=2016-11-29-113145-700

3. Рекомендація cm/rec(2022)18 Комітету міністрів державам-членам щодо боротьби з обманом у сфері освіти. Прийнято Комітетом міністрів 13 липня 2022 року на 1440-му засіданні заступників міністрів. URL: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/Integrity-bulletin-26.pdf>

4. Офіційний сайт Проекту «Ініціатива академічної доброчесності і якості освіти». URL: <https://academiq.org.ua/pro-proekt/>

5. Меморандум про співпрацю між Національним агентством з запобігань корупції та Національним агентством з якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/%D0%9D%D0%90%D0%97%D0%9A.pdf>

6. Офіс доброчесності НАЗК. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/>

7. Піхурець О. В. Використання інформаційних технологій при перевірці на плагіат академічних робіт (творів). Інноваційний процес: виклики воєнного часу, проблеми, перспективи євроінтеграції : зб. наук. праць за матеріалами круглого столу 02.12. 2022 р. (електр. наук. вид.). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2022. 142 с. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/65-72.pdf>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПЕРЕВІРКА НА МІЦНІСТЬ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ?

Колесник Н. С.

*доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри історії та культури української мови
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Проблема академічної доброчесності – проблема не сьогоднішня. Існування можливості скористатися чатом GPT, безперечно, якщо не поглибило її, то зробило глобальнішою, але й водночас (що позитивно!) підвищило увагу суспільства до неї.

Як відомо, більшість із людських винаходів починають становити загрозу чи справляють негативний вплив на людську цивілізацію лише тоді, коли опиняються в нечесних руках. Сьогодні вже зрозуміло, що штучний інтелект здатен стати помічником у багатьох випадках: це і пошук джерел інформації та статистичних даних різними мовами; і швидкий та якісний переклад; і аналіз великих обсягів інформації тощо (див. детальніше [1]). Автор отримує додаткові можливості працювати з власним, оригінальним текстом: як уже було зазначено вище, перекладати не тільки чужі, а й власний текст, а отже зробити його доступнішим для ширшого кола читачів, адаптувати стилістику написаного для потреб відповідної аудиторії. Додамо: використання GPT може суттєво полегшити планування навчального процесу, створення банку завдань і запитань, перевірку учнівських/студентських робіт тощо. На часі також вивчення можливостей штучного інтелекту для розробки інклюзивних технологій.

Але, на жаль, чат GPT можна використовувати не лише для продуктивного пошуку інформації, але й для обману: фальсифікації, фабрикації, підміни оригінального дослідження сумішшю із чужих думок, ідей, описів псевдодослідів та експериментів тощо. Це особливо небезпечно для наукових праць. Як відомо, однією з обов'язкових умов їхньої цінності є новизна. А штучний інтелект нічого нового не створює, а до того ж, не маючи опції *цитування*, знецінює працю багатьох дослідників, грубо порушуючи авторське право. Отримуємо замість оригінальної наукової розвідки такий собі колективний продукт «колгоспного розливу», за якість і наслідки використання якого ніхто не несе відповідальність. Це, у свою чергу, породжує

безвідповідальність і, що особливо небезпечно, безкарність, засилила посередностей.

Сьогодні нагальним є правове врегулювання використання GhatGPT у науковій, освітній діяльності, і воно має бути чітким, без можливості будь-якого подвійного тлумачення.

Що на практиці вже нині може робити викладач, освітянин, усі учасники освітнього процесу під час викладання, навчання та провадження наукової (творчої) діяльності з дотриманням норм академічної доброчесності?

По-перше, самому суворо дотримуватися етичних принципів та визначених законом правил навчання/викладання.

По-друге, викладач має ознайомити студентів із відповідальністю за порушення норм академічної доброчесності, зокрема під час використання GhatGPT.

По-третє, як засвідчив мій багаторічний досвід викладання, більшість студентів здатні оцінити принципову позицію викладача, якщо він розвиває їхнє критичне мислення, допомагає їм відчутти свою унікальність і «радість творчості», сприяє розкриттю їхніх талантів.

По-чверте, постає необхідність змінювати форми навчання, учини коректному цитуванню, частіше залучати студентів до усного обговорення та дискусії, зробити звичним захист наукових робіт, матеріал викладати цікаво та емоційно, підвищувати мотивацію студентів до навчання й довіру до результатів навчання та наукових досягнень.

Отож значення особи викладача для рівноваги в системі «академічна доброчесність і чат GPT» вирішальна. Але допоки розрахунок оплати праці освітян буде «прив'язаний» до кількості студентів у групі, допоки їх кваліфікуватимуть як надавачів освітніх послуг, а їхня зарплата (не йдеться про асистентів, а про професорів і доцентів) коливатиметься в кращому випадку в діапазоні «зарплата прибиральниці/зарплата водія громадського транспорту», дилема «академічна доброчесність/штучний інтелект» претендує стати ахіллесовою п'ятою сучасного освітнього процесу.

Список посилань

1. Академічна доброчесність: правові проблеми : матеріали Всеукр. круглого столу (Одеса, 26 трав. 2023). Одеса, 2023. 49 с. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/25950/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%ba%d1%80%d1%83%d0%b3%d0%bb%d0%b8%d0%b9%20%d1%81%d1%82%d1%96%d0%bb%20%0%90%d0%ba%d0%b0%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d1%96%d1%87%d0%bd%d0%b0%20%d0%b4%d0%be%d0%b1%d1%80%d0%be%d1%87%d0%b5%d1%81%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c%2026.05.23.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Дата перегляду: 08 жовт. 2023 р.

**ДОСВІД ТАВРІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
АГРОТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО В ПРОЦЕСАХ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Колесніков М. О.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна*

Важливим та актуальним питанням нашого часу є дотримання принципів академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі. Заклади вищої освіти знаходяться у постійному пошуку та реалізації механізмів та можливих способів протидії порушенням академічної доброчесності. Поняття академічної доброчесності охоплює етичні норми та цінності, є основою інтелектуальної чесності та довіри, які стосуються академічних та наукових праць, досліджень. Виходячи з актуальності наближення до європейського простору вищої освіти та доцільності проблеми формування культури академічної доброчесності, сучасні заклади вищої освіти беруть активну участь у міжнародних та національних проєктах з метою переймання досвіду та запровадження кращих практик [1, 2].

Впровадження принципів академічної доброчесності в ТДАТУ – це питання підняття якості вищої освіти та репутації самого ЗВО, підвищення його рейтингу, визнання дипломів університетів на світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників. Організація «Американські Ради з міжнародної освіти» за підтримки Посольства США в Україні, МОН України та НАЗЯВО в 2020–2022 рр. реалізували в Україні проєкт «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (**Academic IQ**) [3]. Серед 153 закладів ВО України, що взяли участь у відбірковому етапі, ТДАТУ став фіналістом проєкту та було підписано Меморандум про співпрацю між Американськими Радами з міжнародної освіти та ТДАТУ.

Розроблений командою проєкту **«Інструментарій для інституційного аналізу академічної доброчесності та системи внутрішнього забезпечення якості закладів вищої освіти»** представляє собою набір інструментів та механізмів для проведення моніторингу системи якості освіти та академічної доброчесності. Його

застосування в системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти ТДАТУ дозволило порівняти формальну сторону функціонування політик (звіти самооцінювання) з їх практичним впровадженням, розумінням студентством і викладачами основних аспектів академічної доброчесності та якості освіти [4].

На шляху до запровадження принципів академічної доброчесності в ТДАТУ проводяться опитування стейкхолдерів, результати моніторингів обговорювалися на засіданнях кафедр, вчених радах, кураторських годинах із залученням органів студентського самоврядування. Долучитися до оцінювання стану академічної доброчесності в університеті мали всі викладачі і студенти ТДАТУ. В результаті дали свої відповіді на питання анкет 1076 студента денної форми навчання та 205 викладачів.

Відповідно до п. 5.2 «Кодексу честі ТДАТУ» [5] викладачі та студенти першого курсу обов'язково ознайомлюються під підпис про зобов'язання дотримуватися норм Кодексу честі також є відповідні пункти в контрактах НПП та угодах з ЗВО про дотримання академічної доброчесності. Регулярно відбуваються обговорення з проблем якості освіти та академічної доброчесності на засіданнях ректорату, вчених радах, навчально-виховних комісіях факультетів, кафедр. Технічну роботу з перевірки на плагіат курсових та дипломних робіт ЗВО виконує відповідальний адміністратор, а експертну – нормоконтролер або завідувач кафедри. На думку 94,3% викладачів ТДАТУ, вони «розуміють свою роль та функції у механізмах протидії академічній недоброчесності», 88% «знають, які санкції накладати на студентів, якщо вони порушили правила академічної доброчесності» та 71% вважають що «усі НПП університету дотримуються єдиної процедури, якщо виявили порушення академічної». Від 70 до 80% студентів ТДАТУ розуміють основні прояви академічної недоброчесності.

Вважаю, що високий рівень якості освіти в університеті стає можливим у разі дотримання норм академічної доброчесності та реалізується через оновлення і модернізацію освітніх програм з врахування думок стейкхолдерів; запровадження сучасних педагогічних методів; підвищення педагогічної та професійної майстерності викладачів через систему стажувань та підвищення кваліфікації; формування індивідуальної освітньої траєкторії студента; запровадження курсів академічного письма та етики, тощо.

Список посилань

1. Башкір О. І., Денисенко А. О. Забезпечення доброчесного освітнього середовища закладу вищої освіти. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 5 (11), С. 372–382. doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11)-372-382.

2. Осадченко І.І., Карпук Т.А. Академічна доброчесність у контексті науково-педагогічної діяльності: реалії та перспективи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 188, С. 49–53. doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-188-49-53.

3. Проект “Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти”. Вилучено з: <https://americancouncils.org.ua/programs/academiq/>.

4. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного / Кюрчев С.В., Ломейко О.П., Кувачов В.П. та ін. Запоріжжя: ТДАТУ, 2022. 17 с.

5. Кодекс Честі Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного / Ломейко О.П., Кюрчев С.В., Назаренко І.П., та ін. Мелітополь: ТДАТУ, 2021. 12 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-98>

ВИКОРИСТАННЯ ШІ У ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Коляса О. В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови та перекладу

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

м. Дрогобич, Львівська область, Україна;

доцент кафедри «Філологія»

Одеський національний морський університет

м. Одеса, Україна

Взаємна вигода від відносин людини та ШІ в цій системі очевидна. З одного боку, розумна машина, яка миттєво оперує великими базами даних, дозволяє перекладачу швидко переглянути велику кількість варіантів для того фрагменту, який викликав труднощі, і зробити вибір, виходячи з індивідуальної логіки. З іншого боку, кожна нова версія перекладу «конкретного випадку», запропонована перекладачем і введена в хмару великих баз даних у глобальній інформаційній системі, збагачує систему і дозволяє машині, що самонавчається, передбачити її в майбутньому для нових перекладацьких рішень.

Щоб підготувати перекладачів до успішної міжмовної комунікації в умовах цифровізації більшості видів людської діяльності, необхідно ретельно та всебічно розглянути питання змін у змісті освіти

перекладачів, які передбачають не лише ефективний діалог між людьми (перекладач) і ШІ (програми автоматичного перекладу) в рамках бінома перекладу та особливості електронних медіа.

Необхідно уточнити та доповнити зміст освітньої складової перекладача в цифрову еру, що передбачає, насамперед, впровадження нових дисциплін, спрямованих як на розвиток нових компетенцій, так і на вдосконалення раніше набутих у системі середньої загальної освіти, зокрема: професійне «перекладне читання», «домашня» обробка текстів, постмашинне редагування текстів, пошук, обробка та перевірка інформації в системі «великих даних» тощо.

В даний час застосовується так зване постредагування, тобто редагування текстів, перекладених програмами машинного перекладу. Для уточнення змісту підготовки перекладача необхідно також визначити сфери міжмовного спілкування, які найближчим часом найбільш схильні до автоматизації. Це передбачає ретельне вивчення доцільності включення в навчальну програму розвитку галузевих навичок перекладу (юридичного, медичного, технічного тощо), заснованих на засвоєнні комплексів спеціальної термінології, для встановлення найбільш ефективного балансу між запам'ятовуванням і пошуком лінгвістичної інформації.

В умовах конкурентного діалогу природного та штучного інтелекту в перекладацькій діяльності цифрової ери слід приділяти більше уваги формуванню особистості перекладача як фахівця з міжмовної та міжкультурної комунікації, здатного раціонально приймати найефективніші рішення на основі системного трансдисциплінарного погляду на перекладацьку діяльність. Якщо сьогодні продовжувати готувати перекладачів за тими моделями та уявленнями про перекладацьку діяльність, які були вироблені десятиліття тому і ще не втратили своєї актуальності, то ми напевне програємо в битві інтелектів, не розпочавши її, а нове покоління перекладачів, яке сьогодні формується, може не бути готовим до майбутніх змін у суспільстві. Щодо загроз штучного інтелекту мистецтву перекладу, пам'ятаймо, що мистецтво і технології завжди перетиналися й підживлювали одне одного.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НУВГП

Корбутяк В. І.

*кандидат технічних наук, доцент,
начальник відділу якості освіти*

*Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Останнім часом все більшої уваги потребує не тільки аналіз використання здобувачами вищої освіти текстових запозичень та методів модифікації тексту (в Національному університеті водного господарства та природокористування (НУВГП) цей механізм регламентується Порядком перевірки навчальних, випускних кваліфікаційних, навчально-методичних та наукових робіт на наявність ознак академічного плагіату в НУВГП [1]), а й застосування ними штучного інтелекту (ШІ) при генеруванні текстових матеріалів.

Для цього науково-педагогічні працівники (НПП) повинні розуміти невідворотність використання здобувачами ШІ при виконанні навчальних завдань та, відповідно, мати навички застосування таких методів викладання та оцінювання, що не допускають порушення академічної доброчесності.

Нещодавно в НУВГП було проведено анонімне опитування невеликої групи НПП (102 особи із них 50 осіб надали свої відгуки). Результати дослідження виявили, що на даний час тільки 16% НПП із анкетованих використовують ШІ у освітньому процесі і менше половини (46%) готові дозволити здобувачам використовувати ШІ при виконанні ними навчальних завдань (див. рис. 1).

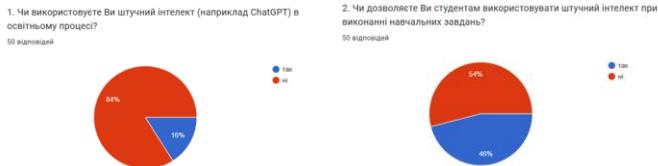

Рис. 1. Результати анкетування НПП стосовно використання ШІ в освітньому процесі

З наведених результатів стає очевидним, що в НУВГП є потреба активізувати популяризацію серед НПП використання ШІ у освітньому процесі та, можливо, організувати спеціальне короткотермінове навчання з питань дотримання академічної доброчесності при використанні здобувачами ШІ. Змістовою складовою такого навчання можуть бути питання:

- можливості та переваги використання ШІ (наприклад ChatGPT);
- недоліки та ризики використання ChatGPT;
- характеристика програмного забезпечення для визначення ймовірності змісту контенту, згенерованого ШІ;
- адаптація методів навчання та оцінювання, для дотримання академічної доброчесності при використанні ШІ;
- особливості здійснення посилань на використані джерела;
- показники, які свідчать про використання здобувачами ШІ та ін.

Хорошим змістовим наповненням такого короткострокового курсу для НПП так і для здобувачів вищої освіти можуть стати матеріали, які були надані підчас підвищення кваліфікації для НПП «Майстерня академічної доброчесності. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» [2]. Також, важливою є інформація від інших відкритих джерел, а саме:

- велика оцінка переосмислення; як виміряти навчання та захистити академічну доброчесність в епоху ChatGP [3];
- ефективні методи оцінювання для світу з підтримкою ChatGPT [4];
- контрольний список для інклюзивного оцінювання та відгуків у світі після ChatGPT [5];
- чотири напрямки редизайну оцінювання в епоху генеративного ШІ [6].

Пропагування та навчання НПП-ків стосовно використання ШІ у освітньому процесі та використання адаптованих методів навчання і оцінювання дозволить йти в ногу із розвитком ШІ і, при цьому, дотримуватись академічної доброчесності. Важливим моментом у цьому процесі є залучення самих здобувачів як «партнерів», оскільки багато студентів дуже добре обізнані із інструментами ШІ.

Список посилань

1. Порядок перевірки навчальних, випускних кваліфікаційних, навчально-методичних та наукових робіт на наявність ознак академічного плагіату в НУВГП. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/24856/> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Доброчесні ефіри. URL: https://www.youtube.com/@integrity_sumy/about (дата звернення: 17.10.2023).

3. Велика оцінка переосмислення. Як виміряти навчання та захистити академічну доброчесність в епоху ChatGP. URL: <https://www.timeshighereducation.com/campus/spotlight/great-assessment-rethink?spMailingID=26726238&spUserID=MTAxNzcwOTEyMTAyNAS2&spJobID=2274403153&spReportId=MjI3NDQwMzE1MwS2> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Ефективні методи оцінювання для світу з підтримкою ChatGPT. URL: <https://www.timeshighereducation.com/campus/effective-assessment-practices-chatgpt-enabled-world> (дата звернення: 17.10.2023).

5. Контрольний список для інклюзивного оцінювання та відгуків у світі після ChatGPT. URL: <https://www.timeshighereducation.com/campus/checklist-inclusive-assessment-and-feedback-postchatgpt-world> (дата звернення: 17.10.2023).

6. Чотири напрямки редизайну оцінювання в епоху генеративного ШІ. URL: <https://www.timeshighereducation.com/campus/four-directions-assessment-redesign-age-generative-ai> (дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-100>

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Корінний С. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри економіки і права

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

Штучний інтелект є важливим інструментом для наукових досліджень, який допомагає прискорити процес відкриття та підвищити рівень об'єктивності, точності наукових висновків. Штучний інтелект – це галузь комп'ютерних наук, яка вивчає створення систем, програм і механізмів, здатних виконувати завдання, які, з точки зору людини, вимагають інтелектуального мислення. Ця галузь розглядає, як комп'ютери можуть симулювати різні аспекти людського інтелекту, такі як розуміння мови, вирішення складних завдань, навчання, вирішення проблем, мовне розпізнавання, розуміння зображень і багато інших.

Застосування штучного інтелекту в правовій доктрині має великий потенціал для оптимізації та вдосконалення різних аспектів правової сфери. Наприклад: штучний інтелект може бути використаний для швидкого і ефективного пошуку правових прецедентів, законодавчих актів; генерувати шаблони правових документів, які враховують конкретні вимоги та особливості кожного випадку; може бути використаний для аналізу доказів, виявлення зв'язків та побудови юридичних аргументів на підставі доступної інформації; може аналізувати правові прецеденти та створювати моделі для прогнозування рішень суду у схожих справах; може бути використаний для аналізу фінансових даних, документації та інших джерел інформації для виявлення злочинів, таких як фінансове шахрайство або відмивання грошей; може бути використаний для автоматизації обробки справ та розподілу суддям, що сприяє швидшому та ефективнішому вирішенню справ.

Для правників в різних країнах світу використання штучного інтелекту в науковій чи повсякденній юридичній сфері є атрибутом сучасного удосконалення правової доктрини, адже штучний інтелект застосовується для автоматизації буденних юридичних завдань, таких як підготовка документів, аналіз контрактів та обробка правової документації, що значно економить час і ресурси. Також, для швидкого аналізу великої за обсягом правової інформації, включаючи законодавство, судові рішення та прецеденти, для пошуку важливих відомостей та вирішення правових питань.

Загалом, застосування штучного інтелекту в правовій доктрині може полегшити і покращити багато аспектів юридичної роботи, сприяючи точнішому аналізу, зменшенню навантаження на фахівців та забезпеченню доступності правових послуг для громадян. Однак, разом з багатьма перевагами штучного інтелекту в правових науках виникають і питання щодо конфіденційності даних, етики та відповідальності за прийняття рішень на основі алгоритмів.

АРХІТЕКТУРА ПОЛІТИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Короленко Р. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри фінансів суб'єктів господарювання
та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

У зв'язку з глобалізацією світу та розвитком європейського простору концепція академічної доброчесності перетворюється на необхідну складову інтеграції національних систем вищої освіти в європейський та глобальний освітній простір.

Закон України «Про освіту» визначає поняття «академічна доброчесність» як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Складники академічної доброчесності – довіра, повага, чесність, відповідальність, справедливість. Саме ці аспекти і враховуються при будівництві в освітніх закладах архітектури академічної доброчесності. Слід зазначити, що цей процес має декілька етапів і має відповідну архітектоніку. Наприклад, в Криворізькому національному університеті було створено Центр забезпечення якості вищої освіти, одним із завдань якого і є забезпечення академічної доброчесності. Нормативні документи Криворізького національного університету щодо політики академічної доброчесності наступні: Положення про академічну доброчесність, Кодекс академічної доброчесності, Положення про випускну атестацію здобувачів вищої освіти. На рівні освітніх програм питання академічної доброчесності розглядаються у межах окремих освітніх компонентів – «Методологія наукових досліджень у професійній діяльності» ОС «магістр», «Професійна та академічна доброчесність» ОС «бакалавр».

У Рекомендаціях Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти акцентовано, що «підвищення авторитетності диплому про здобуття освіти та конкурентоспроможності випускника на ринку праці можливе лише за умови надання освітніх послуг та набуття компетенцій із дотриманням принципів академічної доброчесності та

етики академічних взаємовідносин, виключення можливості створення умов для отримання неконкурентних переваг здобувачам вищої освіти при навчанні. Якість та авторитетність результатів наукових досліджень можлива лише за умови чесної реалізації дослідницького процесу без застосування неприйнятних у науковій спільноті практик з фактами порушення академічної доброчесності» [2].

Розробка комплексу процедур та інструментарію попередження та протидії академічної нечесності, заохочування впровадження культури чи політики академічної доброчесності в галузі якості освіти мають містити наступні позиції:

- надання інформації на сайті університету та в соціальних мережах про заходи щодо забезпечення академічної доброчесності;
- проведення тренінгів та семінарів для учасників навчального процесу, спрямовані на заохочення їх до етичної поведінки та розвинення навичок боротьби з академічною недоброчесністю;
- створення умов для підвищення взаємної довіри та поваги учасників освітнього процесу;
- вивчення креативного досвіду вітчизняних та зарубіжних навчальних закладів щодо впровадження академічної доброчесності в освітнє середовище.

Підтримує зазначені процеси ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті, а саме Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) [3].

Список посилань

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Ст. 42.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та провадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності.
URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпеченняакадемічної-доброчесності.pdf>

3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). SAIUP.
URL: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/proekt-vuniversitytah>

МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ТА НАУКОВИХ ПРОЄКТІВ НА ЗАСАДАХ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Костенко Р. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

Концепція менеджменту якості являє собою сукупність методів, принципів та засобів управління якістю освітніх та наукових проєктів у процесі їх реалізації. Менеджмент якості освітніх та наукових проєктів на засадах академічної доброчесності передбачає виконання низки завдань: планування якості наукових розробок та освітніх продуктів, здійснення контролю у процесі їх виробництва; контроль якості готової освітньої та наукової продукції; оцінка якості проведення досліджень; контроль обробки та використання результатів наукових досліджень; створення доброчесного освітнього середовища; підвищення кваліфікації виконавців проєктів з менеджменту якості; управління персоналом шляхом створення доброчесної атмосфери; розробка політики менеджменту якості освітніх та наукових продуктів; формування та підвищення культури академічної доброчесності та якості виробництва; професійна підготовка менеджерів якості у сфері освіти і науки тощо.

Забезпечення якості освітньої та наукової продукції передбачає використання відповідних стандартів, залучення висококваліфікованих виконавців проєктів, проведення аудиту якості освітніх та наукових продуктів, реалізація всеосяжного контролю якості у процесі реалізації освітніх та наукових проєктів, використання передового досвіду у сфері менеджменту освітніх та наукових проєктів.

З метою залучення висококваліфікованих наукових та науково-педагогічних кадрів до виконання проєктів практикується конкурсний відбір. Персонал, який працює над реалізацією освітнього або наукового проєкту, повинен мати багатий практичний досвід. За цієї умови, буде забезпечено досягнення вимог специфікації у суворій відповідності до стандартів. Важливою умовою реалізації освітніх та наукових проєктів на засадах академічної доброчесності є відбір академічно доброчесного персоналу в якості виконавців, що забезпечить відсутність у наукових дослідженнях порушень

академічної доброчесності, зокрема фабрикації, фальсифікації та академічного плагіату.

В сучасних умовах ринкової економіки важливого значення набуває питання задоволення потреб споживачів у науковій та освітній продукції, що виробляється під час реалізації освітніх і наукових проєктів. З метою встановлення відповідності зазначеної продукції вимогам споживачів, практикується застосування аудиторських перевірок.

Реалізація всеосяжного контролю якості проєкту передбачає аналіз результатів за освітнім або науковим проєктом з метою встановлення їх відповідності стандартам та усунення недоліків у виконанні робіт. Контрольна функція менеджменту реалізується упродовж усього періоду виконання проєкту. Контроль якості проєктів здійснюється із застосуванням таких методів та засобів: статистичні методи, інспекція, діаграми Парето, графіки потоків, графіки контролю, аналіз тенденцій.

Аудиторські перевірки та контроль виконання освітніх та наукових проєктів повинні здійснюватись відповідно до принципів: законності, верховенства права, компетентності, професіоналізму, чесності, порядності, поваги, справедливості, партнерських відносин, демократичності, прозорості, нетерпимості до проявів академічної недоброчесності.

Система менеджменту якості освітніх та наукових проєктів повинна мати орієнтацію на споживача освітніх та наукових продуктів, забезпечувати мотиваційний вплив на виконавців проєкту, гарантувати стабільне покращення результатів реалізації проєкту. Перспективним напрямком руху при цьому є розробка політики у сфері якості на основі стандартів ISO.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-103>

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ

Костюченко О. М.

викладач

*Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна*

Що ж таке цифрова компетентність? Цифрова компетентність є динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення,

поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [1].

У зв'язку зі швидкими темпами розвитку цифрових технологій та впровадження інноваційних технологій у всі сфери нашого життя, зокрема, у навчальний процес та спорт, виникає потреба у постійному вдосконаленні цифрової компетентності не лише педагогів, а і тренерів. Найважливішою вимогою в нашому житті до підготовки сучасних тренерів має бути високий рівень сформованості їх цифрової компетентності.

На сьогодні є значна кількість програм, які допомагають тренерам у підготовці спортсменів високої кваліфікації. Тобто для більш детального та глибокого аналізу рухових дій, побудови та виконання фізичних вправ, покращення спортивної техніки та досягнення спортивних результатів, аналіз спортивних змагань, зменшення або, навіть, уникнення травмування можливе використання штучного інтелекту.

Штучний інтелект (ШІ) – це галузь інформатики, яка займається розробкою інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. Системи штучного інтелекту створені для навчання на досвіді, розпізнавання закономірностей і прийняття рішень на основі вхідних даних [2].

На мою думку майбутнім тренерам з різних видів спорту під час навчання у вищих закладах освіти було в корисним ознайомлення з основами та можливостями штучного інтелекту як елементу освітнього процесу у вигляді окремої дисципліни, для майбутнього використання або не використання у своїй майбутній професійній діяльності.

В освітньому процесі, як приклад, можуть використовуватися чат GTP [3] або додаток Google Bard [4].

Як рекомендація, майбутні тренери під час підготовки до практичних занять з різних освітніх компонентів (навчальних дисциплін), підготовці презентацій, рефератів, розробці комплексу фізичних вправ на покращення фізичних якостей або нарощування м'язів на окремих ділянках тіла, розробці індивідуальних робочих програм, зменшення ваги, прорахунок калорій, аналізу рухової діяльності та ін. можуть користуватися чатом GTP або додатком Google Bard. В межах своєї компетентності вони дадуть відповіді на поставлені питання.

Як підсумок хочеться сказати, що використання штучного інтелекту в підготовці майбутніх тренерів як одного з елементів освітнього компоненту може мати позитивний вплив: використовуючи датчики та

камери, штучний інтелект може документувати спортивні рухи з високою точністю, дозволяючи тренерам визначати навіть незначні відхилення у техніці, може індивідуально підібрати програму та план підготовки спортсмена до змагань, в режимі реального часу провести аналіз і скоригувати підготовку спортсменів до спортивних стартів.

Список посилань

1. Концепція розвитку цифрових компетентностей, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82
3. <https://chat.openai.com>
4. <https://bard.google.com>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-104>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кравчук С. М.

*старший викладач кафедри СГН та ФВ
Українська академія друкарства,
присяжна Шевченківського районного суду м. Львова
м. Львів, Україна*

Сучасна класифікація правових проблем втілення академічної доброчесності залежить від критеріїв, які можуть бути покладені в її основу та виглядає наступним чином: за суб'єктами правопорушень – педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти; здобувачі освіти; юридичні особи, які беруть участь у процесі навчання, викладання та провадження освітньої, наукової (творчої) діяльності та інші; за видами порушень (проявом поведінки, діянь) – плагіат, самоплагіат, інше неправомірне авторство, фальсифікація, фабрикація, конфлікт інтересів, порушення етичних норм, правил цитування, бібліографічного опису тощо; за видами галузевो-інституційної приналежності та за видами відповідальності щодо неї –

академічна, дисциплінарна, адміністративна, цивільна, кримінальна та інші (галузево-інституційний принцип).

Для забезпечення дотримання академічної доброчесності та запобігання її порушенням необхідно внести відповідні доповнення та зміни до певних галузей права України та окремих їх інститутів. Основними галузями для цього є цивільне право, трудове право, адміністративне та кримінальне право. Пропонуємо розглядати сучасне освітнє право як нову комплексну галузь, яка потребує наукової уваги. Слід розробити єдиний кодекс академічної етики, створити ефективну систему контролю та перевірки академічних текстів та інших об'єктів права інтелектуальної власності, передбачити заходи стимулювання дотримання академічної доброчесності та санкції за її порушення. Отже, особливу увагу необхідно приділити такому структурному елементу правової норми як заохочення. Окрім відомої проблеми оптимального визначення поняття академічної доброчесності, існує потреба уніфікації локальної відповідальності за її порушення, передусім щодо вищих навчальних закладів, оскільки у зв'язку з їх автономією її зміст набуває «розмитих форм». Інформаційне право, як комплексна галузь, повинна бути адаптована до правового регулювання інформаційної сфери відповідно до сучасних викликів, пов'язаних з розвитком цифрових технологій, боротьбою з фейковими новинами та дезінформацією, забезпеченням свободи слова з врахуванням академічної доброчесності. Включати відповідальність за її порушення, використання не власного авторського контенту, неправдиві дані та факти. Оновлення інституту відповідальності щодо порушення академічної доброчесності гостро потребують трудове, цивільне, адміністративне та кримінальне право. Авторське право, як окремий інститут цивільного права та новопостала комплексна галузь права з новим законом про авторське право, покликане забезпечити захист прав інтелектуальної власності авторів академічних текстів та інших об'єктів, регулювати питання цитування, перекладу, адаптації та інших способів використання чужих творчих досягнень. Необхідно встановити єдині вимоги до оформлення джерел і літератури. Так, нині в Україні діє ДСТУ 8302:2015 з урахуванням правок з приводу оформлення джерел, а Європейсько-державний простір послуговується стандартом APA, який фіксує міжнародний стиль оформлення наукових публікацій. У Кримінальному праві варто визначити та вдосконалити склади злочинів, пов'язані з порушенням академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, фабрикація та ін.). Особливої уваги потребує інститут кримінальної відповідальності за злочинні дії, які призвели чи могли призвести до значних негативних наслідків для освіти, науки, культури або держави загалом (значний рівень об'єкта суспільної небезпеки). Існує потреба об'єктивації нових адміністративних проступків.

Найвищий науковий доробок та сучасне право у цій царині є лише добрим стартом. Науковий термін «академічна доброчесність» є достатньо новим. А сумління та самоповага, які складають його основний зміст – вічні чесноти притаманні всій людській інтелектуальній діяльності. Специфіка – зумовлює потребу врахування особливостей цього досить складного явища та правого феномену.

Актуальною та неврегульованою правом держави проблемою нині постає питання академічної доброчесності при «співпраці» людини зі штучним інтелектом (далі – ШІ) різних рівнів. Це дуже цікава та актуальна тема, яка вимагає глибокого розуміння та аналізу. Академічна доброчесність як сукупність певних принципів для довіри до результатів навчальної та наукової діяльності чи інтелектуальної та творчої праці повинна бути передбачена та забезпечена для всіх. Так, добросовісна співпраця людини зі ШІ – це така співпраця, яка повинна комплексно враховувати етичні й правові норми та цінності обох сторін та спрямована на досягнення позитивних результатів для держави та суспільства загалом. Добросовісна співпраця людини з ШІ передбачає дотримання академічної доброчесності як з боку людини, так і з боку ШІ (доречно нагадати про науково-правову полеміку правосу́б'єктності машин з ШІ). Це означає, що людина та ШІ повинні використовувати та поширювати інформацію чесно, справедливо, виважено та відповідально, не порушуючи права інтелектуальної власності, не здійснюючи та не спричиняючи плагіат, фальсифікацію, фабрикацію, неправомірне авторство, конфлікт інтересів тощо. Повинні бути забезпечені права та свободи людини та, як мінімум, безпека ШІ. Це означає, що людина та ШІ повинні дбати про фізичні та психологічні гаразди один одного, де виключається шкода та загроз життю, здоров'ю, гідності, приватності, автономії, самореалізації людини тощо. Людина та ШІ повинні сприяти підвищенню якості та доступності освіти та науки для всіх зацікавлених сторін, збагачувати знання та культуру людства, розв'язувати актуальні проблеми держави та суспільства загалом. Для реалізації добросовісної співпраці людини з ШІ завжди буде необхідно враховувати розбіжності між їх природою, цілями, мотивами, інтересами та цінностями. Необхідно також встановити чіткі та справедливі правові норми та механізми регулювання такої співпраці на міжнародному та державному рівнях. Варто також розвивати етичну свідомість та культуру як у людини, так і у ШІ. Тільки за умови дотримання цих засадничих вимог можна досягти не лише академічно добросовісної, а й гармонійної та продуктивної співпраці людини з ШІ, а також самоосвіти людства загалом.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (НА ПРИКЛАДІ ШАХРАЙСТВА)

Кришевич О. В.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Штучний інтелект новий термін для національного законодавства, оскільки правове визначення, регулювання і відповідальність за наслідки роботи штучного інтелекту не врегульоване в повному обсязі. Але, враховуючи Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, згідно Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2020 р. № 1556-р, де в Загальній частині зазначено, що штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [2]. Технології штучного інтелекту зустрічаються і у професійному житті при використанні у різноманітних галузях, наприклад, вуличні камери розпізнають осіб, які вчинюють кримінальні правопорушення. Але, проаналізувавши сучасну злочинність можна констатувати той факт, що правопорушники також використовують штучний інтелект, як приклад спеціальні програми для автоматичного злому захищеної комп'ютерної інформації, ведення шахрайських дій чи програми-роботи для відправлення спам-листів (масова розсилка кореспонденції рекламного чи іншого змісту особам, які не бажають їх отримувати) [3]. Що стосується шахрайських дій в інтернеті, який здійснюється методом фішингу, який має за мету викрасти чи пошкодити інформацію делікатну для отримання персональних даних особи (логін, пароль чи номер кредитної картки) застосовуючи при розсилці спеціальні вірусні програми чи пропозиція користувачам до відвідування підроблених сайтів схожих на сайти банківських установ або торгівельних інтернет-платформ і, таким чином, отримують доступ до акаунтів і банківських рахунків. На сьогоднішній день необхідно

оновити систему інформаційного та інтелектуального забезпечення правоохоронних органів, яка б дозволила якісно обробляти масиви інформації та пропонувати варіанти вирішення проблемних питань з їх обґрунтуванням та самовдосконаленням і враховуючи недоліки і помилки без суб'єктивного мислення особи. Враховуємо те, що у більшості випадків повідомлення про кримінально правової наміри передаються через Інтернет, а за допомогою штучного інтелекту можна контролювати такий контент, використовуючи алгоритми з виявлення будь-яких підозрілих слів, пов'язаних з кримінальними правопорушеннями чи особами, які розсилаються через глобальну мережу інтернет та проаналізувавши інформацію передати до органів поліції, що дозволяє припинити кримінальне правопорушення чи встановити причетних осіб. На даний час, питання можливості реалізації кримінальної відповідальності суб'єкта окреслено двома компонентами: зовнішнім – кримінально протиправного діяння (*actus reus*) і внутрішнім – наміри (мотиви) та усвідомлення по відношенню до об'єкту (*mens rea*) чи предмету посягання. Також необхідно враховувати підходи правового забезпечення обґрунтування залучення штучного інтелекту: по-перше, штучний інтелект виступає як «безвідповідальний агент», а за «дії чи вчинки» буде нести відповідальність оператор чи розробник програмного забезпечення, тому штучний інтелект, не може виступати суб'єктом кримінального правопорушення (ст. 18 КК України) [1]. Крім того, не є суб'єктом кримінального правопорушення через обмеженість характеристик, його ролі у вчиненні, що призводить до використання за аналогією чи схилянням до кримінального правопорушення неповнолітнього чи недієздатної особи або як знаряддя вчинення кримінального правопорушення. Таким чином, роль штучного інтелекту ототожнюють його із знаряддям вчинення кримінального правопорушення, а встановлення суб'єкта кримінального правопорушення – це з'ясування серед суб'єктів: розробника-архітектора програмного забезпечення та користувача програмного забезпечення, оскільки «вчинок чи діяння» штучного інтелекту насправді виступає діянням фізичної особи, оскільки застосування штучного інструменту без використання його розширених можливостей, як електронного інструменту і виконання наказу (команди), але поза сферою регулювання залишаються ситуації, коли діяння вчиняється штучним інтелектом на основі накопиченого досвіду, за межами фактичного призначення та безпосереднього контролю.

По-друге, ґрунтується на передбачуваності кримінально протиправного діяння штучного інтелекту вірогідних наслідків, коли розробник чи користувач програмного забезпечення не маючи наміру і не контролюють

безпосередньо, а тільки використовують штучний інтелект та спостерігають при вчиненні кримінально протиправного діяння у відношенні якого вони не мали ніякого наміру, де роль штучного інтелекту зводилася до ролі знаряддя кримінального правопорушення і має ставити питання про відповідальність не лише розробника чи оператора, а й самого штучного інтелекту як «квазі-особу», оскільки діяння фактично виходить за межі контролю фізичної особи.

По-третє, автономна відповідальність штучного інтелекту, коли останній як «квазі-особа» розглядається в якості правопорушника, який не залежить від розробника чи користувача, але питання чи здатний штучний інтелект відповідати цим критеріям і чи може бути прирівняний до фізичної особи. Варіанти штучного інтелекту дуже відрізняються між собою, проте когнітивні функції (обізнаність, вина, умисел, необережність) є недостатніми в розумінні перспектив притягнення до кримінальної відповідальності. Основною є намір, умисел та наявність в системі штучного інтелекту певного призначення, прагнення до певної цілі за відповідних умов може бути ототожнений з складовою суб'єктивної сторони, хоча штучний інтелект не може мати почуттів, які характеризують окремі склади кримінальні правопорушення (ненависті, ревності, помсти), тому відповідні категорії кримінально протиправних діянь не відповідають параметрам штучного інтелекту. Але найголовніше, відповідальність штучного інтелекту не скасовує відповідальності розробника чи оператора штучного інтелекту, а навпаки її доповнює.

Список посилань

1. Кримінальний кодекс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2020 р. № 1556-р Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
3. Спам. Захист від спаму. Програмне забезпечення та спам: веб-сайт. URL: [https:// sites.google.com/site/programnezabezpecennataspam/spam-zahist-vid-spamu](https://sites.google.com/site/programnezabezpecennataspam/spam-zahist-vid-spamu)]

ОСВІТНІЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ НЕТОЛЕРУВАННЯ АКАДЕМІЧНИЙ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

Кругляк О. В.

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник лабораторії
економіки племінних ресурсів
та дослідних господарств*

*Інститут розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця
Національної академії аграрних наук України
с. Чубинське, Київська область, Україна*

Прослухавши надзвичайно цікаві доповіді лекторів «Майстерні академічної доброчесності», ознайомившись із науковими публікаціями, дійшла висновку, що дана проблематика достатньо ґрунтовно розкрита. Абсолютно погоджуюсь, що питання академічної доброчесності є одним із наріжних каменів, на якому має бути засновано розвиток сучасної науки. Але звідки має братись ця базова довіра до учасників науково-освітнього процесу та повага до результатів чужої праці, де вона формується? І ось тут з'явилась ідея, що особисто мені було б надзвичайно цікаво дослідити. Майбутній науковець починає своє формування, передусім морально-етичне, ще зі школи, потім більш тісно знайомиться з поняттям академічної доброчесності в університеті. Тому я вирішила провести невеличке дослідження на матеріалах відкритих джерел – з офіційних сайтів провідних шкіл та вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) України. Вибір закладів освіти здійснила за результатами рейтингів, складених Інформаційним освітнім ресурсом «Освіта.іа». Зразу хочу застерегти, що дане дослідження – це поверхове обстеження, що не є повноцінним, з огляду на джерело даних для аналізу (дані сайтів), тому може не відображати реальну ситуацію в закладах.

Рейтинг ВНЗ-2023 (перша п'ятірка) виглядає наступним чином (табл. 1). Питанню академічної доброчесності приділено значну увагу в діяльності цих ВНЗ, в кожному затверджено внутрішній/і документ/и (в табл. 1 наведено назву лише одного) щодо забезпечення дотримання академічної доброчесності. Зокрема, в результаті пошуку на сайті Київського національного університету імені Тараса Шевченка було отримано 1720 результатів, серед яких мене особливо зацікавила стаття «Дискусія «Чому студентство списує?», опублікована в травні 2019 року за результатами дослідження академічної (не)доброчесності

в 10 українських університетах, проведеного аналітичним центром CEDOS [2]. Дослідники встановили, що студенти вважають академічною недоброчесністю хабарництво та купівлю дипломних робіт. В той же час, скачування рефератів чи списування на контрольних студенти не відносять до проявів недоброчесності. Як причину вони вказують «перевантаженість навчальних планів, нецікаві теми письмових робіт та недостатність фідбеку від викладачів» [2].

Таблиця 1

Результати обстеження висвітлення діяльності із забезпечення дотримання академічної доброчесності в провідних вищих навчальних закладах України

Назва ВНЗ, місце в рейтингу*	Офіційний сайт ВНЗ	Внутрішній документ щодо забезпечення академічної доброчесності (дата затвердження)
1. Київський національний університет імені Тараса Шевченка	https://knu.ua/ua/	Положення про систему виявлення та запобігання академічному плагіату (10 березня 2020 року)
2. Львівський національний університет імені Івана Франка	https://lnu.edu.ua/	Положення про забезпечення академічної доброчесності (31 жовтня 2018 року)
3. Національний університет «Львівська політехніка»	https://lpnu.ua/	Положення про академічну доброчесність (7 вересня 2017 року)
4. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	https://kpi.ua/	Положення про систему запобігання академічному плагіату (25 лютого 2020 року)
5. Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна	https://karazin.ua/	Кодекс етики персоналу (не вказано)

* – «Рейтинг вищих навчальних закладів України 2023» наведено згідно даних Інформаційного освітнього ресурсу «Освіта.ua» [1]

Пошук на сайті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» виявив 10600 посилань за темою доброчесності. Важливим досягненням цього ВНЗ я вважаю щорічне опитування студентів та викладачів щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Останнє з них було проведено вже під час повномасштабного вторгнення [3]. Згідно опитування, 46% студентів вважають, що їх право на академічну доброчесність повністю дотримано, а 7% – що повністю/швидше не

дотримано. Цікаво, що якраз 7% студентів повністю/швидше не ознайомлені з політикою академічної доброчесності у ВНЗ, повністю ознайомлені – 57%. Також переважна частина студентів (до 96% студентів з окремих позицій) обізнана про реалізацію складових політики університету в дотриманні принципів і правил академічної доброчесності.

Щодо шкіл, результати обстеження виявились менш обнадійливими. Першим в рейтингу (табл. 2) є Львівський фізико-математичний ліцей-інтернат. З деякими зусиллями, але все ж вдалось знайти на сайті ліцею посилання на документ щодо забезпечення академічної доброчесності. В переліку новин за останні три роки, не згадано жодного заходу із ознайомлення учнів із можливими порушеннями академічної доброчесності та відповідальності за це.

Таблиця 2

Результати обстеження висвітлення діяльності із забезпечення дотримання академічної доброчесності в кращих школах України

Назва школи, місце в рейтингу*	Офіційний сайт школи	Внутрішній документ щодо забезпечення академічної доброчесності (дата затвердження)
1. Львівський фізико-математичний ліцей-інтернат при Львівському національному університеті імені Івана Франка	https://www.lpml.com.ua/	Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу (21 жовтня 2021 року)
2. Горішньо-шеровецький опорний заклад ЗСО I-III ст. Горішньошеровецької сільської ради Чернівецького р-ну Чернівецької обл.	https://gshozzso.blogspot.com/	не знайдено
3. ОЗО «Глибоцький ліцей Глибоцької селищної ради»	http://www.glib-licey.com/	сторінка сайту не працює
4. ТОВ «Приватний заклад освіти ліцей «Школа Базис» м. Київ	https://www.basis.kiev.ua/	Правила внутрішнього розпорядку школи (не вказано)
5. Природничо-науковий ліцей № 145 Печерського р-ну м. Києва	https://lic145.kiev.ua/	не знайдено

* – «Рейтинг шкіл України 2023» наведено згідно даних Інформаційного освітнього ресурсу «Освіта.ua» [4]

На сайті Горішньошеровецького опорного закладу ЗСО I-III ст. (№ 2 в рейтингу) не вдалось знайти жодного документу/заходу/посилання за темою доброчесності. Сторінка сайту ОЗО «Глибоцький ліцей» не працює. Одна з шкіл, що очолюють рейтинг, є приватною – «Школа Базис», що позиціонує себе як школу, засновану вчителями та підтриману українськими меценатами. В правилах внутрішнього розпорядку школи (п. 1.2) вказано, що учні повинні виконувати вимоги освітньої програми, дотримуючись принципу академічної доброчесності. Інших згадок щодо дотримання академічної доброчесності під час навчання на сайті школи не знайдено. Нажаль, на сайті Природничо-наукового ліцею № 145 не вдалось відшукати будь-яку інформацію щодо академічної доброчесності.

Висновок: в результаті, повторююсь, поверхового дослідження, встановлено, що у вищих навчальних закладах України загалом приділяється значна увага інформуванню студентів та науково-педагогічних працівників щодо питань забезпечення академічної доброчесності, проводяться семінари, вебінари, навчання, опитування, інші заходи. За час навчання в університеті студенти стають обізнані з основами наукової етики, в той час як в шкільному середовищі ситуація виглядає не дуже оптимістично.

Незважаючи на те, що в рамках «Проекту формування академічної доброчесності у школі» (SAISS) [5] розроблено методичні рекомендації «Академічна доброчесність у середній освіті», обізнаність вчителів та набуття учнями відповідних компетентностей в процесі шкільного навчання, як показало дослідження, є недостатніми і потребує більшої уваги.

На мою думку, саме нехтування принципами академічної доброчесності в середній школі є основною причиною таких порушень в подальшому навчанні студентів в університетах, як скачування рефератів, списування на екзаменах тощо. Тому вважаю, що на сучасному етапі найбільшу увагу слід приділити формуванню культури нетолерування академічній недоброчесності саме в шкільному середовищі.

Список посилань

1. Рейтинги ВНЗ. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/51741/> (дата звернення: 16.10.2023).

2. Дискусія «Чому студентство списує?». URL: <https://www.soc.univ.kiev.ua/uk/news/dyskusiya-chomu-studentstvo-spyshuye-30-travnya-1900> (дата звернення: 16.10.2023).

3. Опитування здобувачів з питань дотримання норм академічної доброчесності. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/51841/1/Opytuvannia_2022_Student.pdf (дата звернення: 17.10.2023).

4. ТОП-200 шкіл України за результатами НМТ 2023 року. URL: https://osvita.ua/school/rating/89947/#google_vignette (дата звернення: 17.10.2023).

5. Проект в школах – SAISS. Проект формування академічної доброчесності у школі (SAISS). URL: <https://academiq.org.ua/pro-proekt/proekt-v-shkolah/> (дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-107>

ВИКЛИКИ ДОТРИМАННЮ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПОВЕДІНЦІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Кузнєцова К. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Розвиток суспільних відносин разом із науково-технічним прогресом, який з початку своїх «відкриттів» набирає все більших обертів як по змісту, так і по швидкості впровадження винаходів, формує зовнішнє середовище із різними видами загроз для освітнього процесу. Витоки академічної доброчесності як явища в контексті шахрайства в закладах вищої освіти беруть свій початок від дослідника із США (1990 р.), який в результаті став засновником International Center of Academic Integrity [1]. В той час, основний акцент на сутності змісту академічної доброчесності був покладений на порушення здобувачами правил поведінки на підсумкових атестаціях чи при проведенні контрольних заходів. Із плином часу трактування терміну зазнало змін як в іноземній, так і в українській літературі. І якщо за кордоном про академічну доброчесність в освітніх колах говорять вже відносно давно, то в Україні законодавчо затверджено цей термін став лише у 2017 р. в Законі України «Про освіту» [2].

До затвердження визначення в законі, вітчизняне розуміння академічної доброчесності на початку незалежності було спрямоване на протидію корупції, оскільки походило в основному із кіл суспільних відносин державних службовців. Формування нових умов здійснення освітнього процесу, а саме популяризація комп'ютерних технологій та мережі Інтернет, створило нові виклики для академічної спільноти, зокрема щодо написання наукових та освітніх робіт як здобувачами різних

рівнів освіти, так і науково-педагогічними працівниками. Тому розуміння академічної доброчесності розширилося та сконцентрувало свою увагу в основному на запобіганні плагіату, при чому, на мою думку, саме спрямовуючись на здобувачів освіти. Центральною ідеєю щодо порушення академічної доброчесності в Європі також з початку заснування European Network for Academic Integrity була боротьба із плагіатом.

З недавнього часу із розвитком знов таки інформаційних технологій доступ до штучного інтелекту у вигляді чату GPT вимагає перегляду акцентів уваги у сфері академічної доброчесності. Плагіат відійшов на другий план, оскільки він не виявляється у текстах чату GPT, проте активне користування ним здобувачами вимагає визначення авторства робіт.

Проблемою на сьогодні є те, що викладачі в більшості своїй знають, дивлячись на роботу, що це скоріше за все написано за допомогою чату GPT, проте висунути, так би мовити, аргументовані «звинувачення» здобувачеві не можуть. Це складає одну з проблем у притягненні до відповідальності за порушення, бо навіть якщо в закладі вищої освіти є нормативний документ, який встановлює відносини – обов'язки, права, відповідальність – учасників освітнього процесу (в КПП ім. Ігоря Сікорського це Кодекс честі університету [3], наприклад), то доказати підміну свого авторства на авторство штучного інтелекту зараз не можна, щоб застосувати покарання.

Для подолання такої тенденції в освітньому процесі допоки немає програмних продуктів, що визначатимуть авторство чи ідентифікуватимуть штучний інтелект у письмових роботах, необхідно як мінімум перебудувати формат власних занять із дисциплін – повернутись на усні форми контролю. Так можна буде хоча б частково уникнути проблеми з авторством та здобуттям знань.

Крім появи штучного інтелекту як нової загрози в системі освіти, хочу торкнутися того, чому в Україні до доброчесного освітнього середовища ще далеко, а в США та Європі відсотки порушень значно менші. По-перше, я вважаю, що головною мотивацією щодо непорушення є відповідне високе покарання (грошове, репутаційне, кар'єрне). І це стосується не лише здобувачів, а й науково-педагогічних працівників. Якими б не були освіченими та порядними люди, найдійовішим інструментом запобігання чогось є покарання.

Для прикладу, як із порушеннями правил дорожнього руху в Україні та Німеччині. В Україні за перевищення швидкості від 20 до 50 км/год в місті штраф складає 340 грн, а в Німеччині – від 80 до 200 євро. При цьому мінімальна заробітня плата в Україні складає 6700 грн/міс., в Німеччині – 1645 євро/міс. Частка одного штрафу за перевищення швидкості в Україні буде 5% від мінімальної зарплати, а в Німеччині – 12%, крім того на водійське посвідчення будуть накладатися штрафні бали, які при досягненні певної кількості анулюють його та вимагається повторна здача іспиту через певний час.

Таким чином, ефективним є формування дійових методів покарання за порушення, створення системи, яка буде доводити до кінця виявлений факт порушення, щоб інші учасники освітнього процесу не захотіли повторювати такі помилки.

Загалом, тема академічної доброчесності в українському суспільстві є новою та актуальною. Вона має багато вузьких місць та простору для роботи, аналогічно до дотримання прав інтелектуальної власності. І це не є проблемою суто через те, що ми не в ЄС. Це питання, яке ще недостатньо часу розробляється: через відсутність комплексної законодавчої бази, системи покарань та навіть особливостей менталітету. Бо як показало спілкування багатьох українців із європейцями після початку повномасштабного вторгнення, ми – інші і, на мою думку, багато в чому кращі. А ці конкурентні переваги у нас сформувались через якісну освіту, підхід до якої нам необхідно зберегти, доповнивши кращими практиками країн ЄС, а не перетворивши на просто подібну до них.

Список посилань

1. Офіційний веб-сайт International Center of Academic Integrity. 2023. URL: <https://academicintegrity.org/>
2. Закон України «Про освіту». ВВР, 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2021. URL: <https://kpi.ua/code>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-108>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА АКАДЕМІЧНА СВОБОДА

Кузніченко О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри приватно-правових дисциплін та морського права
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна*

На думку М.В. Савчина, «академічна свобода є невід’ємною складовою формування та обміном ідей, формуванням людської особистості» [1, с. 7]. Насамперед, академічна свобода – свобода викладачів і студентів викладати, вчитися, здобувати знання та

досліджувати без необґрунтованого втручання чи обмеження з боку закону, інституційних правил або громадського тиску. Його основні елементи включають свободу педагогів досліджувати будь-який предмет, який викликає їх інтелектуальне занепокоєння; представити свої висновки здобувачам вищої освіти, колегам тощо; оприлюднювати свої дані та висновки без контролю та цензури; навчати у спосіб, який вони вважають професійно прийнятним. Для здобувачів вищої освіти основні елементи включають свободу вивчати предмети, які їх стосуються, а також робити висновки для себе та висловлювати свою думку [2]. В свою чергу, академічна доброчесність є невід'ємною частиною академічної свободи. Тому питання аналізу взаємозв'язку академічної свободи та доброчесності буде становити актуальність обраної теми дослідження.

Слід зазначити, що під академічною свободою слід розуміти «самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом» [3, ст. 1]. Наприклад, академічна свобода є однією з причин, чому системі вищої освіти Сполучених Штатів довгий час заздрив увесь світ. Надання вчителям і викладачам свободи викладати важливі ідеї та заохочувати критичне мислення серед студентів є ключем до свободи, економічного процвітання та інновацій. Людям потрібна незалежність і свобода, щоб кидати виклик авторитетам, ставити під сумнів лідерство та розвивати нові ідеї [4].

Академічна доброчесність – це «очікування, що викладачі, здобувачі, дослідники та всі члени академічної спільноти діють із: чесністю, довірою, справедливістю, повагою та відповідальністю. Порушення академічної доброчесності також відоме як «академічна неправомірна поведінка» або «академічна нечесність» [5]. Очікується, що всі здобувачі вищих навчальних закладів під час навчання будуть дотримуватися академічної доброчесності.

Тому, взаємозв'язок академічної свободи та академічної доброчесності є дуже важливим етапом навчання. Кожен має право освіти, своєю чергою навчальний заклад реалізує зазначене право. Академічну доброчесність можливо розглядати з позиції формування у здобувачів вищої освіти відповідальності за свої проступки. На думку автора, на формування як професійного, так і особистісного зростання здобувачів вищої освіти важливо усвідомлення наявності як свободи

думки у її різноманітних проявах, а й розвиток усвідомлення справедливого підходу до її втілення.

Отже, здобувачі вищої освіти стають частиною навчального співтовариства, коли вони навчаються. Загальною метою академічної свободи та академічної доброчесності є свобода вираження думки у здобувачів вищої освіти на основі вивченої ними інформації та набуття певних спеціалізованих знань. Академічна доброчесність у свою чергу є дієвою гарантією для становлення відповідальних спеціалістів.

Список посилань

1. Савчин М.В. Академічна свобода та право індивіда на розвиток (про формування світу ідей та обмін ними). *Університетські наукові записки*. 2019. № 69–70. С. 6–26. URL: <http://surl.li/liybi>
2. Academic freedom. *Encyclopaedia Britannica*. 2023. URL: <https://www.britannica.com/topic/academic-freedom>
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. 2017. № 38-39. Ст. 380.
4. Darrell M. West. Why academic freedom challenges are dangerous for democracy. *Brookings*. 2022. URL: <http://surl.li/liybn>
5. What is academic integrity? *Tertiary Education Quality and Standards Agency*. 2022. URL: <http://surl.li/liycf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-109>

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кузьменко А. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу
та професійної мовної підготовки
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Структурні компоненти педагогічної системи визначають як «основні базові характеристики педагогічних систем сукупність яких, власне, утворює ці системи та відрізняє від усіх інших (непедагогічних) систем» [16, с. 13]. Функційні компоненти – це «стійкі базові зв'язки

провідних структурних компонентів, що виникають у процесі діяльності керівників, педагогів, учнів, що зумовлюють рух, розвиток, удосконалення педагогічних систем і внаслідок цього стійкість, їхню життєстійкість, виживання» [4, с. 13].

Базисом концептуальної моделі професійної підготовки О. Дубасенюк називає цілемотиваційний, структурний, функціональний, праксеологічний та технологічний блоки [2, с. 107]. Компонентами педагогічної системи Р. Дружененко називає мету, зміст, принципи, методи, прийоми, засоби, форми та результати навчально-виховної діяльності [1, с. 20]. В. Меняйло виокремлює цільовий, методологічний, змістовий, операційний та результативні блоки у системі професійної підготовки майбутніх докторів філософії до дослідницько-інноваційної діяльності [5, с. 251]. У той самий час О. Караман, В. Прошкін фундаментальними компонентами педагогічних систем вбачають цільовий, суб'єкт-об'єктний, змістовий, технологічний та результативний [3; 6].

Виходячи з такого розуміння педагогічних систем, її провідних ознак, принципів функціонування та структурних компонентів, маємо можливість визначити систему теорії та практики підготовки майбутніх докторів філософії до реалізації ідей культури академічної доброчесності у професійній діяльності як цілісну, упорядковану, взаємозумовлену сукупність компонентів (мотиваційно-цільового, суб'єкт-суб'єктного, змістового, середовищного, технологічного, оцінно-результативного), що взаємодіють між собою та соціальним оточенням, уможливають функціонування аксіологічно-сміслового освітнього середовища ЗВО як провідного чинника формування готовності майбутніх докторів філософії до реалізації ідей академічної доброчесності. Схарактеризуємо означені компоненти:

* *Мотиваційно-цільовий* компонент визначає провідну мету, прагнення, цінності, інтереси, переконання, потреби та завдання. Зауважимо, що системоутворювальним чинником системи є саме її мета, якій підкорюються взаємозв'язки всіх компонентів. Провідною метою тут ми визначаємо реалізацію ідей академічної доброчесності майбутніми докторами філософії у процесі їхньої професійної підготовки.

* *Суб'єкт-суб'єктний* компонент системи ілюструє основних суб'єктів, що задіяні в процесі теорії та практики підготовки майбутніх докторів філософії до реалізації ідей академічної доброчесності у професійній діяльності, взаємодією між ними на основі діалогічного спілкування. До провідних суб'єктів відносимо: майбутніх докторів філософії, наукового керівника, науково-педагогічний склад випускових кафедр, здобувачів I та II рівнів освіти. До того ж, такі суб'єкти, як здобувач третього рівня освіти та науково-педагогічний

працівник можуть бути частково взаємоінтегровані, оскільки викладачі мають змогу паралельно бути і аспірантами.

* *Змістового компонента* унаочнює конкретні дії з різними суб'єктами системи задля реалізації ідей академічної доброчесності під час різних видів діяльності (педагогічної, наукової, методичної, організаційної) майбутніх докторів філософії.

* *Середовищний компонент* змодельованої нами системи демонструє єдність умов в освітньому-науковому середовищі ЗВО, які стимулюють реалізацію ідей академічної доброчесності майбутніми докторами філософії у професійній діяльності шляхом залучення їх до різних видів активностей, що забезпечується через інтеракцію середовища з різними соціальними інститутами (закладами освіти, науки, громадськими організаціями, міжнародними проектами).

* *Технологічний компонент* системи презентує набір технологій смислового характеру в єдності їхніх форм, методів, засобів, які будуть імplementовані на різних етапах системи теорії та практики підготовки майбутніх докторів філософії до реалізації ідей академічної доброчесності у професійній діяльності.

* *Оцінно-результативний компонент* системи віддзеркалює компоненти, критерії та рівні сформованості реалізації ідей академічної доброчесності майбутніми докторами філософії у професійній діяльності.

Список посилань

1. Дружененко Р.С. Роль педагогічного системного підходу в оформленні поняття «Методична система навчання мови». Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2018. С. 17–23.

2. Дубасенюк О. Підготовка докторів філософії у сфері педагогічної освіти. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін. Суми. СумДПУ ім. А.С.Макаренка. 2019. С. 105–108.

3. Караман О. Л. Теорія і методика соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2013. 440 с.

4. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования : учеб. Пособие. М. : Народное образование. 2002. 208 с.

5. Меньяло В.І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх докторів філософії до дослідницько-інноваційної діяльності: дис...д.пед.н. 13.00.04. теорія і методика професійної освіти. Запоріжжя. ЗНУ. 2020 756 с.

6. Прошкін В.В. Педагогічна система як предмет наукового дослідження. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2015. Вип. 4. С. 7–12.

СЬОГОДЕННИЙ ОКСІОМОРОН АБО ФУТУРИСТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ З ЛЮДСЬКИМИ РИСАМИ

Кунець В. В.

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник

*Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства і агрохімії
імені О. Н. Соколовського»*

м. Харків, Україна

Стрімкий розвиток індустрії штучного інтелекту (ШІ) викликав неоднозначні емоції у людства. Галас, який зчинився навколо цього процесу набирає обертів. Сьогодні ШІ проник в усі сфери людської діяльності. За його допомогою складають вірші, малюють картини, пишуть музику, інтелектуальні технології активно застосовують у навчальному та дослідницькому процесах.

Поки людство опановує ChatGPT, розробники ШІ попереджають про загрози, які створює дана система. І це природньо, бо будь-яка новація має свої плюси та мінуси, але від розумного застосування можна отримати лише користь.

Результатами досліджень учених Массачусетського Інституту технологій та Інституту досліджень освіти імені Макса Планка доведено, що змінюючи мову, якою говорять про ШІ-системи в мистецтві, можна легко маніпулювати уявленням про наділення ШІ людськими рисами. І хто буде визнаний автором твору – людина чи ШІ, залежить від відмінності опису, який, змінює рівень олюднення штучного інтелекту, а саме, штучний інтелект придумав та втілює твір за незначного втручання митця або художник придумав твір, а ШІ виконав прості його завдання [1].

Якщо маляри та музиканти, поети з опаскою відносяться до ШІ, то застосування ChatGPT у роботі бібліотек є капітальним абґрейдом. Як зазначає Л. М. Дем'янюк «мотивація бібліотек працювати з новими технологіями також варіюється від технічного оптимізму до страху, що машини перевершать бібліотекарів і викориняють людські цінності» [2].

Більш насторожує використання ChatGPT у медичинській практиці. Дослідження, проведені німецькими вченими не заперечують користі від використання штучного інтелекту в навчальному або науковому процесах із застереженням щодо коректних цитувань, а навіть має потенціал для полегшення взаємодії між лікарем та пацієнтом. У той

же час, Sedaghat S. наголошує, що складні завдання для ChatGPT, такі як розуміння анатомії людини, досі залишається обмеженим, тому потребує подальших вдосконалень: «Although ChatGPT has the potential to change medical practice, education and research, further improvements of this application are needed for regular use in medicine» [3].

Більш оптимістично щодо використання ШІ у медичній галузі налаштовані американські та китайські вчені. На їх думку, точність і своєчасність інформації, яку надає ChatGPT, може допомогти поліпшити результати лікування пацієнтів і знизити ймовірність медичних помилок [4, 5].

Блискавично генеративний штучний інтелект увійшов і до навчальних аудиторій. Одні виші дозволяють використання штучного інтелекту, але закликають студентів до прозорості. Для решти університетів ця практика є неприйнятною з академічної точки зору, бо коли студент пише есе, за допомогою приватного репетитора або чат-боту, це дорівнюється випадку звернення до третьої сторони, яка виконує значну частину роботи. І не має жодного значення, чи є ця третя сторона людиною або ШІ [6].

Отже, поява ChatGPT кинула виклик класичному розумінню навчання та способів його вимірювання, викликала необхідність їх переосмислення та академічній доброчесності. Цій проблемі присвячений цикл статей, представлених на сайті Times Higher Education, а саме, як навчати та оцінювати за допомогою ChatGPT; як розробити автентичне оцінювання з низькими ставками, яке сприяє академічній доброчесності; дизайн оцінювання для перешкодження шахрайству тощо [7].

Сьогодні наукова спільнота розмірковує над тим, чи є розвиток критичного мислення у молоді за широкого застосування генеративного ШІ. Так, американськими вченими визнано ризик зниження критичного підходу у мисленні студентів, які надмірно використовують чат-бот, бо для академічної роботи ChatGPT не може замінити людську творчість та інтелектуальність, оскільки в результатах, отриманих за допомогою ChatGPT, бракує оригінальності та новизни. Про це йдеться у статті з креативною назвою «Holy or Unholy? Interview with Open AI's ChatGPT» [8].

Отже, поява ChatGPT та інших генеративних систем ШІ кинула виклик нашому розумінню творчого, освітнього, наукового практичного процесів та зумовила необхідність переосмислення способів оцінювання їх результатів. Це нелегке завдання, тому пошуки як орієнтуватися на цій новій межі у світі ШІ тривають.

Людство вступило в нову епоху – епоху футуристичного блокбастеру і зворотнього шляху немає, але необхідно пам'ятати про добросесність, щоб дотримуватися етичних орієнтирів.

Список посилань

1. Так хто є автором – людина чи ШІ? Коли штучний інтелект творить мистецтво. URL: <https://zbruc.eu/node/100824> (дата зверення: 17.10.2023).

2. Дем'янюк Л. М. Штучний інтелект у бібліотечній практиці: зарубіжний досвід. Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг: міжнар. наук. конф. 2022. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1474> (дата зверення: 17.10.2023).

3. Sedaghat S. Early applications of ChatGPT in medical practice, education and research. *Clinical Medicine*. 2023. Vol. 23. Is. 3. P. 278–279. doi 10.7861/clinmed.2023-0078

4. Isabel Park, Arjun S. Joshi, Ramin Javan, Potential role of ChatGPT in clinical otolaryngology explained by ChatGPT, *American Journal of Otolaryngology*, 2023. Vol. 44. Is. 4. Articul 103873. doi 10.1016/j.amjoto.2023.103873

5. Liu J. L. Wang, CY ; Liu, SR. Utility of ChatGPT in Clinical Practice. *Journal of medical internet research*. 2023. Vol. 25. Articul e48568. doi 10.2196/48568

6. Williams T. Turnitin says one in 10 university essays are partly AI-written. *Saite Times Higher Education*. URL: <https://is.gd/vHrncU> (дата зверення: 5.10.2023).

7. Велика оцінка переосмислення: як вимірювати навчання та захищати академічну добросесність в епоху ChatGPT. URL: <https://is.gd/9EToAk> (дата зверення: 30.09.2023).

8. Iskender A. Holy or Unholy? Interview with Open AI's ChatGPT. *European journal of tourism research*. 2023. Vol. 34. Article 3414. doi 10.54055/ejtr.v34i.3169

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ САМОПЛАГІАТУ В НАУКОВОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Куцос О. І.

*кандидат філософських наук,
докторант кафедри слов'янських, романських і східних мов
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Проблема плагіату в академічному середовищі не є новою, вона більш-менш вивчена і класифікована. Разом із тим, певні питання є до визначення і сутності такого поняття, як самоплагіат.

Закон України «Про освіту» тлумачить самоплагіат як «оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів» [2]. В. Бахрушин зазначає, що «найбільш типовими прикладами самоплагіату є: дублювання публікацій (одні й ті самі наукові результати публікуються в різних виданнях для підвищення показників публікаційної активності); некоректна звітність за науковими проектами (одні й ті самі результати використовуються у звітах за різними науковими проектами)» [1]. Крім цього, важливим є наступне уточнення: «поняття самоплагіату стосується саме наукових результатів, а не будь-яких текстових фрагментів. Вимоги щодо переформулювання текстів при підготовці дисертацій, монографій, наукових статей, кваліфікаційних робіт студентів позбавлені сенсу, оскільки переформулювання не впливає на сутність наукового результату. Якщо самоплагіат є, то ніяке переформулювання його не усуває» [1].

Дефініція та її тлумачення цілком зрозумілі, проте залишають простір для подальших міркувань. Наприклад, тема нашого дисертаційного дослідження ґрунтується на психосемантичному моделюванні концептуального поля мегаконцепту «Національний характер», і відповідно до цього підготовлені та надруковані статті, присвячені концептуальному полю мегаконцепту «Національний характер» в українській мовній свідомості. Виникає питання: чи буде вважатися самоплагіатом залучення тих самих даних для порівняння з відповідними даними іншої національної мовної свідомості? Якщо виходити з дефініції самоплагіату, відповідь буде позитивною, адже в тій чи іншій формі оприлюднюються раніше опубліковані результати. Проте здійснення компаративного аналізу неможливе без використання попередніх результатів.

Значна частина публікацій за темою нашої дисертації потребує стислого опису авторського методу психосемантичного моделювання.

З одного боку, ми не можемо застосовувати цей матеріал без посилань, тому що «самоплагіатом є використання без відповідних посилань оприлюднених раніше гіпотез, математичних теорем, моделей, алгоритмів, фотографій, таблиць, фактичних даних тощо, які містять наукові результати автора» [1]. З іншого боку, регулярне посилання на власні попередні праці також сумнівне, тому що «провідні наукові видання і університети світу часто розглядають надмірні посилання на власні публікації як порушення академічної доброчесності з метою штучного підвищення наукометричних показників автора» [1].

Грунтуючись на вищенаведеному та інших подібних прикладах, ми вважаємо, що поняття самоплагіату має бути уточнене. На наш погляд, самоплагіат має бути визначений як оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів, що повторюють попередні дані у незміненому вигляді, без їхньої подальшої обробки для отримання нових результатів. З іншого боку, до об'єму поняття самоплагіату не має включатися опис принципів авторських моделей та алгоритмів, тому що без їхнього пояснення незрозумілою залишиться емпірична частина дослідження.

Список посилань

1. Бахрушин В. Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності: Аналітична записка. URL: <http://surl.li/mfcum>

2. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту», стаття 42, частина 4. URL: <http://surl.li/lgddx>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-112>

ДОБРОЧЕСНЕ НАПИСАННЯ ВИПУСКОВИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ: УНИКНЕННЯ ПЛАГІАТУ

Кучеренко І. А.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
м. Біла Церква, Київська область, Україна*

Сучасна система освіти чітко декларує дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти і науково-педагогічними працівниками.

У нормативних документах України цей термін вперше з'явився у липні 2001 року у новій редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права». Відповідно до Закону України «Про освіту» [1], до основних порушень академічної доброчесності належать: академічний плагіат (використання чужих публікацій, думок, ідей, відсутність посилань тощо); самоплагіат (використання власних попередньо оприлюднених публікацій як нових, повторне подання власних проєктів тощо); фабрикація (подання вигаданих, непідтверджених цифрових даних, різноманітних доказів тощо); фальсифікація (непідтверджена апробація чи корегування результатів своїх дослідження та ін.); обман (включення як співавторів осіб, котрі не брали участі в дослідженні, написання роботи і видання її під чужим іменем тощо).

Термін «плагіат» має латинське походження і в перекладі означає «викрадач». Словник *Webster's Encyclopedic Dictionary* фіксує *дефініцію* поняття «плагіат» – це «несанкціоноване використання мови і думки іншого автора та подання їх як своїх власних» [2]. Дослідник, у роботах якого виявлено плагіат, стає плагіатором – викрадачем чужих текстів і думок.

Нині можемо спостерігати, що ще одним видом порушення академічної доброчесності може бути використання здобувачами освіти штучного інтелекту. У 2022 році з'явився безкоштовний доступ до ChatGPT, що спричинило низку ризиків у дотриманні академічної доброчесності під час здійснення освітньої і науково-пошукової діяльності. Здобувачі освіти мають у процесі написання кваліфікаційної роботи уникати тексту, написаного за допомогою штучного інтелекту, адже сучасні програми (наприклад, StrikePlagiarism.com від компанії Plagiat.pl) нині відмічають тексти, абзаци, мікротеми тощо, створені за допомогою ChatGPT. На наш погляд, студенти, магістранти, слухачі курсів підвищення кваліфікації під час написання дослідження можуть використовувати штучний інтелект як помічника, опору в пошуково-дослідній діяльності. Наприклад, для розшуку необхідних наукових і науково-методичних джерел, огляду наукової літератури, створення структурних компонентів дослідження та ін. При цьому, потрібно зазначати, що штучний інтелект був використаний у певних частинах роботи. Використання можливостей і функціоналу ChatGPT для повного написання тексту всієї, чи значної частини випускної кваліфікаційної роботи не припустимо. Відповідальність за це покладається на автора / авторку випускної кваліфікаційної роботи і може розглядатися у певних ЗВО, як порушення академічної доброчесності в освітній і науковій діяльності.

Текст кваліфікаційної випускної роботи має відповідати таким основним показникам:

- унікальність – відсоткове співвідношення тексту до загального обсягу матеріалу на основі співпадіння / збігу з іншими публікаціями;
- оригінальність – кількісне співвідношення авторського тексту до всього загального тексту роботи;
- наукова обґрунтованість – переконливість, достатня підтвердженість фактами, цитатами, покликаннями, кількісними доказами тощо певної науки;
- практична значущість – реально визначена користь для певної практичної діяльності, можливість її використання.

Список посилань

1. Закону України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18?lang=uk#n13>
2. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. New York ; Toronto ; London ; Sidney ; Auckland : Gramercy Books, 1996. 1693 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-113>

ПРО ДЕЯКІ БАЗОВІ СКЛАДОВІ, НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ «ДОБРОЧЕСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ» У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Лабуткіна Т. В.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри кібербезпеки та комп'ютерно-інтегрованих
технологій фізико-технічного факультету
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Пропозиція назвати цю публікацію «есе» надає можливість аналізувати проблему дотримання доброчесності у науковій діяльності, викладаючи думки не структуруючи їх суворо за класичними схемами наукової роботи, представляючи їх у формі довільної прозової композиції, розглядати проблему у зручній послідовності, спираючись на думки фахівців та досвід наукової спільноти (у тому числі, на різноманіття думок авторів колективної монографії [1], на аналіз

проблематики, представлений в роботі [2]). Розгляд питання дотримання принципів і норм доброчесності тут буде концентровано на науковій сфері, хоч вочевидь, якщо говорити про академічну спільноту, доброчесність у науковій і навчальній діяльності тісно пов'язані між собою. Зокрема, акцент буде зроблено на низку глибинних, частково суто «психологічних» факторів, які створюють ментальну основу доброчесної поведінки особистості.

Доброчесність людини завжди має підґрунтям систему внутрішніх і зовнішніх правил і норм, на цю думку, цитуючи Іммануїла Канта, спирається в своєму аналізі питання доброчесності у різних аспектах діяльності вищого навчального закладу університету С.Курбатов в розділі «Зорне небо академічної доброчесності» монографії [1] (с. 31–42). Внутрішні правила і норми поведінки особистості в основі своєї спираються на сформовані в неї духовні якості (тут важливі – чесність, відповідальність, здатність до самооцінки і прагнення досягти самоповаги на основі цієї оцінки, тощо). Подивимося на трошки вищий рівень сформованих духовних якостей стосовно природного застосування норм доброчесності в науковій діяльності в ракурсі того, що дотримання цих норм буде приносити особистості психологічне задоволення і радість. Виділимо декілька факторів, які цьому сприяють.

На початок буду апелювати до більш вузької аудиторії – до досвіду науковців, які проводили прикладне математичне дослідження, що містило розробку суто математичної (або імітаційної) моделі об'єкту (наприклад, в наукових дослідженнях в галузі природничих або технічних дисциплін). Багато з нас мають згадку про велике задоволення, захоплення (можливе поетичне порівняння – відчуття маленького «чуда»), коли математична модель (за умови її адекватності реальному об'єкту) стає «розумнішою» за тебе, показує якийсь «прихований ефект» поведінки об'єкту (його «відклику» на вхідні данні, на зміну параметрів), тощо. Мабуть таке ж відчуття радості і «чуда», великого задоволення відчуває іноді експериментатор, проводячи експеримент і отримавши цікавий (нехай і не глобальний) результат, який є очевидним, але далеко не завжди передбачуваним. Щось подібне (мабуть, побачивши систему у фактах, глибинних правилах їх зв'язку, тощо) відчуває вчений-гуманітарій (автору есе, як «технарю» важко привести точний приклад). Так відбувається дуже не часто. Щоб було частіше – необхідно наполегливо, систематично, безперервно віддавати себе проведенню досліджень. Іноді шквал інших задач, які для науково-педагогічних працівників пов'язані безпосередньо з педагогічною діяльністю, починають суттєво відтягувати на себе час. Доречи, в часи майже повного переходу до он-лайн навчання, спричиненого трагічними причинами пандемії і

активної фази війни, у багатьох науково-педагогічних працівників на якійсь термін «просіла» наукова діяльність, тому що прагнення проводити початковий процес з екрану, не знижуючи його якості, потребувала розробки додаткових матеріалів (і це ставлення до ситуації, доречі, теж є фактом проявлення доброчесності людини).

А ще, говорячи про задоволення результатами наукової діяльності, можна привести приклад публікацій, які були тобою підготовлені, опубліковані. Проходить час, написана робота трошки «відсунута» від думок, увага змістилася від неї. А потім дивишся опублікований матеріал і матимеш дивовижні відчуття «відстороненого» читача. Іноді текст здається найвним, трошки «корявим», одразу кидаються в очі недоліки, але іноді він починає наново подобатися самому автору, буває якась частинка, яка для вже «відстороненого» погляду здається дуже хорошою («не вже ж це я написав!»). І після такого відчуття не захочеться брати чужого, або робити щось поверхнево.

Насправді, підсумок сказаного зводиться до дуже простої, знайомої, названої багатьма тези про необхідність задоволення вченого від отриманих ним результатів. Це на рівні гордості за себе, поваги до себе, і це на рівні радості від «зустрічі з чудом», якої не буде, якщо ти не додався до його створення (і це «чудо», якому справді зрадієш, має бути не вигаданим, не сфальсифікованим, не вкраденим). Якщо система правил і умов, в яких починає працювати молодий вчений, та його особиста наполеглива праця нададуть йому можливість отримувати задоволення і захоплення від своїх результатів (іноді – зовсім невеличких), то це є одним з факторів (великим фактором!), який стане запорукою доброчесної наукової діяльності людини. Але тут також варто додати, що дуже важливо, щоб молодій особистості поталанило співпрацювати з мудрим науковим керівником (керівниками), з Вчителями, які спрямують його на зустріч з науковим результатом.

І ще виділимо один фактор, який загалом грає важливу роль щодо ефективності кожного наукового дослідження, сприяє розвитку світової науки, але одночасно має надзвичайно сприятливий психологічний ефект для особистості вченого. На зараз світова вчена спільнота тісно пов'язана, активно обмінюється науковими результатами на основі застосування мережних інформаційних технологій та різних підходів до організації даних (в Україні розвиток цього питання рухається в сучасних світових трендах, за останні п'ять-шість років в цій сфері відбулася справжня «цифрова революція»). Наявність сайтів наукових видань, наукометричних бази, де представлені наукові результати і їх автори, забезпечення інтелектуальної власності публікації із застосуванням DOI, представлення вченими себе і отримання інформації про інших завдяки можливостям, наданим ORCID, тощо...

Все це створює психологічний комфорт для вченого, надає йому можливість широко представляти свої результати, забезпечує його впевненість в закріпленні його авторства на світовому рівні. Одночасно така відкритість і закріплення авторства стають потужним запобіжником не добросесної поведінки.

Тому одним з перших кроків залучення молоді до наукової діяльності має бути надання можливостей вивчення сучасних можливостей представлення своїх наукових результатів на світовому рівні і закріплення свого авторства, а також з формування вміння активно працювати з інформацією, встановлювати професійні комунікації з іншими вченими.

Список посилань

1. Академічна добросесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. С. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 169.

2. Колесніков А. Академічна добросесність у українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози / Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 122–128.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-114>

ОСОБЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОСЕСНОСТІ БЕЗПОСЕРЕДНЬО НА ВИРОБНИЦТВІ

Лазарєва О. В.

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри управління земельними ресурсами

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

м. Миколаїв, Україна

Протягом 18 вересня – 18 жовтня 2023 року відбувалось підвищення кваліфікації за темою «Академічна добросесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити добросесне освітнє середовище» на базі Сумського державного університету, метою якого було вивчення основних складових освітнього середовища, а також з'ясування таких підходів, що дають зрозуміти, як співвідноситься відкрита наука та академічна добросесність, а також як застосовується платформа штучного інтелекту ChatGPT.

Варто зазначити, що в Україні на сьогоднішній день прийнято Проект Національної стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні (2021–2030 рр.) [1], в якій визначені основні поняття та терміни у сфері штучного інтелекту, структуровано особливості застосування штучного інтелекту у різних сферах національного господарства України, здійснено оцінку ринку праці під впливом розвитку штучного інтелекту тощо. Зустрічаються і авторські дослідження щодо особливостей застосування штучного інтелекту, науково-технічного та кадрового забезпечення системи штучного інтелекту [2, с. 76]. Розкриваються підходи щодо розвитку та запровадження штучного інтелекту у закордонних країнах [3, с. 52–54].

В Чорноморського національному університеті імені Петра Могили, де працюю з 2005 року, відбувся Круглий стіл на тему «Якість освіти і доброчесність в ЧНУ імені Петра Могили» [4], в рамках якого висвітлено основні аспекти доброчесності у науковій роботі та вказано напрямки забезпечення якості освіти.

Пройшовши підвищення кваліфікації, з'ясовано що штучний інтелект дозволяє за допомогою комп'ютерної техніки обробляти значний масив першоджерел, які дозволятимуть адаптуватися до оточуючого середовища, а також виконувати відповідні завдання, які були поставлені перед початком проведення дослідження.

Що стосується того, як штучний інтелект впливає на поведінку учасників освітнього процесу, передусім, варто зазначити, що враховуючи те, що я працюю безпосередньо у ВНЗ на кафедрі управління земельними ресурсами, то зробила для себе висновок, що у сфері землевпорядного виробництва не завжди можливим є процес запровадження штучного інтелекту в польових умовах через несприятливі кліматичні та погодні умови. Це, в свою чергу, призводить до вимушених простоїв під час виробничого процесу, проте дозволяє замінити один вид робіт іншим (наприклад зйомку території замінити обробкою матеріалів польових робіт камерально тощо). Відповідно потрібно постійно вдосконалювати свою майстерність, а також підвищувати кваліфікацію, збагачуватись не тільки останніми досягненнями науки та техніки, у сфері, де я безпосередньо займаюсь, але і бути обізнаними у нових підходах до ведення виробництва з можливим використанням штучного інтелекту.

З урахуванням вищевикладеного варто висловити власну позицію щодо особливостей застосування штучного інтелекту безпосередньо на виробництві. Передусім вважаю, що доцільним є використання безпосередньо в роботі прогресивних методів математичного програмування та просторового моделювання, які дозволять більш оперативно та якісно розробляти можливі прогнози використання штучного інтелекту, а також в нагоді буде як і підвищення кваліфікації осіб, що є учасниками, як і освітнього процесу, так і виробничого,

передбачення їх стажування на провідних підприємствах країн європейського простору. Адже у післявоєнної відбудови України академічна доброчесність буде мати ключову роль.

Дякую організаторам підвищення кваліфікації за можливість долучитися до дискусій та отримання кваліфікованих знань, що сприятимуть вдосконаленню відповідних компетенцій на освітній ниві.

Список посилань

1. Національна стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні – 2021-2030. Міністерство освіти і науки України. Національна академія наук України. Інститут проблем штучного інтелекту. К. 2021. 34 с. https://wp.oecd.ai/app/uploads/2021/12/Ukraine_National_Strategy_for_Development_of_Artificial_Intelligence_in_Ukraine_2021-2030.pdf

2. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія / А.І. Шевченко, С.В. Барановський, О.В. Білокобильський, Є.В. Бодяньський, А.Я. Бомба [За заг. ред. А.І. Шевченка]. Київ: ППШ, 2023. 305 с. URL: https://jai.in.ua/archive/2023/ai_mono.pdf

3. Вінникова Н.А. Державні стратегії розвитку та впровадження штучного інтелекту. Регіональні студії. 2022. С. 51-57. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/28/9.pdf>

4. Про Круглий стіл «Якість освіти і доброчесність в ЧНУ імені Петра Могили». URL: <https://chmnu.edu.ua/pro-kruglij-stil-yakist-osviti-i-dobrocheshnist-v-chnu-imeni-petra-mogili/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-115>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Левченко Ю. Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
в.о. заступника завідувача кафедри економіки і права
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

Штучний інтелект є однією з найактуальніших галузей інформаційних технологій і має великий потенціал для вирішення різних завдань та покращення якості життя людей. На сьогоднішній день штучний інтелект використовується в широкому спектрі застосувань, включаючи автоматизацію завдань у великих обсягах

даних, створення роботів і автономних систем, профільну діагностику, розпізнавання обличь, переклад мов, рекомендації для користувачів та багато інших. Використання штучного інтелекту в економічній сфері може призвести до значних переваг вдосконалених досліджень та аналізу економічних процесів, адже сучасна економіка генерує величезні обсяги даних, і саме штучний інтелект може аналізувати ці дані набагато швидше та ефективніше, ніж людина.

Досліджуючи розвиток штучного інтелекту в сфері економіки можна виділити ряд позитивних аспектів, а саме: штучний інтелект допомагає в аналізі великих обсягів економічних даних, ідентифікації трендів, створенні прогнозів економічного розвитку та оцінці ризиків (це корисно для макроекономічних досліджень та рішень на рівні компаній); штучний інтелект дозволяє створювати складні економічні моделі для дослідження взаємодії між різними факторами та складних економічних систем; може бути використаний для оцінки ризиків фінансових інструментів, включаючи акції, облигації та інші інвестиційні можливості, а також для автоматизації управління портфелем і вибору оптимальних інвестицій; допомагає аналізувати фінансову звітність підприємств та прогнозувати їхню фінансову стійкість і результати; використовується для розробки алгоритмів для автоматичної торгівлі на фондових біржах та для аналізу ринку акцій і товарів; може допомогти визначити оптимальні стратегії для підприємств та допомагати вирішувати стратегічні питання, такі як ціноутворення, маркетинг та розширення бізнесу; допомагає в аналізі та оцінці впливу глобальних подій, таких як економічні кризи, політичні зміни або природні катастрофи, на економіку; може надавати рекомендації для оптимізації витрат і ресурсів підприємств, організацій.

Слід підкреслити, що людство вчиться працювати в нових умовах, бути більш гнучкими і враховуючи сучасні події адаптує свою роботу в онлайн режим. Саме цифрова трансформація стала одним з трендів останніх років, адже це основа для нового рівня розвитку промисловості. Застосування штучного інтелекту на підприємствах можна значно поліпшити ефективність бізнес-процесів, підвищити продуктивність працівників і покращити точність аналізу, зменшити ризики та сприяти більш інноваційному, ефективному економічному розвитку. Штучний інтелект не схильний до втоми і людських помилок, тому він може забезпечити більш точні результати в аналізі та прийнятті рішень.

Використання штучного інтелекту в економічній сфері має багато обґрунтованих переваг і може значно покращити ефективність та якість економічних досліджень.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ

Лекар А. М.

*викладач-методист соціально-економічних дисциплін вищої категорії
Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

В сучасних умовах, коли Український народ веде екзистенційну війну проти свого історичного ворога – московії, проблема дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу уявляється стратегічно важливою, адже відбудова поствоєнної України потребуватиме (уже потребує!) достатньої кількості громадян – висококваліфікованих професіоналів різних галузей, а продукувати їх в змозі лише освітні середовища, академічні спільноти, що базовані на високому рівні академічної культури з нульовим рівнем толерації до виявів академічної недоброчесності.

Одним з ресурсів формування академічної доброчесності здобувачів освіти, є застосування аксіологічного (*від грец. аксія – цінність*) підходу, адже саме цінності є детермінантами поведінки людини, визначаючи стилі поведінки та комунікації, активність, тобто є універсальною мотиваційною структурою [2, с. 118]. Доброчесне освітнє середовище базується на фундаментальних цінностях: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності, мужності, прозорості, порядності, законності, рівності, самовдосконаленні й вдосконаленні системи, демократичності управління та ін. [4, с. 54].

Академічна доброчесність, етичні стандарти академічних взаємовідносин мусять стати базовою цінністю здобувачів освіти – нинішній катарсис, який переживає українська нація породив потужний суспільний запит на боротьбу з корупцією, варто доносити до студентів потенційну модель їх життєвої еволюції у разі, коли схильність недоброчесно використовувати інформаційні ресурси може трансформуватись в неправовий алгоритм життєвої стратегії, зокрема, корумпованість. Здобувачі освіти мусять розуміти, що після закінчення навчального закладу їх конкурентноспроможність на ринку праці буде залежати не стільки від формальних оцінок (здобутих, можливо, з порушеннями академічної доброчесності), скільки від реальних професійних компетентностей та людських якостей, базованих на конструктивних цінностях.

Надзвичайно важливими є корпоративні соціокультурні цінності конкретного закладу освіти як середовища позитивної життєвої та професійної соціалізації здобувачів освіти – апріорі, всі стейкхолдери мають бути налаштованими на дотримання професійної етики та академічної культури.

Формування академічної доброчесності сьогодні продуктивно вмонтовувати в контекст національно-патріотичного та громадянського виховання – здобувачі освіти нині гранично відторгають все російське та прагнуть дистанціюватися від життєвих практик рашистів, тож актуалізація засадничих цінностей Українського народу (що корелюють із академічною доброчесністю): потягу до соціальної справедливості, чесності тощо на противагу російським реальним, а не фантомним «скреповим» цінностям: облуді, лицемірству, агресії тощо ще більше мотивує студентів та сприяє формуванню їх особистісної ціннісної ієрархії на засадах загальнолюдських та національних цінностей.

Глобальне поширення штучного інтелекту (ШІ) стрімко відкрило ще одну площину дотримання академічної доброчесності – етичні виклики застосування його в освітньому просторі. Студентам варто донести, що ШІ не є надійним та академічно доброчесним джерелом інформації (як це переконливо було продемонстровано слухачам підвищення кваліфікації під час другої онлайн-лекції «Діалог із ChatGPT» Артемом Артюховим [ресурс не для всіх]), а у разі зловживання гарантовано призведе до погіршення критичного, дивергентного мислення самих користувачів, тоді як використання ШІ для швидкого акумулювання інформації з наступним власним фактчекінгом отриманих даних та зазначенням взаємодії з ШІ є прийнятним та раціональним способом застосування інструменту [3]. Сучасні реалії російсько-української війни якнайкраще ілюструють етичний дискурс застосування ШІ: його використовують обидві сторони, проте, якщо рашисти, порушуючи міжнародне гуманітарне право, з його допомогою варварськи бомбардують цивільну інфраструктуру, то українська сторона, протидіє їм, ведучи справедливую війну – лише наша «Армія дронів» налічує майже дві тисячі безпілотників із штучним інтелектом [1].

Отже, наріжним каменем побудови доброчесного освітнього середовища, формування академічної доброчесності є дотримання етичних цінностей суб'єктами освітнього процесу, тож аксіологічний підхід організації освітнього простору є актуальним та продуктивним. Студентська молодь – громадяни України – мусять розуміти, що в умовах депопуляції важливий кожен українець/українка, а професійність, здобута доброчесним шляхом дозволить як особисто зреалізуватись, так і долучитись до відбудови економіки країни, соціальних інститутів,

правової держави. Тож бути добросесним – це цінність, бренд, громадянська позиція, складова патріотизму, це – особистий внесок в перемогу над расизмом та наступе відновлення держави – головне, аби цю аксіологію сприйняли студенти, за ними майбутнє.

Список посилань

1. Армія дронів : на фронт відправлено майже 2 тисячі безпілотників зі штучним інтелектом / АРМІЯІNFORM. 2023. 6 жовтня. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/10/06/armiya-droniv-na-front-vidpravleno-majzhe-2-tysyachi-bezpilotnykiv-zi-shtuchnym-intelektom/> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Кубко В. П. Аксіологічний вимір академічної культури. *Культурологічний альманах*. 2022. №4. С. 118–125. DOI: <https://orcid.org/0000-0003-0433-2013>

3. Примаченко Іван. Штучний інтелект в освіті : можливості, виклики та перші кроки великої адаптації // Українська правда. Життя. 2023. 4 серпня. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/4/255650/> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Фініков Т. В., Артюхов А. Є., Гужва О. О. Академічна добросесність на варті якісної освіти : відверта розмова про чесне навчання. Київ : Таксон, 2019. 68 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-117>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Лісниченко Л. В.

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник
Державний науково-дослідний інститут
Міністерства внутрішніх справ України
м. Київ, Україна*

Інтеграція цифрових технологій у всі сфери суспільного життя є сучасним інноваційним підходом формування прогресивного середовища існування людства. Цифрові технології на кшталт інтернет речей, цифрових платформ, хмарних середовищ, віртуальних обчислень та штучного інтелекту є тією сферою впливу на всі сектори життєдіяльності

людини та суспільства загалом без якої вже не можливий сучасний світ. Стале та динамічне підвищення рівня цифровізації (впровадження цифрових технологій) є значним допоміжним важелем у оптимізації та збільшенні ефективності виробництва, покращенні та впровадженні інноваційних розробок у сфері охорони здоров'я, підвищенні освітнього рівня та збільшенні наукового та дослідницького потенціалу, збереженні навколишнього природного середовища та створення безпечного середовища проживання.

Формування цифрового майбутнього світового суспільства потребує запровадження певних безпечних правил застосування цифрових технологій. Останнім часом все більше і більше використовується штучний інтелект для вирішення різних питань у виробничій сфері та сфері бізнесу з метою підтримки їх конкурентоспроможності та доступу до глобальних ринків. Зокрема, штучний інтелект сприятиме розробці нового покоління продуктів і послуг та збільшенню продажів, покращенню технічного обслуговування обладнання, збільшенню обсягу та якості виробництва, покращення обслуговування клієнтів, заощадження електроенергії тощо. Так, за даними Європейського парламентського аналітичного центру очікуване зростання продуктивності праці, пов'язаної зі штучним інтелектом, до 2035 року сягне 11–37% [1].

Однак із початком використання штучного інтелекту виникають певні фундаментальні загрози правам людей, зокрема конфіденційності та захисту даних. З цією метою з 2021 року Європейський Союз став на шлях розроблення нового законодавства та адаптації вже існуючих нормативно-правових актів, які регулюватимуть використання штучного інтелекту. Зокрема була розроблена дорожня карта ЄС, яка визначає цілісний підхід до спільної довгострокової позиції та ключових цілей і цінностей ЄС щодо використання штучного інтелекту. Також 14 червня 2023 року Європейський парламент ухвалив проєкт мандату своєї позиції відносно Закону про штучний інтелект, в якому чітко окреслив, що системи штучного інтелекту, які використовуються в ЄС, мають бути безпечними, прозорими, доступними для відстеження та недискримінаційними [2].

Україна, ставши на шлях Європейської інтеграції, зобов'язана буде імплементувати зазначений вище нормативно-правовий акт у вітчизняне законодавство в разі його погодження з членами союзу та затвердження. Перші кроки в цьому напрямку вже є. Зокрема, Урядом країни розроблена Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, яка визначає єдину скоординовану державну політику, спрямовану на розв'язання першочергових проблем розвитку штучного інтелекту в

державі [3]. Також нещодавно була представлена дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні [4].

Ще однією загрозою використання штучного інтелекту, про яку ми не можемо не згадати, є порушення авторських прав. Адже із відкриттям доступу до різних чат-ботів на основі штучного інтелекту виникає ризик використання матеріалів згенерованих штучним інтелектом без належного посилання на авторство. Українське законодавство, на відміну від європейського, вже містить певні норми, що регулюють такий вид авторських прав. Зокрема, відповідно до норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» (ст. 33) об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою та який відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта визначається як неоригінальний. Відповідно у результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають. В той же час виникає право так званого особливого роду (*sui generis*), суб'єктами якого можуть бути особи, яким належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження на комп'ютерну програму (автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми). Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, виникає внаслідок факту генерування цього об'єкта і починає діяти з моменту його генерування [5]. Отже суб'єкт, який створив неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою (наприклад текст із чат-боту на основі штучного інтелекту), із використанням об'єктів авторського права або об'єктів суміжних прав, користується правом особливого роду (*sui generis*), але лише за умови дотримання ним авторського та суміжних прав інших суб'єктів, твори яких були використані під час генерування неоригінального об'єкту.

Враховуючи зазначене вище нормативне регулювання права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт постає проблема як визначити авторство творів згенерованих у неоригінальний об'єкт, якщо, наприклад чат-боти не дають посилання на авторів. Виникає й інше питання, як посилатися на ті чи інші результати дослідження, згенеровані саме штучним інтелектом не порушуючи принципів та правил академічної доброчесності. Чинне вітчизняне законодавство немає чіткої регламентації щодо даного питання. Отже виникає нагальна потреба в удосконаленні норм, що регулюють використання штучного інтелекту, як способу генерації об'єктів авторського права або об'єктів суміжних прав.

Список посилань

1. Artificial intelligence: threats and opportunities. European Parliament. News. Date : 23.09.2020. URL : <https://is.gd/pik5fb> (дата звернення : 17.10.2023).
2. AI rules: what the European Parliament wants. European Parliament. News. Date : 20.06.2023. URL : <https://is.gd/RoSy7c> (дата звернення : 17.10.2023).
3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 груд. 2020 р. № 1556-р. Верховна Рада України. Законодавство : веб-сайт. URL : <https://is.gd/W6nc9n> (дата звернення : 17.10.2023).
4. Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. Telegram канал М. Федорова від 07.10.2023. URL : <https://is.gd/LdAx4b> (дата звернення : 17.10.2023).
5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 1 груд. 2022 р. № 2811-IX. URL : <https://is.gd/VDLED3> (дата звернення : 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-118>

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ПОДАЛЬШІ МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Літвяков Е. М.

студент

*Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Розвиток автоматизації послуг і різних сферах суспільного життя дало поштовх до створення і впровадження штучного інтелекту. Саме поняття штучного інтелекту дуже обширне, але все ж таки у сукупності штучним інтелектом можна назвати – галузь інформатики, щодо розроблення автоматизованої системи чи комп'ютерної програми, що може вирішувати складні завдання, має здатність до навчання і взаємодії з зовнішнім світом [1, с. 23].

У своєму повсякденному житті ми часто стикаємося зі штучним інтелектом: користуємося сканером відбитків пальців на телефоні, чат-

ботом, друкуємо текст з використанням T9, спілкуємося з голосовим помічником Siri тощо. Зараз доволі цікавий різновид ШІ, а саме генеративний штучний інтелект піднімає доволі розповсюджене питання його застосування у освітній і науковій діяльності, мова йде, звичайно, про ChatGPT.

ChatGPT – це форма генеративного штучного інтелекту, чат-бот зі штучним інтелектом (AI), який використовує обробку природної мови для створення людського розмовного діалогу [2]. Свою популярність чат-бот здобув у освітній і науковій діяльності, як інструмент створення планів курсів, планів дисертаційних робіт, створення заголовків чи резюме для статей тощо.

З одного боку досить великий функціонал цього чат-боту дозволяє пришвидшувати роботу над розробкою різного роду статей, дисертаційних робіт, презентацій адже може за декілька хвилин згенерувати відповідь на певне питання у вигляді повноцінного тексту, причому варто зазначити, буде ще й на людський манер. Проте не все так легко. Можна попросити чат-бот дати розгорнуту відповідь на певне питання наукової роботи, і він з легкістю згенерує його, та виникне питання порушення академічної доброчесності при написанні цієї наукової роботи. Адже наукова робота написана за допомогою штучного інтелекту може поставити під сумнів оригінальний внесок автора цієї роботи, що безперечно похитне його академічну репутацію. До того ж чат-бот використовує мережу Інтернет, і не надає список джерел з яких і черпає інформацію, що також може нашкодити автору наукової роботи, так як вона буде містити плагіат.

Проте, незважаючи на вищенаведені недоліки ChatGPT, все ж таки є і інша сторона цього ГШІ, які можуть без проблем використатися у науковій діяльності. Так до прикладу, чат-бот може вирішити структурні питання наукових робіт: чат може запропонувати конструкцію дисертації, статті тощо, згідно з вимогами до оформлення тої чи іншої наукової роботи, створити заголовки до питань в науковій роботі, які можна використати на власний розсуд, проаналізувати табличні дані, тощо, при цьому не порушивши жодної з вимог академічної доброчесності. Як можна побачити ГШІ можна використовувати в таких собі «технічних питаннях» створення і оформлення наукових робіт.

Отже, генеративний штучний інтелект поступово вписується в різні сфери суспільної діяльності, і насамперед у науково-освітню діяльність. ГШІ користується такою популярністю насамперед можливістю економії часу, що підвищує рівень продуктивності праці. Проте існує хибне уявлення про те, що штучний інтелект може виконати за нас всю важку роботу, а ми можемо просто видати працю

ГШІ за свій оригінальний продукт інтелектуальної праці. Це зовсім не так. Хоча, як вже наголошувалося вище на прикладі ChatGPT, ГШІ має великий обсяг знань щодо багатьох галузей науки, проте черпає ці знання з відкритої мережі Інтернет, де ці знання мають свого автора. Тому використовуючи ГШІ як джерело інформації, що може бути використана у написанні наукової роботи, має великий шанс того, що нібито самобутня наукова ідея, може виявитися звичайним плагіатом. А це у свою чергу порушує вимоги академічної доброчесності, якої мають дотримуватися усі наукові і освітні діячі. Генеративний штучний інтелект на прикладі ChatGPT можна застосовувати в науковій і освітній діяльності лише як інструмент вирішення організаційних, і структурних питань.

Список посилань

1. Погореленко А. К. Штучний інтелект: сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 32. С. 22–27.
2. ChatGPT. TechTarget. URL: <https://www.techtarget.com/whatis> (дата звернення: 05.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-119>

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Ловчикова В. М.

студентка

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

У результаті повномасштабної війни росії проти України близько 800 тисяч школярів змінили форму здобуття освіти з денної на дистанційну. Найбільше ці зміни стосуються Сходу та Півдня України [1]. Тут відповідно 40% і 30% учнів змушені були виїхати за кордон чи в інші регіони країни. Очне навчання, поки що, відновити не вдалось.

Звичайно, військовий стан впливає на освітній процес, але не зупиняє його. Плюсом у цьому питанні є те, що майже кожен учитель

має ноутбук, а кожна дитина планшет або сучасний телефон. Навчання проходить онлайн. Безперечно є і мінуси, бо, наприклад, у селах не завжди якісний і швидкий інтернет. І тут уже важливо вміння дитини вчитися самостійно, залучаючи не тільки мережу «Інтернет», а й додаткові джерела: статті, журнали, наукову літературу, та власне батьків.

Важливим фактором впливу на освітній процес є умови, у яких проживають його учасники. Про яке навчання буде мова, якщо поряд щось вибухає чи постійна повітряна тривога! Та все ж українських школярів, студентів це не лякає; вони навчаються, проводять тренінги, беруть участь у змаганнях, конкурсах і олімпіадах та ще встигають заробляти кошти на донати для Збройних сил [2].

Таким чином, маємо констатувати той факт, що той, хто хоче, – вчиться. Тим паче, що пропущені заняття вчителі можуть компенсувати через надання різних навчальних матеріалів: презентацій, відео-уроків, онлайн-уроків, текстових документів. Отже, все залежить від бажання дітей вчитися, так кажуть багато вчителів.

На мій погляд, є ще одна важлива складова успішного освітнього процесу – спілкування дітей, їх соціалізація. Граючись, спілкуючись, діти обмінюються досвідом, чомусь вчать одне в одного, це допомагає їм більш швидше розвивати себе. На жаль, зараз це трохи не на часі, але сподіваємося на те, що скоро у нас знов буде можливість збирати дітей та активно працювати з ними.

Список посилань

1. Освіта.ua. Освітній процес в умовах війни: тенденції та висновки. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/school/88943/> (дата звернення: 07.10.2023).

2. Освіта під час воєнного стану – 30 запитань та відповідей | Освітній омбудсмен України. Освітній омбудсмен України | Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-pid-chas-voyennoho-stanu-30-zapytan-ta-vidpovidey/2022/04/18/> (дата звернення: 07.10.2023).

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦІ ОСВІТИ

Лозова Н. Г.

*кандидат філологічних наук, викладач-методист
Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
м. Прилуки, Чернігівська область, Україна*

Впродовж останніх років поняття доброчесності набуло особливого значення для всіх українців. Поняттям же академічної доброчесності послуговуються переважно науковці й педагоги. Зміст і обсяг цих двох термінопонять схожий, але не тотожний, щоб їх об'єктивно охарактеризувати, вважаємо за необхідне й доречне подати їхні дефініції.

Так, *доброчесність* у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (2009) пояснюється як властивість за визначенням «доброчесний», висока моральна чистота, чесність. А «доброчесним» є той, хто живе чесно, дотримується всіх правил моралі (ВТСУМ).

Закон України «Про освіту» визначає *академічну доброчесність* як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень (ЗУПО).

За визначенням Міжнародного центру академічної доброчесності, *академічна доброчесність* – це дотримання фундаментальних цінностей, а саме: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та відваги до дій, пов'язаних із забезпеченням доброчесного ставлення до будь-якої освітньої та наукової діяльності [5].

Виходить, що поняття *доброчесності* й *академічної доброчесності* вступають у гіперо-гіпонімічні відношення. Отже, кожна доброчесна людина буде дотримуватися основних принципів академічної доброчесності, та не всі, хто їх дотримуються, обов'язково будуть доброчесними і в інших сферах суспільного життя.

Відповідно до українського законодавства виявами *академічної недоброчесності* вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво,

необ'єктивне оцінювання, допомога учням під час оцінювання їх навчальних результатів чи створення перешкод під час оцінювання, вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання (ЗУПО).

Зробивши короткий теоретичний огляд основних терміноодиниць за темою нашого есе, проаналізуємо основні випадки недотримання академічної доброчесності у фаховій передвищій освіті.

Так, на наш погляд, найбільшими проблемами сучасного освітнього процесу є плагіат, фальсифікація, списування і, безсумнівно, використання штучного інтелекту.

Плагіат найчастіше спостерігаємо під час захисту курсових і кваліфікаційних робіт, коли студенти, замість самостійного написання, знаходять дисертації на схожі теми й адаптують їх до свого рівня. Як наслідок такого недобросовісного підходу у вступі курсових робіт можна зустріти такі недогляди: Метою дисертаційної (замість курсової / кваліфікаційної) роботи є ... тощо. Такі випадки можливі тому, що деякі викладачі, сподіваючись на студентську самосвідомість і добропорядність, дозволяють їм самостійно обрати тему роботи.

Ще однією проблемою у написанні дослідницьких робіт є фальсифікація статистичних даних. Далеко не всі здобувачі освіти проводять експерименти, але довести цей факт практично не можливо. Вони вказують відсотки, але опитування й підрахунки проводять далеко не завжди.

За час дистанційного навчання значно збільшилась кількість списування. Особливо це помітно під час перевірки робіт у класрумах. Декілька студентів можуть здати абсолютно ідентичні роботи у форматі документів Microsoft Word. Але безпрецедентним досі стало використання чату GPT для написання рефератів, виступів, власних висловлень, курсових робіт тощо. Неможна стверджувати, що використання штучного інтелекту – це погано, адже він може генерувати логічні та точні відповіді на запитання і повідомлення користувачів, але ж іноді надмірне використання цієї програми призводить до змістових і фактичних парадоксів.

Так, наприклад, соціально-побутову повість Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» штучний інтелект “приписав” Григорію Квітці-Основ'яненку, а психологічну новелу Василя Стефаника «Камінний хрест» – Михайлові Стельмаху. Тож використовувати чат GPT можна, але не бездумно.

Отже, можемо констатувати той факт, що, на жаль, сьогодні є випадки академічної недоброчесності в освітньому просторі кожного навчального закладу, але, безперечно, є й порядні добросовісні студенти, які дотримуються основних принципів академічної

доброчесності й дбають не лише про свій авторитет, а й авторитет української освіти. Що ж до питання реалізації принципів академічної доброчесності в сучасній освіті, то тут, напевно, треба починати з особистісної доброчесності кожного учасника освітнього процесу.

Список посилань

1. **ВТСУМ** – Великий тлумачний словник сучасної української мови / [з дод., допов. та CD; 250000 слів ; укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. К. : Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2009. 1736 с.

2. **ЗУПО** – Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 38-39, ст.380 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

3. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / Інститут освітньої аналітики. К., 2016. 42 с.

4. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017 / Переклад з англ. Інститут розвитку освіти, К.; Таксон, 2017. 184 с.

5. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Перекладено за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. 1999. 36 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-121>

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Лозовий В. Б.

учитель інформатики

*Прилуцький ліцей № 12 Прилуцької міської ради Чернігівської області
м. Прилуки, Чернігівська область, Україна*

У шкільній освіті тривалий час ігнорували поняття «академічна доброчесність». До 2017 року прийнято було вважати, що цей термін більш дотичний до вищої освіти та безпосередньо пов'язаний із науковою діяльністю. Останнім часом до поняття академічної доброчесності все частіше почали звертатися і в освітньому процесі пересічних українських шкіл. Зумовлено це, на нашу думку, тим, що є

з'явилося чимало проблем, які не варто замовчувати. Але перед тим як говорити про недоліки освітнього простору загальноосвітніх шкіл, вдамося до тлумачення академічної доброчесності в сучасному законодавстві.

Так, у Законі України «Про освіту» академічну доброчесність визначено як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» сказано, що кожен учасник освітнього процесу зобов'язаний дотримуватися академічної доброчесності (частина 1 статті 43) й запропоновано перелік можливих видів недоброчесності у школах, а саме: надання допомоги учням під час проходження ними підсумкового оцінювання, ДПА, ЗНО, не передбаченої умовами та/або процедурами їх проходження; використання учнем під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів; проходження процедури оцінювання результатів навчання замість інших осіб; необ'єктивне оцінювання компетентностей педагогічних працівників під час атестації чи сертифікації [2].

Міжнародний центр академічної доброчесності пояснює академічну доброчесність як дотримання фундаментальних цінностей, а саме: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та відваги до дій, пов'язаних із забезпеченням доброчесного ставлення до будь-якої освітньої та наукової діяльності [3].

Спробуємо визначити основні випадки недотримання академічної доброчесності у загальній середній освіті.

На нашу думку, дотримання академічної доброчесності в освіті можливе за умови доброчесної поведінки кожного з учасників освітнього процесу: учнів, батьків, вчителів, очільників навчальних закладів. Однак, за нашими спостереженнями, так відбувається не завжди.

Найбільшими проблемами сучасного освітнього процесу є плагіат під час написання рефератів, доповідей, підготовки проєктів; списування під час написання контрольних робіт; виконання домашніх робіт репетиторами чи батьками; «випрошування», а іноді й вимагання оцінок учнями, батьками або класними керівниками; використання штучного інтелекту тощо.

У проміжок часу 2020–2022 рр. українська освіта пережила багато випробувань. Covid і війна змусили школи перейти на дистанційне навчання, що й спричинило появу багатьох випадків недоброчесного ставлення до навчання. Так, серед здобувачів освіти з'явилися дві

мегагрупи: молодші школярі, які чекають, щоб батьки виконали їхні домашні завдання, та старшокласники, які вправно діляться виконаними завданнями між собою.

Ще однією тенденцією цього часу стало саботування навчального процесу на платформі ZOOM і в Google Meet. Так, наприклад, деякі учні вмикали відео, що не стосувалися теми заняття, й зривали в такий спосіб уроки. Під час блекауту минулого року багато школярів, посилаючись на відсутність світла й Інтернету, не виходила на заняття навіть тоді, коли мали таку можливість. Дехто зі здобувачів освіти під'єднувався до зустрічі, але не вмикав камери й на звертання вчителя жодним чином не реагував.

Але найсучаснішим способом порушення академічної доброчесності стало використання штучного інтелекту задля написання творчих робіт. На наш погляд, не варто зі стовідсотковою впевненістю стверджувати, що використання GPT – це «вселенське зло», адже ця програма здатна генерувати логічні та точні відповіді на запитання, створювати орієнтовні плани наукових робіт, однак що занадто, те не логічно. Так, одного разу троє учнів принесли однакові доповіді на запропоновану тему, і кожен стверджував, що виконав роботу самостійно.

Отже, на жаль, сьогодні є багато випадків недотримання академічної доброчесності в освітньому просторі загальноосвітніх шкіл, це частково зумовлено тими подіями, які ми сьогодні переживаємо, а частково природнім бажанням учнів заробити кращі оцінки не докладаючи при цьому зайвих зусиль. Сьогодні питання втілення принципів академічної доброчесності в освіті є модним і актуальним, однак ніхто достеменно не знає, як це зробити практично. Ми маємо чітке переконання, що задля досягнення академічної доброчесності на всіх рівнях освіти потрібно, щоб усі учасники освітнього середовища прагнули цього, щоб ставилися до себе самокритично, а до своїх обов'язків – відповідально.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 38-39, ст. 380 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р. № 463-IX, ст. 43 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

3. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Перекладено за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. 1999. 36 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Лубенець І. Г.

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник лабораторії
кримінологічних досліджень
та проблем запобігання злочинності
Державний науково-дослідний інститут
Міністерства внутрішніх справ України
м. Київ, Україна*

Відповідно до законодавчого визначення поняття «академічної доброчесності» (далі – АД), основними компонентами, які повинні гарантувати її дотримання є виконання певних правил, визначених законодавством в сукупності з етичною складовою. Таким чином, для цього необхідний дієвий комплекс взаємопов'язаних елементів: 1) відповідна законодавча база; 2) механізм ознайомлення та навчання суб'єктів дотримання АД; 3) інструменти контролю та система контролюючих органів/підрозділів; 4) створення відповідних умов для розвитку та дотримання етичних принципів у освітній/науковій (творчій) діяльності.

Всі перераховані компоненти тісно пов'язані і один без одного працюють неефективно. Слід розуміти, що навіть якщо законодавча база буде чітко прописана, без відповідних умов, які будуть спонукати дотримуватись етичних принципів, суб'єкти АД намагатимуться «обійти» закон та знайти в ньому прогалини. На сьогоднішній день, дуже бракує належних умов, які б мотивували дотримуватись АД. Наприклад, відповідно до «Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам», затвердженого Наказом МОН від 14.01.2016 р. № 13 [1], для отримання вченого звання необхідно мати кілька публікацій у виданнях, включених до наукометричних баз «Scopus» або «Web of Science» (кількість публікацій визначається тим, яке саме звання необхідно отримати претенденту). Проблема криється в тому, що, у більшості випадків, за публікацію у таких виданнях, необхідно сплатити чималу суму, яку автору одноосібно сплатити складно. Тому він вимушений шукати собі «співавторів», щоб розділити цей фінансовий тягар. Якби автору, який реально працював над створенням наукової статті компенсувались вищезгадані витрати

(способів може бути кілька), то не було б необхідності «запрошувати» у співавторів сторонніх осіб. Відповідно, така схема порушення АД вже не працювала б. Отже, необхідно створювати такі умови, щоб було не вигідно не дотримуватись АД.

Стосовно діючого законодавства у згаданій сфері, то одразу необхідно зазначити, що воно на сьогоднішній день перебуває в стадії становлення, тому потребує вдосконалення та усунення певних прогалин. Наприклад, у ч.4 ст. 42 Закону України «Про освіту» [2], наведено вичерпний перелік діянь, що є порушенням АД, тобто є академічною недоброчесністю. Постає запитання, як бути з випадками замовлення (пропозиції) на виконання наукової (творчої) роботи, адже такого варіанту в переліку немає? Зрозуміло, що неможливо перерахувати всі існуючі (а також ті, що можуть з'явитись) випадки порушення АД, але, можливо необхідно застосовувати більш загальні формулювання або зазначити, що перелік не є вичерпним, доповнивши статтю словами «...та в інших випадках».

Складна ситуація також вимальовується стосовно законодавчої бази щодо меж використання штучного інтелекту (далі – ШІ) та інших питань, з ним пов'язаних. Оскільки інформаційно-комунікаційні технології стрімко та безперервно розвиваються, в результаті чого з'являються нові відносини та онлайн-загрози, створення відповідного правового поля вкрай необхідно. До того ж, воно повинно періодично вдосконалюватись з урахуванням еволюції цифрового середовища та його складових, а також, змін у суспільних відносинах. На сьогодні, проблема правового регулювання використання ШІ актуальна не тільки для нашої країни, а й для усіх провідних країн світу, оскільки поряд з позитивними сторонами його використання, існують вкрай негативні, зокрема, проблема створення за допомогою ШІ порнографії (у тому числі дитячої), генерування наукових та творчих робіт для несумлінних студентів та науковців тощо.

Підсумовуючи вищевикладене зауважимо, що для забезпечення неухильного дотримання АД, необхідно:

1. Створити умови, при яких не дотримуватись АД буде не вигідно.
2. Працювати над вдосконаленням законодавства у зазначеній сфері.
3. Слідувати принципу послідовності. Наприклад, студентів спочатку необхідно ознайомити із законодавством у цій сфері, надати їм всі необхідні знання з метою формування навичок академічного письма, а лише після цього вимагати дотримання АД.
4. Широко популяризувати інформацію про необхідність дотримання АД (як складової професійної якості), оскільки її порушення можуть бути виявлені у майбутньому, адже «цифрові сліди» залишаються у Мережі назавжди. І, можливо, в майбутньому

при влаштуванні на роботу, за допомогою новітніх технологій будуть виявлені випадки порушення АД, що стане підставою у відмові у працевлаштуванні.

Наостанок, необхідно зазначити, що неухильне дотримання АД забезпечить не тільки «довіру до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» (як зазначено у ч.1 ст. 42 вищенаведеного закону), а й суттєво підвищить їх якість.

Список посилань

1. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам: Наказ МОН від 14.01.2016 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16#Text> (дата звернення: 17.10.2023 р.)

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.10.2023 р.)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-123>

КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ (НЕ)ДОБРОЧЕСНОСТІ: «ЦІНА ПИТАННЯ»

Ляшенко О. М.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління та організаційного розвитку
Український католицький університет
м. Львів, Україна*

Історія про те, як вчать американських криміналістів відрізнити справжні доларові купюри від фальшивих, мабуть є найбільш вдалою ілюстрацією того, чому боротися з проявами академічної не доброчесності недостатньо, і, власне, безперспективно. Американським криміналістам ніколи не показують фальшиві купюри, лише справжні, і тому коли вони натрапляють на підробку, відрізняють майже її на рівні підсвідомості. Ця (напівхудожня) преамбула про те, що нескінченній битві з академічною недоброчесністю може бути протиставлене лише системотворення культури академічної доброчесності, результати розвитку якої формуватимуть новий ландшафт доброчесності у різних

сферах суспільного розвитку. Розглянемо три з них: державне управління, військова справа і ведення бізнесу.

Термін «добročесність», окрім чесності та сумлінності, є також синонімом поняття цілісності, яке часто використовується у питаннях національної безпеки: забезпечення цілісності національної території є завданням, яке виписане у багатьох національних конституціях [1]. «Провайдером» такого підходу має бути сектор державного управління, одним з маркерів не добročесності якого є прояви корупційної поведінки. Переважна кількість корупційних скандалів, відомих в Україні, пов'язані з держпосадовцями, які отримували освіту у вітчизняних ЗВО за часів, коли поняття академічної добročесності практично було відсутнє навіть у термінологічному просторі.

Очевидно, що цей ланцюжок «академічна недобročесність – корупція – загроза національній безпеці» може потребувати спеціальних кількісних досліджень заради встановлення, до прикладу, кореляційного зв'язку, однак логіка такої залежності вибудована з опертям, до прикладу, на корупційні прояви в оборонно-промисловому комплексі, які на початку 2014 року суттєво послабили національну безпеку України, а також далися взнаки на початку повномасштабного вторгнення рф в Україну. Не меншою загрозою національній безпеці України є відсутність культури академічної добročесності серед представників профільного міністерства. Більше того, вплив цієї загрози гіпотетично можна визнати навіть більшим для національної безпеки, ніж виключно у сфері державного управління, академічна не добročесність є «отрутою» для абсолютно усіх сфер суспільного розвитку.

Добročесність як чеснота часто вживається стосовно військових. Наприклад, в Сухопутних військах США добročесність вважається однією з семи головних чеснот, а в настанові «Основи початкової бойової підготовки Сухопутних військ» зазначається що «із зростанням твоєї добročесності зростає довіра оточуючих до тебе» [2]. Зрозуміло, що цим настановам навчають, отож, культура академічної добročесності тут також виступає безпосереднім «скульптором» національної безпеки, який діє засобами м'якої сили.

Насамкінець, про зв'язок культури академічної добročесності і культури ведення бізнесу. Екстремальним доказом такого зв'язка є факти рейдерства, які не припиняються навіть підчас повномасштабної війни рф проти України.

Таким чином, перефразовуючи відомий вислів сера В. Черчилля, можна підсумувати, що за формування культури академічної добročесності треба платити, а за її відсутність – розплатуватися.

Список посилань

1. Anti Corruption is Signed into Treaty, WBI Themes (7 January 2004), <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/95071/merida/index.html>.
2. Jeremy Pope, Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System, TI Source Book 2000 (Berlin: Transparency International, 2000), www.transparency.org/publications/sourcebook.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-124>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ВІДКРИТА НАУКА ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВЦЯ

Майстрюк І. С.

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

На сьогоднішній день наука та інформаційно-комунікаційні технології постійно змінюються та розвиваються. Варто зазначити, що академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект у діяльності науковця є взаємопов'язаними поняттями, які впливають на розвиток сучасної науки та її майбутнє. Ці компоненти стають все більш актуальнішими у зв'язку з розширенням можливостей штучного інтелекту у наукових дослідженнях та впровадженням принципів відкритої науки.

Як зазначається у статті 42 Закону України «Про освіту», академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та впровадження результатів наукової діяльності [1]. Варто зазначити, що академічна доброчесність означає дотримання стандартів моралі та етики в науковій роботі, а саме: достовірне представлення матеріалів і результатів дослідження; обґрунтування використаних методів дослідження; повага до інтелектуальної власності інших науковців тощо.

Аналізуючи статтю 42 Закону України «Про освіту» зазначимо, що принципи академічної доброчесності ґрунтуються на відкритості науки [1]. Відкрита наука – це новий підхід до подачі наукового дослідження, результати наукових досліджень надаються до широкого

загалу у найкоротший термін, що сприяє підвищенню рівня довіри та корекції власної наукової діяльності.

На сьогоднішній день актуальним є питання впровадження та використання штучного інтелекту в наукову діяльність. З одного боку, це значно полегшує діяльність науковця, а з іншого – обтяжує та створює перешкоди. Варто зазначити, що штучний інтелект створює рівновагу між академічною доброчесністю та відкритою наукою. Штучний інтелект може зібрати інформацію, проаналізувати її, але виникає складність у представленні результатів дослідження без порушення правил і принципів академічної доброчесності. На мою думку, використання штучного інтелекту науковцями у власній діяльності має ґрунтуватися на обмеженому використанні та дотриманні етичних принципів академічної доброчесності.

Таким чином, академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект є важливими складовими у діяльності науковця. Штучний інтелект може сприяти розвитку відкритої науки та потребує введення етичних стандартів і правил у використанні. Саме тому виникає необхідність збалансувати академічну доброчесність, відкриту науку та штучний інтелект, бо вони є ключовими факторами розвитку науки. Вони є взаємопов'язаними і взаємозалежними, їх гармонійне поєднання сприяє просуванню наукових досліджень, розвитку суспільства та створенню нових можливостей для людства.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 14.10.2023 р.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-125>

РОЗРОБКА ПОЛІТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Малиновська М. Ф.

*провідний фахівець відділу якості освіти
Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

З появою вільного доступу до чат-боту ChatGPT в Україні в освітньо-науковому середовищі точаться численні дискусії щодо

безпечного та ефективного впровадження штучного інтелекту (ШІ) у навчанні, викладанні та дослідженнях. Інструменти ШІ стали частиною начального процесу, адже є простими та зручними у використанні, швидко генерують ідеї, економлять час та доступні. Однак, не можна допустити зловживань у використанні ШІ під час підготовки матеріалів навчальних курсів і виконання студентських навчальних робіт. Саме тому, для забезпечення академічної доброчесності в університеті, науково-педагогічним працівникам та здобувачам вищої освіти необхідно разом розробити правила використання ШІ у закладі вищої освіти (ЗВО).

З метою створення сприятливих умов для доброчесного навчання викладання та наукової діяльності необхідно проводити лекції, тренінги, курси та інші заходи для усіх учасників освітнього процесу з питань використання ШІ. Слід зазначити, що викладачів та студентів потрібно навчити користуватися ШІ, адже дуже важливо вміти писати якісні запити ШІ, розуміти обмеження та ризики його використання під час навчання, викладання та проведення досліджень.

Також необхідно обговорювати найкращі практики ЗВО щодо впровадження ШІ, прикладів порушень академічної доброчесності щодо неправомірного використання ШІ та враховувати результати таких обговорень в університетській діяльності. Варто дотримуватися, розробленим у ЗВО, порядку виявлення, встановлення та процедури розгляду факту порушення академічної доброчесності, порядку апеляції і під час зловживань ШІ.

Однозначно, використання ШІ не є порушенням академічної доброчесності, однак будь-яке його використання повинне бути чітко задокументоване автором. Наприклад, якщо інструменти ШІ були використані як джерело інформації, автор повинен вказати назву використаного джерела ШІ та дату створення контенту. Наприклад: ChatGPT 3.5 (<https://openai.com/blog/chatgpt/>), 25/01/2023 [1]. Крім того, необхідно зазначити і текст запити для ШІ. Також можна зберігати знімок екрану із запитом та згенерованим текстом.

Одним і основних завдань ЗВО є вибір програмного забезпечення, що здійснює перевірку документів на наявність контенту ШІ, адже маючи ефективні інструменти протидії зловживань, що можуть виникнути під час використання ШІ, можна убезпечити науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти від порушень академічної доброчесності.

Рекомендуємо викладачам провести переосмислення цілей навчання та редизайн оцінювання. Відповідно, науково-педагогічним працівникам необхідно переробити завдання таким чином, щоб ШІ здобувачі використовували для допомоги, а не для виконання завдань

замість студента. Також викладачам потрібно уникати шаблонних завдань і надавати перевагу запитанням, які заохочують творчість та критичне мислення. В свою чергу, під час оцінювання слід більше часу виділити на усне опитування, щоб студенти могли розкрити свої погляди щодо поставленого завдання, описати методику дослідження та презентувати висновки [2]. Варто зазначити, що важливо оцінювати саме процес навчання, а не лише результат.

Отже, надзвичайно важливою для університету є розробка політики використання ШІ, де повинні зазначатися рекомендовані способи його використання, види порушень академічної доброчесності щодо неправомірного використання ШІ та види відповідальності за такі порушення. Для ЗВО потрібно оновити та оприлюднити на офіційному сайті локальні нормативні документи щодо забезпечення академічної доброчесності, декларації про дотримання академічної доброчесності із врахуванням розробленої та затвердженої політики використання ШІ в університеті.

Список посилань

1. Joint Council for Qualifications. URL : <https://www.jcq.org.uk/> (дата звернення: 17.10.2023).
2. Times Higher Education. URL : <https://www.timeshighereducation.com/> (дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-126>

ЦИТУВАННЯ ЯК УМОВА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Мамчур Є. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов*

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна*

Наукові публікації – важливий аспект оприлюднення дослідницької діяльності вчених, науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти. Наукова робота (монографія, навчально-методичний посібник, навчальний посібник, підручник, стаття, тези, кваліфікаційна робота тощо), відповідно до правил дотримання академічної доброчесності,

повинна містити цитування, посилання на наукові джерела, на основі яких досліджують, чи розробляють порушену проблему. Тому важливим аспектом підготовки наукової роботи до публікації є цитування, посилання й оформлення списку використаних джерел.

Цитування – це дослівний уривок чужого тексту, точне відтворення першоджерела з покликанням на нього. Цитати необхідно подавати у лапках.

Посилання – це частина чужого тексту, який цитується у власній науковій роботі, із зазначенням бібліографічної назви джерела і вказівкою на точну реальну відповідну сторінку. Посилання у наукових роботах важливі і потрібні для підтвердження наукового обґрунтування дослідження, уникнення плагіату, дотримання академічної доброчесності, мінімізації суперечок тощо. Посилання потрібно позначати у квадратних дужках із зазначенням порядкового номера у списку використаних джерел і номера сторінки праці, з якої взято цитату, наприклад [27, с. 16].

Для оформлення цитування автор / авторка має використовувати певний задекларований стиль бібліографічних описів у списку використаних джерел.

Під час оприлюднення наукової праці у виданнях в Україні, у процесі написання дисертацій, кваліфікаційних робіт тощо список використаних джерел складають відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302: 2015 [2], що набув чинності у 2015 році.

Поширеним у вітчизняних і закордонних виданнях є стиль Ара («аббревіатура, англ. American Psychological Association – Американська психологічна асоціація) – стиль офіційного оформлення академічних робіт у сфері психології, соціології, філософії, культурології та інших суспільно-гуманітарних наук, розроблений Американською психологічною асоціацією [1, с. 1]».

У сучасних умовах російського вторгнення в Україну, військової агресії, війни Росії проти України важливим аспектом цитування у наукових публікаціях, чи кваліфікаційних роботах є дотримання заборони щодо цитування та внесення в список використаної літератури джерел, що опубліковані російською мовою в будь-якій країні, а також публікацій іншою мовою, якщо вони оприлюднені на території росії.

ChatGPT може бути гарним помічником у пошуку літератури для здійснення наукового, чи прикладного дослідження, під час оформлення списку наукових джерел, фіксації цитувань, оформленні посилань тощо. Однак задля дотримання академічної доброчесності здобувачі освіти, науково-педагогічні та педагогічні працівники мають усвідомлювати, що штучний інтелект має допомагати під час

здійснення освітньої чи наукової діяльності, а не повністю замінювати роботу автора наукової публікації. Тому текстовий матеріал щодо цитування, або посилання, створений штучним інтелектом, повинен бути ретельно опрацьований автором, відредагований відповідно до вимог видання, у якому має здійснюватися публікація, або до вимог до написання наукових робіт, вимог щодо навчальних посібників тощо.

Список посилань

1. Воронюк В., Радомська Л. особливості APA-стилю для оформлення цитувань у науковому тексті. Режим доступу: <file:///C:/Users/user/Downloads/12760-45597-1-PB.pdf>

2. Національний стандарт України «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальне положення та правила складання ДСТУ 8302:2015». Режим доступу: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-127>

ЧИ НЕОБХІДНО ДОПОВНИТИ РОЗШИРЕНИЙ ГЛОСАРІЙ З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПОНЯТТЯМ «ПОВНИЙ ДОСЛІВНИЙ ПЛАГІАТ УСЬОГО ТЕКСТУ ТВОРУ»?

Маруховська-Картунова О. О.

*кандидат філософських наук, доцент,
завідувач секції суспільних наук кафедри іноземних мов
та загальноосвітніх дисциплін
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, Україна*

Проблема формування системи академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності у формі академічного *плагіату* (в перекл. з лат. *plagiatus* – «викрадений») в науковому та освітньому середовищі дедалі все більше стає актуальною й вкрай важливою. При цьому, на наш погляд, постає вкрай важлива потреба щодо необхідності доповнення «Розширеного глосарію термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 05 вересня 2017 р.) [1] поняттям «повний дослівний плагіат усього тексту твору» та необхідність посилення академічної відповідальності саме за такий різновид плагіату. Так, в частині 4 статті 42 Закону

України «Про освіту» дається визначення академічного плагіату як основного виду порушення академічної доброчесності: *академічний плагіат* – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів ... інших авторів без зазначення авторства» [2]. Варто підкреслити, що саме різниця між частковим та повним оприлюдненням наукових результатів є суттєвою і відображається в тому, що повністю дослівно видається чужа наукова робота за власну, причому привласнюється не фрагментарно, а увесь текст наукової статті взагалі без посилання на автора чи авторів і навіть без розміщення в списку використаних джерел бібліографічних даних привласненої наукової статті саме для того, щоб читачі не могли швидко знайти оригінальне первісне джерело.

З цього приводу доречним буде зазначити про спроби деяких зарубіжних та українських науковців класифікувати основні види та різновиди плагіату. Привертає увагу запропонована вітчизняною дослідницею О.М. Рижко її авторська класифікація плагіату як явища [3]. Також слід згадати, що найбільш вдалим та доступним для розуміння, є документ під назвою «*Спектр плагіату: 10 типів неоригінальної роботи. Роздатковий матеріал для студентів і викладачів*», який визначає перелік типів плагіату, структурованих за ступенем тяжкості й частотою появи в текстах, який був укладений на основі результатів опитування близько 900 викладачів закладів вищої освіти: 1) **Clone**: тобто клонування, копіювання, абсолютно точне відтворення (слово в слово) чужого тексту й видавання його за свій; 2) **CTRL-C**: містить значну частину тексту одного джерела без змін; 3) **Find – Replace**: зберігається основний зміст джерела зі зміною ключових слів і фраз; 4) **Remix**: парафрази з кількох джерел, підібрані разом; 5) **Recycle**: т. зв. «самоплагіат», дублювання автором власних результатів значних шматків раніше опублікованих текстів без посилань; 6) **Hybrid**: поєднання цитованих джерел і скопійованих абзаців без посилання; 7) **Mashup**: мікс, змішування скопійованих матеріалів із кількох джерел; 8) **404 Error**: «Помилка 404», коли текст містить посилання на неіснуючі джерела або недостовірні відомості про джерела; 9) **RSS Feed**: текст має належне оформлення цитат, але майже не містить оригінальних думок; 10) **Re-tweet**: текст містить належне цитування, але, по суті, дублює формулювання та/або структуру оригінального тексту [4].

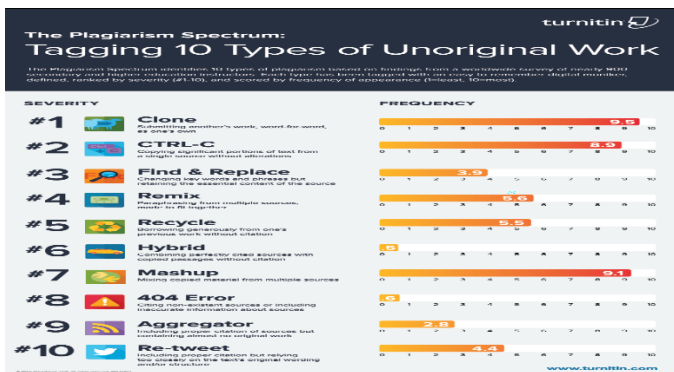

Схема 1. «Спектр плагіату: 10 типів неоригінальної роботи» [4]

Виходячи з вищенаведеної класифікації 10 типів плагіату, слід звернути особливу увагу на те, що необхідно суттєво посилити академічну відповідальність саме за найбільш нечесний різновид плагіату – за «повний дослівний плагіат усього тексту твору», тобто Clone – за «клонування, копіювання, абсолютно точно відтворення (слово в слово) чужого тексту й видавання його за свій» [4]. За словами заступника головного редактора журналу «Політичний менеджмент» А. Романенка в матеріалі під гучною назвою «Клептомани від науки», саме таку повну дослівну «крадіжку чужої праці вчинила така собі кандидат політичних наук Олена Чижова, що сіє «разумное, доброе, вечное» в Національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова. Ця «вчена» пані поцупила статтю професора О. Картунова і доцента О. Маруховської з проблем конфліктології, оприлюднену в нашому журналі ще 2003 року [5]. Вкрала, правда, не відразу, а через три роки після публікації [6]. Ми також просимо вибачення у професора Олексія Васильовича Картунова і доцента Ольги Олександрівни Маруховської за факт плагіату. Це ми, редакція, просимо вибачення. Нам соромно за наш недогляд. А «вчений» пані Олені Чижовій не соромно. Вона, треба думати, не вибачиться ні перед редакцією, ні перед окраденими нею науковцями» [7]. Нижче в якості додатка № 1 для порівняльного аналізу паралельно наведено чотири фрагменти тексту наукової статті оригіналу та плагіатної статті, щоб кожен читач зміг дійсно побачити повний дослівний плагіат усього тексту статті [Див. додаток 1].

Підсумовуючи вищенаведене, слід зробити висновок, що саме наукова безпринципність та відсутність відповідного покарання за таке наукове недоброчесне шахрайство призвело до того, що до сих пір ця

«т.зв. дослідниця» не вибачилася перед авторами не в усній, і не в письмовій формі, а ця її вкрадена наукова стаття до сих пір очолює список її наукових статей в Google Scholar за кількістю цитування. Виходячи з існуючих нормативних документів щодо академічної доброчесності в Україні в цьому конкретному Case Study конче необхідно забезпечити вилучення з наукового доробку «псевдоавторки» названої статті та бездоганну чесність при перевірці на плагіат усіх інших її статей.

Список посилань

1. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 05.09.2017). Лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 № 1/9-650. Документ v-650729-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text> (дата звернення 15.10.2023).

2. Про освіту. Закон України. Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 02.07.2023, підстава – 3143-IX. *Відомості Верховної Ради*, 2017, №38-39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 15.10.2023).

3. Рижко О.М. Види і класифікації плагіату. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. Vol. (23), I.:139, 2017. P. 82–85. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Types-and-classifications-of-plagiarism-O.-M.-Ryzhko.pdf> (дата звернення 16.10.2023).

4. Spectrum of plagiarism 10 types of unoriginal work. Handout for teachers. URL: <https://go.turnitin.com/paper/10-types-of-plagiarism> (дата 16.10.2023).

5. Картунов О.В., Маруховська О.О. І спокій тільки сниться! *Політичний менеджмент*. 2003. №1. С. 102–111. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kartunov_i_spokii.pdf (дата звернення 16.10.2023).

6. Чижова О. Конфлікт як прояв прагматизму в сучасному суспільстві. *Політичний менеджмент*. 2006. № 1. С. 118–127. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/chyzhova_koflikt.pdf (дата звернення 16.10.2023).

7. Романенко А. Клептомани «від науки». Обережно! Плагіат! *Політичний менеджмент*. 2009. № 4. С. 192–193. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/romarenko_kleptomany.pdf (дата 17.10.2023).

Нижче наведено чотири фрагменти як приклади встановленого плагіату:

Текст оригіналу наукової статті	Текст плагіатної статті.
<p>Картунов О.В., Маруховська О.О. І спокій тільки сниться! Політичний менеджмент. 2003. № 1. С. 102–111. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kartunov_i_spokii.pdf (дата звернення 16.10.2023)</p>	<p>Чижова О. Конфлікт як прояв прагматизму в сучасному суспільстві. <i>Політичний менеджмент.</i> 2006. № 1. С. 118–127. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/chyzhova_koflikt.pdf (дата звернення 16.10.2023)</p>
<p>Фрагмент №1. Початок статті. С. 102. Конфлікт і компроміс, конфлікт і консенсус, конфлікт і гармонія – неодмінні супутники людської цивілізації. Взаємодіючи і змінюючи одне одного, вони забезпечують існування і визначають розвиток будь-якого суспільства і людства в цілому. Ідеї і теорії безконфліктного суспільства – соціальна утопія, а спроби його створити – шлях до застою, великих жертв і катастроф. Самі по собі конфлікти не є ні добрими, ні поганими, ні прогресивними, ні реакційними. Вони з однаковим успіхом можуть бути джерелом хаосу і порядку, руйнування і будування, дезінтеграції й інтеграції. Все залежить від типу суспільства, пануючого в ньому політичного режиму, намірів конфлікуючих сторін тощо. В демократичному, правовому суспільстві конфлікт є відкритим і безперервним, складним і суперечливим, але в абсолютній більшості випадків – природним і мирним. Не випадково на Заході давно вже стало аксіомою твердження про те, що свобода і демократія – це політика існування в конфлікті, це безперервний конфлікт.</p>	<p>Фрагмент №1. Початок статті. С. 118. Конфлікт і компроміс, конфлікт і консенсус, конфлікт і гармонія – неодмінні супутники людської цивілізації. Взаємодіючи і змінюючи одне одного, вони забезпечують існування і визначають розвиток будь-якого суспільства і людства в цілому. Ідеї і теорії безконфліктного суспільства – соціальна утопія, а спроби його створити – шлях до застою, великих жертв і катастроф. Самі по собі конфлікти не є ні добрими, ні поганими, ні прогресивними, ні реакційними. Вони з однаковим успіхом можуть бути джерелом хаосу і порядку, руйнування і будування, дезінтеграції й інтеграції. Все залежить від типу суспільства, політичного режиму, намірів сторін, що конфлікують, тощо. В демократичному, правовому суспільстві конфлікт є відкритим і безперервним, складним і суперечливим, але в абсолютній більшості випадків – природним і мирним. Не випадково на Заході давно вже стало аксіомою твердження, що свобода і демократія – це політика існування в конфлікті, це – безперервний конфлікт [1].</p>
<p>Фрагмент № 2. Друга сторінка статті з авторськими визначеннями. С. 103. Спираючись на ці та інші численні тлумачення конфлікту, можна дати таке узагальнене його визначення: конфлікт – це зіткнення і протиборство суспільних суб’єктів (індивідів, соціальних, етнонаціональних, релігійних та інших спільнот, а також держав чи їх блоків) з метою реалізації своїх суперечливих</p>	<p>Фрагмент № 2. Друга сторінка статті, де визначення авторів приписано Л. Козеру. С. 103. Спираючись на ці та інші тлумачення конфлікту, можна дати таке узагальнене його визначення: конфлікт – це зіткнення і протиборство суспільних суб’єктів (індивідів, соціальних, етнонаціональних, релігійних та інших спільнот, а також держав чи їх блоків) для реалізації своїх</p>

<p>намірів, досягнення своїх цілей та забезпечення власних інтересів. Одним із різновидів соціальних конфліктів є політичні конфлікти. В політологічній науковій, навчальній і довідковій літературі існує кілька десятків різних визначень політичного конфлікту. Спираючись на них, можна дати наступне визначення: політичний конфлікт – це протистояння, конфронтація, теоретична і практична боротьба суб’єктів політики за утримання, захоплення або перерозподіл влади з метою збереження чи підвищення свого політичного статусу і зміцнення чи зміни політичного режиму та політичної системи. Можна також запропонувати й стисліше визначення: політичний конфлікт – це боротьба суб’єктів політики за владу та владні повноваження.</p>	<p>суперечливих намірів, досягнення своїх цілей та забезпечення власних інтересів [4]. Одним із різновидів соціальних конфліктів є конфлікти політичні. В політологічній науковій, навчальній і довідковій літературі існує кілька десятків визначень політичного конфлікту. Спираючись на них, можна дати наступне визначення: політичний конфлікт – це протистояння, конфронтація, теоретична і практична боротьба суб’єктів політики за утримання, захоплення або перерозподіл влади з метою збереження чи підвищення свого політичного статусу і зміцнення чи зміни політичного режиму та політичної системи. Можна також запропонувати й стисліше визначення: політичний конфлікт – це боротьба суб’єктів політики за владу і владні повноваження.</p>
<p>Фрагмент № 3. С. 107. Сутність інституалізації політичних конфліктів (як підстапу і методу управлінської діяльності) полягає у створенні різних комітетів, організацій, узгоджувальних комісій та інших інститутів, які в процесі розвитку конфлікту перебирають на себе роль виразників і захисників інтересів конфліктуючих сторін. Інституалізація конфлікту відіграє функції своерідної декомпресії, коли надлишок деструктивної соціальної енергії і надмірні емоції вивільняються і згасають всередині комітетів, організацій і комісій, не вирываючись на загальнодержавну арену політичного життя і не підриваючи політичної стабільності суспільства. До того ж, інституалізований конфлікт значно легше піддається розв’язанню.</p>	<p>Фрагмент № 3. С. 123. Сутність інституалізації політичних конфліктів (як підстапу і методу управлінської діяльності) полягає у створенні різних комітетів, організацій, узгоджувальних комісій та інших інститутів, які в процесі розвитку конфлікту перебирають на себе роль виразників і захисників інтересів конфліктуючих сторін. Інституалізація виконує роль своерідної декомпресії, коли надлишок деструктивної соціальної енергії і надмірні емоції вивільняються і згасають всередині комітетів, організацій і комісій, не вирываючись на загальнодержавну арену політичного життя і не підриваючи політичної стабільності суспільства. До того ж, інституалізований конфлікт значно легше піддається розв’язанню, чому сприяє і політичний прагматизм.</p>
<p>Фрагмент № 4. Кінець статті. С. 102. Навчити мистецтву успішного розв’язування політичних конфліктів покликана політична конфліктологія – нова наука і мистецтво управління конфліктами в політичній сфері людського життя, яка сьогодні народжується в Україні.</p>	<p>Фрагмент № 4. Кінець статті. С. 102. Навчити мистецтву успішного розв’язування політичних конфліктів покликана політична конфліктологія – нова наука і мистецтво управління конфліктами в політичній сфері людського життя, яка сьогодні народжується в Україні і спирається на політичний прагматизм.</p>

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Мась А. Ю.

*старший викладач кафедри управління земельними ресурсами
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

Під час проходження підвищення кваліфікації на тему «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» на базі Сумського державного університету, для себе виокремив певні ключові підходи, що дозволяють віднайти особливості використання елементів відкритої науки та штучного інтелекту у освітній діяльності.

Метою підвищення кваліфікації було підвищення рівня академічної доброчесності під час виконання наукових досліджень, а також отримання вичерпної та повної інформації щодо можливого впровадження штучного інтелекту.

В науковій літературі зустрічаються дослідження, присвячені проблемі використання штучного інтелекту, а також прояви порушення академічної доброчесності.

Передусім в Законі України «Про освіту» [1] містяться норми щодо дотримання академічної доброчесності. В літературних джерелах також характеризуються види та способи плагіату та самоплагіату [2], охарактеризовуються загальні поняття та практичні поради з академічної доброчесності та інформаційної грамотності [3] тощо.

Під час підвищення кваліфікації було пройдено тестування «Академічна доброчесність і штучний інтелект», а також вказано, у чому полягає вплив Large Language Models на якість освіти.

Встановлено, що головними рушійними суб'єктами відкритості та академічної доброчесності є учасники дослідження, наукові співробітники, інфраструктурні компоненти, а також репозитарії дослідницьких даних.

Крім того з'ясовано, що в університетській системі дотримання академічної доброчесності мають злагоджено діяти такі елементи як нормативна та інформативна база, структурні підрозділи ВНЗ, інструменти контролю за дотриманням академічної доброчесності.

Так, основними факторами порушення академічної доброчесності є такі елементи як фабрикація, фальсифікація та плагіат.

Під час підвищення кваліфікації з'ясовано, що недоцільним є використання під час виконання досліджень ChatGPT, оскільки це є порушенням академічної доброчесності, ні в якому випадку не можна генерувати матеріал, що ускладнює процедуру інтерпретації даних, не можна висвітлювати інформацію без зазначення достовірного посилання на неї.

Також з'ясовано, що за допомогою програмних засобів можна вичленувати плагіат і матеріал, створений за допомогою штучного інтелекту, а також як правильно використовувати матеріали, винайдені за допомогою штучного інтелекту.

Під час проведення досліджень спочатку слід зіставляти проблемну інформацію, теоретично її аналізувати, а вже потім проводити експериментальні дослідження, а також впроваджувати її у практику.

Отже, новітніми підходами щодо формування академічної доброчесності надання суттєвих конструктивних рекомендацій по боротьбі з плагіатом, можливість правильно цитувати та дотримуватись навичок академічного письма, регулярне опитування (семестрове) здобувачів щодо наявності або відсутності порушень академічної доброчесності, постійне вдосконалення навичок професорсько-викладацького складу із відвідуванням тренінгів, семінарів тощо із запрошенням відповідних фахівців, періодичне проходження курсів підвищення кваліфікації з академічної доброчесності, а також популяризації її принципів для подальшого розвитку наукового та освітнього простору.

Висловлюємо щире подяку організаторам підвищення кваліфікації на тему «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище». Проходження даного курсу сприяло набуттю відповідних знань щодо забезпечення академічної доброчесності та можливості впровадження штучного інтелекту у ВНЗ. Завжди і надалі готові до конструктивних діалогів, що сприятиме отриманню нових знань та компетенцій в освітньому просторі.

Список посилань

1. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>

2. Рускуліс Л. Академічна доброчесність: навч-метод. посіб. Николаїв: Іліон, 2022. 86 с. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1094/1/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D1%81%20%D0%9B_%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf

3. Довідник з академічної доброчесності / уклад. : В. Г. Гур'янова, Л. Т. Ониксимова, Н. В. Поберій ; за заг. ред. Т. О. Маринич. Суми: Сумський державний університет, 2018. 24 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/71531/3/dovidnyk.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-129>

НАУКОВІ ПРАЦІ НА ЗАМОВЛЕННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Меленишин Н. Б.

*викладач вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач
Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

Тільки не кажіть, що у вас немає досвіду порушення академічної доброчесності. Він є у кожного, хто був школярем чи студентом. Мені пригадується, як однокласники просили списати домашку, як подруга отримала високу оцінку за аплікацію, яку я їй подарувала на день народження, як тато замість мене малої малював композицію на шкільну виставку, а коли я виросла, то вже у мене знайомі замовляли дітям творчі вироби для виставок і конкурсів...

Здавалося, нечесні шляхи виконання навчальних завдань залишаються позаду, коли людина врешті отримує диплом і вся віддається роботі. Але виявилось, що процес навчання триває усе життя, що існують атестації, які вимагають проходження додаткових курсів, участі у конференціях, публікації статей у фахових виданнях тощо. А в сучасному глобалізованому світі, завдяки інтернету, зростає спокуса скопіювати чужі напрацювання і видати за свої, особливо – коли знаєш, що ніхто не буде придивитися. Тож не лише учні та студенти, а й самі педагоги подекуди грішать порушенням академічної доброчесності. Тішити, що цю тему активно обговорюють в освітянській спільноті протягом останніх років. Найчастіше посилаються на Закон України «Про освіту» [1], статтю 42 «Академічна доброчесність», четверта частина якої перелічує, що саме належить до порушень. Це академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

А як щодо написання наукових праць на замовлення? Найняти того, хто виконає роботу замість тебе – ніби усе чесно і добровільно. Хоча у такій ситуації відсутній факт крадіжки інтелектуальної власності, все одно тут є порушення. Розберімося, чому. Мені на думку спадає аналогія з торгівлею тілом. Проституція не є гвалтуванням, однак шляхетною справою, з моральної точки зору, її назвати не можна. В першу чергу вона принижує гідність людини. Так само принижує гідність студента/педагога/науковця усвідомлення того, що не він є справжнім автором своїх (несвоїх) робіт. Гідність виконавця теж принижена, адже він проміняв на гроші свої власні думки й знахідки. Під час торгівлі тілом відсутня любов між партнерами, а під час торгівлі авторством відсутня любов до свого інтелектуального «Я».

Хтось зауважить, що в нашому житті багато чого продається: твори, речі... Так, але ім'я справжнього автора зберігається. Купівля картини з підписом художника не означає, що її автором стане покупець, на одязі зберігаються бирки з назвою бренду, на автомобілі розміщений логотип з назвою марки тощо.

Подумавши логічно і щиро, дійдемо висновку, що замовлення інтелектуальних праць є різновидом обману. Попри це, такий бізнес процвітає в Україні через недосконалість законодавства: в законі конкретно не йдеться про роботи на замовлення. Не заборонені – отже, дозволені. Таким чином, поліція не має юридичної підстави притягнути до відповідальності тих, хто пише на замовлення. Тож в нашій державі спокійно і відкрито працюють численні сайти, які надають освітянам платні послуги. Частіше за все причиною користування ними є лінь і небажання працювати над собою. Але трапляються випадки, коли навіть порядна людина змушена вдаватися до хитрощів, наприклад, коли вона поставлена в тісні часові рамки, коли її статус на роботі залежить саме від кількості, а не від якості наукових праць. І ось, можливість все це замовити стає ніби чарівною паличкою-виручалочкою.

Українське суспільство швидко звикло до толерування всіляких обманів, корупції. Ми часто хочемо виправдати і обдурити самих себе, не думаючи про наслідки, а потім скаржимося на поганих лікарів, учителів та інших працівників.

Попри все вищесказане, не залишає сумніву можливість змін. Закон України «Про академічну доброчесність» має розставити усі крапки над «і», й торкнутися насамперед праць на замовлення. Його проєкт, створений небайдужими діячами, був презентований у Києво-Могилянській академії в березні 2023 року.

Захід відбувся за участю Національного агенства із забезпечення якості вищої освіти, Голови Верховної Ради України, Комітету

Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій та Національного університету «Києво-Могилянська академія». Модерував обговорення Сергій Квіт, президент НаУКМА [2].

Потрібна лише політична воля для ухвалення цього надважливого документу. Перемога над порушеннями академічної доброчесності реально, а не формально, наблизить Україну до освітніх стандартів цивілізованих країн. А чи готове українське суспільство до чесної освіти? З цим складно, тому подолати зловживання не вдасться одразу та повністю, але, завдяки закону, їх має стати значно менше. Принаймні, знайти, де замовити працю, буде важче.

Хочеться вірити, що суспільно-політичні обговорення та дієві рішення влади врешті виведуть українську освіту на світлий шлях до підвищення якості знань. Усі адекватні громадяни розуміють: країні, ослабленій війною та внутрішніми негараздами, потрібні не фальшиві професіонали, а ті, хто своїм розумом та горливою працею відродять її навіть з руїн та попелу. Але чи не буде це усвідомлення знову переможене жалістю до себе коханих, заощадженням свого часу і сил?..

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 30.09.2023).

2. Презентація проекту Закону України «Про академічну доброчесність». *Національний університет «Києво-Могилянська академія»*. URL: <https://www.ukma.edu.ua/index.php/news/5215-prezentatsiia-proiektu-zakonu-ukrainy-pro-akademichnu-dobrochesnist> (дата звернення 30.09.2023).

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ

Мельник О. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Сучасна освіта все активніше використовує штучний інтелект для навчання. Його можливості проявляються від пошуку необхідної інформації, можливості виконання текстових завдань та, навіть, формулювання цікавих ідей. Необхідно розуміти, що це машинний механізм опрацювання відповідної інформації, достовірність якої за часту не можна перевірити.

При використанні штучного інтелекту особа підходить з позиції ефективності використання власного часу і перекладає на машину всю механічну роботу. Як зручно, що за тебе це може зробити хтось інший. Штучний інтелект полегшує життя однозначно. Але як елемент навчального процесу, він не замінить виконання завдань, в яких потрібно вираження емоцій, вражень або, навіть, досвіду.

Не можна заперечувати необхідність штучного інтелекту при виконанні завдань студентами. А чому б ні?! Адже це формування вмінь і навичок опрацьовувати інформацію, що знайдена програмою штучного інтелекту. Мова чат-ботів своєрідна і над отриманим матеріалом все одно потрібно додатково попрацювати. Це як джерело пошуку. На основі цього виробляється власний творчий підхід до результату.

На сьогоднішній день більшість вузів не переймаються питаннями використання штучного інтелекту при підготовці здобувачів, не мають нормативного врегулювання правил його використання та і на рівні держави вони відсутні.

Як один із варіантів оцінки робіт на залучення штучного інтелекту – це перевірка на рівень його використання за допомогою різних програм (gltr.io, **GPT-2 Output Detector**) [1].

З одного боку, штучний інтелект можна розглядати як виконавець завдань за запитом студента. Але це лише одна із його можливостей. Багато прихильників штучного інтелекту навпаки відстоюють позицію необхідності його використання при підготовці студентів.

Штучний інтелект це свого роду інструмент, який допоможе вчитися новому і доносити свої думки іншим. Звісно, він ніколи не замінить людської індивідуальності та креативності.

Штучний інтелект дає можливість швидкого навчання на основі оперативного зворотного зв'язку і вміння працювати з різноманітним матеріалом.

Штучний інтелект необхідно розглядати як інструмент навчання, підготовки спеціалістів, а не заміна чи підміна системи навчання. Для підготовки сучасного спеціаліста штучний інтелект є необхідним, але недостатнім. Адже без осмислення отриманих знань, вони не матимуть глибинної суті. Головна особливість студента – індивідуальність мислення та переосмислення інформації.

Список посилань

1. Спіймати робота: сервіси для перевірки текстів на штучний інтелект. URL: <https://wordfactory.ua/gpt-chat-detector/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-131>

ЧИ РЕАЛЬНО ДОТРИМУВАТИСЯ ПРАВИЛ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, ВИКОРИСТОВУЮЧИ СНАТGPT У СВІЙ РОБОТІ?

Мирончук Т. М.

інтерн

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Кожен хто стикався у своєму житті із науковими роботами, написанням курсових, дипломних робіт, однозначно чув таке твердження, як «академічна доброчесність».

Відповідно до закону України «Про освіту» ст. 42 академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових досягнень [2].

На сьогодні, насправді, існує безліч способів перевірити, наскільки свідомо автор писав свою роботу.

Це можуть бути різноманітні сайти для перевірки унікальності тексту: <https://advego.com/antiplagiat>, StrikePlagiarism.com.

Здавалося б, якщо так просто можна перевірити унікальність роботи, навіщо робити стільки галасу навколо цієї теми. Чому всі говорять, що необхідно дотримуватися академічної доброчесності? І в чому ж полягають її правила, та чому це є настільки важливим?

Так, склалося, що ми живемо в епоху технологій, штучного інтелекту, відповідно маємо масу можливостей брати інформацію з різних джерел. Але, багато хто, занадто захоплюється даними можливостями, і забуває про те, що важливо зберігати власну унікальність.

Під час написання своєї роботи, не варто забувати, що використовуючи інформацію з відкритих джерел, видаючи її за свою, ми порушуємо закон.

У 2009 р. на загальних зборах відділень Національної академії наук було прийнято Етичний кодекс вченого України [1].

Цей Кодекс визначає загальні принципи роботи вченого, підкреслюючи, що «учений несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, що можуть впливати на розвиток людства, збереження природи та духовнокультурної спадщини...» [1].

Твердження сформульовано дуже чітко, і я повністю з ним погоджуюся.

Через певний проміжок часу, деякі поняття з Кодексу посіли важливе місце в законі України «Про освіту», а саме ст. № 42.

Законом було визначено, що до порушень правил академічної доброчесності, відносяться також наступні поняття:

«Академічний плагіат» – використання результатів інших авторів та їх оприлюднення, без зазначення справжнього автора.

«Самоплагіат» – це оприлюднення робіт, або їх частин, які раніше уже публікувалися, але представляються, в якості нових досліджень.

«Фабрикація» – використання вигаданих фактів, даних що були використанні в наукових дослідженнях.

«Фальсифікація» – свідомо зміна уже наявних даних в процесі наукового дослідження.

«Списування» – під час виконання письмової роботи, залучається інформація з зовнішніх джерел, яка є заборонена.

«Обман» – надання неправдивої інформації стосовно власної освітньої або наукової діяльності.

Причому формами обману також рахуються раніше описані терміни.

«Необ'єктивне оцінювання» – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти» [2].

Якщо автор, використовував щось із даних варіантів, то чи можна тоді роботу рахувати його власністю?

З того часу, як стало доступно використовувати штучний інтелект для написання робіт, наприклад ChatGPT, кількість доступної інформації збільшилася.

Як на мене, при використанні даного джерела, правила академічної доброчесності можуть порушуватися набагато частіше.

Оскільки, науковці звертаються за допомогою до штучного інтелекту з надією на одержання нової інформації.

Але не варто забувати, що все таки це штучна система створена людиною, відповідно інформація закладена всередину уже відома, тому очікувати на щось нове немає сенсу.

Отже, виходячи з раніше сказаного хочеться наголосити, що використовувати у своїх роботах ChatGPT, це не завжди означає порушувати академічну доброчесність. Важливо уміти правильно застосовувати інформацію, яку можемо отримати завдяки штучному інтелекту. Адже іноді у своїх авторських роботах все ж доречно використовувати ті чи інші дані, які доступні в мережі.

Головне, як на мене завжди залишати посилання на ChatGPT, або ж на конкретного автора, чію інформацію ми використали у свій роботі, адже порушення авторських прав карається Законом України «Про авторське право і суміжні права» [3].

Давайте пам'ятати, що моральні цінності в наш час дуже важливі, і ми усі маємо цінувати власну унікальність, а не писати усе під один мотив.

Список посилань

1. <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrajiny.pdf>
2. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права»/ Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 13. Ст. 64.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ В ЗАРУБІЖНИХ ЗВО

Муртіщева А. О.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри державного будівництва

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Часи стрімкого розвитку інформаційних технологій впливають на розвиток різних сфер суспільного життя, зокрема, освітню. Доступність ресурсів, інформаційна відкритість з одного боку сприяють доступності освіти для різних верств населення, зокрема, тих, що потребують особливого захисту та піклування, а з іншого – створюють загрозу академічній доброчесності. Однією із таких технологій є штучний інтелект, який визначається як «здатність цифрового комп'ютера або робота, керованого комп'ютером, виконувати завдання, які зазвичай асоціюються з розумними істотами» [5]. Тобто штучний інтелект застосовується для певної імітації розумової діяльності людини – міркування, пошук сенсу, аргументація, узагальнення досвіду тощо. Саме тому використання штучного інтелекту стало популярним саме у здобувачів освіти – воно дає можливість зімітувати розумову діяльність при значній економії часу.

Водночас, заклади вищої освіти вимушені реагувати на використання штучного інтелекту: встановлювати правила та межі, регламентувати його використання аби знизити негативний вплив та максимізувати користь. З огляду на це, робота університетів відбувається за декількома напрямками:

1. Встановлення правил належного використання штучного інтелекту. Наприклад, Ньюкаслський університет (Newcastle University) належною академічною практикою використання штучного інтелекту визнає: визнання джерел штучного інтелекту за допомогою відповідних посилань; критичне використання штучного інтелекту із вказівкою, як використання останнього сприяло формуванню власного підходу до певного питання або як сприяло процесу написання роботи [3]. А Університет штата Огайо (Ohio State University) визнає належним використання штучного інтелекту за попереднього надання згоди викладачем для конкретних цілей та у визначений викладачем спосіб [6].

2. Визначення видів порушення академічної доброчесності. Зокрема, Юридична школа Університету Каліфорнія Лос-Анджелес (UCLA School of Law) відносить до порушення академічної доброчесності написання чи редагування письмових робіт за допомогою генератора контенту зі штучним інтелектом (OpenAI's ChatGPT, Microsoft's Bing AI Chatbot, Google's Bard та інші сервіси) без попередньої письмової згоди викладача [2].

3. Визначення належного та неналежного використання штучного інтелекту. Так, Австралійський національний університет (The Australian National University) серед належних способів використання штучного інтелекту визначає: проведення базових досліджень для пошуку джерел або первинної інформації; уточнення базової інформації про факти та концепції, які будуть використані в подальшій роботі. Серед недопустимих способів визначають: використання штучного інтелекту для синтезу основних джерел, інформації фактів та концепцій в основний аргумент в роботі; використання аргументів, створених штучним інтелектом без вказівки на використання; використання мови, згенерованої штучним інтелектом як своєї власної [1].

4. Вироблення рекомендацій по використанню штучного інтелекту. Наприклад, фахівці Університету Нью-Мексико (The University of New Mexico) рекомендує використовувати штучний інтелект як інструмент, а не заміну, адже він створений для допомоги у виконанні завдань, а не заміни критичного мислення. Також серед рекомендацій виокремлено використання штучного інтелекту для доповнення своїх знань, а не для пошуку готових та повних відповідей на питання; чітка вказівка на використання відповідних інструментів, наприклад, ChatGPT; перевірка інформації; уникнення плагіату тощо [4].

На основі проаналізованих матеріалів можна виокремити ряд правил використання штучного інтелекту здобувачами вищої освіти:

- відкритість, яка полягає в отриманні дозволу викладача та чіткій вказівці на використання штучного інтелекту;
- інструментальний характер – використання штучного інтелекту як інструменту формування знань, а не заміни людського розуму;
- забезпечення достовірності, що полягає у сприйнятті штучного інтелекту, як джерела інформації, що потребує перевірки, а не сприйняття отриманої інформації як істини.

Попри критичне сприйняття цього інструменту є вірогідність набуття їм все більшої популярності в світі в разі збереження доступності та безоплатності. Здобувачі освіти не відмовляться від використання штучного інтелекту, навіть у разі встановлення системи санкцій, зокрема, під погрозою відрахування. Тому вироблення чітких

правил та рекомендацій дозволять використовувати штучний інтелект у вищій освіті з користю, як додатковий інструмент, нарівні з мережею Інтернет. Варто формувати саме таке ставлення до штучного інтелекту, пояснюючи здобувачам освіти неможливість підміни штучним інтелектом власних досліджень, а також фундаментальних знань, визначених у підручниках, посібниках, монографічних дослідженнях. Це сприятиме поєднанню сучасних технологій із засадами класичної освіти та науки та збереженню наступності.

Список посилань

1. Academic Integrity and Misconduct. URL: <https://law.anu.edu.au/academic-integrity-and-misconduct>
2. Academic Standards and Related Procedures. URL: <https://libguides.law.ucla.edu/c.php?g=843027&p=6028682>
3. AI and Academic Integrity. Advice to help you ethically engage with and acknowledge Artificial Intelligence in your academic work. URL: <https://www.ncl.ac.uk/academic-skills-kit/good-academic-practice/artificial-intelligence/academic-integrity/>
4. Artificial Intelligence (AI) in Education. URL: <https://libguides.unm.edu/c.php?g=1301926&p=9566552>
5. Artificial intelligence (AI). Britannica. URL: <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>
6. Artificial intelligence and academic integrity. URL: <https://oaa.osu.edu/artificial-intelligence-and-academic-integrity>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-133>

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТАМИ-ПЕРШОКУРСНИКАМИ

Наумова Т. А.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Сучасний вектор наукової діяльності Закладів вищої освіти (ЗВО) досить швидко змінюється і потребує залучення студентів до активної участі в наукових заходах, форумах, програмах та проєктах. Тому, на

нашу думку, студенти-першокурсники повинні не тільки залучатися до таких напрямків наукової діяльності з першого дня навчання, а ще й при цьому використовувати креативне мислення, власне бачення та вміти аналізувати статистичні дані, правильно цитувати, робити власні висновки та пропозиції з будь-якого напрямку наукової діяльності, до якого вони залучаються. При цьому вони повинні пам'ятати, що недотримання принципів академічної доброчесності тягне за собою особисту відповідальність. Особиста практика роботи зі студентами-першокурсниками свідчить про те, що вони не ознайомлені з правилами використання інформації в науковій діяльності, не вміють аналізувати, сортувати та цитувати її при проведенні особистих досліджень.

Таким чином, відповідальність за ознайомлення з правилами дотримання академічної доброчесності полягає на науково-педагогічних працівників ЗВО. Так, в кожному ЗВО є інструменти та заходи щодо застосування студентами-першокурсниками правил академічної доброчесності: це і зовнішній нормативний ресурс (Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності від МОН, та ін.) та внутрішній нормативний ресурс, які ЗВО розробляють згідно до встановлених вимог, інструкцій та власних розробок (Положення, Накази, Інструкції) [1, 2, 3].

В свою чергу, ми вважаємо, що саме куратор або викладачі-керівники з наукової діяльності, які безпосередньо працюють зі студентами-першокурсниками повинні піклуватися ознайомленням студентів з наступними правилами:

- вміти складати зміст наукової роботи, визначати мету та ставити необхідні завдання;
- правильно проводити збір необхідної інформації для написання вступу, тобто визначати актуальність дослідження;
- підбирати матеріал для основної частини роботи виходячи з аналізу, самоаналізу та систематизації інформації;
- вміти правильно робити власні висновки та надавати пропозиції з поліпшення або прогностичні висновки;
- використовувати правила академічного письма та цитування;
- використовувати спеціальні програми перевірки на плагіат.

Отже, виходячи з власного досвіду керівництва наукової роботи студентів-першокурсників спеціальності «Облік і оподаткування», ми дійшли висновку, що студенти, які мають схил до наукової роботи заздалегідь не вміють, а частіше просто не ознайомлені з правилами академічного письма, цитування та узагальнення отриманих власних результатів досліджень. Саме науковий керівник повинен консультувати і опікуватись та підтримувати в набутті необхідних

знань та навичок студентів-першокурсників. Бо від цього залежить не тільки ефективність праці молодих науковців, а й вплине на авторитет та репутацію керівника наукового дослідження а отже і ЗВО, де він працює. Оскільки наша країна на шляху євроінтеграції і задля рівних можливостей у пошуку роботи випускниками українських закладів освіти із іноземними випускниками має бути довіра до якості знань отриманих в Україні, що напряду залежить від провадження та дотримання принципів академічної доброчесності [4, с. 24].

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.04.2021).

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

4. Бродська І. І. Проблеми впровадження академічної доброчесності в освітньому просторі України. *Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 22.03 – 30.04.2021)*. 2021. С. 24–43. URL: https://www.iiasc.org/wp-content/uploads/2021/05/iiasc_academic_integrity_04_2021-1.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-134>

МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО НАПИСАННЯ ТЕЗ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Негода Т. С.

*кандидат фармацевтичних наук, доцент,
доцент кафедри аптечної та промислової технології ліків
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

В умовах сьогодення, під час військового часу все більше закладів освіти намагаються надати якісні знання, намагаються перейти на оф-

лайн навчання не зупиняти освітній процес, а використовувати змішану чи дистанційну форму навчання. Одним з важливих факторів успішної дистанційної освіти або змішаної форми навчання – є правильна мотивація студентів [2]. Адже, більшу частину часу студент проводить в самостійному засвоєнні матеріалу. Для цього необхідні: концентрація уваги, бажання вчитися, достатній рівень психологічного здоров'я, самоорганізація, необхідні умови для підключення до мережі Internet. При дистанційній освіті різні види традиційної мотивації в більшості випадків стають не такими ефективними як при традиційному навчанні. Зазвичай, мотивацією є: позитивні оцінки, успіх, страх або саморозвиток [3].

Що стосується позитивних оцінок, успіху та саморозвитку, то ці поняття є взаємозалежними. Якщо мотивацією у деяких студентів є страх – то цей вид мотивації може бути тільки короткостроковим. У майбутньому це відобразиться на роботі, причому з негативної точки зору.

Для того, щоб підвищити мотивацію здобувачів освіти на отримання більш високих оцінок ми пропонуємо вступити студентам до наукового гуртка. Завданням наукових гуртків є поглиблене вивчення тієї чи іншої тематики, в результаті чого студент поглиблює свої знання. Після опрацювання певної тематики невеликим самостійним, письмовим завданням для студентів – є написання тез. Обрана тематика керівником є спрямуванням студента до вивчення або аналізу нової проблеми, удосконалення вже існуючих методів дослідження, тощо. Тому при написанні тез та статей виникає питання про академічну доброчесність.

Саме академічна доброчесність забезпечує розвиток сучасної науки та характеризує заклад освіти. Кожен заклад освіти впроваджує перевірку академічних текстів за допомогою програмного забезпечення, з розпізнаванням декількох мов. Проведення безпосередньо перевірки складається з декількох етапів. Спочатку студент оформлює заяву на проведення перевірки (відповідно до зразку), та, як зазвичай, дає згоду на збір та обробку персональних даних. Після проведення перевірки заявнику надається довідка.

Список посилань

1. Прокопенко Л. І. Метод анкетування у соціологічних дослідженнях бібліотек України //Культура і мистецтво у сучасному світі. 2015. №. 16. С. 45–50.
2. Черняк Н. О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ //Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2013. № 38–39. С. 388–393.
3. Грень Л. М. Розвиток мотиваційної сфери студентів як основа досягнення успіху в майбутній професійній діяльності. 2010.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ – МОДНИЙ ТРЕНД ЧИ ВИМОГА ЧАСУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОГО СПЕЦІАЛІСТА З ОБЛІКУ?

Нестеренко І. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування

Державний біотехнологічний університет

м. Харків, Україна

Дискусії щодо переваг та недоліків використання штучного інтелекту за останній рік досягли розміру справжнього цунамі. Спектр проблемних питань варіюється від нормативно-законодавчої урегульованості застосування штучного інтелекту (особливо на кого покладати відповідальність за помилки) до етично-моральних, з визначенням меж дотримання академічної доброчесності. Навряд чи монах-математик Лука Пачолі, засновник бухгалтерського обліку, працюючи у півтемряві келії у 1494 році над «Трактатом про рахунки та записи» міг уявити ступінь цифрового розвитку обліку у майбутньому. Так, аналіз проведених досліджень свідчить, що цифрова трансформація економіки має великий потенціал для сучасного бізнесу та суспільства й може принести до 2025 року додатково понад \$ 30 трлн. доходів [1]. Слід зазначити, що штучний інтелект відіграє ключову роль у сприянні та прискоренні цифрової трансформації, яка в свою чергу, розширює можливості застосування штучного інтелекту як в економіці так і інших галузях, включаючи освіту. На сучасному етапі розбудови системи вищої освіти в Україні виникає потреба суспільства в фахівцях з обліку й оподаткування нового типу – освіченої, компетентної, творчої особистості, яка швидко оволодіває вміннями і навичками, оперативно реагує на зміни законодавчо-нормативної бази, здатна самостійно навчатися протягом усього життя [2, с. 192]. Саме, інновації штучного інтелекту надають можливість відстежувати індивідуальний процес кожного студента та оповіщати викладача щодо труднощів у розумінні навчального матеріалу; обирати швидкість навчання, рівень і поступовість виконання завдань, враховувати інтереси і переваги кожного; на основі автоматичного оцінювання робити, надавати індивідуальний зворотний зв'язок, створювати для кожного студента індивідуальний план навчання [3, с. 16].

Цікавий результат залучення штучного інтелекту було отримано в рамках співпраці з українською ІТ-компанією Genesis, яка спеціалізується на розробці сайтів і додатків, аудиті ресурсів та рекламі. Так, студентами спеціальності «Облік і оподаткування» Державного біотехнологічного університету після опанування всеукраїнського освітнього курсу «Створення та розвиток ІТ-продуктів» сформовано візію і місію цифровізації бухгалтерського обліку та запропоновано низку ІТ-рішень, які створено за допомогою штучного інтелекту. Було доведено, що створення бухгалтерських застосунків з використанням штучного інтелекту сприяє зниженню трудомісткості бухгалтерського обліку та підвищує його точність й оперативність.

Таким чином, враховуючи певні недоліки штучного інтелекту, треба визнати існування великої кількості переваг його застосування в обліковій освіті, а саме сприяння: відкритому доступу до знань (онлайн-курси, навчальні платформи та відкриті ресурси), персоналізації та глобалізації навчання, стимулюванню впровадження інновацій в методиках навчання, можливість розробки спеціалізованих бухгалтерських ІТ-застосунків, що є вимогою часу.

Список посилань

1. The Future of Jobs Report 2018. World Economic Forum. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf.
2. Нестеренко І. В. Індивідуально-орієнтоване навчання як провідна концепція підготовки фахівців з обліку. Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців: тези доп. Третьої Міжнар. наук.-метод. конф., м. Харків, 27 трав. 2021 р. Харків: ХДУХТ, 2021. С. 192–193.
3. Візнюк, І., Буглай, Н., Куцак, Л., Поліщук, А., & Киливник, В. (2021). Використання штучного інтелекту в освіті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 14–22. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-14-22>.

ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС НАПИСАННЯ ВУЗЬКОПРЕДМЕТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗВІТІВ

Ничик О. В.

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри екології та екоменеджменту
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

Напевно, не пройшло і року, як штучний інтелект у вигляді ChatGPT активно увійшов у моє життя викладача як активний помічник у формуванні теми лекцій, формуванні структури презентацій, ідей для написання наукових публікацій. Можливості поступово розширюються. Найголовніше, звичайно, це легкість у використанні. І суттєве скорочення витрат часу на завдання, які раніше доводилось виконувати і вдень, і вночі.

Технології над інтенсивно змінюються і я з цікавістю дізнаюся для себе нове, але і усвідомлюю про ризики, які варто прораховувати, але не завжди вдається. Так, безперечно, ChatGPT є незамінним помічником під час підготовки до занять, але здобувачі освіти це вже теж давно зрозуміли і активно використовують для полегшення свого студентського життя, але не завжди усвідомлюючи, що можуть порушувати академічну етику. В цілому поганого у використанні здобувачами при виваженому підході штучного інтелекту не бачу, але виникнення спокуси видачі роботи III за свою вже є прямим порушенням положень Кодексу академічної етики, який впроваджено в університеті [1] та розміщено на сайті навчального закладу.

Останні два роки викладаю дисципліну «Управління екологічними ризиками», у робочій програмі якої передбачено вивчення процедур, які активно використовуються для належної діяльності суб'єктів господарювання в межах природоохоронного законодавства України і реалізація яких дозволяє мінімізувати або повністю уникнути негативного впливу на навколишнє середовище. До цих процедур відносять Оцінку впливу на довкілля [2], Екологічний аудит. Стратегічну екологічну оцінку.

Звичайно, що в межах університету здобувачі не можуть готувати повні звіти по даних процедурах, але їх елементи зробити в змозі.

Наприклад, рекомендації за результатами аудиту чи аналіз впливу вітрової енергетики на біоту і т.д.

Ось тут і приходиться на допомогу штучний інтелект. Так, звичайно, звіт має бути сформованим у певному порядку, але і чітких вимог до нього немає. Саме зараз може відіграти свою роль штучний інтелект. Є конкретні дані, є нормативні документи для порівняння і ChatGPT. Досвід виконання міні-звітів у моїх здобувачів вже є. Але і виникла проблема, хоча і цілком передбачувана – це надзвичайна текучість і нестабільність природоохоронного законодавства у країні та й те, що штучний інтелект не дуже працює з інформацією в мережі, внесена після 2020 року.

Але якщо не зважати на такі речі, адже здобувач навчається складати звіти, то виходять досить пристойні роботи. Але чи порушує студент положення академічної доброчесності в даному випадку чи ні? Запитання, напевно, риторичне.

На мою думку, саме у цьому випадку використання штучного інтелекту дозволяє надавати шаблонній звітній роботі індивідуальності, свого особливого стилю написання. Тут повністю на ChatGPT покластись не можна, адже він не завжди коректно враховує законодавчі моменти, а от аналітичну частину допомогти підготувати зможе. Отже, за штучним інтелектом майбутнє. Як в освіті, так і в роботі консалтингових організацій, які найчастіше реалізують названі вище процедури.

Список посилань

1. Регламентуючі документи НУХТ, Київ, 2023. <https://nuft.edu.ua/dostup-do-publichnoi-informacii/akademichna-etika/reglamentuyuchi-dokumenty-nuxt> (дата звернення 16.10.2023).
2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення 17.09.2023).

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ В ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Нікітін О. В.

*старший викладач кафедри фармацевтичної хімії та технології ліків
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Проблема плагіату в освітній та науково-дослідній діяльності завжди має актуальність. Плагіат є предметом дискусій вчених, урядовців і, звичайно ж, викладачів та здобувачів освіти.

Більшість визначень цього терміну зводиться до того, що плагіат є присвоєнням авторства на чужий твір чи чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використанням у роботах чужого твору без посилання на автора [1].

В окремих дослідженнях запропоновано класифікацію плагіату за такими критеріями: об'єкт присвоєння; мета використання; джерело присвоєння; характер подій; суб'єкт-суб'єктні відносини; технологія використання; мова подання; ступінь прозорості; ступінь оригінальності джерела плагіату; категорія результатів інтелектуальної власності; тип реальності; мотив; сфера; специфіка вияву [2, с. 6].

Оскільки плагіат, або як його ще називають у європейському світі недоброчесність, – це соціальна категорія, то цілком зрозумілим є його поширення практично у всіх країнах світу, з певними кількісними та якісними особливостями.

В Україні ситуація не менш актуальна. Головною проблемою є те, що суспільство ще не усвідомило ганебності і караності такої форми крадіжки інтелектуальної власності.

Чому це так? Певною мірою тому, що практично зі школи плагіат твердо увійшов до практики навчання. Наприклад, учень дає на перевірку вчителю або зачитує перед класом нібито свій, а практично чужий реферат. І це явище нажалі є нормою. Таким чином, ще зі школи у свідомість учня закладається можливість безкарно користуватися плодами чужої праці. Потім такий юнак приходиться зі школи у заклад вищої освіти, маючи багатий досвід використання плагіату.

Цим, власне, і підтверджуються такий стан поширення плагіату у вітчизняній освіті та науці.

Як же боротися із цим явищем? У результаті аналізу наукових джерел можна узагальнити пропозиції дослідників щодо шляхів

усунення академічної недоброчесності: 1. Своєчасне надання завдання; відслідковування поетапного виконання здобувачем наукового проєкту, якщо причиною плагіату є брак часу у здобувачів освіти, зокрема у ситуації подання роботи згідно із чітко встановленими термінами [3, с. 13]. 2. Уведення до навчальних курсів університетів навчальної дисципліни «Етичне прийняття рішень та етика в освітньому середовищі університету»; розроблення та впровадження «Положення про академічну доброчесність» [4, с. 138–139]. 3. Подальша розробка універсальних навчальних модулів, у яких кожному вченому-початківцю будуть роз'яснені цілі академічної сумлінності; найчастіші причини, котрі спричинюють її порушення; описано види інших порушень, можливі наслідки та способи боротьби з ними.

Також, як показують результати дослідження [5], до плагіату найменше вдаються ті здобувачі вищої освіти, магістранти, аспіранти, у котрих ще на етапі перших років студентства, у рамках вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» та написання першої курсової роботи були дуже вимогливі викладачі, які не допускали халатного ставлення до виконання науково-навчальних завдань.

Таким чином, можна зробити висновок, що боротися з плагіатом потрібно, починаючи ще зі шкільної парти, а потім послідовно і зі студентської лави, коли молода людина формує базові знання, обирає спеціальність та готується до професійної діяльності за своєю спеціальністю.

Список посилань

1. Берляч А. Плагіат і Феміда. Дзеркало тижня. 2016. 19 февраля.
2. Рижко, О. М. Плагіат у соціально-комунікаційному вимірі початку XXI століття: природа явища та історія боротьби: дис. д-ра наук із соціальних комунікацій: 27.00.01. Київ, 2017. 438 с.
3. Артамонов Є.Б. Аналіз методів протидії автоматичним системам визначення плагіату в електронних документах. Проблеми інформатизації та управління. 2012. 4 (40). С. 12–18.
4. Слободянюк О. М. Роль науково-педагогічного колективу у формуванні культури академічної доброчесності студентів. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2018. № 6. С. 134–139.
5. Осадченко І., Маслюк Р. Сутність та дискусійні питання проблеми академічної доброчесності. Гірська школа українських карпат. Наук. фах. вид. з пед. наук. 2020. № 22. С. 19–25. DOI: 10.15330/msuc.2020.22.19-25

CHATGPT AND THE EDUCATIONAL PROCESS

Nikitina I. P.

Senior Lecturer

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

Dnipro, Ukraine

ChatGPT is a chatbot released on November 30, 2022 by OpenAI artificial intelligence laboratory. What sets ChatGPT apart from other conversational tools is its knowledge area. The chatbot is equally well versed in various fields such as mathematics, history, geography, art, etc. This is a universal model that you can turn to with any question.

ChatGPT can take on various “roles” upon user request. For example, he can be asked to become a lawyer, financier or teacher. As a “student”, ChatGPT passed the MBA exam at one of the best business schools in the world, Wharton. This is a significant achievement for AI as it proves that machines can not only match but even surpass humans in certain tasks. This also opens up new possibilities for the use of AI in the future [1].

The development of AI has caused a revolution in some middle and high schools [2]. Some public schools in the US have banned the tool to prevent cheating. American colleges have begun to deliberately adjust their curriculum in response to the ChatGPT hype. But a growing group of educators believe it is too late to keep AI out of their classrooms. From this perspective, teachers have two options: show their students how to use ChatGPT responsibly, or expect students to abuse it [3].

In many universities, ChatGPT has risen to the top of the agenda. Administrators are creating task forces and holding university-wide discussions on how to respond to the tool, with much of the recommendations focused on adapting to the technology. For example, tasks like “write five pages on a topic” are no longer relevant. Instead, some professors come up with questions they hope will be too clever for the chatbots and ask students to write about their lives and current events. Other instructors plan to discuss newer or more specialized texts with students that ChatGPT may have less information about. All teachers are unanimous on one thing: AI should be used in doses in the classroom. Due to its features, it can and should be used in the educational process. What can AI give to students, besides access to information?

Firstly, it develops a *critical attitude towards the information received*. Experience with ChatGPT has shown that it often makes mistakes and its

responses need to be verified. ChatGPT often provides unreliable information on current events and can make mistakes when solving even the simplest mathematical tasks. In view of this, instilling critical thinking in students when evaluating the information received is of particular importance [4].

Secondly, it develops *creative thinking*. Artificial intelligence cannot generate new progressive ideas, unlike humans. He is not able to write expert material that is new, but he is quite capable of writing a work plan or suggesting ideas.

Thirdly, it develops *cognitive interest*. A chat bot cannot replace search engines, since its task is to find the most likely answer. It should be noted that he does not provide links to the sources of information he uses. Yes, a chat bot can analyze a large amount of information in a short period of time and draw short conclusions, but critically thinking about them is a human task.

Use cases for AI in the modern classroom:

- Invite students to ask ChatGPT a question related to the topic of the lesson during class, and then analyze their answer and find erroneous statements, distorted facts, fictitious events, etc. [5].

- Invite students to try to fight with artificial intelligence. For example, to begin with, children will receive a text with errors and edit it. And then you can enter the same original text into ChatGTP and have the AI change it.

- Information on the Internet is not always accurate, so it is important to take any information carefully and trust only reliable sources. And ChatGPT can help teach students this. For example, when working on a project, children can ask the bot a question related to the topic of their research, and then, based on scientific sources, evaluate the reliability and veracity of the information generated by the AI. This will help students learn to identify inaccuracies in information.

For math teachers, ChatGPT can be a resource for quickly searching or generating problems. For example, he can come up with examples or equations. This will help if you don't want students to have ready-made solutions. The chatbot will also help in creating word problems for elementary school.

However, despite all the benefits, it is important to remember that the use of ChatGPT is an addition to the educational process and does not replace interaction with teachers and other students. It is important to be able to critically evaluate information received and apply it in the context of the curriculum.

Overall, using ChatGPT for educational purposes opens up new possibilities for students of all ages. These innovative tools help make learning more accessible, interactive and fun. With the development and

improvement of artificial intelligence, the future of education promises to be even more exciting and inspiring.

Bibliography

1. Would Chat GPT Get a Wharton MBA? New White Paper By Christian Terwiesch. URL: <https://mackinstitute.wharton.upenn.edu/2023/would-chat-gpt3-get-a-wharton-mba-new-white-paper-by-christian-terwiesch/>

2. Alarmed by A.I. Chatbots, Universities Start Revamping How They Teach. URL: <https://www.nytimes.com/2023/01/16/technology/chatgpt-artificial-intelligence-universities.html>

3. The Creative Ways Teachers Are Using ChatGPT in the Classroom. URL: <https://time.com/6300950/ai-schools-chatgpt-teachers/>

4. The Creative Ways Teachers Are Using ChatGPT in the Classroom. URL: <https://time.com/6300950/ai-schools-chatgpt-teachers/>

5. Штучний інтелект освіти: цікаві ідеї, як вчителям використовувати ChatGPT для уроків. URL: https://24tv.ua/education/ru/chatgpt-dlja-uchitelej-kak-ispolzovat-chat-bot-dlja-urokov-obrazovanie_n2265790

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-139>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Обушенко Т. І.

*старший викладач кафедри технології неорганічних речовин,
водоочищення та загальної хімічної технології
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Участь у програмі підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» викликала чималу зацікавленість та спонукала до пошуку інформації щодо стану питання з академічною доброчесністю в нашому університеті.

В КПІ ім. Ігоря Сікорського запроваджена та підтримується політика академічної доброчесності. Розроблено та впроваджено нормативно-правові та регламентуючі документами, рекомендації,

накази та розпорядження щодо формування серед університетської громади нульової толерантності до проявів корупції та недоброчесності.

Проводяться соціологічні опитування та дослідження, розроблені методичні матеріали та освітні курси. На сайті університету надано корисні ресурси з розвитку культури академічної доброчесності та запобігання плагіату [1].

Моральні принципи та правила етичної поведінки відзеркалено в наступних документах:

1. Кодекс честі, що стосується студентів, аспірантів, дослідників, професорсько-викладацького складу та інших учасників освітнього та наукового процесів.

2. Положенні про запобігання академічному плагіату усіх наукових (дисертації, монографії, статті, тези конференцій), методичних (підручники, посібники тощо) та навчальних робіт (дипломних, курсових, рефератів тощо) з використанням системи Unicheck.

3. Положенні про Комісію з етики та академічної доброчесності Вченої ради КПІ ім. Ігоря Сікорського

З 2020 року тема академічної доброчесності почала стрімко висвітлюватися в інфопросторі КПІ. Бібліотекою КПІ організовано цілк відкритих дискусій «ДоброЧесність: цінності у щоденних вчинках». КПІ приймає участь у проєкті щодо залучення студентської молоді до просвіти з питань доброчесності та антикорупції «Антикорупція та доброчесність». В університеті проводять круглі столи з питань доброчесності, організовано лекторій «Майбутнє БЕЗ корупції» для активної молоді, зокрема студентства.

Упродовж багатьох років поспіль університетський Навчально-науковий центр прикладної соціології «Соціоплюс» проводить опитування КПІшної спільноти щодо аспектів її життя. Починаючи з 2014 року до анкет опитувань студентів і викладачів почали включати й питання про прояви недоброчесності та корупції в університеті.

Хочу навести деякі відповіді здобувачів останнього опитування здобувачів з питань дотримання ноорм академічної доброчесності за період грудень 2022 року – січень 2023 року на які я звернула увагу. Опитування відбувалось шляхом анкетування за допомогою самозаповнення опитувального листа респондентами в сервісі Google forms. Взяло участь 2995 здобувачів.

1. Питання: *Які санкції щодо здобувачів освіти у разі виявлення та доведення плагіату у їх академічних текстах (курскових, дипломних, магістерських тощо) Ви вважаєте справедливими?*

Незарахування роботи – 47,38%

Зниження оцінки – 61,07%

Недопущення до складання іспиту/заліку – 9,68%

Публічне соромлення, виховна бесіда – 7,91%

Відрахування з університету – 2,27%

Важко відповісти – 15,09%

2. Питання: *Оцініть наскільки, на Вашу думку, дієвим є механізм подачі скарги щодо незадоволеності освітнім процесом в університеті:*

Повністю дієвим – 9,52%

Радше дієвим – 23,44%

Радше не дієвим – 18,43%

Взагалі не дієвим – 11,85%

Важко відповісти/Не подавав скарги – 36,76%

3. Питання: *Чи стикались Ви з випадками, коли Ваша безпосередня участь у студентському самоврядуванні ставала причиною утисків і дискримінації з боку викладачів?*

Ні – 98,53%

Так – 1,47%

Чи стикались Ви з випадками перешкоджання роботі студентських організацій?

Ні – 94,59%

Так – 5,41%

Ну мою думку, відповіді на питання 1 свідчать про неготовність студентів поки що до більш суворих санкцій щодо виявленого та підтверженого плагіату. Більшість пропонує обмежуватись незарахуванням роботи або зниженням оцінки. Здивували відповіді питання 2. Вони напевно свідчать про надостатню обізнаність студентів про можливість подачі скарг щодо незадоволеності освітнім процесом в університеті або про байдужість до цього питання. І відповіді на третє питання говорять про недостатній рівень підтримки студентського самоврядування з боку викладачів.

Але шлях до академічної доброчесності складний, довготривалий, потребує значних ресурсів, часу та навіть волі й мужності окремих осіб для свого утвердження [2].

Список посилань

1. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Режим доступу до ресурсу: <https://kpi.ua/academic-integrity#ozzpad>

2. Володимир Сацик Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Овчаренко О. Ю.

*магістр психології, здобувач PhD в галузі психології,
асистент кафедри психології*

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

У сучасному інформаційному світі питання академічної доброчесності стає все більш актуальним. Онлайн навчання, в свою чергу, дає нові виклики академічній доброчесності.

Визначення академічної доброчесності закріплено на законодавчому рівні, а саме у ст. 42 Закону України «Про освіту»: «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [4]. До того ж, дотримуватися академічної доброчесності мають як викладачі (посилання на джерела інформації у разі використання ідей; об'єктивне оцінювання результатів навчання тощо) так і здобувачі освіти (самостійне виконання завдань; надання достовірної інформації про результати власної діяльності тощо). Здобувачі освіти є тією групою зацікавлених сторін, на яку найбільше впливає політика академічної доброчесності та керівництво, яке за замовчуванням покладає на них основну відповідальність.

Разом з тим, в дослідженні (Amzalag M., 2022) зазначено, що молодші студенти, як правило, більше шахраюють на онлайн-іспитах. Крім того, відсутня взаємна довіра між студентами та викладачами щодо академічної доброчесності [2].

Тому, для дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти важливо починати з роз'яснень що таке академічна доброчесність. Окрім того, важлива атмосфера, яка створюється викладачем та спрямована на самостійну роботу студентів [3].

Крім того, ресурси та підготовка є надзвичайно важливими для підвищення обізнаності та поширення інформації про політику академічної доброчесності, практики, очікування, дисциплінарні заходи та інструменти розвитку для пом'якшення академічної неправомірної

поведінки. Інноваційний дизайн оцінювання та розробка «низьких» оцінювальних завдань є ще одним способом пом'якшення академічної неправомірної поведінки під час дистанційного навчання. Оскільки політика академічної доброчесності не може бути порушена, найбільш вірогідним способом пом'якшення академічної неправомірної поведінки є встановлення досяжних контрольних показників, які відповідають очікуваним результатам навчання [1].

Особливо важливим є ведення діалогу про значення навчання та його актуальність для підготовки до ринку праці серед студентів перших курсів. Важливо обговорювати академічну доброчесність як важливу та необхідну цінність і здатність для ринку праці. У тому числі, необхідно знайти альтернативні методи оцінювання, більш відповідні для світу, що динамічно змінюється, щоб перевірити розуміння, мислення, процеси та здатність перенести теорію на польову практику. Згідно з цим, має бути довіра між викладачами та студентами, що можливо через зустрічі, розмови та висловлення точки зору обох сторін [2].

Список посилань

1. Gamage KAA, Silva EKd, Gunawardhana N. (2020). Online Delivery and Assessment during COVID-19: Safeguarding Academic Integrity. *Education Sciences*. Issue 10(11). P. 301. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10110301>
2. Amzalag, M., Shapira, N. & Dolev, N. (2022). Two Sides of the Coin: Lack of Academic Integrity in Exams During the Corona Pandemic, Students' and Lecturers' Perceptions. *J Acad Ethics*. Issue 20. P. 243–263. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10805-021-09413-5>
3. Дивнич Г., Гайдай Н., Бирюк О. (2021). Рабезпечення академічної доброчесності здобувачів вищої освіти в навчальному процесі в умовах дистанційного навчання. *Мовна освіта: виклики сучасності*. Вісник № 14-15 (170-171). Серія: педагогічні науки. С. 175–178. DOI: 10.5281/zenodo.5938842
4. Про освіту: Закон України від 28.09.2017 р. № 2145-VIII: станом на 02.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.10.2023).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ТЕХНОЛОГІЇ І ПРАКТИКИ

Оліхненко М. А.

*аспірант кафедри менеджменту, публічного управління
та адміністрування*

*Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна*

За останні роки заклади вищої освіти почали приділяти увагу питанням дотримання норм академічної доброчесності через виникнення необхідності дотримання морально-етичних принципів у написанні наукових праць, курсових та дипломних робіт у своїх закладах. Академічна доброчесність забезпечує ефективність і результат функціонування освітнього процесу та пропонує розвиток нових методів викладання і навчання у закладах вищої освіти на засадах корпоративної етики, інформаційної грамотності. Прагнення України інтегруватись у європейський та світовий науковий та освітній простір, забезпечити якість вищої освіти є завжди актуальним у контексті питання академічної доброчесності. Українська освіта здійснює модернізацію галузі відповідно до європейських вимог, працюючи над реалізацією положень Болонського процесу. Відповідно до ратифікованої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Визначення академічної доброчесності закріплено в Законі України «Про освіту» (Статті 42) і звучить як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Дослідженням питань, які стосуються академічної доброчесності займається багато українських вчених, а також посадових осіб закладів вищої освіти, як в рамках реалізації норм законодавства, так і в рамках інтеграції до світового освітнього співтовариства. Наукові надбання у цій царині отримані такими вченими: В. Андрущенко, А. Артюховим, В. Сацик, Л. Семененко, С. Чукановою, Н. Черенко, Т. Фініковим та іншими. В умовах початкового етапу впровадження нової категорії у освітнє середовище, поняття академічна доброчесність потребує широкого вивчення.

У просторі академічної доброчесності штучний інтелект присутній вже декілька років, проте поява такого сервісу як ChatGPT від OpenAI стала синонімом прояву академічної недоброчесності здобувачів освіти. Чат-бот на основі штучного інтелекту є неймережею, яка спеціально розроблена і є персональним помічником людини. Студенти також користуються ChatGPT від OpenAI для написання, рефератів, анотацій, планів до курсових і дипломних робіт, монологів, тощо. В залежності від мотиваційних чинників використання штучного інтелекту студентами, він може бути як і корисним помічником для студентів метою яких є розвиток власних компетенцій та розширення бази знань, так і способом шахрайства при навчанні для студентів пріоритетом для яких є отримання хорошої оцінки [4, с. 53].

З метою запобігання випадкам академічної доброчесності серед студентів, можна запропонувати такі форми контролю як проведення дискусій на обрану тему, усні опитування, а також мотивація студентів для запобігання зловживанням можливостями ChatGPT. Також слід оговорити допустимі межі та випадки користування ChatGPT. У забезпеченні дотримання принципів академічної чесності часто визначальною є роль лідера [2, с. 124]. Важливим завданням для викладача є заохочення студентів до навчання шляхом цікавих та неординарних лекцій, подача матеріалу та володіння всіма сучасними технологіями викладання [3, с. 126].

Список посилань

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. За заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 124 с.
3. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньонауковому просторі: проблеми та соціальні загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 122–12.
4. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки). 2018. Вип. 3-4(56-57). С. 52–56.

ЧОМУ АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ВАЖЛИВА ДЛЯ УСПІХІВ У НАВЧАННІ

Оліхненко Т. О.

*старший вчитель, вчитель математики та фізики
Іванковичівський ліцей Феодосійської сільської ради
Обухівського району Київської області
с. Іванковичі, Київська область, Україна*

Згідно із Законом України «Про освіту» академічна доброчесність є одним із базових принципів освітньої діяльності та вагомим фактором оцінювання якості освітніх послуг [1].

Академічна доброчесність в школі має починатись із доброчесної поведінки всіх учасників навчального процесу: вчителів, учнів, батьків, директора. Досить велика кількість батьків та навіть учителів вважають, що академічна доброчесність стосується лише вищих навчальних закладів освіти.

Академічна доброчесність поняття занадто широке. І ми, вчителі, не завжди правильно розуміємо, де ми її порушуємо. Можемо порушувати академічну доброчесність при оцінюванні учнів під час написання контрольних та самостійних робіт, при виставленні оцінки за тему чи семестр. Коли учні виконують завдання з ДПА за 9 клас чи пишуть НМТ трапляються випадки порушення принципів академічної доброчесності [2].

Для забезпечення академічної доброчесності в першу чергу потрібно проводити роз'яснювальну роботу у закладах освіти. Учніям школи, студентам коледжів і вчителям потрібно дотримуватися принципів академічної доброчесності. І тому завдання вчителів полягає не тільки в тому, щоб дати їм знання, вміння та навички, але й навчити їх вчитися, вміти критично мислити. Серед великої кількості інформації, яка є в інтернеті, знаходити найбільш вірну. Коли учні починають працювати над творчими проектами, завдання вчителя полягає не тільки в тому, щоб спрямувати учня в правильному напрямку написання роботи, а й пояснити принципи академічної доброчесності.

Діти – наше майбутнє, яким будувати і нашу державу і тому в них потрібно формувати цінності доброчесної поведінки. Учні повинні розуміти, коли вони списують завдання у однокласників, готуючи творчі проекти по предметах, скачують презентації з інтернету, чи при

написанні роботи для МАН використовують дослідження інших учнів, що це перш за все недоброчесне ставлення та неповага до інших учасників навчального процесу. Учні повинні розуміти, що чесність, порядність, взаємоповага, відповідальність є ключ до успіху у навчанні.

У Законі України «Про освіту» мова йде не лише про підвищення педагогічної майстерності, а й про дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти. Із цією метою у школах проведено дуже багато роботи. З'явилися цікаві курси та програми, які дають можливість підвищити кваліфікацію з питань академічної доброчесності. Зокрема, для вчителів старших класів розроблено онлайн-курс «Академічна доброчесність» [3].

Вчителі та керівники шкіл повинні відповідально відноситися до цієї проблеми. Не секрет, коли в школі і є документ, який буде містити важелі регулювання академічної доброчесності, то по факту більшість його ігнорує. Тому нам потрібно вдосконалювати вміння викладати свій предмет і яким чином можна реалізувати принципи академічної доброчесності в своїх дисциплінах.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2017. No 38-39. ст.380.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради(ВВР), 2020, No 31, ст. 226)

3. Освітній омбудсмен України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/>

4. Любов Терехова «Путівник з академічної доброчесності для позашкілля» <https://academiq.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Putivnyk-z-akademichnoyi-dobrochesnosti-dlya-pozashkillya.pdf>

ЯКИМИ МАЮТЬ БУТИ САНКЦІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ?

Опришко Т. С.

*кандидатка наук із соціальних комунікацій, директорка бібліотеки
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Останніми роками в Україні тема академічної доброчесності постійно у всіх освітян на устах. Проходить безліч всеукраїнських конференцій, обговорень, нарад на тему впровадження принципів академічної доброчесності в ЗВО України. Жодна акредитація освітньої програми не відбувається без обговорення цього питання. У цьому процесі, як правило, університетські бібліотеки є рушіями впровадження принципів академічної доброчесності, проводячи вагому просвітницьку роботу серед студентства щодо коректного цитування та уникнення недоброчесних практик і плагіату, а також перевірки студентських робіт на виявлення текстових збігів відповідними сервісами.

Проте за роки роботи в бібліотеці Університету і перебування «в цій темі», я ще жодного разу не стикалася із реальним покаранням (відрахування з вузу або позбавлення диплому) за порушення академічної доброчесності. У моїй практиці був випадок, коли роботу студентки нашого університету запозичила студентка університету з іншого міста. Ми змогли довести першість роботи (у нас студентські роботи завантажуються в Базу випускових робіт, де чітко видно дату завантаження), проте, студентку іншого вузу не позбавили диплому, оскільки наші студентські роботи тоді не були викладені у відкритий доступ і ректорат їхнього вузу послався у листі на це (що робота їхньої студентки була перевірена системою Unischek, яка не виявила збігів і співпадінь. Де насправді був витік інформації і як людина вкрала роботу нашої студентки, ми так і не дізналися).

Ми багато разів у пресі зустрічали інформацію про виявлений плагіат у роботах високопосадовців та депутатів, проте, у кращому разі вони відмовлялися від диплому, а в гіршому – просто ігнорували звинувачення і не несли жодного покарання [1, 2].

Також у моїй практиці були випадки, коли шановані науковці, іноді навіть академіки, подавали майже ідентичний текст наукової статті, змінивши лише назву, до різних видань для публікації. І якщо обидва видання статтю встигли опублікувати, уже між виданнями розпочиналася дискусія, кому ж відкликати статтю із випуску, а кому

залишати, а сам автор обмежувався лише усним застереженням, що так робити не можна.

На мою думку, необхідно розробити і впровадити на державному рівні конкретні санкції за порушення академічної доброчесності, з обов'язковим публічним розголосом цих випадків у соціальних мережах. Слід також розробити загальні рекомендації для університетів, як діяти у разі виявлення фактів недоброчесності і затвердити їх Міністерством освіти і науки України. Наприклад, за виявлення суттєвих модифікацій в тексті (білих знаків, заміни літер тощо), які свідчать про свідоме намагання обійти антиплагіатні системи, здобувача слід позбавити права захисту такої роботи взагалі. Прописати всі види порушень і санкції за них. І впровадити в роботу всіх ЗВО України. Наразі ж в Україні діють нормативні документи лише про впровадження принципів академічної доброчесності, проте відсутні чіткі інструкції щодо покарання за порушення цих принципів.

За допомогою ChatGPT я спробувала знайти всі документи за відповідною темою, проте пошук, на жаль, не дав бажаного результату. Ось список літератури, який він мені запропонував, що може бути корисним для дослідження теми: «Санкції за порушення академічної доброчесності в Україні» [3]:

1. Міністерство освіти і науки України (офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України, де можна знайти закони та нормативні акти, пов'язані з академічною доброчесністю).

2. Закон України «Про освіту» (Закон України, який містить положення про порушення академічної доброчесності та санкції за них).

3. Розгорнутий аналіз академічної доброчесності в українських університетах та сучасні підходи до її забезпечення (стаття або дослідження, яке досліджує академічну доброчесність в Україні та заходи для її підвищення).

4. Європейська хартія з якості вищої освіти (документ, який містить засади академічної доброчесності, які Україна включила в свою освітню систему).

5. Академічний плагіат в Україні: обставини, наслідки, шляхи подолання (дослідження або стаття, яка розглядає проблему академічного плагіату в українських університетах).

6. Процедура розгляду скарг та жаліб на порушення академічної доброчесності в університетах України (стаття або дослідження, яке описує процедуру розгляду скарг та санкцій у разі порушення академічної доброчесності).

7. Досвід впровадження сучасних підходів до забезпечення академічної доброчесності в українських університетах (дослідження або стаття, що розглядає практичні приклади та рекомендації для забезпечення академічної доброчесності).

8. Академічна доброчесність: міжнародні стандарти та найкращі практики (матеріали та стандарти від міжнародних організацій, які регулюють академічну доброчесність).

Згадані вище документи не містять опису видів порушень академічної доброчесності та рекомендацій щодо відповідного покарання за кожне із них, лише порядок розгляду скарг.

Відтак, на мою думку, розробка нормативних документів на державному рівні щодо санкцій за порушення академічної доброчесності є актуальним питанням сьогодення.

Список посилань

1. Кива захистив дисертацію. Чи стане він кандидатом наук. *BBC News Україна*. 2021. 21 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-56872823> (дата звернення: 11.10.2023).

2. Словінська І. Плагіат містять до 90% дисертацій в Україні – активістка ініціативи «Дисергейт». *Суспільне Культура*. 2023. 23 березня. URL: <https://suspilne.media/422880-plagiat-mistat-do-90-disertacij-v-ukraini-aktivistka-iniciativi-disergejt/> (дата звернення: 12.10.2023)

3. OpenAI. ChatGPT [Велика мовна модель]. 2023. URL: <https://chat.openai.com/chat> (дата звернення: 12.10.2023).

Додаток

Питання до чату:

Який механізм позбавлення диплому про вищу освіту у разі виявлення плагіату в роботі?

Позбавлення диплому про вищу освіту у разі виявлення плагіату в дипломній роботі може відрізнятись в різних країнах і установах. Ось загальні кроки, які можуть бути вжиті:

1. Розслідування: Університет або інша освітня установа, яка виявила випадок плагіату, зазвичай проводить розслідування. Це може включати в себе перевірку роботи на плагіат за допомогою спеціальних програм, аудиторських комісій або інших методів.

2. Повідомлення студента: Після виявлення плагіату студент повідомляється про це. Це може бути зроблено письмово або в усній формі.

3. Призначення аудиту: У залежності від положень установи, студенту може бути надана можливість пояснити або відстоювати свої дії перед аудиторською комісією або іншими компетентними органами.

4. Визначення покарання: Після проведення розслідування і прослухання студента, установа визначає покарання. Це може бути різними заходами, включаючи позбавлення диплому про вищу освіту, пониження оцінки за роботу, дискваліфікацію від подальшого навчання або інші санкції.

Чи відомі тобі випадки позбавлення диплому про вищу освіту в Україні за виявлений плагіат в уже захищеній дипломній роботі?

На жаль, моя база даних обмежена інформацією, яка була доступна до вересня 2021 року, і я не маю можливості надавати актуальну інформацію про конкретні події, що могли статися після цієї дати, включаючи випадки позбавлення диплому про вищу освіту в Україні через виявлений плагіат в уже захищеній дипломній роботі.

Проте в Україні і в інших країнах існують правила та процедури для розгляду скарг на плагіат та прийняття відповідних заходів. Університети та вищі навчальні заклади мають свої політики та правила, що стосуються плагіату та покарань за нього. Якщо студент виявляється винним у плагіаті вже після захисту дипломної роботи, то університет або інша освітня установа може вжити відповідних заходів у рамках своєї політики.

Для отримання актуальної інформації про конкретні випадки позбавлення диплому через плагіат в Україні рекомендується звертатися безпосередньо до відповідних університетів або до Міністерства освіти та науки України для отримання найновішої інформації та консультацій.

Наведіть приклади резонансних випадків в Україні виявлення плагіату в захищених дисертаціях.

Деякі прикладів резонансних випадків виявлення плагіату в захищених дисертаціях в Україні:

1. Скандал із плагіатом Міністра оборони України: У 2012 році виявили плагіат у дисертації Дмитра Саламатіна, який на той момент обіймав посаду Міністра оборони України. Його дисертація була захищена в Національній академії оборони України. Після розголошу цього скандалу Саламатін подав у відставку.

2. Скандал із плагіатом у роботі Олега Бабенка: У 2013 році стало відомо, що докторську дисертацію Олега Бабенка, який був керівником Генерального прокурора України, було написано з використанням чужого матеріалу без належних посилань. Цей скандал також викликав гучну реакцію громадськості та подальші дії.

3. Віктор Янукович: У 2014 році після відсторонення Віктора Януковича від посади Президента України в мережі з'явилися звинувачення у плагіаті в його дисертації, написаній на тему «Управління організаційними змінами.» Ця справа також викликала обговорення та розслідування.

Ці випадки показують, що плагіат в дисертаціях може призвести до серйозних політичних та суспільних наслідків і викликати гучну реакцію громадськості та ЗМІ в Україні.

Чим закінчилася історія захисту кандидатської дисертації Іллі Киви? ChatGPT

На момент завершення моєї бази даних в вересні 2021 року не було інформації про захист кандидатської дисертації Іллі Киви або будь-якого скандалу чи розслідування щодо плагіату в його дисертації. Будь-які подальші події, що сталися після цієї дати, мені не відомі.

Для отримання актуальної інформації щодо дисертації Іллі Киви та її захисту рекомендую звертатися до відповідних університетів чи освітніх установ, де він отримував свою освіту, або до відповідних джерел новин та публікацій.

Склади будь ласка список літератури до теми: Санкції за порушення академічної доброчесності в Україні.

Звісно, ось список літератури, який може бути корисним для дослідження теми «Санкції за порушення академічної доброчесності в Україні». Будь ласка, врахуйте, що доступність конкретних джерел може змінюватися з часом, тому рекомендується перевіряти актуальність інформації на момент вашого дослідження:

1. Міністерство освіти і науки України. (Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України, де можна знайти закони та нормативні акти, пов'язані з академічною доброчесністю).

2. Закон України «Про освіту». (Закон України, який містить положення про порушення академічної доброчесності та санкції за них).

3. Розгорнутий аналіз академічної доброчесності в українських університетах та сучасні підходи до її забезпечення. (Стаття або дослідження, яке досліджує академічну доброчесність в Україні та заходи для її підвищення).

4. Європейська хартія з якості вищої освіти. (Документ, який містить засади академічної доброчесності, які Україна включила в свою освітню систему).

5. Академічний плагіат в Україні: обставини, наслідки, шляхи подолання. (Дослідження або стаття, яка розглядає проблему академічного плагіату в українських університетах).

6. Процедура розгляду скарг та жаліб на порушення академічної доброчесності в університетах України. (Стаття або дослідження, яке описує процедуру розгляду скарг та санкцій у разі порушення академічної доброчесності).

7. Досвід впровадження сучасних підходів до забезпечення академічної доброчесності в українських університетах. (Дослідження або стаття, що розглядає практичні приклади та рекомендації для забезпечення академічної доброчесності).

8. Академічна доброчесність: міжнародні стандарти та найкращі практики. (Матеріали та стандарти від міжнародних організацій, які регулюють академічну доброчесність).

Залежно від обсягу та глибини вашого дослідження, ви можете розширити цей список літератури та включити інші джерела, які відповідають вашим потребам.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-144>

СТВОРЕННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Остапенко Р. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Створення доброчесного освітнього середовища є важливою частиною ефективного навчання та розвитку учнів. Освітнє середовище, у якому панує порядок, організація та повага, сприяє прогресу державної академії, розвитку соціальних навичок і позитивній атмосфері в школі або навчальному закладі.

Хотілось би ширше розглянути роль та інноваційність доброчесного освітнього середовища, основні принципи його створення, а також різні аспекти, включно з фізичним середовищем, міжособистісними стосунками.

Як то кажуть, «чистота – запорука успіху». На перший погляд це може здатися простим крилатим висловом, але коли йдеться про освітнє середовище, він має глибокий сенс. Створення доброчесного освітнього середовища відіграє ключову роль в ефективності поточного процесу та забезпеченні сприятливої атмосфери для всіх учасників.

Доброчесне освітнє середовище – це найприємніший мікроклімат, у якому учні почуваються комфортно і можуть максимально ефективно навчатися. Коли в класі чи школі панує порядок і повага, це створює умови для якіснішої освіти та розвитку учнів. У такому середовищі створені умови для навчання, розвитку дисципліни та формування цінностей справедливості й відповідальності.

Освітнє середовище має безпосередній вплив на навчальний процес і виховну діяльність. Коли учень оточений доброчесністю, це стимулює його академічну мотивацію та забезпечує введення знань. Навпаки, хаос і плутанина можуть бути наслідком навчання та створення

напруги, що негативно впливає на життєздатність і загальну самочутливість учнів.

Освітнє середовище є важливим майданчиком для виховання учнів. Коли учні стежать за тим, щоб порядок і дотримання правил були частиною їхнього навчального оточення, вони вчаться бути відповідальними, дисциплінованими та справедливими. Ці навички та цінності будуть корисними не тільки в шкільному житті, а й у майбутньому.

Доброчесне освітнє середовище має безпосередній вплив на академічні результати учнів. Учням, які можуть вивчати організовану та структуровану схему, легше зосередитися та ефективно засвоювати матеріал. Крім того, порядок і дисципліна забезпечують створення продуктивної та мотивуючої атмосфери, що забезпечує забезпечення дотримання та поставлених цілей.

Першим кроком до створення доброчесного освітнього середовища є розробка правил і норм поведінки. Учні мають розуміти, які дії допустимі, а які – ні. Це допомагає встановити спільні очікування та забезпечити умови для всіх учасників освітнього процесу.

Усі учасники освітнього середовища мають відчувати себе необхідними та включеними. Залучення учнів до процесу ухвалення рішень, обговорення проблем і співпраці допомагає створити довірливі стосунки та зміцнити організований дух.

Співпраця та комунікація – це ключові елементи доброчесного освітнього середовища. Взаємодія між учнями, педагогами та батьками забезпечує взаєморозуміння, дає змогу створювати роздуми та створювати атмосферу, де кожен може висловлювати свої думки та почуття.

Насамкінець, створення доброчесного освітнього середовища не лише сприяє покращенню результатів навчання, а й формує цінності та навички, необхідні для успішного розвитку в суспільстві. Відповідальність лежить на плечах педагогів, батьків і просто освітньої спільноти у створенні та підтримці такого середовища. Шляхом усвідомленого застосування правил і стратегій, описаних у цій статті, ми можемо забезпечити доброчесне освітнє середовище, що забезпечуватиме навчання, розвиток і благополуччя всіх учасників.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Павленко М. М.

асистент кафедри глобальної економіки

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Сьогодні інструменти, створені на основі штучного інтелекту, можна використовувати навіть через мережу Інтернет. Тому інструменти штучного інтелекту можна використовувати не лише через персональні комп'ютери, а й через смартфони та планшети. Хоча дані інструменти використовують переважно для розваг, більшість з них мають потенціал для використання в наукових цілях.

Безумовно штучний інтелект має величезний вплив на всі види наукової діяльності, але не дивлячись на це він і відкриває нові можливості та напрямки для наукової діяльності.

Хотілося б розглянути один із прикладів взаємодії штучного інтелекту з науковою діяльністю:

– швидкий аналіз та обробка даних, а саме швидко і ефективно допомагає науковцям проаналізувати великі обсяги інформації що дозволяє економити час і ресурси. Штучний інтелект допомагає виявити більш широко приховані закономірності, взаємозв'язки і тренди, що можуть сприяти більш глибокому розумінню наукових явищ;

– методи моделювання: штучний інтелект дозволяє планувати та прогнозувати складні моделі ті різні варіанти їх розвитку, а це дуже важливо для використання у більш точних наукових галузях;

– планування та прогнозування: допомагає у плануванні та прогнозуванні результатів досліджень, а також допомагає у обґрунтування необхідної інформація для підвищення продуктивності наукової роботи.

Загалом можна зробити висновок, що штучний інтелект пропонує свій унікальний підхід до наукової роботи, для забезпечення і наповнення її новими інструментами і можливостями для науковців і дослідників у різних галузях їх наукової діяльності. Використання штучного інтелекту в науковій діяльності може принести свою користь, а саме в більш точному та швидкому опрацювання великих масштабів інформації.

Можливості використання штучного інтелекту в новому глобальному мережевому поколінні відкриває для нас нові сучасні знання. Штучний інтелект можна використовувати в освітньому процесі як помічника у навчальному середовищі та забезпеченні отриманні зворотного зв'язку. Для тих, хто робить перші кроки з використання штучного інтелекту під час наукової роботи слід звернути увагу на зображення, створені штучним інтелектом. Але існують і ризики, які можуть бути спричинені використанням штучного інтелекту в науці: зниження ролі науковців, зниження креативності та навичок критичного мислення, ризик утворення розриву за соціально-економічним статусом.

Отже, можна зробити висновок, що використання штучного інтелекту в науковій сфері можливе, при дотриманні певних правил, які пов'язані з конфіденційністю даних, етичністю та відповідальністю використання інформації штучного інтелекту, при цьому необхідно розробляти відповідні стандарти та правила, які допоможуть нам забезпечити відповідні етичні норми в цій сфері.

Список посилань

1. Мар'єнко, М., & Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*. 2023 38(1), 48–53. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-007>.
2. Uzwyshyn R. J. From Open Science and Datasets to AI and Discovery. *Trends & issues in library technology*. 2023, 26–38. <http://doi.org/10.13140/RG.2.2.20360.70404>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-146>

СУЧАСНА ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Панухник О. В.

*доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри економіки та фінансів*

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна*

У свій час, один із засновників США Бенджамін Франклін вдало афористично висловився: «Якби шахраї знали всі переваги чесності,

вони заради вигоди припинили би шахраювати...». І справді, в останні роки у контексті стрімкої інформатизації та технологізації освітнього простору, неймовірного розголосу серед наукової та академічної спільноти університетів України набирає питання щодо імплементації багатоаспектної стратегії підтримки академічної культури й формування загальноприйнятих стандартів етичної поведінки в освітньому та науковому середовищі всіма суб'єктами: студентами, викладачами й дослідниками з метою поборення відчутних проявів академічної нечесності та дослідницької недобросовісності. Відтак, першочерговим постає завдання уникнення зайвої риторики в рамках даної проблематики та здійснення глибокої трансформації, модернізації й переосмислення як місії, так і самої структури вітчизняних освітніх інституцій заради формування етичних аспектів морального обличчя суспільства загалом.

Академічна доброчесність як стрижень академічної культури й етики та обов'язковий сьогочасний освітній тренд, покладається на шість фундаментальних цінностей – чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність [1], котрі забезпечують належну репутацію закладу вищої освіти, формують новий етос академічної чесності вищої школи завдяки реалізації змін інституційного та системного характеру, сприяють зростанню рейтингу в професійному середовищі, підвищують якісний рівень підготовки здобувачів освіти, а також допомагають своєчасно й дієво відповідати на можливі запити соціуму у сфері освіти.

На даний час в Україні нормативно-правовим орієнтиром щодо впровадження принципів академічної доброчесності слугує Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII [2] та Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556-VII [3], а також низка законодавчих актів й наказів загальнодержавного та регіонального рівня, що здійснюють формування концептів академічної етики й визначають зміст дефініції в академічній площині. Ґрунтуючись на цьому, з метою підготовки грамотних і свідомих прийдешніх поколінь, які потенційно відбудовуватимуть нашу країну, задля поборення та уникнення порушень академічної нечесності (необ'єктивне оцінювання, академічний плагіат, самоплагіат, списування, обман, фабрикація, фальсифікація, хабарництво [2]), а також заради формування усвідомленості й зрілості в етиці культури, на рівні університетів необхідно:

- регламентувати та привселюдно оголошувати права та обов'язки учасників освітнього процесу, а також міру відповідальності за порушення доброчесних відносин;

– популяризувати серед здобувачів освіти принцип «викладач – це партнер» із метою підвищення коефіцієнта продуктивності співпраці та академічного успіху обох сторін;

– розробити та запровадити навчально-методичний курс із основ академічного письма заради чіткого розуміння засад етики й чесності, а також удосконалення власного наукового стилю здобувачами вищої школи;

– імплементувати постулати академічної доброчесності та дослідницької свідомості загальновідомих європейських практик у вітчизняні освітні інституції;

– презентувати електронний репозитарій академічних і наукових текстів учасників освіти на засадах відкритості й прозорості на освітянський та національний рівень;

– продукувати власні політики забезпечення доброчесності на основі розроблення продуманих деталізованих етичних кодексів ЗВО, які виконуватимуться суб'єктами освіти добровільно.

Виходячи з вищезазначеного, перед освітянами стоїть важливе завдання зрозуміти врешті рещт необхідність дотримання засад академічної доброчесності в просторі вищої освіти та не сприймати дане питання виключно як нагальну проблему. Забезпечення університетів політикою чесності задля отримання якісної освіти сьогодні спонукає розглядати сучасну вищу школу на національній арені як:

взірець й майбутнє країни із правильно сформованими запитами щодо викорінення корупції, табуйованих маніпуляцій, усталених хибних академічних засад, проявів удавання освітньо-наукової діяльності, масової неприйнятної й неправомірної поведінки учасників освітньо-наукового простору;

осередок всебічної підготовки та виховання креативно мислячих, інтелектуально розвинених, винахідливих, вмотивованих, суспільно відповідальних, громадянсько зрілих і професійно порядних людей задля подальшої власної реалізації та соціалізації;

ланку не лише для отримання знань молодими людьми, а й ціннісних орієнтирів, правильного світогляду, глибинних переконань з метою розвитку духовності на основі фундаментальних положень академічної етики.

Інтеграція України в європейський освітній простір та активна участь у глобалізаційних процесах спонукають до підвищення зацікавленості ЗВО у встановленні та дотриманні міжнародних стандартів академічної доброчесності, що сприятиме посиленню співпраці з іноземними університетами в контексті упровадження провідних методик та обміну кращими практиками.

Список посилань

1. International Center for Academic Integrity (ICAI). URL: <https://academicintegrity.org/> (дата звернення: 20.09.2023)
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.10.2023)
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 05.10.2023)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-147>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД НАУКОВЦІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ТАВРІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРОТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО

Пащенко Ю. П.

кандидат біологічних наук, доцент

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна*

Актуальною та вкрай важливою проблемою сьогодення є недоброчесність в освітньому процесі як у системі вищої освіти України, так і багатьох країнах Європи [1, 2]. Це пов'язано з тим, що відбувається зростання кількості доступної інформації у цифровому вигляді, механізація процесу написання роботи, недосконалість законодавства щодо авторських прав або інтелектуальної власності [3].

Тому дотримання принципів академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі є пріоритетним напрямком Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного. В університеті було створено відділ моніторингу якості освітньої діяльності, метою якого є підвищення якості освітнього процесу і забезпечення ефективної системи якості надання освітніх послуг здобувачам вищої освіти університету з усіх спеціальностей і форм навчання. У своїй діяльності Відділ моніторингу якості освітньої діяльності ТДАТУ керується чинним законодавством України,

нормативними документами Міністерства освіти і науки України, Статутом університету, рішеннями вченої ради університету, наказами ректора та Положенням про відділ моніторингу [4]. Відділ підзвітний і підконтрольний безпосередньо першому проректору університету. Робота Відділу регламентується річним планом, погодженим з першим проректором та затвердженим ректором університету.

Відділ проводить анонімні опитування здобувачів вищої освіти щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Вони здійснюються щовересня кожного навчального року (окрім 1 курсів), а для випускних курсів на першому тижні 2 підсумкового модульного контролю останнього семестру. Анкету розташовано у відповідній вкладці на освітньому порталі ТДАТУ. За результатами проведення опитування керівництво університету, факультету (інституту), кафедри може застосовувати різні форми адміністративного впливу та вживання корегувальних дій [5]. Такій підхід забезпечує якість вищої освіти та конкурентноспроможність і відповідальність всіх учасників освітнього процесу.

Важливим етапом в системі дотримання академічної доброчесності є перевірка кваліфікаційних робіт, наукових публікацій на плагіат. Між Таврійським державним агротехнологічним університетом імені Дмитра Моторного та сервісом перевірки оригінальності тексту UpiCheck Україна підписано Договір про надання послуг з метою сприяння розвитку академічної доброчесності під час здійснення освітньої діяльності. Відповідальні адміністратори з боку університету проводять регулярну перевірку курсових та дипломних робіт (проектів) на плагіат.

Я вважаю, що саме завдяки систематичній роботі університету в даному напрямку спостерігається зниження показників плагіату та різних порушень академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу, а також підвищення рівня довіри до наукових праць, що публікуються університетом. Проведення наукової та освітньої діяльності на основі принципів людиноцентризму, студоцентризму, публічності, академічної доброчесності значно підвищує рівень конкурентноспроможності нашого університету в сфері надання освітніх послуг.

Список посилань

1. Білан Д.І., Фицик І.Д. Академічна доброчесність в університетах США. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність*. Житомир: МЦНД, 2023. С. 190–194.

2. Отамась І. Г. Забезпечення академічної доброчесності в науковому та освітньому середовищі закладів освіти: досвід ЄС та України. К: ЦІПО, 2021. 18 с.

3. Грищенко К.О. Академічна добросесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених. *«Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі» матеріали II науково-практичної конференції молодих учених (14-15 травня 2020 р.)*. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. С. 192–195.

4. Положення про відділ моніторингу якості освітньої діяльності у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного / Ломейко О.П., Кувачов В.П., Галько С.В., Іванова І.Є., Колокольчикова І.В., Шокарев О.М., Шарова Т.М., Скляр Р.В. Запоріжжя: ТДАТУ, 2022. 7 с.

5. Положення про опитування учасників освітнього процесу в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного / Ломейко О.П., Кувачов В.П., Галько С.В., Колокольчикова І.В., Іванова І.Є., Скляр Р.В. Запоріжжя: ТДАТУ, 2023. 32 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-148>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У МЕДІАСЕРЕДОВИЩІ: КОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ З ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Пелешок О. О.

*доктор філософії з журналістики,
асистент кафедри журналістики*

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Сьогодні у журналістикознавстві існує велика кількість галасливих обговорень щодо можливостей застосування нових технологій. Насамперед це стосується використання штучного інтелекту. Для багатьох це виглядає як можливість для покращення медіагалузі тоді як інші сприймають це як загрозу, яка механізує творчу професію та ще більше прискорює комерціалізацію. Тому й не дивно, що існують обґрунтування обох поглядів: нові технології несуть можливості для журналістики, але також і виклики.

Із зростанням популяризації штучного інтелекту, журналістика починає змінюватися. Його починають використовувати у різних аспектах, починаючи від допомоги у написанні статей і до виявлення фейкових новин. Є припущення про наслідки штучного інтелекту для

всього: від війни до створення фільмів. Існує занепокоєння щодо того, чи буде він витіснити людських працівників або більше функціонувати як інструмент для збільшення людського потенціалу. Спектр тем та думок, висловлених щодо штучного інтелекту настільки широкий, що потрібна ясність у центральних постулатах галузі, можливостях які він представляє та викликах, які він ставить перед медіафахівцями.

Журналістика – це практика збору, оцінки, створення та представлення новин та інформації. Журналісти працюють над тим, щоб зібрати факти про подію а потім представити цю інформацію громадськості у зрозумілому і правдивому способах. Це можна зробити за допомогою різних засобів масової інформації, таких як газети, телебачення, радіо, інтернет-ЗМІ, соціальні мережі та ін.

Штучний інтелект в контексті медіасередовища – ключовий момент, за допомогою якого можна проілюструвати багато можливостей та викликів, які він представляє для широкої сфери комунікації, медіа та суспільства. Що означає штучний інтелект для журналістики? Він – змінює звичний журналістський ландшафт. Генеративний штучний інтелект впроваджує епоху потенційної трансформації журналістики та медіа-контенту. «Генеративний штучний інтелект – це вид штучного інтелекту, який генерує різні типи даних, такі як аудіо, зображення, текст, код та інше, використовуючи наявні дані як натхнення та створюючи нові результати. ChatGPT у цьому випадку є одним із, але не єдиним, представником індустрії, який виступив доступним для споживача прикладом, як працює технологія генеративного штучного інтелекту» [1].

Спробуємо систематизувати переваги, які можна отримати від застосування штучного інтелекту у медійній галузі, підсумуючи їх наступними пунктами:

1. *Виявлення новин.* Штучний інтелект за допомогою збору та характеристики даних, вибору відповідно до категорій та структурного угруповання здатний відстежувати десятки джерел (таких як соціальні мережі та коментарі) або виявляти останні новини за ключовими словами, які повторюються в режимі реального часу.

2. *Автоматична генерація журналістських текстів.* Це реальність для тих ЗМІ, які вирішили використовувати штучний інтелект для поліпшення своєї інформаційної служби і в той же час хочуть отримати більшу продуктивність. Це дозволяє економити час і ресурси, створювати більш серіалізований і настроюваний контент. Найбільш поширеними сферами застосування можуть стати спортивні події, погода, економічна інформація чи результати виборів.

3. *Персоналізація інформації.* Персоналізація стала все більш популярною стратегією для видавців новин, які сподіваються, що вона може збільшити взаємодію з їх сайтами і дозволить їм «захоплювати» дані про користувачів, тим самим зменшуючи їх залежність від

зовнішніх постачальників інформації. Оскільки споживання інформації зміщується в бік більш вибіркової форми, в якій користувач має більшу силу прийняття рішень, ЗМІ починають застосовувати персоналізацію в заголовках, в самому тексті, на перших сторінках, в розділах відправки push-повідомлень. Таке використання штучного інтелекту дозволяє диференціювати продукти від конкурентів.

4. *Боротьба з дезінформацією.* Згубне використання штучного інтелекту дозволяє створювати дівфейки, які знижують довіру до новин і сприяють поширенню невизначеності та соціальному цинізму. Ця проблема зосередила увагу на необхідності впровадження медіаграмотності, яка сприятиме поінформованості суспільства, наділятиме її членів правом критично мислити при прийнятті важливих рішень. «Крім того, сприяння медіаграмотності має бути пріоритетом для всіх громадян, незалежно від віку. Важливо привернути увагу громадськості до існування дівфейків та сприяти підвищенню компетенції людей критично розглядати аудіовізуальний контент, навіть якщо стає все важче ідентифікувати це як підробку» [2, с. 9].

5. *Віртуальні помічники (чат-боти), розроблені для журналістики.* Цей тип застосування штучного інтелекту знаходиться в контексті нестримних технологічних інновацій та зростаючого споживання аудіовізуального контенту. «У широкому сенсі віртуальний бізнес-асистент – це помічник, який виконує низку дій за прописаним сценарієм» [3]. У медійних десктопних та мобільних пристроях давно оселилися голосові помічники (чат-боти) на кшталт Siri, Google Now, Google Assistant, Vixby, Alexa (Amazon) та ін. «Вони допомагають працівникам редакцій виконувати роботу складнішого рівня і не відволікатись на незначні (але теж важливі) завдання» [4].

Як бачимо, в галузі журналістики також виникає можливість розробки і впровадження інструментів такого типу, які можуть підтримувати і сприяти роботі і збільшувати можливості журналіста. Перспективи застосування штучного інтелекту у медійній галузі продовжують відкривати нові горизонти та шляхи розуміння професії журналіста. Майбутнє сучасної журналістики є поточною дискусією в постійному вдосконаленні та еволюції, в якій дослідники та різні сектори суспільства будуть шукати відповіді, щоб допомогти зробити цю синергію життєздатним зв'язком в глобальному контексті цифрового суспільства. Проте, в місцевих або регіональних ЗМІ, застосування штучного інтелекту буде нешвидким. Інноваційні процеси в середньостроковій і короткостроковій перспективі залежать від здатності інвестувати в ресурси, як людські, так і фінансові.

Штучний інтелект може стати ризиком або можливістю для прогресу в залежності від застосування у журналістській професії. Це підкреслює необхідність налагодження безперервного діалогу між дослідниками-науковцями та журналістами з метою встановлення

взаєморозуміння та правильного розвитку, які лежать у гібридній формулі між людською функцією генерації даних та перевіркою вмісту та автоматизованими здібностями систем штучного інтелекту.

Список посилань

1. Білан М. Як бізнес може використовувати штучний інтелект. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/8/699875/> (дата звернення: 29.09.2023).

2. Вальорська А. М. Діпфейк та дезінформація : практич. посіб. / пер. з нім. В. Олійника. Київ : Акад. укр. преси; Центр Вільн. Преси, 2020. 36 с.

3. 5 віртуальних асистентів: підбірка до Міжнародного дня віртуальних помічників – Kharkiv IT Cluster. *Kharkiv IT Cluster*. URL: <https://it-kharkiv.com/5-virtualnyh-asystentiv-pidbirka-do-mizhnarodnogo-dnya-virtualnyh-pomichnykiv/> (дата звернення: 16.09.2023).

4. Цюпка У. Віртуальні помічники журналістів: для чого редакціям боти. *Медіакритика*. URL: <https://www.mediakrytyka.info/novi-tehnologii-media/virtualni-pomichnyky-zhurnalistiv-dlya-choho-redaktsiyam-boty.html> (дата звернення: 08.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-149>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Перегуда Ю. А.

кандидат географічних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
та соціальних наук*

Міжрегіональної Академії Управління персоналом;

доцент кафедри глобальної економіки

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Сьогодні в одних країнах відбувається більш, а в інших – менш ефективна цифрова трансформація в напрямку впровадження та використання сучасних цифрових технологій у освітньому середовищі.

Основною метою розвитку штучного інтелекту в країні є створення та розвиток цифрового середовища – інфраструктури, яка в перспективі має вивести наукові технології на якісно новий рівень та забезпечити вирішення проблем міжнародної конкурентоспроможності вітчизняного освітнього середовища [1; 2].

Використання цифрових технологій та застосування всіх їх в повноцінній системі формує значну основу для подальших розробок. Саме рівні базової моделі можна зазначити, що еластична мультисерверна система на автоматичному рівні здійснює масштабування відповідно до кількості запитів, які надходять до хмарного сервісу. Використання різних видів штучного інтелекту в освіті є важливим та актуальним питанням саме в питання доброчесності [3; 5]. Доброчесність відіграє важливу роль при формуванні наукової позиції здобувачів вищої освіти і науковців в різних сферах, які тісно взаємодіють в освітньому середовищі. Завдяки системній роботі штучний інтелект може допомогти та скоординувати здобувачів вищої освіти в пошук нових ідей і напрямків, а не лише використання його програмного забезпечення і привласнення собі його наукових висновків.

Важливим є те, що є ряд факторів, які можуть блокувати розвиток науки і використання наукових розробок, і саме тому на жаль штучний інтелект може функціонувати не на користь, а на псування наукового потенціалу [4].

Успіх створення цифрових інтелектуальних систем визначається важливістю розуміння та усвідомлення людей важливості дотримання академічної доброчесності [5]

Сьогодні освітнє середовище не готове до чіткої та детальної вимоги чіткого використання надбання цифровізації [5]. Для підвищення рівня академічної доброчесності, необхідно впроваджувати інновації, збільшувати продуктивність технологій і проводити заняття, які направлені на покращення знань, а не на їх заміну, бо саме це дасть змогу розвиватись і формувати свої знання та конкурувати на міжнародному рівні. Вирішення цих викликів та реалізація рекомендацій допоможе забезпечити академічну доброчесність з використанням штучного інтелекту та підвищить конкурентоспроможність освітнього середовища і цінність науковців не лише на рівні держави. Загалом, цифровізація має потенціал для подолання викликів і досягнення успіху на міжнародному рівні, але це вимагає комплексного підходу та спільних зусиль від усіх зацікавлених сторін в освітньому просторі в поєднанні з чіткими алгоритмами використання передових технологій.

Список посилань

1. Dovgal O., Makhova L. Development of the theory of innovations in the context of the new industrial revolution. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна, серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2020. № 11. С. 62–68. <https://doi.org/10.26565/2310H9513H2020H11H07>
2. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. What It Means and How to Respond. Foreign Affairs, 12 Dec 2015. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrialrevolution>.
3. Kasianova N., Kendiukhov O., Kochubei O., Oliinyk Y., Sokhatska O., Zhukova Yu., Digital Transformation as an Attractor of Ukraine's Economic Development, International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology, 11(7), 2020, pp. 340–349. <https://doi.org/10.34218/IJARET.11.7.2020.034>
4. Маслова Н.Г. Академічна свобода та академічна відповідальність. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2017. Випуск 43. Том 1. С. 72–76.
5. Академічна доброчесність у вищій освіті: місія неможлива. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/1116-analitichnij-zvit-pro-kruglijstil-akademichna-dobrochesnist-u-vishchij-osvitimisiya-nemozhлива>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-150>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ВИКЛИКИ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Петінова О. Б.

*доктор філософських наук,
професор кафедри філософії, соціології
та менеджменту соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Ще декілька років назад питання застосування штучного інтелекту в житті людей або в організації освітнього процесу, написанні наукових робіт здавалось неймовірним явищем. Для мене особисто сюжету про ШІ – це захопливі історії із фантастичних фільмів, які ми всією сім'єю переглядали в кінотеатрах, обговорювали з друзями і сміялися, що до

такого далекого майбутнього, коли ШІ прийде в наше реальне життя, ми точно не доживемо, це вигадки режисерів, комп'ютерна графіка. Серед фільмів, в яких йде мова про ШІ, можемо згадати такі неймовірні стрічки, як «Той, що біжить по лезу» (1982 р.), «Термінатор» (1984), «Термінатор 2: Судний день» (1991 р.), «ШІ: штучний інтелект» (2001 р.), «Я, робот» (2004 р.), «ВОЛЛ-І» (2008 р.), «Місяць» (2009 р.), «Вона» (2013 р.), «Із машини» (2014 р.), та ряд інших. Список можна продовжувати. На сайтах викладають рейтинги таких фільмів, активно обговорюються стосунки людини і ШІ, з перспективами від дружньої співпраці ШІ з людиною до есхатологічних мотивів та знищення людства [2, 4].

Яким же було моє здивування у 2022 році, коли на арені життя з'явився ChatGPT. Дізналась про нього від моєї колежанки, викладачки одного з технічних ЗВО. Вона запропонувала обговорити це питання, і в межах реалізації україно-китайського освітньо-наукового проєкту «Освіта в глобалізованому суспільстві: філософія, менеджмент, культура (сучасні тенденції, економічні опції та міжнародні практики)» у травні 2023 року було проведено круглий стіл на тему «ШІ-бум: людиноцентричні інновації». У заході взяли участь викладачі різних ЗВО, студенти та аспіранти; обговорювали роль інновацій в історії людства, практики використання ШІ; провели конкурс мемів, коміксів та сатири на науковців та студентів, що використовують ШІ для написання наукових робіт [1]. І саме під час цього заходу, коли ми прослухали ряд доповідей колег, обговорили презентації здобувачів, провели активну дискусію щодо «плюсів» та «мінусів» ШІ, в мене сформувалась більш чітка картина перспектив майбутнього. Якщо чесно, то «скласти пазл» в голові повністю важко, відповідно і однозначну відповідь дати неможливо. Я розумію, що ШІ ввійде в наше життя у найближчому майбутньому дуже швидко. І, так, звичайно, значно полегшить нашу роботу у пошуку інформації, її структуризації, аналізі та синтезі. Але, як на мене, виникає надзвичайна небезпека того, що з часом не людина стане головною на Землі, а штучний інтелект. Для того, щоб використовувати ШІ як допоміжний інструмент, необхідний високий рівень усвідомлення значущості для свого розвитку самого процесу навчання. І вже сьогодні я спостерігаю за своїм сином, що навчається у 8 класі, і чую від нього запитання – «А навіщо мені писати оті твори чи думати над власним баченням якоїсь проблеми, характеризувати героїв якихось романів чи повістей, витрачати купу часу, якщо мені все швидко зробить ChatGPT?». Діти у школі не хочуть мислити, не мають бажання вчитися, не бачать застосування знань, які дає школа, у реальному житті, і живуть у своєму віртуальному світі «Фортнайту», блогерів з Інстаграм та ютуберів, які знімають ролики про всілякі дурниці, та заробляють величезні кошти за перегляди та підписки. Більшість із підлітків-

хлопчиків мріють стати кібер-спортсменами та заробляти за іграх. Отака реальність.

Питання академічної доброчесності у XXI столітті набуло надзвичайної актуальності. Широке розповсюдження плагіату на пострадянському просторі має багато причин. Попит породжує пропозицію, і виготовлення атестаційних робіт на замовлення перетворилося на організований бізнес, рекламу якого можна тепер зустріти не лише в мережі Internet, а і на стовпах поряд з будівлями ЗВО. Хоча, як на мене, то і раніше ця проблема була, просто виявити її було значно складніше. Адже не було технічного забезпечення, що давало б змогу це робити. Це питання досліджують ряд науковців [3].

Особисто мене дещо лякають перспективи зникнення ряду професій, адже праця людей буде замінена ШІ, відповідно зросте рівень безробіття; у багатьох видах роботи в організації освітнього процесу тепер я не бачу сенсу, тому що як і учні, так і студенти це виконують за допомогою ШІ, люди творчих професій також під загрозою, адже ШІ за хвилини створює фотографії та малюнки, які фактично не можна відрізнити від тих, що робить людина. Тому, на жаль, навіть враховуючи те, що у ряді моментів ШІ є гарним помічником, я бачу у ньому загрозу. Як підступний ворог, який прикидається товаришем. А так як він з часом удосконалюється, і жодна людина не в змозі робити так швидко те, що робить він, і вміщувати у своїй голові стільки інформації, то моя філософія не дуже оптимістична. Хоча ми маємо з цим жити, тому що інновації супроводжують людство в будь-які часи, і сьогодні ШІ – це тренд нашого XXI століття.

Список посилань

1. Круглий стил «ШІ-бум: людиноцентричні інновації» у міжнародному форматі. URL: <https://www.pdpu.edu.ua/novini-fakultetu-soc-gum/9786-kruglij-stil-shi-bum-lyudinotsentrichni-innovatsiji-umizhnarodnomu-formati>. (дата звернення: 18.11.2023).
2. Найкращі фільми про штучний інтелект – Artificial intelligence (AI). URL: <https://kinowar.com/8-najkrashhyh-filmiv-pro-shtuchnyj-intelekt/>. (дата звернення: 18.11.2023).
3. Nataliia Rybka, Oksana Petinova, Irina Kadievska, Zoia Atamaniuk. Science, Creative Activity and Academic Plagiarism: Connections and Contradictions Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum. 2022. Vol. 10, No. 2. P. 81–101. DOI: 10.11590/abhps.2022.2.05
4. ТОП-10 фільмів про те, як штучний інтелект керує світом. URL: <https://afisha.bigmir.net/ua/kino/7280941-top-10-filmov-o-tom-kak-skusstvennyj-intellekt-pravit-mirom> (дата звернення: 18.11.2023).

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Печарська В. П.

*викладач-методист вищої категорії,
заслужений працівник освіти України
Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

Питання академічної доброчесності для освітян сьогодні є досить важливою темою. Адже лише чесні та справедливі люди здатні зробити свою країну сильною та непереможною. То ж необхідно прищеплювати дітям такі моральні якості, як: чесність, щирість, принциповість, почуття відповідальності. Перед тим, як виховати чесну дитину, треба самим бути гарним прикладом для неї, бездоганно виконувати свої обов'язки, завжди дотримуватись своїх обіцянок. Це мають пам'ятати як батьки, так і вчителі, оскільки це ті дорослі, які знаходяться завжди поряд з дітьми, навчають та виховують дитину на кожному кроці. Варто пам'ятати дорослим, що перш, ніж вимагати чесності від дитини, слід створити їй для цього всі умови. Треба вчити дитину не боятись визнати її провину, а надавати можливість дитині для виправлення цих недоліків. А для цього не бути надто суворими до дитини, а ставитись із розумінням до визнання дитиною своїх помилок, перейматись питаннями, чому вона поступила саме так, та обов'язково добре подумати, як правильно вийти з цієї ситуації, не травмувавши дитячу психіку. Можливо, тут варто сказати дитині: «Мені прикро, що ти так вчинив(ла), але мені дуже приємно, що ти зізнався(лась) мені». Або «Я сподіваюсь, що ти в подальшому так не зробиш, щоб не засмутити мене». Важливо дорослим не вимагати від дитини зайвих обіцянок, нехай краще дитина це зробить сама, не бути занадто категоричним та суворим. Бо це ніколи не піде на користь, а навпаки, дитина стане замкнутою та зневіреною в собі. Треба вчасно похвалити дитину за те, що говорить вам правду, вміє визнати свої помилки, бажає їх виправити. А ще наводити багато прикладів того, як правда перемагає кривду, любов – ненависть, щирість – заздрість, краса – потворність, добро – зло... Таким чином, варто щоразу переконувати дитину, що на правді «тримається» цей світ. Дитина почує вас і зрозуміє, що люди лише тоді щасливі, коли довіряють один одному, якщо можуть покласти на іншу людину, в усьому довіряти їй. Слід пояснити, що людей, які говорять неправду, не поважають, їм не вірять, з ними не бажають дружити чи навіть спілкуватися. Хоча й немає

конкретного віку, з якого потрібно починати формування академічної доброчесності, рекомендується це зробити із моменту, коли дитина починає ходити до школи [2]. Це варто робити як на уроках, так і в позаурочний час: на перерві, під час виховних заходах, екскурсій, прогулянок тощо. Адже саме в початкових класах закладаються найважливіші морально-етичні якості, якими повинен оволодівати учень: самостійно виконувати класні та домашні завдання, не користуватися відповідями своїх однокласників під час контрольних робіт, самостійно складати твори на уроках розвитку зв'язного мовлення. Це навчає учнів цінувати свою власну працю, шукати інноваційні рішення, стимулює їх перевіряти джерела інформації [1]. А для того, щоб учні самостійно могли це все виконувати, треба розвивати в учнів критичне мислення – спонукати учнів активно сприймати навчальний матеріал, вчити чітко відповідати на поставлені питання та вміти висловлювати свої думки. Треба бути завжди доброзичливим до дитини, вчити учнів безболісно сприймати свої помилки. Варто пояснити учням, що помилки завжди можна виправити, якщо цього побажати, що помилки – це ще й гарний спосіб для вдосконалення своїх знань. Доречно буде навести приклади з творів, які вивчаються на уроках літературного читання. Наприклад, оповідання В.О. Сухомлинського: «Руденький», «Соромно перед соловейком», «Красиві слова і красиве діло», «Кінь утік» та інші. Літературні герої таких оповідань вчать учнів бути чесними, щирими, добрими людьми в усіх життєвих ситуаціях. Варто навести приклади про героїчні вчинки захисників нашої країни, самовіддану працю лікарів, волонтерів та інших людей, які не чекають похвали, високої зарплатні, а щоденно ризикують своїм життям заради рідної країни, чесно і добросовісно роблять все для найшвидшої перемоги.

Взагалі, чим більше дорослі будуть спілкуватися про важливість людських чеснот, тим більше можливостей, що діти виростуть чесними, відповідальними та справедливими людьми. Вчителю постійно треба розвивати в дітей самодисципліну, відповідальність, працездатність та бажання добросовісно виконувати свій головний обов'язок – добре вчитися. Рівень сформованості академічної доброчесності дитини залежить від багатьох факторів – від загального розвитку дитини, професійної майстерності вчителя, рівня інтересу батьків та вчителів до даної проблеми, від бажання батьків та вчителів дружньо працювати у досягненні поставленої мети. То ж, прищеплюючи дітям риси академічної доброчесності, слід не жаліти їм компліментів за гарні справи, за чесні поступки, благородні вчинки. Вчителям та батькам треба постійно підказувати дітям, як правильно вчинити у тій чи іншій ситуації, не забувати робити дітям приємні сюрпризи, наводити яскраві вчинки людей з їх оточення, інших людей, які повсякденно та безкорисливо роблять добрі справи. Треба

пам'ятати про заохочення дітей за помітні вчинки чесності, завжди давати шанс на виправлення помилок. Це «може стати одним із найефективніших засобів зміцнення академічної чесності та боротьби з академічною нечесністю» [3].

На мій погляд, академічну доброчесність у молодшого школяра можна виховувати лише на засадах довіри, любові, поваги та взаєморозуміння.

Список посилань

1. Даниляк Р. Виховання загальнолюдських чеснот як складова морального виховання молодших школярів засобами дитячої періодики. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24. Частина 1. С. 80–85.

2. Москальова Л. Ю. Цінність доброчесності як основа для формування дружніх взаємин між дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

3. Універсальний навчальний посібник з академічної доброчесності для вчителів / укл. О.С. Ройбу; за заг. ред. О.О. Гужви. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 32.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-152>

МОЖЛИВОСТІ ТА РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА НЕЙРОМЕРЕЖ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРАНТІВ

Псхога О. М.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Штучний інтелект – це метод змусити комп'ютер чи програмне забезпечення «мислити», як людський мозок. Це досягається шляхом вивчення закономірностей роботи людського мозку та аналізу когнітивних процесів.

Пояснити принцип дії нейромереж не так просто. Однак у загальних рисах він полягає у здатності робити передбачення, і виявляти складні закономірності.

Якщо коротко про історію виникнення то ідея нейронних мереж виникла у 1940-х роках, коли дослідники почали цікавитись моделюванням роботи мозку за допомогою комп'ютерів. Однак справжній прорив у розвитку нейронних мереж стався у 1980-х роках, коли з'явилися нові методи навчання та комп'ютерна технологія стала доступнішою. У 2006 році Геоффри Хінтон та його колеги розробили глибокі нейронні мережі з використанням алгоритму зворотного розповсюдження помилки. Це стало переломним моментом у розвитку нейронних мереж, який дозволив підвищити точність та ефективність навчання. З того часу нейронні мережі стали широко застосовуватися у різних галузях.

На мою думку, штучний інтелект в освіті – це перспектива і стимул до оновлення.

Існує безліч курсів з опанування штучного інтелекту, а це додаткове джерело знань. Я вважаю, що українські студенти вже повинні задуматись про вивчення різних платформ і вміння співпрацювати з ними.

ChatGPT4 – це модель штучного інтелекту, яка стане в нагоді і магістрантам і викладачам. Хочу розповісти про відомі мені його можливості:

- Він легко може стати особистим репетитором.
- Chat GPT 4 може слугувати для вас не лише співрозмовником, але й пояснювати ті чи інші правила граматики.
- Перевіряє помилки.
- Загалом ChatGPT може порекомендувати, що завгодно головне поставити запитання.
- Він зможе бронювати столики у ресторані, прикріплювати до відповідей фото та відео, а також запускати фільми на запит.
- Може адаптуватися до вашого конкретного дослідження, допомагаючи вам зібрати інформацію, провести аналіз і навіть згенерувати нові ідеї.
- ChatGPT 4 може допомогти заповнювати формули в таблицях.
- Може допомогти з написанням завдань, пропонуючи ідеї для публікації в блозі про звички здорового харчування або генеруючи нарис для наукової роботи.
- Одним із головних досягнень ChatGPT 4 є його здатність створювати тексти з високою якістю, що ще ближче до стилю та логіки, характерних для людського письма.
- ChatGPT4 є потужним інструментом для програмістів.
- Крім того, як показують тести, нейромережа здатна розуміти складні фотографії, графіки, та двоякі зображення (наприклад, карту

світу, викладену курячими нагетсами). Крім того, GPT-4 може розпізнавати кабелі, креслення та навіть меми.

Оскільки ми продовжуємо орієнтуватися у швидкому розвитку технологій, надзвичайно важливо визнати потенціал штучного інтелекту в підготовці студентів до успіху в майбутній робочій силі. Використовуючи штучний інтелект ми можемо надати студентам інструменти, необхідні для процвітання у світі, що постійно змінюється. В першу чергу, штучний інтелект та нейромережі спрощують процес навчання та допомагають студентам засвоювати складну та глибоку інформацію. Ще однією можливістю штучного інтелекту та нейромереж є автоматичне оцінювання академічних досягнень студентів, це дозволяє зберегти час викладачів. Також ChatGPT 4 може допомогти студентам в пошуках достовірної інформації для написання магістерської роботи.

Для поглиблення знань і навичок з даної теми, магістранти можуть зайнятися науково-дослідною роботою, розробляти проекти на базі штучного інтелекту, брати участь у відповідних курсах та тренінгах, а також брати участь у конференціях і симпозіумах, де можна познайомитися зі спеціалістами у сфері штучного інтелекту та обмінятися досвідом ідеями.

Також штучний інтелект може надавати студентам персоналізовані поради та рекомендації для оптимального навчання. Він може пропонувати індивідуальні графіки навчання, рекомендації щодо підвищення продуктивності та навчальні матеріали, що відповідають конкретним потребам студента.

Але варто зауважити, що в освіті виникають загрози і перспективи. Студенти використовують нейромережі для швидкого виконання завдань, але програми можуть містити помилки. Навчальні заклади повинні навчити студентів правильно використовувати штучний інтелект та персоналізувати навчання.

Штучний інтелект може замінити деяких спеціалістів, але це стимулює розвиток і пошук кращих кадрів.

Отже, враховуючи все вищесказане, можна дійти до висновку, що прогрес в системі освіти вимагає адаптації до штучного інтелекту.

Список посилань

1. <https://mc.today/uk/shho-take-nejronna-merezha/>
2. <https://icoola.ua/blog/skhovani-mozhlyvosti-gpt/>
3. <https://gptgo.ai/?hl=uk>

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ МЕДИЧНОГО ВИШУ

Пилипів Л. І.

*кандидат медичних наук,
асистент кафедри внутрішньої медицини № 2
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
м. Львів, Україна*

Дотримання принципів академічної доброчесності є актуальною проблемою сучасної системи освіти в Україні. Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року, дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей [1]. Однак, студенти часто нехтують цими принципами, а поточна і якісна перевірка на дотримання цих принципів часто не проводиться.

Причин, з яких студенти порушують принципи академічної доброчесності, на нашу думку, є досить багато: бажання отримати добру оцінку, страх не скласти іспит/отримати незадовільну оцінку, відсутність навичок тайм-менеджменту, а часто і інтересу до завдань, які потрібно виконати, впевненість, що робота не проходить перевірку на плагіат, відсутність елементарних знань про принципи академічної доброчесності. Однак, використання плагіату або шахрайські дії створюють нерівні умови для інших студентів і дають несправедливу перевагу тим, хто їх застосовує, тому потрібно шукати важелі впливу на цю ситуацію.

Перед викладачем постає низка завдань: не лише дати студентові необхідні знання і навички, а навчити його самостійно збирати інформацію, використовуючи достовірні джерела, аналізувати її та критично осмислювати. Студент насамперед повинен бути націлений представити викладачеві оригінальну роботу. При цьому він має навчитись виділяти достатню кількість часу на виконання всіх етапів роботи (збір інформації, її аналіз, узагальнення, написання власної роботи).

Важливим у процесі вивчення деяких клінічних дисциплін є написання навчальної історії хвороби. Наявність великої кількості історій хвороби з

різними діагнозами, завантажених у мережу Інтернет, створює певні передумови для активного їх використання студентами. Завданням викладача у цьому випадку є допомога студентові у плануванні власного часу, визначенні етапів роботи, поетапному контролі виконання цих завдань, консультуванні у разі потреби. На виконання кожного виду роботи має бути виділена достатня кількість часу.

Застосування для перевірки написаних історій хвороби чи інших видів роботи (реферат, самостійна робота тощо) сучасних програм зіставлення тексту може значно полегшити роботу викладача, а також мотивуватиме студента виконувати роботу самостійно, якщо він знатиме, що його роботу перевірятимуть таким чином. У процесі обговорення написаних історій хвороби доцільним є з'ясувати, чому здобувач написав так, а не інакше, чим керувався при написанні історії хвороби, наскільки орієнтується в матеріалі.

Робота із студентами має, безперечно, включати інформаційні заходи, що міститимуть актуальну інформацію щодо принципів академічної доброчесності. Навчальний процес має бути побудований таким чином, щоб перевірка дотримання правил академічної доброчесності виконувалась в першу чергу, а студент був змушений повністю виконати роботу знову, якщо ці принципи не були дотримані.

Іншою, не менш важливою проблемою, є використання інтернет-ресурсів під час практичних занять, у тому числі при написанні контрольних робіт (списування). Це знижує довіру до результатів навчальної роботи. Для боротьби з цим явищем викладачеві варто обирати такі види завдань, які будуть спрямовані на активізацію процесу мислення і відповіді на які за ключовими словами неможливо знайти у мережі Інтернет. Використання на практичних заняттях ситуаційних клінічних задач є добрим прикладом завдань для формування клінічного мислення студента.

Однією з основних цілей в академічному середовищі є оцінка знань і засвоєння студентами певної теми, і дуже важливо переконатися, що робота є оригінальною та виконана виключно студентом для оцінки набуття ним фахової компетенції. Тому використання програмних продуктів зіставлення тексту, контроль та підтримка викладача на всіх етапах виконання роботи, збільшення поінформованості студентської спільноти щодо принципів академічної доброчесності, можуть бути корисними для забезпечення академічної доброчесності та боротьби з плагіатом.

Список посилань

1. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИШАХ

Пилипів О. Г.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри класичної філології

Львівський національний університет імені Івана Франка,

завідувач кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін

ВПНЗ «Львівський медичний університет»

м. Львів, Україна

Результатом початку процесу реалізації державної політики України у сфері якості освіти в умовах сучасних глобалізаційних процесів у світі стало унормування питання академічної доброчесності, викладене у статті 42 Закону України «Про освіту» (2017), де чітко висунуто імператив дотримання доброчесності в освітньому середовищі, визначено види порушень та відповідальність [1].

Основними принципами та фундаментальними цінностями академічної доброчесності та етики академічних відносин (*academic integrity*), як зазначено у «Кодексі академічної доброчесності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» (2019), є: доброчесність і порядність, правдивість, прозорість, законність, повага, довіра, послідовне відстоювання гідної поведінки та ідей поширення принципів академічної доброчесності в несприятливих умовах стороннього тиску, справедливість, самовдосконалення та вдосконалення, відповідальність, сумлінність та професіоналізм учасників освітнього процесу [2].

Найпоширенішими проявами некоректних дій з боку здобувачів вищої освіти, на нашу думку, є: академічна нечесність (*academic dishonesty*), академічне шахрайство (*cheating*) та плагіат (*plagiarism*). Основними причинами академічної недоброчесності найчастіше є: слабкий рівень підготовки студентів та бажання отримати добру оцінку, однотипність завдань, відсутність мотивації до навчання, легкий доступ до інформації завдяки стрімкому розвитку нових технологій, нерозуміння поняття «плагіат» та невміння працювати з джерелами інформації, відсутність відповідальності, незнання прав та обов'язків здобувачів освіти, толерування плагіату з боку професорсько-викладацького складу. А тому адміністрації вишів зобов'язані забезпечити імплементацію академічної культури у

середовищі українського студентства, формування професійних та загальнокультурних цінностей на усіх ланках науково-освітнього процесу.

Показовим кейсом імплементації принципів академічної доброчесності є ВПНЗ «Львівський медичний університет», де Вченою Радою (протокол № 4 від 25 листопада 2022 р.) було затверджено «Положення про академічну доброчесність у вищому приватному навчальному закладі «Львівський медичний університет», у якому закріплено норми та правила етичної поведінки між науково-педагогічними працівниками. Згідно з даним Положенням, дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання загальноприйнятих етичних норм; дотримання норм законодавства України про авторське право; повагу до науково-педагогічних працівників; самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю; присутність на всіх навчальних заняттях, крім випадків наявності поважних причин; використання у навчальній або дослідницькій діяльності лише перевірених та достовірних джерел інформації та грамотне посилання на них; відповідальність за порушення академічної доброчесності; повідомлення адміністрації ЛМУ у разі отримання для виконання рішень чи доручень, які є незаконними або такими, що становлять загрозу правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам [3].

Крім того, у ЛМУ розроблено «Положення про комісію з питань етики та професійної діяльності вищого приватного навчального закладу «Львівський медичний університет» та «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів», де чітко сформульовано види порушень академічної доброчесності та розроблено стратегії та рекомендації по боротьбі з порушеннями та запобіганню академічній недоброчесності. Серед рекомендацій – видання та розповсюдження методичних матеріалів з уніфікованим визначенням вимог щодо належного оформлення посилань на використані у письмовій роботі джерела; запровадження у рамках ознайомчих чи професійно-орієнтованих курсів тем з основ наукового письма з вивченням вимог до написання письмових робіт; повідомлення студентів про це Положення та наслідки вчинення академічного плагіату, інших видів порушень академічної доброчесності під час підписання угоди про навчання; забезпечення доступу кожному студентові до повної версії цього положення на веб-сторінці ВПНЗ «Львівський медичний університет».

Враховуючи вищесказане та особистий досвід, вважаємо, що основними інструментами у подоланні академічної недоброчесності з боку здобувачів вищої освіти повинні стати: 1) посилення просвітницької роботи з метою популяризації академічної доброчесності, її принципів та стандартів; 2) плекання у студентства академічної культури та інтелектуальної гідності; 3) висока мотивація до навчання; 4) засудження освітнім середовищем недоброчесних та корупційних практик; 5) підвищення академічної відповідальності здобувачів освіти за академічні проступки шляхом застосування різноманітних санкцій: зниження результатів оцінювання, повторне проходження оцінювання тощо; 6) використання програмних продуктів зіставлення наукового тексту; 7) високий професіоналізм професорсько-викладацького складу.

Список посилань

1. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>
2. Кодекс академічної доброчесності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>
3. Положення про академічну доброчесність у вищому приватному навчальному закладі «Львівський медичний університет». URL: <https://medinstytut.lviv.ua/akademichna-dobrochesnist/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-155>

ВІД ПРАКТИКИ ЗАБОРОН ДО РОЗУМНОГО ОСВОЄННЯ І АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Піддубна Ю. В.

*асистент кафедри психології і креативних індустрій
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

Сучасне життя характеризується значною швидкістю та інтенсивністю подій, насиченістю та інформаційною «перенаповненістю». Це є тенденцією не однієї країни чи суспільства, а людства в цілому, епохи, в якій ми зараз живемо. Відповідно людина, прагнучи залишатися на плаву, з одного боку – змушена перебувати в

великих потоках інформації та орієнтуватися в них, а з іншого – сама творити та наповнювати простір інформацією.

Для цього вона може використовувати безліч помічників, які допомагають створювати бажаний продукт – програми, застосунки, штучний інтелект. На мою думку, це проблема не тільки самої людини, це навіть своєрідна «вимога», яку кожна людина задовольняє в певній мірі. Хтось – починає швидко опановувати програму штучного інтелекту для задоволення власних потреб, в тому числі і комерційного характеру (і це теж можна зрозуміти, тому що людина має природну потребу в освоєнні чогось нового, що приносить користь), хтось – починає застосовувати ці технології з метою економії часу та власних розумових та емоційних здібностей, хтось – з цікавості, за компанію і так далі. Від цього не можна втекти, відсторонитися, але знову ж таки можна отримати користь при чесному використанні. Головне в даному випадку полягає не стільки в можливостях застосування, скільки в чесності людини перед самим собою в першу чергу та правильним використанням чи опануванням.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Академічна доброчесність передбачає взаємодію учасників дослідження, наукових співробітників, всю систему інфраструктури дослідницьких даних, другорядні повторні користувачі даних. І кожен з суб'єктів цієї взаємодії має орієнтуватися на загальні встановлені норми, інформаційну базу і відчувати відповідні інструменти контролю.

Всім відомо, що людина є істотою соціальною і крізь призму соціалізації людина засвоює відповідні норми і стандарти поведінки, формує власну систему цінностей та мораль і совість, що виступають своєрідними регуляторами її поведінки. А у випадку застосування штучного інтелекту та академічної доброчесності – важелями, що регламентують міру та спосіб їх використання. І відповідно соціальна група і суспільство, на мою думку, в цілому повинні виробляти відповідні норми і правила використання технологій штучного інтелекту; по-друге – поширювати просвітницький компонент медіа та інтелектуальної грамотності та медіаосвіти; по-третє – посилити відповідні функції інституту освіти; по-четверте – створювати відповідні органи чи структури, що контролювали б використання технологій штучного інтелекту та продукували відповідні документи і нормативно-правові акти, що врегульовували дану сферу.

Простий приклад з вікової психології – чим більше батьки суворо забороняють щось дитині відповідного віку, тим більш привабливим і бажаним це стає в міру дорослішання. Так, на мою думку і тут – чим більше ми заборонятимемо, тим більш складними стануть наслідки неконтрольованого використання. То чи не краще в даному випадку, навіть коли ми говоримо про Україну, де питання академічної доброчесності та використання різних технологій штучного інтелекту стоїть на часі, спрямувати зусилля держави, відповідних соціальних інститутів та зацікавлених осіб на пояснення, роз'яснення, уточнення, конкретизацію, навчання безпечному використанню, аніж простій забороні? Щоб порушення дослідницької доброчесності – фабрикація, фальсифікація, плагіат відійшли в минуле. Час покаже...

Питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання як ніколи є актуальними для України. Виконання робіт на замовлення, переписування робіт з курсу на курс, перефразування без зазначення автора є недопустимим [2, с. 8].

Питання академічної доброчесності є водночас і питанням кожної конкретної науковця. Сучасний світ відкрив для нас величезні можливості доступу до значного масиву даних та інформації і грубо кажучи якщо ще років 50 тому людина змушена була опанувати мову, потім поїхати в іншу країну і лише там почитати оригінальний текст, то зараз усе набагато простіше. Маючи доступ до Інтернету володіючи мовою та знаючи правила і технології доступу до електронних ресурсів, ми легко можемо зайти на сайт бібліотеки Вашингтона, Берліна та Лондона. Це величезний плюс. Однак саме тут повинні вмикатися механізми академічної доброчесності, щоб відповідні надбання науковців з столітньою історією не перетворювалися за допомогою сучасних технологій на умовну працю, видану сучасним «учнем, студентом, науковцем, людиною». І нехай краще наші праці будуть з величезним списком використаних джерел, ніж містити сумнівну науковість.

Як висновок, можемо сказати що піднімаючи означені проблеми академічної доброчесності ми здійснюємо правильний крок у напрямку регулювання даної сфери відносин. Зусилля, вкладені на перехід від системи заборон до розумного освоєння і програм штучного інтелекту і інших застосунків є ще одним кроком спрямованим на концептуалізацію основ методології і технології не тільки наукових досліджень, але й існуючих на даний момент масивів інформації.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-156>

ДОБРОЧЕСНІСТЬ В МЕДИЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ

Піскур З. І.

кандидат медичних наук, доцент

Львівський національний медичний університет

імені Данила Галицького

м. Львів, Україна

Поняття «академічної доброчесності» в освіті та науці не є новим і стає їх основою. Медицина, як один із важливих напрямків науки, також використовує цей інструмент у своїй діяльності. Медичну професію вважають втіленням чесності, гідності і людяності. А отже, освітній процес в медичних навчальних закладах вимагає широкого запровадження морально-етичних принципів.

Швидкий прогрес у розвитку комп'ютерно-інформаційних технологій і їх використання в навчальному процесі в Україні зумовлений запровадженням дистанційної форми навчання в зв'язку з пандемією COVID-19 та війною. Ці нововведення дали змогу відновити/продовжити освітній процес, однак, постають питання щодо академічної та професійної неправомірної поведінки учасників процесу, оскільки заходи щодо контролю ослаблені. Звісно, використання інформаційно-технологічних засобів збільшує можливості освіти і науки, однак, необмежені інформаційні ресурси та невміння їх використовувати призводять до різних порушень академічної доброчесності. Дотримання правомірної академічної поведінки суттєво підвищує якість освіти, а це в свою чергу веде до

чесності в освітньому середовищі, розвитку критичного мислення у здобувачів, самоорганізації до навчального процесу та самонавчання.

Медичні працівники повинні бути компетентними і дотримуватися моральних норм, а їх професіоналізм повинен ґрунтуватися на основі суворої академічної підготовки і практичного досвіду. Для забезпечення дотримання етики і запобіганню помилкам обов'язковими є знання найпоширеніших причин академічної неправомірної поведінки [1]. Наявні повідомлення про неетичну практичну діяльність, некомпетентність, відсутність відповідальності та інші види академічної недоброчесності в медичних навчальних закладах в усьому світі [2, 3, 4, 5]. У своєму дослідженні, проведеному серед студентів медичних сестер, акушерок і дієтологів Туреччини, Ogan N. T. та співавтори [6] повідомляють, що 80% здобувачів освіти стверджували, що посилалися на Інтернет під час підготовки домашнього завдання, 49,1% – відзначили, що вказували посилання на використані джерела інформації в кінці своєї праці в окремих випадках, і лише 56,1% учасників заявили, що ніколи не списували на підсумковому контролі.

Самостійне виконання поставлених задач; завдань поточного і підсумкового контролю; посилання на першоджерело інформації з використанням тверджень, даних, ідей під час підготовки самостійної роботи; достовірність отриманих результатів власних досліджень; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права – це і є основою положення академічної доброчесності, визначеного у Законі України «Про освіту» [7]. У відповідності до цього наведено перелік академічної відповідальності [7] при порушенні встановлених норм.

Академічна неправомірна поведінка в освітньому медичному середовищі стає все серйознішою проблемою, тому потребує особливої уваги для запобігання цього явища. Важливим є те, щоб принципи академічної доброчесності в медичного працівника сформувалися ще будучи студентом, оскільки дотримання цих принципів є фундаментом їхнього професійного майбутнього. А від професійної майстерності медичного персоналу прямо пропорційно залежить рівень здоров'я всього суспільства.

Список посилань

1. Pupovac V., Popović S., Blažina V. What prevents students from reporting academic misconduct? A survey of Croatian students. *Journal of Academic Ethics*. 2019; 17(4): 389–400. doi: 10.1007/s10805-019-09341-5.

2. Keleş Ş., Aksu M., Gülpınar G., Yalın N. Y. Ethical discourse of medical students and physicians on conscientious objection: a qualitative study in Turkey. *Developing World Bioethics*. 2021; 21(2): 78–89. doi: 10.1111/dewb.12314.

3. Abdulghani H. M., Haque S., Almusalam Y. A., et al. Self-reported cheating among medical students: an alarming finding in a cross-sectional study from Saudi Arabia. PLoS One. 2018; 13(3). doi: 10.1371/journal.pone.0194963.e0194963.

4. Alghamdi B., Alomair A., Alsultan A., Albuthi S., Alrashed M., Omair A. Knowledge of scientific misconduct in publication among medical students in Riyadh, Saudi Arabia. International Journal of Medical Research & Health Sciences. 2019; 8(1): 63–70.

5. Dar U.F., Khan Y.S. Self-Reported Academic Misconduct among Medical Students: Perception and Prevalence. Scientific World Journal. 2021 Aug. 23;2021:5580797. doi: 10.1155/2021/5580797.

6. Oran N. T., Hafize O. C., Selmin Ş., Hadimli A. Academic dishonesty among health science school students. Nursing ethics. 2015. 23(8). doi: 10.1177/0969733015583929.

7. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 14.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-157>

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩЕ

Плем'яник Д. М.

студент

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Війна – це завжди щось погане, це завжди великі втрати у всіх сферах життя: економіці, медицині, інфраструктурі, освіті. Кожна з цих сфер – важлива, але зараз хочеться звернути увагу саме на освітнє середовище, яке так дивовижно намагалось розвиватися та відходити від тяжких наслідків корупційних та інших поганих факторів, які псували його.

Протягом декількох останніх років влада країни намагалась максимально приділити увагу доброчесності в освітньому середовищі, вводились закони та покарання, роз'яснення деяких елементів доброчесності, організовувалось та створювалось багато освітніх курсів

пов'язаних саме з удосконаленням доброчесності в різних навчальних закладах.

Але, 24 лютого 2022 року у нашій країні розпочалась війна... до чого вона перевела? Весь освітній багаж роботи зруйновано? Все повернулось на свої місця і вся пророблена робота пішла на смітник [1]? З гордістю та впевненістю можна сказати що це не так, що нічого не втрачено, а навпаки, ще більше вдосконалено та вибудовано так, що доброчесність стає одним з найголовніших елементів освіти у 2023 році. Саме у 2023 році почали карати тих, хто порушував її раніше, найяскравішим прикладом став міністр освіти України – Оксен Лісовий. Якого звинуватили у плагіаті під час написання докторської роботи [2]. Крім того, у 2023 році набагато збільшилось курсів з академічної доброчесності, майже кожен університет проводить на своїй базі курси, лекції, семінари за цією темою [3].

Таким чином можна сказати те, що поганого впливу війна не перенесла доброчесності в освітньому середовищу, а навіть навпаки дала поштовх на те, що кожен повинен думати за себе, кожен повинен чесно використовувати свої знання, роботи, матеріали, для того, щоб не потрапити у якісь скандали чи ще якісь погані ситуації.

Список посилань

1. Учасники проектів Вікімедіа. Російське вторгнення в Україну (з 2022) Вікіпедія. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Російське_вторгнення_в_Україну_\(з_2022\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Російське_вторгнення_в_Україну_(з_2022)) (дата звернення: 07.10.2023).

2. Українська правда _Життя. Нового очільника МОН Лісового звинувачують у плагіаті: реакція міністра та деталі ситуації. Українська правда _Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/21/253448/> (дата звернення: 07.10.2023).

3. Академічна доброчесність | ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Стартова | ХНПУ імені Г.С. Сковороди. URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/division/akademichna-dobrochesnist> (дата звернення: 07.10.2023).

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ОЦІНЮВАННЯ
ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
В УМОВАХ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ**

Подуфалова К. Ю.

*доктор філософії, старший викладач кафедри іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет*

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна;

викладач іноземної мови

Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»

м. Балта, Одеська область, Україна

Навесні 2020 року у зв'язку з пандемією COVID-19 і введення карантинних обмежень у всіх соціальних сферах більшість закладів освіти перейшли на дистанційний формат навчання. Освітній ландшафт кардинально змінився: форми навчання, які були до того часу лише художніми візіями майбутнього освіти у творах наукової фантастики, стали реальністю, щонайперше завдяки цифровим технологіям і доступу до Інтернету фактично з будь-якої точки планети.

Повсюдне упровадження онлайн, змішаного та інших гібридних форм здобуття освіти різних рівнів призвело до формування нової педагогічної етики і нових засад ефективної комунікації між всіма суб'єктами освітнього процесу, де актуалізувалися питання особистісної відповідальності, академічної доброчесності, ефективної взаємодії, мотивації і оцінювання результатів навчання.

Поширення онлайн-навчання увиразнило проблему розробки методів адекватного оцінювання успішності здобувачів освіти в онлайн-середовищі зі збереженням належного рівня академічної чесності і об'єктивності.

За декілька років практики онлайн-взаємодії в освіті, у студентських та учнівських спільнотах, нажаль, сформувалися і поширилися нові способи шахрайства, пов'язані з привласненням чужої інтелектуальної власності, фальсифікації результатів досліджень і нівелювання унікальності нових ідей.

Деякі з шахрайських способів є специфічними для середовища онлайн-курсів, а деякі можуть спостерігатися як у дистанційному, так і в очному форматах навчання: 1) завантаження робіт з Інтернету та заява про них як про власну роботу, використання матеріалів без

дозволу під час онлайн-іспиту; 2) спілкування з іншими учнями / студентами через месенджери з іншого пристрою (телефона, планшета) для отримання екзаменаційних відповідей в режимі реального часу або залучення іншої особи до складання онлайн-іспиту чи завдання, а не студента, який надсилає роботу; 3) використання сфальсифікованих результатів наукових досліджень шляхом незначної зміни деяких цифрових даних і презентація цих результатів як своїх власних і под.

Таким чином, освітнє онлайн-середовище в силу своєї специфіки (можливість збереження анонімності, складність оперативного відстежування першоджерела інформації, швидкість зміни візуальної наочності, гнучкий графік навчання, зниження навчальної мотивації здобувачів освіти в умовах відсутності живої взаємодії з викладачем та однокурсниками) стало своєрідним каталізатором поширення практик академічної недоброчесності – і це дуже хвилює освітян-практиків, як можемо побачити з досліджень і публікацій щодо проблем академічної етики в світовій освітній періодиці [1–3].

Спроби змінити ситуацію, що склалася, зводяться, переважно, до витрачання викладачами додаткового часу і зусиль на створення методів і форм адекватного і об'єктивного оцінювання освітніх результатів учнів і студентів: застосування адаптивного тестування, персоналізація завдань для самостійної та індивідуальної роботи, розробка дидактичних ігор з елементами контролю і діагностики, використання творчих завдань в якості інструменту оцінювання. Але не всі ці методи можуть бути валідними і надійними, важко піддаються переведенню на мову числових вимірів для шкалювання, що дає можливість отримати достовірні дані про рівень успішності студентів.

На наш погляд, більш доцільними для контрольнo-діагностичних процедур в умовах онлайн-навчання з метою підтримання академічної доброчесності могли б стати: використання проблемних запитань, пов'язаних з особистим досвідом конкретного здобувача освіти (з одного боку, такі питання сприяють аутентифікації учасника тесту, з іншого – дозволяють побачити реальний рівень обізнаності і компетенцій здобувача); випадкова послідовність запитань екзаменаційних тестів, представлення лише одного запитання за раз, розробка процедури іспиту таким чином, щоб він займав обмежений проміжок часу; оперативна перевірка оригінальності тексту відповіді учня / студента; блокування браузерів (таке блокування запобігає використанню додаткових електронних матеріалів під час іспитів, блокуючи відвідування студентами зовнішніх веб-сайтів або використання несанкціонованих програм на тому ж пристрої, на якому проводиться оцінювання). Такі насправді нескладні заходи можуть

реально вплинути і на якість підготовки здобувачів освіти, і на запобігання шахрайству в академічному середовищі закладу освіти.

Академічна доброчесність стала нині органічною складовою всієї системи освіти. Основні цінності, які становлять академічну доброчесність, не лише підтримують репутацію шкіл та ЗВО як особливих суспільних інституцій, але вони також створюють спільну основу для педагогічної діяльності в цифровому світі. Тому сьогодні надзвичайно важливо розвивати наукові знання та впроваджувати нові практики підтримки академічної доброчесності в онлайн-середовищі, зокрема в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів освіти.

Список посилань

1. Cerimagic S., and Hasan M. R. Online Exam Vigilantes at Australian Universities: Student Academic Fraudulence and the Role of Universities to Counteract. *Ujer*, 2019. № 7 (4), P. 929–936.

2. Ladyshewsky R. K. Post-graduate Student Performance in ‘supervised In-Class’ vs. ‘unsupervised Online’ Multiple Choice Tests: Implications for Cheating and Test Security. *Assess. Eval. Higher Edu*, 2015. № 40 (7), P. 883–897.

3. Lawson S. Are Schools Forcing Students to Install Spyware that Invades Their Privacy as a Result of the Coronavirus Lockdown? *Forbes*. URL: <https://www.Forbes.com/sites/seanlawson/2020/04/24/are-schools-forcing-students-to-install-spyware-that-invades-their-privacy-as-a-result-of-the-coronavirus-lockdown/?sh=7cc680e5638d>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-159>

PLAGIARISM SHOULD BE PUT TO REST

Polyvana L. A.

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Accounting, Auditing and Taxation
State Biotechnology University
Kharkiv, Ukraine*

The use of the word «plagiarism» today is a developed phenomenon. According to a large explanatory dictionary of the Ukrainian language, «plagiarism» is the appropriation of authorship of another’s work of science, literature, art or another’s discovery, invention, or rationalization proposal,

as well as the use of another's work in one's own works without reference to the author [1]. In the current challenging environment in Ukraine, the use of plagiarism by theoretical scholars has increased dramatically. It should be noted that everyone, from university entrants to well-known scientists, is familiar with the concept of plagiarism not by hearsay but from their own experience. That is, the theft of other people's results is gradually becoming the «norm.» Moreover, many people who now consider themselves scientists are convinced that stealing other people's achievements is what scientific results are. At the same time, everyone who has had the experience of writing scientific articles realized that this is not a scientific work, but only an «imitation» of scientific research. Because the scientific articles that we see on the Internet today are just a distortion and imitation of scientific achievements. Thus, our science is now leading to a loss of professionalism in the scientific community. All this is happening for the following reason: now everyone is working not for quality but for quantity because there are clear conditions for the number of articles that must be presented in the defense of theses and dissertations. In the end, this has already brought and will continue to bring destruction to the scientific environment. Nowadays the scientific significance of the results when writing articles is now far in the background. I am amazed by the fact that it is not considered plagiarism to use another scientific article if the author of that article is indicated. We have reached the point where sometimes the entire scientific work consists of references to other scientists, and when completed, it is still considered a scientific work. There are even publications and reflections on what types of plagiarism exist in our time, on what important features plagiarism in scientific papers is classified. I get scared of the pseudo-scientists who are destroying our science. Regarding the work of artificial intelligence, I mean computer programs for detecting plagiarism, I have always said and will continue to say that a person is smarter than a machine. If a person starts editing a text, he or she will make it so that not a single word is duplicated, but in essence it will be the same text. So, we need to stop what is happening in the scientific community. We need to do this purposefully, not just «fictitiously» talk about methods of combating plagiarism, but act at full capacity. To do this, it is necessary to draw on foreign experience, which has established that plagiarism is a serious academic violation. For example, in Canadian universities, students are taught that they cannot pass off other people's thoughts as their own. So, anyone who plagiarizes a paper and then tries to write their own will at least fail the class. Students are put on probation, during which all their work is scrutinized with special attention. When a student is told that his or her credibility has been undermined, this is done in front of many teachers and management. The maximum punishment may be a note in the appendix to the diploma, which will be noticed by

potential employers. This is exactly how those who are starting a career as a scientist in our country may start. After all, having undermined one's credibility just once, one must defend it for years. Then similar steps should be applied to all those who are engaged in scientific activity or «just» involved in it. To be honest, I have encountered «open» plagiarism. A long time ago, I wrote an article and then continued to analyze the opinions of other scientists on this topic for further development and further discoveries. One day, I came across my own article in a scientific publication. The author was a colleague from another university, with higher regalia than mine. I was a graduate student at the time and did not understand or knew much about it so all I could think of was to tell my dissertation supervisor. If I could make a «revolution» in the fight against plagiarism, I would suggest the following: when writing scientific papers, do not make references to past sources, but simply list the authors who have dealt with this problem. This will be enough if you summarize their thoughts and the problems they solved and offer your own vision of how to solve them. Then the entire scientific work will truly be a primary source. Then new methodological and methodological approaches will really be proposed. approaches and there are no need to indicate what and who said it, in my opinion, this is exactly what «non-synonymity».

Summarizing the above, I would like to emphasize that while we are discussing the problems we are facing, we are wasting time that could be spent on solving these problems. I have many years of experience as a professor, and as they say, I have seen a lot on my way. I have my own vision of this issue. Thank you for reading this far.

Bibliography

1. Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language. Kyiv, Irpin. Perun Publishing House, 2001. P. 792.

КОМЕРЦІЯ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ЩО ПЕРЕМОЖЕ?

Політова А. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права*

*Маріупольський державний університет
м. Київ, Україна*

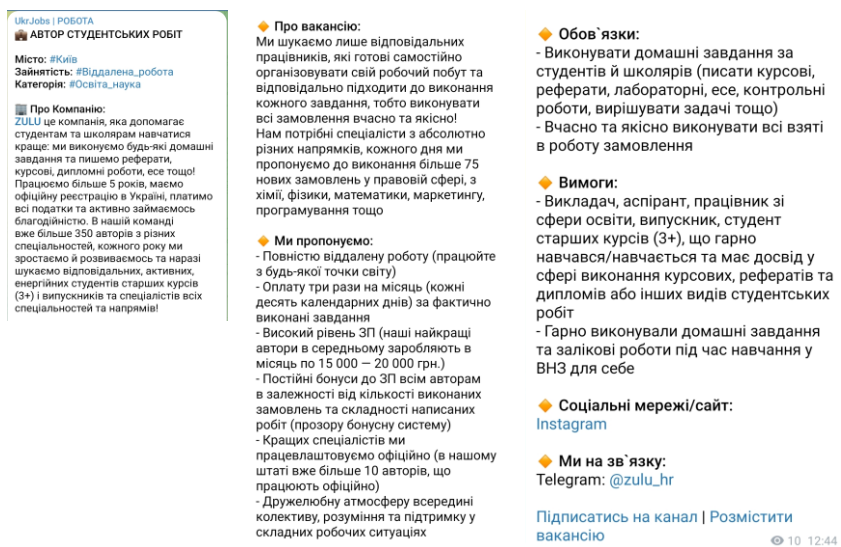
Відзначимо, що в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України 22 лютого 2022 року, система освіти зазнала значних змін. До дистанційної форми навчання, додалися повітряні тривоги, відсутність світла, а головне – міграція як науково-педагогічних працівників, так і здобувачів вищої освіти за кордон. Окрім того, на окупованих територіях з'являються ще з 2014 року «квазі-ЗВО» (мають назву тимчасово переміщених закладів вищої освіти, але працюють за російськими стандартами). Здається, що така складна ситуація може привести до скорочення кількості закладів вищої освіти шляхом їх об'єднання або ліквідації. Разом з тим, у Річному звіті Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2022 рік зазначено, що «за 2022 р. було отримано та опрацьовано 876 електронних заяв від близько 500 ЗВО про наміри акредитувати 3060 освітніх програм у 2022/2023 н. р., що корелює із загальним показником 2021 р. Графіка в межах 5 %. З них 82 освітні програми – за рівнем «молодший бакалавр», 1426 – за рівнем освіти «бакалавр» (на 58 % більше, ніж у 2021 р. і на 88 % більше, ніж у 2020 р.), 1042 – за рівнем освіти «магістр» (більше на 53 % у 2021 р. і на 78 % більше, ніж у 2020 р.); 509 – за освітньо-науковим рівнем («доктор філософії» – 505, «доктор мистецтва» – 4)» [1, с. 80–81]. Це вказує на те, що заклади вищої освіти намагаються продовжити свою освітню та наукову діяльність, не дивлячись на виклики, які постали перед ними.

Серед критеріїв оцінювання якості освітньої діяльності, за якими проводиться акредитація, особливо цікавим є Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність. Саме академічна доброчесність не тільки здобувачів вищої освіти, а й науково-педагогічних працівників є його складовою, оскільки «заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру

якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності» [2].

Ми не ставимо за мету аналіз існуючих підходів щодо тлумачення поняття «академічна доброчесність», а спробуємо розібратися у такій ситуації.

Нещодавно, на одному Телеграм-каналі опубліковано таке оголошення (див. рисунки 1, 2, 3).

UkrJobs | РОБОТА
АВТОР СТУДЕНТСЬКИХ РОБІТ

Місто: #Київ
Зайнятість: #Віддалена_робота
Категорія: #Освіта_наука

Про Компанію:
ZULU це компанія, яка допомагає студентам та школярам навчатися краще: ми виконуємо будь-які домашні завдання та пишемо реферати, курсові, дипломні роботи, есе тощо! Працюємо більше 5 років, маємо офіційну реєстрацію в Україні, платимо всі податки та активно займаємось благодійністю. В нашій команді вже більше 350 авторів з різних спеціальностей, кожного року ми зростаємо й розвиваємось та наразі шукаємо відповідальних, активних, енергійних студентів старших курсів (3+) і випускників та спеціалістів всіх спеціальностей та напрямів!

♦ Про вакансію:
Ми шукаємо лише відповідальних працівників, які готові самостійно організувати свій робочий побут та відповідально підходити до виконання кожного завдання, тобто виконувати всі замовлення вчасно та якісно! Нам потрібні спеціалісти з абсолютно різних напрямків, кожного дня ми пропонуємо до виконання більше 75 нових замовлень у правовій сфері, з хімії, фізики, математики, маркетингу, програмування тощо

♦ Ми пропонуємо:
- Повністю віддалену роботу (працюйте з будь-якої точки світу)
- Оплату три рази на місяць (кожні десять календарних днів) за фактично виконані завдання
- Високий рівень ЗП (наші найкращі автори в середньому заробляють в місяць по 15 000 – 20 000 грн.)
- Постійні бонуси до ЗП всім авторам в залежності від кількості виконаних замовлень та складності написаних робіт (прозору бонусну систему)
- Кращих спеціалістів ми працевлаштовуємо офіційно (в нашому штаті вже більше 10 авторів, що працюють офіційно)
- Дружельною атмосферу всередині колективу, розуміння та підтримку у складних робочих ситуаціях

♦ Обов'язки:
- Виконувати домашні завдання за студентів й школярів (писати курсові, реферати, лабораторні, есе, контрольні роботи, вирішувати задачі тощо)
- Вчасно та якісно виконувати всі взяті в роботу замовлення

♦ Вимоги:
- Викладач, аспірант, працівник зі сфери освіти, випускник, студент старших курсів (3+), що гарно навчався/навчається та має досвід у сфері виконання курсових, рефератів та дипломів або інших видів студентських робіт
- Гарно виконували домашні завдання та залікові роботи під час навчання у ВНЗ для себе

♦ Соціальні мережі/сайт:
Instagram
Telegram: @zulu_hr

Підписатись на канал | Розмістити вакансію

10 12:44

Рис. 1, 2, 3. Об'ява про роботу

Так, беззаперечно, що наукове середовище – це сьогодні ринок надання платних послуг, де маючи певну суму грошей можна придбати «товар» – співавторство у наукових статтях (і це стосується не тільки публікацій у журналах, що індексуються у наукометричних базах Web of Science або Scopus, а й у фахових виданнях України категорії «Б»), монографіях, науково-практичних коментарях, посібниках та підручниках. За певну суму за вас напишуть дисертаційне дослідження, підберуть літературу з теми кваліфікаційної роботи або складуть її план. Це лише частина «послуг», адже існують ще здобувачі, яким потрібно зробити презентацію, написати реферат, розв'язати задачі або підготувати тези доповіді. Це вказує на те, що освіта через науку стали комерційною.

Що стосується наведеної нами інформації про роботу «автором студентських робіт», то це лише верхівка тих проблем, які існують в

освітньому середовищу. Але коли відбувається акредитація освітніх програм, чи можемо ми довести, що науково-педагогічні працівники, які забезпечують підготовку за цією освітньою програмою, не сплатили певну суму за наукові публікації або самі не надають послуги написання наукових робіт? Виявити такі факти складно та майже неможливо, адже не буде ж експерт, який проводить акредитацію освітньої програми, шукати інформацію про те, чи не придбали працівники кафедри наукову статтю або не є виконавцем таких рукописів.

Ми розуміємо, що порушені нами питання не є новими для освітнього середовища та значна частина освітян користується «послугами» таких «помічників». Але чи варто тоді говорити про академічну доброчесність тим, хто користується такими послугами? Напевно ні, адже порушувати легше, ніж боротися.

Що потрібно зробити? Це складне питання. Вважаємо, що ані притягнення особи до юридичної відповідальності, ані прийняття законопроекту «Про академічну доброчесність», не зможуть побороти цю «комерцію». Поки існує такий «легкий» спосіб ставати «видатним науковцем», освітяни будуть ним користуватися. Лише усвідомлення хибності своїх думок може штовхнути зупинитися. Тоді вони чесно і впевнено зможуть сказати: «Я дотримуюсь академічної доброчесності. Пропоную зробити тобі це також!».

Список посилань

1. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2022 рік / упоряд.: О. Осіюк, О. Хименко; за заг. ред. А. Бутенка, О. Єременко. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2023. 111 с. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B7%D0%B0-2022-%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf> (дата звернення 15.10.2023)

2. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 р. № 977, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08 серпня 2019 р. за № 880/33851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#n182> (дата звернення 15.10.2023)

ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT У ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ НАУЦІ

Полова Ж. М.

*доктор фармацевтичних наук, професор,
завідувач кафедри аптечної та промислової технології ліків
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Нове покоління штучного інтелекту, представлене Chat GPT (Generative Pre-trained Transformer), виводить інноваційний розвиток інтелектуальних технологій на новий історичний етап. Ця технологія не лише суттєво впливає та формує способи виробництва, життя та комунікації всього суспільства, але й фундаментально змінює суспільство та саме людство [1]. З того часу, як штучний інтелект (ШІ) заволодів простором інтернету, у фахівців галузі охорони здоров'я це викликало чимало дискусій. Розглянемо використання ШІ у наукових дослідженнях та в охороні здоров'я з метою одержання інформації про ліки.

Вчений повинен володіти детальними знаннями про останні відповідні відкриття та тенденції, включно з їхніми сильними та слабкими сторонами, і вміти опрацювати велику кількість наукових даних, щоб зробити висновки. Не всі дослідження однакові, і дуже важливо мати можливість інтерпретувати відносну важливість і точність окремих робіт. Можливо, це призводить до фундаментальної причини, чому ChatGPT не слід використовувати некритично в академічних публікаціях: інструмент не може відповідати за висунуті рішення чи думки [2].

Адже відомо, що досвідчений науковець має свій стиль написання статей, монографій та проведення наукового пошуку. Якщо навіть не зважати на недостатність оригінальності згенерованої ШІ роботи, то викликає сумнів самого наукового пошуку. Молодий науковець (аспірант), що зловживатиме частим використанням ШІ, може втратити (а в деяких випадках і не набути) здатність аналізувати джерела літератури та робити наукові висновки. Оскільки ChatGPT не є досконалим, то на нашу думку, використання його в наукових публікаціях є проявом академічної недоброчесності.

Щодо використання ШІ в охороні здоров'я з метою одержання інформації про ліки, то дослідження вчених факультету фармації Пекінського університету показало, що здатність ChatGPT відповідати на різноманітні запити щодо детальної інформації про ліки була загалом прийнятною, особливо з моделлю GPT-4. Проте вчені

зауважили, що неточні відповіді можуть становити загрозу безпеці, зокрема у розпізнаванні протипоказань і несумісності препаратів. Багаторазове повторне надсилання ідентичних запитів може призвести до неузгоджених відповідей, пов'язаних із властивою випадковістю процесу генерації вихідних даних. ChatGPT не надає посилань і не має можливості розпізнавати власні помилки [3].

Таким чином, узагальнюючи вищенаведене, можна стверджувати, що ШІ має потенціал застосування в сфері охорони здоров'я. Однак на сьогодні таке програмне забезпечення, як ChatGPT, є лише відносно розумним інструментом, що надає спрощену інформацію з ознаками академічної недобросовісності, що може обмежувати його використання в деяких фармацевтичних наукових дослідженнях

Список посилань

1. Yu H. Reflection on whether Chat GPT should be banned by academia from the perspective of education and teaching. *Front Psychol.* 2023. № 14:1181712. [Електронний ресурс]: doi: 10.3389/fpsyg.2023.1181712. PMID: 37325766; PMCID: PMC10267436.

2. Hill-Yardin E.L., Hutchinson M.R., Laycock R., Spencer S.J. A Chat(GPT) about the future of scientific publishing. *Brain Behav Immun.* 2023. №110. P. 152–154.

3. He N, Yan Y, Wu Z, Cheng Y, Liu F, Li X, Zhai S. Chat GPT-4 significantly surpasses GPT-3.5 in drug information queries. *J Telemed Telecare.* 2023 Jun 22 [Електронний ресурс]: doi: 10.1177/1357633X231181922.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-162>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Помазун О. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем в економіці
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Трансформаційні зміни, пов'язані з цифровізацією суспільства, в значній мірі зачепили й сферу освіти та науки. Крім еволюційних

об'єктивних причин цьому сприяли події останніх років: пандемія COVID-19 та повномасштабна збройна агресія росії проти України. З іншого боку, велика кількість цифрових інструментів та проривний розвиток штучного інтелекту дозволив освітній галузі швидко пристосуватися до нових умов, в яких більшість освітніх послуг стала доступною онлайн. Збільшились також можливості і у науковців, яким стали доступні ресурси наукових та інших публікацій вчених і практиків усього світу.

Проте, не дивлячись на значні переваги трансформаційних змін освітньої та наукової діяльності, перед освітянами та вченими постали нові виклики та загрози. Технологічні можливості створили можливості неетичної поведінки здобувачів освіти: можливість списувати та використовувати заборонені пристрої під час онлайн-екзаменів, недоброчесний обмін інформацією в інтернеті, копіювання інформації [1], використання різних програм, які вирішують завдання (наприклад, задачі з алгебри та геометрії) та використання штучного інтелекту (ChatGPT). В науці стало більше випадків використання чужих наукових праць або їх фрагментів, шахрайства, порушень етики досліджень та інших проявів академічної недоброчесності [1]. Це, в першу чергу, стало можливим через відкритість наукових баз авторефератів, дисертацій та інших наукових публікацій, разом з тим, сучасні цифрові технології та штучний інтелект дають можливості в якійсь мірі обходити плагіат, дозволяють здійснювати різні маніпуляції з текстом, підтасовувати дані тощо.

Останні роки в освітньому та науковому середовищі України спостерігається значний інтерес до проблеми порушення академічної культури та доброчесності. За нашим спостереженням, якщо в пошуковому сервісі Google набрати запит «Академічна доброчесність», більшість ресурсів будуть відображати інформацію щодо проведення конференцій, майстер-класів, тренінгів та стажування з цього питання, при чому, більшість заходів пройшли в 2023 році.

Значний інтерес до проблеми свідчить про динаміку розвитку освітньої і наукової сфер, які змогли вчасно пристосовуються до нових викликів і умов функціонування. Більшість таких заходів присвячений широкому інформуванню про проблеми академічної культури та доброчесності, що є цілком природнім на даному етапі трансформаційних змін. Так, наприклад, за даними спостережень, опублікованих у [2], більшість респондентів, які проходили опитування щодо обізнаності про етичні принципи та академічну доброчесність, вказали, що вони добре орієнтуються в цьому питанні. Проте, під час проходження майстер-класу виявилось, що респонденти не завжди вірно розуміють деякі аспекти з питань академічної культури та

доброчесності [2]. Проходження програми підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» також підтверджує спостереження науковців.

Отже, дослідження питання академічної етики, культури та доброчесності є досить актуальним і затребуваним на даному етапі розвитку освіти і науки. Проте, важливо, щоб інтерес до даної проблеми був не лише у освітян та науковців, але й у здобувачів освіти. Етап обговорення актуальних проблем академічної доброчесності повинен трансформуватися в етап пошуку нових форм і методів організації освітнього процесу із застосуванням цифрових інструментів та штучного інтелекту таким чином, щоб отримувачі освітніх послуг були зацікавлені у дотримванні принципів академічної етики, культури та доброчесності. Сучасне онлайн заняття чи метод контролю повинен мотивувати здобувачів освіти отримувати нові знання і компетенції, які знадобляться йому в подальшій професійній діяльності. І забезпечення такого заняття неможливе без використання сучасних цифрових технологій і штучного інтелекту. Тоді, технології, які можуть створювати загрозу принципам академічної доброчесності, стають потужними інструментами для надання якісних освітніх послуг.

Отже, не дивлячись на те, що академічна спільнота вже досягла певних успіхів, пов'язаних з протидією випадкам порушення академічної доброчесності, залишається багато не вирішених проблем і загроз, які, на погляд автора, будуть успішно подолані.

Список посилань

1. Довгополова Г. Академічна доброчесність в умовах онлайн навчання: подолання ризиків. *Цифрова трансформація освіти і науки* : матеріали І всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2-3 березня 2023 р. С. 257–259. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a2a3ac0-31f3-4d9f-828d-e8fab940d9bc/content> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Кузьмінська О., Лупаренко Л., Пінчук О. Майстер-клас «Етичні засади публікації результатів наукових досліджень: запобігання плагіату». *Відкрита наука в умовах інтеграції освіти України до європейського дослідницького простору (OS-UA-ERA-2023)* : І наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 27 квіт. 2023 р. С. 95–103. URL: https://lib.iitta.gov.ua/736228/1/%D0%9A%D1%83%D0%B7%D1%8C%D0%BC_%D0%9F%D1%96%D0%BD%D1%87_%D0%9B%D1%83%D0%BF%20OS-UA-ERA-2023_06.06.2023.pdf (дата звернення: 17.10.2023).

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Похиленко І. С.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук і права

*Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

Розвиток застосування систем штучного інтелекту є знаковою подією ХХІ століття. Системи штучного інтелекту використовуються в багатьох сферах людського життя, зокрема, медицині, економіці, електронній комерції, транспорті, освіті тощо.

Вивченням штучного інтелекту (далі – ШІ) займалися як зарубіжні вчені, Н. Бостром, Р. Курцвейл, П.М. Морхат, В.А. Фулін, П.Г. Уинстон, так і вітчизняні науковці В.А. Зінченко, Ю.М. Капіца, Н.Б. Пацурія, О.І. Решетняк, М.М. Хаустов. Питання вивчення використання штучного інтелекту в освіті досліджували М.О. Акімов, А.Є. Артюхов, О.П. Ващук, С.Я. Касян, А. Тахмазов.

Досліджуючи визначення ШІ варто згадати положення Закону про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act, AI Act) [1] (нормативний акт, запропонований 21 квітня 2021 року Європейською комісією, метою якого є запровадження спільної нормативно-правової бази для штучного інтелекту), відповідно до якого штучний інтелект (ШІ) – це сімейство технологій, що швидко розвивається, і може принести широкий спектр економічних і соціальних переваг у всьому спектрі галузей і соціальних видів діяльності.

Говорячи про українські реалії, то розпорядженням Кабінету Міністрів України 2 грудня 2020 р. було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні [2]. Відповідно до цієї концепції, штучний інтелект – це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань.

Виходячи з наведених визначень можна виокремити наступні ознаки властиві штучному інтелекту:

Технологічність: ШІ використовує різні технології та методи, щоб вирішити складні завдання, які базуються на системі наукових методів та алгоритмів обробки інформації.

Стрімкий розвиток та самовдосконалення: ШІ це галузь технологій, що швидко розвивається та постійно самовдосконалюється.

Широкий спектр застосування: ШІ може бути застосованим у різних галузях.

Можливість створення та використання власних баз знань: ШІ може створювати та використовувати власні бази даних.

Обробка та аналіз інформації: ШІ використовується для обробки та аналізу інформації, яка може бути отримана в процесі роботи або створена самостійно в результаті аналізу.

Отже, штучний інтелект – це комплексна галузь, яка поєднує в собі різні методи, підходи та алгоритми дій для обробки та розв’язання різноманітних завдань у різних суспільних сферах.

Проте, вивчення використання штучного інтелекту в навчальному процесі не можливе без з’ясування ставлення до нього учасників освітнього процесу. З цією метою був застосований такий метод наукового пошуку, як анкетування. Відповіді на запитання анкети дозволили оцінити вподобання опитуваних та врахувати їх побажання в процесі вироблення пропозицій по вдосконаленню застосування ШІ в навчальному процесі. Проходило дослідження через мережу інтернет, шляхом відповідей на анкету створену за допомогою Google Forms [3]. Станом на 16 жовтня 2023 року у інтернет-опитуванні взяло участь 52 особи різних вікових груп. Перед респондентами було поставлено 12 питань закритого та відкритого типів. При обробці питань відкритого типу використовувався метод контент-аналізу. Проаналізуємо відповіді на деякі питання з цієї анкети.

На закриті питання «На скільки, на Вашу думку, важливе питання щодо використання ШІ в навчальному процесі?» 46 % зазначили, що важливе, належить до першочергових, 40 % – це питання носить другорядний характер, а 14 % важко визначитись. Такий підхід свідчить, що більшість респондентів переймається цим питанням та вважає його значним.

Серед сервісів штучного інтелекту домінує ChatGPT, ним користуються майже всі опитані – 90 %, друге місце – Grammarly 42 %, третє місце поділяють Bard Google та Midjourney – 35 %, також респонденти виділили DALL-E, Bing AI, Mathway, лише 7 % опитаних не користуються жодним сервісом.

Аналізуючи відповіді на питання: «Як часто доводилося використовувати ШІ?», з’ясувалось, що 40 % користуються регулярно, 42 % – користувалось декілька разів, 15 % – жодного разу і 3 % – вважають це небезпечним. Такі відповіді респондентів свідчать

про те, що суспільство впевнено крокує шляхом освоєння цієї новітньої технології.

Оцінюючи вплив використання штучного інтелекту на викладачів, студентів та учнів більшість опитаних відзначили позитивний характер, проте були нейтральні та негативні відповіді, що пояснюються зниженням розумової активності учасників навчального процесу.

Підсумовуючи наведене, можна прийти до висновку, що використання штучного інтелекту в навчальному процесі може стати ключовим інноваційним елементом, який забезпечить учасникам освітнього процесу більші можливості для саморозвитку та сприятиме розкриттю потенціалу.

Список посилань

1. EUR-Lex – 52021PC0206 – EN – EUR-Lex. eur-lex.europa.eu. Архів оригіналу за 23 серпня 2021. Процитовано 7 вересня 2021. URL: <https://web.archive.org/web/20210823212239/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206> (дата звернення: 15.10.2023)

2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.10.2023)

3. Використання штучного інтелекту в навчальному процесі. URL: https://docs.google.com/forms/d/1rzPipWqYI6eQ-yJRTnjxA9_G4Ryr1lwgi4VAnoBQwzE/edit (дата звернення: 16.10.2023)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-164>

ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Пристапа Я. В.

*аспірантка кафедри педагогіки
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

*Я сподіваюсь,
що завжди матиму достатньо твердості і доброчесності,
щоб відстояти те, що я вважаю
найбажанішим зі всіх звань – репутацію чесної людини.
Дж. Вашингтон*

Діджиталізація та глобалізаційні тенденції сучасної освіти зумовили формування загальноприйнятих принципів академічної доброчесності та сприяли інспіруванню академічних цінностей у освітній системі на всіх її рівнях.

У статті 42 Закону України «Про освіту» крізь призму голістичного підходу чітко окреслено поняття «академічна доброчесність», що визначається інтенцією дотримання фундаментальних чеснот, якими мають керуватися усі учасники освітнього процесу освітньо-наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень [2].

В умовах мейстримінгу інформаційних технологій та появою штучного інтелекту перед освітньо-науковою спільнотою постала проблема – через скорочення витрат часу для пошуку необхідної інформації, доступ до різних джерел інформації (зокрема цифровізація цінних архівних матеріалів, доступ до наукометричних баз даних, фондів бібліотек) поширилися випадки плагіату в інтернеті, формального виконання досліджень із присвоєнням вже існуючих результатів без коректних посилань на джерело, тим самим акцентуючи увагу на загрозу зниження якості освіти та автентичності наукових результатів [1].

Постає питання: яким чином ефективно здійснювати профілактику академічної недоброчесності та сприяти підвищенню якості освіти?

Першим, на нашу думку, та водночас головним інструментом на шляху формування академічних чеснот є стійка самотивація як превентивна складова та рушійна сила ітерації освітньої парадигми. Наступною дієвою рекомендацією є спонування до надання якісного продукту досліджень, що важливо в процесі подальшої імплементації його результатів. Ще одним акцентом є проведення заходів щодо академічної доброчесності, ознайомлення з привалюючими європейськими тенденціями та формування «нульової толерантності». Прикладом слугує проект AICE «Академічна доброчесність в європейському освітньому і науковому просторах: багатовимірна імерсивна модель», в межах якого окреслено сходинки впровадження кращого досвіду країн Європейського Союзу для забезпечення академічної доброчесності на всіх рівнях освітньої, визначення ролі та місця здобувачів освіти, викладачів та менеджменту університету у формуванні доброчесного освітнього середовища.

На рівні законодавства питання академічної доброчесності в умовах формування сучасної освітньої парадигми регулює низка документів, основні з яких: Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про

охорону прав на промислові зразки», що ілюструє актуальність та суспільний резонанс окресленої проблематики.

Підсумовуючи зазначимо, що дотримання принципів академічної доброчесності не тільки сприяє, як зазначав відомий американський державний діяч Дж.Вашингтон, формування репутації чесної людини, що є провідною ланкою згідно інтернальних закономірностей розвитку особистості, а й обумовлює посилення необхідності подальших наукових досліджень та набуття досвіду у зазначеній сфері.

Список посилань

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. За заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ. 2017. 169 с.

2. Про освіту: Закон України за станом на 2017 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-165>

СТВОРЕННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Причуляк Т. С.

*заступник директора з гуманітарної освіти та виховання,
викладач природничих дисциплін*

*Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

Доброчесність є однією з найважливіших складових академічного середовища і відіграє ключову роль у розвитку науки та дослідженнях з використанням штучного інтелекту. Адже, доброчесність означає чесність, відповідальність, принципи етики і повагу до інших у всіх аспектах освітнього процесу.

Останніми роками навчальні заклади приділяють все більше уваги дотриманню академічної доброчесності у зв'язку з різноманітним нововведеннями у написанні наукових робіт. Питання академічної доброчесності набуло загострення з розвитком Інтернету, який значно спротив доступу до інформації.

Візьмімо, наприклад, статтю «Штучний інтелект друг, ворог чи ні той, ні другий?» Кортні Каллен [1]. Вона стверджує, що штучний інтелект існує в сфері академічної доброчесності протягом кількох років. Але випуск ChatGPT від Open AI спричинив те, що цей термін став синонімом академічної неправомірної поведінки студентів.

ChatGPT – це не штучний інтелект, а процесор природної мови. Однак штучний інтелект зазвичай використовується для опису ChatGPT, тому саме так він буде описаний у цій частині.

Насправді його заборонили у державних школах Нью-Йорка та Сітла. Викладачі закладів вищої освіти, очевидно, стикаються з обмеженими можливостями для оцінювання. Вони можуть або проявити творчість з більш “автентичними оцінками”, або усунути більшість можливостей для шахрайства, гарантуючи, що всі оцінювання виконуються особисто. Це ставить онлайн-курси – особливо асинхронні – у невідгідне становище. Автор порівнює це з моральною панікою, але це не означає, що немає жодних законних побоювань. Варто запитати, як викладачі не бачили, що це може статися. Виникає проблема зі студентами, які використовують онлайн-перекладачі на курсах іноземних мов, користуються махінаціями з контрактами.

Єдиним позитивним наслідком появи ChatGPT у національних та міжнародних новинах стала підвищена увага до академічної доброчесності. Вже розробили програми для перевірки текстів на основі AI, такі як GPTZero, AI Writing Check, Cross Plag і власне Open AI. Ця тема є досить актуальною в наш час, тому не раз викладачі обговорюють її на онлайн-форумах. Адміністрації розглядають оновлення своїх недостатньо використовуваних політик академічної доброчесності та надають посібники для викладачів через свої навчально-методичні центри [1].

Впевнена, необхідно використовувати академічну доброчесність, щоб привернути увагу до політики, яка потребує оновлення та для заохочення розвитку культури доброчесності.

Отже, як створити доброчесне освітнє середовище з використанням штучного інтелекту? Вчені доводять, що необхідно розробити чіткі правила і стандарти, що стосуються доброчесності використання штучного інтелекту. Вони мають бути доступними для всіх учасників освітнього процесу (викладачі, студенти тощо) і включати в себе вимогу до етичних практик.

Раджу: створити етичні комітети або групи, які будуть відповідати за контроль та виконання правил і стандартів доброчесності використання штучного інтелекту в освітньому процесі. Ці комітети можуть проводити аудити та надавати рекомендації щодо вдосконалення доброчесних практик.

Вважаю, що потрібно забезпечити належну освіту та підготовку всіх учасників освітнього середовища щодо доброчесних аспектів використання штучного інтелекту. Це можна реалізувати за допомогою проведення спеціальних навчальних програм, семінарів, тренінгів тощо.

Пропоную проводити етичну оцінку досліджень з використанням штучного інтелекту для визначення можливих ризиків та впливу на суспільство. Відстежувати та розробляти норми щодо захисту особистих даних, забезпечення приватності та справедливості використання штучного інтелекту.

Забезпечити відповідальне використання даних про використанні штучного інтелекту. Розробити прозорі процедури щодо збору, обробки та зберігання даних, а також встановити механізми для захисту від несанкціонованого доступу та використання.

На мою думку, потрібно розробити механізми для вирішення етичних питань, які можуть виникнути в процесі використання штучного інтелекту. Це може включати в себе створення форумів для обговорення етичних проблем, розробку процедур для звернень щодо порушень етичних стандартів та захисту прав учасників освітнього процесу.

Важливо зазначити у висновку, що створення доброчесного освітнього середовища з використанням штучного інтелекту – це процес, який вимагає постійного вдосконалення та пристосування до змін в технологіях та суспільстві.

Список посилань

1. Courtney Cullen. Artificial Intelligence: Friend, Foe, or Neither?. URL: <https://academicintegrity.org/resources/blog/110-2023/february-2023/422-artificial-intelligence-friend-foe-or-neither> (дата звернення: 24.09.2023).

2. UNESCO Institute for Lifelong Learning, Commonwealth of Learning. Guidelines on Ethical Issues in Open and Distance Learning. 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379397> (дата звернення: 24.09.2023).

3. Філіпенко, Л. В., Думанський, О. В., & Козак, О. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. 2023. *Академічні візії*, (19). URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380> (дата звернення: 24.09.2023)

САМОПЛАГІАТ В КОНТЕКСТІ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Проданова Л. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

З усіх видів порушень академічної доброчесності найпоширенішою академічний вважається плагіат, а найбільші дискусії точаться з приводу самоплагіату [1; 2; 3]. Підтвердження інформації про дискусійність питання щодо віднесення самоплагіату до різновидів порушень академічної доброчесності отримано також за результатами комунікації та в процесі діалогу з Chat GPT OpenAI.

Проблема самоплагіату в науці не нова. За даними пошукової системи *Scopus*, перші наукові статті, присвячені проблемі самоплагіату, з'явилися в 1952 році. Загальна кількість наукових статей, представлених в базі *Scopus* за період 1952–2023 роки, в назві, анотації або в переліку ключових слів яких зустрічається термін «самоплагіат», становить 247 одиниць [4]. Проблема самоплагіату знайшла певне відображення в окремих законодавчих актах України, зокрема тих, що стосуються врегулювання відносин в освітній та науковій сферах.

В українському законодавстві [5] самоплагіат – це «оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів». З такого визначення слідує, що самоплагіат має місце у випадках повторного (чи неодноразового) оприлюднення автором результатів його наукових робіт (без змін, із незначними змінами, з незмінним «сутнісним навантаженням») [2, с. 192; 6, с. 109]. Нова хвиля пошквалювання дискусії щодо самоплагіату зумовлена посиленням уваги та вимог Міністерства освіти та науки України до підготовки докторів філософії, зокрема в процесі проведення експертизи дисертаційних робіт: поряд з плагіатом, фабрикацією та фальсифікацією, самоплагіат вважається порушенням академічної доброчесності. Проте, виконуючи вимоги для отримання ступеня доктора філософії, здобувач такого ступеня повинен не лише підготувати дисертацію, а й оприлюднити свої основні наукові здобутки в наукових періодичних виданнях. Виходить, що одні й ті ж наукові результати оприлюднюються двічі: один

раз – у наукових періодичних виданнях, а другий – в дисертаційній роботі здобувача. Для уникнення самоплагіату, деякі фахівці радять «перефразувати текст» наукових статей і лише після цього долучати його до матеріалів дисертації. Але в такому разі виникає інша проблема: «неузгодження тлумачень та інших наукових позицій» у публікаціях та дисертації [7, с. 24].

Вирішення проблеми самоплагіату в наукових роботах вбачається в подальшому вдосконаленні механізмів забезпечення академічної доброчесності в освітньому процесі та наукових дослідженнях, підвищенні інтелектуалізації машинних засобів перевірки текстів та залученні висококваліфікованих експертів.

Список посилань

1. Kuprata, N., & Menso, I. Academic plagiarism and self-plagiarism as elements of violation of academic integrity. *Human Studies. Series of Pedagogy*. 2020, No 11/43. P. 75–90.

2. Красицька Л. В. Плагіат і самоплагіат як правові явища. *Нове українське право*. 2021, вип. 3. С. 188–193.

3. Takeda, S. If text recycling refers to self-plagiarism, how does ChatGPT induce plagiarism? Originality for future science. *Anatomical Science International*. 2023, No 98 (4). P. 471–472.

4. Scopus. URL: <https://www.scopus.com/>

5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017, № 38-39, ст. 380.

6. Ульянова Г.О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис. ... д-ра юрид. наук. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса. 2015. 433 с.

7. Осадченко І., Маслюк Р. Сутність та дискусійні питання проблеми академічної доброчесності. *Гірська школа українських Карпат*. 2020. № 22. С. 19–25.

ЧИ МОЖЛИВА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ СЕРЕД СТУДЕНТІВ В ЕПОХУ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ?

Пустовіт І. В.

*студент другого року навчання ОР «Бакалавр»
факультету права, гуманітарних і соціальних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Після появи у 1975 році першого персонального комп'ютера, та виникнення інтернету у 1983 році, і подальшого розвитку інформаційних технологій людство отримало можливості вільного доступу до інформації, а також її використання та розповсюдження. В освітньо-науковому просторі це спричинило справжню революцію, адже викладачі, науковці та студенти отримали можливість ознайомлення з роботами та ідеями не тільки вітчизняних, а й іноземних авторів. Водночас, після появи цього блага виникло й таке негативне явище як збільшення проявів академічної недоброчесності. Про дане явище в нашій державі стали активніше говорити після прийняття у 2017 р. нового Закону України «Про освіту», адже на той час прояви академічної недоброчесності, особливо серед студентів, були значними, що впливало на репутацію національної освіти. Щоб зрозуміти, що таке академічна недоброчесність потрібно з'ясувати, що є академічною доброчесністю, та які є її порушення. Ч. 1 ст. 42 ЗУ «Про освіту» дає таке визначення академічної доброчесності: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». Ч. 4 ст. 42 цього ж закону наводить такі порушення академічної доброчесності: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання, вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання. Закон України «Про освіту» встановлює відповідальність за порушення академічної

добročесності, як для науково-педагогічних працівників, так і для здобувачів освіти. Ч. 6 ст. 42 ЗУ «Про освіту» передбачає, що: «За порушення академічної добročесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо), повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми, відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту), позбавлення академічної стипендії, позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання» [1].

Отже, як бачимо порушення академічної добročесності є не лише порушенням етичних норм, але й закону, відповідно до якого передбачена відповідальність. Можна погодитися із словами Андрія Сідляренка, голови Unicheck Україна, які він сказав під час інтерв'ю сайту Osvita.ua: «Незважаючи на формальну наявність юридичного підґрунтя, на практиці це – лише крапля в морі», адже щоб юридична норма не була «мертвою,» її потрібно втілювати в життя [2].

В даному випадку потрібно зробити все можливе, щоб прояви недобročесної поведінки серед студентів були зведені до мінімуму, а в ідеалі, щоб їх взагалі не було. Щоб з'ясувати як досягти цього результату, потрібно зрозуміти чому деякі студенти навчаються недобročесно. На думку Олени Новицької ці причини можна умовно поділити на дві великі групи факторів: індивідуальні та соціальні. До індивідуальних факторів можна віднести можливість коли студент розуміє, що може безкарно вдатися до шахрайства, бо моніторинг з боку викладачів проводиться неналежним чином, або він був свідком порушення академічної добročесності з боку однокурсників; необхідність, яка може бути викликана різноманітними факторами, такими як батьки, родичі, однолітки, роботодавці та університети. Бажання здати іспити без зайвих зусиль та отримати хороші оцінки для стипендії можуть також створити стимул для недобročесної поведінки. Варто також зазначити, якщо в закладі вищої освіти склалася культура плагіату або списування, студенти можуть бути терпимими до такої неетичної поведінки, і це є проблемою, адже це впливає не тільки на репутацію ЗВО, а й на репутацію всієї національної освіти. Фактори, які можуть посилити академічну недобročесність, включають слабке або недостатнє покарання, недостатнє знання законів та стандартів студентами, викладачами та адміністрацією, а також недостатні зусилля щодо інформування студентів про ці закони та стандарти [3, с. 85].

Отже, можна зробити висновок, що академічна добročесність серед студентів можлива навіть в епоху сучасних технологій, але для цього викладачам та адміністрації кожного ЗВО необхідно проінформувати студентів про положення Закону України «Про освіту», який визначає, що є академічною недобročесністю та які передбачено покарання за неї, а також використовувати різноманітні технічні засоби при

проведенні іспитів, особливо, якщо такі іспити здійснюються в онлайн режимі, та при перевірці тексту на оригінальність (зараз важливість перевірки тексту на оригінальність особливо зростає після появи Chat GPT та інших програм заснованих на штучному інтелекті, які здатні написати текст замість людини). Варто зазначити, що подолати прояви академічної недоброчесності, на жаль, практично не можливо, адже навіть у США та Великій Британії ЗВО стикаються з проявами недоброчесної поведінки серед студентів, про це свідчить статистика наведена онлайн-сервісом UNICHECK [4].

Та все ж, матимемо надію, що академічну недоброчесність вдасться перемогти, адже академічна доброчесність починається з кожного із нас.

Список посилань

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № № 2145-VIII : станом на 2 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n2> (дата звернення: 09.10.2023).

2. Академічна доброчесність: практичний вимір. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191/> (дата звернення: 09.10.2023).

3. Новицька О. Л. Проблеми реалізації академічної доброчесності при організації освітнього процесу. Scientific Collection «InterConf». 2023. С. 83–87.

4. Danilyuk J. Academic cheating statistics say there's lots of work to do. UNICHECK. URL: <https://unicheck.com/blog/academic-cheating-statistics> (date of access: 09.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-168>

МОЄ ВІДНОШЕННЯ ДО АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСТНОСТІ

Пухлік С. М.

*доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри оториноларингології
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Спробую висловити свою думку щодо цієї, як виявилось сьогодні, популярної теми. Я стара людина (закінчив ВНЗ у 1974 році), професор з 2022 року, понад 20 років завідую кафедрою і, можливо тому, мені незвично говорити про сьогоднішню тему нашого спілкування – академічну доброчесність. Мене цьому навчали, точніше виховували з

горщика, разом із поняттями – не вкради, не обдури тощо. Тому обговорювати в порядному християнському суспільстві ці моральні питання мені здається зайвим, особливо для людей з вищою освітою. Але, очевидно, це тільки здається мені і моїм одноліткам... Сьогоднішнє суспільство, в тому числі й наукове, не соромиться красти, присвоювати, списувати, обманювати та чинити подібні діяння. У початковій школі за списування карають, виганяють з іспиту, не дають можливість вступати до ВНЗ тощо. А сьогодні ми збираємося обговорювати чому це погано... Насамперед, на мій погляд, це відсутність моральності у багатьох людей, у тому числі, як виявилось, і серед науковців. Тому навіть люди, які досягли вершин влади, виявилися спійманими на крадіжці ідей, плагиату, незаконному використанню чужих думок, текстів, наукових публікацій. На жаль, це було завжди, це властиво природі людини, але раніше за подібні дії виганяли із спільноти, викликали на дуель, били у морду тощо. Скільки можна розповісти історій про крадіжку ідей (почніть з Рентгена), мелодій (почніть з Шайнського), текстів (почніть з Шолохова) та ін. Саме подібна терпимість, часткова злагода з таким підходом і дає можливість таким негідникам існувати. І це починається зі школи, коли завантажена з інтернету тема видається за свою, коли студенти цілком і повністю скачують та здають свої «труди» викладачеві. Останній не має технічної можливості виявляти подібні крадіжки, а головне – навіть йому це потрібно! Всі вдають, що все чудово, все йде правильно, успішно! У викладача збирається гора макулатури, нікому не потрібного сміття – у вигляді «трудів», рефератів, оглядів тощо. Так, це було і раніше, але тоді учень, студент, аспірант змушений був це переписувати, при цьому хоч щось залишалося в пам'яті, а сьогодні бездушний принтер викидає листки з текстом, що навіть не прочитується. Я вважаю, що подібні курси проводити для дорослої людини, що вже відбулася, пізно – якщо вона навчилася, звикла списувати, тобто красти, видавати чуже за своє, вона ніколи це не покине! Вона інакше не вміє, не хоче! Тільки страх жорсткого (а може й жорстокого) покарання, позбавлення усіляких нагород, одержаних за це злочинство, може обмежити, притримати подібний процес. Але й це навряд чи – подібні типи не можуть і не хочуть щось змінювати, а подібні багатогодинні розмови про доброчесність тільки говорять про нашу імпотентність, а вони навчатимуться обходити ці пошукові системи.

«Основна проблема України – це моральна деградація, все інше – наслідки. Ніщо не зміниться доки не зміняться люди» писав мудрий Любомир Гузар. Тому, повторюю, лише невідворотність та жорстокість покарання. І проводити її треба змалку, виховуючи чесну, розумну та порядну людину. Ось такий висновок я зробив після прослуховування навколонуакової тематики нашого семінару.

РОЛЬ КОНЦЕПЦІЇ «FAIR USE» У СТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ДОБРОЧЕСНОГО НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Рарицька В. Б.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри права, професійної
та соціально-гуманітарної освіти*

*Зклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна*

Критичний інтерес наукового та освітнього товариства до проблематики інтеграції етичних принципів академічної доброчесності у корпоративну, наукову та освітню культуру, поруч із систематичними порушеннями у цій сфері вимагає перегляду існуючих підходів до виявлення та боротьби із недоброчесністю та впровадження нових доброчесних практик.

Ключем до виявлення таких практик та їх прикладного застосування є розуміння квінтесенції академічної доброчесності – етичних принципів, які засновані на основоположних людських цінностях. Ціннісні передумови академічної доброчесності закладені у самому її понятті. Так, Оксфордська дослідницька енциклопедія визначає академічну доброчесність як діяльність у відповідності до цінностей чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності у навчанні, викладанні та дослідженні [1].

Нажаль, аналіз національного законодавства демонструє втрату ціннісного нарративу у розумінні академічної доброчесності при його нормативному закріпленні. Прийнятий у 2017 р. закон України «Про освіту» вважається чи не найпершим вагомим кроком до належного національного правового регулювання академічної доброчесності та впровадження її практик українською науковою спільнотою [2]. Вказаний закон, визначаючи академічну доброчесність основоположною засадою державної політики у сфері освітньої діяльності, обмежується регламентацією її поняття, формальних умов дотримання та переліку її можливих порушень. Так само, закон України «Про вищу освіту», який покладає зобов'язання на учасників освітнього процесу дотримуватися у своїй діяльності академічної доброчесності [3], поза своєю увагою залишає квінтесенцію вказаного концепту – його ціннісну природу.

Академічна доброчесність, будучи категорією «м'якого» права, порушення якої більшістю науковців не розглядається у якості правопорушення та не тягне за собою формальної юридичної відповідальності¹ [4], відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні справедливого та відповідального наукового середовища. Її основна цінність – це відповідальне, чесне, справедливе використання наукових матеріалів у встановлених межах, для того, аби не завдавати шкоди нормальному використанню твору, не порушити законні інтереси автора з одного боку [6], та забезпечити безперервний науковий та освітній розвиток, який без запозичення та розвитку існуючих ідей неможливий [7]. Тому для досягнення мети, з якою доброчесні практики впроваджуються у навчальний та науковий процес, необхідно застосовувати адекватні правовій природі вказаного концепту засоби.

Таким засобом, на нашу думку, є використання правової доктрини «справедливого використання», «доброчесного користування», поширеної в США під назвою «Fair Use». Її квінтесенцією є ідея про можливість використання матеріалів авторського права без необхідності отримання дозволу або оплати власнику авторських прав. Вказана доктрина надзвичайно гнучко регулює питання доброчесності у використанні матеріалів власника та надає велику свободу дій науковцю [7].

Доктрина «справедливого використання» встановлює *гнучкі межі* прийняттого використання творів інших авторів для побудови нового наукового знання. Такі межі визначаються відповідністю трьом (інколи чотирьом) критеріям (умови the three-step test): мета, характер використання, природа об'єкта авторського права, обсяг та значимість використаної частини у порівнянні з цілим об'єктом [7].

Межі вільного доброчесного використання авторських творів влучно визначені у Рішенні Верховного Суду США (далі – Суд) у справі *Campbell v. Acuff–Rose*. Так, Суд встановив, що доброчесними можуть бути визнані такі дії наступного автора, за яких він «створює свій твір, розвиваючи тему, змінюючи і розширюючи попередній зміст, призначення, розуміння початкового матеріалу, або спирається на використані в ньому виражальні і художні засоби» [8]. Тобто, надзвичайно важливим у даному випадку буде встановлення того

¹ Чинне законодавство містить норми, що частково спростовують вказане загальноприйняте твердження. Зокрема, відсутність формальної юридичної відповідальності за порушення академічної доброчесності не означає неможливість застосування до особи заходів академічної відповідальності, як, наприклад, закріплені у законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» несприятливі юридичні наслідки, які застосовуються у випадку виявлення академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації у публікаціях чи дисертаціях особи.

факту, що інтелектуальні зусилля первісного автора були доповнені інтелектуальною працею наступного, в результаті чого було створено абсолютно новий твір.

Концепт «справедливого використання» спрямований на те, щоб збалансувати інтереси власників авторських прав із суспільним інтересом у ширшому розповсюдженні та використанні наукових і творчих праць, в його основі лежить ціннісно-орієнтований підхід до розуміння авторського права та меж його реалізації. Саме використання вказаного концепту в процесі розбудови системи академічної доброчесності, на нашу думку дозволить створити орієнтоване на фундаментальні цінності академічної доброчесності справедливе, відповідальне та чесне наукове та освітнє середовище.

Список посилань

1. Tracey Bretag. Academic Integrity. Oxford Research Encyclopedias. 2018. URL: <https://oxfordre.com> (дата звернення: 18.10.2023)
2. Про освіту. *Закон України* від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.10.2023)
3. Про вищу освіту. *Закон України* від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 18.10.2023)
4. Copyright and Fair Use: Plagiarism and Academic Integrity. Jul 8, 2022. URL: <https://atla.libguides.com/copyright/plagiarism> (дата звернення: 18.10.2023)
5. Про наукову та науково-технічну діяльність. *Закон України* від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 18.10.2023)
6. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in Europe Region. *Higher Education in Europe*, v29 n4 p.503-507 Dec 2004. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ691222> (дата звернення: 18.10.2023)
7. Fair Use for scholarly research in communication. Code of best practices. International Communication Association. 2010. URL: https://cmsimpact.org/wp-content/uploads/2016/01/WEB_ICA_CODE.pdf (дата звернення: 18.10.2023)
8. *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, U. S. Supreme Court Opinion. 510 U.S. 569. 1994. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/510/569/> (дата звернення: 18.10.2023)

CHATGPT У НАВЧАННІ ТА ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ

Рашавець Є. А.

*студент другого року навчання ОР «Бакалавр» ОП «Право»
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Chat GPT є системою чат-ботів яка вміє обговорювати та видавати відповіді на запити ніби жива людина також він індивідуально підбирає стиль спілкування виходячи з питань які йому задаються [1].

Реакція на черговий крок у розвитку штучного інтелекту більш ніж неоднозначна. У той час як Білл Гейтс передбачає, що «нові програми, такі як ChatGPT, зроблять багато офісних вакансій більш ефективними», засоби масової інформації перераховують професіоналів, релевантність яких на ринку праці під загрозою.

Chat GPT вміє створювати студентські роботи. Це хвилює працівників освіти у всьому світі. Вчителі і викладачі переймаються що студенти можуть просити чат-бот написати замість них есе реферат чи курсову роботу [2].

Нещодавно українські вчителі навчилися боротися з плагіатом в учнівських роботах. У всі часи, під час навчання учні намагалися спростити процес виконання роботи, учні використовували авторські роботи із підручників, потім використовували роботи знайдені в Інтернеті. Зараз з'явився чат-бот, який створює студентські твори без привласнення авторства на чужий твір. Також змінює твір таким чином ,що викладачі не можуть виявити плагіат.

Мине ще деякий час, перш ніж ми побачимо результати інтеграції ChatGPT у пошукову систему, але бот може бути корисним сьогодні [3].

У побуті: Якщо вам нудно, ви можете поговорити з ChatGPT і попросити його вибрати фільм або музику, які відповідають вашому настрою. Зрештою, саме усвідомлення того, що ти спілкуєшся з машиною, є дуже цікавим відчуттям.

У роботі і бізнесі: Якщо вам часто потрібно створювати інформаційні матеріали (розсилки, пости, новини для внутрішнього використання), ChatGPT допоможе вам зберегти ваш час. До нього доносять ключові моменти, і він за хвилину самостійно «упакує» їх у зв'язний текст.

Комп'ютерний код. ChatGPT може писати робочий код або простий додаток. При цьому програмісти зазначають, що достатньо уваги приділяється функціональності, але безпека не настільки сильна, тому такий код легко зламати. Тобто згенеровану роботу не завжди можна використати.

Творчість. ChatGPT може писати сценарії, оповідання та вірші. Він може створити пісню, а MuseNet і Jukebox (ще один продукт OpenAI) напишуть для нього музику та вокал. ChatGPT може створювати технічні специфікації для нейронної мережі DALL-E, а результатом буде цифрове мистецтво.

Отже зараз, коли штучний інтелект тільки вчиться і поступово вдосконалюється, його можливості варто розглядати в контексті спрощення і прискорення деяких процесів у нашому житті. ChatGPT однозначно стане в нагоді маркетологам у копірайтингу, інфлюенсерам у підготовці контенту для соціальних мереж, власникам бізнесу у веденні необхідної документації. Чат-бот значно спрощує процес пошуку інформації, надаючи користувачам розгорнуті відповіді замість списку посилань. І хоча це неабияк нервує співробітників Google, ми повинні визнати, що конкуренція в розвитку технологій є одним із рушійних сил людського розвитку.

У майбутньому ChatGPT та інші розробки на основі штучного інтелекту можуть замінити людей у виконанні різноманітних завдань. Але саме для того, щоб сформулювати правильні вимоги, вибрати найкращі рішення та оцінити, чи відповідає результат певним очікуванням, потрібна людина з високими професійними навичками та глибоким розумінням конкретної сфери [4].

Список посилань

1. Chat GPT – що це за технологія, її переваги та недоліки, подальші перспективи: <https://www.itbox.ua/ua/blog/ChatGPT--scho-ce-za-tehnologiya-yiyi-perevagi-ta-nedoliki-podalshi-perspektivi/>
2. Технологія штучного інтелекту ChatGPT тепер доступна в Україні: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3672046-chatgpt-epoha-novih-zagroz-ci-novih-mozlivostej.html>
3. Що знає і вмєє ЧАТ GPT: диво-програма допомагає українцям у навчанні та роботі: <https://www.5.ua/nauka/shcho-znaie-i-vmieie-chat-gpt-dyovoprohrama-dopomahaie-ukraintsiam-u-navchanni-ta-roboti-301123.html>
4. ChatGPT доступний в Україні: що це таке і як він змінить освіту?: <https://osvitoria.media/experience/kontrolnu-napyshe-shtuchnyj-intelekt-shho-take-chatgpt-ta-yak-vin-zminyt-osvitu/>

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Рилова О. Ю.

*викладач кафедри філософських і політичних наук
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Хочемо ми того чи ні, але штучний інтелект стрімко увірвався фактично у всі сфери нашого життя та міцно там закріпився. І освіта в цьому плані не є виключенням. Добре це чи погано, покаже час. Але зважаючи на досвід людства, можна впевнено стверджувати, що нового не варто боятися. Слід пам'ятати, що штучний інтелект був створений людьми для полегшення їхньої життєдіяльності.

До питання використання штучного інтелекту в освітньому процесі потрібно підійти раціонально, зваживши всі «за» і «проти», адже прогрес не стоїть на місці, світ дуже швидко змінюється. В сучасних реаліях як ніколи актуальними є слова Льюїса Керрола про те, щоб залишатися на місці, потрібно бігти щодуху, а щоб кудись потрапити, треба бігти хоча б удвічі швидше [1]. Тож сьогодні і викладачам, і студентам фактично не залишається іншого вибору як прийняти правила гри та рухатися уперед.

Як зазначає І. М. Вознюк та ін. активній розробці та впровадженню штучного інтелекту в освіту посприяло інтенсивне використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, що було особливо актуальним в період пандемії коронавірусу [2, с. 15]. На наше переконання ще більше цьому сприяє російсько-українська війна та інші збройні конфлікти у різних куточках світу.

Сьогодні всім учасникам освітнього процесу варто зосередитися не на недоліках використання нових інструментів, а на тих можливостях, які вони відкривають. Зокрема штучний інтелект допомагає генерувати нові ідеї, підбирати навчальні матеріали, аналізувати інформацію, актуалізувати та оцінювати знання здобувачів освіти тощо.

Проте слід пам'ятати, що завжди залишається ризик недоброчесного використання штучного інтелекту під час навчання. Тож перший серйозний виклик, який слід подолати викладачам, – це самим навчитися якісно та доброчесно працювати зі штучним інтелектом, а потім – навчити цього своїх учнів. В той же час не варто забувати, що штучний інтелект не є надійним джерелом інформації, тому другий виклик, що постає перед освітянами, – навчити учнів

перевіряти інформацію та розвивати у них навички критичного мислення. І тут в нагоді може стати вихідний принцип Декартової теорії пізнання – так званий принцип універсального сумніву, який можна сформулювати наступним чином: «Я сумніваюсь у всьому». Як наслідок все це має призвести до впровадження нових підходів та методів в освітній процес, зорієнтованих на розвиток творчих та аналітичних здібностей здобувачів освіти, а також на мінімізацію можливостей шахраювання [3].

Будь які нові відкриття та винаходи мають як свої плюси, так і мінуси. У випадку використання штучного інтелекту в освітньому процесі усі можливі мінуси, швидше за все, будуть компенсовані новими можливостями, які відкриваються перед викладачами та студентами. Тож нам усім слід зосередитися на перевагах використання штучного інтелекту та на тій користі, яку вони можуть нам принести в майбутньому.

Список посилань

1. Керрол Л. Аліса в задзеркаллі. Київ : Ранок, 2018. 144 с.
2. Використання штучного інтелекту в освіті / І. М. Вознюк та ін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 59. С. 14–22. DOI: 10.31652/2412-1142-2021-59-14-22.
3. Примаченко І. Штучний інтелект в освіті: можливості, виклики та перші кроки великої адаптації. *Українська правда. Життя* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/mcarx> (дата звернення: 18.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-172>

CHATGPT ТА ВЕЛИКІ МОВНІ МОДЕЛІ В АКАДЕМІЧНІЙ СПІЛЬНОТІ: МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розвод Е. В.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Запровадження та використання великих мовних моделей (LLM) наприкінці 2022 року, які дозволяють «практикувати ітеративний чат», є зміною парадигми, що дозволяє генерувати текст, який часто майже

неможливо відрізнити від тексту, написаного людиною. Чат-боти на базі LLM мають величезний потенціал для підвищення ефективності академічної роботи, але слід враховувати етичні наслідки їх добросовісного використання та притаманну упередженість.

З моменту випуску мовної моделі ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer) у листопаді 2022 року академічна спільнота висловили різні думки щодо використання цієї моделі, яка базується на технології глибокого навчання і здатна генерувати текст на основі вхідних даних [1]. З одного боку, потенціал використання ChatGPT і LLM в освіті та проведенні наукових досліджень є захоплюючим. Цей потужний інструмент можна використовувати як додатковий ресурс під час занять – у такий спосіб спостерігатиметься вдосконалення когнітивних навичок здобувачів освіти. З іншого боку, існує також ряд також питань, які пов'язані з академічною добросовісністю.

Для розуміння алгоритму роботи ChatGPT та інших LLM, необхідно ознайомитися з кількома «базовими» моментами. По-перше, ключовим досягненням цієї технології є її ітеративна здатність. Ідея ітеративної розробки така: замість однієї довгої послідовності дій увесь життєвий цикл продукту ділиться на кілька мініциклів (ітерацій). У кожній з ітерацій розробляється чи поліпшується окремий компонент системи, після чого він додається до раніше розробленого функціоналу. По-друге, існує дві версії ChatGPT: безкоштовна версія, яку використовує модель версії 3.5, і платна версія, яку наразі використовує модель версії 4.0. Цілком імовірно, що OpenAI використовував відгуки безкоштовної версії, щоб покращити її, завдяки чому вона стала платною. Додатковою важливою особливістю версії 4.0 є те, що вона може приймати вхідні зображення. Існують також інші платформи, наприклад, від Google під назвою Bard та інші LLM, такі як BLOOM – мовна модель, яка має 176 млрд параметрів, здатна генерувати текст 46 природними мовами 13 мовами програмування. Важливою концепцією є також «оперативне проектування» та дія в якості «оперативного інженера», яке полягає в тому, що завдяки ітераційній природі ChatGPT або Bard і чутливості до точного вибору текстової підказки – здатність успішно індукувати бажані результати не завжди є тривіальною.

Фундаментальна проблема чат-ботів на базі LLM полягає в тому, що вони можуть подавати неправдиву інформацію як правду. Фактично, ChatGPT і Bard можуть спотворити свої можливості [2]. До прикладу, коли у агента штучного інтелекту запитали, чи може він допомогти знайти відповідні публікації для цитування у науковій статті – ChatGPT підтвердив, що може, але потім продовжив складання списку з п'яти повністю вигаданих публікацій.

Генеративний штучний інтелект на основі великих мовних моделей створив цілий клас нових навичок, які потрібно опанувати комп'ютерним лінгвістам, а з розвитком технологій у найближчому майбутньому ми можемо очікувати на появу розмовних інтелектуальних агентів, які зможуть розуміти запити користувачів та реагувати на них.

Список посилань

1. Debby Cotton, Peter Cotton, and J. R Shipway. Chatting and Cheating. Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. 2023. DOI:10.35542/osf.io/mrz8h

2. Kasneci E., Seßler K., Küchemann S., Bannert M., Dementieva, D. ChatGPT for Good? On Opportunities and Challenges of Large Language Models for Education. 2023. DOI: 10.35542/osf.io/5er8f

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-173>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ CHATGPT ПРИ ПРОВЕДЕННІ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Руфанова В. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Однією з цілей сталого розвитку людства визначено розвиток інформаційних технологій в різних галузях науки та впровадження інновацій для стрімкого обміну великим об'ємом даних.

Розвиток інформаційного суспільства помає великі перспективи не тільки для здійснення прориву у світ штучного інтелекту, але й може бути використаний для покращення координації зусиль та міжнародної співпраці для забезпечення ефективного запобігання поширення кіберзлочинності та протидії їй. Так, у Кіотській декларації «Активізація заходів попередження злочинності, кримінального правосуддя та забезпечення верховенства права: назустріч здійсненню Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року» задекларовано, що країнам варто сприяти належному використанню

технологій правоохоронними та іншими органами системи кримінального правосуддя, надаючи запитувану технічну допомогу, збільшуючи потенціал і організовуючи необхідну підготовку, а також шляхом удосконалення законодавства, нормативних актів і стратегій, для того, щоб вони відповідали стрімкому та безперервному процесу розвитку технологій [1].

Стрімка цифрова трансформація призвела до того, що штучний інтелект вже проник практично у всі сфери суспільного життя. Не стала виключенням і сфера наукових розробок. Поряд з цим, актуалізувалась проблема етичного використання та впровадження здобутків інформатизації всіх сфер суспільного життя. Це пов'язано з тим, що цифрові трансформації, з одного боку підвищують ефективність, а з іншого боку можуть бути негативним фактором, який несе за собою нові, більш технологічні загрози та виклики [2, с. 25].

Новою формою використання штучного інтелекту є використання інструментарію ChatGPT, який є програмою, яка генерує відповіді на запити користувачів. Інформаційну базу ChatGPT складають великі об'єми даних нейронних мереж, інформація з книг, статей, різного роду досліджень, веб-сторінок тощо.

Позитивними моментами використання ChatGPT є наступні:

1. Швидка реакція на запити користувачів, навіть якщо це прохання прорахувати складні математичні формули та коефіцієнти;

2. Чітка структура інформації, що є результатом закладення в основу відповідей чітких усталених алгоритмів.

3. Реагування на зауваження та досить коректне спілкування. Можливість виправлення зроблених помилок.

4. Швидкий та коректний перекладання тексту на іншу мову. При цьому, програма при роботі на одній мові, може надавати назви першоджерел на іноземній мові. Це свідчить про інтегрований підхід та наділену можливість використання різномовних джерел при формуванні відповідей на запит користувачів.

5. Можливість програми здійснювати аналітичний аналіз заданого тексту, виділяти головне. ChatGPT може скласти план наукового дослідження, запропонувати структуру заданого виду наукової роботи, скласти чернетку статті, сформулювати резюме тощо.

Поряд з позитивними моментами, існують проблемні аспекти використання ChatGPT в науковій діяльності:

1. Захист конференційної інформації. Важливим аспектом є забезпечення захисту конференційної інформації та не допустимість її використання програмою у своїх відповідях.

2. Якість наданої інформації є сумнівною та потребує критичного осмислення, оскільки програма використовує весь масив наявної

інформації, до якої в неї є доступ. Відповідно не всі наукові дослідження є якісно проведеними та не завжди містять достовірну інформацію. При цьому варто пам'ятати, що ChatGPT у своїх відповідях не надає посилань. У разі використання такого тексту в своїх дослідженнях матиме місце порушенням ключового принципу освітньої діяльності, а саме академічної доброчесності.

Поряд з цим, нами була проведена перевірка використання кримінологічних формул при розрахунку коефіцієнту злочинної активності, де однієї зі складових формули є населення країни, зокрема повнолітні особи, які можуть бути суб'єктами кримінальних правопорушень. При цьому, програма розраховувала коефіцієнт на все населення країни. Тобто, при тому, що скоріше за все, ChatGPT має інформацію про правила розрахунків, від все прорахував з похибкою, і тільки після зауваження, він запропонував скорегувати вихідні дані та перерахувати.

3. Етичний аспект. Варто розуміти, що ChatGPT є інструментом, а не джерелом достовірної інформації, тому по-перше варто обмежувати його доступ до особистої інформації, а по-друге, критично її оцінювати та пропускати її через фільтри людяності, етики та професіоналізму. Оскільки ChatGPT не може бути співавтором наукової роботи, вся відповідальність за надану інформацію буде покладатися на реального автора статті.

Отже, резюмуючи зазначимо, що ChatGPT є досить функціональним інструментом, який здатен полегшити, прискорити роботу над науковим дослідженням. Поряд з цим, слід чітко усвідомлювати, що надана ChatGPT інформація потребує перевірки та аналізу. Бездумне та пасивне використання інформації може призвести до порушень права інтелектуальної власності.

Список посилань

1. Активізація заходів попередження злочинності, кримінального правосуддя та забезпечення верховенства права: назустріч здійсненню Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року. Кіотська декларація. URL : https://www.unodc.org/documents/commissions/Congress/Kyoto_Declaration_booklet/21-02817_Kyoto_Declaration_ebook_R.pdf (дата звернення: 17.10.2023)/

2. Баранов О.А. Цивілізаційна місія цифрових трансформацій. *Інформація і право*. 2023. № 3 (46). С. 25–41. URL : <http://il.ippi.org.ua/article/view/287067> (дата звернення: 13.10.2023).

3. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 18.10.2023).

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Рябуха О. О.

*аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

В процесі навчання студенти будь-яких рівнів освіти вдаються до плагіату під час написання письмових робіт, списують на іспитах, звертаються до допомоги інших студентів або до послуг інших людей для виконання завдань, які потребують самостійного вирішення, тобто вдаються до практик академічної нечесності.

Академічна нечесність – широко поширене явище як у вітчизняних, так і в закордонних закладах вищої освіти [1]. Під ним, як правило, маються на увазі нечесні прийоми або заборонені правилами університету дії, що належать до навчальної діяльності та здійснюються студентами для досягнення несправедливої переваги в навчанні.

Нечесність в науці включає в себе наступні види порушення академічної доброчесності: фабрикація (вигадування даних), фальсифікація (маніпулювання вигаданими даними для продукування вигаданих наукових результатів) і плагіат (подання чужих наукових праць та ідей за власні).

Прояв різних форм академічної нечесності спостерігається як в середовищі викладачів, так і серед студентів [3]. Подібна практика свідчить про низький рівень дослідницької культури, етики і поваги до колег.

Розробка ефективних заходів запобігання академічній нечесності у навчальних закладах неможлива без розуміння того, що саме стимулює студентів вдаватися до обманних практик, а що мотивує бути чесними у своєму навчанні [2].

Визначимо основні причини академічної нечесності. По-перше, навіть у чесних студентів недостатньо стимулів підтримувати дотримуватися академічної етики. В Україні студенти навчаються у невеликих та стабільних за складом групах (15–20 осіб) впродовж усіх років здобуття освіти, що може сприяти формуванню внутрішньої групової солідарності. Списування в такому випадку може розглядатися як форма взаємодопомоги, а повідомлення викладачеві

про студента, що списує, може вважатися етично неприпустимим актом зради. Крім того, здобувачі освіти засуджують студентів, які повідомляють викладачам про те, що інші списують.

По-друге у викладачів недостатньо стимулів виставляти незадовільні оцінки у разі виявлення фактів академічної нечесності, адже, це може збільшувати навантаження через необхідність проведення додаткових іспитів (перескладання, роботи комісій). Також, незадовільні оцінки можуть стати причиною відрхувань, що в свою чергу негативно позначиться на фінансуванні університетів, оскільки виділення бюджетних коштів багато в чому залежать від кількості учнів, а вибуття студентів, що становить понад 10%, фіксується як невиконання закладом освіти державного замовлення.

І нарешті, по-третє, сприяти поширеності академічної недоброчесності можуть застарілі практики викладання та оцінювання. Вітчизняні студенти проводять значну частину часу на лекціях, переписуючи навчальний матеріал з дошки/слайдів, а також запам'ятовуючи цей матеріал. В освітньому процесі, в якому заохочується запам'ятовування та відтворення інформації, практики копіювання стають адекватною реакцією на недосконалий педагогічний дизайн, орієнтований на запам'ятовування та відтворення знань.

Отже, визначивши основні причини виникнення академічної нечесності, опишемо можливості його подолання у сучасній освіті. Натепер адміністрація та керівництво закладів вищої освіти зазвичай покладають відповідальність за академічну нечесність, зокрема плагіат, на самих студентів та їх викладачів [3]. У випадках виявлення плагіату та інших форм академічного шахрайства до студентів згідно з регламентами ЗВО можуть бути застосовані заходи дисциплінарного стягнення від зауваження, недопуску до захисту кваліфікаційної роботи, необхідності переробити роботу до відрхування, що є характеристикою карального дискурсу. Положення щодо застосування заходів дисциплінарного покарання, носять обов'язковий характер, що свідчить про те, що у вітчизняних ЗВО перевага надається каральному підходу, а не ціннісному. У той же час все більше уваги починає приділятися останньому зазначеному підходу з боку адміністрації навчальних закладів, оскільки злиття системи етичного регулювання з адміністративною, можна сказати, перетворило етичне регулювання на каральний механізм адміністративної системи. Проте, останнім часом у закладах вищої освіти спостерігається поновлення обговорень проєктів етичних кодексів для боротьби з академічним плагіатом. Крім того, у багатьох ЗВО вже ухвалені кодекси доопрацьовуються та оновлюються; у них, наприклад, з'являються пункти, що стосуються сталого розвитку та наукового середовища. Усе це свідчить про те, що,

незважаючи на превалювання карального підходу, керівництво закладів освіти намагається знайти йому альтернативу.

Таким чином, менеджменту ЗВО доцільно звернути особливо пильну увагу на контекстуальні фактори, такі як поведінка викладачів та поведінка здобувачів освіти, на освітній клімат, який здатний або стимулювати студентів вдаватися до нечесних прийомів у процесі навчання або стримувати від їх використання.

Список посилань

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих / За заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

2. Оніщик Ю. Академічна доброчесність як основа сталого розвитку закладів вищої освіти. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. № 2. С. 7–9.

3. Струнсе В. Місія досяжна: підвищення академічної чесності в українській освіті. *Прозорість і корупція в системі вищої освіти України*. Київ.: Таксон, 2003. С. 272–275.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-175>

ДОТРИМАННЯ ВИМОГ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПП «ЕКОЛОГІЯ, ЕКОМЕНЕДЖМЕНТ ТА ЕКОАУДИТ»

Салавор О. М.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри екології та екоменеджменту
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Саме таке визначення дає Стаття 42 Закону України [1].

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як дотримання таких п'яти фундаментальних цінностей:

чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та відваги до дій. Оскільки замало лише вірити у вище перелічені цінності, їх потрібно відстоювати. Це, в свою чергу, вимагає цілеспрямованості, відваги та відданості [2].

У Національному університеті харчових технологій у квітні 2019 року затверджено Кодекс академічної етики університету [3]. У НУХТ працює комісія з питань академічної етики та затверджено регламент перевірки на академічний плагіат кваліфікаційних робіт здобувачів освіти, рукописів дисертацій та монографій, рукописів статей, поданих до публікування у періодичних наукових виданнях.

Дія Кодексу академічної етики НУХТ поширюється на усіх учасників освітнього процесу в Університеті. За порушення академічної етики особа може бути притягнута до академічної відповідальності в порядку визначеному цим Кодексом. Тому усі гаранті освіти програм та викладачі приділяють значну увагу ознайомленню здобувачів із положеннями академічної доброчесності. Зокрема я є гарантом освітньо-професійної програми «Екологія, екоменеджмент та екоаудит» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 101 «Екологія». Зазвичай здобувачі-магістри уже добре знають, що таке академічна доброчесність, розуміють наслідки відповідальності за порушення інтелектуальних прав і мають досвід перевірки на плагіат власних курсових та кваліфікаційних робіт і наукових розробок.

Гарант зобов'язаний на початку навчального року провести збори із здобувачами ОПП та чітко окреслити вимоги щодо дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти в НУХТ, що включає:

- дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності;
- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації в разі використання почерпнутих із них ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право й суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації [3].

Заключним етапом навчання у магістратурі є виконання та захист кваліфікаційної роботи, що передбачає самостійне розв'язання комплексної проблеми у сфері екології, яке характеризується невизначеністю умов та вимог і потребує проведення досліджень та/або

здійснення інновацій. Кваліфікаційна робота не повинна містити академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Вона має бути розміщена на сайті закладу вищої освіти або його структурного підрозділу, або у репозитарії закладу вищої освіти.

Щоб охопити всі вище перелічені питання академічної доброчесності та врахувати сучасні виклики, у вересні я, як гарантка ОПП, провела зустріч із здобувачами. І вкотре переконалася, що скільки не обговорюй це питання, а завжди відкриваються нові аспекти.

Новітні технології, зокрема використання усіма учасниками навчального процесу ChatGPT, вимагають і нових підходів для забезпечення академічної доброчесності. Тема ролі штучного інтелекту при написанні кваліфікаційної роботи викликала жваве обговорення під час дискусії зі здобувачами-магістрами.

З одного боку, ChatGPT може проводити пошук інформації, генерувати реферати на будь-яку тему, резюме технічних статей або наукових концепцій, аналізувати дані та видавати певну статистику чи прогнози, давати відповіді практично на будь-яке запитання. Зрозуміло, що немає сенсу забороняти здобувачам користуватися ним. З іншого боку, питання етичності видавати згенерований текст за власний залишається відкритим. Також відкритим є питання стовідсоткової достовірності правильних рішень та відповідей ChatGPT, адже велику роль відіграє правильність формулювання запити.

Однозначно можу сказати, що після завершення програми підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище» мені є що розповісти здобувачам та колегам.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 16.10.2023).

2. International Center for Academic Integrity. URL: https://academicintegrity.org/index.php?option=com_content&view=article&id=39&Itemid=160 (Retrieved 16 Oct 2023).

3. Кодекс академічної етики. НУХТ, Київ. URL: <https://nuft.edu.ua/dostup-do-publichnoi-informacii/akademichna-etika/reglamentuyuchi-dokumenti-nuxt> (дата звернення 16.10.2023).

ВІДКРИТА НАУКА В УКРАЇНІ: НА ШЛЯХУ ДО ДОСКОНАЛОСТІ

Сангінова О. В.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри технології неорганічних речовин, водоочищення
та загальної хімічної технології*

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Відкриття даних та результатів наукових досліджень, – це найпростіше, що можна зробити для розвитку науки. Користь відкритої науки беззаперечна: скорочення часу на пошук інформації, необхідної для планування нових досліджень; економія фондів, які не потрібно витрачати на «винахід велосипеда» знову й знову; швидкий вихід на передову науки. За результатами дебатів з питань відкритої науки, які відбулись на засіданні Ради з питань конкурентоспроможності (Competitiveness Council) Європейської ради 27 травня 2016 року [1], було опубліковано висновки щодо якнайшвидшого переходу до системи відкритої науки. Чи відбувся цей перехід та яка ситуація з відкритою наукою в Україні?

Безумовно, кількість журналів з відкритим доступом порівняно з 2016 роком суттєво зросла як у Європі, так і в Україні. Грунтовний статистичний аналіз щодо видань відкритого доступу потребує більше часу, ніж відведено на написання даного есе, тому не представлений у роботі, – лише перелік українських наукових журналів у Scopus і Web of Science містить 170 видань [2]. Однак дослідження щодо рівня дискусії навколо проблем відкритої науки в Україні є більш доступними і представлені нижче.

Перша міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації» відбулась в Україні 27–28 жовтня 2022 року [3]. Питання відкритого доступу до науково-технічної інформації та дослідницьких інфраструктур, проблеми оцінки наукових досліджень, етики відкритої науки, подолання бар'єрів та державна підтримка викликали інтерес і широко обговорювались на теренах заходу. Дебати триватимуть і цього року – у жовтні пройде Друга міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні 2023». Перелік панельних дискусій розширено: більше уваги приділено розвитку національної дослідницької інфраструктури та інновацій в Україні. Конференція проходить паралельно з Тижнем відкритого доступу 2023 [4], темою якого є пошук балансу між вимогами громад та наукових спільнот.

Зазначені ініціативи підтримані науковими та освітніми установами, міжнародними організаціями, а також бізнес-структурами, що свідчить про високу затребуваність суспільством. У той же час за запитом «відкрита наука» у Google Академія у процесі написання даного есе не знайдено жодної статті, а український журнал «Відкрита наука та інновації» засновано лише 2023 року і він теж не має жодного опублікованого випуску [5]. Все це свідчить про те, що ми лише на початку шляху до відкритої науки, однак зупинитися вже не можемо. Цікаво провести більш глибокий аналіз відкритості даних у сфері моєї професійної діяльності.

Список посилань

1. Competitiveness Council, 26-27/05/2016 [Електронний ресурс]. 2016. Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/compet/2016/05/26-27/>.

2. Українські наукові журнали у Scopus та Web of Science [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://openscience.in.ua/ua-journals>.

3. Перша міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні 2022» [Електронний ресурс]. 2022. Режим доступу до ресурсу: <https://conference2022.dntb.gov.ua/#pro-konferentsiiu>.

4. Тема Тижня відкритого доступу 2023: Спільнота понад комерціалізацію [Електронний ресурс]. 2023. Режим доступу до ресурсу: <https://www.openaccessweek.org/theme/uk>.

5. Журнал «Відкрита наука та інновації». 2023. Режим доступу до ресурсу: <https://journal.dntb.gov.ua/index.php/osi/about32>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-177>

НАСТАВНИЦТВО ЯК СКЛАДНИК ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Семенов О. М.

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри української мови і літератури

*Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

Кожна лекція спікерів програми підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект», починаючи з першої «Складники доброчесного освітнього

середовища», заповонила слухачів курсу оригінальною концепцією й авторським баченням. Причина полягає, ймовірно, у зростанні в кожному навчальному закладі ваги й розуміння відповідальності учасників освітнього процесу – і студентів, і викладачів, і управлінського, й допоміжного персоналу за якісні практики.

Доволі слушно зауважував чеський педагог Ян Амос Коменський (1592–1670) у «Пампедії»: «Як для всього роду людського весь світ – це школа..., так і для кожної людини її життя – школа...» [2, с. 159]. До суб'єктів, завдяки яким освітнє, дослідницьке середовище формується як добродесне, відкрите до світу, відносимо наставників. У згаданій програмі Я.Коменський наголошував на тому, що «дуже легко досягти, щоб всяке життя стало школою. Тільки б дати кожному віку робити те, до чого він здатний, і все життя людина буде мати, чому вчитися, що робити, в чому процвітати і звідки збирати плоди життя» [2, с. 159].

Стимул для розвитку дитини може запропонувати наставник, котрий власними зразками поведінки, авторським ідіостилем, часто в ненав'язливій формі спонукає створювати власний продукт.

У межах есею на прикладі публікацій Я. Коменського (XVII ст.) та С. Гончаренка (поч. XXI ст.) окреслимо деякі аспекти наставництва як складника добродесного освітнього середовища.

Для кожного з нас такою першою добродесною школою і наставниками (принаймні ми так хочемо зберегти у своїй пам'яті) є наша родина, наші дідуся, бабусі. У селі, наприклад, звідки я родом, і тепер збережений звичай цінувати, з якої родини, від якого діда-прадіда коріння молоді людини, збережений звичай поважати батьків і їхню молитву, поважати працю. Оці чесноти і є складниками основ академічної добродесності

Добре, якщо таке добродесне середовище формується надалі в школі, в закладі загальної середньої освіти, де пріоритетом у навчанні стає дотримання принципу інструментальності, а завдання насамперед пропонуються компетентнісно орієнтовані, щоб спонукати здійснювати ретельний пошук, зіставляти, порівнювати, структурувати зібрану інформацію, акумулювати у власний досвід, пропонувати власне визначення, класифікації. Тоді в школі буде учневі, як «у батьківській хаті» (О.Захаренко). У селі Сахнівка на Черкащині директор і вчитель фізики Олександр Захаренко ще у 80-роки ХХ століття для того, щоб учні захопились фізикою, створював у школі астрономічну обсерваторію і чарівний фонтан на подвір'ї.

Формуючи академічно добродесне середовище у вищій школі, згадаймо наукового наставника, який виховав майже сотню докторів і кандидатів наук, академіка НАПН України Семена Гончаренка. На його праці з методики фізики і педагогіки і наразі в *Google Академії*

13415 покликань. У статті «Про покликання вченого» (2012) акцентується увага на естетичних та етичних цінностях дослідника. Слушно зауважує С. Гончаренко, що «мотивом і спонуканням писання наукової праці має бути жагуча наукова допитливість», яка не дає людині спокою доти, поки вона не задовольниться» [1, с. 48].

Роль наставника упродовж десятиліть у формуванні добросовісного середовища неоціненна. Він навчає не робити абсолюту з педагогічних законів, передусім навчає читати і вдумуватись над прочитаним, слухати і чути, бути самотутнім і самодостатнім.

Список посилань

1. Гончаренко С. Про покликання вченого. Естетика і етика педагогічної дії. 2012. Вип. 3. С. 44–55.

2. Ян Амос Коменський «Пампедія». Філософія освіти: хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / уклад.: В.О. Огнев'юк, О.М. Кузьменко. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. С. 151–159.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-178>

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО ТА ЙОГО МІСЦЕ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОСОВІСНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сергея І. В.

*доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри загальної гігієни та екології
Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

Одним із найважливіших компонентів цілісної системи академічної добросовісності, що створюється в Україні за умов активного впровадження найсуттєвіших принципів відкритої науки та реалізації різних форматів діалогу із ChatGPT, незаперечно, слід вважати втілення у навчальну, наукову та видавничу діяльність провідних принципів академічного письма.

У цьому контексті потрібно визначити, що академічне письмо (Academic writing) становить цілеспрямовану діяльність дослідника із створення спеціалізованих фахових науково- або навчально-значущих

текстів, презентацію у вельми специфічній «науковій» формі результатів проведених наукових досліджень тощо. Дійсно, уміння чітко та переконливо висловлювати власну позицію і власні погляди є невід'ємною складовою навчального процесу та наукової діяльності і, отже, такий підхід слід вважати надто суттєвим кроком на шляху реалізації адекватних, відповідно до існуючих реалій (процеси глобалізації, запровадження провідних постулатів відкритої науки, в тому числі оперування таким інструментом, як ChatGPT, боротьба із академічним плагіатом тощо), підходів щодо забезпечення академічної доброчесності.

Саме тому згідно із пануючими в європейських країнах підходах, академічні тексти, в тому числі стаття, тези, есе тощо, мають урахувати та реалізовувати такі принципи, як принцип академічної грамотності, котрий є головним, і передбачає той факт, що пріоритетними компонентами будь-якого тексту є урахуванням мети і завдань роботи, яка виконується або описується, висловлювання думок за переважною допомогою інструментарію дискусій і зіставлень; принцип інформаційної грамотності, котрий обумовлює потребу в визначенні глибини інформаційних потреб та, відповідно, пошуку наукових або науково-методичних джерел інформації; принцип міжкультурної грамотності, котрий передбачає урахування знань про різні культури, цінності, традиції тощо. До того ж наведені принципи слід відзначити і як структурні елементи реалізації поняття «Академічна грамотність» і в сучасній вищій школі, і в сучасній науковій діяльності.

Натомість у сучасній науці відсутнім є чітко окреслене однозначне тлумачення зазначеного поняття, як і загалом дискусійними слід вважати суть терміну «академічний» у вищій освіті і, передусім, суть терміну академічну грамотність, який переважно прийнято трактувати як здатність транслювати академічний письмовий дискурс на базі професійно-орієнтованих академічних текстів, критично мислити та підвищувати власну освітню компетентність з навчально- та професійно-значущою метою.

Проте, на наш погляд, ураховуючи подих «вітру змін», пов'язаний із стрімким входженням у структуру традиційної наукової діяльності провідних принципів відкритої науки, більш адекватним необхідно визнати підхід, запропонований австралійським фахівцем Б. Гріном, котрий змістив акцентування на питання нелінійності тексту, багатомірності і комплексності процесу його створення тощо. Саме тому найбільш перспективним слід вважати підхід, який передбачає реалізацію операційної моделі із наступними вимірами: операційний (тобто технологічний згідно із своїм змістом компонент – фактично,

мова і організація тексту, його фізичне втілення, використання мовних засобів тощо), культурний (тобто компонент, який передбачає знання предмета, розуміння питань, які підлягають обговоренню, вірний вибір стилістики в залежності від призначення тексту) та критичний (компонент, який генерує, обґрунтовує і доводить автор своїм текстом, визначає стратегію та лінію побудови текстових пояснень від гіпотези до висновків та практичних рекомендацій) виміри, причому основоположними є культурний і операційний виміри, а похідним – критичний.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-179>

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ІНЖЕНЕРНОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Симонова А. А.

*кандидат технічних наук, доцент,
докторант кафедри машинобудування
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Впровадження та використання штучного інтелекту (ШІ) у сфері освіти та науки винесено як окремий напрямок у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, яка була ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України [1]. У цьому документі зазначено, що для сфери вищої освіти необхідним є включення питань ШІ до освітніх програм з різних спеціальностей, створення міждисциплінарних, у тому числі спільних, магістерських і докторських програм. Фокус розвитку спрямовано на застосування технологій ШІ у напрямках науки, а також міждисциплінарних дослідження на перетині сфери штучного інтелекту та інших галузей науки.

У представленій роботі буде розглянути перспективи використання ШІ у сфері інженерної освіти та науки.

Існують різні відношення до використання ШІ в інженерії. В роботі [2] зазначено, що точні та інженерні науки є галузями в яких застосування методів ШІ неефективне та недоцільне, оскільки це структуровані предметні галузі із перевіреними та надійними алгоритмами та методами для вирішення задач.

На протипагу зазначеному вище твердження існують численні наукові роботи з використанням штучного інтелекту для різних інженерних галузей.

В роботі [3] зазначено, що будівельна галузь активно вивчає перспективи використання штучного інтелекту з інформаційним моделюванням будівель (BIM) для оптимізації дизайну для будівництва за межами об'єкта, вибору матеріалів, повторного використання та відновлення, закупівлі з ефективним використанням відходів, деконструкції та гнучкості. Вчені визначили 14 напрямків використання різних видів штучного інтелекту для вирішення проблем, пов'язаних із будівництвом [4].

У роботі [5] було проаналізовано технології штучного інтелекту, які використовуються в різних механічних областях, таких як термічна промисловість, виробництво, проектування, контроль якості та різні пов'язані галузі машинобудування.

Аналіз тенденцій щодо використання різних технологій штучного інтелекту для керування параметрами процесу, планування процесу, обробки, контролю якості та оптимізація для плавного розвитку продукту чи системи продемонстрував активний інтерес закордонних вчених щодо впровадження ШІ в інженерну галузь.

Список посилань

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р / Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.10.2023)

2. Савченко А.С., Синельников О.О. Методи та системи штучного інтелекту: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.050101 «Комп'ютерні науки». К. : НАУ, 2017. 190 с.

3. Sacks R., Girolami M., Brilakis I. Building Information Modelling, Artificial Intelligence and Construction Tech. *Developments in the Built Environment*. 2020. Volume 4, <https://doi.org/10.1016/j.dibe.2020.100011>.

4. Abioye S.O., Oyedele L.O., Akanbin L., Ajayi A., Delgado J.M.D., Bilal M., Akinade O.O., Ahmed A. Artificial intelligence in the construction industry: A review of present status, opportunities and future challenges. *Journal of Building Engineering*. 2021. Volume 44. <https://doi.org/10.1016/j.jobe.2021.103299>.

5. Patel A.R., Ramaiya K.K., Bhatia C.V., Shah H.N., Bhavsar S.N. (2021). Artificial Intelligence: Prospect in Mechanical Engineering Field. *Data Science and Intelligent Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*. Volume 52. https://doi.org/10.1007/978-981-15-4474-3_31

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕРЕВІРКИ ТЕКСТУ НА ПЛАГІАТ

Сідлецька О. М.

*асистент кафедри права, професійної
та соціально-гуманітарної освіти*

*Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна*

Плагиат є гострою проблемою як в освітньому так і науковому середовищі. Трактують плагиату у Законі України «Про авторське право та суміжні права» визначається як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1]. У світі сучасних інформаційних технологій, зростанням доступу до великої кількості даних та інформації, плагиат стає все більш поширеним явищем. Як зазначають представники антиплагиатної ініціативи «Дисергейт», до 90% усіх робіт в Україні містять плагиат [4]. У рамках протидії академічній недоброчесності заклади вищої освіти мали б розширювати власні внутрішні документи, щодо врегулювання питання доброчесності. Проте високий відсоток плагиату засвідчує про низький рівень дієвості механізму протидії, тому існує потреба у покращенні ефективності методології виявлення плагиату в текстах. Розглянемо покроково дане питання.

Крок 1. Визначення об'єкта перевірки

Першим та ключовим кроком у методології перевірки текстів на плагиат є визначення об'єкта перевірки. За проведеним аналізом нормативних документів щодо політики академічної доброчесності рекомендовано до перевірки на плагиат включати курсові роботи студентів, кваліфікаційні (дипломні) роботи на отримання відповідного ступеня освіти, дисертаційні роботи на здобуття ступеня «доктор філософії/доктор мистецтва» (кандидат наук) або «доктор наук», рукописи монографій і підручників, рукописи навчальних посібників, які мають авторський текст, рукописи статей, тези доповідей, що подаються до редакцій наукових журналів або оргкомітетів наукових конференцій, семінарів та інших видів діяльності. Поріг унікальності визначається індивідуально кожним виданням. Уся інформація, яка була запозичена у інших авторів, обов'язково має містити посилання на джерело [7].

Крок 2. Вибір інструменту для перевірки

Другим кроком є вибір інструменту для перевірки на плагиат. Існує безліч інструментів, спрямованих на виявлення плагиату.

Найпопулярнішими є *UNICHECK*, *Turnitin*, *Strike-plagiarism*, *iThenticate*, *Quetext*, *AntiPlagiarism.Net*. Деякі з них мають обмежене застосування, придатне виключно для освітніх або наукових цілей. Інші є більш універсальними і придатними для копірайтерів і журналістів. Наприклад, *Quetext* пропонує швидку перевірку, але не достатньо розширену, як *AntiPlagiarism.Net*, яка визначає копіювання точніше і є найпопулярнішою серед безкоштовних програм. *Grammarly Plagiarism Checker* ідеально підходить для будь-якого виду матеріалів чи статей, навіть таких як художні тексти, наприклад, есе. Однак він може бути не найкращим вибором для наукових праць через обмежений обсяг бази даних. В даному випадку, кращим варіантом є застосування програми *UNICHECK*, що є легкою у використанні, не потребує встановлення додаткового програмного забезпечення або спеціального обладнання. Але, як зазначають сучасні дослідники, сучасні засоби перевірки тексту на плагіат недосконалі, вони не є універсальними та легкодоступними [3], а також визначити плагіат, якщо він був якісно перероблений (рерайт) – практично неможливо автоматизованими засобами, тому у якості алгоритму швидкої перевірки текстів на плагіат найбільш ефективним виявився метод шинглів із сортуванням [2].

Крок 3. Підготовка тексту та перевірка на плагіат

Перед подачею тексту на перевірку, необхідно виконати підготовчі дії. Це включає в себе перевірку орфографії та граматики, видалення зайвих пропусків, та інші корекції, що полегшують аналіз та допомагають уникнути помилоквих результатів.

Крок 4. Аналіз результатів та виправлення помилок

Після завершення перевірки, необхідно проаналізувати отримані результати. Інструмент надасть відсоток подібності тексту до інших джерел або ж плагіату. Важливо ретельно розглянути ці дані та визначити, чи він свідчить про наявність плагіату, і в якому обсязі, чи виявлені збіги є цитуваннями із посиланням на авторів. Якщо результати показали наявність плагіату, необхідно вжити заходів для виправлення помилок. Це може бути видалення або заміна контенту, правильне цитування джерел, узагальнення думок ряду авторів, аналіз результатів досліджень, які стосуються теми, або інші кроки, що допоможуть покращити якість тексту та усунути плагіат [6].

При виявленні академічного плагіату може встановлюватися академічна відповідальність, основні види якої встановлені Законом України «Про освіту». Відповідно до частини 7 статті 42, види академічної відповідальності учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу

освіти, що мають бути затверджені основним колегіальним органом управління закладу освіти [5].

Найпоширенішою проблемою наразі у закладах вищої освіти є те, що вони здійснюють здебільшого внутрішню перевірку студентських робіт на плагіат, що пов'язано з недофінансуванням. Проте, нестача коштів не повинна впливати на якість наукової роботи у сфері вищої освіти, тому ЗВО варто переглянути процедуру перевірки робіт на плагіат та забезпечити безкоштовну процедуру наукових робіт здобувачів у зовнішній пошуковій системі Google. Таке рішення стимулюватиме студентів ще на початку виконання роботи ставитись відповідальніше до її написання. Також, позитивним буде постійна популяризація принципів академічної доброчесності, демонстрація учасникам освітнього процесу про переваги власних умінь створювати та відкривати нове, невідоме, адже застосування тільки механізму залякування, відповідальності та покарання – негативна практика для здобувачів, яка навпаки буде працювати над пригніченням прагнення до нових звершень.

Список посилань

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права»: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

2. Куперштейн Л. М., Мельник М. Я. Аналіз методів перевірки тексту на плагіат: веб-сайт. URL: [file:///C:/Users/Zver/Desktop/7373-26229-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zver/Desktop/7373-26229-1-PB%20(1).pdf).

3. Рижко О. М. Боротьба з плагіатом у контексті проблеми академічної чесності: соціальнокомунікаційний аспект: веб-сайт. URL: file:///C:/Users/Zver/Desktop/drsk_2017_3_9.pdf.

4. Сінченко Д. Плагіат в українській освіті. Як організовано боротьбу з явищем в регіональних вишах: веб-сайт. URL: file:///C:/Users/Zver/Desktop/drsk_2017_3_9.pdf.

5. Про Освіту (Закон України). № 2145-VIII. (2019): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

6. Manika Garg. A systematic literature review on online assessment security: Current challenges and integrity strategies: веб-сайт. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167404821003680>

7. Alexander Amigud. An integrative review of security and integrity strategies in an academic environment: Current understanding and emerging perspectives: веб-сайт. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167404818301792>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИВЧЕНІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН З ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА НА МАЙБУТНІХ РОБОЧИХ МІСЦЯХ

Сірик А. О.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри екології та екоменеджменту
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

В сучасному світі молодь, здобувачі вищої освіти опановують не лише знання з різних предметів відповідно до обраного напрямку підготовки, але й нові можливості інтелектуальних машин. Так, у лютому 2022 року міністр цифрової трансформації Михайло Федоров повідомив, що ChatGPT від OpenAI став доступний в Україні, а з 13 липня 2023 року в Україні доступний чат-бот Bard від Google на основі штучного інтелекту. Чат-боти зі штучним інтелектом, які можуть генерувати текст за допомогою коротких підказок, виявилися дуже зручними для пошуку різноманітної інформації. Розглядаючи різні аспекти використання чат-ботів або інших можливостей штучного інтелекту у сфері безпеки праці, то можна виділити два погляди.

Перший погляд – засвоєння знань студентами з таких дисциплін як «Безпека життєдіяльності та охорона праці», «Основи професійної безпеки», «Менеджмент безпеки праці» та ін.: сучасні чат-боти не можуть згенерувати необхідну добірку матеріалів з урахуванням змін у чинному законодавстві України з питань безпеки праці, які потребуватимуть уточнення. Таким чином, здобувач може отримувати не завжди правильні або реальні відомості з правових питань в галузі охорони праці. Крім того, до здобувачів висуваються вимоги щодо особистісного підходу при виконанні індивідуальних завдань, а подальша перевірка виконаних робіт може виявити схожість/співпадіння відповідей, що були представлені викладачу на оцінювання. Таким чином, студент не достатньо ефективно засвоює необхідні знання з навчальних дисциплін з охорони праці, а при перевірці виконаних робіт (текстів) викладачем виникатиме питання дотримання академічної доброчесності відповідно до п. 3.2 Кодексу академічної етики, якими керуються члени університетської спільноти Національного університету харчових технологій [1].

Погляд другий – використання можливостей штучного інтелекту у сфері безпеки праці при виконанні робочих завдань. Так, у червні 2023 року, таке видання як науково-виробничий журнал «Охорона праці», випускає публікацію за авторством Наталії Колесник «Штучний інтелект у сфері безпеки праці: варто застосовувати чи ні? Допоможе чи завадить?». У публікації піднімається питання щодо використання штучного інтелекту у сфері безпеки праці. «Штучний інтелект – це нова технологія, яка може значно полегшити нашу роботу і підвищити рівень безпеки на робочому місці» – пише автор. Наводяться аргументи, такі як: «Перш ніж почати використовувати ШІ, потрібно зрозуміти, як правильно взаємодіяти з ним. Інакше можуть виникнути проблеми та незручності. Ось декілька типових помилок, з якими люди можуть стикнутися під час роботи із ШІ: неправильне розуміння можливостей ШІ, залежність від автоматичних рішень, неправильна взаємодія із ШІ, недовіра до ШІ». Як висновок, автор пише: «Чи варто навчатися взаємодіяти зі штучним інтелектом фахівцю з охорони праці? Це залежить від кожної окремої людини і пов'язано насамперед з її страхами, ставленням до нових технологій і бажанням оптимізувати свою роботу. Наведемо лише декілька напрямів діяльності, у яких ШІ може стати в пригоді фахівцям з охорони праці: аналіз та прогнозування ризиків; розробка програм безпеки та навчання; автоматизований моніторинг; навчання та підвищення рівня свідомості працівників; аналіз інцидентів. Але для того, щоб отримувати цю допомогу у роботі, потрібно навчатися взаємодіяти зі штучним інтелектом» [2].

На підставі огляду представлених теоретичних аспектів використання штучного інтелекту при вивченні навчальних дисциплін з охорони праці та у майбутньому на робочих місцях можна підсумувати, що перетин можливостей сучасних чат-ботів та охорони праці – це те, що швидко розвивається і пропонує як захоплюючі можливості в майбутньому, так і можливі певні труднощі зараз. Для успішного освоєння цієї нової області необхідно шукати баланс між використанням переваг штучного інтелекту та скороченням ризиків, пов'язаних з цим.

Список посилань

1. Кодекс академічної етики університету. Режим доступу: <https://nuft.edu.ua/dostup-do-publichnoi-informacii/akademichna-etika/reglamentuyuchi-dokumenti-nuxt>

2. Наталія Колесник, Штучний інтелект у сфері безпеки праці: варто застосовувати чи ні? Допоможе чи завадить? Охорона праці. Режим доступу: <https://ohoronapraci.kiev.ua/article/anonsi/stucnij-intelekt-u-sferi-bezpeki-praci-varto-zastosovuvati-ci-ni-dopomoze-ci-zavadit>

ПРИНЦИПИ ДОБРОЧЕСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Сминтина О. В.

*доктор історичних наук, професор,
завідувачка кафедри археології, етнології та всесвітньої історії,
керівницка Центру забезпечення якості освіти
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Гуманітарна наука та освіта в Україні традиційно вважаються царинами, у котрих залишається досить широкий простір для різноманітних проявів академічної недоброчесності, серед котрих абсолютними лідерами виступають плагіат та створення академічних текстів на замовлення. Археологічна наука не менш традиційно має виразну специфіку у контексті гуманітарного знання, що обумовлена передусім особливостями археологічних джерел та методів їх дослідження [1]. Окрім традиційних для гуманітаристики принципів роботи із текстами, археологічне дослідження передбачає залучення речових матеріалів (результатів археологічних розкопок та розвідок, музейних колекцій), даних широкого кола природничих наук, а також передбачає створення та опрацювання різноманітних зображень, карт та технічних креслень.

Специфіка джерельної бази, а також міждисциплінарний характер сучасного археологічного знання та особливості проблематики археологічних досліджень накладають відбиток на прийоми та методи доброчесного застосування штучного інтелекту у професійній діяльності археологів. Слід визнати, що в Україні це застосування не набуло значного поширення, тому для уточнення потенційних пізнавальних можливостей ШІ в археології мною був сформований відповідний запит українською мовою до ChatGPT [2].

Отримана мною відповідь являла собою перелік з восьми способів використання ШІ в археології, шість з яких безпосередньо пов'язані з обробкою та аналізом зображень археологічних артефактів та їх комплексів, техніками геопозиціонування та просторового моделювання археологічних пам'яток.

Виходячи з того, що у цій першій відповіді абсолютно переважала тема обробки зображень, я поставила наступне запитання ChatGPT: «Які системи штучного інтелекту застосовуються для обробки та

аналізу зображень в археології?». Перша відповідь містила вісім прикладів того, як ШІ допомагає удосконалити певні зображення, доповнити їх та впорядкувати. Оскільки мені було цікаво, наскільки повним є наведений перелік, я під час сесії поставила завдання згенерувати відповідь на це питання вдруге. Друга відповідь була сформована за іншим принципом: ChatGPT перелічів не корисні для опрацювання зображень опції ШІ, а навів перелік з семи типів систем штучного інтелекту, які у цьому допомагають, зокрема, коп'ютерний зір, нейронні мережі тощо.

Наступний цикл питань стосувався прикладів того, як в археології можуть бути застосовані нейронні мережі з конволюційними шарами (CNNs), котрі ChatGPT у першому циклі питань визначив як основний інструмент для обробки зображень. Відповідь містила перелік окремих кейсів, де застосування ШІ суттєво прискорює роботу археолога: розпізнавання та класифікація артефактів за сировиною, морфологією та стилем оздобленням, покращення роздільності зображень задля ідентифікації залишків давніх об'єктів та споруд на аерофотозображеннях, тощо. Зауважу принагідно, що цей перелік кейсів для мене особисто був надзвичайно цікавим, оскільки посприяв виникненню декількох цікавих ідей для майбутнього опрацювання, зокрема, через звернення до архітектури EfficientDet, котру ChatGPT ідентифікував як одну з найбільш ефективних у локалізації та класифікації об'єктів та споруд.

Таким чином, ChatGPT своїми відповідями продемонстрував, що застосування технологій штучного інтелекту в археологічних дослідженнях акцентовано переважно на його практичній складовій, на опрацюванні специфічної джерельної бази: тут він виступає як ефективне технологічне рішення, котре допомагає здійснити вияв та первинне впорядкування джерельної бази.

Саме в цьому вимірі й стає можливим добросовісне використання штучного інтелекту в археології: ШІ виступає як інструмент, що допомагає полегшити та автоматизувати опрацювання значного обсягу зображень, як технічний засіб удосконалення якості зображень, як техніка просторового моделювання об'єктів та споруд.

Водночас, моделювання мети та завдання дослідження, виявлення джерельної бази, інтерпретація отриманих (у тому числі й за допомогою технології ШІ) результатів, історико-культурні порівняння, інтерпретація, встановлення особливостей та закономірностей, загальнотеоретична та висновкова частина роботи залишаються цариною прояву особистості вченого, а їх артикуляція залежить від його персонального стилю викладу матеріалу. Застосування ШІ у цих вимірах, на погляд автора, несе значні ризики порушення принципів

академічної доброчесності, оскільки може розглядатися як один з варіантів несамостійного виконання завдання та створення текстів на замовлення.

Список посилань

1. Синиця Є. В. Археологічні джерела [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Україна–Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2019. 842 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=2.2.9> (останній перегляд: 18.10.2023).

2. <https://chat.openai.com/share/f3f62cb5-d4fd-43e2-b991-40798ee3f533>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-183>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Солодюк Н. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Відповідно до сучасних вимог формування та удосконалення компонентів педагогічної системи з урахуванням академічної доброчесності у професійній підготовці майбутніх викладачів становить високу важливість та постає на перший план у сфері освітнього середовища та підготовці майбутніх викладачів. Проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів присвячено багато наукових досліджень вітчизняних науковців, зокрема розвідки О.М. Дуплійчука, О.С. Антонової, М.А. Пригодія, В.В. Желанової, І.І. Коновальчука, С.Т. Шацького, Л.Ф. Панченка, А.С. Макаренка, І.А. Зязюна, Д.І. Іванової, І.В. Середи, О.М. Пехоти, В.Г. Кременя, О.О. Красовської, М.С. Кореця та інших. Використовуючи результати досліджень цих дослідників, нами були проведені певні кроки у формуванні основних компонентів педагогічної системи при професійній підготовці майбутніх фахівців.

Розвиток реформ педагогічної освіти з урахуванням академічної доброчесності передбачає необхідність:

- розроблення сучасної моделі педагога з урахуванням академічної доброчесності згідно потреб сучасного суспільства та умов середовища, у якій він чи вона перебуває;
- розгляд перспектив розвитку професійної підготовки з урахуванням впровадження основних компонентів академічної доброчесності;
- комплексний підхід при професійній підготовці майбутніх викладачів з урахуванням академічної доброчесності у контексті глобальних технологічних змін;
- визначення перспектив для подальшої педагогічної діяльності з урахуванням академічної доброчесності.

Різні науковці у своїх дослідженнях по-різному розкривали найважливіші компоненти професійної підготовки академічнодоброчесних викладачів. На думку О.М. Дуплійчука, саме науково-дослідна підготовка уможливує визначення прийомів, форм і засобів навчання, які приведуть до успішного вирішення педагогічних задач [2012, с. 76]. Так, наприклад, Т.Д. Сидоренко вважає, що найважливішими компонентами при професійній підготовці є інтегративний, соціальний, особистісний компоненти [2002, с. 20]. В.І. Лозова вважає, що професійно-педагогічна підготовка є системою структурних та функціональних компонентів, які визначають особливості та забезпечують формування особистості майбутнього фахівця [2002, с. 400].

На думку О.О. Красовської мотиваційний компонент несе особливе значення у професійній підготовці майбутнього викладача. Вона акцентує увагу на тому, що внутрішня мотивація та емоційно-ціннісне ставлення майбутнього педагога впливає на подальшу ефективність діяльності у майбутньому [2016, с. 30]. Н.П. Онищенко вважає, що на перший план виступає проблема створення дієвого освітнього середовища професійної підготовки майбутніх викладачів [2021, с. 154].

Як зазначає О. Ярошинська, викладач повинен мати здатність до мобільної адаптації в умовах професійної діяльності, які швидко змінюються [2011, с. 3]. Професійний викладач має орієнтуватися в конкретних соціокультурних умовах та вміти адаптуватися до нових умов та змін, які виникають у певному середовищі за певних обставин. Тому вищі навчальні заклади мають забезпечити загальну професійну підготовку майбутнього фахівця через імплементацію середовищного підходу. Деякі дослідники, які вивчали середовищний компонент в освіті (зокрема І. Левицька, І. Щендрик, І. Улановська) стверджують, що фахівець накопичують багаж знань у безперервному мінливому

середовищі, яке включає комунікативне та інформаційне середовища, які швидше за усіх відображають соціальні зміни [2015, с. 394].

Список посилань

1. Гоблевська К.В., Кобюк Ю.М. Підготовка майбутнього вчителя до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Київ, 2016. 4 с.

2. Дуплійчук О.М. Сутність професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: «Педагогічні науки» (1.39). Житомир. 2012. 76 с.

3. Красовська О.О. Компоненти та критерії професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до мистецько-освітньої діяльності Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука, м. Рівне, Україна 2016, с.30 Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV (39), Issue: 79, 2016. 30 с.

4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання навч. посібник [для студентів пед. навч. закладів] / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків: “ОВС”, 2002. 400 с.

5. Марущак О.В. Структура системного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2015. № 41. 394–399 с.

6. Ничкало Н.Г. Професійний розвиток особистості у контексті неперервності. Концептуальні засади професійного розвитку в умовах євроінтеграційних процесів. зб. наук. статей / за ред. В.Г. Кременя, М.Ф. Дмитриченка, Н.Г. Ничкало – Уклад.: М.В. Артюшина, В.П. Тименко та ін. – К.: НТУ. 2015. 23 с.

7. Онищенко Н.П. Методологічні підходи до викладання педагогічних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах 2021 р., № 75, Т. 2. 154 с.

8. Пехота О.М., Середа І.В., Прасол Н.О. та ін. Формування технологічної культури майбутнього викладача: монографія /; за наук. ред. О. М. Пехоти. – Миколаїв: Іліон, 2016. 314 с.

9. Сидоренко Т. Д. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Т. Д. Сидоренко ; Криворізький держ. пед. ін-т. – Кривий Ріг, 2002. 20 с.

10. Ярошинська О. Середовищний підхід в професійній освіті: теоретичні засади та перспективи впровадження. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2011. № 4. Ч. 1. 104–109 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-184>

CHATGPT: СУЧАСНИЙ ВИКЛИК У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ УКРАЇНИ

Сосіна К. В.

*студентка другого року навчання ОР «Бакалавр» ОП «Право»
кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

У минулому році штучний інтелект став поширюватися серед інтернет-користувачів, у тому числі і серед учасників навчального процесу.

Приділяється більше уваги саме до віртуального боту ChatGPT, який через вже наявної інформації має змогу згенерувати відповідь залежно від запиту особи. Технології нашого століття стали потенційною перешкодою для академічної доброчесності, адже все більше і більше студентів почали видавати роботи, які створив сам штучний інтелект, за свої, тим самим зменшуючи продуктивність та ефективність навчання.

Тобто, такий легкий спосіб: зловживання штучним інтелектом, є руйнівною силою для освіченості людей, що у подальшому, може спричинити взагалі деградацію населення.

Проте такий висновок є досить критичним та можливим у тому випадку, якщо влада не робить необхідних заходів для інформування важливості висловлювання, перш за все, власної думки.

Звісно, останній фактор – малоймовірний, адже, на сьогоднішній день, законодавство України не стоїть на місці та постійно розвивається, проте і є деякі нюанси, які будуть пізніше розглянуті.

Як відомо, у листопаді 2022 році компанія OpenAi створила чат-бот ChatGPT, тим самим і зробила величезний крок до розвитку усього людства [1].

Ця програма не пройшла й повз молоді, яка спочатку користувалась цим винаходом у розважальному характері, а згодом – у освітньому. Звісно, можна виділити деякі переваги щодо цієї програми: наприклад, за допомогою неї можна знайти необхідні джерела для певної теми, перевірити текст на наявність граматичних або орфографічних помилок.

Слід зазначити, що у такому випадку чат-бот не може слугувати як основний спосіб написання наукових праць, адже головна мета останнього – це викладання своїх думок, які містять новизну.

До 2023 року, на той час чинне законодавство чітко не передбачало контент, який згенерований штучним інтелектом, як порушення академічної доброчесності.

Проте за допомогою ЗУ «Про освіту», можна було визначити таку працю як академічний плагіат, тим самим звертаючись до статті 42, де зазначено, що академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [2].

Поняття плагіату було більш правильним з правової точки для визначення праць штучного інтелекту, адже, наприклад, чат-бот ChatGPT не створює щось нове, а навпаки, генерує відповідь на запит з старої інформації, порушуючи авторське право інших авторів.

Що стосується правового регулювання з приводу згенерованих ШІ робіт на сьогоднішній момент, то Закон України «Про авторське право і суміжні права» чітко є стаття про відповідний вид твору – неоригінальний об'єкт, згенерований ШІ, з правом особливого роду, тобто у своєму роду не має прецедентів [3].

Проте в таких праць є особливості: роботи повинні бути створені без участі фізичної особи.

Відповідно, це положення не зовсім підходить у нашому випадку.

Тому, аналізуємо іншим шляхом. У цьому ж Законі прописано, що автор є фізичною особою, яка за допомогою свого творчого потенціалу, має змогу створити власний інтелектуальний об'єкт. Чат-бот не може бути ним і, навіть співавтором, адже, по факту, це штучна програма, яка керується лише здобутками інших творців.

Виходячи із цього, ChatGPT лише є інструментом для виконання певного запиту.

Проблемою на сьогоднішній день є наступне: хто понесе відповідальність за порушення авторських прав у отриману від ШІ текстів? Адже національний законодавець чітко не вказує.

Якщо звернути увагу на Резолюцію 2015/2103 Європейського парламенту від 16 лютого 2017 р., то можна знайти інформацію про те,

що відповідальним за отриману від ШІ роботу, що не вказує на використанні джерела, тим самим порушує честь та гідність інших наукових праць, може бути так званий «human agent», тобто це власник, оператор або сам ж користувач програми ШІ [4]. У нашому випадку, остання особа цілком підходить, якщо взяти до прикладу студента, який пішов легшим шляхом, копіювавши такий текст та видавши його за свою роботу.

Тобто, фактично користувач ChatGPT має нести повну відповідальність за такий твір, який був згенерований системою.

Проте у будь-якому разі в законодавстві України потрібні зміни, які передбачають окремий розділ про ті роботи, які створені штучним інтелектом, але за підтримкою фізичних осіб.

Переходячи до висновку, можна зазначити, що по суті чат-бот ChatGPT є досить корисною програмою, якщо використовувати в правильних цілях. У іншому випадку, зловживання системою, наприклад, повністю скопіювати згенерований текст, помістити у свою наукову працю без будь-яких зазначень, є негативним явищем у сфері академічної доброчесності. З приводу цього, чинне національне законодавство не відводить певну статтю про такий вид робіт, лише у ЗУ «Про авторське право і суміжні права» йдеться мова про текст, який був згенерований ШІ без впливу фізичних осіб.

Проте можна позначити праці, які ми розглянули, як вид академічного плагіату, адже, по факту, такий твір не надає список використаних джерел, тим самим порушуючи права тих авторів, чії праці були використані.

Із цього виходить, якщо фізична особа таким чином користується таким текстом у нечесних цілях, то вона ж понесе за це покарання.

Звісно, суспільство не стоїть на місці і має залізні надії з приводу зміни законів на позитивний бік, які, у першу чергу, можуть полегшити наше життя. ChatGPT є лише вершиною айсбергу і, якщо на початковому етапі ми не зможемо вистояти межі між добросовісним використанням та зловживання таких систем, у майбутньому ця проблема буде майже невіршеною.

Список посилань

1. Інтернет-стаття «What is ChatGPT?». URL: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/ChatGPT> (дата звернення 15.10.2023).

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 2 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 15.10.2023).

3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення 15.10.2023).

4. Резолюція Європейського парламенту від 16.02.2017 № 2015/2103 (INL). URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN> (дата звернення 15.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-185>

ВПРОВАДЖЕННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Столярчук В. В.

*спеціаліст, аспірант (PhD), дослідник, інженер випробувач РКТ
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
ДП «Конструкторське бюро «Південне» імені М. К. Янгеля»
м. Дніпро, Україна*

Система штучного інтелекту (ШІ) – це машинна система, яка розроблена для роботи з різним рівнем автономності та яка може, для явних або прихованих цілей, генерувати результати, такі як прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на фізичне або віртуальне середовище. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

Сформулювати концепцію впровадження проблемно-орієнтованого навчання з використанням ШІ у викладанні інженерних спеціальностей з дотриманням норм доброчесності. Запропонований підхід є більш сприятливим для розуміння здобувачами інженерних спеціальностей,

адже надає їм можливість вирішувати реальні технічні проблеми з використанням алгоритмів ШІ. Так здобувачі краще розвивають свої аналітичні здібності під час виконання групових проєктів з використанням ШІ, тоді як викладач виконує роль фасилітатора та допомагає у проведенні незалежного дослідження в освітньому процесі. Програма впровадження добросовісного використання ШІ буде спрямована на професійний розвиток здобувачів та науково-педагогічних працівників в активізації наукової роботи.

Для успішного поєднання штучного інтелекту та загального регламенту про захист даних (GDPR) необхідно враховувати принципи законності, прозорості, згоди, обмеження обробки даних та інші вимоги GDPR. Це означає розробку та впровадження алгоритмів та технологій, з дотриманням цих принципів, а також освіти та свідоме використання ШІ з урахуванням правил GDPR [2].

Навчання здобувачів з використанням штучного інтелекту є прийнятним у різних ситуаціях, які будуть визначати це використання та етичні наслідки такої технології, бачити її обмеження в майбутньому, необхідна більша регіональна узгодженість між підходами до політики, тому заклади вищої освіти мають отримати підтримку для спільної роботи над розробкою наступного покоління політики, пов'язаної з академічною добросовісністю [3].

Ефективне правове регулювання ШІ забезпечить збалансований підхід до використання систем ШІ в побуті, захист прав громадян та підтримку інноваційного розвитку України.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту». Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Барбашин С. Штучний інтелект: правове регулювання в Україні та ЄС. <https://barbashyn.law/statti/shtuchnyj-intelekt-pravove-regulyuvannya-v-ukrayini-ta-yes/>.
3. Lancaster T. Artificial intelligence, text generation tools and ChatGPT – does digital watermarking offer a solution? *International Journal for Educational Integrity*. 2023. No 19 (10). DOI: 10.1007/s40979-023-00131-6.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
ДУМКИ І МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

Стречень С. Б.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри загальної і клінічної фармакології та фармакогнозії

Одеський національний медичний університет

м. Одеса, Україна

Насамперед необхідно визначитися з термінами, яким присвячена наша зустріч – честь, гідність, мораль, моральність – людським категоріям, що розглядаються у контексті професійного життя та діяльності науково-освітньої громадськості. Хоча, як нам здається, ці поняття повинні бути притаманні будь-якій людині, незалежно від роду та характеру її діяльності.

Чому питанням доброчесності та добропорядності у широкому розумінні слова, і академічній більш вузько, приділяється останнім часом дуже багато уваги? На рубежі 70–80-х років минулого століття – час нашого навчання у середній та вищій школі, ще раніше, коли навчалися та ставали високими професіоналами наші батьки та вчителі, таких понять та питань не виникало або вони не позначилися як значущі, бо виховувалися ми зовсім інакше. Повага до близьких, приклад їх становлення як особистості, спілкування в сімейному колі, вміння комуніювати, починаючи з дитячих дошкільних колективів, продовжуючи у середній школі та закінчуючи у вищому навчальному закладі, продовжуючи все свідоме життя, дозволяє сформувати високі моральні якості. Саме відсутність моралі сприймається як чинник становлення плагіату. Згадуючи дитячі та юнацькі роки навчання, ми читали книги, у кожній родині була цікава та пізнавальна бібліотека, писали твори, виклади, все це перевірялося батьками, вчителями, хоча тепер розумієш, наскільки їм це було важко, не вистачало часу, але щодня ми відчували їхню турботу та увагу. Йшла щоденна наполеглива праця виховання. Це виховувало в нас почуття відповідальності за зроблену роботу, неправильно зробили – переписували, ображалися, здавалося, що це якісь упередженості, але зараз, багато років тому розумієш, що робилося це для становлення нас – особистості. Комусь це вдалося, комусь ні. Але займаючись вихованням своїх дітей, а сьогодні і онуків, розумієш, що так має бути. Для нас у момент навчання максимально могло бути списування та переписування

матеріалу – це теж свого роду плагіат, на тому рівні нам здавалося банальною грою. Далі багато хто з нас прийшов у науку після закінчення вищого навчального закладу, це був осмислений крок, свідомо знаючи про втрати матеріальних благ, про втрати певних практичних навичок, коли хочеться робити все своїми руками: допомагати пацієнтові, лікувати, оперувати, виходжувати та отримувати щоденні слова подяки. Але зустріч із першим науковим керівником, який для багатьох з нас залишився єдиним у житті, став членом сім'ї, прищепила якості та здатності працювати, добиватися певних успіхів, переживати невдачі, а зрештою – досягти поставленої мети самостійно. Тому 40–50 років тому про поняття доброчесності та добропорядності ми навіть не думали, для нас це було нормою життя.

Минули роки, ми перебуваємо у постійному науково-освітньому процесі, бачимо як змінюється наше життя і сьогодні ми про це говоримо, обговорюємо, проводимо навіть заходи, у яких також беремо участь. На жаль, дуже швидко змінюється навколишнє середовище, підходи та методи досягнення мети, впроваджуються різні способи комунікації, які сприяють тому, що і ми самі і наші вихованці визначені у вузькі рамки спілкування через інтернет, системи зв'язку, комп'ютер. Методи досягнення мети – зайшов у систему, глянув, підглянув, виділив, скопіював, вставив – стали нормою життя. Останні 3 роки лише погіршили стан актуального питання, яке розглядається нинішньою програмою підвищення кваліфікації. Як же можна спробувати змінити ситуацію, щоб у працівників сфери освіти, науки і не виникало думки про копіювання чужих результатів та подання їх своїми? Нам здається, що проблема знаходиться на етапі виховання в сім'ї, виховання у молодій людини бажання, можливості та необхідності самостійно ставити, вирішувати та представляти наукову та освітню проблему.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ
В НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОМУ ІНСТИТУТІ ІСТОРІЇ
ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО НУЧК ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

Стрілюк О. Б.

*кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, чинні накази та рекомендації Міністерства освіти і науки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Статут університету [1] визначають засади забезпечення академічної доброчесності в усіх сферах діяльності: освітній, науковій, виховній, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вони викладені у відповідному Положенні, розміщеному на сайті університету [2].

Положення дає визначення поняттю «академічна доброчесність», зупиняється на складових системах забезпечення академічної доброчесності. Акцентується увага, що дотримання академічної доброчесності є обов'язком кожного учасника освітнього процесу в університеті. Особливо вказано на дії щодо запобігання порушенню академічної доброчесності. Особлива увага акцентується на тому, що вважається порушенням вимог академічної доброчесності, зокрема, вказуються такі форми проявів академічної не доброчесності, як плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Приділено увагу порядку виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності, ухваленню рішень щодо таких фактів та притягнення до академічної відповідальності.

Слід відзначити, що всі учасники освітнього процесу ознайомлені з Положенням. Невдовзі після зарахування до університету здобувачі освіти власноручним підписом на окремій сторінці в журналі обліку роботи академічної групи підтверджують цей факт. Проте, важливо, щоб робота з поширення академічної доброчесності проводилась систематично,

комплексно, щоб всі учасники освітнього процесу не лише дотримувались, але й прагнули розвивати академічну доброчесність. У Начально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського НУЧК імені Т. Г. Шевченка цьому питанню приділяється надзвичайно велика увага.

Варто відзначити, що вже на першому курсі для слухачів низки освітніх програм Інституту читається курс «Методика самостійної роботи та академічного письма» [3]. Окремий розділ програми курсу присвячено питанням академічної доброчесності. Тут, зокрема, розглядаються такі важливі аспекти, як: академічна доброчесність і результати навчання, академічна доброчесність і якість оцінювання, академічна доброчесність і якість освіти. На другому курсі студенти розглядають питання дотримання принципів академічної доброчесності під час вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень». На кожному з курсів навчання викладачі звертають увагу здобувачів освіти на дотримання принципів академічної доброчесності під час підготовки до практичних (семінарських) занять, виконань завдань самостійної роботи, творчих проєктів тощо. Університет має програмне забезпечення для перевірки текстів наукових та кваліфікаційних робіт на унікальність – антиплагиатну інтернет-систему StrikePlagiarism.com [4]. Отже, теоретична інформація посилюється демонстрацією роботи «антиплагиатної» системи, що здійснюється працівниками Наукової бібліотеки НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

Щодо популяризації академічної доброчесності поміж здобувачів вищої освіти, то вона здійснюється у наступному форматі: інформацію доносять куратори академічних груп; викладачі обов'язкових та вибіркових дисциплін освітніх програм; наукові керівники курсових та кваліфікаційних робіт; наукові керівники, які консультують здобувача вищої освіти стосовно підготовки виступу на наукових заходах (конференціях, круглих столах) та написання доповідей для публікації у щорічному збірнику «Juvenia Studia» [5]; вимога про дотримання академічної доброчесності прописана у методичних рекомендаціях щодо написання курсових і бакалаврських студій.

Питання дотримання академічної доброчесності, створення системи забезпечення академічної доброчесності у закладі, відповідність європейським і світовим стандартам стають предметом обговорення на щорічній конференції молодих вчених і студентів Інституту, а також на науковому семінарі магістрантів і аспірантів.

Серед цікавих заходів останніх років, можна відзначити проведений на базі ННІ історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського за участі відділу внутрішнього забезпечення якості освіти, Круглий стіл: «Академічна доброчесність в Україні та

світі: стандарти і досвід» [6]. Захід був організований у рамках проекту «Європейський освітній простір: можливість та виклики для України» (керівник – к. іст. н., доц. Острянюк А., виконавець – к. іст. н., доц. Кеда М., к. іст. н., доц. Стрілюк О.). Гостею Круглого столу і ключовою спікеркою виступила професорка Державного університету Арізони Олена Олійник. Вона ознайомила учасників з системою управління університетів у США, з досвідом впровадження академічної доброчесності, особливостями комунікації зі здобувачами освіти, програмою забезпечення освітнього процесу в Державному університеті Арізони. Також було розглянуто особливості формування силабусів та їх складові у вказаному університеті.

4 жовтня 2022 р. відбувся форум академічної доброчесності [7]. Захід організували Unichек Україна спільно з Національним агентством. Головною темою заходу стало дотримання академічної доброчесності у вищій освіті в умовах кризи. Викладачі Інституту долучились до роботи форуму. Також викладачі не залишились осторонь Першої міжнародної конференції «Відкрита наука та інновації в Україні» [8], яка відбулась під егідою Міністерства освіти та науки України за участю національних, міжнародних організацій, асоціацій.

Звісно, процеси діджиталізації також спонукають вдатися до обговорення таких непростих питань, як використання можливостей ШІ в навчанні та викладанні. У квітні 2023 р. в Інституті відбувся Круглий стіл на тему: «Діджиталізація: зрозуміло про незрозуміле», де, зокрема, йшла мова про ChatGPT, і зміни в освіті, що спричинені його появою, про те, як викладачу визначити тексти, створені штучним інтелектом, та орієнтуватись у програмах, здатних такі тексти розпізнавати [9].

Також у квітні 2023 р. викладачі Інституту провели Воркшоп «Академічна доброчесність – рушійна сила освітніх та дослідницьких інновацій» [10] для вчителів, методистів. Обговорили проблему: «Наукове історичне дослідження: як бути доброчесним (з досвіду читання учнівських наукових робіт)». Особлива увага була приділена наступним питанням: дослідницька діяльність – з чого починати, що є дослідницькою проблемою, як сформулювати тему дослідження, теми «модні» і не дуже, як організувати дослідження в школі, структура наукового дослідження.

Отже, наведені приклади підтверджують, що Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського приділяє серйозну увагу питанням поширення академічної доброчесності, створення доброчесного освітнього середовища. До цього процесу залучені викладачі, здобувачі вищої освіти. Викладачі Інституту також

вивчають європейські та світові практики та діляться власними напрацюваннями з вчителями, методистами.

Список посилань

1. Статут Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. URL: https://drive.google.com/file/d/1oA5aM7ijvQqUCXCH8ighNqykWQY_v97W/view

2. ПОЛОЖЕННЯ про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. URL: https://drive.google.com/file/d/1TggRAFO49g08VcMd_XsZHGYnNm5LPs/view

3. Рахно О.Я. Методика самостійної роботи та академічного письма. Силабус навчальної дисципліни. URL: <https://inst-hist.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/sylabus-metodyka-samostijnoyi-roboty-ta-osnovy-akademichnogo-pysma.pdf>

4. Антиплагиатна інтернет-система StrikePlagiarism.com. URL: https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/instr_Strike%20Plagiarism.pdf

5. Juvenia studia: Збірник наукових праць студентів та молодих учених. URL: <https://juvenia-studia.org.ua/>

6. Круглий стіл «Академічна доброчесність в Україні та світі: стандарти і досвід». URL: <http://chnpu.edu.ua/news/newsandevents/item/3116-kruhlyi-stil-akademichna-dobrochesnist-v-ukraini-ta-sviti-standarty-i-dosvid>

7. Нова ініціатива для забезпечення академічної доброчесності спільно із Unichек Україна. URL: <http://surl.li/mhorv>

8. Перша міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні», 2022. URL: <https://conference.dntb.gov.ua/portal/conference2022/>

9. Круглий стіл «Діджиталізація: зрозуміло про незрозуміле». URL: <http://surl.li/mhovc>

10. Академічна доброчесність – рушійна сила освітніх та дослідницьких інновацій. Воркшоп 1. URL: <https://erasmusprogramme.wixsite.com/educational-area/workshop>

ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT У ПІДГОТОВЦІ СТОМАТОЛОГІВ

Строченко Є. О.

*кандидат медичних наук,
асистент кафедри терапевтичної стоматології
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Як і будь-яка інновація, ChatGPT був створений для полегшення життя людей завдяки зусиллям лабораторії штучного інтелекту OpenAI. Після двох місяців після впровадження прототипу кількість користувачів чат-боту перевищила 100 мільйонів і продовжує зростати [2]. Широке використання ChatGPT і постійне зростання кількості його користувачів спричинило появу численних досліджень різних аспектів цього феномену – від загальних, оглядових [1; 2] до специфічних (в аспекті академічної доброчесності, освітній сфері тощо) [3; 4].

У сучасному світі штучний інтелект відкриває безліч нових можливостей для освіти, науки та наукових досліджень. Проте, разом з цим з'являються нові етичні та моральні виклики, на які потрібно знаходити відповіді. Штучний інтелект вже присутній у академічному середовищі протягом кількох років, але поява таких сервісів, як ChatGPT від OpenAI, може викликати питання про доброчесність учнів, студентів та науковців. Чат-боти на основі штучного інтелекту є неймережами, спеціально розробленими для створення персональних помічників для людей, але сьогодні спостерігаємо ситуацію, коли вони виконують роль так званих ghost writers, виконуючи практично всі завдання користувача.

Мета даного есе – розглянути можливості використання чат-боту у вузькопрофільній сфері на прикладі стоматології. Власне сам чат-бот пропонує наступні опції: «Застосування ChatGPT у підготовці стоматологів може мати декілька потенційних можливостей. Ось кілька з них: 1. Постановлення питань та отримання відповідей. 2. Симуляція клінічних сценаріїв: ChatGPT може бути використаний для симуляції клінічних сценаріїв, де студенти можуть взаємодіяти з чат-ботом, що виконує роль пацієнта з різними стоматологічними проблемами. 3. Підтримка при вивченні теоретичних матеріалів. 4. Навчання процедурам та технікам: ChatGPT може служити як інтерактивний помічник для навчання студентів стоматологічних процедур та технік. Використання ChatGPT повинно бути доповненням до існуючої

програми навчання та практичної підготовки стоматологів». Як бачимо, сам чат-бот зазначає, що він може бути лише допоміжним застосунком, радше – пошуковою системою, яка швидко зможе знайти і скомпонувати відповіді на загальні питання у галузі стоматології.

На мою думку, безперечним плюсом у роботі чат-боту стали би посилання на джерела, з яких він бере інформацію, що дало би змогу користувачам критично оцінити її достовірність та повноту.

Список посилань

1. ChatGPT доступний в Україні: що це таке і як він змінить освіту? URL: <https://osvitoria.media/experience/kontrolnu-napyshe-shtuchnyj-intelekt-shho-take-chatgpt-ta-yak-vin-zminyt-osvitu/> (дата звернення: 17.10.2023)

2. Чат GPT для науковців – можливості та практичне використання. URL: <https://statti.in.ua/chat-gpt-dlya-naukovciv-mozhливosti-ta-praktichne-vikoristannya/> (дата звернення: 17.10.2023)

3. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. Фізико-математична освіта. 2023. Т. 38, № 1. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-007> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Cotton D. R., Cotton P. A., Shipway J. R. Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*. 2023. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148> (дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-189>

CHATGPT: ЗАГРОЗА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЧИ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ?

Суслова О. В.

кандидат медичних наук, доцент

Одеський національний медичний університет

м. Одеса, Україна

Прошло зовсім небагато часу з створення Generative Pre-trained Transformer, а аналітики вже заявили про те, що наявність ChatGPT

приведе до істотної зміни стану багатьох професій, причому частина з них виявиться непотрібною у світі, що змінився [1].

Що ж до галузі освіти, то всі фахівці солідарні в одному: освітній процес – після появи ChatGPT – вже ніколи не буде колишнім. Я теж дотримуюся цього погляду. Адже цей чат-бот із штучним інтелектом може відповідати на запитання, як жива людина. Генерувати студентські роботи – реферати, курсові, дипломні, відповіді на вступні квитки, створюючи тексти без плагіату, переписуючи їх у будь-якому стилі. Чат-бот перефразує знайдену інформацію, уникаючи таким чином запозичень з інших текстів, що робить безглуздою перевірку підготовленого матеріалу на плагіат та самоплагіат.

Не дивно, що фахівці сфери освіти в усьому світі забили на сполох, намагаючись розібратися: «ChatGPT – це чума для освіти», як заявив професор філософії Джеремі Вайсман у колонці для «Нью-Йорк Таймс», або технологію штучного інтелекту можна звернути на користь освітнього процесу? Чи беззахисний викладач перед «ноюю загрозою людському інтелекту та академічній доброчесності» чи чат-бот навпаки стане помічником, забравши на себе рутину освітнього процесу, заощаджуючи час на пошук потрібної інформації, але зберігши творчий підхід в освіті? [2–3].

Вважаю, що зараз дати однозначну відповідь на ці запитання неможливо. Чому? Чат-бот із технологією штучного інтелекту продовжує розвиватися. Так, у березні цього року з'явився GPT-4, який використовує природну мову як вхідні дані для створення тексту. Більш того, цей текст є більш особистим і адаптованим до потреб користувача. Тому оновлення чат-бота, вважають деякі фахівці – і я поділяю їх точку зору, можна використовувати для створення персоналізованих бесід зі студентами, а також у якості помічника вчителя, який забезпечує зворотній зв'язок щодо завдань і допомагає студентам у навчанні.

По-друге, треба знайти відповідь на питання: наскільки доступність GPT-4 ставить під загрозу ефективність багатьох видів та методів навчальної діяльності? Адже головним недоліком чат-бота – і тут можна погодитися з точкою зору прес-секретаря департаменту освіти міста Нью-Йорк Дженни Лайл – є те, що він, даючи «швидкі та легкі відповіді», проте «не формує навички критичного мислення та вирішення проблем, які необхідні для успіху у навчанні та протягом усього життя» [3].

По-третє, я вважаю, що GPT-4, при правильному управлінні і використанні, може з потенційного інструменту шахрайства та загрози академічній доброчесності перетворитися на поворотну точку в осягненні та підвищенні якості освіти. Адже свого часу від появи

інтернету світ не став «тупішим», як передбачалося скептиками. Час вніс свої корективи.

Додамо зі своєї викладацької практики, що живе спілкування та конструктивний діалог викладача та студента, як і раніше, зберігає актуальною академічну добродесність в освітньому процесі, яку не так складно контролювати.

Тобто сама сфера освіти повинна зробити для себе висновки і вирішити: чи розглядати штучний інтелект як друга чи як ворога? Якщо як друга, то удосконалені чат-боти можуть використовуватися як помічники, які роблять уроки більш інтерактивними, генерують персоналізовані плани уроків, економлять час вчителів на адміністрування та роблять багато іншого.

Я переконана – треба йти назустріч новим технологіям! Зокрема вже треба розробляти курси, які навчають студентів працювати з GPT та іншими текстовими генераторами штучного інтелекту, оскільки такі навички незабаром будуть потрібні на ринку праці.

Головний висновок: ChatGPT жодним чином не зможе замінити роботу викладачів, хоч і буде інтегруватися у вищу освіту різними способами. Тому варто зосередитись на тому, як чат-бот зможе допомогти викладачу організувати якісний освітній процес, а студентам та аспірантам здобути якісну освіту.

Що ж стосується проблеми дотримання академічної добродесності, то я вважаю, що потрібно змінювати не систему контролю студентів, а деякі принципи навчального процесу, створюючи нову моду на знання, впроваджуючи інтегровані кейси з інтерактивними питаннями, відповідями та проектами, які можна вирішити тільки своїм мозком.

Список посилань

1. Lancaster T. Artificial intelligence, text generation tools and ChatGPT –does digital watermarking offer a solution? *International Journal for Educational Integrity*. 2023. No 19 (10). DOI: 10.1007/s40979-023-00131-6.
2. <https://osvitanova.com.ua/posts/5953-11-tekhnologii-shtuchnoho-intelektu-i-aki-dopomozhut-zrobyty-navchannia-efektyvnishym>
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – КЛЮЧ ДО ЧЕСНОСТІ ТА УСПІХУ В ОСВІТІ

Таладіон В. О.

студент

*Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Академічна доброчесність є основою якісної освіти. Ця тема буде завжди актуальною, тому що завдяки академічній доброчесності студент власними зусиллями здобуває нові знання, а викладач чесно проводить власні дослідження та оцінювання студентів, що сприяє ефективному навчанню. Також, академічна доброчесність впливає на таку соціологічну та психологічну категорію, як довіра. Саме довіра є мірилом відносин між студентами, викладачами та адміністрацією навчального закладу. Академічна доброчесність допомагає боротись із плагіатом і шахрайством в академічному середовищі та зберігає репутацію навчального закладу.

На мою думку, академічна доброчесність і якість освіти є важливими аспектами у навчанні і мають глибокий зв'язок між собою. Я вважаю, що найважливіший аспект якісної освіти є розвиток критичного мислення; академічна доброчесність дуже добре допомагає в цьому. Студенти повинні навчатися аналізувати інформацію, краще формулювати власні думки, аргументувати їх. Ці навички сприяють підвищенню якості освіти, оскільки студенти стають більш активними і самостійними учасниками навчального процесу. Якщо студенти та викладачі будуть дотримуватись чесних стандартів, це сприятиме розвитку справжньої науки та допомагає виокремити справжні досягнення в галузі освіти та досліджень.

Треба відзначити, що за порушення академічної доброчесності під час здійснення освітньої та наукової діяльності, відповідальність покладається на співробітників (педагогічні, наукові, науково-педагогічні, інші працівники) та здобувачів освіти відповідно до норм чинного законодавства України. Основні види академічної відповідальності встановлені ЗУ «Про освіту» (приклади статей про види академічної відповідальності – ч. 5 статті 42, ч. 7 статті 42) [1, с. 4]. Законом також встановлені додаткові види академічної відповідальності.

Штучний інтелект. З появою у світі штучного інтелекту, проблема академічної доброчесності почала стрімко зростати у всьому світі. Прикладом є Чат GPT. Незважаючи на те, що чат GPT є доволі гарним помічником у різних галузях, студенти, учні, викладачі інколи використовують його, як інструмент академічної недоброчесності у виконанні своїх дипломних, курсових робіт, а викладачі – у наукових дослідженнях, дисертаціях і т.п. Існують такі ризики використання ГШ чату GPT як: недостатня точність; відсутність контролю над даними; порушення авторських прав; ризик крадіжки; плагіат; невідповідність вимогам наукової роботи; брак оригінальності; обмеження тематики.

Чи заміняє чат GPT людину? З дослідницької точки зору, чат GPT знаменує собою прогрес у розробленні та розгортанні систем штучного інтелекту, орієнтованих на людину. З практичної точки зору, він вже досить ефективний, щоб мати деякі повсякденні застосування. Однак, хоча Чат GPT може здійснювати деякі завдання, традиційно виконувані людьми; навряд чи він замінить професійних авторів найближчим часом. Системи ГШ залишаються відображенням своїх навчальних даних і не мають такої ж здатності до оригінальності та критичного мислення, як люди.

Відкрита наука. Чому відкрита наука корисна для освітнього процесу? По-перше, один з ключових аспектів відкритої науки – це вільний доступ до наукових робіт, статей, даних, інструментів та ресурсів. Це дозволяє студентам, викладачам і дослідникам легше отримувати доступ до актуальних наукових знань і використовувати їх у навчальних та дослідницьких проєктах. По-друге, відкрита наука сприяє співпраці між науковцями, незалежно від їхнього місця роботи чи географічного розташування. Це допомагає студентам і викладачам здійснювати спільні дослідження та співпрацювати на міжнародному рівні.

Боротьба з академічною недоброчесністю. Я вважаю, що навчальні заклади повинні розробити чіткі правила і стандарти щодо академічної доброчесності. Ці стандарти повинні включати в себе норми щодо плагіату, фальсифікації даних та інших видів академічної недоброчесності. Важливо проводити навчальні програми та семінари рекомендовані як для студентів, так і для викладачів, а також розвивати культуру чесності та довіри серед студентів і викладачів. Потрібно застосовувати механізми для вжиття санкцій у випадках академічної недоброчесності. Це може включати в себе дисциплінарні заходи, а саме: позбавлення студентів звання та інші заходи.

Отже, академічна доброчесність відіграє дуже важливу роль в академічному процесі. Від неї залежить майбутнє розвитку науки. Щодо академічної відповідальності, вона є важливим аспектом навчального процесу. Дотримання її сприяє створенню справедливого

та довірчого навчального середовища. З приводу штучного інтелекту, використовувати його можна в освітньому процесі, а також в різних галузях, дотримуючись певних меж. В цілому, відкрита наука сприяє покращенню освітнього процесу, розширенню доступу до знань і розвитку наукових досліджень, що має позитивний вплив на якість освіти та суспільний прогрес. Боротьба із академічною недоброчесністю – запорука успіху!

Список посилань

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про академічну доброчесність».
3. Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти / Авторський колектив, за ред. І. Ю. Полішук. Київ: Виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) Департамент освіти і науки, КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді». 2021. 46.
4. Програма, курс підвищення кваліфікації Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-191>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тарновська І. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного управління
та адміністрування
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна*

Численні виклики, з якими сьогодні стикаються заклади вищої освіти, актуалізують питання етики, довіри до чесності, необхідності впровадження та дотримання принципів академічної доброчесності в освітньому процесі. Безперечно, академічна доброчесність, як етичний стандарт університетського середовища, є дієвим інструментом, що

дозволяє формувати та підтримувати позитивний імідж закладу вищої освіти.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», академічна доброчесність – це «сукупність встановлених законом етичних принципів та правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Позитивний імідж закладу вищої освіти передбачає його сприйняття як престижного, інноваційного та якісного освітнього середовища, що означає високий рівень академічних досягнень та відмінну репутацію.

На думку Отамас І.Г., зростання кількості рейтингів та методик оцінки конкурентоспроможності змушує заклади вищої освіти постійно дбати про свій престиж у суспільстві, невід’ємною складовою якого є дотримання академічної доброчесності суб’єктами освітнього процесу [2].

Науковці Юденкова О.П., Громик Л.І., Кушнір Л.О. відзначають, що заклади освіти зобов’язані підтримувати стандарти та орієнтири для цілей рейтингування, адже здобувачі є групою стейкхолдерів, на яких політика академічної доброчесності впливає найбільше [3].

У своїй роботі [4] автор Цюняк О.П. зазначає, що «фундаментальними принципами академічної доброчесності є чесність, довіра, повага, справедливість і відповідальність, яких мають дотримуватися всі суб’єкти освітнього процесу за будь-яких обставин».

Позитивний імідж закладу вищої освіти тісно пов’язаний з академічною доброчесністю, оскільки визначає стандарти чесності та високої якості освіти і наукових досліджень. Дотримуючись цих стандартів, заклад позитивно сприймається в академічній спільноті, а також серед роботодавців та громадськості.

Таким чином, дотримання принципів академічної доброчесності сприятиме формуванню позитивного іміджу закладу вищої освіти через підвищення довіри до якості освіти та результатів досліджень, створення чесного етичного середовища для всіх учасників освітнього процесу, що, в свою чергу, підвищить престиж та довіру до закладу вищої освіти серед здобувачів, викладачів, науковців та академічної спільноти в цілому.

Список посилань

1. Закон України «Про вищу освіту». Верховна Рада України: офіц. сайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Отамас І.Г. Забезпечення академічної доброчесності в науковому та освітньому середовищі закладів освіти: досвід ЄС та України. К: ЦПО, 2021. 18 с.

3. Юденкова О.П., Громик Л.І., Кушнір Л.О. Домінантна роль академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 86. С. 288–292. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.51>

4. Цюняк О.П. Імплементация принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. № 1. С. 216–220. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.30>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-192>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ СНАТГРТ В ЧЕРКАСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Тептюк Л. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та права*

*Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Одним із найважливіших складників якісної освіти в Україні є академічна доброчесність в закладах вищої освіти. В час стрімкого розвитку інноваційних технологій питання забезпечення академічної доброчесності набуває нових рис і вимагає нових засобів. Черкаський державний технологічний університет (далі – Університет) розробив ряд нормативно-правових документів, які покликані сприяти налагодженню академічної доброчесності в освітньому середовищі. Ці документи містять політику, стандарти і процедуру дотримання академічної доброчесності. Це – Кодекс академічної доброчесності ЧДТУ 2019 року; Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності в Черкаському державному технологічному університеті 2022 року; Положення про перевірку академічних і наукових робіт на плагіат 2019 року; Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти ЧДТУ 2019 року [1].

Згідно Кодексу академічної доброчесності ЧДТУ, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час

навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Правила академічної доброчесності є однаковими і для працівників закладу вищої освіти і для здобувачів. Неприйнятними є: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, обман або інші зловживання (підробка підписів, списування, хабарництво, використання родинних або службових зв'язків та ін.).

Наказом ректора Університету створена Комісія з питань академічної доброчесності. Комісія одержує і розглядає заяви та надає пропозиції щодо накладення відповідних санкцій. Обов'язковій перевірці на плагіат підлягають: рукописи дисертацій, рукописи статей для публікації в виданнях Університету, рукописи монографій подані на розгляд вченої ради. За порушення академічної доброчесності нормативними документами Університету передбачена: дисциплінарна або академічна відповідальність (відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання, педагогічного звання, кваліфікаційної категорії та ін. Для здобувачів: повторне проходження оцінювання, відрахування з Університету, позбавлення академічної стипендії та ін.).

Інструментами протидії порушенням академічної доброчесності є використання антиплагіатної системи Юнічек. В Університету створено можливість для здобувачів самостійно перевірити свої наукові праці, а саме: звернутися до Залу інформаційно-бібліотечних ресурсів бібліотеки Університету.

Питання дотримання академічної доброчесності розглядаються в Університеті при вивченні курсів «Вступ до фаху», «Основи наукових досліджень», але окрім того Університет на постійній основі проводить міжвузівські тренінги, відкриті лекції, семінари для здобувачів та викладачів з питань академічної доброчесності та авторського права.

З огляду на розвиток інноваційних технологій та систем у сучасному світі актуальним постає питання дотримання академічної доброчесності при використанні штучного інтелекту.

Декілька відомостей про штучний інтелект (далі – ШІ). ChatGPT – це чат-бот зі штучним інтелектом від OpenAI, який може генерувати текст за допомогою коротких підказок, що дуже зручно. Нещодавно він був покращений за допомогою новітньої моделі написання мови GPT-4 від OpenAI (платні користувачі мають доступ до цієї моделі). Чат-бот на основі штучного інтелекту є нейронною мережею, яка спеціально розроблена і є персональним помічником людини. До його основних функцій належить: взаємодія зі співрозмовником; надання відповіді на запитання; підказування та надавання порад; відхилення недоречних питань; суперечка із співрозмовником [2].

Здобувачі освіти активно використовують ШІ у різних видах навчальної діяльності: при написанні рефератів, курсових і кваліфікаційних робіт, статей і тез доповідей на конференціях, для виконання завдань з лабораторних робіт, розв'язування задач тощо. Програми ШІ можуть стати в нагоді не тільки для здобувачів освіти, але і для викладачів. Зокрема, програми ШІ можуть бути використані при: створенні навчальних програм; підготовці дидактичних матеріалів на задану тему; генерації презентацій або портфоліо на задану тему; добору списку джерел – літератури та інтернет-посилань на сайти або відео; створення деталізованих інструкцій, зразків робіт або прикладів із зразками їх розв'язання для подальшого їх використання студентами та багатьох інших завдань.

Недарма останнім часом з'являється все більше методичних рекомендації щодо використання програм ШІ в освітній діяльності [3].

Широке залучення штучного інтелекту звичайно впливає на освітнє середовище і цей вплив з часом буде тільки посилюватися. Тому завданням Університету є розробити і запровадити додаткові положення, які регулюватимуть застосування ШІ як здобувачами освіти, так і науковцями та викладачами. Оскільки цифрові технології із використанням штучного інтелекту продовжують активно розвиватися, закладам освіти важливо адаптуватися та використовувати ці інструменти таким чином, щоб підтримувати навчальний процес і готувати здобувачів освіти до викликів цифрового світу, не порушуючи морально-етичні норми.

Список посилань

1. Сайт Черкаського державного технологічного університету. URL: <https://chdtu.edu.ua/normative/normativni-dokumenti-diyalnosti-chdtu2/dokumenti-yakimi-regulyuetsya-osvitnij-protses-2>
2. Філіпенко, Л. В., Думанський, О. В., & Козак, О. В. (2023). Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. Академічні візії, (19). URL: вилучено із <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380>.
3. Цибко Г. Ю., Горошко Ю. В., Вінниченко Є. Ф. Штучний інтелект – виклики для освіти і шляхи їх подолання // Теорія і практика використання інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29 червня 2023 року м. Київ. Упорядник: Твердохліб І.А. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 71–74.

ЕТИКА В ЗАСТОСУВАННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРОБЛЕМИ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Терещук М. М.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри конституційного права
та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Київська область, Україна*

Штучний інтелект – це сфера, яка стала однією з найбільш важливих і перспективних галузей технологій у сучасному світі. Він змінює наш спосіб життя, роботу та взаємодію з інформацією, але разом з цим виникають численні етичні питання та виклики. Етика в розробці та застосуванні штучного інтелекту відіграє ключову роль у забезпеченні того, щоб ця технологія приносила користь суспільству, не завдаючи шкоди індивідам та громадськості.

Однією з основних етичних проблем у сфері ШІ є питання прозорості і адекватності даних, які використовуються для навчання інтелектуальних систем. Наприклад, якщо алгоритм машинного навчання навчається на даних, які містять більше помилок або спрямовані на певний стереотип, це може призвести до прийняття системою несправедливих рішень або підтримки соціальної нерівності.

Чесність у відображенні результатів досліджень – це надзвичайно важливий аспект наукової етики, який передбачає, що науковці повинні надавати точний, об'єктивний і чесний звіт про свої дослідження, навіть якщо отримані результати не відповідають їхнім очікуванням або не підтверджують гіпотезу. Це означає, що вони не мають фальсифікувати, перекручувати або приховувати дані з метою підвищення власного статусу чи отримання більш позитивного результату.

У багатьох випадках, технології штучного інтелекту оперують в сферах, де немає чітких правил і стандартів. Це може призвести до моральних та етичних конфліктів у питаннях збору і використання даних, відповідальності за прийняття рішень, інтелектуальної власності тощо.

Завдяки розвитку технологій збору та обробки даних, обсяги і складність інформації, з якою працюють системи штучного інтелекту, стали вкрай великими. Це робить контроль за використанням та інтерпретацією даних більш важким завданням, а також підвищує ризик некоректного або недоброчесного використання цих даних.

Академічна доброчесність та штучний інтелект мають значний вплив на поведінку учасників освітнього процесу, які включають студентів, викладачів та дослідників.

З позиції академічної доброчесності, студенти мають розуміти, що плагіат, копіювання та недоброчесна поведінка є неприйнятними. Викладачі повинні надавати чіткі вказівки стосовно правил написання наукових робіт і вимагати від своїх студентів використовувати власні думки та джерела.

Учасники освітнього процесу, особливо дослідники і викладачі, повинні враховувати етичні аспекти використання штучного інтелекту у своїй роботі.

Останнім часом проблема застосування ШІ в наукових розробках все частіше стає предметом обговорення науковців.

Так, слід погодитись з думкою Матвєєвої К, яка вказує, що мовні моделі ШІ можуть видаляти некоректні або недостовірні матеріали, що може призвести до помилкових результатів у наукових дослідженнях та спричинити непорозуміння щодо соціокультурного розвитку загалом. Тому необхідно бути обережними і критичними при використанні таких моделей у наукових дослідженнях [1].

Не менш слушним є зауваження Соделя О. з приводу того, що штучний інтелект не може замінити ключові людські навички, такі як емоційний інтелект, адаптивність і рішення в умовах невизначеності. Використання штучного інтелекту в сфері вищої освіти має потенціал покращити якість навчання і поглибити загальний досвід студентів. ШІ може бути корисним у впровадженні персоналізованого навчання, оцінки та забезпеченні зворотного зв'язку, що допомагає зрозуміти поведінку студентів і залученість до навчання.

Важливо також розглядати етичні аспекти використання штучного інтелекту в сфері вищої освіти, такі як конфіденційність даних, можливі упередженості і потреба в прозорості. Штучний інтелект може розкрити потенціал вищої освіти, проте це вимагає обдуманого підходу до впровадження та урахування його обмежень [2].

Таким чином, саме ці визначені причини обумовлюють необхідність введення правового регулювання у сфері інтелектуальної власності, пов'язаної з об'єктами, що створюються за допомогою штучного інтелекту. Існує нагальна необхідність визначення юридичного статусу штучного інтелекту, потреба у визначенні юридичного статусу об'єктів інтелектуальної власності, створених штучним інтелектом.

Слід зауважити, що ці фактори є основними, проте враховуючи стрімкий та динамічний розвиток технологій штучного інтелекту, існує значно більше підстав для розгляду цього питання.

Список посилань

1. Матвеева К.В. Використання інструментів штучного інтелекту у написанні наукових досліджень: етичний аспект [Електронний ресурс] / К. В. Матвеева // Наукова весна : матеріали XIII Міжнар. наук.-техн. конф. аспірантів та молодих вчених, 02 берез., м. Дніпро : зб. тез. Дніпро : НТУ Дніпровська політехніка, 2023. С. 246–248. URL: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/163925/Наукова_весна_2023-246-248.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 17.10.2023).

2. Содель О. Потенціал ІІІ у вищій освіті [Електронний ресурс] / Олександр Содель // Національний університет біоресурсів і природокористування України : [сайт]. URL: <https://nubip.edu.ua/node/126807> (дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-194>

СКЛАДНИКИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Толмачова І. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти
та освітнього менеджменту*

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

У сучасному світі дотримання норм академічної доброчесності – обов’язкова вимога до кожної людини, що долучається до певного дослідження. В основу доброчесної діяльності кожного учасника освітнього процесу на будь-якому рівні покладено фундаментальні цінності: чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність та відвагу до дій («Міжнародний центр академічної доброчесності»).

Одна із спільнот, для якої академічна доброчесність поступово стає особистою та професійною цінністю – майбутні вчителі початкових класів.

Особистісний контекст трактуємо крізь зміст поняття «доброчесність», запропонованого В. Бахрушиним та Є. Ніколаєвим: «Доброчесність – позитивна, необхідна академічному середовищу

цінність. Завдяки доброчесності, відкритості, взаємній доброзичливості членів цього середовища воно ефективно реалізує свою місію з обміну знаннями й їх примноження» [2]. Професійний контекст висвітлено у наступному визначенні: «Вміння бути чесним та відповідальним, з повагою ставитись до думок інших людей, дотримуватися норм академічної поведінки – це компоненти, які складають поняття академічної доброчесності, і входять до переліку компетенцій майбутнього педагога» [1, с. 19–20].

Формування академічної доброчесності у майбутніх учителів початкових класів у ході навчання у ЗВО – процес, що містить багато складників. Стисло їх схарактеризуємо.

У КЗ ХГПА розроблено та реалізовано механізми провадження академічної доброчесності і встановлено етичні норми відносин в академічному середовищі. Відповідні нормативні документи представлено на сайті закладу. Саме прозорість, демократичність, відповідальність, узгодженість процедур є принципами, з якими студентів знайомлять на першому занятті з кожного освітнього компонента як своєрідним підґрунтям навчально-пізнавальної діяльності.

В ОПП для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, Спеціальність 013 Початкова освіта) вказано ЗК-6 (здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел) та ЗК-8 (здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)), ПР-03 (критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі) та ПР-11 (збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності), які відображають уміння майбутніх фахівців щодо академічної доброчесності [3]. В свою чергу, дані результати навчання найбільш повно забезпечено при викладанні освітнього компонента циклу професійної підготовки «Основи академічної доброчесності в науково-педагогічних дослідженнях» та в дисциплінах вільного вибору «Академічне письмо», «Організація самостійної роботи студентів», «Медіаграмотність».

Майбутнім учителям початкових класів в межах неформальної освіти запропоновано перелік навчальних курсів для удосконалення комплексу знань та вмінь із академічної доброчесності, зокрема, курс «Академічна доброчесність» (студія онлайн-освіти «EdEra»); курс «Академічна доброчесність в університеті» (платформа ВУМ online).

Студентів долучають до позанавчальних заходів, що розкривають для них різні аспекти проблематики академічної доброчесності.

Наприклад, Круглий стіл «Жінки у педагогічній науці: Харківські наукові школи» (лютий 2023 р.), Цикл онлайн семінарів-практикумів «Бібліотечні послуги для студентів: давайте поміркуємо...» (вересень 2023 р.). В ході онлайн-зустрічей стейкхолдери – вчителі початкових класів представляють сучасні практики формування основ академічної доброчесності у здобувачів початкової освіти.

Здобувачі вищої освіти з першого року навчання беруть участь у науково-дослідній роботі. Саме керівництво їхньою роботою на засадах наставництва, особистий приклад наукового керівника як носія сенсів академічної культури, безперечно, позитивно впливають на формування у майбутніх педагогів свідомої відповідальності за продукти власної наукової діяльності. Вирішенню даного завдання сприяє і участь студентів у роботі Наукового гуртка «Педагогіка».

Отже, повноцінна реалізація запропонованих складників сприяє формуванню у майбутніх учителів початкових класів мотивації до усвідомленого дотримання норм академічної доброчесності, комплексу відповідних знань та умінь і досвіду доброчинної поведінки у науково-педагогічній царині.

Список посилань

1. Андрощук Г. Авторське право і апропріація у мистецтві: межі доступного. *Інтелектуальна власність в Україні: науково-практичний журнал*. 2015. № 9. С. 13–20.

2. Бахрушин В., Ніколаєв Є. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. 2019. 41 с. URL: https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf (дата звернення: 24.09.2023)

3. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальність 013 Початкова освіта : затв. рішенням Вченої ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради від 07.06.2023 р. протокол № 12. URL: <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/opp/2023/bacalavr/pochatkova.pdf> (дата звернення: 24.09.2023)

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН У ПРОБЛЕМІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Тостопалова Н. М.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри технології неорганічних речовин, вододочищення
та загальної хімічної технології*

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Чесність у навчальному процесі у закладі вищої освіти повинна бути з обох сторін – викладач та студент. Саме кодекс честі [1] передбачає сукупність моральних та етичних норм та правил, які слід виконувати під час навчального процесу.

Нажаль, у теперішній час деякі моральні аспекти втрачено як з боку викладача, так і з боку студента. Це пов'язано спочатку з пандемією та переходом до навчання онлайн, а зараз ще з війною. На прикладі нашого ЗВО – коли було навчання онлайн, викладачі йшли на зустріч студентам – було відмінено так звані штрафні бали, які передбачалися рейтинговою системою оцінювання знань. Студент «штрафувався» за несвоєчасне виконання домашнього завдання, пропуски занять без поважних причин тощо. До того ж всі контрольні заходи були також в дистанційному режимі, а у студентів не завжди був «постійний» інтернет, іноді за їх словами не було змоги включити камеру. У такому випадку викладач йшов на компроміс – виставляв дещо завищені оцінки за вірну відповідь студента, але викладач з довірою відносився до таких обставин.

При цьому у студентів була можливість, яку вони самі собі надали, користуватися під час контрольних заходів майже усіма рекомендованими матеріалами: підручниками, методичними розробками, які їм надаються на початку семестру.

Але існує ще деякі прояви академічної недоброчесності зі сторони викладачів. Можна спостерігати таке явище – деякі педагоги виставляють дещо завищені оцінки «своїм» студентам, тобто тим, у яких вони є керівниками, наприклад, бакалаврських проектів. На превеликий жаль, це явище відчувають навіть самі студенти, і у них виробляється негативне відношення та недовіра до викладачів і знижується впевненість у власні сили та здібності. Це мають місце

випадки, коли викладач виставляє однаково високі оцінки майже всій групі студентів, тобто відсутня диференціація рівня знань студентів.

Безумовно, розвиток сучасних прийомів одержання швидкої інформації за допомогою мережі Internet та штучного інтелекту дозволяє значно скоротити час отримання та обробки інформації, але багато випадків присвоєння чужих доробок у якості своїх викликає занепокоєння та свідчить про недоброчесність. Зараз у багатьох періодичних наукових виданнях існує система перевірки на плагіат або самоплагіат, це сприяє підвищенню рейтингу видання, розширює можливості отримувати необхідну інформацію з довірою до авторів.

Ще одне важливе питання щодо програм перевірки на плагіат – це відсотки, які визначає певна програма. Аналогічні програми запроваджено в університетах, наприклад, програма Unichek. Іноді в негативні відсотки потрапляють такі матеріали як титульні аркуші (загально прийняті), список використаних літературних джерел тощо.

Головне, на мій погляд, мають починати з себе самі викладачі, а студентам чітко пояснювати всі ці положення. Хоча вони підписували відомості, що дотримуються академічної доброчесності, а конкретно не знають що маєтись на увазі і як це виконувати. Слід невтомно пояснювати студентам, саме за що будуть знижуватися бали і наскільки проблема академічної доброчесності впливає на їх становлення та майбутню професійну діяльність.

Список посилань

1. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу до ресурсу: <https://kpi.ua/code>.

МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Торбенко І. О.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних наук
Міжнародний європейський університет
м. Київ, Україна*

Виклики, з якими стикаються заклади вищої освіти (далі – ЗВО), а саме пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення військ РФ на територію України, стрімка цифровізація, інтернаціоналізація тощо, вимагають швидкого реагування під час організації освітнього процесу, що має бути спрямоване саме на збереження якості освіти. Однією із складових забезпечення якості освіти у ЗВО є академічна доброчесність, тому університети на сьогодні значну увагу приділяють саме питанням етики та етичних принципів.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Система забезпечення академічної доброчесності, запобігання та виявлення академічного плагіату включає в себе: 1) заходи, спрямовані на ознайомлення учасників освітнього процесу із поняттями та вимогами академічної доброчесності; 2) підписання декларацій про академічну доброчесність як невід’ємної частини дотримання Кодексу корпоративної культури Університету; 3) виявлення порушень академічної доброчесності учасниками освітнього процесу; 4) порядок прийняття відповідних рішень за порушення вимог академічної доброчесності [1].

Під час реалізації першої складової, а саме здійснення заходів, на нашу думку, важливим є формування мотивації щодо неухильного дотримання академічної доброчесності, зокрема у здобувачів освіти, що сприятиме формуванню системи цінностей у них під час навчання та забезпеченню ефективної навчальної і дослідницької діяльності ЗВО.

Мотивація особистості формується залежно від соціальних умов та виховного впливу, що надають їй суспільно значущого змісту, тобто вона має своє джерело та рушійні сили розвитку. Мотивація – це всі мотиви,

потреби, стимули, чинники, які спонукають поведінку особистості. Однак мотивація – це не лише мотиви, а й ситуативні фактори (вплив різних людей, специфіка діяльності й ситуації тощо), які є досить динамічними і можуть легко змінюватися, тому можна говорити про можливість впливу на них і на активність в цілому [3, с. 167–168].

Дотримання академічної доброчесності для здобувачів вбачається ефективнішим за умов наявності інструкції із вимогами щодо виконання певного завдання, роз'яснення щодо змісту роботи, пошуку літературних джерел, дотримання вимог щодо оформлення тексту, списку літератури тощо, розуміння для чого їм пропонується та яку користь вони матимуть після його виконання, відчуття постійної підтримки викладача, який мотиваційно формує академічну доброчесність шляхом стимуляції пізнавального інтересу та розумової активності. Це обумовлює зосередженість здобувача на своїх знаннях, сприяє зацікавленості пошуку нових джерел та використанню своїх здобутків, викликає бажання підвищувати власний рейтинг. Недостатнє навчання необхідних технік виконання, або нерозуміння виконання завдання в цілому, відсутність супроводу, або зворотного зв'язку, може призвести до плагіату.

Розвиток мотивації – процес нелінійний, що йде не тільки за висхідною лінією й у бажаному напрямі. У реальному житті можуть спостерігатися як позитивні, так і негативні тенденції. Виокремлюють також негативну мотивацію, під якою розуміють спонукування, викликані усвідомленням можливих неприємностей та негативних наслідків, прогнозування покарань, що можуть статися у випадку невиконання роботи або порушення соціальних норм і страхом перед ними. Дії, вчинені під впливом такої мотивації, є захисними, а сама діяльність – примусовою [3, с. 168].

За порушення академічної доброчесності відповідно до вимог законодавства України здобувачі можуть бути притягнені до академічної відповідальності, про що вони інформуються під час ознайомлення з Кодексом академічної доброчесності під час зарахування на навчання. Разом з тим, під час організації освітнього процесу вважаємо доцільним акцентувати саме на роз'ясненні важливості дотримання академічної доброчесності, ніж на застосуванні жорстких санкцій за її порушення.

Необхідно зазначити, що система забезпечення академічної доброчесності – це цілісний та поетапний процес, що вимагає створення необхідних умов взаємодії та співпраці між викладачами та здобувачами. Така взаємодія вбачається при розробці та апробуванні різних тренінгів, семінарів, методичних рекомендацій та курсів щодо академічної доброчесності здобувачів ЗВО, а також моніторингових

досліджень, під час яких і визначаються чинники, що викликають активність здобувачів та визначають їх спрямованість.

Таким чином, мотивація обумовлює поведінку та діяльність (бездіяльність), а знання її особливостей та формування у здобувачів під час навчання у ЗВО сприятиме дотриманню академічної доброчесності та удосконаленню освітнього процесу.

Список посилань

1. Кодекс академічної доброчесності Міжнародного європейського університету. URL: <https://ie.u.edu.ua/pdf/kodeks.pdf>

2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

3. Торбенко І.О. Мотиваційні особливості професійної позиції студентів юридичних спеціальностей / І.О. Торбенко // Вісник Запорізького національного університету : Педагогічні науки. № 3 (16). Запоріжжя, 2011. С. 165–169.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-197>

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БІОМЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Устиченко В. Д.

кандидат біологічних наук, науковий співробітник

Інститут проблем кріобіології і кріомедицини

Національної академії наук України

м. Харків, Україна

Останнім часом штучний інтелект став невід'ємною складовою сучасної науки, в тому числі в галузі біологічних та медичних досліджень. За допомогою штучного інтелекту з'явилась можливість прогнозувати функцію тих чи інших білкових молекул, встановлювати механізми патологічних процесів та створення лікарських препаратів для їх корекції [1, 2]. Штучний інтелект успішно застосовується для діагностування певних захворювань, а саме нейронна мережа Deep Gestalt дозволяє з високою точністю виявляти рідкісні спадкові хвороби за фенотиповими ознаками по фото [3]. Штучний інтелект використовують на різних етапах екстракорпорального запліднення:

для прогнозування життєздатності ембріонів [4], оцінки якості ембріонів [5], прогнозування ймовірності еуплоїдії [6].

Однак, незважаючи на безперечні досягнення штучного інтелекту в біомедицинській практиці, існують деякі суперечливі питання щодо доцільності його використання. Справа в тому, що штучний інтелект може користуватися застарілими даними у разі відсутності доступу до найновішої інформації та має схильність до фальсифікації, особливо під час генерації посилань. В експериментальній статті, написаній за допомогою ChatGPT, автори стверджують, що ChatGPT не здатен до аналізу складних наукових концепцій та до оцінки достовірності інформації, яку він обробляє [7]. Тобто з одного боку, само по собі використання ChatGPT не є порушенням академічної доброчесності, а з іншого боку застосування неякісного «продукту», згенерованого за допомогою штучного інтелекту, буде порушувати академічну доброчесність. У зв'язку з цим дані, отримані за допомогою штучного інтелекту обов'язково повинні аналізуватися дослідником, який має нести персональну відповідальність за продукт, який він випускає.

Аналізуючи існуючу інформацію щодо використання штучного інтелекту в біомедицині, можна прийти до висновку, що на сьогоднішній день штучний інтелект може використовуватися в науковій практиці лише як додатковий інструмент, і не може повністю замінити діяльність дослідника. Штучний інтелект може виконувати візуалізаційну функцію, яка полягає в автоматичній генерації рисунків, таблиць та іншого демонстраційного матеріалу. Корисним є залучення штучного інтелекту для автоматизації лабораторних процесів, швидкої обробки великих масивів даних, вилучення необхідної інформації з медичної карти та інше. Однак виконання більш високоінтелектуальних задач напевне буде можливим після вдосконалення застосованих алгоритмів, завдяки чому в майбутньому штучний інтелект зможе, наприклад, розрізняти та не використовувати нерев'ювані джерела, надавати чесні відповіді у випадку відсутності необхідної інформації, тощо. На перехідному етапі до більш розвиненого функціоналу штучного інтелекту існування чітко прописаних правил щодо його використання та застосування програмного забезпечення для ідентифікації «продукту» штучного інтелекту дозволить більш ефективно застосовувати його для наукових цілей, дотримуючись принципів академічної доброчесності.

Список посилань

1. He H, Liu B, Luo H, Zhang T, Jiang J. Big data and artificial intelligence discover novel drugs targeting proteins without 3D structure and overcome the undruggable targets. *Stroke Vasc Neurol*. 2020. № 5(4).

P. 381-387. doi: 10.1136/svn-2019-000323. Epub 2020 Mar 29. PMID: 33376199; PMCID: PMC7804061.

2. Lupas AN, Pereira J, Alva V, Merino F, Coles M, Hartmann MD. The breakthrough in protein structure prediction. *Biochem J*. 2021. № 28;478(10). P. 1885-1890. doi: 10.1042/BCJ20200963. PMID: 34029366; PMCID: PMC8166336.

3. Krawitz PM. Künstliche Intelligenz bei der Diagnose Seltener Erkrankungen: die Entwicklung der Phänotyp-Analyse [Artificial intelligence in the diagnosis of rare disorders: the development of phenotype analysis]. *Bundesgesundheitsblatt Gesundheitsforschung Gesundheitsschutz*. 2022. № 65(11). P. 1159-1163. German. doi: 10.1007/s00103-022-03602-2. Epub 2022 Oct 24. PMID: 36278975; PMCID: PMC9636278

4. VerMilyea M, Hall JMM, Diakiw SM, Johnston A, Nguyen T, Perugini D, Miller A, Picou A, Murphy AP, Perugini M. Development of an artificial intelligence-based assessment model for prediction of embryo viability using static images captured by optical light microscopy during IVF. *Hum Reprod*. 2020. № 35(4). P. 770-784. doi: 10.1093/humrep/deaa013. PMID: 32240301; PMCID: PMC7192535

5. Kragh MF, Karstoft H. Embryo selection with artificial intelligence: how to evaluate and compare methods? *J Assist Reprod Genet*. 2021. № 38(7). P. 1675-1689. doi: 10.1007/s10815-021-02254-6. Epub 2021 Jun 26. PMID: 34173914; PMCID: PMC8324599

6. Diakiw SM, Hall JMM, VerMilyea MD, Amin J, Aizpurua J, Giardini L, Briones YG, Lim AYG, Dakka MA, Nguyen TV, Perugini D, Perugini M. Development of an artificial intelligence model for predicting the likelihood of human embryo euploidy based on blastocyst images from multiple imaging systems during IVF. *Hum Reprod*. 2022. № 30;37(8). P. 1746-1759. doi:10.1093/humrep/deac131. PMID: 35674312; PMCID: PMC9340116

7. Blanco-González A, Cabezón A, Seco-González A, Conde-Torres D, Antelo-Riveiro P, Piñeiro Á, Garcia-Fandino R. The Role of AI in Drug Discovery: Challenges, Opportunities, and Strategies. *Pharmaceuticals (Basel)*. 2023. № 18;16(6). P. 891. doi: 10.3390/ph16060891. PMID: 37375838; PMCID: PMC10302890

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Устінова-Бойченко Г. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного та господарського права
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Важливим завданням закладів освіти є підготовка здобувачів вищої освіти із самостійним сприйняттям, аналізом явищ, думкою тощо. Вивчення навчальних дисциплін поєднує різноманітні форми, у тому числі такі, які потребують індивідуального підходу здобувачів вищої освіти та відтворення вивченого матеріалу. Запровадження правил академічної доброчесності створює передумови для пошуку індивідуально-особистого відтворення матеріалу здобувачами вищої освіти

Питання академічної доброчесності у закладах освіти України довгий час є актуальним і широко досліджуваним зарубіжними та вітчизняними науковцями. Так, І. О. Доценко у своїй праці дослідила питання формування системи дотримання академічної доброчесності в освітньому середовищі. На її думку, академічна доброчесність є підґрунтям і дієвим механізмом у процесі забезпечення якості вищої освіти [1].

Розвиток інноваційних технологій та створення новітніх підходів стали невід'ємною складовою освітнього процесу, без яких неможливо вдосконалювати активні й інтерактивні методи викладання та навчання. Одним із нових інноваційних підходів є штучний інтелект.

Активний розвиток цифрових технологій суттєво вплинув на сферу обігу інформації та на доступ до навчальних матеріалів, тому превентивні заходи щодо попередження академічної нечесності повинні займати провідне місце у галузі освіти [2].

Останні п'ять років (2017–2022) показали значний прогрес і досягнення в аналітичних обчислювальних інструментах і відкриттях. Особливо це стосується методологій, пов'язаних із новими сферами штучного інтелекту. Машинне навчання, глибоке навчання та дослідження нейронних мереж показали певний потенціал для прориву парадигми відкритої науки. Ці досягнення варіюються від комп'ютерного бачення (розпізнавання обличчя/об'єктів) до обробки

природної мови (розпізнавання мовлення в текст і переклад) до кібербезпеки (виявлення шахрайства). Крім того, такі інструменти, як Siri і Google Assistant, які дозволяють людям ставити запитання та отримувати відповіді, стали невід'ємною частиною смартфонів. Такі інструменти, як ChatGPT, можуть швидко надавати відповіді на будь-які запитання, пояснення, наведення прикладів, написання віршів чи оповідань і узагальнення тексту [3, с. 50].

Сьогодні важливим є сам процес навчання, який для людини триває протягом усього її життя. Використання інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту, сприяють формуванню пошукових навичок, але не методик змістовного навчання. Як зазначає М. Култаєва «прискорення трансляції знань у глобальних комунікаційних мережах, здатне створювати ситуації дезорієнтації, соціального і культурного збентеження. Знання, які прискореними темпами конституюють нові реалії, породжують також і нові міфи» [4].

Широке залучення ШІ поступово змінює освітнє середовище. Проте штучний інтелект можливо використовувати в якості помічника викладача під час освітнього процесу або для створення персоналізованого навчального середовища [3]. У такому випадку буде позитивний результат його застосування, який не вплине на принцип академічної доброчесності у закладі освіти.

Під час наукових досліджень вчені повинні пам'ятати про головні принципи написання матеріалів та академічної доброчесності, використовуючи інструменти штучного інтелекту, до яких належить: 1) публікація статей, що стосуються наукової сфери і сформульовані сервісом ChatGPT, – це порушення академічної доброчесності та є плагіатом або запозиченням; 2) система ChatGPT використовує застарілі дані для відповіді на запити користувачів, тому орієнтування на відомості, надані цим ШІ, є хибним рішенням; 3) ймовірність використання неунікального матеріалу, оскільки ChatGPT може пропонувати дані, які були висвітлені раніше в інших публікаціях; 4) основна модель, за якою працює ChatGPT, полягає у питанні та відповіді на нього, що значно ускладнює пошуки наукового матеріалу у достовірних джерелах [5]. Важливо чітко розуміти розмежування між правомірним і маніпулятивним використанням цих механізмів і не перетинати його.

Існує кілька ключових стратегій, які викладачі можуть використовувати для оцінювання здобувачів освіти, що сприятиме мінімізації використання ними штучного інтелекту. Однією з таких стратегій є перевірка надійності джерел, використаних під час написання певної роботи. У науковому матеріалі мають бути точні

цитати та посилання на працю науковців, а також список посилань в кінці роботи [6].

Сучасний штучний інтелект є потужним інструментом для сприяння критичному мисленню та стимулюванню творчого самовираження, він не тільки дозволяє людям краще збирати інформацію, але й допомагає людям шукати відповіді на невідомі питання. Це не просто технологічний прогрес, але робота зі знаннями. Але, як і будьяка попередня технологія, її можна використовувати як інструмент або зброю, щоб завдати певної шкоди. Тому потрібно встановити відповідальні стандарти штучного інтелекту, щоб гарантувати, що створення та використання штучного інтелекту є відповідальним та етичним.

Список посилань

1. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. № 32. С. 31–42. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-31-42>.

2. Ульянова Г. О., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. Правова позиція. 2022. № 4(37). С. 98–103.

3. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. Фізико-математична освіта, 2023. Том 38. № 1. С. 48–53. DOI: 10.31110/2413–1571-2023-038-1-007.

4. Култаєва М. Д. Суспільство знань: спокуси оновлення і пастки утопічної свідомості. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті: міжнародна колект. монографія. Харків : Вид. ВННОТ, 2019. С. 55–62.

5. Мамаєв І. О. Правове регулювання штучного інтелекту в аспекті прийняття «AI Bill of Rights». Modern research in world science : the 11th International scientific and practical conference, Lviv, (January 29–31, 2023), Lviv, 2023. P. 1498–1504. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/15348/1/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-29-31.01.23.pdf#page=1498>.

6. Каткова Т. Г. Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. Право і суспільство. 2020. № 6. С. 46–55. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.1.8>.

ЧИ ІСНУЮТЬ МЕЖІ ОРИГІНАЛЬНОСТІ НАУКОВИХ РОБІТ?

Федотова Т. А.

*кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Відсоток оригінальності вище, чим менше запозичених фраз, думок, речень чи абзаців у роботі. Але ж все одно ми у роботі опираємося на чийсь думки та фрази, на класичні положення, на загальновідоме теорії та постулати. Адже винайти щось нове, про що ще ніхто не писав, або до чого ще ніхто не думався, це вже винахід, авторська розробка або Нобелівська премія. Проте кожний науковець не в змозі «винайти колесо», бо за історію людства вже багато чого розроблено та встановлено.

З кожним роком це все важче робити, адже мережа інтернет вже заповнена багатьма науковими роботами – статтями, монографіями, дисертаціями, авторефератами, навчальними посібниками та ін. І цей процес йде активними темпами. Більша частина видань дотримується політики відкритого доступу – викладаючи у мережу випуски своїх видань.

Студенти до впровадження системи перевірки на плагіат в якості рефератів, курсових та дипломних робіт використовували та викладали до мережі повністю скопійовані частини посібників, статей та дисертацій. Я так побачила наприклад свою дисертацію без будь-яких змін на кількох сайтах студентських робіт, навіть і у продажу, і в них не було навіть згадування про мене як автора і більш того – мої думки викладалися як від автора-студента.

І виникає таке питання, а чи не наступить одного разу такий момент, коли вже на певну тематику взагалі не можна буде написати оригінального тексту, але ж буде вже використано всі можливі словосполучення, синоніми, перефразування та перестановки слів у реченні, тобто весь той інструментарій, що дозволяє нам зараз робити тексти наукових робіт оригінальними.

Як приклад використання синонімів є найпоширенішим методом підвищення унікальності тексту. Але кожне слово містить обмежену кількість синонімів. І логічно вважати, що з часом будуть використані всі синоніми, а це означає, що подальше повторне використання синонімів вже не буде видавати оригінальний текст.

Ця проблема постане для всього наукового товариства. Спочатку можна буде її вирішувати шляхом послаблення певних вимог до перевірки оригінальності. Наприклад при перевірці використовується методологія шингла, тобто певна кількість кроків. Чим менше виставляється кроків, тим точніша перевірка на оригінальність тексту. Деякі видання, біржі контенту або замовники виставляють параметри цього показника в якості вимоги. Для підвищення оригінальності в обхід цього можна після кожного наприклад першого або другого слова додавати нові слова – прикметники або прислівники. Але в рамках нашого напряму досліджень теж зрозуміло, що з часом перелік цих слів скінчиться і будуть мати місце їх повтори. І збільшення вимоги щодо кількості кроків при перевірці лише відтермінує час в даному питанні.

Значний прорив в сфері розширення можливостей написання оригінальних текстів створила поява штучного інтелекту, а особливо – ChatGPT від OpenAI, який в академічних колах визнаний як синонім академічної недоброчесності. Постачальники послуг з виявлення плагіату вже розробили програми для перевірки текстів на плагіат на основі ШІ, такі як GPTZero, AI Writing Check, CrossPlag і власне OpenAI [1]. Тобто ця додаткова можливість написання оригінальних робіт зараз вже не може використовуватися. І до того ж розробки і мережа не стоять на місці – йде подальше удосконалення програм перевірки на плагіат з одночасним авантаженням в мережу тисяч нових робіт та текстів в годину.

Отже, можна очікувати, що незабаром настане той час, коли академічна спільнота вичерпає всі методи і інструменти підвищення оригінальності текстів і почнуть співпадати наукові роботи навіть при глибокому рерайті або написані самостійно або до цього ще дуже довго?

Список посилань

1. Courtney Cullen. Artificial Intelligence: Friend, Foe, or Neither? *International Center for Academic Integrity (ICAI)*. February 7, 2023. URL: <https://academicintegrity.org/resources/blog/110-2023/february-2023/422-artificial-intelligence-friend-foe-or-neither?fbclid=IwAR3lGrJIGgY6Or18FdnDJcZACL-UVsr3Yy9oM8CcBcZ6frBAQDkCJ6Ye200>.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ: МРІЇ І РЕАЛІЇ

Філіпович М. Б.

*кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри всесвітньої історії*

*Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Перш ніж перейти до з'ясування реалій в українській науковій сфері щодо академічної доброчесності, хотілось би зупинитися на такому аспекті, як і звідки з'явилося поняття «академічна доброчесність», її природу та сутність.

Не секрет, що не доброчесність у науці зустрічалася ще й у минулі століття. Однак, лише в кінці двадцятого століття ці питання набувають гостроти, і постає питання – чому? Мабуть тому, що світ завдяки поширенню наукових технологій стає не лише мобільним та легко доступним, але й вичерпуються знання та слова. Як на мене, за декілька десятків років, якщо збережуться ті самі формальні вимоги до наукових робіт, буде не можливим, щось нове написати, оскільки, штучний інтелект складатиме тексти без посилання на авторство, а текст буде набирати з світової мережі, в якій поміщено всі наукові, публіцистичні, художні, епістолярні твори. Побудова речень, умовиводів та словарний запас, який би він не був великий – є вичерпним, особливо науковий. Підтвердженням цього може слугувати вже той факт, що вступ до дисертації абсолютно авторським майже не можливо написати, зрештою як і перший розділ – стан наукової розробки/методологічний.

Тому, вбачається анахронізмом, при сьогоdnішніх реаліях – діджиталізації, інтернет-мережовості, профілізації, штучного інтелекту, зберігати вимоги до дисертації, закладені, ледве не півстоліття тому. Якщо ми хочемо мати дійсно наукові авторські розробки, а не підміну понять, то наукові публікації не можуть бути на рівні художніх творів і писатися на певні об'єми. Тобто, варто відмовитися від обов'язковості певної кількості сторінок у статтях, монографіях, дисертаціях. Обсяг статей має встановлювати редакція, монографій – автор, а дисертацій – спеціалізована вчена рада у якій дисертант планує захищатися. А, ще більш радикально – взагалі скасувати захист за рукописами, лише за кількістю публікації, ця кількість і значущість визначається спеціалізованою вченою радою.

Абсолютно не доречним є виставляти вимоги, які зобов'язують науковця мати актуальні публікації за три, п'ять років. Виходить, що я, яка дослідила певне явище, подію і т.п., написала монографію, захистила дисертацію, а через п'ять років, моя монографія робиться – що? Нікчемною! Я перестаю бути фахівцем! За нинішніх реалій, я маю мати не лише за останні три-п'ять років публікації, а мати їх не менше **трьох!** Абсурд. Мої здобутки мають бути моїми впродовж всього мого життя. Академічний плагіат ми з'ясовуємо не зважаючи на час, а досягнення нівелюємо кожні п'ять років.

В контексті цього, ще одне питання – моральність чи законність, чим керуватися під час «полювання на відьом» – вишукування плагіату у роботах десяти-двадцяти-тридцятирічної давності. Зрозумілим є, те що аморальним є наявність плагіату у роботах науковців, які написали свої роботи у зазначений термін у тих правових нормах, що діяли на той час, але не менш аморальним є сучасна відмова від наукового ступеню, яка не несе за собою будь-яких інших наслідків і дозволяє займати й надалі обрані посади – і це етичний момент. Правовий – закон зворотної сили не має і це константа. Якщо ми позиціонуємо себе як правова держава по відношенню до відмовників і «відьом» то маємо і надалі бути правовими та дотримуватися задекларованих європейських цінностей – тобто бути у правовому полі та застосовувати законодавство лише з моменту вступу його у дію.

Вихід з даної ситуації вбачається – це «обнулення». Визнати, що факти плагіату у нас були в минулому, каємось і боремось та не допускаємо у майбутньому. Окрім того, той «академдоброчесний шабаш» який розгортається в останні п'ять років у нашій країні зводиться лише до переслідування науковців шляхом вишукування плагіату. Хоча п. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту» передбачає, що порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, вплив на працівника [1].

Про академічний плагіат вже зазначалося вище. Кілька міркувань про інші не менш важливі визначення академічної доброчесності. Самоплагіат – однозначного сприйняття ні етичного, ні нормативного не має. Адже це не вкрадення чужого, а продукування свого. І тут бюрократична система сприяє цьому через – нівелюючи попередні досягнення науковця вимагаючи енну кількість статей щороку з метою виконання ліцензійних, акредитаційних, рейтингових і т.п. вимог. Не зрозумілим лишається питання статей по темі наукового дослідження, якщо ці статті не можна використовувати у ньому.

Фабрикація і фальсифікація – однозначне зло, але справ пов'язаних з цими пунктами академічної доброчесності фактично не зустрічається,

що, у свою чергу, знову змушує замислитися про сам процес боротьби за академічну доброчесність.

Списування як і необ'єктивне оцінювання – мізерний важкодоведений проступок місцевого рівня – студентоцентризмом переможемо.

Обман – тавтологія, нормотворець фактично повторюється, що обман і є академічна не доброчесність, зазначаючи, що «формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, надання допомоги чи створення перешкод під час навчання» [1].

Щодо хабарництва та впливу на працівника – і перше, і друге має регулюватися нормами кримінального судочинства. Ще років п'ять тому нерідкими були повідомлення про таке явище як хабарництво у сфері освіти, то нині таке явище наче зникло...чи перестало бути цікавим. Щодо впливу – то студентоцентризм і збереження студента за будь-яку ціну є одним із його чинників, про які не прийнято говорити.

Таким чином, процес утвердження академічної доброчесності в Україні потребує значної зміни його стратегії.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-201>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ШЛЯХОМ ЯКІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Харчук Ю. Ю.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
помічник ректора з освітнього менеджменту
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна*

Питання забезпечення академічної доброчесності у закладах освіти на сучасному етапі розвитку ринку освітніх послуг України є актуальними та потребують детальних досліджень як теоретичного

характеру, так і практичного спрямування. Більшої уваги академічній доброчесності приділяють у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) й наукових установах, у той же час, на нашу думку, формування академічної доброчесності повинно якісно, а не формально розпочинатися із закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Виконання домашніх завдань, робіт поточного та підсумкового контролю, написання рефератів, есе, наукових досліджень до Малої академії наук тощо має передбачати перевірку на рівень унікальності й розуміння як здобувачами освіти, так і вчителями, адміністрацією закладів освіти та особливо батьками учнів, важливості дотримання академічної доброчесності в освітньому процесі. Не достатньо розуміти сутність поняття «академічна доброчесність», потрібно дотримуватися її на усіх рівнях та усім учасникам освітнього середовища.

Нормативно-законодавча база, яка регулює питання сутності та особливостей забезпечення академічної доброчесності у ЗЗСО та ЗВО достатня: Закон України «Про освіту» [1, ст. 42], Закон України «Про повну загальну середню освіту» [2, ст. 43], Закон України «Про вищу освіту» [3, п. 1¹ ст. 1], ряд постанов, наказів, методичних рекомендацій, положень, кодексів на рівні як Міністерства освіти і науки України, Державної служби якості освіти України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, обласних департаментів освіти і науки, управлінь/відділів освіти територіальних громад, так і окремих ЗЗСО та ЗВО.

Крім цього, до практичного запровадження академічної доброчесності у закладах освіти і науки нашої країни долучаються міжнародні партнери. Так, починаючи із 2017 року у ЗЗСО Міністерством освіти і науки України у співпраці з Посольством США в Україні реалізовувався «Проект формування академічної доброчесності у школі» (SAISS) [4], а впродовж 2020–2022 років для 60 ЗВО у партнерстві з Американськими Радами з міжнародної освіти та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти впроваджувався проєкт «Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ» [5]. Серед учасників зазначеного проєкту був і колектив Національного університету «Острозька академія» (далі – НаУОА). Участь у проєкті мотивувала комісію з питань якості освіти НаУОА [6] розширити коло своєї діяльності на здобувачів повної середньої освіти, педагогічних працівників та адміністрацію ЗЗСО Рівненської й суміжних областей, залучаючи їх до програм підвищення кваліфікації, семінарів, майстер-класів, Днів якості освіти в НаУОА тощо. Один із семінарів, а саме «Штучний інтелект в освіті: виклики та можливості» було присвячено перевагам та недолікам використання ChatGPT в освітньому середовищі [7]. В процесі взаємодії із ЗЗСО під час

забезпечення академічної доброчесності ми виокремили такі проблемні моменти як:

- здебільшого формальне декларування академічної доброчесності у нормативних документах без практичного забезпечення в освітньому процесі;

- нечітке розуміння здобувачами ЗЗСО, педагогічними працівниками та зокрема батьками учнів важливості формування цінностей та культури академічної доброчесності ще під час здобуття загальної середньої освіти;

- надмірна завантаженість педагогів та здобувачів дистанційним навчанням, психологічно-емоційне вигорання, невизначеність щодо застосування штучного інтелекту в освітньому процесі тощо.

Проаналізувавши досвід співпраці НаУОА із ЗЗСО ми дійшли висновку, що ЗВО необхідно налагоджувати якісну взаємодію із адміністраціями, педагогами, здобувачами освіти та їхніми батьками щодо пропагування важливості формування культури й цінностей академічної доброчесності на постійній основі. Таким чином, ми як науково-педагогічні працівники, управлінці, науковці сфери вищої освіти зможемо долучитися до якісної підготовки майбутніх абітурієнтів, забезпечити краще розуміння ними важливості доброчесного здобуття професії та побудови успішної кар'єри задля розвитку незалежної та незламної України.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.10.2023).

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 16.10.2023).

3. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 16.10.2023).

4. Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу. Офіційний сайт освітнього омбудсмена України. 2021. URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/> (дата звернення: 17.10.2023).

5. Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ. URL: <https://academiq.org.ua/universytety-uchasnyky-academic-iq/> (дата звернення: 17.10.2023).

6. Комісія з питань якості освіти НаУОА. URL: https://www.oa.edu.ua/ua/info/upravlynya_zvo/yakist_ostitnoyi_diyalnosti/ (дата звернення: 17.10.2023).

7. В Острозькій академії відбувся семінар «Штучний інтелект в освіті: виклики та можливості». URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2023/19-06-04> дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-202>

РОЛЬ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Хруцька О. В.

*методист вищої категорії відділу забезпечення якості освіти
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Питання формування політики та культури академічної доброчесності останні роки перебуває у фокусі українських та закордонних освітян. Випуск 30 листопада 2022 року американською дослідницькою лабораторією OpenAI чат-боту зі штучним інтелектом ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer) та пізніше, 21 березня 2023 року корпорацією Google, чат-боту зі штучним інтелектом Google Bard, спричинили численні дискусії в наукових та академічних колах щодо того, чи є їх використання прийнятним та доброчесним у освітній, науковій та дослідній роботах. Більше того, деякі дослідники кажуть про те, що «поява такого сервісу як ChatGPT від OpenAI стала синонімом прояву академічної недоброчесності здобувачів освіти» [1] або навіть порівнюють ситуацію навколо вільного доступу до ChatGPT та безконтрольного його використання з «моральною панікою» [2], внаслідок якої деякі освітні установи, корпорації та цілі країни обмежили або заборонили використання ChatGPT.

Слід зазначити, що штучний інтелект (Artificial Intelligence, AI) це досить молода і надзвичайно перспективна галузь науки, яка наразі стрімко розвивається. Традиційно вирізняють кілька сфер застосування штучного інтелекту, серед яких найбільш поширеними є машинне навчання (Machine Learning, ML), обробка природної мови (Natural Language Processing, NLP), робототехніка (Robotics), експертні системи (Expert System) та загальний штучний інтелект, або сильний штучний інтелект (Artificial General Intelligence, AGI). Вважається, що загальний штучний інтелект може успішно виконати будь-яку інтелектуальну

задачу, яку може виконати людина. Термін “Artificial General Intelligence” ввів американський філософ Джон Роджерс Серль. Він зазначив, що при роботі над створенням загального штучного інтелекту «мета полягає в тому, аби створити програми, здатні моделювати людське мислення таким чином, щоб витримувати тест Тьюрінга. Більш того, така програма буде не просто моделлю розуму; вона в буквальному розумінні слова сама й буде розумом, в тому ж сенсі, в якому людський розум – це розум» [3]. І якщо ще кілька років тому створення «справжнього» загального штучного інтелекту здавалося віддаленою перспективою, то дослідження нецензурованої версії ChatGPT на базі GPT-4, доступної тільки для розробників в OpenAI, надало підтвердження того, що деякі здатності GPT-4 знаходяться на рівні, який можна порівняти з людським рівнем, а головне твердження дослідження полягає в тому, що GPT-4 досягає певної форми загального інтелекту, справді демонструючи «іскри» загального штучного інтелекту [4].

Наразі все частіше можна почути думку, що поява «справжнього» загального штучного інтелекту це питання лише одного-двох десятиріч, а використання ChatGPT або інших аналогічних продуктів у освіті, науковій діяльності, для вирішення різноманітних робочих задач тощо в дуже короткий термін стане буденністю. Відповідно, можна зробити висновки, що для того, щоб зменшити ризики проявів академічної недобросесності в освітньому процесі, спричинені використанням ChatGPT або його аналогів, основними задачами мають бути не боротьба з використанням технологій штучного інтелекту, а створення політики та розвиток культури їх добросесного використання в освітній, науковій, дослідній діяльності серед усіх учасників освітнього процесу. Однак, розвиток культури академічної добросесності в контексті використання технологій штучного інтелекту полягає не тільки у розробленні відповідної нормативної бази та регуляторних документів. Важливими завданнями є формування та розвиток у всіх учасників освітнього процесу навичок формулювання коректних чітких запитів або інструкцій при роботі з відповідними програмами, так званих навичок промпт-інжинірингу, що дозволить ефективно використовувати мовні моделі у широкому спектрі освітніх, наукових та дослідницьких тем, а також напрацювання методик, які коректно використовуватимуть технології штучного інтелекту для більшої персоналізації освітнього процесу, генерації персоналізованих завдань та для розвитку креативності здобувачів освіти.

Список посилань

1. Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. № 19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380> (дата звернення: 16.10.2023)
2. Cullen C. Artificial Intelligence: Friend, Foe, or Neither? The International Center for Academic Integrity (ICAI). 2023. URL: <https://academicintegrity.org/resources/blog/110-2023/february-2023/422-artificial-intelligence-friend-foe-or-neither> (дата звернення: 16.10.2023)
3. Searle J. R. Is the brains mind a computer program? *Scientific American*. 1990. № 1. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/is-the-brains-mind-a-computer-progr/> (дата звернення: 10.10.2023)
4. Bubeck S., Chandrasekaran V., Eldan R., Gehrke J., Horvitz E., Kamar E., Lee P., Lee Y. T., Li Y., Lundberg S., Nori H., Palangi H., Tulio Ribeiro M., Zhang Y. Sparks of Artificial General Intelligence: Early experiments with GPT-4. *Cornell University. ArXiv*. URL: <https://arxiv.org/abs/2303.12712> (дата звернення: 17.10.2023)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-203>

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ І ПРАКТИКАХ

Циганенко Л. Ф.

*доктор історичних наук, професор
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Одеська область, Україна*

Використання штучного інтелекту в різних сферах життя людини є однією з визначальних ознак сучасності. Як відомо, на сьогодні існують понад 150 визначень поняття «штучний інтелект», більшість з яких передбачає його використання як інструменту для вирішення різноманітних завдань міждисциплінарних наукових досліджень [1]. Однією із гуманітарних галузей науки, де використання штучного інтелекту робить поки що перші кроки є історія. Відразу зауважимо, ми не розглядатиме сам процес написання робіт на історичну тематику та можливості застосування штучного інтелекту для цього процесу, а

спробуємо виокремити можливі напрями використання штучного інтелекту в різних сферах історичної науки.

1. *Штучний інтелект та історичні тексти.* Під час роботи з історичними текстами (особливо стародавнього та середньовічного періодів) вчені часто стикаються з проблемами відсутності частини тексту, пошкодженнями надписів, складнощами дешифровки. Створення програм, за допомогою яких можливо відновлення пошкоджених текстів дозволить, з одного боку, прискорити розкриття багатьох історичних таємниць, а з іншого, повернути людству втрачену історичну спадщину. В цьому напрямку вже є позитивний досвід вчених Каліфорнійського університету (Лос-Анджелес) по відновленню фрагментів текстів глиняних табличок епохи Стародавньої Месопотамії [2].

2. *Штучний інтелект і архівні документи.* Дуже корисним може стати штучний інтелект при дослідженні архівних документів. Тут є декілька напрямків: а) оцифрування архівних документів – як один з найбільш зручних механізмів збереження історичного джерела [3]. Жахливі приклади знищення російськими окупантами українських архівів на захоплених територіях доводять першочерговість та терміновість цієї роботи; б) багато істориків, особливо ті, хто займається дослідженням історії України XIX ст. знають, як дуже часто буває складно прочитати написаний текст. Зробити це за допомогою штучного інтелекту буде набагато простіше; в) особливо важливим може стати використання штучного інтелекту для аналізу та обробки усноісторичних та соціологічних джерел; г) багато історичних джерел, які зберігаються в архівах інших держав, ховають в собі цікаву інформацію про історичні події, пов'язані з історією українського народу. Але більшість з них не доступні українським дослідникам, в тому числі й через незнання мови. Використання можливостей штучного інтелекту дозволить прискорити відповідні дослідження, створити альтернативне поле збереження нашої документальної історії.

3. *Штучний інтелект і уніфікація історичних джерел.* Приведення історичних джерел до єдиної цілісної системи, їх опрацювання та розширення можливостей для використання, включення уніфікованих історичних джерел до системи відкритої науки сприятиме стимулюванню та покращенню продуктивності дослідницької діяльності вітчизняних істориків.

4. *Аналіз та інтерпретація історичних подій за допомогою штучного інтелекту.* Іноді істориків звинувачують в тому, що вони «переписують» історію, забуваючи про цьому, що дослідники покладаються в першу чергу на власну експертну оцінку і пізнавальні можливості. Штучний інтелект, здатний одночасно об'єктивно

аналізувати величезну кількість даних (не лише суто історичних) допоможе виявити закономірності та кореляції, й в цілому змінити підхід до вивчення історії [4].

5. *Доповнена реальність при дослідженні історичних подій.* Можливості штучного інтелекту можуть активно використовуватися в організації музейно-виставкової роботи та навчально-освітньої діяльності, поєднуючи цифрові елементи з реальним фізичним простором. Створення інтерактивного середовища та використання можливостей штучного інтелекту дозволить «оживити» історію, отримати більш цілісне враження та розуміння історичного процесу, зберегти різні культури і традиції, перетворити вивчення історії на захопливе дійство, а музеї зробити більш привабливими для відвідувачів.

Не зважаючи на наше ставлення до штучного інтелекту, ми не можемо не погодитися з тим, що він став реальністю, яка впливає на наше життя і суспільство [5]. Використанні новітніх технологій в дослідницькій діяльності відкриває нові можливості, суттєво впливає на відновлення та збереження нашої історичної та культурної спадщини.

Список посилань

1. Палагін О.В., Кургаєв О.П., Шевченко А.І. Ноосферна парадигма розвитку науки та штучний інтелект. *Кібернетика і системний аналіз*. 2017. т.53. № 4. С. 16.
2. Restoration of fragmentary Babylonian texts using recurrent neural networks. PNAS. <https://www.pnas.org/doi/abs/10.1073/pnas.2003794117>
3. Романовський Р.В. Оцифрування архівних документів: досвід державних архівів Польщі. *Архіви України*. 2019. № 3. С. 113–126. https://old.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_3_2019/8.pdf
4. Вплив штучного інтелекту на аналіз історичних подій. TS2 SPACE. <https://ts2.space/uk/вплив-штучного-інтелекту-на-аналіз-іс/>
5. Kumar S. Advantages and Disadvantages of Artificial Intelligence. Nov. 25. URL:<https://medium.com/towards-data-science/advantages-and-disadvantages-of-artificialintelligence-182a5ef6588c>.

ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT – ЯК ОКРЕМИЙ ВИД ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Чакалов А. К.

аспірант

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

На сьогодні людство переживає без перебільшень унікальні часи, оскільки технологічний прогрес вийшов на новий рівень, створивши штучний інтелект, який проник у всі сфери життя.

ChatGPT не оминув і учасників освітнього процесу, які дедалі більше використовують унікальну технологію.

Так, ChatGPT часто вигадує текст, задовольняючи запит користувача, видає неіснуючі першоджерела, але тим не менш продовжує використовуватися учасниками освітнього процесу, які нехтують академічною доброчесністю.

На мій погляд, причин порушення принципів та правил академічної доброчесності безліч, посеред яких слід виділити наступні:

– пізня поява технічних можливостей, з використанням яких можна встановити плагіат чи фальсифікацію. Наприклад ще десять років, якщо і існували, проте були мало відомі програмні продукти які могли б визначити наявність плагіату, що в свою чергу давало можливість учасникам освітнього процесу нівелювати принципи доброчесності;

– до 2017 року на рівні законодавства було відсутнє таке поняття як: «академічна доброчесність», її принципи та правила. Тобто, тривалий час було відсутнє чітке визначення того як можна і як не можна вчиняти. Тільки з прийняттям нового ЗУ «Про освіту» були закріплені принципи та правила академічної доброчесності, визначення понять плагіат, фабрикація, списування та інші. До цього кожен міг по своєму тлумачити ті чи інші дії;

– відсутність відповідальності за порушення академічної доброчесності та порядку її застосування. Знову ж так, тільки в 2017 році в профільному законі було визначено академічну відповідальність педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти за порушення академічної доброчесності, а так само відповідальність здобувачів освіти. До цього часу студент, наприклад, міг списати, за що викладач керуючись власним

професійним досвідом міг «умовно» покарати такого студента, знизити оцінку, направити на перездачу тощо. Але це нерідко призводило до конфліктів, адже в студента було уявлення, що викладач надмірно покарав за звичайне і традиційне списування. Після введення відповідальності на рівні законодавства, кожен з учасників освітнього процесу може спиратися на норми закону, а не на власне уявлення про дозволене і недозволене.

Не зважаючи на активні зміни в технологіях, законодавчі зміни відбуваються, але не так швидко.

Як вже зазначалося вище, ChatGPT активно використовується учасниками освітнього процесу, однак таке використання на сьогодні не вважається порушенням академічної доброчесності.

Саме тому, очевидно необхідні законодавчі зміни, які б встановили межі дозволеного використання, а також врегулювали порядок та умови використання технології штучного інтелекту учасниками освітнього процесу.

Відсутність чітких правил використання штучного інтелекту призводить до різного бачення способів його застосування, виходячи з принципу, що не заборонено те дозволено. Наприклад використання тільки для побудови плану наукової праці чи можливо і підготовки тез доповідей через ChatGPT. Чіткої межі між дозволеним і забороненим не має.

Підсумовуючи наведене вище, варто відзначити існуючий вплив технологій на порушення етичних принципів академічної доброчесності. Проте освіта і наука не може відокремитися від інструментів технологічного прогресу, а тому ChatGPT в освітньому середовищі має стати помічником студентам, викладачам та науковцям, але аж ні яке не заміником інтелектуальної праці кожного з них.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-205>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

Чакалов Р. К.

аспірант

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

З розвитком технології штучного інтелекту ChatGPT, особливо гостро постала проблема академічної доброчесності. Поява такої

унікальної технології вивела на новий рівень способи порушення принципів академічної доброчесності. Якщо раніше, недоброчесним учасникам освітнього процесу потрібно було витратити час і хоча б трохи докладати зусиль на копіювання та редагування тексту, маскуванню чужої праці під власну, то зараз достатньо дати запит в ChatGPT і отримати результат.

Проте порушення принципів академічної доброчесності, в тому числі за допомогою ChatGPT – це наслідки існуючих проблем в освітньому середовищі.

До таких проблем можна віднести:

- не врегульованість питання академічної доброчесності протягом багатьох років;
- лінивість учасників освітнього процесу, яку ще більше заохочує поява ChatGPT;
- велика конкуренція в науковому середовищі. Для того щоб створити унікальну наукову працю, потрібно не аби як докласти зусиль, через те, що практично за кожною тематикою вже існує безліч праць.

Окремо хочу виділити, банальну, але на мій погляд важливу причину спонукання випадків порушення академічної доброчесності серед здобувачів освіти – це надмірні вимоги до наукових праць які ставляться перед здобувачами освіти і ось чому.

Кожний студент чи аспірант, при написанні реферату, дипломної роботи чи дисертації керується встановленими вимогами, зокрема щодо мінімальної кількості сторінок та обсягу використаних джерел.

При недотриманні критеріїв, таку наукову працю здобувача можуть не прийняти взагалі або ж знизити оцінку.

Проте, в більшості випадків такі вимоги є необґрунтованими та надмірними.

Наприклад, встановлення мінімальної кількості сторінок дисертації, неодмінно призводить до того, що аспірант, який з використанням своїх знань написав дисертацію, яка за обсягом менша ніж встановлена вимога, неодмінно вдається до плагіату чи списування або ж використання ChatGPT.

І це все для того, що просто виконати встановлену вимогу.

Однак, якщо здобувач освіти підготував якісну роботу, виклав проблематику поставленого питання, свої погляди на її вирішення, але за обсягом праця вийшла меншою ніж потрібно, чому така праця не може бути належним чином оцінена?

До написання цього есе, також встановлені вимоги щодо кількості сторінок, але на благо в невеликій кількості від 2 до 3 сторінок. Якщо б була вимога мінімум 10 сторінок, мабуть також довелося вдатися до

порушень академічної доброчесності, використовувати ChatGPT, пошукові системи тощо, лише з однією метою – виконати встановлену вимогу.

Усі вище викладені причини, негативно впливають на учасників освітнього процесу, дають можливості або змушують порушувати принципи та правила академічної доброчесності.

В той же час, законодавче врегулювання академічної доброчесності, застосування відповідальності до учасників освітнього процесу та використання програмних засобів для перевірки на плагіат, з часом дозволить зменшити випадки порушення академічної доброчесності.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-206>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ПОВЕДІНЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Ченуша О. С.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри менеджменту підприємств

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

В Україні поширення питання дотримання академічної доброчесності сформувалося не так давно, як в розвинутих країнах. У США цей процес почався з 1990-х років, в Європі більш менш затвердився у 2010 р. Крім того, значення цього явища змінювалось з часом його становлення. Від початкової асоціації із боротьбою з корупцією в більшості своїй в колах держслужби до боротьби із плагіатом у роботах студентів, у 2017 р. питання про академічну доброчесність в Україні було затверджено на законодавчому рівні [1]. В США та Європі першочергової уваги в цьому сенсі зазнало списування студентів на екзаменах, в Україні цей етап був упущений.

Згідно з розповсюдженими визначеннями поняття академічної доброчесності її порушеннями вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман; хабарництво; допомога під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання [2]. Більше уваги, попри зміни протягом часу, приділяється порушенням студентів та їх неетичної поведінки. Проте, на мою думку, важливою є сторона науково-педагогічного працівника,

викладача, який здійснює освітній процес та має бути прикладом для студентів, а також самостійно дотримуватись правил перед тим, як вимагати чогось від студентів. Зупинимось коротко на кожному з елементів академічної доброчесності для викладачів.

1. *Академічний плагіат та самоплагіат* – безумовно недопущення такого явища має стосуватися викладача, який проводить наукову діяльність, розробляє методичні матеріали до дисциплін. До того, як перевіряти студентські роботи та звинувачувати їх у плагіаті, необхідно самостійно бути відвертим (хоча б з собою) з приводу написання власних робіт. На жаль, багато науковців попри володіння вченими ступенями та званнями, багато чого вже забули, а може і не знали – хоча б з банального дотримання нових правил та трендів у написанні наукових робіт, їх оформлення, застосування програмних продуктів тощо.

З іншого боку, опублікування власних раніше опублікованих наукових результатів як нових із невеликою переробкою – це намагання виконати все зростаючі вимоги, висунуті до науково-педагогічних працівників щодо забезпечення власних дисциплін відповідними публікаціями. Це є логічним, але при частій зміні дисциплін, зміні їх назв, великій кількості дисциплін, на викладача покладесться все більше навантаження: сам освітній процес, розробленням супутніх методичних матеріалів, проведення досліджень із науковими публікаціями по кожній дисципліні, участь у формуванні відомостей про самооцінювання освітніх програм для акредитації, підвищення кваліфікацій за напрямками відповідно до необхідності відповідати ліцензійним умовам проведення викладацької діяльності, продовження трудових контрактів тощо. Навантаження зростає, особливо із переходом на дистанційну форму навчання, та має бути оптимізованим, бо в такому режимі переслідується кількість та втрачається якість.

2. *Фабрикація та фальсифікація* – брак відкритих даних раніше та неуміле використання штучного інтелекту сьогодні може призводити до викривлення даних чи їх вигадання. Звісно це не є нормою, проте комп'ютерно-інформаційна неграмотність може призводити до таких наслідків та «порушник» буде й не знати, що вчиним недоброчесно. Хоча, як відомо, це не має звільняти його від відповідальності.

3. *Списування та обман* – хоч би як списування не стосувалось більше студентів, але до викладачів це порушення теж може бути застосоване (хоча б тому, що вони і самі були колись студентами, а звички досить важко викоринювати, якими б дорослими не ставали люди). Також до списування частково можна віднести використання штучного інтелекту, приєднання до наукових робіт інших дослідників без внесення свого вкладу. Обманом можна визначити багато дій, тому

для розроблення та впровадження ефективних дій із боротьби з академічною недоброчесністю, варто уточнити трактування обману.

4. *Хабарництво; допомога під час оцінювання; вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання* – ці елементи об'єднані у одну групу, бо мають спільне походження та основу. Корупція в Україні процвітала з початку незалежності і попри всі старання сучасних політичних сил, вона ще присутня в достатніх обсягах. Освітня сфера не є виключенням і хоча впровадження інструментів з електронного вступу в університети, проведення єдиних екзаменів (ЗНО, НМТ, ЄВІ, ЄФВВ тощо) із застосуванням комп'ютерних технологій, цифровізація здачі екзамену на підтвердження знання державної мови тощо знизило можливості застосування корупційних схем, вони все ще є. З одного боку, для їх подолання потрібне якісне правове поле, з іншого – окреслення відповідальності та притягнення до цієї відповідальності, з третього – зміна у звичках та поглядах, оскільки менталітет теж впливає на такі моменти. І можливо не лише той, хто бере хабар має бути в центрі уваги, а також і той, хто намагається його дати – чим це не порушення доброчесності.

Як висновок, етичність поведінки викладача як прикладу для нових поколінь має бути беззаперечною, бо це важливий момент для виховання молодого покоління у стінах університетів. Щодо України, то у ще є багато викликів дотримання академічної доброчесності, але і багато можливостей для побудови ефективної системи її запровадження в освіті та науці.

Список посилань

1. Про освіту: Закон України. ВВР, 2017, № 38-39, с. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу. Освітній омбудсмен України. 2021. URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. ЧИ Є У НАС ШАНСИ ЇЇ ДОСЯГТИ?

Чик Д. Ч.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов і методик їх навчання
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка
м. Кременець, Тернопільська область, Україна*

Як багато ми сьогодні чуємо про академічну доброчесність: це словосполучення звучить в академічних спільнотах ЗВО (окремі здобувачі й досі умлівають від фрази «Потрібно дотримуватися академічної доброчесності. Вашу роботу перевіряють на платформі...»), ми чуємо його і в ЗЗСО, там навіть розроблені відповідні положення і розміщені на сайті школи. Словом усюди, де є той/та, хто вчить і той/та, хто вчиться в повітрі – ширяє це поняття.

А що ж таке, ця «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»? Звернемося до сайту, який вважається в академічній спільноті «НЕ крутим», а, проте, інтернет-пошуковики завжди «подає» його першим. Отже, «академічна доброчесність (англ. *Academic integrity*) – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1]. І далі – «Чинний в Україні з 28 вересня 2017 року Закон «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (Стаття 42) і Закон «Про вищу освіту» в редакції від 28 вересня 2017 року, окремо визначають зміст поняття доброчесності в академічній площині» [1]. А далі йде перелік з 8 позицій того, що вважається академічним плагіатом в Україні останні 6 років.

А як воно все виглядає на практиці? Почнемо із ЗЗСО. Тут процвітає списування. І не просто процвітає – вміння списати вважається маркером неабиякої спритності та «продвинутості» учня. Звісно ж – в очах однокласників. Для цього вигадуються найрізноманітніші карколомні трюки – ні, шпаргалки вже ніхто не готує. Краще – мати два, а ще краще 3 мобільних телефони. Якщо учитель наполягає відкласти мобільний телефон чи скласти пристрої на вчительському столі – є запасний варіант. Нерідко педагоги бідкаються

в розмовах з колегами: «Списав/Списала. 100%. Але я, на жаль не спіймав/не спіймала. Мушу провести ще усне опитування». Під час письмових робіт вчитель має пильнувати, заглядати і підозрювати кожного. Звісно, недоброчесних учнів часто виявляють. Але й майстерність їхня теж зростає.

Нерідко норми академічної доброчесності порушують і самі вчителі – використовують навчальний контент колег із різних освітніх сайтів, а вказати першоджерело «забувають» тощо. Грішать наші педагоги й необ'єктивним оцінюванням – як правило, завищуючи результати навчання здобувачів: «для заохочення».

Що ж до вищої освіти, то тут перелік видів академічної недоброчесності значно ширший. На кожному рівні передбачені письмові роботи, тож в хід йдуть не тільки списування, а й фальсифікація, фабрикація, обман. Про різні хитрощі під час написання кваліфікаційних робіт ходять легенди. На жаль, присутнє в освітянській спільноті й хабарництво.

Як з цього вийти? Чи зможемо ми досягнути високого рівня академічної доброчесності?

Я висловлю тут власні міркування про шляхи подолання академічної недоброчесності в освітніх закладах різного рівня. По-перше, має бути «політична воля» керівництва кожного ЗЗСО та ЗВО приймати непопулярні рішення. Варто не просто обмежити користування мобільними пристроями зв'язку, а заборонити їхнє використання, насамперед, у школі. Так, це не буде сприйнято однозначно. Так, ЗЗСО нестиме відповідальність за речі, які в шафці зберігаються. АЛЕ, такі непопулярні рішення змусять здобувачів поклатися на власні знання і мислити. І через деякий проміжок часу це стане нормою поведінки учня чи студента (щоправда, слід зауважити, що окремі дослідники країн третього світу вважають, що цілковита перешкода не є виходом з огляду на потенційні можливості використання мобільних телефонів у освітньому процесі [2, р. 92]).

По-друге, потрібно не просто прописувати в численних положеннях закладів освіти форми покарання чи штрафів за недотримання норм академічної доброчесності, а чітко їх виконувати. Так, це буде боляче «бити по ЗВО чи ЗЗСО: зменшення контингенту, зміна поділів груп чи підгруп тощо. Але, як на мене, такі жорсткі заходи матимуть позитивний вплив на академічну спільноту і з часом все стане на свої місця. Слід зауважити, що знання правил може бути серйозним «моральним імперативом», як то вказують дослідники з інших східноєвропейських країн [3, р. 8].

І останнє, але, мабуть, найважливіше: освіта має бути на одному з перших місць видатків громад і держави в цілому. Не вчитель має бути «приватним детективом», а має бути встановлена камера. В ЗЗСО чи ЗВО повинне бути гідне матеріальне забезпечення, щоб вчитель/вчителька чи викладач/викладачка не мусіли просити здобувачів виконати те чи інше завдання на мобільному пристрої. Для цього має бути все необхідне. Проте, про третій пункт поговоримо після Перемоги України над рф.

Шлях подолання академічної недоброчесності непростий. Але ми, українці, мусимо його пройти заради майбутнього.

Список посилань

1. Академічна доброчесність. *Wikipedia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C
2. Fakokunde J.B. Secondary school students' awareness and use of mobile phones for academic purpose. *Educational Journal of the University of Patras UNESCO Chair*. 2017, 4 (1), p. 83–93.
3. Suditu M., Safta C. G. Student's perceptions of ethics and academic integrity. *Journal of Educational Sciences & Psychology*. 2021, Vol. 11 Issue 2, p. 3–8.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-208>

ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Шаблистий В. В.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Кожен учасник освітнього процесу як в Україні, так й в світі, зобов'язаний прагнути до постійного саморозвитку та самовдосконалення не залежно від формальних вимог законодавства у сфері ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. Звичайно,

отримання підтверджуючого документа про відповідність певним вимогам є важливою частиною науково-педагогічної діяльності, проте не має бути самоціллю.

Проїшовши відмітку у 600-денний відрізок захисту від російського вторгнення, кожен українець точно переосмислив свою життєву позицію. На мою думку, особливо це стосується науково-педагогічних працівників, які мають науковий ступінь та/або вчене звання, та працюють у закладі вищої освіти не менше 0,75 ставки, оскільки вони не підлягають мобілізації в особливий період (згідно із законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»). Саме на таких осіб покладено обов'язок готувати надійні кадри для усіх галузей народного господарства, які стануть основою післявоєнної відбудови держави. Думається, саме тут існує декілька викликів для академічної доброчесності, до обговорення яких пропоную долучитись науковій громадськості.

1. Законотворча діяльність центрального органу виконавчої влади у сфері вищої освіти.

МОН України запропонувало до публічного обговорення проєкт закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо створення передумов для модернізації мережі закладів вищої освіти)» [1]. Цим проєктом, серед всього іншого, пропонується п. 12 ст. 44 Закону України «Про вищу освіту» [2], що є правовою основою для підготовки докторських дисертацій та не має жодного відношення не має до підготовки докторів філософії, викласти у новій редакції (пропонується позбавлення права науково-дослідних установ готувати аспірантів, так як передумовою має бути наявність акредитованих магістерських програм за відповідною спеціальністю).

Фактично ліквідується правова основа для підготовки докторських дисертацій. Науково-дослідні установи позбавляються права готувати аспірантів, так як в них априорі немає магістерських програм. Науково-дослідні установи є потужними науковими центрами, освітньо-наукові програми яких пройшли акредитацію, а тому позбавлення права здійснювати набір та підготовку докторів філософії є м'яко кажучи недоцільним, особливо в умовах воєнного стану. Підготовка докторів наук, у випадку прийняття проєкту, також стане проблематичною або такою, що не має правових основ.

2. Освітня діяльність науково-педагогічних працівників.

Чинне законодавство передбачає відстрочку від призову за мобілізацією для осіб чоловічої статті, які навчаються за денною формою навчання. По-перше, тут є виклик для адміністрації закладів вищої освіти щодо контролю за відвідуванням занять такими студентами, особливо тими, які навчаються за кошти фізичних або

юридичних осіб. По-друге, поділюсь своїм невеликим досвідом викладання в режимі он-лайн в умовах воєнного стану.

Мабуть в кожному закладі вищої освіти є вимога до науково-педагогічних працівників проводити он-лайн заняття із увімкненою камерою. Разом із тим, я особисто не знав як реагувати на «скаргу» групи студентів, які просили змінити викладача-семінариста, який вимагав під час усної відповіді вмикати камеру (якщо є така можливість). Зміст «скарги» полягав у тому, що студенти не хочуть вмикати камери під час відповіді, бо тоді буде видно, що вони просто читають з екрану. Особисто мене це спонукало до проведення факультативних занять із питань академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти.

Звичайно, не можу оминати питання перевірки кваліфікаційних робіт на відсутність/нааявність плагіату. Окремі студенти, після успішної технічної перевірки курсової роботи на унікальність тексту та коректності посилань, дуже сильно обурюються, коли науковий керівник пише негативну рецензію та пропонує підготувати нову курсову роботу, так як текст, який пройшов перевірку, не має жодного відношення до курсової роботи. Хочеться дійти до такого рівня розвитку культури академічної доброчесності, коли письмового запевнення буде достатньо для того, щоби вважати наукову працю такою, що не містить плагіату.

Також варто вказати на те, що порушення академічної доброчесності є і серед науково-педагогічних працівників. Це і запізнення на заняття, і недотримання озвучених на початку вивчення дисципліни критеріїв оцінювання та ін. Як на мене, тут головне – не забувати вибачатися про запізнення та запевнення, що цього більше не повториться; має бути чітка взаємодія між лектором та семінаристом – правила гри мають бути однакові та дотримуватися усіма учасниками освітнього процесу. Звичайно, в умовах війни потрібно завжди акцентувати увагу на важливості навчання, на затребуваності випускника на ринку праці, особливо у період післявоєнного відновлення України.

Отже, кожен заклад вищої освіти має мати чіткі та зрозумілі правила і процедури дотримання та розвитку культури академічної доброчесності. Саме зараз варто приєднатися до тих прогресивних вишів, в яких декларацію академічної доброчесності заповнюють та підписують усі учасники освітньої діяльності, а не тільки здобувачі вищої освіти під час підготовки кваліфікаційних робіт. В умовах воєнного стану питання дотримання академічної доброчесності стоїть поряд із обороноздатністю країни – ти або доброчесно виконуєш свою роботу, або маєш знайти себе у Силах Оборони країни.

Список посилань

1. Проект закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо створення передумов для модернізації мережі закладів вищої освіти)». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dogromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-zakoniv-ukrayini-shodo-stvorennya-peredumov-dlya-modernizaciyi-merezhi-zakladiv-vishoyi-osviti>. (дата звернення 17.10.2023).

2. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-209>

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Шанигін А. В.

*старший викладач кафедри гігієни та медичної екології
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

За останні роки поняття доброчесності освітнього процесу почало ставати звичним явищем для вітчизняних науковців, адже дотримання цього критерію сприяє створенню індивідуальності науковця [1]. Створення та дотримання Закону України «Про освіту» дало можливість визначитись з складниками доброчесності освітнього процесу та правилами поведінки в освітньому середовищі для уникнення плагіату. Формування та підтримання іміджу сучасного науковця є запорукою розвитку наукового та освітнього процесу. Проте досі існує таке поняття, як порушення авторських прав, наявність видавництва із сумнівною репутацією та прогалини в нормативно-правовій базі дотримання норм окремих видів академічної доброчесності. Порушення академічної доброчесності може проявлятися у різних формах і походити від всіх учасників наукового середовища.

Аналізуючи проблему академічної доброчесності, можна визначити наступні види плагіату: копіяція, парафраза, рерайт, републікація, реплікація, дослівний плагіат, фальсифікація, мозаїчний плагіат,

відсутність посилань в тексті на запозичення [2]. Окремої дискусії заслуговує таке поняття, як «самоплагіат». Суперечливість поглядів на проблему самоплагіату, маємо через те що більшість дисертаційних робіт у своєму наповненні вміщують фрагменти статей та тез опублікованих автором в процесі виконання дослідження. З юридичної точки зору порушення правил самоцитування вважається дослівне використання тексту статті, хоча в той самий час це є порушенням авторських тлумачень ключових понять дослідження.

За результатами дослідження Зубченко Н.І. (2019 р.) найбільш поширеними недоліками матеріалів опублікованих у наукових виданнях є: не точне формування мети, завдань дослідження та невідповідність їх обраній темі; відсутність висновків та узагальнень виконаної роботи; використання застарілих та неактуальних джерел літератури; наявність граматичних та стилістичних неточностей [3].

Окремої уваги заслуговує наявність онлайн-видань. Розвиток цифрових технологій та наявність нормативно-правової бази дозволили створити майданчики для науковців з загальним доступом зменшивши витрати на видавничу діяльність. Проте і в цьому просторі почали з'являтися видання які позиціонують себе в якості наукового інтернет журналу, по факту не маючи на це підстав. Зазвичай публікації в таких журналах не проходять процедуру рецензування, або вона відбувається формально.

Глобальне вивчення проблеми академічної доброчесності дозволяє зробити висновок, що дане поняття є багатоаспектним та певною мірою відрізняється в залежності від наукової сфери. Дискусійним залишається питання самоцитування (самоплагіату), через відсутність нормативного врегулювання щодо тексту дисертаційної роботи та супровідних публікацій автора за темою дисертаційного дослідження. Наявність видавців, які сприяють порушенню академічної доброчесності значно знижує рівень вітчизняної науки та освіти і потребує впровадження заходів контролю із запровадженням дієвих механізмів покарання за порушення академічної доброчесності.

Список посилань

1. Lancaster T. Artificial intelligence, text generation tools and ChatGPT – does digital watermarking offer a solution? *International Journal for Educational Integrity*. 2023. № 19 (10). DOI: 10.1007/s40979-023-00131-6.

2. Бруй О. Передмова. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; Українська бібліотечна асоціація. Київ 2016: УБА, с. 4–8.

3. Зубченко Н. І. Доброчесність видавця – складова академічної доброчесності? / Н. І. Зубченко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (відп. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2019. Вип. 63. С. 262–270.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-210>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНЯ

Шевченко І. А.

*викладач інформатики та методики, магістр,
спеціаліст першої кваліфікаційної категорії*

*Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

Як слушно було сказано доктором філософії, проректором Коледжу при Університеті Меріленду (США) Мері А. Сіні: «Ознакою освіченої особистості є вміння навчатись від інших та використовувати ці знання при створенні власних ідей і підходів, завжди віддаючи належну шану тим, хто торував їй цей інтелектуальний шлях. У цьому суть того, що називають академічною доброчесністю» [1].

Сучасний світ невід’ємно пов’язаний з інформаційними технологіями. Інформація стала валотою, яка формує наше суспільство, економіку та культуру. У такому контексті інформаційна грамотність і академічна доброчесність стають важливими аспектами освіти та навчання. Тому хоч звернути увагу, що інформаційна грамотність передбачає розуміння та вміння працювати з інформацією в різних формах. Це охоплює навички пошуку, оцінки, аналізу та використання інформації. Інформаційно грамотна особа здатна ефективно користуватися різними джерелами інформації та відділяти достовірну інформацію від недостовірної. Інформаційна грамотність важлива в різних аспектах життя, включаючи роботу, громадянську участь і освіту.

Академічна доброчесність, з іншого боку, передбачає чесне та етичне ставлення до навчання та дотримання правил, що регулюють академічну діяльність. Це включає в себе чесне виконання завдань та повагу до авторських прав. Академічна доброчесність – це більше, ніж просто набір

правил і правил, які стосуються етичного навчання і уникнення плагіату. Це фундаментальний аспект навчання, який впливає на формування особистості та інтелектуальної ідентичності учня. Згідно зі статтею 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та творчих досягнень [2]. Академічна доброчесність є фундаментом навчання та визначає якість освіти.

Тому важко не погодитися з тим, що академічна доброчесність на уроках інформатики – це не просто вірність до правил, але й ключ до успіху в цій науці. Як код без помилок, так і життя без плагіату – завжди кращі!

По-перше, інформатика – це сфера, де інтелектуальна чесність визначається не лише здатністю розв'язувати завдання та створювати програми, але і вмінням взаємодіяти з інформацією та технологіями.

По-друге, уроки інформатики навчають не лише технічним аспектам, але й важливості етики та суспільної відповідальності в цифровому світі.

По-третє, навчання на уроках інформатики передбачає співпрацю та обмін знаннями.

Академічна доброчесність вимагає чесного та етичного ставлення до навчання. Вона включає в себе заборону плагіату та несанкціонованого копіювання робіт і завдань. Проте вона також передбачає сприяння розвитку власної креативності, аналітичних навичок та самостійності учня. Розвиток особистості людини – складний процес, який триває протягом усього життя, змінюючись тільки по напрямку, інтенсивності, характеру і якості (концепція «необмеженого розвитку» (Б.Г. Ананьєв, Л.І. Анциферова, А.В. Брушлінський, А.В. Запорожець, К.К. Платонов, Я.А. Пономарьов, Е. Еріксон та ін.). Коли учень дотримується академічної доброчесності, він змушений вирішувати завдання самостійно, досліджувати нові теми та глибше розуміти предмет.

У зв'язку з цим академічна доброчесність стає інструментом для формування власної інтелектуальної ідентичності. Учень, який чесно ставиться до свого навчання і дотримується правил академічної доброчесності, розвиває власну систему цінностей, особистісний підхід до вирішення проблем і формує власну інтелектуальну ідентичність яка базується на особистому рості та розвитку. Він стає впевненим у своїх знаннях і спроможностях, оскільки вони базуються на власній праці та розвитку. Учень вчиться бути відповідальним за свої дії та дослідження, а також дисципліновано працювати над своїм навчанням.

Дотримання академічної доброчесності також сприяє розвитку креативності та самостійності в учнів. Вони навчаються доводити свої ідеї та аргументи науковими методами, що є важливим аспектом інформаційної грамотності.

На завершення ще раз зазначу, взаємозв'язок між інформаційною грамотністю та академічною доброчесністю підсилює якість освіти та готує учнів до викликів сучасного інформаційного суспільства. Це важливий аспект підготовки молодого покоління до ролі активних учасників цього світу. Академічна доброчесність є не просто набором правил, але й філософією навчання, інструментом для формування власної інтелектуальної ідентичності учня. Вона стимулює розвиток креативності, самостійності, відповідальності та дисципліни. Чесне та етичне навчання допомагає учням будувати власні цінності та переконання, що формують їхню інтелектуальну ідентичність і готовність до викликів майбутнього.

Список посилань

1. Academic Integrity Tutorial – University of Maryland Global Campus. URL: <http://www.umuc.edu/current-students/learning-resources/academic-integrity/tutorial/interactive.html>.

2. Закон України «Про вищу освіту» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-211>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Шевчук В. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна*

Нині чат-бот зі штучним інтелектом ChatGPT в освітній і науковій сферах використовується з метою написання тез, есе, статей, розробки матеріалів, завдань і в цілому програм дисциплін викладачами, вирішення цих завдань та написання наукових і науково-дослідницьких

робіт студентами. Тому актуальності набувають питання дослідження доброчесності і плагіату в ситуації звернення до ChatGPT і використання його відповідей.

Хоча, як зазначили дослідники застосування чат-ботів в освіті Г. Хван і Дж. Чанг, цей додаток і був створений задля міжособистісного спілкування, надання знань та навчання [1], але масштаби його використання в освітньому середовищі за останній рік в Україні сягнули величезних обсягів.

Т. Адігузель, М. Кая і Ф. Кансу стверджують, що технології штучного інтелекту призводять до революційних зміни традиційних методів викладання і навчання; розширюють можливості як викладачів, так і здобувачів [2], за рахунок того, що дана модель здатна генерувати текст, вирішувати завдання, аналізувати текст і дані тощо. Як відомо, інструмент ChatGPT потребує таких нових навичок, які називаються *prompt engineering* – мистецтво формулювати, розробляти, оптимізувати, ефективні запити до ChatGPT, або розуміння того, як працювати з мовною моделлю, що лежить в основі ChatGPT, і мають будуватися на основі таких принципів: звуження контексту, персоналізація, дистилляція.

Враховуючи ряд переваг, отриманих від використання ChatGPT в освіті, варто наголосити на проблемах, зокрема етичних. Неможна повністю покладатися на матеріал, запропонований ChatGPT, через те, що, по-перше, цей чат-бот не є тією програмою, яка здатна повноцінно моделювати чи відтворити людське мислення (ця мовна модель «не вміє самостійно і критично думати»), по-друге, генерування та наведення неіснуючої видуманої літератури, по-третє, невміння відрізнити правдиву інформацію від неправдивої або уявної, по-четверте, незнання попереднього матеріалу і дисциплін, які викладались студентам, специфіки спеціальності тощо, в результаті чого рівень завдань може не відповідати рівню знань студентів.

На жаль, на сьогоднішній день в світовій освітній спільноті немає єдиного повноцінного рішення і погляду щодо необхідності використання ChatGPT, адже не існує універсального інструмента або платформи для розрізнення тексту (коду, контенту, програми тощо), згенерованого ChatGPT, та тексту (коду, контенту, програми тощо), написаного людиною.

Отже, учасники сучасного освітнього середовища мають адаптуватися до використання ChatGPT та ефективно інтегрувати його до освітнього процесу, усвідомлювати доброчесне та етичне використання ChatGPT і можливі наслідки порушення академічної доброчесності та етичної поведінки. Бажано використовувати цю технологію лише як додатковий інструмент при проведенні досліджень

для покращення певної компетенції та оптимізації роботи в обмежених межах. Натомість, заклади вищої освіти мають створити та впроваджувати чітку політику щодо відповідального використання інструменту ChatGPT в освітньому процесі.

Список посилань

1. Hwang, G.J., & Chang, C.Y. A review of opportunities and challenges of chatbots in education. *Interactive Learning Environments*. Published online: 18 Jul 2021. P. 4099–4112. <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1952615>.

2. Adiguzel, T., Kaya, M.H., & Cansu, F.K. Revolutionizing education with AI: Exploring the transformative potential of ChatGPT. *Contemporary Educational Technology*. 2023. 15(3), ep429. <https://doi.org/10.30935/cedtech/13152>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-212>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Шкляр В. В.

кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри теоретичної та прикладної економіки
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна

Штучний інтелект поглинає сучасний світ в різних сферах – бізнес, транспорт, освітньо-наукова діяльність, медицина тощо, та є від’ємною частиною життя і роботи пересічного громадянина. По відношенню до різних сфер діяльності штучний інтелект характеризується певними особливостями, має свої переваги та недоліки. Використання даного інструменту у освітній та науковій діяльності викликає безліч суперечностей, оскільки базуючись на інтелектуальних складних алгоритмах, штучний інтелект з одного боку дозволяє виконувати науково-дослідні роботи не витрачаючи зусиль, розумової діяльності та економити час, а з іншого боку втрачається унікальність, зацікавленість та ініціативність знаходити нові інноваційні рішення для розвитку предметної області дослідження.

Однією з найбільших проблем на сьогодні, що викликані різноманітністю та доступністю інструментарію штучного інтелекту, є дотримання принципів академічної доброчесності при його використанні. Тому освітньою та науковою спільнотою приділяється значна увага роз'ясненню можливостей правильного, доброчесного використання штучного інтелекту у веденні професійної діяльності.

У час стрімких змін та процесів інтеграції у європейський освітньо-науковий простір актуальним для українських освітян є використання інноваційних методик, підходів, методологій до налаштування освітнього процесу та наукової роботи, що супроводжуються їх використанням. Обізнаність сутності, функцій, можливостей та правил використання інструментарію штучного інтелекту є основою, що забезпечує дотримання правил та норм академічної доброчесності.

Порушення академічної доброчесності несе за собою академічну відповідальність, яка виявляється у відмові присвоєння чи позбавленні для науково-педагогічного складу ступенів, звань, кваліфікацій, категорій тощо, а для здобувачів освіти у перескладанні підсумкового контролю, відмові у пільгах наданих ЗВО і навіть відрахуванні. Питання відповідальності регламентуються відповідними нормативними документами закладів освіти та МОНУ.

Переважання негативних та насторожуючих відгуків про використання засобів штучного інтелекту спровоковано, певною мірою, недостатньою його обізнаністю. Лише декілька років даний інструмент присутній в освітньо-науковій сфері та ще не набув масштабного вжитку, тому це провокує ряд конфузних ситуацій як у навчальному процесі, так і науковій діяльності. Досвід використання нових інструментів зі штучним інтелектом, які покликані налагоджувати взаємодію з користувачем, надавати відповіді на поставлені запитання та пропонувати напрями розкриття заданої проблематики, дозволить знизити відсоток недоброчесності під час виконання робіт різного роду.

Беззаперечним є той факт, що штучний інтелект змінює освітньо-наукове середовище. Його залучення формує новий освітній процес надаючи йому нових якісних рис та розширює горизонт наукових досліджень, спрощує підбір необхідної інформації за умови дотримання норм академічної доброчесності.

Використовуючи штучний інтелект варто пам'ятати, що зловживання ним порушує в першу чергу етичні принципи освітньо-наукових робіт чи досліджень, тому важливо чітко розділяти і не перетинати правомірне використання цих інструментів. На сьогодні перед освітянською та науковою спільнотою стоїть завдання сформувати свідомий рівень академічної доброчесності серед

здобувачів освіти та науково-педагогічного персоналу, що слугуватиме підтвердженням готовності відповідати освітнім вимогам і соціально-культурним змінам сучасного світу.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-213>

ПРОБЛЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ НЕДОБРОЧЕСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Шопіна І. М.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інститут права
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Активне використання засобів штучного інтелекту у багатьох сферах людської діяльності не оминуло і сферу вищої освіти. За результатами дослідження, проведеного у Стенфордському університеті, близько 20% студентів використовують нині можливості штучного інтелекту для підготовки письмових завдань [1]. Системні дослідження використання штучного інтелекту українськими студентами під час написання дипломних, курсових та інших навчальних робіт ще не здобули свого достатнього висвітлення. Завданням системи вищої освіти за таких умов є своєчасна підготовка до викликів, які ставить перед освітянами розвиток інформаційних технологій.

Відаючи належні можливості використовувати штучний інтелект для опанування освітніми програмами та більш детального вивчення іноземних мов, спрощення шаблонних завдань, зауважимо, однак, що існують сфери, в яких штучний інтелект показує свою недосконалість, і це легко може бути виявлено досвідченим фахівцем у певній сфері. Ми маємо на увазі встановлену нами експериментально неможливість одного з видів штучного інтелекту, взаємодія з яким можлива на платформі чату GPT, проаналізувати наукову літературу за певною темою із встановленням авторів, які внесли найбільший вклад у розвиток певної проблематики та найбільш суттєвих результатів їх досліджень. Нами було обрано декілька сфер наукових досліджень (зокрема, інформаційна безпека, адміністративно-правові відносини та

військове право). Для кожного зазначених напрямів досліджень ми створили запит, який полягав у визначенні прізвищ українських вчених, які внесли найбільший внесок у розвиток певного наукового напрямку, назв та років видання їх основних праць, а також короткого змісту таких праць.

За результатами цього експерименту ми встановили, що отримані результати містять перелік прізвищ, які ніяк не пов'язані з українською наукою. У деяких випадках це були прізвища російських вчених, однак назви їх праць містили вказівку на висвітлення ними проблем українського права. Деякі прізвища були вигаданими, рівно як і назви праць відповідних авторів.

На нашу думку, встановлена в результаті експерименту відмінність є не випадковою вадою роботи чату GPT, а цілком закономірною вимогою розробників запобігати прямого запозичення текстів, які вже представлені у мережі Інтернет. Оскільки бібліографічні описи наукових праць, як правило, активно поширені у мережі, для уникнення дослівного їх викладення штучний інтелект вимушений переформулювати означення назви та прізвища. Ця властивість роботи зі штучним інтелектом, на нашу думку, може бути використана під час перевірки студентських робіт. Ми не підтримуємо думку частини освітян, які вважають, що технологія штучного інтелекту означає необхідність відмовитися від письмових завдань для студентів. Натомість, побудова самих завдань має здійснюватися таким чином, щоб у разі використання технологій штучного інтелекту легко встановити такі факти. Тому короткий огляд наукових джерел на початку студентської роботи та список використаних праць дасть викладачу змогу зрозуміти, здійснював здобувач освіти аналіз наукових робіт у певній сфері або використав для цієї мети можливості штучного інтелекту.

Викладені в есе результати спостережень носять характер польового дослідження та не базуються на лонгітюдному порівняльному аналізі різних систем штучного інтелекту. Наведені висновки можуть використовуватися для планування системних наукових досліджень розпізнавання оригінальності текстів студентських робіт у закладах вищої освіти, а також для удосконалення функціонування автоматичних систем перевірки оригінальності текстів.

Список посилань

1. Cu M. A., Hochman S. Scores of Stanford students used ChatGPT on final exams, survey suggests. URL: <https://stanforddaily.com/2023/01/22/scores-of-stanford-students-used-chatgpt-on-final-exams-survey-suggests/> (дата звернення 16.10.2023).

ЧОМУ ЯВИЩЕ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВАЖЛИВЕ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ?

Штурба А. О.

доктор філософії,

*викладач вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач
Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Одеська область, Україна*

Ви коли-небудь чули фразу «чесність – найкраща політика»? Цей вислів справедливий у всіх сферах життя, включаючи академічну.

Академічна доброчесність означає бути чесним, справедливим і відповідальним у своїй академічній роботі та навчанні. Простіше кажучи, академічна доброчесність означає виконувати свою роботу без обману чи плагіату.

У сучасну цифрову епоху, коли студенти для створення своїх робіт мають доступ до широкого спектру інструментів, таких як інструменти автоматичного перефразування, штучний інтелект тощо, порушити академічну доброчесність досить легко. Але така поведінка підриває до вас довіру та наражає на серйозні наслідки. Наприклад, роботодавці, які цінують чесність і порядність, можуть перевірити ваші академічні записи, щоб дізнатися, чи дотримувалися ви кодексу доброчесності та уникали академічних проступків.

Отже, як можна уникнути таких ризиків? Відповідь проста: завжди робіть свою роботу самостійно, залучаючи власний досвід та знання; активно працюйте над репутацією сумлінності, яка служитиме вам протягом навчання та роботи.

Міжнародний центр академічної доброчесності (The International Center for Academic Integrity) визначає академічну доброчесність як «відданість шести фундаментальним цінностям: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і сміливість» [3, с. 3]. Інакше кажучи, академічна доброчесність полягає в уникненні будь-якої форми академічної неправомірної поведінки, як-от плагіат, шахрайство та видача чужої роботи за свою власну.

На мою думку, академічна чесність полягає в тому, щоб бути правдивим і відповідально виконувати свою роботу, бути справедливим у освітній діяльності. Це означає, що коли ви презентуєте певне завдання чи наукову працю, ви повинні переконатися, що ваші ідеї та слова є вашими власними, а не скопійованими з чієсь роботи. Сьогодні ми усі вчимося бути

академічно чесними! На щастя, в епоху розвитку технологій та інтернету, це можливо в будь-який час і в будь-якому місці. Самоосвіта з питань академічної доброчесності набирає неабияких обертів. У такому випадку можна знайти чудові ресурси в Міжнародному центрі академічної доброчесності [4] – некомерційній організації, яка надає різноманітні ресурси, для допомоги у підтримці високих стандартів доброчесності в академічній роботі.

Звичайно, що поряд з поняттям «академічна чесність» в освітньому середовищі мирно співіснує підступне поняття «академічна нечесність», яке передбачає наявність оманливих дій, таких як списування, плагіат, фальсифікація, крадіжка оригінальної роботи, представлення себе іншою особою, неправильне використання авторства та некоректне цитування, підробка даних тощо.

Надзвичайно важливою є сьогодні підтримка фундаментальних цінностей академічної доброчесності. Тому, як підсумок, хочеться виділити декілька порад, які допомагають у дотриманні академічної доброчесності та у збереженні власного чесного імені.

Замість того, щоб покладатися виключно на Google, варто відвідати місцеву бібліотеку та переглянути книги та журнали, щоб дізнатися більше про свою тему та отримати довідкову інформацію. Академічна доброчесність передбачає використання джерел авторитетних авторів. Тому необхідно використовувати точні та цінні джерела. Коли ви знайшли надійне джерело, слід використовувати докази, які підтверджують ваші твердження та мають відношення до вашої теми. Важливо точно цитувати будь-яку інформацію, яка використовується у навчальній роботі, щоб уникати плагіату. Простого цитування достовірної інформації недостатньо. Академічна робота має бути оригінальною та демонструвати унікальний голос та ідеї автора. Плагіат може набувати різних форм, не лише бути прямим копіюванням та вставленням. Тому важливо правильно цитувати будь-яку зовнішню інформацію, яка використовується у роботі.

Академічна доброчесність важлива для кожного учасника освітнього процесу та для академічного зростання, кар'єри. Заклади освіти повинні сприяти академічній доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу і вживати заходів для усунення академічної нечесності.

Список посилань

1. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 122–128.
2. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта:

теорія і практика. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 3/4(56/57). С. 52–56.

3. International Center for Academic Integrity [ICAI]. (2021). The Fundamental Values of Academic Integrity. (3rd ed.). – 17 с. (с. 3) URL: https://academicintegrity.org/images/pdfs/20019_ICAI-Fundamental-Values_R12.pdf (дата звернення: 10.10.2023)

4. To build a culture of integrity URL: <https://academicintegrity.org/> (дата звернення: 08.10.2023)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-215>

CHATGPT: ПОТУЖНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЧИ ПРИВІД ПОТЕНЦІЙНИХ ЗАГРОЗ?

Шумакова С. М.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри режисури
Харківська державна академія культури
м. Харків, Україна*

Сучасність актуалізує вимоги активної адаптації до прискореного ритму життя, в якому зміни останніх часів пов'язані з техніко-технологічними стратегіями, науковими розробками й іноваціями, мрійливі роздуми про які деякий час тому здавались відстороненими від дійсності.

Ще десятиріччя тому важко було собі уявити дієвий «інструментарій мислення» поза людиною, що сьогодні, по суті, являє собою штучний інтелект, про який повсюдно заговорили з відкриттям «загального доступу до великої нейромережевої мовної моделі на базі архітектури GPT (Generative Pre-trained Transformer), здатної генерувати на основі вхідного запиту тексти, які мають логічну послідовність викладення змісту та семантичну зв'язність, ChatGPT привернув до себе величезну увагу та став предметом жвавої дискусії зокрема в середовищі освітян та науковців» [2]. Поява ChatGPT, безсумнівно, відчиняє практично необмежені можливості, проте в сучасному цифровому освітньому середовищі і науці викликає вельми неоднозначне ставлення до використання такого найпотужнішого комп'ютерного нейромережевого інструменту.

У свою чергу, підтримку принципів академічної доброчесності на сьогодні можна вважати однією з найбільш обговорюваних науковою

спільнотою тем, серед складових якої можна виокремити, з авторської точки зору, питання, що торкаються загального розуміння наукової етики, з одного боку, питання залучення до власної наукової роботи можливостей комп'ютерного нейромережевого інструменту ChatGPT, з другого.

Неможливо не погодитись із загальноприйнятою думкою, що поява штучного інтелекту може суттєво змінити всі сфери життя, зокрема сферу креативного творення. Щодо науково-освітнянської царини, то штучний інтелект може стати як важливим інструментом, так і приводом для загроз [1].

ChatGPT, розроблений з 2023 р. на основі архітектури GPT-4 і маючий здатність до розуміння людської мови, обробки великих інформаційних масивів та, що дуже важливо, автоматизації низки процесів і генерації текстів, за К.Мамчуром, «навчений на великій кількості даних, що включають текстові дані з Інтернету, а також спеціалізовані корпуси текстів. ChatGPT може генерувати відповіді на понад 40 різних мовах, перелік яких продовжує збільшуватися» [2].

Попри те, що сучасний світ вимагає реагувати на технологічні зміни та вражаючі інновації, вкрай необхідно, з авторської позиції, штучний інтелект в науці й освіті вбачати узгодженим з академічною доброчесністю: використовувати з метою пошуків досліджуваного контенту, перекладу іншомовних науково-теоретичних напрацювань, аналізу різних даних, генерації ідей. Проте генерація самих текстів як в рамках науково-дослідницької діяльності, так і освітньої, вбачається таким, що йде у розріз з академічною доброчесністю, науковою етикою, бо сгенерований з допомогою штучного інтелекту текст не можна вважати авторським.

Список посилань

1. Дубчак А., Литвиненко Я. Напрями використання штучного інтелекту за сучасних умов. Іван Пулюй: життя в ім'я науки та України: тези Міжнародної наукової конференції. Тернопіль, 2020. С. 64–65. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32876/2/IPJINU_2020_Dubchak_A-Directions_of_use_artificial_64-65.pdf
2. Мамчур Костянтин Особливості використання ChatGPT для розвитку професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих військових навчальних закладів URL: https://www.researchgate.net/publication/371399316_osoblivosti_vikoristan_na_chatgpt_dla_rozvitku_profesijnoi_kompetentnosti_naukovo-pedagogicnih_pracivnikov_visih_vijskovih_navcalnih_zakladiv_special_features_of_using_chatgpt_for_the_development_of_pr doi: 10.33099/2617-1775/2023-01

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Юдічева О. П.

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри товарознавства

та комерційної діяльності в будівництві

*Київський національний університет будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

Академічна доброчесність – це частина особистої доброчесності людини. І фундаментальні принципи академічної доброчесності – справедливість, чесність, довіра, повага, відповідальність та мужність є водночас вищими моральними принципами, якими людина керується у своєму повсякденному житті. Кожен із нас очікує справедливості і поваги, бажає чесності у стосунках, хоче довіряти. Але в освітньому процесі перераховані фундаментальні принципи набувають специфічних властивостей і стосуються всіх його учасників.

Якщо говорити про здобувачів вищої освіти в Україні, то їм з першого курсу потрібно надати чітке розуміння того, що є доброчесним, а що є нечесним в процесі їх навчання в закладі вищої освіти. І наголошувати на цьому потрібно протягом всього навчання, на початку вивчення кожної дисципліни, щоб спонукати їх як повноправних учасників освітнього процесу взяти особисте зобов'язання уникати нечесних дій. Це перший важливий крок.

На сайті Массачусетського технологічного інституту є дуже змістовне пояснення випадків порушення академічної доброчесності і, головне, чіткі поради для здобувачів вищої освіти стосовно того, а як поступити правильно в тій чи іншій ситуації. Поради надаються психологічно тонко, з акцентом на те, що здобувач може будь-яку роботу виконати чесно та самостійно і для цього в нього є інтелектуальні здібності. На мою думку, такий досвід є корисним для використання і в інших закладах вищої освіти. Приклад порад – у табл. 1.

Другим важливим кроком є постійне доведення до відома здобувачів вищої освіти інформації, що стосується покарань за академічну нечесність. Сюди обов'язково входить їх ознайомлення з тими офіційними документами, що стосуються академічної доброчесності і якими керується певний заклад вищої освіти, а також з

вимогами конкретного викладача, який викладає ту чи іншу навчальну дисципліну. Головне для викладачів бути у своїх вимогах постійними, справедливими і послідовними. Тобто показувати приклад того, що академічна доброчесність для них самих не простий набір слів, а змістовне поняття.

Таблиця 1

**Поради для здобувачів стосовно того
як бути академічно доброчесним**

Вид академічної недоброчесності	Зробіть:	Не робіть:
Плагиат	Повірте у цінність і неповторність Вашого інтелекту Чесно виконайте дослідження Віддайте шану іншим дослідникам за виконану ними роботу	Не купуйте роботи і не просіть сторонніх написати за Вас Не копіюйте ідеї, дані чи точні формулювання без правильного і точного посилання на джерело
Несанкціонована співпраця	Повірте у цінність і неповторність Вашого інтелекту	Не співпрацюйте з іншим студентом, якщо у Вас немає на це дозволу викладача
Обман	Продемонструйте власні досягнення	Не копіюйте відповідь іншого; не просіть іншого студента виконати роботу за Вас; не фабрикуйте результат; не використовуйте електронні та інші пристрої під час іспитів

Здобувачам вищої освіти в Україні потрібно наголошувати: «Щоб бути чесним, потрібна сміливість». Але ця сміливість виправдана. Чесність у навчанні – це чесні знання, вміння і навички; чесний диплом; чесна власна репутація і чесна репутація закладу вищої освіти – їх «Alma mater».

Список посилань

1. Academic Integrity at MIT. A Handbook for Students. URL : <https://integrity.mit.edu/> (дата звернення: 15.10.2023 р.).

ЧИ МОЖЛИВЕ ДОБРОЧЕСНЕ ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ?

Яцун А. Г.

*асистент, завідувач навчально-наукової лабораторії «AGMEMOD»
кафедри глобальної економіки економічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Есе присвячено аналізу впровадження в освітній процес використання ChatGPT, зокрема його добродесного застосування. ChatGPT – це текстовий інструмент, розроблений лабораторією OpenAI, на базі штучного інтелекту, який стає корисним помічником у навчанні, проте важливо розуміти, як забезпечити етичність і безпеку авторського права при його використанні. Тема важлива і актуальна, адже технологічний розвиток відбувається дуже стрімко і потужно, який оперативно інтегрується в освітній процес, і тому необхідно аналізувати як зробити цей процес продуктивним і безпечним для учасників освітнього процесу.

ChatGPT служить корисним інструментом в навчальному процесі університетів та закладів освіти. В можливості даної розробки входить багато функцій, одна з яких – автоматизація рутинних завдань викладачів, що полегшує роботу та збільшує ефективність навчального процесу. Це може бути перевірка тестів або інших завдань студентів, що базуються на фундаментальних фактах та стандартних критеріях. Окрім перевірки завдань, ChatGPT може і надавати відповіді на різного типу завдань, що економить час педагога, даючи можливість зосередитись на більш глобальних і важливих питаннях. Текстовий редактор із штучним інтелектом гарно працює з текстами різного формату та може надавати допомогу в різних стилях і завданнях, наприклад реферат в науковому стилі, або презентація через генерацію кодів VBA чи відповідь на питання від лица студента середнього рівня знань. Також як текстова модель нейросітки, він має можливість, за наданням додаткових даних, генерувати таблиці без застосування спеціальних кодів, створювати та редагувати журнали, звіти тощо.

Існує безкоштовна модель ChatGPT 3.5 та платна GPT4. Звісно можливості платної версії дещо ширші за безкоштовну, оскільки GPT4 розумніший, здатен на аналіз, новітні пропозиції, генерацію презентацій і графіків та генерації кодів програмування. Для

впровадження в освітній процес, безумовно, більше підходить GPT4, оскільки він допускає менше помилок, признається які дані є справжніми, а які вигаданими ним же, його база даних оновлюється за 2022 рік, на відміну від безкоштовної версії, дані якого оновлюються за 2021 рік. Все ж таки який би не надав ChatGPT текст, ні що не замінить справжнього природного інтелекту. Згенеровані відповіді та тексти не відповідають високому рівню освіти і мають перевірятися людиною, що користується допомогою штучного інтелекту, так як технологія залишалася лише допоміжним інструментом і не замінює повноцінну взаємодію між вчителем та учнем.

Можливості штучного інтелекту безмежні, в рамках особистої уяви завдань. Кожен індивідуально підходить до роботи з ChatGPT і може використовувати його по мірі своїх потреб. Але в межах освітнього процесу нейросітка може аналізувати рівень знань, інтереси та стиль навчання кожного студента, щоб надавати найбільш корисний для нього навчальний матеріал. Чат має можливість аналізувати стиль кожного користувача та надавати потрібно інформацію саме даному юзеру. Інформація надається завжди швидко і максимально вірна, що впливає на мотивацію студентів та підвищує впевненість у собі. Забезпечення індивідуалізації навчання за допомогою ChatGPT вимагає від вчителя ретельного контролю та корекції процесу, а також розробки правил та принципів безпечного та етичного використання технології у навчанні.

При всіх позитивних сторонах штучного інтелекту, існують також і негативні моменти при використанні ChatGPT. Один із негативних впливів на сучасність це невміння штучного інтелекту критично мислити або рефлексувати на інформацією, яку редактор обробляє. Він не може оцінювати ситуації з етичної, моральної або філософської точки зору і залежить від введених даних та алгоритмів. В розпорядженні штучного інтелекту існує дуже багато інформації, тому відповіді можуть бути не точними, або взагалі вигаданими, додуманими. Це особливо важливий момент в рамках використання в освітньому процесі, оскільки в науці інформація має бути точною та підтвердженою. Окрім неточності даних, ChatGPT не має доступу до зовнішніх джерел і не може відкрити певне посилання або надати посилання з певною інформацією. Це ускладнює роботу з ним і забирає багато часу на формування деяких питань чи завдань. Як модель штучного інтелекту, він може запропонувати базові сайти чи джерела, де користувач може знайти певні факти (наприклад статистичні дані чи дані митного контролю). Штучний інтелект може бути використаний для шахрайства, створення фальшивих новин або обдурювання користувачів. В освітньому процесі це може означати недобросовісне використання технології для отримання нечесних переваг, наприклад,

під час тестування або виконання домашніх завдань. Щоб уникнути цих ризиків, заклади освіти або самі викладачі повинні вивчати можливості та обмеження AI та розробляти стратегії з безпеки та етики при використанні штучного інтелекту.

Збірник есе програми підвищення кваліфікації

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ,
ВІДКРИТА НАУКА ТА ШТУЧНИЙ
ІНТЕЛЕКТ: ЯК СТВОРИТИ ДОБРОЧЕСНЕ
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ**

18 вересня – 18 жовтня 2023 року

Підписано до друку 20.10.2023. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 30,46. Тираж 100. Замовлення № 1223-063.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.